

International Science Group
ISG-KONF.COM

THEORETICAL FOUNDATIONS OF
MODERN SCIENCE AND
PRACTICE

06
APRIL
07 **XI** SCIENTIFIC AND
PRACTICAL
CONFERENCE
MELBOURNE, AUSTRALIA

ISBN 978-1-64871-910-3

THEORETICAL FOUNDATIONS OF MODERN SCIENCE AND PRACTICE

Abstracts of XI International Scientific and Practical Conference

Melbourne, Australia

06-07 April 2020

-

Library of Congress Cataloging-in-Publication Data

UDC 01.1

The XI th International scientific and practical conference « THEORETICAL FOUNDATIONS OF MODERN SCIENCE AND PRACTICE» (06-07 April 2020) Melbourne, Australia.2020. 518 p.

ISBN 978-1-64871-910-3

Published on **Bookwire™**
by Bowker
<https://www.bookwire.com/>

Text Copyright © 2020 by the International Science Group(isg-konf.com).

Illustrations © 2020 by the International Science Group.

Cover design: International Science Group(isg-konf.com). ©

Cover art: International Science Group(isg-konf.com). ©

The content and reliability of the articles are the responsibility of the authors. When using and borrowing materials reference to the publication is required.

Collection of scientific articles published is the scientific and practical publication, which contains scientific articles of students, graduate students, Candidates and Doctors of Sciences, research workers and practitioners from Europe, Ukraine, Russia and from neighbouring countries and beyond. The articles contain the study, reflecting the processes and changes in the structure of modern science. The collection of scientific articles is for students, postgraduate students, doctoral candidates, teachers, researchers, practitioners and people interested in the trends of modern science development.

The recommended citation for *this publication is:*

Ayziatulova D., Ayziatulova E. Shelestova., Controlled ovulation stimulation during art cycles among women with a high risk of the ovarian hyperstimulation syndrome with the help of gonadotropin releasing hormone antagonists and considering progesterone level// Theoretical foundations of modern science and practice. Abstracts of XI International Scientific and Practical Conference. Melbourne, Australia 2020. Pp.15-18.

URL: <http://isg-konf.com> .

TABLE OF CONTENTS

1.	Ayziatulova D., Ayziatulova E. Shelestova L. CONTROLLED OVULATION STIMULATION DURING ART CYCLES AMONG WOMEN WITH A HIGH RISK OF THE OVARIAN HYPERSTIMULATION SYNDROME WITH THE HELP OF GONADOTROPIN RELEASING HORMONE ANTAGONISTS AND CONSIDERING PROGESTERONE LEVEL	15
2.	Bondar S., Chabanova O., Trubnikova A. INVESTIGATION OF THE PROCESS OF OZONATION OF MUNICIPAL URBAN SEWAGE THAT HAS UNDERGONE BIOLOGICAL TREATMENT	19
3.	Brukhanskyi R. DIRECTIONS OF ACCOUNTING SUBJECT EXTENSION AS A PART OF DATAWARE OF STRATEGIC MANAGEMENT OF THE ENTERPRISE	22
4.	Chugunov I., Aristov Y. BUDGET POLICY AS A COMPONENT OF THE SYSTEM OF STATE REGULATION OF THE ECONOMY	24
5.	Danilevska N. CLINICAL FEATURES OF THE "DELAYED POST-COMBAT RESPONSE SYNDROME", A NEW DISORDER FROM THE GROUP OF COMBAT STRESS	28
6.	Demchuk A., Taran O. STRUCTURAL, SEMANTIC AND FUNCTIONAL CHARACTERISTICS OF ENGLISH ABBREVIATIONS AND ACRONYMS IN BLOGS	30
7.	Diordiieva I. BREEDING RESULTS ON PRODUCTIVITY AND GRAIN QUALITY OF WINTER WHEAT	34
8.	Длугопольський О., Длугопольська Т. ПОКАРАННЯ ЗА БІДНІСТЬ ТА ПАНДЕМІЯ 2020: ЗАГРОЗИ ДЛЯ КРАЇН, ЩО РОЗВИВАЮТЬСЯ	38
9.	Doronina O, EDUCATION OF THE ELDERLY IN AUSTRALIA: UNIVERSITY OF THE THIRD AGE	40
10.	Напон Н. THE NEGATIVE CONSEQUENCES OF FEMALE NOMADIC SUBJECTIVITY: LOSS OF HAPPINESS AND MALADAPTATION	42
11.	Гондюл О. ВПЛИВ НЕПІВНОСТІ У ДОХОДАХ НА СВІТОВУ ЕКОНОМІКУ	46

12.	Kazakov V. PECULIARITIES OF PSYCHOPATHOLOGICAL EXERCISES ASSOCIATED WITH ACUTE RESPIRATORY INFECTIONS IN THE PATIENT WITH TRAUMATIC BRAIN INJURY IN THE ANAMNESIS	49
13.	Kolodiy A. FINANCIAL AND INVESTMENT ACTIVITIES OF PRIVATE PENSION FUNDS: CONDITION AND DEVELOPMENT DIRECTIONS	52
14.	Kolomiets A., Kotovskii O. RESEARCH OF THE CARDBOARD TRAY AND CASE VOLUMETRIC FORMING PROCESS	55
15.	Kopytko P., Liubych V., Krotky A. THE IMPACT OF AGRICULTURAL TECHNOLOGIES ON THE FORMATION OF CURRANT LEAF-AREA DURATION	59
16.	Kubaychuk O. CLASSIFICATION OF OBJECTS BASED ON THRESHOLD RULES	61
17.	Lesnevskaya K. FUNCTIONS OF THE TITLE WORDS IN THE NOVEL "EAT. PRAY. LOVE" BY E. GILBERT	64
18.	Paska M. INCREASING THE SELECTION OF DRY-CURED MEAT PRODUCTS AVAILABLE FOR THE RESTAURANT INDUSTRY IN THE CONTEXT OF GASTRONOMIC TOURISM	66
19.	Maslikova K. ECOSYSTEM SERVICES OF THE TECHNOSOLS OF MINING AREAS	69
20.	Nazarkina V., Kurylenko Yu., Povalyaeva M. ANALYSIS OF MECHANISMS FOR ENSURING AVAILABILITY OF MEDICINES FOR THE POPULATION IN UKRAINE	71
21.	O. Kilichenko, Dobrunik S. PEDAGOGICAL CONDITIONS OF ORGANIZATION OF NON-STANDARD LESSONS WITH ELEMENTS OF CREATIVITY WITH YOUNGER SCHOOL PUPILS	73
22.	Fastykovsky P. AUTONOMOUS COMPACT SEISMIC DEVICE FOR THE MOVING PERSON DETECTION	76
23.	Rubai O MANAGEMENT OF FINANCIAL RESOURCES OF AGRICULTURAL ENTERPRISES	78

24.	Sheiko I., Storozhenko O. DIGITALIZATION PROCESSES IN INDUSTRIES OF EU MEMBERS AND UKRAINE	82
25.	Шолудько О., Грицина О. ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО ПОСЕРЕДНИЦТВА В УКРАЇНІ	86
26.	Siusiuka V., Serhieieva L., Soloviova N. OXIDATIVE STRESS MARKERS IN WOMEN WITH PREGNANCY COURSE COMPLICATED BY MISCARRIAGE	88
27.	Славінська О., Цинка А. ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ПРИЗНАЧЕННЯ ГЕНЕРАЛЬНИХ РОЗМІРІВ СПОРУД МОСТОВИХ ПЕРЕХОДІВ	91
28.	Степанова Н. ВМІННЯ СТАВИТИ ЗАПИТАННЯ ЯК ОСНОВА РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	93
29.	Stetsenko E. MEDICAL SECRET AND ITS DISCLOSURE: THE LEGAL REALITIES OF UKRAINE	96
30.	Любимова С. ПСИХОЛОГЧНЕ ПІДРУНТЯ ДОСЛІДЖЕННЯ СТЕРЕОТИПІВ У ЛІНГВОКОГНІТОЛОГІЇ	99
31.	Syniavska L. FISCAL DECENTRALIZATION AS A FACTOR OF AUTONOMY OF LOCAL BUDGETS	104
32.	T. Levkivska, O. Benderska, M. Pysarev PROSPECTS OF USE OF CONCENTRATED JUICE AS FOOD NATURAL COLORING	106
33.	Tekdemir I., Tsvilikhovskyi V. THE BIOCHEMICAL PATTERN OF THE GLUTATHIONE SYSTEM DURING ESCHERICHIA COLI INFECTION IN THE HYPOBIOSIS STATE	108
34.	T. Neroda FILING OF FORMAL MODEL FOR EDUCATIONAL AND METHODOLOGICAL MATERIALS CONTENT STUFF IN ACADEMIC INFORMATION SPACE	112
35.	Ulyanova V. ANALYSIS OF THE ESSENCE OF INNOVATIVE PEDAGOGICAL SYSTEMS	115
36.	Voskoboinick V., Voskoboinyk O., Tereshchenko L. NOISE OF BILEAFLET MECHANICAL MITRAL VALVE IN NON-NEWTONIAN FLUID	117

37.	Yudicheva O., Prodchenko O. NUTRITIONAL VALUE OF FOOD PRODUCTS IN UKRAINE: COMPULSORY INFORMATION FOR CONSUMERS	123
38.	Зайцева Л. ЕКОЛОГІЧНА ВЗАЄМОДІЯ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ	125
39.	Zhigir A. FINANCIAL PLANNING FOR ENVIRONMENTAL ACTIVITIES	128
40.	Адаменко С. АНАЛІЗ ВИДОВОГО СКЛАДУ КУЩОВИХ ПОРІД У ДУБОВИХ НАСАДЖЕННЯХ ПРИРОДНОГО ЗАПОВІДНИКА «УРОЧИЩЕ ЛЕЩІВКА»	130
41.	Акімова Л., Лисачок А. ДЕРЖАВА ЯК ГОЛОВНИЙ СУБ'ЄКТ У ПРОЦЕСІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ	133
42.	Алексеев А. ЗІСТАВЛЕННЯ ЗОБРАЖЕНЬ. ПОШУК КЛЮЧОВИХ ТОЧОК. HARRIS CORNER DETECTOR. SIFT (SCALE INVARIANT FEATURE TRANSFORM)	137
43.	Андронов В., Бурменко О., Шевченко Р. ОБГРУНТУВАННЯ ЗАДАЧІ З ФОРМУВАННЯ ЕКСПЕРТНО- СТАТИСТИЧНОЇ МЕТОДИКИ ОЦІНКИ ОПЕРАТИВНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ ПІДРОЗДІЛІВ АВАРІЙНО-РЯТУВАЛЬНИХ СЛУЖБ	144
44.	Андрусів У. ВИДИ СТРАХУВАННЯ У ГАЛУЗІ ТУРИЗМУ: ДЕЯКІ ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ	147
45.	Халмурадов Б., Багрій М., Козлітін О. 1226ІННОВАЦІЙНИЙ МАТЕРІАЛ ДЛЯ ЗАХИСТУ ПРАЦЮЮЧИХ ВІД ВПЛИВУ ЕЛЕКТРОМАГНІТНИХ ПОЛІВ	152
46.	Білокур Ю. ВИРОБНИЦТВО БЕЗЛІГУЛЬНИХ ФОРМ, ЯК ОДИН ІЗ ОСНОВНИХ ШЛЯХІВ ПІДВИЩЕННЯ ПРИБУТКОВОСТІ ВИРОЩУВАННЯ КУКУРУДЗИ	155
47.	Бойчук О. «ПАПЕРОВА ВІЙНА» МІЖ ПОЛЬЩЕЮ ТА НІМЕЧЧИНОЮ В КОНТЕКСТІ ІСТОРИЧНОЇ ПОЛІТИКИ	158
48.	Борейко Н. ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ НА ЗАНЯТТЯ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ	161

49.	Валіводзь І., Борисюк І., Фізор Н. РОЗРОБКА ЛІКУВАЛЬНО - КОСМЕТИЧНОГО РОЗЧИНУ НА ОСНОВІ ФУЛЬВОВОЇ КИСЛОТИ ДЛЯ ПРОФІЛАКТИКИ ТА ЛІКУВАННЯ ФОЛКУЛІТУ	164
50.	Бортняк В., Бортняк К. НОРМАТИВНЕ ВИЗНАЧЕННЯ НАГЛЯДУ ТА КОНТРОЛЮ В СФЕРІ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ	168
51.	Бубела А. ДОСЛІДЖЕННЯ РОБОТИ ДРЕНАЖІВ МІЛКОГО ЗАКЛАДАННЯ ЗА ІНТЕНСИВНІСТЮ ВОДОВІДВЕДЕННЯ	172
52.	Буданова Л., Буданова В., Галушко К. КОНТРОЛЬ ТА ДІАГНОСТИКА РІВНЯ ЗНАНЬ ЗДОБУВАЧІВ ВИШОЇ У ВНЗ	174
53.	Буднік З., Рабешко О. ОЦІНКА ЕКОЛОГІЧНОГО СТАНУ БАСЕЙНУ Р. ЗОЛОТУХА	176
54.	Бутенко А. О., Грибуля Є. В., Пушкар Н. С. НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ СОРТОВОГО СКЛАДУ СОЇ	181
55.	Вайда Т., Онопченко Н. НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ПРАЦІВНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ	185
56.	Васьківська Г. ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ЖИТТЄПРОСТОРУ СТАРШОКЛАСНИКІВ	199
57.	Новікова В. ДО ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ФАХІВЦІВ ПЕРЕРОБНИХ І ХАРЧОВИХ ВИРОБНИЦТВ	194
58.	Вінічук М., Головчак П. СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ ДЕТИНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	196
59.	Гелеш А. СИЛАБУС В СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ	198
60.	Герц А. КЛОНУВАННЯ ЛЮДИНИ ЯК ОДИН З НАПРЯМІВ РЕПОДУКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	201
61.	Горбатюк Р., Волкова Н. ФОРМУВАННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ЗНАНЬ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ-ПЕДАГОГІВ У ГАЛУЗІ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В СИСТЕМІ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ОСВІТИ	204
62.	Гринюк Д. СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ РЕСУРСНО-ПОДІЄВОГО ПАСПОРТУ ТЕРИТОРІЇ	209

63.	Грицина О., Шолудько О., Синявська Л. РЕФОРМУВАННЯ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ	212
64.	Дейно Є., Ковальчук В. УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ БАНКУ ЯК ЗАСІБ ПОПЕРЕДЖЕННЯ ВНУТРІШНІХ ЗАГРОЗ	215
65.	Затока С. ДОСВІД ВПРОВАДЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В НВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС	218
66.	Ізюмцева Н., Мусенко О. ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ	222
67.	Ізюмцева Н., Захарова А. РЕІНЖИНІРИНГ ЯК СПОСІБ ОПТИМІЗАЦІЇ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	225
68.	Ірклієнко В. ПРАКТИЧНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА У ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ	228
69.	Калюжна А., Чепік-Трегубенко О. ЩОДО ПОРУШЕННЯ ПРИНЦИПУ ДЕМОКРАТІЇ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ	231
70.	Кватадзе А. ДОСЛІДЖЕННЯ НАПРУЖЕНО-ДЕФОРМОВАНОГО СТАНУ ДОРОЖНЬОЇ КОНСТРУКЦІЇ З ПЕРЕЗВОЛОЖЕНОЮ ОСНОВОЮ	234
71.	Кизенко В. ДИДАКТИЧНИЙ СУПРОВІД РЕАЛІЗАЦІЇ ВАРІАТИВНОГО КОМПОНЕНТА ЗМІСТУ ОСВІТИ	236
72.	Клименко С., Копейкіна М., Манохін А. ПОКРИТТЯ ДЛЯ РІЗАЛЬНИХ ІНСТРУМЕНТІВ З ПОЛКРИСТАЛІЧНИХ НАДТВЕРДИХ КОМПОЗИТІВ НА ОСНОВІ КУБІЧНОГО НІТРИДУ БОРУ	239
73.	Колеснік Л., Сарана С. ТЕОРЕТИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ОСОБЛИВОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПОДАТКОВОГО РЕЖИМУ	242
74.	Колісниченко Т. ФОРМУВАННЯ Я-КОНЦЕПЦІЇ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ	246
75.	Короткова Ю. ЗАСОБИ РОЗВИТКУ ТА УДОСКОНАЛЕННЯ КУЛЬТУРИ МОВЛЕННЯ ЮРИСТІВ	250

76.	Корчак М. ОБҐРУНТУВАННЯ ДИНАМІЧНИХ ВЛАСТИВОСТЕЙ ФРЕЗЕРНОГО РОБОЧОГО ОРґАНУ ДЛЯ ПОДРІБНЕННЯ РОСЛИННИХ ЗАЛИШКІВ	254
77.	Косянчук С. ОБ'ЄКТИВНІ КОРЕЛЯТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ ЗА СОЦІАЛЬНИМ СПРЯМУВАННЯМ І СУБ'ЄКТНІСТЬ У НАВЧАННІ	261
78.	Котенко Т. РЕАЛІЗАЦІЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ РОБОЧОЇ СИЛИ НА РИНКУ ПРАЦІ УКРАЇНИ	265
79.	Красовська Ю., Лесняк О. ОЦІНКА ДІЛОВОЇ АКТИВНОСТІ МАЛОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ СТАТИСТИЧНИМИ ТА КАРТОГРАФІЧНИМИ МЕТОДАМИ	268
80.	Обелець Т., Кратік С. ВПЛИВ ЛЕГАЛАЙЗУ НА ЕКОНОМІЧНИЙ СТАН ДЕРЖАВ	273
81.	Кривенко О. ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ ЛІТЕРАТУРИ НА УКРАЇНСЬКУ МОВУ	275
82.	Кучук О., Юкіш Ю., Кишкан В. СТРУКТУРА ОЧНОГО ТРАВМАТИЗМУ НА БУКОВИНІ	278
83.	Кушнірук Т. ВИКОРИСТАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ В УМОВАХ СТАНОВЛЕННЯ РИНКУ ЗЕМЕЛЬ УКРАЇНИ	280
84.	Лемешев М., Христич А., Черепаха Д. ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ПРОМЫШЛЕННЫХ ОТХОДОВ В ОБЛАСТИ СТРОИТЕЛЬНЫХ МАТЕРИАЛОВ	284
85.	Лисачок А., Акімова Л. РЕГУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ: ДОСВІД ПОЛЬЩІ ТА УРОКИ ДЛЯ УКРАЇНИ	288
86.	Литюк Д., Обелець Т. СУЧАСНИЙ СТАН ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ	292
87.	Літварьова А. ІКТ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ ВПЛИВУ НА РОЗВИТОК УКРАЇНО-АНГЛІЙСЬКОГО БІЛІНГВІЗМУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	294
88.	Логвіна-Бик Т., Бик Н. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СУЧАСНОЇ НАУКИ ТА ПРАКТИКИ НА УРОКАХ ПРИРОДОЗНАВСТВА, БІОЛОГІЇ ТА ЕКОЛОГІЇ	297

89.	Лозова В., Обелець Т. ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ФЕДЕРАЛЬНОЇ РЕЗЕРВНОЇ СИСТЕМИ	301
90.	Луценко О. ХУДОЖНЯ КОМУНІКАЦІЯ: ГЕРМЕНЕВТИЧНІ КРИТЕРІЇ ВИВЧЕННЯ	304
91.	Лучанинова О., Маркіна Л. ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА В СУЧАСНИХ ОСВІТНІХ УМОВАХ	306
92.	Мановицький О., Клименко С., Копейкіна М. ПЛОЩА ЗНОШЕНОЇ ЗАДНЬОЇ ПОВЕРХНІ КРУГЛОЇ РІЗАЛЬНОЇ ПЛАСТИНИ З ПКНБ ПРИ ЧИСТОВОМУ ТОЧІННІ ЗАГАРТОВАНОЇ СТАЛІ ШХ-15	309
93.	Мартинюк О. ПРОБЛЕМА СТРУКТУРИ ЕТНОНАЦІОНАЛЬНОЇ САМОСВІДОМОСТІ	313
94.	Меда Н. ОСОБЛИВОСТІ ПРОЕКТНОГО ФІНАНСУВАННЯ В УКРАЇНІ	317
95.	Мирошниченко В. ДИТЯЙІЙ ЗАКЛАД ОЗДОРОВЛЕННЯ ТА ВІДПОЧИНКУ В СИСТЕМІ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ	320
96.	Михальчишин Г. ГЕНДЕРНИЙ АСПЕКТ ДОВІРИ ТАЄМНИЦІ У СОЦІАЛЬНОМУ ОБМІНІ ІНФОРМАЦІЄЮ	323
97.	Моргунова Т. ДЕЯКІ ВИДИ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА НЕДОБРОСОВІСНУ КОНКУРЕНЦІЮ	325
98.	Мушеник І. СУЧАСНІ ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ОБЛІКУ ТА АУДИТУ В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВОМ	328
99.	Наливайко Л., Волочаєва А. КОЛІЗІЇ В ЗАКОНОДАВСТВІ: ПОНЯТТЯ ТА ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ	332
100.	Немченко А., Назаркіна В. ОБҐРУНТУВАННЯ УЗАГАЛЬНЕНОЇ МОДЕЛІ РЕФЕРЕНТНОГО ЦІНОУТВОРЕННЯ НА ПРЕПАРАТИ ІНСУЛІНІВ	334
101.	Ніколаєва С., Черниш В. ПРОГРАМНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ МАГІСТРІВ ЗА ОСВІТНЬОЮ ПРОГРАМОЮ «ВИКЛАДАННЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ МОВ НА ОСНОВІ КОМБІНОВАНИХ ТЕХНОЛОГІЙ (АНГЛІЙСЬКА МОВА І ДРУГА ЗАХІДНОЄВРОПЕЙСЬКА МОВА)	339

102.	Ніколаєску І. ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВИХОВАТЕЛЯ ДО ВИКОРИСТАННЯ КАЗКОТЕРАПІЇ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	344
103.	Овсієнко К., Шумило Т. ПЕДАГОГІКА ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	347
104.	Огінок С. АУТСОРСИНГ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ЯК ІНСТРУМЕНТ ОПТИМІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	350
105.	Озьмінська І. ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ОСВІТИ: ВИКЛИКИ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В УКРАЇНІ	353
106.	Олійник Р. ВИЗНАЧЕННЯ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОГО ПОНЯТТЯ ДОНОРСТВА	355
107.	Останіна Н., Зінченко Т. СУСПІЛЬНИЙ ХАРАКТЕР ГРОМАДЯНСЬКОГО ВИХОВАННЯ В КЛУБАХ ДЛЯ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ (РЕТРО АСПЕКТ)	358
108.	Пазич В., Федонюк Т. ЗАЛЕЖНІСТЬ ІНТЕНСИВНОСТІ ФОТОСИНТЕЗУ ВІД ВМІСТУ CO ₂ У ПОВІТРІ ДЛЯ РОСЛИН ВИДУ EICHNORNIA CRASSIPES (MART.) SOLMS	362
109.	Палеха О. ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ ПОЗААУДИТОРНОЇ РОБОТИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ У ХОДІ ВИКЛАДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ІНОЗЕМНА МОВА»	365
110.	Парасюк В. ЗМІНИ СУБ'ЄКТНОГО СКЛАДУ ЩОДО НАБУТТЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ДІЛЯНОК СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ У ВЛАСНІСТЬ	368
111.	Піковець Н. ПСИХОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ВПЛИВУ ПРОФЕСІЙНОГО СТРЕСУ НА ЯКІСТЬ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я ПЕДАГОГА	372
112.	Погорілко І. ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОВЕДЕНІ ПО ЗМІНІ ЗДОРОВ'Я ДІТЕЙ І ЇХ ПОТЕНЦІЙНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ У НАВЧАННІ	375
113.	Ревенчук В. КАТЕГОРІЯ «ДОСВІД» ЯК ФАХОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ	378
114.	Рибалко Л., Пермяков О. ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА У ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ	381

115.	Рибалова О., Шароватова О., Бондаренко О. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ В ХАРКІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ	385
116.	Романенко В. ЛІНГВОСЕМІОТИКА ЖІНОЧОГО ОБРАЗУ В СУЧАСНІЙ АМЕРИКАНСЬКІЙ МУЛЬТИКУЛЬТУРАЛЬНІЙ ПРОЗІ	389
117.	Руда М. ІНТЕЛЕКТУАЛЬНО-ІНФОРМАЦІЙНА СИСТЕМА ФУНКЦІОНУВАННЯ ЕКОТОНІВ ЗАХИСНОГО ТИПУ	391
118.	Савчук О., Любчич А. ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ЩОДО ПОРЯДКУ ПРОВЕДЕННЯ РУБКИ ЛІСУ: ЗАКОНОДАВЧІ ІНІЦІАТИВИ	394
119.	Сало Д. ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ПРАВА НА ЗОБРАЖЕННЯ	400
120.	Самойленко О. РІВНІ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ БАКАЛАВРІВ З КІБЕРБЕЗПЕКИ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ	404
121.	Сас Л., Вакуленко Д., Сас М. ОЦІНКА ЗМІН ГЕМОДИНАМІКИ У ХВОРИХ З РОЗЛАДАМИ СНУ ЗА ДОПОМОГОЮ АРТЕРІАЛЬНОЇ ОСЦИЛОГРАФІЇ	408
122.	Свічко С. НАУКОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ІНОВАЦІЙНІ ЕЛЕМЕНТИ В МЕХАНІЗМІ УПРАВЛІННЯ РЕГІОНАЛЬНИМ РОЗВИТКОМ	410
123.	Ізюмцева Н., Сергієнко О. КЛЮЧОВІ ПРИНЦИПИ ПОБУДОВИ КОМУНІКАЦІЙНИХ СИСИТЕМ В ОРГАНІЗАЦІЇ	415
124.	Сімакова С. СЕРГІЙ БОРТКЕВІЧ ЯК ВИДАТНИЙ ПРЕДСТАВНИК УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО МУЗИЧНОГО ВИКОНАВСТВА	418
125.	Скляренко А. АКУМУЛЯЦІЯ ХЛОРУ ОРГАНАМИ АСИМІЛЯЦІЇ ДЕРЕВНИХ РОСЛИН ЗАХИСНИХ ЛІСОСМУГ ТИТАНОМАГНІЄВОГО ТА ТРАНСФОРМАТОРНОГО ЗАВОДІВ (МІСТА ЗАПОРІЖЖЯ)	422
126.	Скрябін О. ПІДГОТОВКА ОФІЦЕРІВ У НІМЕЧЧИНІ І АВСТРО- УГОРЩИНІ НАПРИКІНЦІ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТЬ	425
127.	Скульбуденко Т., Шаповалова А. УПРАВЛІННЯ ЗОБОВ'ЯЗАННЯМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ	429
128.	Сова О., Симоненко О., Шишацький А. МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ШТУЧНИХ НЕЙРОННИХ МЕРЕЖ ДЛЯ ВИБОРУ МАРШРУТУ В МЕРЕЖАХ MANET	432

129.	Соц С., Кустов І., Кузьменко Ю. ОСОБЛИВОСТІ ТЕХНОЛОГІЧНИХ ВЛАСТИВОСТЕЙ ПРИ ВИКОРИСТАННІ ГОЛОЗЕРНИХ ВИДІВ ЗЕРНА ВІВСА ТА ЯЧМЕНЮ	435
130.	Степанчук В. ЦИРКАДІАННІ ХРОНОРИТМИ ВІЛЬНОРАДИКАЛЬНОГО ГОМЕОСТАЗУ В БІЛИХ ЩУРІВ РІЗНОГО ВІКУ ПРИ НІТРАТНОМУ ОТРУЄННІ	439
131.	Строганова Г. ПРОВІДНІ ФАКТОРИ СПРИЯННЯ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ	441
132.	Стукалець І., Кузьмінський Р., Циганок В. СТЕНД ДЛЯ МИТТЯ ТА ПНЕВМАТИЧНОГО ВИПРОБУВАННЯ ГОЛОВОК БЛОКІВ ЦИЛІНДРІВ	445
133.	Сулаєва Н., Вовченко С., Яковлев В. ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ДО ВИКОРИСТАННЯ ТВОРІВ ШКІЛЬНОГО РЕПЕРТУАРУ В ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ	448
134.	Терьохіна Г. РОЗВИТОК МОВОЗНАВЧИХ КОМПЕТЕНЦІЙ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ ПРОДУКТИВНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ	452
135.	Ткачук Н. ЕТАПИ КОНСОЛІДАЦІЇ В БАНКІВСЬКОМУ СЕКТОРІ	456
136.	Шуміло О., Толокнєєв Д. ПРИЧИНИ БАНКРУТСТВА ПІДПРИЄМСТВА	458
137.	Третьяков О., Гармаш Б., Білецька Є. ОЦІНКА ВИРОБНИЧОГО РИЗИКУ ПРАЦІВНИКІВ ТРАНСПОРТНОЇ ГАЛУЗІ	460
138.	Тузенко О., Сагіров І., Балалаєва О. ВИКОРИСТАННЯ МОЖЛИВОСТЕЙ СИСТЕМИ ANYLOGIC НА ПРИКЛАДІ МОДЕЛІ «ЗЕРНОВИЙ ТЕРМІНАЛ»	464
139.	Уланчук В., Жарун О. ПРОБЛЕМИ ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ В ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ	467
140.	Халмурадов Б., Сігнаєвський О. МАТЕМАТИЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ БЕЗПЕКОЮ ПРАЦІ НА АВІАРЕМОНТНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ	471
141.	Хом'як О. ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ	474
142.	Храпенко О. ПОКАЗНИКИ ЕФЕКТИВНОЇ РОБОТИ АДВОКАТА	477

143.	Ізюмцева Н., Царенко М. СТРАТЕГІЧНЕ ПЛАНУВАННЯ В УМОВАХ ЗМІН	479
144.	Чепига А., Демочко А. СОВРЕМЕННЫЕ ВОЗМОЖНОСТИ И ПЕРСПЕКТИВЫ НЕЙРОХИРУРГИИ	482
145.	Черняк О., Журавський Ю., Шишацький А. МЕТОДИКА БАГАТОКРИТЕРІЙНОГО ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ КОМПЛЕКСІВ РАДІОЗВ'ЯЗКУ З ВИКОРИСТАННЯМ НЕЛІНІЙНОЇ СХЕМИ КОМПРОМІСІВ	485
146.	Чичкарев Е., Сергиенко А. ИДЕНТИФИКАЦИЯ НОМЕРА ЧУГУНОВОЗНЫХ КОВШЕЙ ПО ИЗОБРАЖЕНИЮ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ НЕЙРОННОЙ СЕТИ ГЛУБОКОГО ОБУЧЕНИЯ	487
147.	Чубіна Т. ЗАЛЕЖНА ПОВЕДІНКА: ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ	491
148.	Швардак М., Васьо В. ТЕХНОЛОГІЯ ПЕДАГОГІЧНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ	495
149.	Шевчук Л. ПРО РОБОТУ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ НАД ТЕКСТАМИ: КОРОТКИЙ ОПИС ПОСЛІДОВНО-СИМЕТРИЧНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ	499
150.	Шемет У., Рибалкін А. КРИТЕРІАЛЬНЕ ВИЗНАЧЕННЯ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ У КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВОМУ КОНТЕКСТІ ДЕМОКРАТИЧНОЇ ДЕРЖАВИ	501
151.	Шерстюк М., Скляр В. ЛОКАЛІТЕТНА РЕПРЕЗЕНТАТИВНІСТЬ ЗАПОВІДНИХ АВТОХТОННИХ ДЕНДРОСОЗОФІТІВ УКРАЇНСЬКОГО ПОЛІССЯ	503
152.	Шерстюк О. ПРОФЕСІЙНА МАЙСТЕРНІСТЬ ПЕДАГОГА У НОВОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ	505
153.	Шкодїна І., Колмик А. ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЄВРОПЕЙСЬКОГО РИНКУ КОНСАЛТИНГОВИХ ПОСЛУГ	509
154.	Шпарик Я. НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В СИСТЕМІ ЗЕМЕЛЬНОГО ІПОТЕЧНОГО КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ	514
155.	Шуміло О., Рубашенко Г. СУТЬ ПОНЯТТЯ «ПЛАТОСПРОМОЖНІСТЬ» ПІДПРИЄМСТВА	516

CONTROLLED OVULATION STIMULATION DURING ART CYCLES AMONG WOMEN WITH A HIGH RISK OF THE OVARIAN HYPERSTIMULATION SYNDROME WITH THE HELP OF GONADOTROPIN RELEASING HORMONE ANTAGONISTS AND CONSIDERING PROGESTERONE LEVEL

Ayziatulova Dinara Rushanovna
PhD, Associate Professor, Department of Obstetrics and Gynecology, Donetsk National Medical University, Lyman, Ukraine

Ayziatulova Elmira Maksutovna
MD, PhD, Professor, Department of Obstetrics and Gynecology, Donetsk National Medical University, Lyman, Ukraine

Shelestova Larisa Petrovna
MD, PhD, Professor, Department of Obstetrics and Gynecology, Donetsk National Medical University, Lyman, Ukraine

The effectiveness of infertility treatment with ART cycles is at an average of 30%. The percentage of failed ART, i.e. failed pregnancy is 70% [1–2]. With controlled ovarian stimulation (COS), preference is given to the most effective, safe and cost-effective medication and their dosage schedules. One of the key medicines for COS is GnRH analogues. Introducing GnRH antagonists into clinical practice allows stimulating ovaries at a modern and safe level, with short and simple drug administration to meet patient interests [3–5].

The objective of research was to develop and evaluate the effectiveness of applying the ART protocol using GnRH antagonists with account of the serum progesterone level.

We supervised 240 infertile females who required infertility treatment with application of ART methods, and who had high probability of OHS occurrence with COS due to the following factors: the female age was under 33; ultrasonic diagnostics on the 2nd or 3rd day of the menstrual period indicated over 10 antral follicles in each ovary; the level of the serum anti-Mullerian hormone is >5 ng/ml; obtaining over 10 ovums during prior COS; and OHS development during prior COS.

Group I consisted of 120 patients who, on the 2nd day of the menstrual period, had a serum progesterone level lower than 1.5 ng/ml. Group II consisted of 120 females who, on the 2nd day of the menstrual period, had a serum progesterone level higher than 1.5 ng/ml. Groups I and II were divided into 2 subgroups, the treatment one (IT and IIT) and the comparative one (IC and IIC). The patients of the treatment groups (IT and IIT, with 120 females) were subjected to the COS protocol with GnRH antagonists (ganirelix) with account of the serum progesterone level. The comparative groups (IC and IIC, with 120 females) were treated to the standard COS protocol with GnRH antagonists (ganirelix).

The COS method with GnRH antagonists, which was applied to the treatment groups, comprised the following.

If the serum progesterone level on the 2nd day of the menstrual period was higher than 1.5 ng/ml, starting on the 2nd day of the menstrual period, the GnRH antagonist ganirelix (Orgalutran) was prescribed 0.25 mg/daily for three days, and the serum progesterone level was controlled dynamically on the 5th day of the menstrual period. If it was lower than 1.5 ng/ml, starting on day 5 of the menstrual period, a fixed dose of 150 to 250 IU of gonadotropin was prescribed.

If the serum progesterone level on the 2nd day of the menstrual period was lower than 1.5 ng/ml, starting on the 2nd day of the menstrual period, an average fixed dose 150 to 250 IU of gonadotropin was prescribed.

Both with the level of serum progesterone on the 2nd day of the menstrual period lower than 1.5 ng/ml and higher than 1.5 ng/ml, ultrasonic diagnostics was performed on the 6th or 7th day since administration of gonadotropins. If follicles with a size ≥ 14 mm were detected, the GnRH antagonist ganirelix (Orgalutran) was prescribed 0.25 mg/daily for 4 to 5 days until the size of the leading follicle was ≥ 18 mm in diameter and no less than 3 follicles had a diameter of ≥ 16 mm. After this, the ovulation trigger HCG 10^3 IU was prescribed one-time, and the selective agonist of $\beta 2$ -dopamine receptors quinagolide (Norprolac) was prescribed 0.025 to 0.6 mg daily for 8 days. When administering the trigger dose of HCG, the period between administration of ganirelix and the last administration of ganirelix and HCG did not exceed 30 hours, with preference given to the last administration of ganirelix on the day of administering HCG. For instance, if ganirelix was administered before 12:00, morning administration of ganirelix was mandatory on the day of administering HCG. If ganirelix administration was scheduled for the evening, administration of ganirelix on the day of HCG administration could be omitted. In 34 to 36 hours after administering the ovulation trigger HCG, transvaginal paracentesis of follicles was done and ovums were taken. During paracentesis, 0.2 mg of terlipressin (Remestyp 2 ml) was administered intravenously.

To relieve ART specialists and embryologists from working on days off and holidays, prior to initiating the ART cycle, 4 mg oestrogen was prescribed starting from the 25th day of the previous menstrual period prior to starting stimulation. Gonadotropin administration was started on certain days of the week to take ovums and cultivate embryos during workdays.

In the comparison groups, the conventional protocol for stimulation with GnRH antagonists (Orgalutran) was applied.

Ultrasonic diagnostics of the small pelvis organs was performed using transabdominal and transvaginal convex transducers with a frequency of 3.5 and 5 MHz respectively.

The levels of FSH, LH, estradiol, progesterone, and the anti-Mullerian hormone in the serum of the peripheral blood were determined using the immunoradiological and enzyme-linked immunosorbent assay methods with kits made by Instar (U.S.A.), Amerham (Great Britain), and Sea Ire Sorin (France).

The data obtained were treated using analytical methods and analysis of variance.

The patients of the study groups have demonstrated no valid differences as per age, menstrual period indicators, ovarian reserve, duration and cause of infertility, and their somatic, gynaecological and infectological case histories.

Clinical studies have shown that the antagonists application method, with account of the serum progesterone level with COS, has reduced the moderate OHS incidence rate in a group with a progesterone level on the 2nd day of the menstrual period lower than 1.5 ng/ml by a factor of 5.99 ($p<0.05$), and in the group with the progesterone level on the 2nd day of the menstrual period higher than 1.5 ng/ml, this rate was reduced by a factor of 6.01 ($p<0.05$).

In three patients from the comparison group, severe OHS occurred in one patient (1.67%) from group IC and in two patients (3.33%) from group IIC.

Using the antagonist (ganirelix) application method with COS with account of the serum progesterone level has resulted in an overall reduction in the moderate and severe OHS incidence rate during ART in treatment groups IT and IIT, as compared to groups IC and IIC, from 17.50% (21 cases) to 2.50% (3 cases), i.e. by a factor of 7.00 ($p<0.05$).

The rate of occurrence of biochemical and clinical pregnancy, and involuntary abortion and delivery by transfer in groups with a progesterone level less than 1.5 ng/ml on the 2nd day of the menstrual period after ART in groups I and II did not differ credibly.

After performing ART using the antagonist (ganirelix) application method with account of the serum progesterone level with COS in group IIT with a progesterone level exceeding 1.5 ng/ml on the 2nd day of the menstrual period, as compared to ART applied using the conventional method in group IIC, the rate of biochemical pregnancies by transfer was 2.09 times higher (23 (38.33%) vs. 11 (18.33%), $p<0.05$), that of clinical pregnancies by transfer was 2.50 times higher (20 (33.33%) vs. 8 (13.33%), $p<0.05$), and that of pregnancy by transfer was 4.50 times higher (18 (30.00%) vs. 4 (6.67%), $p<0.05$).

Applying ART with administration of antagonists (ganirelix) with COS with account of the serum progesterone level has resulted in an increased rate of delivery of live infants as compared to the conventional method of applying GnRH antagonists with COS from 20 (16.67%) to 40 (33.33%) cases, i.e. two-fold ($p<0.05$).

In our opinion, the reduction in the rate of ART failures (failed pregnancy) and occurrence of OHS when using the GnRH antagonist (ganirelix) application method with COS with account of the serum progesterone level has occurred due to the coupling of three essential factors: with COS, “flexible” administration of GnRH and FSH antagonists depending on the progesterone level in the blood serum; prescribing quinagolide, a selective agonist of β 2-dopamine receptors; and administration of the vasoconstrictor agent terlipressin during transvaginal paracentesis of follicles.

Conclusions. Controlled ovarian stimulation in infertile patients with a high risk of occurrence of OHS in ART cycles using the method of applying GnRH antagonists with account of the serum progesterone level, as compared to the conventional method of applying GnRH antagonists, yields the following results: a reduction by seven times of such an ART complication as moderate and severe OHS, and of the respective number of cases of withdrawing females from the ART program because of this complication; an

increase in the rate of delivery of live infants and a two-fold decrease in the number of abortive ART attempts.

References

1. European IVF-monitoring Consortium (EIM); European Society of Human Reproduction and Embryology (ESHRE), Calhaz-Jorge C, De Geyter C, Kupka MS, de Mouzon J, Erb K, Mocanu E, Motrenko T, Scaravelli G, Wyns C, Goossens V. Assisted reproductive technology in Europe, 2013: results generated from European registers by ESHRE. *Hum Reprod.* 2017; 32(10): 1957-1973. doi: 10.1093/humrep/dex264.
2. Farquhar C, Marjoribanks J. Assisted reproductive technology: an overview of Cochrane Reviews. *Cochrane Database Syst Rev.* 2018; 8: CD010537. doi: 10.1002/14651858.CD010537.pub5.
3. Casano S, Guidetti D, Patriarca A, Pittatore G, Gennarelli G, Revelli A. MILD ovarian stimulation with GnRH-antagonist vs. long protocol with low dose FSH for non-PCO high responders undergoing IVF: a prospective, randomized study including thawing cycles. *J Assist Reprod Genet.* 2012; 29(12): 1343-51. doi: 10.1007/s10815-012-9863-2. Epub 2012 Oct 20.
4. Orvieto R. A simplified universal approach to COH protocol for IVF: ultrashort flare GnRH-agonist/GnRH-antagonist protocol with tailored mode and timing of final follicular maturation. *J Ovarian Res.* 2015; 8: 69. doi: 10.1186/s13048-015-0198-3.
5. Vlaisavljević V, Kovačić B, Knez J. Cumulative live birth rate after GnRH agonist trigger and elective cryopreservation of all embryos in high responders. *Reprod Biomed Online.* 2017; 35(1): 42-48. doi: 10.1016/j.rbmo.2017.03.017. Epub 2017 Apr 7.

INVESTIGATION OF THE PROCESS OF OZONATION OF MUNICIPAL URBAN SEWAGE THAT HAS UNDERGONE BIOLOGICAL TREATMENT

Bondar Serhii, Ph.D., Associate Professor
Odessa National Academy of Food Technologies

Chabanova Oksana, Ph.D., Associate Professor
Odessa National Academy of Food Technologies

Trubnikova Anastasiya, Ph.D., Lecturer in special disciplines
Mechanical-technical college of Odessa National Academy of Food Technologies

Urban sewage often comes after treatment with low water exchange capacity. In cities where the industry is a developed, biological treatment in urban wastewater treatment plants is in many cases insufficient in order to effectively remove residual contaminants. The concentration of these substances at the point of discharge of wastewater often exceeds the limit values for reservoirs of economic, drinking and cultural purposes. This is why the deep purification of biologically treated wastewater is a vital process for the environment. This fact started to be particular importance when among the pollutants are identified heavy oxidizing synthetic surfactants (OSSs), petroleum products, dyes, carcinogens, etc Of particular importance are blastomogenic or carcinogenic compounds, among which polycyclic aromatic hydrocarbons are particularly prominent because of their widespread distribution. Medium is the most dangerous gasoline. The essential sources of pollution of the reservoirs of benzpyrene are municipal wastewater, atmospheric air, production processes accompanied by the spillage of petroleum products and the like. In addition, the wastewater contains pathogenic microflora [1-6].

Traditional methods of wastewater treatment, such as biological and chlorination, do not guarantee compliance with environmental standards of the state of natural water resources. In Ukraine, chlorination is most often used on urban wastewater treatment plants. This process is quite simple to implement, but is associated with the formation of organochlorine compounds that are harmful to the human body. Significant inconveniences of chlorine use are related to adherence to special safety rules at all stages of the process [7-10].

Ozonation is versatile and has a powerful effect on many pollutants.

The purpose of the work is to clarify the parameters and establish the feasibility of ozonation of urban wastewater that has undergone biological treatment for deep purification and disinfection.

The paper considers the problem of post-treatment of municipal wastewater in Odessa using ozone. The authors hypothesize the significant advantage of ozonation for the disposal and disinfection of wastewater compared to other methods, for example, chlorination. An important place is occupied by the search for optimal ozone treatment

parameters. Optimal ozonation parameters were found to ensure compliance with the environmental standards of natural reservoirs at runoff. The dose of ozone and the duration of the process are established, which give a good ozonation effect. It is shown that the greatest effect is achieved in the neutralization of synthetic surfactants (up to 95%) and in terms of BOD5 (65%). The effect of ozone on E. Coli behavior is analyzed.

It was found that a significant effect of disinfection by E. coli during ozonation is achieved by treating wastewater for 4 min at a dose of 3 mg / l of ozone. In a mixture of wastewater and natural water, this effect is achieved in 24 hours. The author's hypothesis of the gentle action of ozonation products for the widespread aquatic culture of *Chlorella pyrenoidosa* is confirmed. A significant effect of destruction under the influence of ozone of carcinogens was observed. It was found that up to 82% of benzpyrene in wastewater is destroyed within 16 minutes at a dose of 15 mg / l. The authors conclude that ozonation is a universal method for the purification of biologically treated municipal wastewater, which has a significant effect on the destruction of many toxicants and pathogenic microflora, without the presence of ozonation products that inhibit the development of natural aquatic cultures.

References

1. Kruger International Consult A/S, Denmark, V.F. Karpuhin, 2001, Copenhagen: Ministry of Environment and Energy, Danish Environment Protection Agency, Printed by Schultz Grafiks, Handbook of modern technologies for the treatment of natural and waste water and equipment, 253 p.
2. Ivanko O.M., Bidenko L.I., 2012, Modern methods of wastewater disinfection (literature review), Problems of military health care, Ed. 33, P.137-150.
3. Yusuphuzhaeva A.M., 2017, The use of ozone for the purification of industrial wastewater that has undergone biological treatment, Young scientist, №23.2, P. 14-16, URL <https://moluch.ru/archive/157/44482/>
4. Silva G.H.R., Daniel L.A., Bruning H., Rulkens W.H., 2010, 'Anaerobic effluent disinfection using ozone: Byproducts formation', Bioresource Technology, Vol. 18, pp. 6981 –6986.
5. Grynevych V.I., Gushchin A.A., Plastinina N.A., 2008, Ozone destruction of phenol and synthetic surfactants, Chemistry and chemical technology, Part. 51, Ed. 6, P.86-90.
6. Lazarova V., Liechti P., Savoye P., Hausler R., 2013, Ozone disinfection: main parameters for process design in wastewater treatment and reuse, Journal of Water Reuse and Desalination, 3 (4): 337-345. <https://doi.org/10.2166/wrd.2013.007>
7. Debordea Mand von Guntena, 2008, 'Reactions of chlorine with inorganic and organic compounds during water treatment—Kinetics and mechanisms: A critical review', Water Research, Vol. 42, pp. 13–51.
8. Kim H, Kwon S, Han S, Yu M, Gong S, Colosimo M., 2006, 'New process control strategy for wastewater chlorination and dechlorination using ORP/pH', Water Science & Technology, Vol. 53, No 4, pp 431–438.
9. Li D, Zeng, S, Gu A, He M, Shi H., 2013, 'Inactivation, reactivation and regrowth of indigenous bacteria in reclaimed water after chlorine disinfection of a municipal wastewater plants', Journal of Environmental Science, Vol. 7, pp1319-1325.

10. White,G.C., 1992, Handbook of chlorination and alternative disinfectants.
3rd. Ed., Van Nostrand Reinhold, 890-1039.

DIRECTIONS OF ACCOUNTING SUBJECT EXTENSION AS A PART OF DATAWARE OF STRATEGIC MANAGEMENT OF THE ENTERPRISE

Brukhanskyi Ruslan Feoktystovych,
Doctor of Economics, Professor
Ternopil National Economic University

One of the most actual directions of accounting system development and problematic issues that need urgent solution is to expand the business accounting object, as a part of dataware of enterprise strategic management.

According to the analysis results, which was carried out, the following directions of proposals concerning improvement the object of strategically oriented accounting system, based on consideration of existing deficiencies of financial accounting system were identified - Directions of extension of the accounting subject: 1) Reflection of the future facts of economic life; 2) Separation of the environment components as the objects of strategic accounting; 3) Introduction of new types of strategic accounting objects with expenses capitalizing (intellectual capital, knowledge, etc.): 3.1) financial parameters of new objects of strategic accounting; 3.2) non-financial parameters of new objects of strategic accounting.

Today among national researchers there is no unity in the approaches to understanding the matter of the business accounting object as practice. Existence of such a situation, on the one hand, reflects the efforts of scientists to align theoretical and methodological aspects of the accounting science with the new economic conditions and changes in the nature of economic activity of enterprises, on the other hand – it shows shortcomings of modern theory of business accounting.

Scientists propose various options for using new methodological tools for further development of accounting science. For example:

V. Zhuk proposes to use institutional economic theory to solve this problem;

M. Pushkar – the theory of accounting intellectualization;

O. Petruk – the theory of systems.

Changing the business accounting object as practice with the changes of economic system in the process of historical development of the accounting science is fairly typical phenomenon. This is due to the fact that over time significant changes take place in the operating conditions of enterprises and in the structure of main production factors, necessary for their successful work, priority of these factors changes. Thus, changes in the assets structure and liabilities of the companies, appearance of their new kinds, suggests the need to change the requirements (rules, postulates, principles, qualitative characteristics of the accounting information, etc.) concerning their accounting reflection and change of meaningful understanding of the business accounting object in general.

However, we believe that accounting object is more close not to the economy as a whole, but to those management systems, for efficient functioning of which the accounting information is used, and to changing of conditions, in which these

information systems function. Therefore, with appearance and conceptualization of strategic management new requirements for accounting information appeared, which led to the need for clarification (expansion) of the business accounting object, which will act as the main element of the accounting and analytical support of the facilities' strategic management.

Accordingly, the subject of strategic accounting is an activity of the enterprise in the context of specific business strategy, which provides the need of accounting display of business transactions and preparation of strategic accounts within a specific business strategy. Therefore, together with matter deepening of the accounting subject by means of its expansion, one should take into account the peculiarities of operation of the system of strategic management of enterprises, which provides practical implementation of strategic management through definition of strategic business units and relevant strategic business areas.

On this basis structuring of the accounting subject as element of information support of strategic management should be made based on consideration of existing types of enterprise strategies.

BUDGET POLICY AS A COMPONENT OF THE SYSTEM OF STATE REGULATION OF THE ECONOMY

Chugunov Igor Yakovych
Doctor of Economic Sciences, Professor
Honored Worker of Science and Technology of Ukraine
Head of the Department of Finance
Kyiv National University of Trade and Economics, Ukraine

Aristov Yuriy Yuriyovych
post-graduate at the Department of Finance
Kyiv National University of Trade and Economics, Ukraine

The budgetary policy is an important component of government financial regulation and an effective tool for implementing the country's economic policies to ensure macroeconomic equilibrium in the context of institutional change. The purpose of budgetary regulation is to create an appropriate social environment for sustainable economic growth and to form effective institutional relationships to determine the priorities of budgetary and fiscal policies, to improve the methodological principles of financial and budgetary planning and forecasting, to allocate and redistribute available financial resources, to exercise effective control over their use, to realize the main objectives and strategic goals of social development. It is important to adapt the budgetary policy to cyclical economic development trends, which involves the formation of modern financial institutions, balancing the fiscal burden, maintaining indicative budget deficit and public debt while facilitating the innovative restructuring of the economy. Long-term budgetary balance characterizes indicators of budget revenues and expenditures, the share of receivables and payables of consolidated, state and local budgets in the total amount of expenditures of the respective budget, the level of the tax burden on the economic system, financing of the budget deficit and public debt. The level of balance of budgetary regulation influences both at the same time and with lags in time, on the integrated indicator margin stability of the budget system. This reflects the timely fulfillment of financial obligations of public authorities and local governments. It is important to develop well-founded principles of redistribution of GDP through the budget system, to identify priority areas of budgetary funds and implement several measures to achieve the strategic goals of the socio-economic development of the country. [1].

One of the main instruments of state regulation of socio-economic development is perspective budgetary planning. Its content is to develop the main directions of the formation and use of budget funds for the medium and long term, taking into account the need to fulfill the tasks that are facing the society at a certain stage of its development. To achieve a sufficient level of budget performance is important to organize and optimize the number of budget programs, in particular by drawing up a plan of activities for the main spending units for the next two budget periods according to the medium-

term priorities; development and approval of budget programs passports, preparation of reports on their implementation; managing budgetary resources within established budgetary powers and assessing the effectiveness of budgetary programs, internal financial control over the completeness of revenues, budgetary commitments of spending units and recipients of budgetary funds. The purpose of budgetary policy is to ensure an adequate level of economic growth, taking into account the balance of public finances, which is implemented through the institutions of budgetary regulation, state financial control. State regulation in modern conditions is a macroeconomic regulator of reproductive processes, aimed at realizing the strategic priorities of socio-economic development of the state. Budget forecasting is an important instrument of state regulation of economic and social processes as it proves directions of budgetary funds in the future, taking into account certain goals and priorities of socio-economic development in the long term [2].

Budget policy as an instrument for state regulation of economic development is to implement several financial measures to achieve the relevant socio-economic goals of the country's development, taking into account the need to optimize the management of public finances, reduction of the budget deficit and public debt growth rate, increasing the efficiency of fiscal adjustment, development plans, and forecasts the main budget indicators, providing innovative channeling existing budget and holding control over their use. It is important to improve the mechanism of budgetary regulation to stimulate the employment of the population, aggregate demand, increase the efficiency of the state investment system, conduct appropriate social policy based on economic transformations.

The development and implementation of the budgetary policy should be based on scientifically grounded provisions and the results of the conducted studies on budget relations, which will undoubtedly enhance the balance of public finances and create the necessary conditions and to improve the level of control of the economic processes of the country. The main task of budgetary regulation is to ensure the fulfillment of the tasks of the socio-economic development of the state and administrative-territorial units, but at the same time, it is important to support the necessary stability margin within the budget system. To enhance budgetary performance, it is important to ensure the further development of the programmatic targeting method in the budgetary process, which should be based on the introduction of strategic and medium-term budgetary planning, based on a careful analysis of the optimal amount of expenditures to finance the budgetary program, control the achievement of the goal of this program. [3].

The priorities of budgetary policy should be the improvement of the institutional environment of financial regulation, improve the efficiency of budget planning and forecasting, financial regulation strengthening the relationship with the cycles of economic development, macroeconomic balance. An important role is to further strengthen the budgetary component in ensuring economic growth. To stimulate economic growth, it is necessary to use the active budget deficit to increase budget expenditures, especially in a relative decrease in the tax burden on the economy, but public debt and economic capacity of the state to its service is a factor limiting the deficit budget. It is advisable to use the budget surplus during periods of sustained economic

growth when necessary, especially if there is a significant amount of public debt. In the conditions of limited financial resources, a significant task of the budgetary strategy is to direct expenditures on priority directions of the socio-economic development of the country, justify the goals, objectives, and principles of budgetary policy, coordinate the financial capacity of the budget for their implementation within budget periods. The dynamic transformation of the economic system determines the need to balance budgets of all levels, taking into account the cyclical fluctuations of the real GDP, consumer price index, public debt, and the exchange rate. It is advisable to formulate a budgetary strategy based on the principles of stability, predictability of tax regulation, limitation of the budget deficit and public debt, budgeting taking into account the forecast of the main financial and economic indicators, which are the basis of budgetary planning [4].

To increase the impact of budgetary policy on the socio-economic development of society, measures should be taken to improve the level of balance and transparency of the budget, the efficiency of spending budget funds, improve intergovernmental budgetary relations, ensure the quality implementation of budgets at all levels, and effective financial control. In general, it is necessary not only to develop medium-term budgetary forecasts but also to define a long-term budgetary strategy, taking into account the cyclical nature of economic development, which will increase the controllability of the budgetary process.

The budget policy is one of the main components of state regulation of the country's economy, determining the budgetary priority has a significant impact on structural changes in the sectors of the economy, social sphere, the level of human capital, the competitiveness of the national economy. The development of society necessitates appropriate institutional changes in the relations between the participants of the budget process and the improvement of the effectiveness of budget policy in the system of state regulation of the economy. The balance of the budgetary system and the effectiveness of budgetary regulation depend on the quality and timeliness of decision-making on the management of public finances. It is important to determine the economic nature and directions of budgetary policy as a tool for socio-economic development, the introduction of effective budgetary mechanisms in the system of the institutional environment of the society, to increase the effectiveness of the program-targeted method of budget expenditures planning as a component of state regulation of the economy. [5].

State budgetary policy as a dynamic system, which evolves according to the socio-economic needs of society, should employ appropriate regulatory mechanisms, taking into account foreign experience. The functional purpose of budgetary policy is a product of the evolution of the role and importance of the state in socio-economic development, depending on the indicators of the economy the goals and objectives of the budgetary policy, mechanisms, tools, and levers must be adjusted to achieve them to effectively influence the socio-economic processes. In a recession, the budgetary policy must realize adaptation and regulatory potential to achieve gradual economic growth. At the same time, budget policy, as a powerful instrument of the system of state regulation of the economy, should be based on the long-term program of economic and social development of the country. Developing budgetary policies, taking into account the cyclical nature of socio-economic processes, budgetary balance, introducing a

systematic assessment of the degree of achievement of the tasks set will contribute to the effective transformation of the domestic economy towards an innovative model of development.

The budget policy must be consistent with the priorities of macroeconomic regulation, and it is important to identify the main directions of budget expenditures to ensure the strategic orientation of the country's economic development. Budgeting should be based on aggregated indicators of economic and social development. In the process of budgetary forecasting, it is necessary to take into account the indicators that characterize the dynamics of the economy about the influence of external factors, to determine the mutual impact of fiscal and socio-economic indicators, to optimize the allocation and to evaluate the efficiency of use of budgetary resources in the short and medium-term to address the issues of providing limited budget resources with priority areas of economic and social development.

Setting medium-term and long-term budgetary policy priorities, systematically assessing the achievement of relevant goals and objectives of the country's socio-economic development, identified in past budget planning, enables timely management decisions in public finance, an adequate response to changes in the internal environment and external environment. Prioritizing state support aimed at economic growth and social development is one of the important objectives of budgetary policy.

References

1. Budget and tax policy in the system of regulation of the economy: monograph / I.Y. Chugunov, T.V. Kaneva, M.D. Pasichny and others; for the total ed. I.Y. Chugunov. K.: Globe-Press, 2018. 354 p.
2. Budget policy of social development. Chugunov I., Kaneva T., Pasichnyi M. and other. General editorship Chugunov I. Scientific Route. Tallinn, Estonia. 2018. 348 p.
3. Chugunov I.Y., Pasichnyi M.D. Fiscal policy for economic development. Scientific bulletin of Polissia. 2018. № 1 (13). Ч.1. С. 54–61.
4. Chugunov I., Makohon V. Fiscal strategy as an instrument of economic growth. Baltic Journal of Economic Studies. 2019. Vol.5 No.3. pp.213-217.
5. Chugunov I., Kachula S. State financial policy as a component of social-economic development of society. The potential of modern science. volume 2. Sciemcee Publishing. London, United Kingdom. 2019. pp. 29-44.

CLINICAL FEATURES OF THE "DELAYED POST-COMBAT RESPONSE SYNDROME", A NEW DISORDER FROM THE GROUP OF COMBAT STRESS

Danilevska Natalia Volodymyrivna, Ph.D., Assistant Professor
Zaporizhzhya State Medical University

Introduction. With the emergence of military psychiatry and the increase in the number of observations, the problem of psychiatric disorders has been emphasized as a result of their proven impact on the reduction of combat capacity during service by 10 - 50% and on the quality of life and social adaptation of servicemen life [1 – 4].

A wide range of psychopathological reactions and conditions associated with the fighting, such as those occurring directly during combat stress or delayed nature, manifested months later, or even decades after such defeat, are combined by the concept of the "combat stress reaction" [5, 6].

Early diagnosis of conditions from a group of combat mental trauma allows you to timely introduce medical rehabilitation measures for the victims, prevent the chronicization of psychopathological disorders, prevent the development of their negative medical and social consequences.

In Ukraine, the increased need for psychodiagnosis of disorders from the group of combat mental trauma has emerged sharply since 2014 after the start of Russian aggression - with the beginning of the anti-terrorist operation (ATO) in certain areas of Donetsk and Luhansk regions, and has not lost its relevance with the change of ATO format to the Joint Forces Operation (JFO) [7].

The nature of hostilities in the ATO / JFO zone is characterized by its specificity: unconventional, asymmetric and hybrid nature. This affected the structure of psychopathological manifestations that occur in military personnel under the influence of psycho-traumatic factors associated with this war [7].

The purpose of the study is to establish clinical features of the "delayed post-combat response syndrome" in military personnel who participated in combat operations in the ATO / JFO zone in Ukraine.

Materials and methods. In Zaporizhzhya Military Hospital 158 combatants with signs of mental disorders who participated in the fighting in the ATO / JFO zone in Ukraine were surveyed.

Research results. In 25% of the surveyed servicemen, the unity of the structural-dynamic and etiopathogenetic characteristics of the available psychopathological manifestations allowed them to be separated into a nosological unit called the "delayed post-combat response syndrome" and attributed it to the combat stress reaction.

In most cases, the onset of a "delayed post-combat response syndrome" occurs within a period of 1 to 3 weeks after the removal of a serviceman outside the area of the combat environment (after termination of chronic or recurrent acute psycho-traumatic factor associated with combat conditions).

Clinical features of "delayed post-combat response syndrome" is:

- the objective presence of chronic or recurrent acute psycho-traumatic factors associated with service in combat situations, which are dominated by quantitative or qualitative characteristics of psycho-traumatic factors in civil conditions;
- absence of psychopathological manifestations or subjective feeling of psychological distress while in the combat zone;
- the emergence of a subjective unprovoked feeling of psychological distress in which the emotional symptoms of arousal of the nervous system are objectively dominated: emotional tension, anxiety, irritability, aggressive behavior, anger, sleep disturbances, it is possible to add affective disorders in the form of low mood or mood swings.

The above symptoms occur immediately or within a month of returning from the war zone.

Conclusions. The peculiarities of the fighting in the ATO / JFO zone caused the emergence of new nosological units from the group of states of combat stress reaction, one of which is the "delayed post-combat response syndrome".

The identified "delayed post-combat response syndrome" requires further study to clarify its structural components, dynamics, duration, pathogenesis, medico-social consequences, and the choice of optimal prevention and rehabilitation tactics.

References

1. Shephard B. *A War of Nerves: Soldiers and Psychiatrists, 1914 – 1994.* – London, Jonathan Cape, 2000. – 487 p.
2. Shen Y. C., Cunha J. M., Williams T. V. Time-varying associations of suicide with deployments, mental health conditions, and stressful life events among current and former US military personnel: a retrospective multivariate analysis // *Lancet Psychiatry.* – 2016. – №3(11). – pp.1039-1048.
3. Bonde J. P., Utzon-Frank N., Bertelsen M., Borritz M., Eller N. H., Nordentoft M., Olesen K., Rod N. H., Rugulies R. Risk of depressive disorder following disasters and military deployment: systematic review with meta-analysis // *Br. J. Psychiatry.* – 2016. – №208(4). – pp.330-336.
4. Trautmann S., Goodwin L., Höfler M., Jacobi F., Strehle J., Zimmermann P., Wittchen H. U. Prevalence and severity of mental disorders in military personnel: a standardised comparison with civilians // *Epidemiol. Psychiatr. Sci.* – 2017. – №26(2). – pp.199-208.
5. Department of the Army (2009). *Field Manual No. 6-22.5. Combat and Operational Stress Control Manual for Leaders and Soldiers.* – Department of the Army Headquarters, Washington, DC, 2009. – 12 p.
6. Rona R. J., Burdett H., Bull S., Jones M., Jones N., Greenberg N., Wessely S., Fear N. T. Prevalence of PTSD and other mental disorders in UK service personnel by time since end of deployment: a meta-analysis // *BMC Psychiatry.* – 2016. – №16(1). – p.333.
7. Bogomolets OV The prevalence and structure of posttraumatic mental disorders in combatants // *National Mental Health Program. Important steps towards conversion.* – Kiev, Neuronews, 2017. – pp.105-112.

STRUCTURAL, SEMANTIC AND FUNCTIONAL CHARACTERISTICS OF ENGLISH ABBREVIATIONS AND ACRONYMS IN BLOGS

Demchuk Andriana, student
Lviv Polytechnic National University

Supervised by: Taran Oksana, Ph.D., Associate Professor
Lviv Polytechnic National University

Blogging, as one of the digital communication tools, has become an integral part of modern life, allowing people to interact with each other in different ways. Therefore, many bloggers use abbreviations and acronyms in their articles to convey or receive an enormous amount of information within a short period.

The issue of abbreviation has existed for a long time and attracted the attention of different linguists, such as Denning K., Hamilton F., Wells R., Marchand H., and others. However, its profound study conducted only in the late twentieth and early twenty-first century.

Thus, the topicality of our research lies in the interest to the problem of abbreviation and acronym processes within the Internet space and the need for structural, semantic, and functional analysis of abbreviations used in blogs.

Blog (the abbreviation of “Web Log”) is a regularly updated website or web page, typically one run by an individual or small group, that is written in an informal or conversational style [1]. Web Log concerns sharing personal views on a particular topic, which includes responses and discussions. It helps search engine users to find appropriate information on a wide range of issues and current news. In this way, one can encounter various abbreviations or acronyms in the articles posted on blogs. Thus, their comprehension and distinguishing is an essential element for a thorough understanding of the topics.

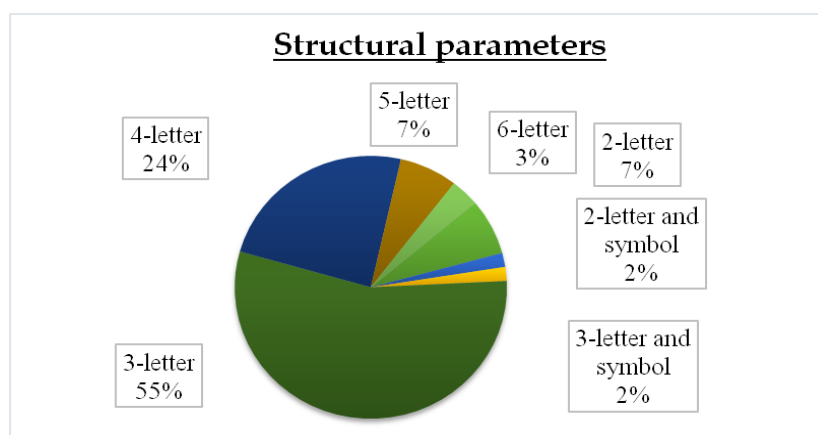
According to The Cambridge Dictionary of Linguistics, abbreviation is “a conventional short way of writing a word or phrase” [2: 3]. Regarding acronym, it is defined as “a word formed from the initial letters of two or more words” [2: 9].

For the research, the following three most well-known American blogs are chosen: *The Huffington Post*, *RealClearPolitics*, and *Fox News*. From blogs, represented by several sections, 58 abbreviations and acronyms are selected. The selection of those linguistic units is made as a result of their frequent occurrences in a specific topic.

During the research, commonly used patterns of abbreviations and acronyms are determined to reveal whether users tend to express their ideas and thoughts in more concise or precise ways. Thus, parameters that characterize the structure, namely the number of letters of abbreviations and acronyms are defined. As a consequence, the quantity of 2-letter, 3-letter, etc. parameters of language units is determined.

According to our research, 7 structural parameters are examined (see *Fig.1*).

Fig. 1. Structural parameters of the English abbreviations and acronyms

From the chart, we can see that there is a clear trend in the occurrence of 3-letter abbreviations, which account for 55% of all the mentioned units used in blogs. 2-letter abbreviations occur less frequently (7%). Other parameters seem to be practically in the same position concerning quantity. It is worthwhile noting that some abbreviations include not only the letter but also followed by symbols as well. Thus, structural parameters such as 2-letter and symbol and 3-letter and symbol were determined during the research. Each of them is represented only by one abbreviation, such as *R&B* (*Rhythm-And-Blues*) and *#TBT* (*#throwback Thursday*).

2-letter, 5-letter as well as 6-letter abbreviations are represented by only a few examples: *AP* (*Associated Press*), *VR* (*Virtual reality*), *QB* (*Quarterback*), *IG* (*Instagram*); *USMCA* (*United States–Mexico–Canada Agreement*), *CHIME* (*Canadian Hydrogen Intensity Mapping Experiment*), *BAFTA* (*The British Academy of Film and Television Arts*), *NAACP* (*National Association for the Advancement of Colored People*); *CRISPR* (*Clustered Regularly Interspaced Short Palindromic Repeats*), *EAMENA* (*Endangered Archaeology in the Middle East and North Africa Project*).

4-letter and 3-letter abbreviations occur more frequently than other abbreviations. The reason for this is probably that people tend to discuss blog posts concerning peculiar issues that are linguistically expressed in more than 2 words. Moreover, those well-known abbreviations are a concise way of conveying a large amount of information within a short space of time. Examples are the following: *IRS* (*Internal Revenue Service*), *HHS* (*Department of Health and Human Services*), *FTC* (*Federal Trade Commission*), *EPA* (*Environmental Protection Agency*), *BTC* (*Before Trump China*), *WTO* (*World Trade Organization*), *NRA* (*National Rifle Association of America*), *JPL* (*Jet Propulsion Laboratory*), *IAI* (*Israel Aerospace Industries*), *BFR* (*The Big Falcon Rocket*), *NBC* (*National Broadcasting Company*), *ESA* (*Entertainment Software Association*); *ACLU* (*American Civil Liberties Union*), *WIAT* (*Wechsler Individual Achievement Test*), *STEM* (*Science, Technology, Engineering And Mathematics*), *ALMA* (*Atacama Large Millimeter Array*), *MCRU* (*Metabolic Clinical Research Unit*), *UCLA* (*The University of California, Los Angeles*), *FISA* (*Foreign Intelligence Surveillance Act*), *CGPS* (*Center for Global Policy Solutions*), *NLPC* (*National Legal and Policy Center*).

Thus, we assumed the relation between structural parameters and discussed issues, which are represented by abbreviations. Therefore, the linguistic units are divided into semantic categories according to the issues they represent. Categorization itself is the

process in which concepts are recognized and understood. Concepts are classified into semantic categories based on similarities.

Based on the semantic categorization of abbreviations existed in the above-mentioned blogs, the following results are revealed (see Fig.2).

As stated in Fig. 2, there are 3 general semantic categories: *Entertainment*, *Politics*, and *Science*; no significant difference is detected between them. Moreover, abbreviations and acronyms of both *Science* and *Entertainment* categories are equally used, having a percentage of 33% and 33% respectively. Examples of *Science* category are *DNA* (*Deoxyribonucleic acid*), *ALMA* (*Atacama Large Millimeter Array*), *TOE* (*Theory Of Everything*), *CRISPR* (*Clustered Regularly Interspaced Short Palindromic Repeats*), *MCRU* (*Metabolic Clinical Research Unit*), *JPL* (*Jet Propulsion Laboratory*), *CHIME* (*Canadian Hydrogen Intensity Mapping Experiment*). *Entertainment*'s examples are represented by *CMT* (*Country Music Television*), *SNL* (*Saturday Night Live*), *RHCP* (*Red Hot Chili Peppers*), *IG* (*Instagram*), *NBA* (*National Basketball Association*), *SXSW* (*South by Southwest*), *R&B* (*Rhythm-And-Blues*).

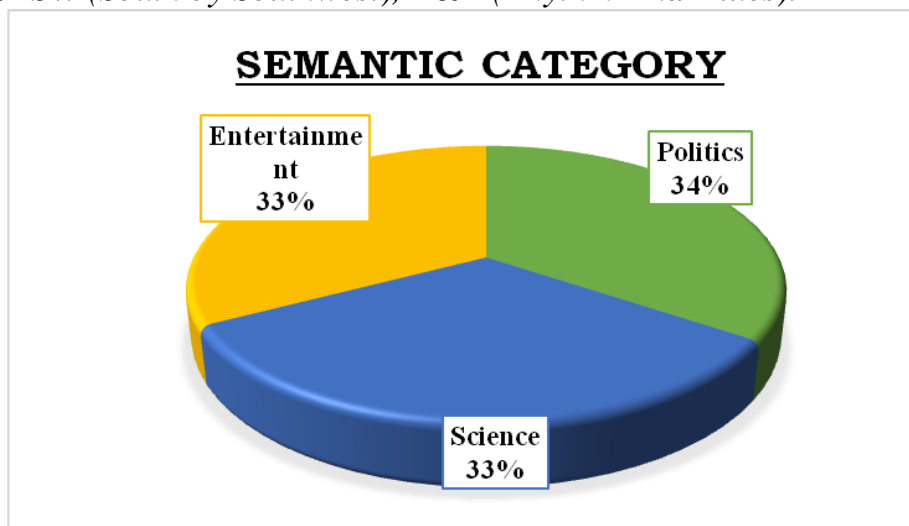

Fig. 2. Semantic categories of abbreviations and acronyms

Nevertheless, it was suggested that politics is of greater interest for people due to its impact on many aspects of everyone's life. Thus, abbreviations and acronyms of this category occur more frequently in contrast to others. Examples are provided by *FTC* (*Federal Trade Commission*), *USMCA* (*United States–Mexico–Canada Agreement*), *EPA* (*Environmental Protection Agency*), *BTC* (*Before Trump China*), *ATC* (*After Trump China*), *WTO* (*World Trade Organization*), *FISA* (*Foreign Intelligence Surveillance Act*), *CGPS* (*Center for Global Policy Solutions*), *NLPC* (*National Legal and Policy Center*), *NAACP* (*National Association for the Advancement of Colored People*).

As regards functional characteristics, two main abbreviation functions were determined (see Fig. 3).

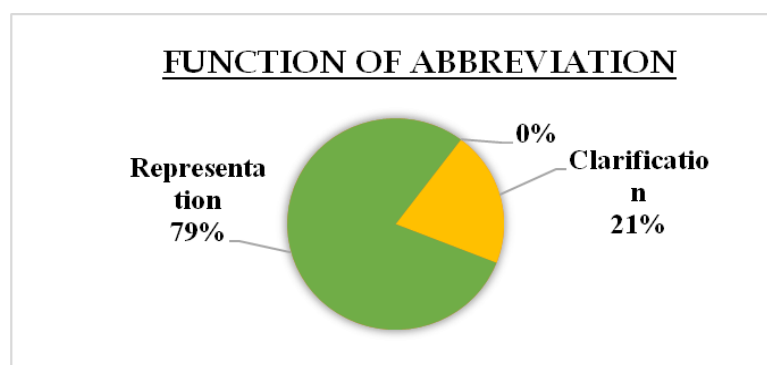

Fig. 3. Representation and Clarification functions of abbreviation

Figure 3 highlights that 79% of all abbreviations in blogs perform *Representation* function in contrast to *Clarification* (only 21% of linguistic units).

Examples of *Representation* function are *IRS* (*Internal Revenue Service*), *ACLU* (*American Civil Liberties Union*), *HHS* (*Department of Health and Human Services*), *FTC* (*Federal Trade Commission*), *AP* (*Associated Press*), *JPL* (*Jet Propulsion Laboratory*), *R&B* (*Rhythm-And-Blues*), *KKK* (*Ku Klux Klan*), *WTO* (*World Trade Organization*), *MCRU* (*Metabolic Clinical Research Unit*), *FDA* (*Food and Drug Administration*), *MVP* (*Most Valuable Player*), *QB* (*Quarterback*), *RHCP* (*Red Hot Chili Peppers*), *HRC* (*Human Rights Campaign*), *IG* (*Instagram*), *NFL* (*National Football League*). It should be pointed out that the choice regarding this function was made due to the meaning of abbreviations. Each of the research units belongs to some group representing either social media, agencies, music, sports, or organizations.

As for *Clarification* function, it is represented by *NAACP* (*National Association for the Advancement of Colored People*), *EAMENA* (*Endangered Archaeology in the Middle East and North Africa Project*), *CGPS* (*Center for Global Policy Solutions*), *ACD* (*Advisory Council to the Director*), and *UCLA* (*The University of California, Los Angeles*), in light of the fact that full-form of mentioned units clarify its meaning.

To sum up, the widespread use of communication tools, blogs in particular, is resulted in the constant development of new ways of expression. Consequently, there is an emergence of the abbreviations and acronyms applied to convey or receive an enormous amount of information within a short period of time.

The research of nearly 60 abbreviations and acronyms selected from the three most well-known American blogs allows us to determine 7 structural parameters of abbreviations, in which 3-letter units occur more frequently among others; 3 semantic categories, such as Entertainment, Politics, and Science with no significant difference between them; 2 functional characteristics of abbreviation where Representation prevails Clarification.

Our work clearly has some limitations. Nevertheless, we believe our research could be a starting point for further investigation.

References

1. Oxford University Press (2019). Blog. In *Lexico.com dictionary*. Retrieved March 25, 2020, from <https://www.lexico.com/definition/blog>
2. Brown, E. K., & Miller, J. E. (2013). *The Cambridge dictionary of linguistics*. Cambridge: Cambridge University Press, pp.3–9.

BREEDING RESULTS ON PRODUCTIVITY AND GRAIN QUALITY OF WINTER WHEAT

Diordiieva IrynaPavlivna, PhD, lecturer
Uman national university of horticulture

The main task of wheat breeding consists in the creation of high-productive varieties with excellent quality of grain [1]. However, in recent years there has been the tendency to increase yielding capacity along with a noticeable deterioration in the quality of grain [2]. Therefore a number of scientific institutions are working at developing wheat varieties with high-productivity, resistance to unfavourable environmental factors and high quality of grain. Department of genetics, plant breeding and biotechnology of Uman National University of Horticulture (Ukraine) has been conducting research into winter wheat breeding, applying the methods of intraspecific and remote hybridization.

The objective of our research was to create new materials by hybridization of *Triticum aestivum* L. × *Triticum spelta* L. with the aim of selecting valuable initial forms with high quality of grain and productivity.

Breeders of Uman National University of Horticulture (Ukraine) carried out a number of studies on intraspecific and remote hybridization of soft wheat and spelt. Zoned soft winter wheat varieties Favorytka, Podolianka, Harus, Bilotserkivska semi-dwarf, Kruzunka, Farandol, Ermak, Selyanka, Krasnodarska 99, Panna and samples of spelt wheat of local breeding from the foothills of the Carpathians were involved as an initial material in crossing. Hybridization was carried out by manual castration of female flowers and subsequent forced pollination of male parent.

Hybrid progenies were analyzed according to the manifestation of morphobiological and economically valuable parameters. In the fifth generation, when splitting was no longer observed, considering plant habitus and morphological structure of ear, all created materials were divided into soft wheats, spelt wheat and intermediate (speltoid) forms. The best samples with economically valuable parameters were selected in each group for further testing. The testing of selected samples was carried out during 2012–2019. All analysis were conducted in accordance with «Ukraine state methodology of agricultural crops testing»[3]. Grouping of wheat samples according to the height of plants was made by the procedure of V. F. Dorofeyev et al [4]. Soft winter wheat variety Podolianka and spelt winter wheat ZoriaUkrainy was used as a standards. The degree of variation of characteristics and significance of differences among parameters of productivity were evaluated according to the methodology E. R. Ermantraut et al [5], using MS Excel.

Hybridization between highly productive zoned winter soft wheat varieties and spelt sample was carried out during our research. Individual-family selection among descendants was used to choose the samples that are characterized by a significant diversity according to economically-valuable and morphobiological characteristics.

Today wheat working collection includes more than 1000 samples. All created forms beginning from the fifth generation, considering morphological structure of ear was divided into soft wheat, spelt wheat and speltoid forms. The group of soft wheat includes samples with a medium-dense or dense ear (16–28 spikelets per 10 cm of ear), with

normal glume and easy grain threshing. The group of spelt wheat comprises forms with a long, loose ear (<16 spikelets/10 cm), rough glume and a complicated grain threshing. The samples, that according to their ear morphological structure had an intermediary position among parental forms, were referred to the group of speltoid wheat.

The collection includes a wide range of forms according to their height. Plants height varied within the range of 50–130 cm. Created samples were grouped according to the V. F. Dorofeev[4]classification into tall-growing (>120 cm), middle-growing (105–119 cm), low-growing (85–104 cm), semi-dwarfs (60–84 cm), dwarfs (<60 cm). Most numerous and productive were low-growing and semi-dwarfs samples. Height of spelt wheat plants varied within the range of 74–126 cm(table).

Table. Economically valuable parameters of collection samples of winter wheat, average for 2012–2019

Breeding material	Plant height, cm	Grain weight of the head ear, g	1000 grains weight, g	Gluten content, %	Protein content, %	Yield capacity, t/ha
Spelt wheat						
ZoryaUkrainy (st)	115	1,78	50,3	48,3	23,4	5,55
1695	125	2,68	50,5	40,5	19,0	6,56
1691	126	2,09	54,7	47,5	22,6	5,80
1721	108	1,57	43,5	48,5	24,1	4,97
1755	99	2,36	51,0	39,0	18,4	6,00
1559	85	2,40	64,6	44,8	21,0	6,28
1817	74	2,60	49,8	45,3	22,2	6,48
<i>LSD</i> ₀₅	3	0,06	1,63	1,3	0,6	0,18
<i>V, %</i>	35	8,53	79,0	35,2	28,4	8,85
Speltoid forms						
Podolyanka (st)	84	2,30	52,2	29,1	13,8	6,75
ZoryaUkrainy (st)	115	1,81	50,2	48,3	23,4	5,55
1561	104	2,23	51,1	36,5	17,2	6,40
1628	60	1,24	43,2	44,0	21,1	4,71
1710	102	2,01	59,0	35,2	17,2	5,80
1766	95	1,85	42,0	34,4	16,1	5,58
1809	75	1,62	45,3	39,3	18,0	5,90
<i>LSD</i> ₀₅	3	0,05	1,6	1,1	0,5	0,17
<i>V, %</i>	28	4,08	49,0	38,1	20,2	5,05
Soft wheat						
Podolyanka (st)	84	2,30	52,2	29,1	13,8	6,78
1692	101	2,41	54,8	30,4	14,1	6,98
1687	85	2,08	52,8	29,4	13,4	6,47
1684	92	1,75	45,4	38,3	17,5	5,72
1689	88	2,45	53,0	32,2	15,6	7,10
1686	75	2,08	50,0	31,4	15,0	6,41
1678	59	2,18	46,5	32,0	15,6	6,32
<i>LSD</i> ₀₅	3	0,06	1,6	1,0	0,4	0,21
<i>V, %</i>	30,8	4,10	17,1	28,4	14,1	5,05

Significant decrease in plant height compared to the standard was recorded in 10 samples. Semi-dwarf 1559 and dwarf 1817 sample of spelt wheat, characterized by high yields for this type of wheat (6,28 and 6,48t/ha), were selected.

In created spelt wheat samples protein content varied within 16,4–24,1 %, gluten content — within 35,1–48,5 % depending on the genotype. The highest content of protein and gluten were in varieties of spelt wheat 1721 and 1691. Their content of

protein made up 24,1 % and 22,6 %, the content of gluten — 47,5 and 48,5 % respectively.

According to the height of plants significant variation was observed in speltoid forms ($V=28\%$). Speltoid forms are significantly inferior to the variety ZoriaUkrainy in terms of plant height, and samples 1809 and 1628 are significantly inferior to both standards. Significant variation in the weight of 1000 grains within 42,0 to 59,20 g was recorded. In speltoid materials only a low-growing sample 1561 is characterized by a combination of high productivity with increased content of gluten, in its yielding capacity it approached variety Podolyanka (6,40 t/ha) and considerably surpassed it in the content of gluten (36,5 %) and protein (17,2 %).

There were no high-growing samples in the group of soft wheat. The height of plants in this group varied within 59–101 cm. In this group of plants there was a significant variation ($V=28,4\%$) of gluten content. The range of variability was within 29,4–38,3 % Significant increase of gluten and protein content compared to the standard was recorded in all samples, except 1692 and 1687, that have these indicators at the level of the control variant.

Collection samples are constantly tested, and the search of new donor forms of valuable traits has been successfully conducted. The highest yielding capacity and parameters of ear productivity were recorded in soft wheat. It is worth noting that spelt wheat samples 1695 and 1817 combined high content of gluten ($> 40\%$) and protein (about 20 %) with yielding capacity.

As the result of the research spelt wheat variety Europe and soft wheat varieties Freya, Tsarivnaumanska and Artaplot were created, varieties Europe and Artaplot were included into the State Register of Plant Varieties Suitable for Distribution in Ukraine, varieties Freya and Tsarivnaumanska were submitted to the State scientific and technical expert evaluation.

Created varieties had the following characteristics:

- spelt winter wheat Europe — awned form of spelt wheat, 90 % of grain separates from glume during threshing. The height of the plant is 110 cm. Average yield during state testing made up 5,8 t/ha. Gluten content is 40 %, protein is 18 %. Weight of 1000 grains is 45 g. Grain unit is 670 g/l. This variety is characterized by resistance to brown rust, powdery mildew, snow mold and tolerance to yellow spotting, fusarium head blight and root rot. This variety was included in the State Register of Plant Varieties Suitable for Distribution in Ukraine since 2015;

- soft winter wheat Freya. The height of the plant is 90 cm. Average yield during testing was 7,10 t/ha. Gluten content is 42,0 % protein — 20,0 %. Weight of 1000 grains is 52,5 g. The grain unit is 780 g/l. This variety has resistance to powdery mildew, snow mold and tolerance to root rot, yellow spotting and fusarium blight. This variety is frost and drought-resistant. Submitted to the State scientific and technical expert evaluation in 2018;

- soft winter wheat Tsarivnaumanska. Plants height is 103 cm. The ear is awnless. The average yield in the experiment was 5,5 t/ha. Gluten content is 30,9 %, protein content is 15,1 %. Weight of 1000 grains is 51,5 g. Grain unit is 780 g/l. Resistant to

powdery mildew, root rot and snow mold. Submitted to the State scientific and technical expert evaluation in 2018;

- soft winter wheat Artaplot. Plants height is 78 cm. The ear is awned. The average yield in the experiment was 6,4 t/ha. Gluten content is 39 %, protein content is 18 %. Weight of 1000 grains is 45 g. Grain unit is 690 g/l. Resistant to fusarium and septoria blight, powdery mildew and tolerant to root rot and brown rust. This variety was included in the State Register of Plant Varieties Suitable for Distribution in Ukraine since 2018.

References

1. Guzman C., Mondal S., Govindan V., Autrique J. E., Posadas-Romano G., Cervantes F. Use of rapid tests to predict quality traits of CIMMYT bread wheat genotypes grown under different environments. *LWT FoodSci. Technol.* 2016. №69.P. 327–333.

2. Nazarova V., Zhdanova O. Development of a rapid method for determination of gluten content in wheat flour. *Agronomy research.* 2017. №15.P. 1369–1374.

3. State qualification methodology of plant varieties expertise on definition of suitability for distribution in Ukraine (grains, grouts, and leguminous species) 2012. Kyiv, Ukraine institute of plant varieties expertise, pp. 81.

4. Dorofeev V. F., Ydachin R. A., Semenova L. V. World wheats. Moscow: Agropromizdat, 1987. 560 p.

5. Ehrmantraut E., Shevchenko I., Nenyn P. Mathematical analysis and interpretation of research. *Coll. Science. works Institute for Sugar Beet UAAS.* 2000. № 2. P. 189–205.

ПОКАРАННЯ ЗА БІДНІСТЬ ТА ПАНДЕМІЯ 2020: ЗАГРОЗИ ДЛЯ КРАЇН, ЩО РОЗВИВАЮТЬСЯ

Длугопольський Олександр Володимирович, д.е.н., професор
Тернопільський національний економічний університет
Длугопольська Тетяна Ігорівна, к.е.н., ст. викладач
Тернопільський національний економічний університет

Феномен «покарання за бідність» або «подвійної небезпеки» (poverty penalty or double jeopardy) полягає в тому, що малозабезпечені громадяни сплачують вищу ціну за товари, роботи і послуги, ніж люди із вищими доходами. Цей феномен був описаний вперше у 1963 р. Д. Капловіцем в праці «The Poor Pay More» [1], який порівняв доходи і витрати різних домогосподарств США. Пізніше цей феномен був підтверджений дослідженнями К. Прааланда та Е. Хаммонда [2; 3], які довели цей ефект в особливо загрозливих масштабах для країн, що розвиваються. Один американський журналіст провокативно зазначив із цього приводу, що «ви повинні бути заможними, щоб бути бідними» [4].

Покарання за бідність пов'язують саме із малозабезпеченими громадянами, оскільки вони не мають можливості закуповувати товари гуртом у гіпермаркетах на тривалий час, використовуючи систему оптових знижок, через відсутність автомобіля і достатніх коштів на рахунках, та вимушені платити за товари і послуги більше, ніж заможні громадяни, купуючи їх вроздріб. Також бідні громадяни купують переважно продукти нижчих цінових сегментів і гіршої якості.

Дослідження, проведені у Франції [5], показали, що бідні громадяни переплачують за товари від 2,5 до 8% (сума «покарання» становить в середньому €500 щороку). В табл. 1 наведені дані обстеження витрат домогосподарств Франції 2011 р. із низьким, середнім та високим рівнем доходів. До I групи належать витрати на придбання їжі, транспорт, зв'язок, освіту, охорону здоров'я та фінансові послуги. До II групи – витрати на придбання одягу, алкоголю та цигарок, дозвілля, добровільне страхування, оплату отелів і ресторанів. До III групи відносяться заощадження. Як видно, із зростанням доходу у % значенні скорочуються витрати на I і II групу витрат, тоді як зростає частка III групи.

Табл. 1. Порівняння витрат домогосподарств Франції [5]

	Бідні домогосподарства	Домогосподарства із середніми доходами	Домогосподарства із високими доходами
I група «Істотні та необхідні витрати»	€11994 (70%)	€19994 (50%)	€39710 (33%)
II група «Дискреційні	€6378 (37%)	€12406 (31%)	€31701 (26%)

витрати»			
III група «Заощадження і резерви»	€-1343 (-7%)	€7616 (19%)	€50603 (41%)
Загальний дохід	€17029	€40016	€122014

Різниця в цінах за регіонами Індії, наприклад, може сягати 20% (в бідніших – дорожче), а стосовно телефонних, медичних, банківських послуг, водопостачання, то малозабезпечені громадяни переплачують в 2, 10, а деколи і 75 разів. Для України такий феномен властивий при порівнянні цін на аналогічні товари у сільській місцевості та містах. І якщо в розвинутих країнах світу за офіційною межею бідності (60% медіанного рівня сукупних витрат) знаходиться 13,5% (Франція), 15% (Німеччина), 19% (Великобританія), то в Україні – близько 60% громадян. Глобальна пандемія COVID-19 2020 р. іще більше загострить ситуацію із бідністю та безробіттям в світі, особливо в країнах, що розвиваються.

Так, в країнах, що розвиваються, високий рівень поляризації та концентрації доходів нерідко дозволяє заможним верствам населення забезпечувати собі доступ до більш якісних суспільних благ (охорона здоров'я, освіта, соціальна безпека). Це стає додатковим фактором покарання для бідних, які часто вимушені сплачувати більшу ціну (виражену не тільки в грошовому еквіваленті, а, наприклад, у часі, витрачених зусиллях) за аналогічні товари і послуги, ніж громадяни із середнім і високим рівнем доходів. За таких умов особливої актуальності в цих країнах набуває активізація громадянського суспільства, волонтерських рухів, міжнародних ініціатив, здатних в немонетизованій формі допомагати різним категоріям населення, що опинились за межею виживання в складний час.

Література:

1. Caplovitz D. The Poor pay more: consumer practices of low-income families. – Free Press, 1963.
2. Prahaland C.K. The Fortune at the bottom of the Pyramid. – Pearsons, 2004.
3. Prahaland C.K., Hammond A. Serving the World's poor profitably // Harvard Business Review. – 2002. – September.
4. Brown D. The high cost of poverty: why the poor pay more? // Washington Post. – 2009. – May 18.
5. Dalsace F., Vincent Ch.-E., Berger J., Dalent F. The Poverty penalty in France: how the market makes low-income populations poorer // Field Actions Science Report. – 2012. – Vol.4. – P.21-28.

EDUCATION OF THE ELDERLY IN AUSTRALIA: UNIVERSITY OF THE THIRD AGE

Doronina Olha Valeriivna,
PhD student, H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University,
lecturer, V.N. Karazin Kharkiv National University

All societies in the world are in the midst of longevity revolution – virtually every country in the world is experiencing growth in the size and proportion of older persons in their population. Older persons a growing demographic group in society [7]. Consequently, one of the most important tasks that we face is to avoid the disengagement of the elderly from active social life. The elderly, who leave the labour force and retire, enter into a new phase of life. They are still active and ambitious; they have vital experience and professional skills.

Recent studies show that learning can be effective in the process of adapting to new living conditions. Lifelong learning is becoming a widespread concept. The *Recommendation on Adult Learning and Education* is a landmark document adopted by UNESCO member states in order to promote and strengthen adult learning and education. The document outlines that learning is a lifelong endeavor that can occur in formal, non-formal and informal settings and identifies the key domains of learning and skills that are of central importance for adult learning, which include continuing education and vocational skills [6]. It is stated that particular attention and action should be devoted to enhance access to quality learning for disadvantaged or vulnerable groups such as the elderly etc. [2,11].

The concept *third age* was introduced in 1989 by Peter Laslett. He classified life into the first, second, third and fourth age. According to Laslett, the third age cannot be defined as chronological; it is a period of subjective age that varies from one person to another [1]. During this age period people face retirement, they have spare time to learn, share their experience, achieve their personal needs and, hence, remain active members of society.

Training institutions play an important role in facilitating the participation of the elderly in learning and useful activities. In Australia many seniors' organizations such as University of Third Age and Council on the Ageing promote learning for the elderly.

U3A (University of the Third Age) movement began in Australia in 1984, in Melbourne, and spread rapidly to other parts of Australia. U3As were established as autonomous groups, with their own administration and curriculum according to the needs and interests of each group. There are now about 300 U3As in Australia, with about 100,000 members. Over time, these groups began to appreciate the importance of networking, and to form incorporated Network organizations on a State-wide basis. Almost all U3A activity takes place at a local or State-wide network level [3].

Most U3As offer a program of weekly classes conducted in daylight hours and arranged on a term or semester basis. A wide range of subjects are offered, depending on the interests of members and the availability of suitable group-leaders/tutors. As the scope of a program is limited only by the resources/leaders/tutors available, there is no

set curriculum and each U3A develops its own [3]. No qualifications are required for admission and there are no examinations.

Membership of U3A entitles learners to attend as many courses as a person wants. There are various courses and activities for everyone: computer literacy, book clubs, science-oriented groups, brain games, radio shows (broadcasting from studios), concerts, excursions etc.

It is important to highlight that the students keep up to date. In 2019 in Queensland the group of elderly was taught how to: do crossword online, load WhatsApp, use Spotify and Street View in Google Maps [4].

Another form of U3A in Australia is U3A Online. It is the world-first virtual University of the Third Age delivering online learning via the Internet not only to older Australians, but also to disabled people. It offers many useful resources for older people, especially those who are geographically, physically or socially isolated. U3A Online develops online courses using the skills of its volunteer subject writers and editors. The courses are accessible throughout the year and can be studied either independently at a time to suit a person or with the guidance of a volunteer course leader when the leader is available. U3A Online keeps the members informed with GEMs – a free monthly newsletter sent to any interested person in any country. The letters usually contain useful articles about health and medicine, recommendations on technical issues and fun links [5].

Universities of the Third Age in Australia play a significant role in contributing to the education of the elderly: they are vital organizations that provide educational practices and activities. Promoting active citizenship for third-age learners, Universities of the Third Age give each member a chance to participate in social life, gain new knowledge and share their experience.

References

1. Laslett P. A Fresh Map of Life: The Emergence of the Third Age. Weidenfeld and Nicolson, London. – 1989. 213 p.
2. Recommendation on Adult Learning and Education. UNESCO. – 2015. – 14 p. Available online <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000245179>
3. U3A Alliance Australia. Available online <http://www.u3aaa.org>
4. U3A Australia. U3AAA Bulletin. – 2019. – № 27. – 12 p. Available online <http://www.u3aaa.org/u3aaabull27.pdf>
5. U3A Network South Wales. Available online: <https://nsw.u3anet.org.au/the-u3a-movement2/the-u3a-movement/>
6. UNESCO Recommendation. UNESCO Institute for Lifelong Learning. Available online <https://uil.unesco.org/adult-education/unesco-recommendation>
7. United Nations Department of Economic and Social Affairs. World Population Prospects 2019: Highlights. – 2019. – 38 p. Available online https://population.un.org/wpp/Publications/Files/WPP2019_Highlights.pdf

THE NEGATIVE CONSEQUENCES OF FEMALE NOMADIC SUBJECTIVITY: LOSS OF HAPPINESS AND MALADAPTATION

Hapon Nadiya Pavlivna, doctor of Philosophie, Professor,
Ivan Franko National University of Lviv

Dynamics of social life, globalization and migration processes have their negative consequences. These are conflicts that arise in formal and informal groups, existential frustrations, intensification of mental and other overloads that provoke individual's maladaptation, which is social, professional, and personal. Psychologists also underscore the gender specificity of maladaptation. It is predetermined by the fact that the processes of socio-economic transformation in Ukraine have adversely affected the financial status of men and women. On the one hand, the reorganization or liquidation of many businesses, on the other hand, low wages caused social people's maladaptation. In its turn, social maladaptation is reinforced by the psychological component of professional marginalization (a sense of need for personal professional knowledge, skills, and abilities) that has led to labor migration for female, particularly middle-aged women (40-60 years old). Instead, in middle adulthood, social responsibilities increase when one is responsible not only for themselves but also for others, performing a number of important social roles (wives, mothers, daughters, sisters, colleagues). Psychology explores the problems of maladaptation, which depends on: a) the social context of socio-economic change; b) conditions and nature of work, professional competence, prospects for the specialist's growth. However, current social circumstances indicate that psychological factors of maladaptation should be explored, taking into account gender and age characteristics of the individual.

Contemporary papers illuminated tendencies to consider happiness as a personal and social phenomenon; in particular, there is a tendency of transition of happiness analysis from the sphere of an individual to the sphere of group feelings (citizens, women, couples, etc.), their ideas of happiness. Happiness is a psycho-emotional state of the highest satisfaction with life, a sense of fullness and meaningfulness of being, a deep satisfaction and joy. Thus happiness meets the fulfillment of its human vocation.

The preparation of young people for adulthood as community members is carried out by social institutions, which should be based on the values and ideas of a European democratic society: human rights, equality, peace, social justice, democracy, individual freedom, security of citizens, interdependence, pluralism, cultural diversity, openness, responsibility, partnership, respect for the environment. The system of the values has been implemented in civic life and provides the concept of "a happy life". Subjective notions of happiness are at the heart of regulation of social behavior and professional activity. After all, the subjective idea of happiness reveals the often overshadowed features of the social development of the individual, the community as a whole.

In recent years, the problem of personality happiness has been actively researched in psychology. In general, we can outline certain areas of research: positive emotions

and a subjective sense of happiness (for example, pleasure, lifesatisfaction, sense of closeness, constructive thoughts about yourself and your future, optimism, confidence, energy, life force); positive personality traits (wisdom, love, spirituality, honesty, courage, kindness, creativity, sense of reality, search for meaning, forgiveness, humor, generosity, altruism, empathy, etc.); social structures that promote happiness and personal development (democracy, healthy families, free media, healthy workplace environment, healthy local social communities).

Weakening of social identity, link to different social groups, centers, friends, family members of women returning from labor migration is obvious. The weakened identity leads to a sense of isolation being detached, which is exacerbated by the loss of specialty work, difficulties in employment. These difficulties have a social, institutional context. M. Seligman, a well-known researcher, admitted that at least three groups of factors influence a person's happiness: positive emotions (for example, pleasure, satisfaction of life, feeling of closeness, constructive thoughts about themselves and their future, optimism, self-confidence, energy, "vitality"); positive personality traits (wisdom, love, spirituality, honesty, courage, kindness, creativity, sense of reality, search for meaning, forgiveness, humor, generosity, altruism, empathy, etc.); social structures conducive to happiness and human development (democracy, healthy families, free media, healthy workplace environment, healthy local social communities). Theorists and practitioners apply their scientific method to study and determine the positive development of human potential, happiness. According to M. Seligman, the latter, is achieved through the realization of the aforementioned components (positive emotions, interaction with others, close interpersonal relationships, life meaning and own achievements), contributing to the qualitative and complete spiritual life of a person as a social being [1, p. 124]. Most life plans are initially organized in a person's mind. A person's belief in self-efficacy shapes the types of life scenarios associated with self-realization and social (personal, professional) success. Those with high self-efficacy embody successful scenarios that provide positive support for the activity. Therefore, in terms of psychological assistance (psychotherapy) with maladapted women, it is appropriate to apply cognitive techniques that contribute to events prediction skills, develop ways of managing factors that affect life. Individuals with high self-efficacy set goals for themselves and apply analytical thinking, achieving high levels of professional performance. It is well known that human activity is purposeful, governed by a goal. A personal goal is determined by the influence of self-esteem, ability. The higher the self-efficacy is the higher goals the person sets for himself. Self-efficacy affects each of these cognitive motivators, explaining reasons (causal attribution), expecting results, and achieving goals. People with high self-efficacy explain their failures (attribution) with insufficient effort, and consider them as situational ones. Instead, those with low self-efficacy explain it with the low level of their skills. When a person is expected to have high results and low self-efficacy, it can cause depression. Some researchers have noted that reducing dissonance (as people explain certain events) affects self-efficacy [2, p.391]. Emotionally stable people with higher self-efficacy find it easier to tackle complex tasks and activities. Low self-efficacy causes depression and anxiety. People

who set standards of self-punishment and judge themselves cannot escape depression and feel unhappy.

Social workers working in women's organizations and centers should conduct trainings to improve self-efficacy and strengthen women's belief in their own resources. In addition, it is necessary to carry out preventive work with women mothers to reduce their migration aspirations and to shape personal involvement in the upbringing of children. The problem of readaptation through the improvement of women's self-efficacy is gradually being solved within various social projects. At present, the psychological types of social rehabilitation for middle-aged women are insufficiently attributed to the necessary areas of social reforms, on the one hand, and to the directions of state support on the other hand.

Therefore, personal self-efficacy can shape the lifeworld and is a significant life resource. It influences the activities of people, the choice of relationships with the environment. This choice develops different competencies of individuals, interests and social, interpersonal relationships. Violation of social identity, resulting from the loss of self-efficacy, leads to a weakening or even destruction of a family, marriage and family ties, interpersonal conflicts, suppression of gender-role identification. Consequently, migration is often a cover-up, masking the loss of the spiritual resources of the inner world of family members, in particular women (mothers, wives). They declare the desire to earn money and are open to the nomadic movement. Life becomes tougher; women discover masculine gender-like traits, namely, autonomy, determination, activity, perseverance, energy, and in some cases aggression and autonomy from close emotional ties with their own family members (with parents, husband, and children). Gender role changes the feminine life. A woman masculinates through difficult living and working conditions, experiencing a weakening of feminine gender identity, which is directly related to the identity of a wife and a mother. The consequence is not only social maladaptation and disharmony of family relationships, but also the feeling of being unhappy. This is due to the mismatch between socially conditioned, forced masculine behavior and inner femininity [1, p. 126].

The social aspect of nomadic subjectivity analysis brings the researcher closer to the phenomenon of female emigration. Here, the nomadism of groups is not only a transformation of identity, but it also expresses a certain feminine life. The relevance of the study of the problems of the female lifeworld in social philosophy is due to the need to answer the question about the quality of functioning of post-modern society on the basis of freedom, justice, spirituality, well-being, etc. Violation of social identity, resulting from the loss of self-efficacy, leads to a weakening or even destruction of a family, marriage and family ties, interpersonal conflicts, suppression of gender-role identification. Consequently, migration is often a cover-up, masking the loss of the spiritual resources of the inner world of family members, in particular women (mothers, wives). They declare the desire to earn money and are open to the nomadic movement. Life becomes tougher; women discover masculine gender-like traits, namely, autonomy, determination, activity, perseverance, energy, and in some cases aggression and autonomy from close emotional ties with their own family members (with parents, husband, and children) [1, p. 127].

Practical philosophy should look for those optimal models (for example, based on the Habermasian theory of communicative action, etc.) that contribute to balancing life, fostering nomadism and strengthening civic identity through education, enhancing culture, integrating the well-being of society. Thus, with the purpose of weakening the negative aspects of the modern migration processes, which have been reflected in the state of the Ukrainian family, all positive resources of the informational society should be launched and social communications should be strengthened for the rebirth of the basic values of the Ukrainian family. At the level of educational institutions, enlightening organisations, associations and religious communities, the family dialogue should be intensified, since family life activity is based on a psychoculture, which determines its social mobility. A dialogue with parents should be conducted regarding the economic motivation for the activity – what is the good of earning money if emotional and spiritual relationships with children are lost? At the level of civil initiatives, Ukrainian governmental institutions should be encouraged to develop social projects directed at reducing the size and speed of migration. International contracts regarding the legal aspects of migration are urgently needed in order to prevent the phenomenon of human trafficking. It is very difficult to refresh spiritual values of the Ukrainian family without the state undertaking reforms inside Ukrainian society, which would include social and educational projects.

References

1. Hapon N. P., Karas A.F. The socio-ontological aspect of nomadism analysis: the life world of a human and a family // Philosophical and methodological challenges of the study of modern society : collective monograph; T. V. Andrushchenko, Z. M. Atamaniuk, Ye. R. Borinshtein, Yu. A. Dobrolyubska, etc. – Lviv-Toruń : Liha-Pres, 2019. pp. 109-128. DOI: 10.36059/978-966-397-144-5/109-128
2. Lyubomirsky S., Dickerhoof R., Boehm J. K. & Sheldon K. M. Becoming happier takes both a will and a proper way: An experiment alongitudinal intervention to boost well-being // *Emotion*. 2011. No 11. pp. 391-402. DOI: 10.1037/a0022575.

ВПЛИВ НЕРІВНОСТІ У ДОХОДАХ НА СВІТОВУ ЕКОНОМІКУ

Гондюл Олександра Дмитрівна, Магістр Журналістики, Викладач
Київський університет імені Бориса Грінченка

Протягом декількох десятиліть нерівність зростала по всьому світу. Деякі країни скоротили кількість людей, що живуть у крайній бідності. Але економічні розриви продовжують зростати через безпрецедентний рівень багатства на сьогодні.

Проблема нерівності доходів у різних країнах світу посилюється, як і збільшується розрив між багатим і бідним населенням. МВФ та ОЕСР проаналізували причини виникнення відмінностей у розмірах доходів та їх вплив на економічну ситуацію [2]. Автори дослідження вивели таку закономірність: «якщо нерівність у доходах збільшується, рівень економічного зростання знижується».

Дослідники ОЕСР підраховали, що збиток від зростання розриву між багатими і бідними для економічного добробуту країн спільноти протягом останніх 25 років становив 8,5 відсотка ВВП. Для ФРН це означало б втрату 40 мільярдів євро на рік [1].

Зменшення нерівностей у світовому масштабі і водночас зростання нерівності всередині окремих країн є одним із можливих пояснень появи популізму, націоналізму та протекціонізму. Громадяни можуть втратити довіру до інституцій, що підриває згуртованість суспільства та віру в майбутнє.

Статистика від Credit Suisse свідчить, що найбагатші 1% осіб у світі, які мають понад 1 мільйон доларів, володіють 45% світового багатства. Особи, які мають менше ніж 10 тис. доларів, становлять 64% населення світу, але мають менше 2% світового багатства. Найбагатші особи світу, які володіють активами понад 100 тисяч доларів, становлять менше 10 відсотків населення світу, але володіють 84 відсотками світового багатства [5].

10 найбагатших мільярдерів у світі, за даними Forbes, мають 745 мільярдів доларів комбінованого багатства, що більше, ніж загальні обсяги товарів та послуг, які виробляють більшість країн на щорічній основі [4]. За даними Forbes, у світі живуть 2208 мільярдерів (на 2018 р.).

Занепокоєння економічною нерівністю є визначальною рисою нинішньої епохи. Видатні міжнародні громадські діячі, від папи Франциска до президентки Міжнародного валютного фонду Крістін Лагард, оголосили глобальну економічну нерівність головним пріоритетом.

У новому звіті Oxfam (міжнародне об'єднання, метою діяльності якого є вирішення проблем бідності та пов'язаної з нею несправедливості в усьому світі) міститься деяка доволі цікава інформація. Наприклад, найбагатші 26 людей в світі тепер володіють такою ж кількістю багатства, як і 3,8 мільярдів найбідніших людей разом. Більш того, статки найбагатших людей світу збільшились сумарно на 900 млрд доларів. За 10 років після фінансової кризи кількість мільярдерів

збільшилася майже вдвічі, а кожен два дні між 2017 і 2018 роками з'являвся новий мільярдер [3].

У доповіді Oxfam йдеться про інші соціально-наукові дослідження, які демонструють значні кореляції між нерівністю та частотою соціальних проблем. Більш нерівні народи мають в цілому гірше фізичне і психічне здоров'я, більш високі показники злочинності і позбавлення волі, нижчі показники освіти, а також слабка політика захисту навколишнього середовища. Все, що підриває соціальну згуртованість і довіру суспільства, має тенденцію зменшувати як індивідуальне, так і соціальне благополуччя.

Зменшити нерівність необхідно як в межах нації, так і в усьому світі. Бідність не може бути усунена без одночасного аналізу і трансформації структур і процесів, які сприяють надзвичайній концентрації багатства.

Очікування того, що багатство зникне, є утопічною стратегією, не більше ніж ідеологічним приводом для бездіяльності політиків. Недостатньо адекватного перерозподілу від багатих до бідних. Завдання полягає в розробці інституційних механізмів, які роблять більш справедливими результати політико-економічної системи.

Існує велика кількість політик, здатних досягти цього. Мінімальна заробітна плата може бути підвищена. Податки можуть бути більш прогресивними. Вони могли б фінансувати вдосконалення державної інфраструктури та послуг. Соціальне забезпечення, яке фінансується за рахунок оподаткування багатства, може створити більш справедливе суспільство.

Ми всі зацікавлені у досягненні соціальної справедливості, економічної безпеки, екологічної стійкості і миру. Справедливість є невід'ємною частиною всіх цих цілей.

Кроки, які потрібно робити на кожному з рівнів, щоб забезпечувати та просувати ідею рівності:

На особистому рівні:

1) вміти себе адекватно оцінювати при прийомі на роботу, тобто не занижувати свою ціну (мова про зарплату), якщо ви чудовий фахівець з колосальним досвідом, але і не завищувати, якщо у вас немає необхідних компетенцій, а лише великі амбіції.

2) брати активну участь в громадському, суспільному житті країни, не боятись пропонувати свої ідеї або казати те, що не влаштовує, адже активна молодь – запорука процвітання нації.

3) йти на вибори і голосувати, а не сидіти і лише критикувати.

На рівні роботи:

1) роботодавцям забезпечувати гідну оплату праці всім співробітникам, зокрема, аналізувати та зважати на середню ринкову.

2) давати можливість співробітникам пропонувати свої ідеї аби впливати на прийняття рішень і політики вашої інституції.

3) впроваджувати нові ініціативи по соціальному захисту на системи заохочення працівників.

На рівні країни та світу:

1) підвищувати рівень соціальної політики та забезпечувати рівність доходів громадян.

2) оцінювати ризики появи нових технологій і їх впливу на напрями майбутнього інвестування.

3) забезпечувати стабільність фінансової системи світу, яка є важливою для забезпечення рівності між країнами, і зокрема, можливості людині з будь-якої точки планети реалізовувати свій потенціал та впливати на процеси в своїй країні.

Отже, країни докладають зусилля щодо зменшення нерівності в різних напрямках. Одні борються з нерівністю в доходах. Деякі намагаються побороти нерівність етнічну, релігійну чи расову, щоб кожна людина могла брати рівну участь в житті країни. В будь-якому випадку, саме прогрес допомагає побороти нерівність.

Рівність стоїть у центрі розвитку, адже вона є передумовою для прогресу з моделлю розвитку, яка зосереджується на інноваціях та навчанні, що позитивно впливає на продуктивність, економічну та екологічну стійкість, поширення суспільства знань та зміцнення демократії.

Список літератури

1. Income inequality remains high in the face of weak economy / Income inequality update, - November, 2016. URL: <https://www.oecd.org/social/OECD2016-Income-Inequality-Update.pdf>

2. Inequality / OECD. URL: <http://www.oecd.org/social/inequality.htm>

3. Larry Elliott World's 26 richest people own as much as poorest 50%, says Oxfam // The Guardian. – 2019. URL: <https://www.theguardian.com/business/2019/jan/21/world-26-richest-people-own-as-much-as-poorest-50-per-cent-oxfam-report>

4. Pandey Umesh Chandra SDG10 – Reduce Inequality Within and Among Countries // Umesh Chandra Pandey, Chhabi Kumar, Martin Ayanore, Hany R. Shalaby / Measuring inequalities: how unequal is the contemporary world? [Text]

5. Why wealth matters. The Global wealth report / Credit Suisse. URL: <https://www.credit-suisse.com/about-us/en/reports-research/global-wealth-report.html>

PECULIARITIES OF PSYCHOPATHOLOGICAL EXERCISES ASSOCIATED WITH ACUTE RESPIRATORY INFECTIONS IN THE PATIENT WITH TRAUMATIC BRAIN INJURY IN THE ANAMNESIS

Kazakov Vitaly Evgenovych, Ph.D., psychiatrist
Municipal non-profit enterprise Kamyansk city council "City Hospital"

Introduction. Today, the question of the role of the psychopathological background caused by cerebro-traumatism in the genesis of the development of psychopathology associated with diseases from other headings is an urgent one. It is expected that having a history of traumatic brain injury can lead to changes in the psychopathological continuum in other pathologies, including those more common as infectious ones. Such pathomorphosis is caused by psychopathological layers caused by comorbidity. It is often impossible to achieve a clear noso-etiological delineation of the psychopathological manifestations of cerebro-traumatic and infectious genesis when combined due to the non-specificity of psychopathological semiotics in both disorders and its pathomorphosis due to comorbidity. In this context, the question arises of establishing the substantive and dynamic features of a complex of interrelated and co-occurring psychopathological disorders as a single structure due to comorbidity [1 – 4].

The purpose of the study is to investigate the clinical and dynamic features of psychopathological manifestations associated with acute respiratory infections in individuals with a history of traumatic brain injury.

Materials and methods. 150 patients with acute respiratory infections (acute rhinitis, acute sinusitis, acute pharyngitis, acute laryngitis, acute tonsillitis, bronchitis) were examined (J00-J06, J20 according to MKH-10). The study group (DG) included 50 patients with a history of infectious pathology with traumatic brain injury; the mean age in the group was 46.8 ± 2.9 years. The comparison group (GP) included 50 patients with infectious pathology who had no exogenous organic burden according to anamnestic information; the mean age in the group was 46.4 ± 2.7 years.

Research results. In all patients with DG psychopathological symptoms associated with infectious disease, manifested at all stages, from the incubation period and ending with a long period of convalescence, with the severity of psychopathological symptoms in their dynamics did not correlate with the period of psychopathic infection. In the incubation period (20%), have a parabolic appearance with a recession during the height of infectious disease (34%), or get the maximum expressiveness at the peak of infectious disease (36%), less frequently in the period of convalescence (8%). In GP, psychopathological manifestations were diagnosed only in 62.0%, manifested mainly in the period of infectious disease and in the period of convalescence, and in terms of their dynamics conditionally had the appearance of an inverted parabola with a peak in the period of ignition of the disease or at the beginning of the period of convalescence ($p < 0.01$).

Pathomorphosis of psychopathological disorders due to comorbidity is reflected in five types of psychiatric response of patients with traumatic brain injury in history of acute respiratory infections of the upper and lower respiratory tract:

- the explosive-dysphoric type (34%) was manifested by a clear disturbance of the emotional sphere towards emotional tension, sub-dysphoric mood and dysphoric reactions, explosiveness, conflict, dissatisfaction; asthenia symptoms in this type were poorly expressed;

- explosive-hypochondriacal type (26%), which was characterized by the appearance of emotional instability, expressive symptoms of hyperesthesia with hyperbolic imitation of patients with their state of health, giving individual somatic symptoms the significance of a more severe disease, dissatisfaction relatives and medical staff, in the opinion of patients, pay little attention to their health status, are not sufficiently cared for, which served as an additional stimulus for irritability directed at others, dysphoric mood tinge;

- explosive-demonstrative type (16%), which was characterized by a combination of symptoms of emotional disturbance with exacerbation of demonstrative personality traits, agrarian somatic manifestations of infectious disease and dissociative symptoms; dysphoric manifestations were much weaker than the previous type, dominated by the lability of emotions, the incontinence of affect, outbreaks of which ended with manipulative behavior;

- asthenic-depressive type (10%), the predominant manifestations of which were a decrease in mood from hypotension to depression on the background of moderate asthenic symptoms in the form of general weakness, rapid fatigue, decreased volitional qualities and urges;

- asthenic-deficient type (14%) was characterized by a combination of asthenic symptoms of different suspensions of severity and inverse cognitive-mystic and volitional deficits, hypobulia, and psychasthenia.

Conclusions. As a result of the research, the understanding of the structure and dynamic features of psychopathological manifestations, which appeared against the background of acute respiratory infections of the respiratory tract in persons with a history of traumatic brain trauma, were expanded; the basis for the perception of a complex of interrelated and co-occurring psychopathological disorders in the case of combined multiple pathologies is laid as a single structure due to comorbidity.

References

1. Azouvi P. Neuropsychology of traumatic brain injury: An expert overview // *Rev Neurol. (Paris)*. 2017. – №173(7-8). – P. 461–472.

2. Hale A. C. Traumatic Brain Injury in the General Population: Incidence, Mental Health Comorbidity, and Functional Impact / A. C. Hale, K. M. Bohnert, R. Grekin, R. K. Sripada // *J. Nerv. Ment. Dis.* – 2019. – №207(1). – P. 38–42.

3. Eshel I. Rehabilitation of Cognitive Dysfunction Following Traumatic Brain Injury / I. Eshel, A. O. Bowles, M. R. Ray // *Phys. Med. Rehabil. Clin. N. Am.* – 2019. – №30(1). – P. 189–206.

4. Orlovska S. Association of Streptococcal Throat Infection With Mental Disorders: Testing Key Aspects of the PANDAS Hypothesis in a Nationwide Study / S. Orlovska,

C. H. Vestergaard, B. H. Bech, M. Nordentoft, M. Vestergaard, M. E. Benros // JAMA Psychiatry. – 2017. – №74(7). – P. 740-746.

FINANCIAL AND INVESTMENT ACTIVITIES OF PRIVATE PENSION FUNDS: CONDITION AND DEVELOPMENT DIRECTIONS

Kolodiy Andriy Volodymyrovych, Ph.D. in Economics, Associate Professor
L'viv National Agrarian University

Key to the operations of the executive power in the sphere of social policy of Ukraine shall be activities aimed at building an effective national pension system. Its essence is to ensure such conditions of an economic nature in which each person is guaranteed a decent standard of living when reaching the disabled period. So, the domestic economy is socially-oriented, the development of a national pension model is in first place among the priorities of its development.

Exploring pension legislation, it should be noted that in Ukraine the end result needs to be formed a three-tier pension system. The system should use redistributive and cumulative retirement benefits in its work. Given the fact, that the Ukrainian pensioners incomes substantially below the income of European pensioners, our country should consider the different pension model, which should help to improve the situation through various financial resources involved in the field of domestic pensions. One of the main roles in the system of funded pension provision should play a non-state pension provision. Its essence lies in the voluntary participation of natural and legal persons involved in formation of pension savings in the future may receive additional pension payments. According to financiers, thus the accumulated financial resources could become a powerful investment resource in which the domestic economy could effectively be modernized.

The non-state pension funds (NPF) investment recommendation is based on a certain algorithm of individual actions related to the management of those pension funds, which have at their disposal. However, there are some established by legislation, investment restrictions, which also take account of the current state of the financial market and economy as a whole.

It should be noted, that pension funds are unique financial institutions that differ from other forms of collective investment with the possibility of investing funds for a long time period, in particular for several decades. In developed countries such the investment horizon of pension funds is 40-60 years. By the way, other similar investors do not. The maximum term planning long-term investments by banks and financial corporations is around 15 years. Special attention and consideration is given to the investment activity of institutional investors, is closely associated with the risks of collective investment, which are classified as investment risks. At the same time, the high social significance of NPFs puts such funds, in comparison with any other funds, additional requirements in terms of financial stability, balance and formation of a transparent management system [3, p. 166].

Due to the fact that NPFs are able to accumulate significant amounts of pension savings, they are one of the key participants in the investment processes that take place

in the state's economy. However, under the aforementioned legislative restrictions, domestic funds are only allowed to place pension savings received in a specific list of financial assets, as defined and permitted by law. The key to investing in retirement savings resources is that the assets in which such investments are planned must be reliable and liquid, as required. In view of this, the use of NPF assets in the relevant areas is clearly regulated by national law (Table 1).

Table 1 - Legislative restrictions on the structure of pension assets of non-state pension funds [2]

Type of assets	Share of assets in the portfolio of NPFs, %
Cash, bank deposit accounts, bank savings certificates	50
Securities, repayments and income generation guaranteed by the CMU	50
Local loan bonds	20
Resident corporate bonds	40
Shares of residents	40
Mortgage bonds and resident mortgage certificates	40
Securities, repayments and income generation guaranteed by foreign governments	20
Shares and bonds of foreign issuers	20
Real estate	10
Precious metals	10
Other assets	5

From the data of table 1 it becomes clear, that under current law, NPFs can place accumulated resources in the following types of assets: bank deposits, funds in current accounts, government, local and corporate securities, etc. Such diversification of the investment portfolio allows to ensure its liquidity and to form certain strategic component of the funds themselves (Table 2).

Table 2 - Structure of invested assets of non-state pension funds in Ukraine (30.09.2019) [1]

Type of assets	Amount, million UAH	Specific weight, %
Cash placed in deposit (deposit) bank accounts	1150,2	38,6
Securities, the income of which is guaranteed by the Cabinet of Ministers of Ukraine	1385,7	46,5
Securities, the income of which is guaranteed by the Council of Ministers of the ARC, local councils	5,2	0,2
Bonds of enterprises issued by residents of Ukraine	210,2	7,1
Shares of Ukrainian issuers	44,4	1,5

Real estate	76,0	2,5
Banking metals	5,0	0,2
Current account funds	10,1	0,3
Assets not prohibited by Ukrainian legislation	26,3	0,9
Receivables	61,8	2,1
Shares of foreign issuers	3,0	0,1
Total value of assets	2977,9	100,0

As can be seen from the data in table 2, mainly pension funds place financial resources in securities guaranteed by the CMU (46.5%) and on deposits with banks (38.6%). Instead, investing in shares of Ukrainian issuers accounted for only 1.5% of the total investment portfolio.

According to some of the scholars whose proposals we support, the following should be noted among the measures related to improving the asset management of NPFs: expand the directions of investing pension savings in securities of international financial institutions, infrastructure bonds, units of state investment funds, affordable housing projects in Ukraine.

References

1. Results of the development of the non-state pension insurance system as of September 30, 2019 / Official site of the National Commission for the State Regulation of Financial Services Markets. URL: https://www.nfp.gov.ua/-files/OgliadRinkiv/NPF/NPF_III_kv%202019.pdf
2. About non-state pension insurance: Law of Ukraine of 10.07.2003. №. 1057-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1057-15>.
3. Rippa, M. B., Shymko, Ya. R. (2019). Economic nature of non-state pension funds. University Economic Bulletin. Collection of scientific works of scientists and graduate students. Issue №. 41, pp. 162-170. <https://doi.org/10.31470/2306-546X-2019-41-162-170>
4. Tkachenko, N.V. Vectors of development of investment activity of non-state pension funds in Ukraine. Problems and prospects of economy and management. №. 1 (17) (2019): pp. 200-206. DOI: 10.25140 / 2411-5215-2019-1 (17) -200-206

RESEARCH OF THE CARDBOARD TRAY AND CASE VOLUMETRIC FORMING PROCESS

Kolomiets Andriy Borysovykh, Ph.D., Associate Professor
Ukrainian Academy of Printing (Lviv)

Kotovskii Ostap Olehovych, postgraduate
Ukrainian Academy of Printing (Lviv)

The development of the health care, food industry and the related agrarian sector of the economy in Ukraine have made relevant manufacturing of cardboard packings with printed parts for products of the branches. In English-language information sources, such flat corrugated board products are identified as tray and lid, and related equipment as tray erector or tray former as opposed to case erector for folded-joint molders. The trays and boxes of group 04xx according to the FEFCO international standard. This standard complies with GOST 7376-89 “Corrugated cardboard” and GOST 9142-90 “Corrugated cardboard boxes”.

The technological process of creating a corrugated cardboard packing consists of many steps. Its essence is the printing of flat sheet semi-finished products, to create creasing and dividing lines, die cutting and converting them into a volumetric form of finished products. The multistage process requires a large nomenclature of equipment [1]. Volumetric shaping can be accompanied by the connection of valves of folded corrugated cardboard packing through: mechanical locks, glue or adhesive tapes, clamps.

The formation of a tray's or box's spatial shape from a flat one-up of a semi-finished product is done by the method of its pushing through the "tunnel" (fig. 1). The one-up is fed and fixed in the forming area, between the rectangular hole of the "tunnel", where the fixed tools are installed, and the pusher (punch) with movable tools (step 1). The punch moves to the one-up for a while in the void. After contact of the punch with the one-up (step 2) in the latter there are a number of processes – the compression of layers of corrugated cardboard (flutters and liners) and folding along the crease lines of one-up's planes (step 3). Further, the punch pushes the one-up inside the “tunnel”, simultaneously consistently folding 90° planes of the latter. At this point, the forces of friction between the corrugated cardboard and the planes of the tunnel and the punch are significantly increasing (step 4). In the utmost position, the punch releases the folded one-up and moves in the opposite direction. The finished tray is removed from the boundaries of the "tunnel".

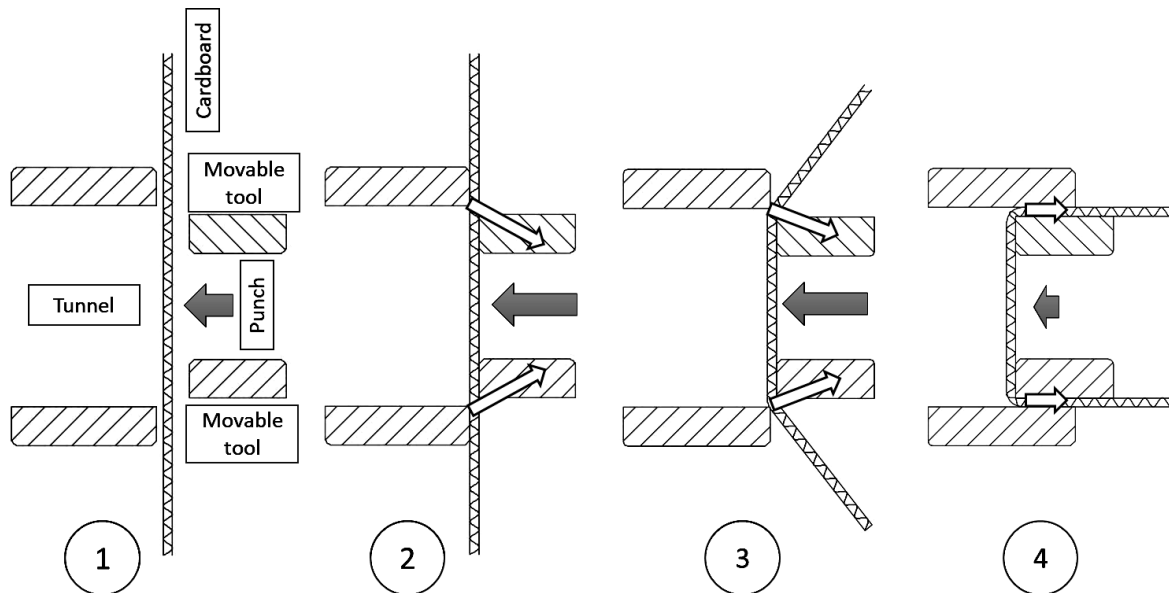

Figure 1. The process of formation of a tray/box spatial shape from a flat cardboard one-up

Usually the operation performed at the place of the future filling of production (packing) outside the cardboard packing enterprise. Therefore, such process of folding of corrugated cardboard plates during tray and box volumetric formation has also been poorly studied so as the associated power requirements of the tool drive.

Many parameters affect the state of future cardboard tray. These are the type and caliber of corrugated cardboard, productivity, type and overall dimensions of the tray or box, the distance between the punch and the one-up at the beginning, gaps between the punch and the “tunnel” opening.

According to [2] the research of the values of forming forces is basing on material testing of constituent liners and fluting prior to corrugation. As mentioned in [3, 4] the analysis and prediction of the load capacity of corrugated boxes is important to study existing packaging or to design new boxes. The assessment and analysis of the process factors is a difficult problem due to the lack of a data.

Initial studies applying a servo driven stand had determined the magnitude and nature of effort forces that need to be overcome by forming tools to obtain a qualitative structural change in the sheet one-up [5]. Method of strain measurement was used to evaluate force phenomena. The experimental research program was worked out to identify optimal technological modes for certain types of material (cardboard) and to obtain reliable data for the design of a moving tool drive.

A series of experiments were carried out with the types of folding cardboard and corrugated cardboard, which had characteristics of weight and thickness, which differed significantly. There were investigated also the influence of the geometry of previously made crease lines in the cardboard surface on the bending effort, its quality and accuracy. We interested in influencing the force of resistance of the movement of the punch, depending on the bending side, the direction of the wave of a corrugated cardboard (across, along or angled).

One of the characteristic measurement results is shown in Figure 2.

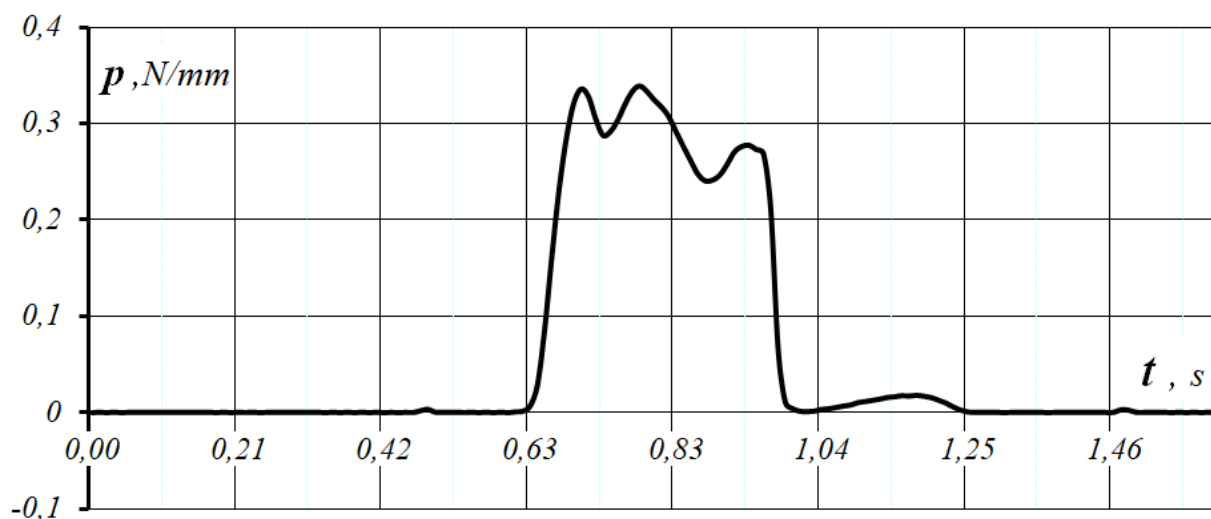

Figure 2. Diagram of change of a folding specific effort over time

The subject of the study here was cardboard E, which has three layers. A bending occurred along two pre-creased lines, from side without embossing. The 28 mm wide cardboard strips investigated across the wave.

The results of the change of the specific effort p of bending of the corrugated cardboard one-up during the time t of the pusher movement allowed to reveal the features of the force phenomena of the process and the maximum values of the forces.

After a meeting of the movable tools' planes with the one-up's plane, the drive effort increases rapidly to the first maximum. Further, the change of effort is undulating, namely there are two more maxima, after which the effort rapidly drops to zero. It follows that each of the three layers (two liners and one fluting) is folding separately as movable tools are sequentially punched them. A value of the extreme effort is 0.34 N/mm during working stage ($t = 0.63-1.0$ s) for the set of parameters. Maximum effort occurs while bending only the first two layers of corrugated cardboard, subsequent layers are folded with less force.

During the return stroke of the punch, latter rubs on the walls of the formed tray part of its path ($t = 1.0-1.25$ s). The friction force are extremely insignificant during the stage ($p = 0.03$ N) compared with the technological forces during the working movement of the punch.

The results of similar tests for the bending of corrugated cardboard strips along two pre-creased lines along the waves showed a reduction of maximum specific effort by 10-16%. This was expected, although the difference was small between folding across and along the waves. This effect can be explained by the presence of pre-applied lines, which offset the effect of the wave direction on the forces in the next technological operation.

The tests revealed the limits of the technological process and equipment parameters for more thorough research of the phenomena occurring while forming (shaping) of corrugated cardboard trays and boxes, as well as the geometric and kinematic parameters of the latter forming tools.

References

1. Blahodarskyi V. A., Kolesnyk N. S., Zynovieva M. S. Automatic machines for food packaging: Handbook. Kyiv: Tekhnika, 1985. P. 22.
2. Tomas Nordstrand. (2003). Basic testing and strength design of corrugated board and containers: Doctoral Thesis (Structural Mechanics). Lund University. 150 p.
3. Pathare, Pankaj & Opara, Umezuruike. (2014). Structural design of corrugated boxes for horticultural produce: A review. Biosystems Engineering. 125. pp. 128-140.
4. Fadiji, Tobi & Berry, Tarl & Coetzee, C.J. & Opara, Umezuruike. (2017). Investigating the mechanical properties of paperboard packaging material for handling fresh produce under different environmental conditions: Experimental analysis and finite element modelling. The Journal of Applied Packaging Research. 9. pp. 20-34.
5. Kolomiets A.B., Kandiak N.M., Kotovskii O.O. Experimental stand for research of forming process of a printed carton packaging // Printing, multimedia and web technologies: abstracts of IV International science-tech. conference, 14-17 May 2019p., Kharkiv. – Kharkiv: “Madrid Printing House”, 2019. V1. pp. 26-27.

THE IMPACT OF AGRICULTURAL TECHNOLOGIES ON THE FORMATION OF CURRANT LEAF-AREA DURATION

Kopytko Petro Hryhorovych, Doctor of Agricultural Sciences, Professor

Liubych Vitalii Volodymyrovych, Doctor of Agricultural Sciences, Professor

Krotyk Anna Serhiivna, postgraduate

Due to their nutritional composition and health benefits associated with their consumption, crops in the genus *Ribes* have been the subject of increasing scientific investigation in recent years. The genus includes more than 150 diploid species (Brennan, 1996). At present, 10–12 species of *Ribes* are propagated for fruit production, the majority of which are black (*Ribes nigrum* L.), red and white currant (*R. rubrum* L., synonyms *R. vulgare* Jancz. and *R. sativum* Syme.) and gooseberry (e. g. European gooseberry: *R. uva-crispa* L., synonym *R. grossularia* L., and American hairystem gooseberry: *Ribes hirtellum* Michx.) (Brennan, 2008). Black currant has the greatest economic importance in this genus and is cultivated in temperate Europe, North America, Asia and mountainous regions of South America, New Zealand and North Africa (Brennan, 1996; 2008). Total production of black currant fruit worldwide during 2013 was 192, 405 tonnes, with 183, 405 tonnes in the EU [1, 2].

Industrially, the fruits of black currant are considered a natural high value raw material and a source of many essential nutritional components. The fruits are characterised by good organoleptic properties, i. e. rich flavour, taste and intense colour, and are therefore of use in diverse food applications. The processed products include jams, jellies, purees, pie fillings, ice creams, flavoured waters, sweets, toppings for desserts and perfumes (Hummer & Dale, 2010). In various countries, black currant fruits are used for the production of liqueur de cassis or crème de cassis and for converting white wine to rosé (Brennan, 1996), as well as for strong alcoholic drinks (40%) such as ‘Absolut’ vodka and black currant schnapps. The fruits are also eaten fresh and this market is steadily increasing with the development of dessert-quality fruits with high soluble solid content (Pluta et al., 2012) [3].

The article reviews the findings of the investigation of the formation of leaves number, leaf area and total leaf-area duration, depending on agricultural technologies.

In the course of the research, it was found out that the maximum number of currant leaves was formed under the conditions of mulching the black currant planting with straw around the bush and lying it fallow. Its quantity increased from 1,109 (nil treatment) up to 1760 (background + Riverm 3%) or by 59%. The minimum number of leaves amounted to 822 units (while row-spacing lies fallow and without applying fertilizers).

The use of all-nutrient fertilizers significantly increased the leaf area to 41,0–43,0 cm². While applying leaf spray fertilization, the leaf area increased to 41,5–44,5 cm²,

depending on the elements of agricultural technologies. It should be noted, that foliage application by using Riverm enhanced the indicators to 43,6–46,4 cm² or by 26% over control. The research revealed that, while using the grassland renovation system, leaf area was formed at the level of indicators (row-spacing lies fallow), as the number of leaves formed on the bush was noticeably lesser.

In the course of our research it was found out, that mulching the black currant planting with straw around the bush and lying it fallow favor the leaf area growth, which increased from 31.2 thousand m² (nil treatment) up to 50.2 thousand m² (background + Riverm 3%) or by 61%. The minimum leaf area was 20.1 thousand m² (while row-spacing lies fallow and without applying fertilizers). The research revealed that foliage application + N₆₀P₉₀K₉₀ (while row-spacing lies fallow) were less effective in comparison with straw and film mulching. Grassland renovation significantly decreased the leaf area. However, the above-mentioned characteristics of the influence of mulching and fertilizing on this indicator were similar. While applying all-nutrient fertilizer, the greatest influence on this indicator was fixed under the conditions of mulching the black currant planting with straw around the bush. Thus, it increased from 13.5 thousand m²/ha (nil treatment) to 19.4 (applying N₆₀P₉₀K₉₀) and up to 28.0 thousand m²/ha (background).

References

1. Vagiri, M., Ekholm, A., Andersson, S. C., Johansson, E. & Rumpunen, K. (2012). An optimized method for analysis of phenolic compounds in buds, leaves and fruits of black currant (*Ribes nigrum* L.). *Journal of Agricultural and Food Chemistry*. 60(42), 10501–10510.
2. Vagiri, M., Ekholm, A., Öberg, E., Johansson, E., Andersson, S. C. & Rumpunen, K. (2013). Phenols and ascorbic acid in black currants (*Ribes nigrum* L.): variation due to genotype, location, and year. *Journal of Agricultural and Food Chemistry*. 61(39), 9298–9306.
3. Vagiri, M., Conner, S., Stewart, D., Andersson, S. C., Verrall, S., Johansson, E. & Rumpunen, K. (2014). Phenolic compounds in black currant (*Ribes nigrum* L.) leaves relative to leaf position and harvest date. *Food Chemistry*. 172(2015), 135–142.

CLASSIFICATION OF OBJECTS BASED ON THRESHOLD RULES

Kubaychuk Oksana Oleksiivna, Ph.D., Associate Professor
National Technical University of Ukraine
«Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute»

The model of a mixture of several probability distributions is mentioned for the first time by Newcomb [1] and Pearson [2]. Such mixtures naturally arise in many areas. In particular, in the theory of reliability and time of life, mixtures of gamma distributions [3] are used. Examples of the use of mixtures of normal distributions in the processing of biological and physiological data are given in [4]. In [5], a mixture of two exponential distributions is used to describe the debugging process of the software. Application of the model of mixtures in medical diagnostics represented in [6, 7]. The classification problem based on a sample of a mixture with varying concentrations is studied in [8].

Object classification by its numerical characteristic is an important theoretical problem and has practical significance, for example, the definition of a person as “not healthy”, if the temperature of its body exceeds 37°C . To solve this problem we consider the threshold-based rule of type

$$g_t(\xi) = \begin{cases} 1, & \xi \leq t, \\ 2, & \xi > t. \end{cases}$$

According to this rule, an object is classified to belong to the first class if its characteristic does not exceed a threshold $t = 37^{\circ}\text{C}$; otherwise, an object is classified to belong to the second class. The empirical Bayesian classification (EBC) [9] and minimization of the empirical risk (MER) [10, 11] are widely used methods to estimate the best threshold. The case when the learning sample is obtained from a mixture with varying concentrations is considered in [12].

However, it is often necessary to classify an object in case of more than one threshold, for example, the definition of a person as “not healthy”, if the temperature of its body exceeds 37°C or lower than 36°C . Another example: the person is sick, if the level of its haemoglobin exceeds 84 units or lower than 72 units. Accordingly, one can apply the classifiers of type

$$g_{t_1, t_2}^1(\xi) = \begin{cases} 1, & \xi \in [t_1, t_2], \\ 2, & \xi \notin [t_1, t_2] \end{cases}$$

or

$$g_{t_1, t_2}^2(\xi) = \begin{cases} 1, & \xi \notin [t_1, t_2], \\ 2, & \xi \in [t_1, t_2]. \end{cases}$$

In particular, this problem is discussed in [13, 14].

The case of two thresholds and three prescribed classes deserves special attention. An example is the classification of the disease stages. Thus, during the diagnosis of breast cancer a tumor marker CA 15-3 is used. If the value is less than 22 IU/ml, then the

person is healthy; if its level is in the range from 22 to 30 IU/ml – precancerous conditions can be diagnosed; if the index is above 30 IU/ml – patient has cancer. Next, when solving some technical problems it is needed to consider the substance in its various aggregate forms: gaseous, liquid, solid. The transition from state to state occurs at a specific temperature. According to this, a boiling point and a melting point are used. Accordingly, 6 classifiers of forms

$$g_{1,2}(\xi) = \begin{cases} 1, & \xi < t_1, \\ 2, & t_1 \leq \xi \leq t_2, \\ 3, & \xi > t_2 \end{cases}$$

can be applied. This partial case was studied in [15].

The study of other, practically important, cases of classification continues.

References

1. Newcomb, S. A Generalized Theory of the Combination of Observations so as to Obtain the Best Result // American Journal of Mathematics. – 1886. – №8. – pp. 343–366. doi:10.2307/2369392.
2. Pearson, K. Contributions to the Mathematical Theory of Evolution // Philosophical Transactions of the Royal Society A: Mathematical, Physical and Engineering Sciences. – 1894. – №185. – pp. 71–110. doi:10.1098/rsta.1894.0003.
3. Nelson, W. Applied Life Data Analysis: Nelson/Applied Life Data Analysis. John Wiley & Sons, Inc., New York, 1982. doi:10.1002/0471725234.
4. Roberts, S. J., et al. Bayesian approaches to Gaussian mixture modeling // IEEE Transactions on Pattern Analysis and Machine Intelligence. – 1998. - №20(11). – pp. 1133–1142. doi:10.1109/34.730550.
5. Slud, E. Testing for Imperfect Debugging in Software Reliability // Scandinavian Journal of Statistics. – 1997. - №24(4). – pp. 555–572. doi:10.1111/1467-9469.00081.
6. Hui, S. L.; Zhou, X. H. Evaluation of Diagnostic Tests without Gold Standards // Statistical Methods in Medical Research. – 1998. - №7(4). – pp. 354–370. doi:10.1191/096228098671192352.
7. Rindskopf, D; Rindskopf W. The Value of Latent Class Analysis in Medical Diagnosis // Statistics in Medicine. – 1986. - №5(1). – pp. 21–27. doi:10.1002/sim.4780050105.
8. Ivan’ko, Yu. O.; Maiboroda R. E. Exponential Estimates for an Empirical Bayes Risk in Classification of a Mixture with Varying Concentrations // Ukrainian Mathematical Journal. – 2002. - №54(10). – pp. 1722–1731. doi:10.1023/A:1023792522291.
9. L. Devroye and L. Györfi Nonparametric Density Estimation: The L1 View, John Wiley & Sons Inc., New York, 1985.
10. V. N. Vapnik, Inductive principles for the search for empirical laws, Pattern Recognition. Classification. Prediction, vol. 1, “Nauka”, Moscow, 1989, pp. 17–81.
11. V. N. Vapnik The Nature of Statistical Learning Theory, Springer, New York, 1996.
12. Yu. O. Ivan’ko and R. E. Maiboroda The asymptotic behavior of threshold-based classification rules constructed from a sample from a mixture with varying

concentrations // Theor. Probability and Math. Statist. – 2007. – №74. – pp. 37-47. doi:10.1090/S0094-9000-07-00696-5.

13. O. Kubajchuk The asymptotics of the estimator of the Bayesian border, (Ukrainian. English summary) Visn., Mat. Mekh., Kyiv. Univ. Im. Tarasa Shevchenka. – 2008. – №19. - pp. 47-51. <https://zbmath.org/?q=an%3A1187.62008>.

14. O. O. Kubaychuk The estimator asymptotic behavior of the empirical risk minimization method for Bayesian border, (Ukrainian. English summary) // Research Bulletin of the NTU of Ukraine «Kyiv Politechnic Institute». – 2010. – №4. – pp. 78-85.

15. O. Kubaychuk The asymptotic behaviour of threshold-based classification rules in case of three classes // J. of Advances in Mathematics. – 2016. - №12(5). - pp. 6261-6269. doi:10.24297/jam.v12i5.318.

FUNCTIONS OF THE TITLE WORDS IN THE NOVEL “EAT. PRAY. LOVE” BY E. GILBERT

Lesnevskaya Kateryna, senior lecturer
National university “Odessa law academy”

Among relevant tasks of text linguistics as a branch of linguistics is the study of semiotic, semantic-semantic, communicative-pragmatic organization of various texts [3, p. 283].

The article is devoted to the study of lexical peculiarities of contemporary American prose and is done in the context of text linguistics. The purpose of the work is to identify stylistic peculiarities of the title words and their main functions in the novel "Eat. Pray. Love" by Elizabeth Gilbert which was first published in 2006.

The object of research is the title words of the novel "Eat. Pray. Love" by Elizabeth Gilbert. The subject of the study is linguistic peculiarities of their functioning in the given work. The paper uses such research methods as contextual-interpretative and quantitative.

The title of any text performs five basic functions, namely:

- a nominative, which has historically emerged as a source function, because the headings emerged to name the text; this feature combines all headings, regardless of their structure and individual characteristics;
- informative (communicative): any headline informs the reader about the text;
- separating – title separates the text from the surrounding space; realization of this function is carried out with the help of graphical means: the title is printed before the text, it is highlighted with font, color, etc.;
- emotional appeal – the title can show the author's position, as well as psychologically prepare the reader for the perception of the text; emotional appeal can be expressed through both linguistic and graphic means;
- promotional, since the headline should attract the attention of the reader. With the increasing number of printed books, the advertising function is becoming increasingly important. It should be noted that the correlation of these functions depends on the characteristics of each individual text, the genre to which it belongs, etc. [1].

Many linguistic and literary studies are devoted to the problem of singling out structural types of headings. According to one of these classifications, the following types of titles can be distinguished:

- 1) titles that represent the main theme or problem displayed by the author in the work; it should be noted that understanding of the theme stated in the title can be substantially expanded as the text unfolds and the title itself becomes symbolic;
- 2) titles that set the story perspective of the text; they can be divided into two subgroups: those that represent the entire plot and those that highlight the most important issues from the point of view of the development of the plot (for example, culmination);
- 3) character titles, the majority of which are proper names that provide information about the nationality, gender, and social status of the protagonist;

4) titles denoting time (for example, time of the day, days of the week, months, years, etc.) and space that can be expressed as a real or fictitious place-name [2, p. 155].

The novel under study *Eat, Pray, Love: One Woman's Search for Everything Across Italy, India and Indonesia* is a 2006 memoir by American author [Elizabeth Gilbert](#). The memoir chronicles the author's trip around the world after her divorce and what she discovered during her travels. The book begins with Elizabeth lying on the bathroom floor of her house in New York and crying for the 47th consecutive night. She feels the overwhelming need to be free – from her marriage, without fuss. After an ugly divorce and a doomed love affair on the rebound, Elizabeth is a wreck; and completely broke. Leaving New York behind, she sets forth on a trip to Italy, India and Indonesia.

The section on Italy is mouthwatering – savoring a simple Italian meal with wine and tiramisu for dessert on her first day in Rome, roaming around the streets with frequent cappuccino and gelato refreshment breaks, and joining an Italian language class for no practical reason but simply to roll the sounds over her tongue and revel in the texture of the mellifluous language. Leaving Italy, plumper and happier, she is all ready for her four months of meditation in India.

These four months are spent in a Guru's ashram near Mumbai. Having grown up in a non-religious family, she approaches the road to spiritual enlightenment with a fair degree of skepticism. By seeking what she had come for, Elizabeth moves on, calm and grateful, to the final destination of her journey.

In Bali, Elizabeth interacts with a few local Balinese and her impetuous involvement in their personal lives is quirky and amusing. The book ends with her finding true love.

The composition of the novel is predetermined precisely by the division of the described year from the life of the protagonist, which is reflected not only in the title of the novel, but also in the compositional division of the work into parts and sections.

Thus, the title words of the given novel represent the main theme displayed by the author, they also specify the place of action. In the text they perform nominative, informative and separating functions.

References

1. Кухаренко, В.А. (2002). *Интерпретация текста*. Одесса: Латстар, 292 с.
2. Ламзина, А.В. (1999). *Введение в литературоведение*. М.: Высшая школа, 560 с.
3. Селіванова, О.О. (2006). *Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія*. Полтава: Довкілля-К, 716 с.
4. Gilbert, E. (2010). *Eat. Pray. Love*. New York: Penguin, 352 p

INCREASING THE SELECTION OF DRY-CURED MEAT PRODUCTS AVAILABLE FOR THE RESTAURANT INDUSTRY IN THE CONTEXT OF GASTRONOMIC TOURISM

Maria Paska, Doctor of Veterinary Sciences, Professor,
Lviv State University of Physical Culture named after I. Bobersky

Nowadays, the world is becoming more and more open, however, tourists are searching for an experience based on local culture and authenticity. We can observe the tendency of the populations interest in cooking and gastronomy and their wide popularization. These days, gastronomy takes a necessary part in getting acquainted with the culture and lifestyle of the area visited. It is an opportunity to activate tourism, contributes to local economic development, including various sectors of the economy (manufacturing, food establishments, food markets, etc.) [1]. That is why given aspect acquires particular sharpness and relevance today, and for these reasons, we will pay special attention to uncover the potential of authentic products in the context of gastronomic tourism.

The relevance of such research is based on the creation of unique dry cured products made from ancient recipes, which are authentic products, and combine the latest developments in the field of healthy nutrition and the development of gastronomic tourism. Since gastronomic tourism is a type of tourism that is also associated with familiarization with production, cooking technology and tasting.

In the scientific and practical aspect, such famous scientists as: E. Vorobyeva, I. Komarnitsky, V. Kornilov, G. Vishnevskaya, T. Kuklina, etc. dealt with issues such as the development of gastronomic tourism. It greatly expands the available information, in particular reveals unknown aspects of it, allows to elaborate techniques, carry out tastings, and also to be widely used in practice. Research on culinary tourism conducted on the home soil by A. Busygin: states that culinary tourism, for a number of reasons, can be one of the most promising areas in Ukraine. He also examines in detail the algorithm for promoting this tourist product to the western market, emphasizes on the need for careful development of the culinary tours program, taking into account the specifics of gourmet tours. Expresses confidence that in all regions of Ukraine there will be restaurateurs, specialists in the hotel and restaurant business, travel companies that understand the potential of this niche market and the importance of cooking as a significant component of tourist products. [2]

In general, among the most important issues, foreign and domestic scientists pay a great deal of attention to the development of gastronomic tourism, but this topic needs to be further studied, in particular, authentic gastronomic products require considerable research. The authors' work on a large number of various studies allows to add a lot of new, interesting articles to highlight the issue of using the potential of authentic meat products in the context of gastronomic tourism.

In this case, researches show that 93% of travelers shape long, pleasant memories based on the experience of eating and drinking in the region visited. Famous local food and drinks, culinary history and hospitality are the basis of the region's "character" and this attracts both visitors and locals [4]. This is a very successful attempt to recreate the development of authentic products in the context of gastronomical tourism.

The practical importance of such works is increasing, since tourist activity is foremost related to the large number of national holidays and authentic traditions of celebrating them, which is why these areas are the most popular and visited by both foreign and local tourists. However, along with traditions, restoration of authentic products is relevant. Analyzing the historical data, it can be noted that people were able to produce meat products for the stock since the beginning of times. Although there were no refrigerators, no preservatives, no vacuum technology at the time, raw meat was dry-cured. Our ancestors did it skillfully. Centuries-old traditions are now almost lost, but fortunately, there are those who revive them, gathering knowledge and experience, and embodying it in authentic products unique to the whole world.

The method of analysis of literary sources is used for development scientific approaches to research the problems of national authentic products in a global and regional context.

Purpose: to identify perspective trends in the development of technologies of authentic delicacy meat products by creating a competitive product in the gastronomic tourism market. This creates scientific and practical interest in conducting research related to the study of this issue.

We have restored and developed unique recipes for the preparation of authentic meat product of the Western region - "macyk". We follow the traditional dry-cured meat process, which lasts from three months to a year, without the use of flavors. These nourishing meat products are good for health, authentic gourmet delicacies, and the main revival of new authentic gastronomic products. The main appeal of dry-cured meat is the true taste of meat, the extraordinary smell, and a particularly strong texture that allows you to cut the meat into very thin slices, a delicacy that has the taste center of a variety of dishes.

"Macyk" is a dry-cured pork meat product with natural spices and herbs. Only ecologically pure pork grown without the use of food additives and growth promoters is used for its preparation [5].

The pressing issues of such a plan are to trace certain points, in particular, the history of the "macyk" began in the ancient times, when there were no modern technologies of growing pigs, but there was a need for procurement and long-term storage of meat, while preserving the high-quality taste of the product. Once a "macyk" was laid, before Christmas, later before Easter, and consumed during the mowing period, the harvest when the mowers needed to eat well. The taste characteristics of such a "macyk" could be estimated no earlier than in three months. Nowadays, "macyk" is a spicy addition to the menu of restaurants and beer bars, because the "macyk" could be eaten with beer, wine and as a snack to the table. This is a great product, healthy, a true delicacy for gourmets.

We conducted a tasting evaluation of "macyk" varieties according to DSTU 4823.2: 2007 «Meat products. Organoleptic estimation of quality indicators »and DSTU 4427: 2005« Sausages smoked and dry-cured ». "Macyk" - is a natural product, which tastes fine sliced. According to the results of the five-point tasting rating, the highest rating among the "macyk" variety was "macyk" classic. There was a slight loss of 0.7 points to "macyk" with vegetable fillers, such as: rosemary, nuts, cranberries.

Organoleptic characteristics are important for consumers when choosing products. With the choice of advanced cooking technology, the finished product is characterized by high consumer qualities, gentle texture and juiciness, its well preserved form.

Comparative analysis of the obtained results leads to the conclusion that the best sensory characteristics have dry-cured sausages, which contain natural components, which confirms the advisability of introducing this product in the restaurant industry and production on an industrial scale.

From an organizational point of view, gastronomic tourism involves acquaintance with the peculiarities of local food preparation technologies, history and traditions of their consumption, as well as the possible participation of tourists in the preparation of national dishes, attending culinary festivals and competitions.

The availability of information will help to study the main trends in the development of gastronomic tourism, restoring authentic products, in particular meat, on the example of "macyk", which will allow to use them for the practice of building the local tourist market. Such research will allow us to accumulate the knowledge and experience needed in the future to improve the gastronomic image of the Western Region and increase tourist flows.

The peculiarities of preparation technologies of local foodstuffs are determined, the authentic products of gastronomic tourism, history and traditions of their consumption are taken into account. Unique dry-cured products made according to old recipes, in particular "macyk" are authentic products that combine the latest achievements in the field of healthy nutrition and innovative development of gastronomic tourism.

References

1. 1. Slyvenko V. A.,(2019) Shlyakhi aktyvizuyut' vitchyznyanoho hastroturyzmu na mizhnarodnomu turystychnomu rynku. Slyvenko V. A., Dolhiyer A. I., Khrul'kova K. A. Efektyvna ekonomika. 2019 № 5. DOI: 10.32702/2307-2105-2019.5.48
2. Busyhin A.P.(2008) Yak orhanizuvaty kulinarney turyzm? /A.P Busyhin // Hostynichnyy ta restorannyy biznes. – 2008. – № 2. – С. 74-76
3. Ofitsiyney sayt Vsesvitn'oyi asotsiatsiyi hastronomichnoho turyzmu <http://www.worldfoodtravel.org>
4. Kuklina T. S.(2013) Hastronomichnyy turyzm na turystychnomu rynku Ukrayiny / T.S. Kuklina <http://www.sworld.com.ua/konfer30/682.pdf>.
5. Paska M.Z (2015) Porivnyal'na otsinka yakosti yalovychny NOR, PSE ta DFD / M.Z. Paska // Vostochno-Yevropeys'kyy zhurnal peredovykh tekhnolohyy.– 2015.– №3(10).–С.59-60. DOI: 10.15587/1729-4061.2015.44496 [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vejpte_2015_3\(10\)_12](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vejpte_2015_3(10)_12)

ECOSYSTEM SERVICES OF THE TECHNOSOLS OF MINING AREAS

Maslikova Kateryna Pavlivna, Ph.D., Associate Professor
Dnipro State Agrarian and Economic University

The basis of food production is agriculture. Agricultural land use is about 40% of the land surface [1], and agricultural lands can be considered as the largest biome of land [2]. Ecosystem services are conditions and processes through which natural ecosystems and the species that they represent, and provide support human life [3].

There are four categories of ecosystem services: the supporting services which are important to create the conditions for all other ecosystem services, namely, energy flow, nutrient cycling, primary productivity, soil formation, absorption of carbon dioxide; provisioning services are products that ecosystems provide in the result of their functioning (food, water, as well as the diversity of genetic resources, which are necessary for the creation of new breeds and varieties and for biotechnology); regulating services are able to regulate the stability of the climatic conditions, immobilization or degradation of toxicants, control of pests and prevent the spread of infectious diseases pollination; cultural service are the intangible benefits, which comes from human contact with nature, namely aesthetics, recreation and ecotourism, education etc. [4].

According to the Biodiversity Strategy of the European Union (Goal 2, Action 5) status of ecosystems and ecosystem services of the member countries of the European Union must be identified and marked mappable [5]. The economic importance of ecosystem services must also be defined and the integration of such estimations should be considered as at the EU level and national levels [6].

The development of the concept of the restoration of disturbed lands as a set of activities for restoring of ecosystem services is an actual scientific problem. The principles of the formally assessment of ecosystem services for the harmonization and control of the behavior of technoagroecosystems were developed within the frame of the ecosystem paradigm to achieve a significant efficiency of the re-cultivated land functioning under environmental safety conditions and to achieve the objectives of biodiversity conservation. A set of variables, describing the environmental properties of the technosols, was analyzed by the principal component analysis in order to reduce the dimension of the properties space and to determine the main directions of the corresponded variation of the ecological properties of the technosols.

The results of the analysis suggested that the feature space, which consists of 30 initial indicators, can be described with the help of seven principal components. The extracted principal components reflected the prevailing agreed trends of varying environmental properties of t technosols. The principal components were statistically correct predictors, which can be investigated to explain the properties of the soil macrofauna communities. The principal components also had an ecological content as the markers of coordinated changes of the soil properties and plant communities. The estimation of the principal component influence on the soil macrofauna allowed to determine peculiarities of the integration of soil animals into ecological processes in

technosols and their role in ecosystem services. The principal components had a differential ability. Each of them indicates the peculiarities of a combination of ecosystem services, which is typical for an individual technosols or a particular group. The functional peculiarities of the soil invertebrate communities, responsible for the implementation of ecosystem services, were affected by the aggregate structure of technosols, as well as react to electrical conductivity of the soil, features of ecological regimes of the mineral nutrition and humidity of soils. The variation of the environmental parameters in integral form denoted by the principal component 2 was within the optimum of the pedobiont zone. This result allows us to argue, that technosols cannot be identified as a total extreme location. The formation of the optimal conditions for certain groups of macrofauna community was the result of the soil forming process that took place since the creation of technosols. The technosol types explained 5.68% of the macrofauna community grouping, which testifies to the specificity of each type of technosols as habitat for soil animals. Along with the specific peculiarities of technosols, there was a dynamic of processes, which in this way react to the groups of macrofauna in different types of technosols. The structuring effect of the technosol type on the invertebrate community was considerably inferior to the influence of variation of environmental regimes, which are common for all types of technosols.

The perspectives of further researches are related to solving the issue of the mapping of ecosystem services of agricultural and technogenic transformed territories at different scale levels. Also an important scientific and practical problem is the development of procedures for monetary evaluation of the ecosystem services.

References

1. MEA (2005). Millennium Ecosystem Assessment, Ecosystems and Human Well-Being: Synthesis. Island Press, Washington, DC.
2. Foley, J.A., DeFries, R., Asner, G.P., Barford, C., Bonan, G., Carpenter, S.R., Chapin, F.S., Coe, M.T., Daily, G.C., Gibbs, H.K., Helkowski, J.H., Holloway, T., Howard, E.A., Kucharik, C.J., Monfreda, C., Patz, J.A., Prentice, C., Ramankutty, N., Snyder, P.K. (2005). Global consequences of land use. *Science*, 309, 570. <https://doi.org/10.1126/science.1111772>
3. Daily, G. C. (1997). *Nature's Services: Societal Dependence on Natural Ecosystems*. Island Press, Washington, 392 p.
4. Sukhdev, P., Wittmer, H., Schröter-Schlaack, Ch., Nesshöver, C., Bishop, J., ten Brink, P., Gundimeda, H., Kumar, P., & Simmons, B. (2010). *The Economics of Ecosystems and Biodiversity: Mainstreaming the Economics of Nature: A synthesis of the approach, conclusions and recommendations of TEEB*.
5. *The EU Biodiversity Strategy to 2020* (2011). Luxembourg: Publications Office of the European Union, doi: 10.2779/39229
6. Brouwer, R., Brander, L., Kuik, O., Papyrakis, E., & Bateman, I. (2013). *A synthesis of approaches to assess and value ecosystem services in the EU in the context of TEEB*. University Amsterdam Institute for Environmental Studies.

ANALYSIS OF MECHANISMS FOR ENSURING AVAILABILITY OF MEDICINES FOR THE POPULATION IN UKRAINE

Nazarkina Viktoriya Ph.D., Associate Professor
National University of Pharmacy

Kurylenko Yuliia, postgraduate student
National University of Pharmacy

Povalyaeva Margarita student
National University of Pharmacy

In Ukraine is reforming health care, the main purpose is to ensure the quality and accessibility of medical and pharmaceutical care for the population. To this end, the government is implementing state regulation of prices of essential medicines. During the last 5 years, the government has been conducting pilot projects to provide certain categories of patients with necessary drugs.

Analyze methodological approaches to the determination of reference prices and compensation of the cost of medicines for three pilot projects on state regulation of medicines prices.

An analysis of the regulatory framework the determination of reference prices and the reimbursement of the cost of medicines.

The analysis of the results of the implementation of the pilot project on the reimbursement of the cost of drugs for hypertension (2012-2014) has been carried out. These project includes 10 INN of medicines: Enalapril, Enalapril and thiazides, Lisinopril, Lisinopril and thiazides, Bisoprolol, Metoprolol, Nebivolol, Amlodipine, Amlodipine and lisinopril, Nifedipine. The reference price (price of reimbursement) per DDD is defined as the relevant percentage of the retail price (the marginal wholesale selling price specified in the register multiplied by a factor of 1.375). The cost of the drug was reimbursed in three price groups: the first group – the medicine, the cost of which is subject to partial reimbursement of 90%, the second group – 60-80%, and the third – medicines, the cost of which is not reimbursed. Reference countries: Republic of Bulgaria, Republic of Moldova, Republic of Poland, Slovak Republic, Czech Republic (main) and Republic of Latvia, Republic of Serbia and Hungary (standby). As a result of project implementation, the indicators of the incidence of stroke declined by 18%, the number of urgent medical care calls for hypertensive crises – by 27.4%. The commitment of not only patients to treatment, but also doctors to prescribing recipes has increased [1].

The pilot project for the provision of insulin to patients with diabetes mellitus began in 2016. When calculating the reference prices of full or partial reimbursement, the average arithmetic value of the wholesale price of the trade name of the insulin preparation in the reference countries for the primary packaging is determined. Reference

countries –Republic of Bulgaria, Republic of Moldova, Republic of Poland, Slovak Republic, Czech Republic, Republic of Latvia, Republic of Serbia and Hungary. The register of reference prices (refund prices) for insulin preparations contains 70 items. The cost of insulin drugs is reimbursed to 11 categories of patients included in the register of patients requiring insulin therapy.

From April 1, 2017, the government program "Available drugs" was introduced. This pilot project includes 23 international non-proprietary names of drugs for the treatment of diseases that have the greatest impact on mortality rates or significantly reduce the quality of life of the patient and are effectively treated at the outpatient level. These drugs are for treatment: cardiovascular diseases: Amiodarone (8 trade names), Amlodipine (10), Atenolol (4), Verapamil (4), Hydrochlorothiazide (1), Spironolactone (5), Furosemide (4), Digoxin (2), Enalapril (10), Isosorbidedinitrate (1), Carvedilol (10), Clopidogrel (10), Metoprolol (8), Simvastatin (9), Bisoprolol (9), Nitroglycerin (3), Losartan (10); type 2 diabetes: Glyclazide (8), Metformin (10), Glibenclamide (3); bronchial asthma: beclomethason (3), budesonid (6), salbutamol (3). Reference prices for medicinal products are determined on the basis of data on registered prices, namely, as the median of the registered prices for each dosage form (DDD) according to the WHO Recommendations from the List of INN. Received from official sources of authorized state bodies of reference countries (Republic of Poland, Slovak Republic, Czech Republic, Republic of Latvia, Hungary). Marginal supply-distribution surcharge are in the amount of 10%, and marginal trade (retail) surcharges – 15% [2,3].

In the absence of medical insurance and limited resources for health protection, pilot projects allow the development of mechanisms for compensating for the cost of treatment. Go to the reference pricing system will reduce prices, increase the availability of medicines and rational use of limited resources.

References

1. Official site National Service health of Ukraine. Access mode <https://nszu.gov.ua/>
2. Official site Ministry of Health. Access mode <https://moz.gov.ua/>
3. Official site Available medicines. Access mode <http://liky.gov.ua/>

PEDAGOGICAL CONDITIONS OF ORGANIZATION OF NON-STANDARD LESSONS WITH ELEMENTS OF CREATIVITY WITH YOUNGER SCHOOL PUPILS

Oksana Kilichenko,
candidate of pedagogical sciences, associate professor,
Associate Professor of the Department of Primary Education Pedagogy,

Dobrunik Svetlana Mykhailivna,
undergraduate
Higher Educational Institution «Precarpathian National
Vasily Stefanyk University »

As you know, children are happy to go to school, but after a while they have the desire to learn. Unfortunately, in elementary school, teaching is often continued as follows: lesson material is not always interesting and complicated, repeats information from textbooks. Therefore, in such classes, passivity, fatigue, indiscipline, and indifference are noticeable. Improving the effectiveness of the lesson is a major issue that is of concern to all teachers right now. The students' low level of knowledge is to some extent explained by the quality of the lesson: a reliable standard, a template. The principle that "the more the better," is common in many schools. If the child has not been able to acquire a certain amount of knowledge within a while, they will talk about their inability to learn.

The requirements for a new Ukrainian school are about changing approaches to learning and the content of education. The goal of the NUS is to educate the innovator and the citizen who is able to make responsible decisions and uphold human rights. Instead of memorizing facts and concepts, students will gain competence. It is a dynamic combination of knowledge, skills, ways of thinking, attitudes, values, and other personal qualities that determines a person's ability to successfully socialize, pursue professional and / or further educational activities. [2].

The lessons of creativity in elementary school play a significant role in enhancing the creative potential of the individual, nurturing a high cognitive culture, developing natural inclinations, and mental abilities. Such lessons, although not provided for in the curriculum, are attracting the attention of many creative teachers.

As you know, a young man immerses himself in the process of creativity from the very first word, as if constructing his own idea of an immense and mysterious world in which he had the happiness of being born. Moreover, a child simply cannot but create, because it is his or her organics, a way of expression, a way to harmony with the environment.

At the same time, the question arises: should children's creativity be spontaneous to the fuller self-expression of its essence? The pedagogue should put high spiritual feelings - patriotic, ethical, aesthetic - as the basis of a child's creativity. Creativity for the sake of creativity is fruitless and resembles a winking pattern against a void.

Creativity for the sake of love is the way to the personal self-improvement of children, because we teach them to create "so that no one is a slave" (J. Rodari) [3, p. 106].

The efforts of pedagogics are aimed at improving the system of primary education, mostly concerned with updating the content of education and increasing the amount of information to be learned by students. But if the process of presenting knowledge becomes more intensive, then the methods of learning and reproduction are almost neglected. Therefore, the gap between reported and learned, and therefore reproduced knowledge is sometimes quite noticeable. Drowning in the boundless information sea, the child, in fact, dies as a creative, confident person. The reason is simple: the modern school, by its traditional standard methods of work, takes away from the child what his nature has bestowed - eidetic, figurative, vivid memory.

And indeed, to impose on children naturally uncharacteristic routines and ineffective teaching methods, dry analytical techniques make them "little adults". This does not in any way contribute to their harmonious development in accordance with the inherent nature of the potential, the disclosure of the rich possibilities of imaginative worldview, imagination and fantasy.

The experience of creativity accumulated by children at school consists of specific creative tasks within the specific sciences and components that are characteristic of all kinds of creativity. The ability to think creatively, the ability to pose and solve problems, the interest in creative activity is formed both in the activity (in circles, educational events), and in special classes of creativity, where children play, gain experience of solving research and inventive tasks, and most importantly - create something themselves. Creativity of the child is manifested in each lesson to varying degrees.

There is no single point of view among current studies of the problem of "non-standard lesson" and its structure. In our opinion, it is advisable to hold non-standard lessons no more than 3 times a quarter. This is first of all due to the fact that these lessons require considerable preparation not only of the teacher, but also of the students. Conducting non-standard lessons is preceded by responsible organizational work. The teacher should involve as many students as possible who would prepare projects for the topic of the future lesson, draw up quizzes, crossword puzzles, produce visual material for competitions and competitions. Second, the teacher has to choose what lesson he wants to take as a non-standard one. To do this, you need to review the curricula and curricula and choose the best option for selecting a discipline. And thirdly, the teacher must choose from the group of non-standard lessons exactly the type of lesson that he wants to conduct and which is most relevant to the chosen topic of the lesson.

The survey of primary school teachers showed that many experienced teachers paid a lot of attention to this type of lesson, as a lesson with elements of children's creativity, because fantasy, fairy tale, play - is a part of the spiritual life of younger students. They awaken in the soul of the child good feelings, blowing the fire of children's thought and creativity. They point out that such lessons are one of the promising ways of improving the educational process.

Teachers say that taking these lessons helps them to better study the subject, develops the creative abilities of the students, because elementary school children still have a hard time remembering the subject as a science. Most children of this age love to

play. Therefore, lessons should be diversified with interesting things, namely game moments. They pay great attention to the assembly of children of different works by imagination. According to them, composing different works on the imagination, fantasizing promotes the development of creative, resourceful, initiative personality, gives the opportunity to penetrate into the wonderful world of children's fantasy, to direct it in a useful way (humane, educational, ethical, etc.), just to help the student to speak easily. The involvement of students in creative literary activities gives them a lot of important things that everyone needs, not a writer or an artist.

O.Ya. The publican believes that the development of their creative thinking is an integral part of students' life success. He proposed an algorithm that helps to create whole images from separate disparate elements, plan the concept and create stories, fairy tales, fairy-tale tasks [1, p. 1].

Analysis of the experience of primary school teachers, own research on the problems of introducing non-standard lessons with elements of children's creativity in the educational process allows to identify pedagogical conditions that provide a positive impact of non-traditional forms of learning on the quality of the educational process, namely: a) a clear definition of the goal for optimal applying non-traditional lessons with elements of children's creativity in elementary school; b) taking into account in the application of non-traditional forms of education the main stages of learning (perception, comprehension, consolidation, application, control); c) organic combination of non-standard lessons with elements of children's creativity with standard lessons.

In this way, the use of non-standard lessons with elements of creativity facilitates the collaboration and partnership of the teacher with the students, operational feedback, effective control and management.

List of references

1. Mytnyk O.Ia. Rozvytok tvorchoho myslennia shkolariv – skladova zhyttievoho uspikhu. Pochatkova shkola. 2000. № 3. S. 1-5.
2. Nova ukrainska shkola. Kontseptualni zasady reformuvannia serednoi shkoly. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>
3. Rodary Dzh. Hrammatyka fantazyi. Vvedenye v yskusstvo pryduymivanyia ystoryi. M.: Prohress, 1978. 216 s.

AUTONOMOUS COMPACT SEISMIC DEVICE FOR THE MOVING PERSON DETECTION

Pavel Petrovich Fastykovsky, Ph.D., leading researcher
Odessa I.I. Mechnikov National University,
Odessa, Ukraine

Seismic detection means (SDMs) are passive type means and therefore have several advantages: secrecy, low power consumption, large detection zone. The development and production of such SDMs is of great importance both for the protection of civilian and military objects, and for reconnaissance purposes. Currently, the most widespread are SDMs with learning and self-learning algorithms for detecting of moving objects [1,2]. This is mainly due to their high (over than 0.92) probability of the objects correct detection. At the same time, the use of these algorithms leads to a significant increase in the information and energy expenditure, which is highly undesirable for the autonomous remote seismic devices and systems. This report presents the results of the development of the compact seismic device for the detection of a moving person with the low power consumption and with the probability of the correct detection of a moving person of no less than 0.9.

The developed seismic device consists of two parts: the seismic transducer and the seismic signal processing unit. When choosing the type of a seismic transducer, such characteristics were taken into account that would satisfy the development requirements. This is primarily the lack of power consumption, high sensitivity at frequencies $f \geq 3$ Hz, resistance to external factors, and small size. Generator type transducers satisfy all these requirements, and most of all, piezoelectric vibration transducers [3]. Compared to small-sized geophones, they allow recording seismic vibrations with a lower frequency. Therefore, the seismic transducer with a piezoelectric membrane, which has a sensitivity of $4 \cdot 10^{-2} \text{ Vm}^{-1}\text{s}^2$ in the frequency band from 3 to 200 Hz and a weigh of 50 g, has been developed and manufactured.

The seismic signal processing unit performs a filtering, amplification, processing and analysis of the seismic signal and produces a logical zero or a logical unit (the object detection) signal according to the analysis result. The input seismic signal after the selective amplifier was transmitted to the microprocessor's analog-to-digital converter and then was processed in accordance with the specified programs. A digitization of the input analog signal was occurred at the frequency of 600 Hz. The seismic signal processing unit and the seismic transducer are connected by the shielded cable. The processing unit is powered by two "AA" batteries, or a lithium battery or accumulator.

The signal was separated from the noise by an electric threshold value, and an adaptive threshold was used, depending on the noise situation at the time of measurement. The threshold level was automatically set at a specified excess over the average noise level every 2 s. The temporal parameters were selected as the informative classification parameters of the seismic signals from a moving person: the seismic pulse width in the range from 100 ms to 300 ms and the pulse repetition period in the range from 0.3 s to 1.5 s. The recognition of a person by his (her) seismic pulses is based on

the determination of these two parameters from the analysis of the seismic signal with the subsequent acceptance or non-acceptance of a positive decision with the number of characteristic consecutive pulses $N = 5$. To establish the periodicity of the signal, correlation methods were used, the essence of which is to compare the neighbouring signal fragments and to determine the degree of their similarity. The degree of similarity (the determination of periodicity) and the value of the period in the interval of the detected useful signal fragment were defined by calculating and analyzing the short-term autocorrelation function.

In order to reduce the false alarms of the seismic device, when animals enter the sensor detection zone, in contrast to the known devices, a temporal selection criteria related to the motion characteristics of medium and large animals were additionally introduced into the detection algorithm. The proposed principle of the person detection algorithm also protects the seismic device from some other false alarms, for example, from single or non-periodic seismic and acoustic pulses.

Seismic device tests showed that the probability of the correct detection of one person by seismic device under testing in the presence of various disturbances of a seismic pulsed nature is no less than 0.9 at the distances up to 30 m. The developed seismic device is autonomous and can operate with a compact DC source with a voltage of 3 V for at least six months. Its power consumption does not exceed 10 mW in detection mode and 0.3 mW in standby mode. The size of the seismic device is no more than 100 cm³, and the weight is up to 0.2 kg. An operating temperature range according to the electronic components used in the device is from - 40 °C to + 60 °C.

Thanks to the use of the developed sensitive piezoelectric seismic transducer, active elements with reduced power consumption in the seismic signal processing unit, selected signal processing methods and the proposed moving person detection algorithm, it was possible to develop the seismic device for detection of a moving person with high level parameters. It is shown that such parameters can be achieved in a relatively simple device that uses the time parameters of seismic signals without the use of complex and energy cost spectral, time-frequency, statistical, learning or self-learning methods.

References

- [1] “Accelerometers” in Brüel & Kjær catalogue, <http://www.bksv.com/en/products/transducers/vibrationtransducers/accelerometers>.
- [2] Koç G., Yegin K, “Footstep and vehicle detection using slow and quick adaptive thresholds algorithm”, Intern. J. Distributed Sensor Networks, vol. 2013, pp. 1-9, 2013, <http://dx.doi.org/10.1155/2013/783604>.
- [3] Clemente J., Li F., Valero M., Song W., “Smart Seismic Sensing for Indoor Fall Detection, Location and Notification”, IEEE J. Biomed. and Health Inform., pp. 1-9, 2019, doi: 10.1109/JBHI.2019.2907498.

MANAGEMENT OF FINANCIAL RESOURCES OF AGRICULTURAL ENTERPRISES

Rubai Oksana Volodymyrivna, Ph.D., Associate Professor
Lviv National Agrarian University

Successful development of agriculture in modern conditions of management depends directly on the effective functioning of enterprises, which in turn depends on the availability of the necessary amount of financial resources and effective management system for its formation and use. The absence of the latter is one of the causes of the crisis situation of most domestic enterprises, and its presence and well-established functioning is the most important factor of economic increase and development. Today, domestic enterprises have limited opportunities to choose financial resources due to their inaccessibility, while their own sources of funds are insufficient and they are not always used effectively and, as a result there is an increase of the number of unprofitable, low-profit and insolvent entities in the economy of Ukraine.

Assessment of the state of agriculture in modern economic conditions clearly identifies the problems in managing the process of formation, distribution and use of financial resources in agricultural enterprises. Changes take place today in the agrarian sphere coincided in time with the period of deep crisis of the Ukrainian economics. Deficit of budget, inflation, increasing of credit rates, non-payments of enterprises negatively affect all spheres of the agro-industrial complex [1], and as a result, the inability of agricultural enterprises to provide self-sufficiency and self-financing not only extended but also simple reproduction, as well as retaining investment attractiveness. In addition to a number of objective reasons, most agricultural businesses have limited opportunities to borrow. Insufficient and state support for agricultural producers, which in our time, in fact, does not affect the output, despite of the presence of a large number of the government programs.

Specificity of agricultural production, namely, the presence of a significant time lag between the operational and financial cycle does not allow to meet financial needs solely at the expense of own sources [2]. Successfully functioning agricultural enterprises use not only their own sources when forming financial resources. The attracted financial resources, including credits and accounts payable, should play a significant role in the sources of financial resources formation. Attracting loans to agricultural producers is not a forced action, but an objective need for effective economical activity. Timely connection of borrowed funds to the production process eliminates the risk of its suspension due to the lack of financial resources for the acquisition of fixed and current assets [3]. The seasonal gap between investment and cash flow, the continuity of reproduction processes, the considerable need for working capital make credit a major source of replenishment.

For rational formation and using of financial resources in the process of economical activity, it is necessary to form a modern system of financial management in agriculture in the context of the financial policy of the state.

Effective management of financial resources, as a basic component of the management system, is able to ensure the receipt and consolidation of positive results of economical activity of domestic enterprises. However, the effectiveness of their work depends on a large extent of using analysis to find optimal management decisions (see Fig.).

The system of financial resources management of agricultural enterprises is the process of influencing the set of organizational and economic relations related to the attraction, placement and use of financial resources on the basis of principles of self-sufficiency and self-financing, through sources, forms and methods of financing, taking into account the peculiarities of functioning, with the purpose effective use of them.

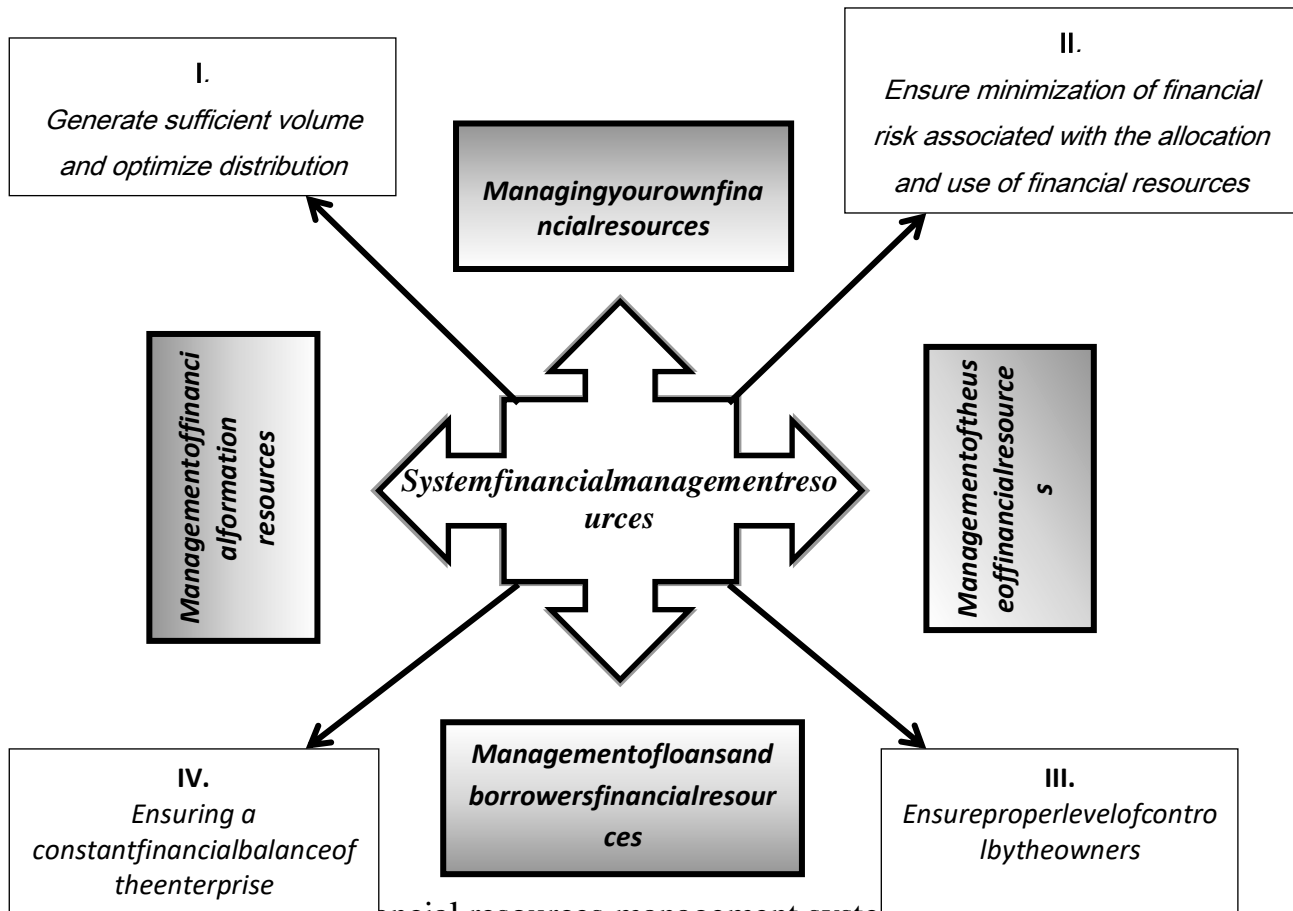

Fig. 1. Enterprise financial resources management system

* Formulated and supplemented by the author

Management of financial resources is a complicated task for the enterprise, because along with solvency and profitability, it is necessary to ensure the circulation of financial resources. That is why, when forming and using financial resources, it is necessary to maintain a peculiar balance between the increase of financial resources to ensure the constant solvency of the enterprise, and to ensure the efficiency of production and competitiveness of finished products through the rational use of these resources [4].

The result of the activity of any agricultural enterprise depends on the availability of financial resources, which guarantee its continuity of production and livelihood. Therefore, ensuring their sufficiency is important starting point and the end result of any activity. In the market, these issues have the main importance and are a characteristic of global trend.

In the course of financial and economic activity there is a continuous process of circulation of capital, changes in the structure of funds and sources of their formation, availability and need for financial resources and as consequence, state of financial support of the enterprise.

This implies one of the important tasks of the system of financial resources management of agricultural enterprises - increasing of own capital, strengthening of their market value and positions, ensuring the minimum financial risk connected to the distribution and using of financial resources.

Effective formation and use of financial resources actively influences the financial results and financial conditions of the enterprise, allowing to achieve success with the minimum necessary amount of working capital, through which the formation of the optimal structure and increase of production potential of the enterprise, as well as financing of current economical activity [5].

A significant niche in the system of financial resources management should be diverted to the issue of payments, as late payment to bulk buyers for shipped products entails the formation of large amounts of receivables. Hence, there is a lack of cash from enterprises for settlements with creditors for raw materials, materials, performed works and services rendered, so there payables are formed for calculations with the budget.

The situation in the system of financial resources management is further complicated by the fact that the ability to carry out its pricing policy in agricultural enterprises is practically absent. In reality, this is reflected in the considerable price disparity not only between agriculture and agroindustrial units, but also between other sectors of the national economy.

Agriculture is an industry that cannot exist independently and develop without government regulation and support, even under economically favorable economic conditions. During the period of market transformations, the sphere of agriculture has virtually gone out of government, and its influence and support are minimized. Therefore, one of the main problem of the existing system of financial resources management of agricultural enterprises is the lack of an effective system of financial management and development strategy not only at the enterprise level but also at the country level as a whole. This will serve us for further researches.

References

1. Rubai O. Assessment of the state of financial support of agricultural enterprises. [Electronicresource]. - Access mode: http://agrarianeconomy.kl.com.ua/agrarianeconomy/images/docs/ae_2019_12_1-2/6.pdf
2. Stetsyuk P.A. Modernization of Financial Support Mechanisms for Agricultural Production. [Electronicresource]. - Access mode: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Oif_apk_2016_1_19
3. Popov V. Modern features of the financial provided in of agriculture [Electronicresource]. - Access mode : [http://kntu.kr.ua/doc/zb_22\(2\)_ekon/stat_20_1/27.pdf](http://kntu.kr.ua/doc/zb_22(2)_ekon/stat_20_1/27.pdf)
4. Dobryn S. Organization of management system of financial resources of enterprise. [Electronicresource]. - Access mode: http://www.investplan.com.ua/pdf/10_2015/9.pdf

5. Avdey O. K. Theoretical aspects of estimation of efficiency of use of financial resources of the enterprise. [Electronic resource]. - Access mode: http://journals.khnu.km.ua/vestnik/pdf/ekon/2010_5_2/142-145.pdf

DIGITALIZATION PROCESSES IN INDUSTRIES OF EU MEMBERS AND UKRAINE

Sheiko Iryna, Ph.D., Associate Professor,
Kharkiv National University of Radio Electronics

Storozhenko Oleksandra, Ph.D., Associate Professor,
Kharkiv National University of Radio Electronics

The world has entered a new era in which the impact of digital technology is increasingly felt in all sectors of the economy. Digitalization is dramatically changing traditional industries and sectors. There is a change in classic business models, analog processes and operations flow to the Internet, there is an opportunity to formulate personal offers for each individual client.

Over the past few years the European Union has addressed the topic of Industry 4.0 with the slogan “Advanced Manufacturing”. A taskforce established in 2013 presented a working document (European Commission 2014) [1] which was primarily concerned with the challenge of the shrinking portion of manufacturing in the GDP of the European Union. The Commission defined three objectives [1]: faster commercialisation of advanced manufacturing technologies; reduction of demand shortfalls for advanced manufacturing technologies; promotion of skills for advanced manufacturing.

The industrial sector is important to the EU economy and remains a driver of growth and employment. Although only roughly 1 in 10 enterprises in the EU is classified as manufacturing, the sector comprises 2 million companies and is responsible for 33 million jobs. It is also responsible for over 80% of exports and 80% percent of private research and innovation, and as such is one of the key elements of sustainable economic growth. Moreover, every new job in manufacturing results in the creation of between one half and 2 jobs in other sectors.

However the relative contribution of industry to the EU economy is declining. The European economy has lost a third of its industrial base over the past 40 years. By the third quarter of 2014, the value added by manufacturing to the economy in the EU represented only 15.3% of total value added, a decline of 1.2 percentage points since the beginning of 2008. This 'de-industrialisation', a process which is also present in other developed economies, is in part due to the rise of manufacturing in other parts of the world (notably China), the relocation of labour-intensive work to countries with lower labour costs and global supply chains with suppliers located outside the EU. Moreover, the growing services sector represents an ever-larger proportion of the total European economy, resulting in a lower relative share for industry [3].

Large investments are needed if enterprises are to make the move to Industry 4.0; these are projected to be €40 billion annually until 2020 for Germany alone (perhaps as much as €140 billion annually in Europe). These investments can be particularly daunting for small and medium-sized enterprises (SMEs) who fear the transition to digital because they cannot access how it will affect their value chains [3].

Likewise, in 2014 the new EU research programme Horizon 2020 was launched – by 2020 the Commission wants to earmark €77 billion of funding, including €24.4 billion for “research excellence” and €17 billion of funding for industrial innovations and so-called key technologies. Furthermore, national and regional initiatives are to be connected and investments are to be supported through strategic partnerships and networks, which the European Commission hopes will alone generate around €50 billion in public and private investment in the digitalisation of industry: €37 billion investment in digital innovations; €500 million of European funds plus €5 billion of national and regional funding for so-called “Digital Innovation Hubs” (DIH); €6.3 billion for the first production lines of “Next-Generation Electronic Components”; €6.7 billion for the European Cloud Initiative. The national I4.0 policies in Europe have produced numerous qualitative and quantitative outputs [2].

Starting in 2010, the German government has contributed €200 million to the *Industrie 4.0* initiative (one of ten projects within the German High Tech Strategy 2020 Action Plan), to encourage the development of 'smart factories' [4].

The UK has initiated a number of policies to make manufacturing more responsive, more sustainable, more open to new markets and more dependent on skilled workers. Best known are the high-value manufacturing centres, called 'Catapult centres', that help companies to access research and expertise in specialised areas such as advanced manufacturing and process innovation. The aim of these centres, which have received more than £200 million of government funding since 2011, is to double the contribution of manufacturing to GDP (about 10% in previous decades). In addition, in 2012, the government provided £170 million in funds to established or new suppliers through an Advanced Manufacturing Supply Chain Initiative fund; and £50 million to continue the Manufacturing Advisory Service [4].

In April 2015, France launched a plan for the Factory of the Future to create demonstration centres to showcase new products and services. Particular emphasis has been placed on aid to small and medium-sized enterprises, with €1 billion available in loans to SMEs that want to start robotics, digitalisation or energy-efficiency projects.

Tangible quantitative results and outcomes are provided by half of the examined policies, for example in France, Netherlands, Sweden and the United Kingdom.

While the major national I4.0 policies significantly rely on public funding, complementary private investments are also important with the leverage effect being considerable. However, the volume of the multiplying leverage effect on investment among the examined initiatives is subject to large differences. Similarly, the measures adopted by the initiatives to ensure private investments vary in terms of type of action and comprehensiveness. But information on the expected private leverage is not equally available for all the initiatives, hampering meaningful comparison between the policies. For Germany, for example, the leverage (ratio of private to public investment) is in range from 2 to 5, in France – 5, in United Kingdom -17 [4].

Table 1

Key facts of National Industry 4.0 Policies in some EU Members countries

Country	Launch Date	Target audience	Budget	Funding approach	Main Achieved Results
France	2015	Industry & production	Approx.	Mixed	> 800 loans to companies;

		base, SMEs	€10 billion		3400 company assessments for modernizing production, >300 experts identified; involvement of 18 regions
Germany	2011	Manufacturers / producers, SMEs & policy-makers	€200 million	Mixed	Reducing industry segregation; transforming research agenda into practice, developing reference architecture & launch of platform with 150members
Italy	2012	Large companies, SMEs, universities, research centres	€45 million	Public	Creating a platform and manufacturing community and implementing four priority research projects
Netherlands	2014	General business community	€25 million	Mixed	Setting up 14 field labs by the end of 2016: each field lab has a turnover of €250.000 to €4 million annually.
Spain	2016	Industry, above all SMEs & micro-enterprises	€97,5 million	Public	Set-up of innovation and research programme in June 2016 and pilot of enterprise support programme
Sweden	2013	Research, academia & industrial & service SMEs	€50 million	Mixed	Funded 30 projects, involved over 150 businesses, set up a PhD school and obtained 50% industry co-financing for every activity and instrument
Great Britain	2016	Business, industry & research organisations	€164 million	Mixed	Value of innovation work represented 123% of the target; Every €1 of public funding generated €17

Within Industrie for Futur (IdF) in France, more than 800 company loans and 3400 diagnoses have been realised, whereas the Swedish P2030 funded 30 projects with participation of over 150 businesses. Meanwhile, for the German Platform Industrie 4.0 initiative, qualitative results stand-out, such as reduced industry segregation, the transformation of research into practical applications and the creation of the platform's reference architecture with 150 members. The British HVM Catapult (HVMC) has set up clear targets and monitoring and evaluation cycles. The results from the comprehensive evaluation study show that the value of innovation work represented 123% of the original target in 2013-2015.⁴ This indicates that the demand for services and support exceeds initial expectations by far [4].

As about situation in Ukraine, the regulatory framework of the high-tech industry development is presented by following documents: Draft Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine "On approval of the strategy for the development of high-tech industries by 2025 and approval of the Action plan for its implementation", Action plan for implementation of the strategy for the development of high-tech industries by 2020, the Strategy for the development of high-tech industries by 2025.

According to the opinion of the Digital Agenda of Ukraine initiative experts [5], in order to reach \$ 1 trillion in GDP in 2030E, it will take the next 3-4 years to actively stimulate the penetration of technologies and innovations in the economy that could potentially show significant growth, namely: mechanical engineering; military-industrial complex; transport and logistics; agricultural sector; food and processing industry; woodworking; metallurgy. It is through the technologicalisation of industries, the provision of business incentives for digitization and the parallel development of high-tech areas, according to UIF, that the digital economy will potentially reach up to 65% of GDP in 2030. The development of the digital economy in Ukraine will enable [5]:

- Create the conditions for an 8-10x economy growth and for an 7-10% - growth of industrial production per year over the next 10 years.
- Increase productivity significantly (IMF estimates require productivity growth of \$ 8 trillion to reach \$ 71,000 per employee to reach GDP, equivalent to the current level of productivity in high-tech sectors such as Belgium, Denmark, Finland, Germany, Sweden)
- additional attraction to the country of investment in the development of Industry 4.0 - both in manufacturing and in R&D center.
- Significantly increase the competitiveness of the Ukrainian economy in global markets.
- Create new business models, new segments and sectors, opportunities to quickly, conveniently, cheaply develop, scale and capitalize on any business.
- Create new jobs, demand for new professions.

So, the development of the digital economy and society of Ukraine is a crucial factor for the success of not only all reforms, but also Ukrainian business on the world stage. Ukraine is an important player in the global digital market, but unfortunately, solely as an exporter of IT services and brains.

Referenses

1. European Commission 2014c: “Advancing Manufacturing – Advancing Europe”: Report of the Task Force on Advanced Manufacturing for Clean Production, Commission Staff Working Document, SWD(2014) 120 final, Brussels.
2. European Commission o. J.: Future and Emerging Technologies, <http://ec.europa.eu/programmes/horizon2020/en/h2020-section/future-and-emergingtechnologies> (1.8.2017).
3. European Parliamentary Research Service (EPRS) 2015: Briefing Industry 4.0: Digitalisation for Productivity and Growth, Brussels.
4. Key lessons from national industry 4.0 policy initiatives in Europe Digital transformation Monitor. May, 2017 Available online: https://ec.europa.eu/growth/tools-databases/dem/monitor/sites/default/files/DTM_Policy%20initiative%20comparison%20v1.pdf
5. Cabinet Ministers of Ukraine Resolution Digital agenda of Ukraine from January 2018, Retrieved from: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-shvalennya-koncepciyi-rozvitku-cifrovoyi-ekonomiki-ta-suspilstva-ukrayini-na-20182020-roki-ta-zatverdzhennya-planu-zahodiv-shodo-yiyi-realizaciyi> [in Ukrainian]

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО ПОСЕРЕДНИЦТВА В УКРАЇНІ

Шолудько Ольга Вячеславівна, к.е.н., доцент
Львівський національний аграрний університет

Грицина Оксана Володимирівна, к.е.н., доцент
Львівський національний аграрний університет

Для фінансового посередництва України характерна динамічна зміна тенденцій розвитку при змінах макроекономічної ситуації, в тому числі при посиленні інфляційних процесів, а також при інтенсифікації інноваційної активності у фінансовій сфері та введення нових норм державного регулювання.

При державному регулюванні фінансового посередництва важливо забезпечувати відносну стабільність процесів, що протікають у фінансовій сфері, і створювати такі умови для підвищення ефективності посередництва, як низька інфляція і своєчасне введення правових норм, що забезпечують широке трансформаційних змін фінансових інновацій.

Структура фінансових посередників в Україні впродовж за період 2012–2018 рр. включала в основному небанківські фінансово-кредитні установи і становила 94,2% від загальної структури фінансового сектору, частка ж банківських установ становила лише 5,8% [1,2].

Аналізуючи динаміку фінансових посередників (таблиця 1) слід відзначити, що кількість банківських установ зменшилася більше ніж у 2 рази – з 176 до 77 одиниць. Тільки у 2012–2013 рр. кількість банківських установ мала тенденцію до зростання, а в інші періоди, зокрема впродовж 2013–2018 рр., даний показник постійно знижувався. Найменше відхилення спостерігалось у 2017–2018 рр. і становило 5 од [1,2].

Таблиця 1. - Динаміка фінансових посередників в Україні у 2012–2018рр.

Показники	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	Відхилення 2018р. проти 2012р. (+,-)
Банківські установи	176	180	163	117	96	82	77	-99
Небанківські фінансово-кредитні установи, всього, у т.ч:	2041	2113	2087	2239	2125	1993	2024	-17
фінансові компанії	403	492	537	711	809	818	940	537
кредитні спілки	617	624	589	588	462	378	358	-259
ломбарди	473	479	477	482	456	415	359	-114
страхові компанії	414	407	382	361	310	294	281	-133

недержавні пенсійні фонди	94	81	76	72	64	64	62	-32
адміністратори недержавних пенсійних фондів	37	28	24	23	22	22	22	-15
довірчі товариства	2	2	2	2	2	2	2	0
інші фінансові установи	1	-	-	-	-	-	-	-1

Джерело: [3; 4]

На фінансовому ринку у 2012–2018 рр. переважали такі види небанківських фінансово-кредитних установ, як фінансові компанії, кредитні спілки, ломбарди та страхові компанії [3]. Це підтверджує аналіз структури небанківських фінансово-кредитних установ: фінансові компанії займали у середньому 32,3%; кредитні спілки – 24,7%; ломбарди – 23,4%; страхові компанії – 16,4%; недержавні пенсійні фонди – 3,5%; адміністратори недержавних пенсійних фондів – 1,2%; довірчі товариства – 0,1% [1,2].

Ми вважаємо, що тенденція до зниження фінансового посередництва виникає в умовах посилення інфляційного процесу внаслідок падіння реальних відсоткових ставок, а тенденція до посилення такого посередництва є результатом широкого застосування фінансових інновацій, в тому числі взаємного кредитування з використанням інтернет-платформ, а також криптовалют, застосовуваних при наданні позик.

Список літератури

1. Основні показники діяльності банків України за 2012–2018 рр. URL: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=34661442 (дата звернення: 30.03.2020).
2. Публічні звіти про діяльність Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, за 2012–2018 рр. <https://www.nfp.gov.ua/ua/Richni-zvity-Natskomfinposluh.html> (дата звернення: 30.03.2020).
3. Стойко О. Я. Розвиток небанківського фінансового посередництва в Україні. Вісник ЖНАЕУ. 2017. № 1 (59). Т. 2. С. 135–147.

OXIDATIVE STRESS MARKERS IN WOMEN WITH PREGNANCY COURSE COMPLICATED BY MISCARRIAGE

Siusiuka V.G. Doctor of sciences, Associate Professor
Zaporizhzhia State Medical University, Ukraine

Serhieieva L.N. Doctor of sciences, Professor
Zaporizhzhia State Medical University, Ukraine
of Ministry of Health of Ukraine»

Soloviova N.M., Doctor
Maternity hospital No. 9, Zaporozhye

Long activation of free-radical oxidation processes is the base of pathogenesis of different pathological conditions. Besides the connection between nature of pathological process and changes of markers of organism protective antioxidant system is found [1]. Oxidative stress can have destructive influence on cellular structures of placenta. During investigation of placenta tissues it was found that in case of complicated pregnancy course (threatening miscarriage, gestosis, urogenital infection) the morphological changes, which consist of damage of biomembranes and change of immune homeostasis, are obvious in placenta tissues [2]. Lack of antioxidants for support of homeostasis in women with miscarriage leads to exhaustion of blood antioxidant protective system that, in its turn, causes significant increase of radical formation processes [4].

Object of the work – estimate the oxidative stress markers in women with pregnancy course complicated by miscarriage.

Examined group and research methods

90 women in II and at the beginning of III trimesters of pregnancy were examined. In order to estimate peculiarities of biochemical homeostasis in women with pregnancy course complicated by miscarriage there were studied 44 women with pregnancy course complicated by miscarriage (the main group) and 46 women without clinical manifestations of miscarriage during pregnancy (Control group). Withdrawal criteria were diseases of cardiovascular, urinary systems and endocrine pathology. Average age of pregnant women in the main group was 27.3 ± 1.5 years and 27.4 ± 1.1 years – in comparison group ($p > 0.05$). Significant differences according to social and professional structure were not revealed.

Markers of oxidative modification of proteins in blood serum were analyzed by spectrophotometric method with wave length of 270 nm (aliphatic aldehydedinitrophenylhydrazones of the main aminoacid residues – APH) and 363 nm (carbonyl dinitrophenylhydrazones of the main aminoacid residues – CPH). Analysis of oxidative modification of proteins was made according to the method of B. Halliwell and its level was expressed in standard units per 1 gram of protein (s.u./g protein) [3].

Variational and statistical processing of results was made using STATISTICA 13 – license standard application program packages for multidimensional statistical analysis.

Research results and their discussion During study of oxidation-reduction processes in pregnant women who had pregnancy complicated by miscarriage there was revealed that level of APH and CPH during spontaneous course of oxidation process exceeded the similar indicators among women without clinical manifestations of miscarriage during current pregnancy (Fig. 1 and 2).

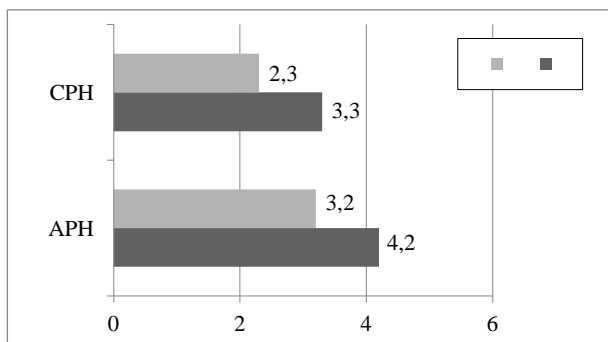

Fig. 1. Characterization of spontaneous oxidation of proteins in the study group.

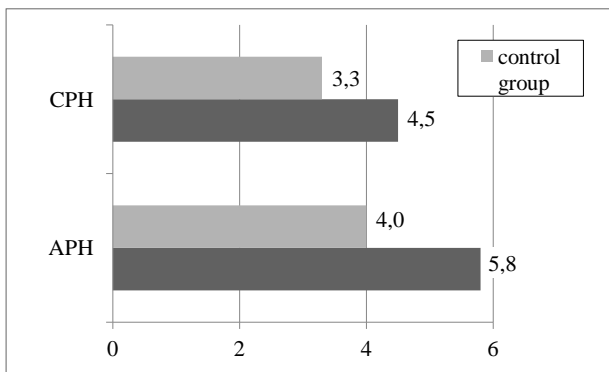

Fig. 2. Characteristics metal-catalyzed oxidation of proteins in the study group.

Stimulation of oxidation process with Fenton medium showed that adaptative antioxidant reserves of blood serum are stipulated by functioning of antioxidant protective system. Research results of metal-catalyzed oxidative modification of proteins of serum indicate the rise of content of markers of blood protein (APH and CPH) oxidative damage in pregnant women of both groups. However increase of APH and CPH content in pregnant women without clinical manifestations of miscarriage was less significant and indicators were statistically and significantly ($p < 0.05$) lower compared

to group of group of pregnant women with pregnancy course complicated by miscarriage.

Conclusion

Pregnancy course complicated by miscarriage is characterized by intensification of oxidative modification of proteins. These results indicate occurrence of oxidative stress in this group of women.

References

1. Biochemical indicators of endotoxemia / Peshev S.L., Chudaykin A.N., Peshev L.P., Fomina O.A., Pesheva O.N. // *Bulletin of the Peoples' Friendship University of Russia. Series «Medicine»*. – 2010. - N. 3. – P. 88-93.
2. Pathophysiological role of free radical processes in pregnancies end in miscarriage / Sosnova E.A., Bolevich S.B., Pokaleneva M.Sh. // *V.F. Snegirev Archives of Obstetrics and Gynecology*. – 2016. - N. 3 (3). – P. 136-140.
3. Preclinical study of the specific activity of potential drugs of primary and secondary neuroprotection: a method. recommendations / I.S. Chekman, I.F. Belenichev, O.O. Nagornaya et al. Kiev: TOV «Vidavnictvo «Juston», 2016. – 80 p.
4. Sidorova I.S., Unanyan A.L. Miscarriage: impaired antioxidant defense and its correction // *Russian Bulletin of the Obstetrician-Gynecologist*. – 2009. - N 1. – P. 14-16.

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ПРИЗНАЧЕННЯ ГЕНЕРАЛЬНИХ РОЗМІРІВ СПОРУД МОСТОВИХ ПЕРЕХОДІВ

Славінська Олена Сергіївна, д.т.н, професор
Національний транспортний університет

Цинка Анатолій Олександрович
Державне підприємство
«Державний дорожній науково-дослідний інститут
імені М. П. Шульгіна»

Мостовий перехід, як один з найважливіших складових дорожньо-транспортного галузі, містить у собі комплекс складних і дорогих споруд, витрати на будівлю та експлуатацію яких залежать від вибору місця переходу, правильного призначення конструкцій, їхніх генеральних розмірів, таких як: ширина отвору, відмітка низу прогонових будов і верху насипів підходів, глибина закладання фундаментів биків і стоянів, розмірів, розташування регуляційних споруд. При цьому повинна враховуватися основна вимога до мостового переходу, як до транспортної споруди – найкраще обслуговування перевезень.

Основою для правильного призначення необхідних розмірів споруд мостового переходу, що залежать від умов їхньої роботи (для різних варіантів перетинань водотоку), є прогнози можливого притоку води до мосту і неминучих руслових деформацій. Дійсно, чим більше стиснення річкового потоку, тим більшими стають руслові деформації, і, як наслідок, збільшується глибина заглиблення опор, що разом з цим може призвести навіть до зміни їх конструкції. Із зменшенням отвору мостового переходу збільшується повний підпір перед мостом, який спонукає до підвищення насипів підходів та прогонових будов. За умов напруженої роботи переходу, при великих стисненнях ріки, треба передбачати певні види регуляційних споруд. Таким чином, ширина отвору є домінуючою характеристикою мостових переходів.

Після перекриття частини ширини заплав незатоплюваними насипами підходів, вода почне притікати до мосту, через стислий перетин річки проходитимуть збільшені витрати води.

Збільшення витрат води супроводжується зростанням швидкостей течії, що приводить до посиленого виносу частинок ґрунту, тобто до розмиву принаймні на одній з ділянок отвору мосту у руслі або на заплаві, а у ряді випадків і на обох ділянках. Розмиви на двох характерних частинах отвору моста відбуваються з різних причин.

На рівнинних річках, що несуть значну кількість наносів, глибини у руслі після розмиву визначаються по рівнянню балансу приносу – виносу наносів.

На заплавах ділянках ґрунтові частинки у побутових умовах нерухомі, оскільки фактична побутова швидкість течії води по заплаві менше за розмивну.

Розмив на цій ділянці розпочнеться тільки при умові, якщо швидкість потоку перевищить нерозмивну для часток наносів.

При розмиві глибина, а отже, і площа поперечного перетину потоку зростатимуть, і швидкість течії зменшиться. Розмив припиниться після того, як швидкість течії, що знижується по мірі розмиву, дорівнюватиме нерозмивній, і рух частинок ґрунту не відбуватиметься. У разі невеликого стиснення потоку, при споруді мостового переходу, швидкість течії на заплавній ділянці отвору мосту зростатиме також повільно і може не перевищувати нерозмивну; у цих випадках розмив заплавної ділянки відбуватися не буде.

Різні фактори чинять вплив на мостовий перехід: наявність підпору перед мостом, збільшений у зв'язку з цим ухил, характер геологічної будови ложа, вплив збільшеної глибини потоку на співвідношення донної і середньої швидкостей, відмощування крупними фракціями ґрунту, що розмивається, на дні русла, вимивання дрібних частинок і так далі. Переважна кількість авторів намагалися пояснити це явище з позицій сталого руху і на цій основі будували свої розрахункові емпіричні залежності для визначення граничного розмиву. Основна ж причина цих розбіжностей – різко несталий характер течії – переважно залишалася неврахованою.

Література

1. Славінська О. С. Моделювання гідродинамічних процесів у відкритих зависенесучих потоках Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. – Рівне, 2007. – Ч.2. – Вип. 4(40). – С. 141 – 153.

2. Славінська О.С. Теорія та методи прогнозування розмивів в зоні впливу мостових переходів: монографія / Олена Сергіївна Славінська. – К. : НТУ, 2014. – 358 с. – ISBN 5-201-14433-0.

ВМІННЯ СТАВИТИ ЗАПИТАННЯ ЯК ОСНОВА РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Stepanova Nataliia Ph.D., Associate Professor
Bohdan Khmelnytsky Cherkasy National University, Ukraine

Критичне мислення без перебільшень вважається однією із найважливіших навичок для людини ХХІ століття й відноситься до «гнучких вмінь». У час інтенсивних змін, які торкаються всіх, без виключення, сторін життя, ця навичка дає змогу визначити проблему, зорієнтуватися у змінах, виробити стратегію дій, отримати запрограмований результат.

Як освітня технологія критичне мислення впроваджується в практику світового навчання із середини ХХ століття, хоча в освітніх системах різних країн випрацьовуються власні орієнтації та підходи. В Україні ми досить активно почали впроваджувати в практику цю технологію, починаючи із кінця 90-х років ХХ століття. І вже станом на сьогодні, без перебільшень, можна назвати цю технологію однією із провідних в українському освітньому середовищі.

Актуальність результатів цієї технології лежить в основі освітньої навченості кожної людини. Навчання саме по собі не може бути сталим процесом, воно має працювати на випередження. Умовно ті знання, а особливо навички, які отримує дитина у віці 6 чи 7 років, мають їй стати у нагоді й через 10 чи 15 років, а головне створити фундамент для нових умінь чи трансформації, за потреби, цінностей. Іншими словами, навчання постійно має бути зорієнтоване на майбутнє. Саме тому ми повністю підтверджуємо думку американського дослідника Д. Дьюї, що фундаментальна мета сучасної освіти полягає не стільки в наданні інформації, скільки у розвитку критичного способу мислення, яке допоможе в будь-якому випадку оцінити обставини, визначити ризики і сформулювати стратегію подолання проблем [1].

Досліджуючи тему критичного мислення: вік цільової аудиторії, методики, інструменти, засоби навчання тощо ми вже неодноразово в своїх дослідженнях звертали увагу на той факт, що розвивати критичне мислення можна із наймолодшого віку й протягом всього життя. Цей процес подібний до навчання дитини моралі: про цю цінність не можна говорити лише у 5-річному віці чи 12-річному й все. Будь-яку цінність маємо формувати й розвивати протягом життя, так як їх важливість у житті людини не втрачає актуальності ніколи, в іншому ж випадку, буде духовна деградація. Точно так і з критичним мисленням. Дитина із перших своїх років зустрічається із проблемами, які вона має навчитися вирішувати; із раннього дитинства вона знайомиться із великою кількістю медіа текстів: вірші, казки, розповіді, оповідання, мультфільми, відеоігри тощо, які вона має навчитися не просто переказувати чи механічно завчати на пам'ять (для прикладу, вірші), а розуміти про що чи про кого мова, граючись, розвиватися, отримувати важливі у житті навички: комунікації, поведінки у колективі,

соціальної адаптації тощо й найголовніше, виносити урок із почутого чи побаченого. Дитина ставить запитання, яке є певним мотиваційним рушієм пізнання, й відкриває для себе світ. Таким чином, у нашому дослідженні ми зупинимося на певних методичних підходах щодо вмінь ставити запитання й таким чином розвитку критичного мислення у дітей старшого дошкільного віку.

Маленьких 6-тирічок часто називають «чомучками», адже в їхньому лексиконі з'являються сотні запитань різної складності. Дослідження відомих психологів й педагогів вказують на той факт, що ставлячи запитання й шукаючи на них відповіді, людина навчається аналізувати, системно мислити, робити висновки, що і є основою для розвитку критичного мислення [2]. Звичайно, від наймолодших ми не можемо очікувати глибокого аналізу чи обґрунтованих висновків. Проте застосовуючи найпростішу класифікацію запитань: закриті, відкриті, уточнюючі, ми можемо вже із 5-ти чи 6-ти річного віку закладати початки критичного мислення. Для прикладу, обговорюючи зображення на картинці, ми можемо почати із простих запитань: *кого бачите, що роблять, скільки персонажів?* І поступово перейти до відкритих запитань: *як ви вважаєте, а щоб було, якби* та ін. Перехід від репродуктивного до пошуку власних відповідей дозволяє закласти основи аналізу й вміння робити власні висновки, що в майбутньому формуватиме соціальний капітал власного досвіду кожної людини.

Уміння ставити запитання можна вважати основою навчання, адже правильно задане запитання викликає інтерес до нового, пошуку альтернативних відповідей чи чогось цікавого й корисного. Однією із дієвих методик можна назвати «*Модель 6 W*» (із англійської чому – Why, звідки й назва методики). Її суть полягає в тому, що ми вчимося задавати запитання де кожне наступне має витікати із попередньої відповіді й починатися із питального слова чому? [3].

Для прикладу, поговоримо про дерева й листя.

1. Чому в дерева є листя? (через листя дерево живиться).
2. Чому дереву потрібно мати поживні речовини? (щоб рости, міцніти).
3. Чому потрібно, щоб дерево було міцним, здоровим? (здорове дерево чистить повітря / затіняє від сонця / може бути якісним будівельним матеріалом).
4. Чому для людини важливо мати чисте повітря? (щоб легко дихати, бути здоровою).
5. Чому для людини важливо бути здоровою? (щоб жити повноцінно: грати в ігри / досліджувати та пізнавати світ / розвиватися).
6. Чому людині потрібно розвиватися? (щоб пізнавати нове, цікаве / бути творчою).

Підбір у такий спосіб запитань/відповідей дозволить дізнатися більше по темі, ніж здавалося спочатку, а також стимулюватиме дітей до початків синтезу (дослідження предметів, явищ дійсності в цілісності, єдності та взаємозв'язку їх частин). Важливо зауважити, що відповіді партнера можуть бути не прогнозовані, тому й питання потрібно підбирати у відповідності до відповідей.

Окремо хочемо звернути увагу на вміння дорослих (вихователів, батьків) навчати дітей ставити запитання. Не варто чекати швидких, чітких чи розгорнутих відповідей. Все розвивається від найпростішого до складного. У будь-якому

навчанні, а особливо у розвитку вміння критично мислити, треба набратися терпіння. Починаючи від простих відповідей на запитання що, як, де, скільки, якого кольору тощо ми можемо переходити до відкритих питань. Окрім цього, відповідь дитини може містити елементи уяви чи фантазії, які не варто заперечувати. Адже фантазуючи, малюки можуть шукати відповіді на запитання, використовуючи невідомі до цього варіанти чи шляхи вирішення проблеми.

Також не слід забувати, що соціальний досвід дитини значно менший, ніж дорослого. Тому в навчанні варто давати можливість дитині самій знайти відповідь на запитання, а не ставлячи його, швидко підказувати відповідь. Враховуємо і той факт, що часто соціальний досвід дорослого вже містить певні варіанти стереотипного мислення, тому, щоб дійсно розвивати критичне мислення, слід дитині давати поле для розмірковування й пошуку власних відповідей, особливо це стосується варіантів, коли ми ставимо умову: поміркуй, вислови свою точку зору та ін.

У підсумку зазначимо, що вміння критично мислити справді є важливою навичкою людини XXI століття. Її можна розвивати із періоду старшого дошкільного віку. Проте варто пам'ятати, що завжди слід враховувати підготовленість дітей, їхні мисленнєві можливості й зміст самого навчання. Щоб освіта справді була розвиваючою, містила ціннісний контент, а не лише масу знань, які з часом перейдуть у непотрібний багаж, ми маємо вчити дітей шукати «мотиваційні рушії»: мені це цікаво..., це стане у пригоді, коли я..., я зможу цим скористатися... У цьому варіанті нам допоможуть правильно підібрані запитання, які й будуть лежати в основі наших «мотиваційних рушіїв». І таким чином, ми зможемо розвивати критичне мислення в наших дітей, «м'яку навичку», основу для розуміння інформаційного світу сучасності.

Список літератури:

1. Дьюї Д., Досвід і освіта [пер. з англ. М. Василечко], Кальварія, Львів 2003, с. 84.
2. Д. Халперн, *Психологія критического мышления: Задавание вопросов и объяснение* https://www.e-reading.club/bookreader.php/110655/Halpern_-_Psihologiya_kriticheskogo_myshleniya.html, [26.07.2019].
3. Терно С., *Критичне мислення – сучасний вимір суспільствознавчої освіти*, Просвіта, Запоріжжя 2009, с. 268.

MEDICAL SECRET AND ITS DISCLOSURE: THE LEGAL REALITIES OF UKRAINE

Stetsenko Elizaveta
Year 12 student,
Rishworth School, West Yorkshire, United Kingdom

The problems of legal regulation of health care and medical law have become of particular significance in Ukraine lately. There are many reasons for this, the main of them are:

- high social and personal cost of living for human health;
- current medical reform in Ukraine has highlighted many legal, financial and organisational issues;
- the inconsistency of the mentality of the overwhelming majority of Ukrainian citizens who are accustomed to free medicine of the Soviet Union with the realities of today, where medical services and treatment are usually paid for;
- medical secrecy as a phenomenon that protects a person and the possibility of its disclosure as a phenomenon that protects society and the state.

This report is dedicated to the problems of medical secrecy.

What is medical secret in Ukraine today? The basics of the legislation of Ukraine on health care contain the following definition in Article 40: healthcare workers, medical staff and other people, who have become aware of illness due to following of their professional or official duties, providing medical examinations, checking up and finding their results as for intimate life and family privacy of citizens, have no right to reveal this information except in the cases prescribed by the legal acts [1].

The question that in our opinion needs to be resolved is: who else, except medical staff, should keep confidential information about a person's health? The answer to this question is not simple. This is due to many factors, the main of which are three. First, it is a serious complication of the medical care process, since many healthcare professionals are involved in the patients' treatment under inpatient care. Secondly, people, who do not have a medical education but work in a hospital and may know certain information about the patient (registrars, administrators, pharmacists, cleaners, etc.). Thirdly, it is a factor of legal responsibility for disclosure of medical secrecy (privacy, confidentiality). Should all persons who (even by accident) know about the "medical" side of another person's life keep it secret as they may be brought to justice? In our opinion, the answer to this question should be: all persons (no matter if he or she relates to healthcare staff) who has become aware of this information in the course of their professional duties should be the subject to medical secrecy. That means, they did not get to know this information by accident, and this was due to the fact that it was defined in their functional responsibilities.

To illustrate how a wide variety of people can access medical information, let us show the information published in The Telegraph. As a result of a technical problem in the computer security system, medical information has leaked uncontrolled. It means receptionists, clerical staff, healthcare assistants and medics working in pharmacies,

hospitals, GP surgeries, care homes and prisons can look up sensitive information about individuals - even if there is no medical reason to do so [2].

One more important issue that arises in the process of analysing the legal aspects of medical secrecy. Is this category absolute? Can no one be told about the patient's health information or even his or her taking to the hospital? Current Ukrainian legislation, scientific publications on this issue provide some guidance in finding the answer: medical secrecy cannot be absolute. However, there are no common ideas in what cases medical information may be disclosed.

I.V. Shatkovskaya states that disclosure of medical secrecy will not be an offense in the following cases:

- 1) these exceptions should be contained exclusively in the law;
- 2) the need to systematise these exceptions in a single legal act (for example, in the Basics of the Legislation of Ukraine on Public Health) should be taken as a perspective;
- 3) the essence of the exceptions should be based on the prevailing public interest over the private and to use only in case of emergency need [3, p. 123].

We consider that cases in which medical information can be properly disclosed are classified as follows:

1. At risk of infectious diseases spreading and mass poisoning. The situation of the global spread of COVID-19 in early 2020 has made it clear to the whole world that certain diseases can be counteracted through certain quarantine measures. These methods will be effective when sick people who have been diagnosed with coronavirus can be isolated. It is natural that information about a particular patient's illness becomes available to many people. And the disclosure of such information can not be illegal, because the positive effect of informing the population and possible prevention of disease spread is achieved.

2. At the request of law enforcement agencies and the court. It is important to stress that not every appeal, for example, of the police, should be accompanied by the provision of information about a particular patient from a medical institution. The point is that a request from a law enforcement agency must clearly state the purpose of obtaining medical information and indicate whether any such information or inquiry has arisen, connected to the conduct of an investigation or trial. Thus, it must be motivated.

3. In the case of assistance to a minor under the age of 14, to inform his parents or legal representatives. This kind of medical disclosure is related to the fact that until the age of adulthood, parents or legal representatives are responsible for this child.

4. If the medical professional has reason to believe that the harm to human health is caused as a result of illegal actions. An example would be the delivery to a hospital a patient with a gunshot or knife wound.

Thus, to conclude, keeping confidential information about a person's health or seeking medical help is, on the one hand, the right of the patient, on the other hand - the duty of medical and other workers, who became aware of this information performing their professional duties. At the same time, legitimate disclosure of medical information pursues another purpose, but also a positive one. This goal is associated with the frequent dominance of collective, public interests over the individual.

References

1. Fundamentals of the Legislation of Ukraine on Health Care // News of the Verkhovna Rada of Ukraine. 1993. № 4. Article 19.
2. Laura Donnelley. Security breach fears over 26 million NHS patients // The Telegraph. 2017. 17 March. [Online resource]. Access Mode: <https://www.telegraph.co.uk/news/2017/03/17/security-breach-fears-26-million-nhs-patients/>
3. Shatkovskaya I.V. Administrative and Legal Support of Medical Secrecy in Ukraine: dissertation in Law: 12.00.07. Kyiv, 2010. 198 p.

ПСИХОЛОГЧНЕ ПІДРУНТЯ ДОСЛІДЖЕННЯ СТЕРЕОТИПІВ У ЛІНГВОКОГНІТОЛОГІЇ

Любимова Світлана Анатоліївна
кандидат філологічних наук, доцент, докторант
Київський національний лінгвістичний університет

Інтегрована у гуманітарно-наукову сферу, лінгвістична парадигма постійно збагачується здобутками інших наук, зокрема філософії, психології, соціології, які, в свою чергу, звертаються до лінгвістичної проблематики. Цей процес взаємообміну впливає на сучасні тенденції розвитку лінгвістичної науки, в термінологічній системі якої з'являються поняття, що були впровадженні в інших науках. Так термін «стереотип», що позначає фрагмент соціальної картини світу, що виражений мовними засобами, заслуговує ретельного вивчення з позиції когнітивної лінгвістики, для якої притаманно співвіднесення мовних фактів з іншими досвідними даними на широкому антропоцентричному фоні. Проблеми виникнення, дії і впливу на суспільне життя стереотипів давно і системно вивчаються у соціальній психології, яка виникає як розділ загальної психології на початку 20-го століття. Студіювання у соціальній психології суспільного пізнання, що включає категоризацію, пам'ять, обробку інформації і формування певних структур на основі аналізу діяльності людини, в тому числі комунікації, є теоретичним підґрунтям, для досліджень мовної репрезентації соціокультурних стереотипів у когнітивній лінгвістиці.

Стереотип у соціальній психології є одним з найстаріших і найбільш уживаних термінів. Підґрунтя для досліджень стереотипів у межах соціальної психології було закладено на самому початку 20-го століття у роботах У. Ліпмана, М. Вебера, В.М. Бехтерева. Ґрунтівна картина впливу суспільства на поведінку людей, представлена В.М. Бехтеревим, спирається на дані фізіології. Бехтерев розробив концепцію «колективної рефлексології», в якій соціальні групи розглядаються як «зібрання осіб, що згуртовані певними інтересами і тому діють спільно як єдине ціле» (Бехтерев 1994, 37). Подібно до живого організму, соціальні групи розвиваються в тому чи іншому напрямку, їх межі можуть розширюватись чи звужуватись, а життєздатність групи залежить від життєвих умов: економічних, політичних, соціальних факторів. «Поєднання людей у групи відбувається через словесне навіяння, переконання та наслідування індивідами поглядів групи» (Бехтерев, 1994, 231). Стосунки між індивідами у групі створюють соціальний простір, який має структурні властивості динамічного цілого (Левин 2001, 335). Приналежність соціальному простору визначає необхідність пристосування індивіду до певної позиції, що виражається у намаганні досить точно дотримуватись стандартів групи до якої він належить або хоче належати (Левин 2001, 362). З достатньою часткою ймовірності індивіди сподіваються на відповідне вимогам встановленого порядку поведіння інших, і самі також підпорядковують свою поведінку очікуванням суспільства. Фонові очікування визначають як соціально схвалювані установки, що складаються з

прийнятих правил, стандартів і зразків. У сучасній психології установка позначає специфічний стан індивіду, його схильність реагувати певним чином у певній ситуації, що відбувається на свідомому і несвідомому рівнях психічної активності (Слотина 2017, 172-174). Установка акумулює попередній досвід у своєрідний алгоритм відносин до відповідного об'єкта (Ядов 1970, 134) і впливає на його оцінку, то вона створює психологічні умови для виникнення соціокультурних стереотипів.

Формування стереотипу як «схематичного, стандартизованого образу соціального об'єкта» (Ядов 1970, 134) відбувається на тлі суджень і очікувань на певні властивості людей. Головним фактором, що спричиняє появу стереотипів, вважається прагнення до позитивної соціальної ідентичності, яка досягається у зрівнянні «своїї» групи з «чужою». Межі «чужого» і «свого» перетворюють представників груп у протилежні, що захищають свої інтереси. Виявлені типові негативні якості атрибутуються «чужій» групі. Емоційна оцінка «своїї» групи протиставляється сприйняттю «чужий» (Tadjuri 1958, 98). На основі міжгрупових відносин стереотип визначається як «узагальнене уявлення про властивості «своїх» і «чужих» соціальних груп» (Почебут, Мейжис 2016, 350). Соціокультурні стереотипи можуть бути не тільки узагальненими й спрощеними образами груп чи індивідів, а й образами подій чи явищ. Функціонують стереотипи на індивідуальному і груповому рівнях сприйняття. На індивідуальному рівні стереотипи виконують функцію схематизації і спрощення набутого досвіду та ціннісно-захисну функцію, що забезпечує створення і збереження позитивного «Я»-образу. На груповому, або соціальному рівні, стереотипи виконують ідентифікуючу функцію, яка створює і зберігає позитивний груповий образ, та ідеологізуючу функцію, яка формує і підтримує групову ідеологію, пояснює і регулює поведінку, створює і зберігає «вони-образ» (Tajfel 1981, 145). Як стверджував Ліппман, системи стереотипів можуть бути ядром наших особистих традицій, захистом нашого суспільного становища. Стереотипи не тільки упорядковують і схематизують досвід людини, вони проєктують на світ наші власні відчуття та цінності. Тому стереотипи у найвищій мірі заряджені почуттями. «Недивно, що будь-яке зазіхання на стереотип уявляється замахом на основи світобудови» (Lippman 1961, 117). Заявлена Ліппманом концепція захисту власних та групових цінностей у стереотипах надалі розвивалась у соціальній психології. Було доведено, для людини характерно співпрацювати з членами своєї групи і надавати їм допомогу, виказувати преференцію своєї групі, пишатися нею, не довіряти і навіть ворогувати з членами інших груп. Установи своєї групи сприймаються як універсальні, оцінка норм і цінностей своєї групи вважається незаперечно правильними. «Своя» група поділяє з індивідом не тільки життєві цінності, но і контролює поведінку, підтримує віру і бажання індивіду удосконалюватись.

У першій половині 20-го століття основною метою наукових досліджень стереотипів, які проводились переважно в Америці та Європі, було встановлення їх істинності (Klineberg 1948; Zawadski 1948), вивчення закономірностей індивідуальних і групових упереджень та дискримінації на основі стереотипних

уявлень (D.Katz & K.Braly 1933; Adorno, 1950), що вивчається й до тепер (Fiske, 1998; [Pickering](#) 2015). Було з'ясовано, що стереотипи містять певну долю істинності, а деякі стереотипні характеристики мають «zasлужену репутацію». Увага надається тому, які властивості об'єктів абсолютизуються і отримують особливе значення для соціальної спільноти. Наприкінці минулого століття досліджуються мотиви, функції стереотипізації і форми зберігання стереотипів. Стереотипізація визнається пізнавальним процесом із соціальним наслідком, а стереотип, як результат цього процесу, є міжособистим, емоційно мотивованим узагальненням. Сталість стереотипів визначається переконаністю у значимості ознак, що атрибутуються соціальним групам. Поляризація і категоричність оцінки, яка надається соціально значущим ознакам груп, сприяє підтримці незмінності стереотипів. Це підтверджується дослідженнями соціальних установок: ступінь фіксації установки пов'язана з силою прояву ефекта асиміляції і контрасту (Шихерев 1999, 116). Однак послідовність та міцність соціальних стереотипів є переоціненою. Експериментальні дані свідчать, що для стереотипів характерна динаміка, а зміни стереотипів проходять у певних історичних умовах.

Важливим здобутком соціальної психології в дослідженнях стереотипів є ствердження їх емоційного навантаження. Стереотипи можна «розщепити» на два протилежні, але взаємозв'язані елементи: «поганий», що викликає негативні емоції, та «добрий», що сприймається позитивно (Hall 1992, 308). Це пояснюється оцінками, які надаються суб'єктом відповідно до його симпатій та антипатій. Антипатія супроводжується «ярликом найменуванням», в якому, крім категоріальних ознак, відзначено оцінне відношення до об'єкта. Таким чином, у суспільній свідомості за стереотипним образом закріплюється назва, яка може викликати певні емоції. Незважаючи на визнання позитивного характеру соціокультурних стереотипів для адаптації людини у суспільному просторі, найчастіше на початку 2000-х років дослідники звертаються до проблеми стереотипів соціальних і етнічних упереджень. З розвитком когнітології, соціальна психологія починає вивчати емоції та неусвідомлені стани, що впливають на появу упереджень. На теперішній час стереотип визнається раціональною формою свідомості, яка з'являється внаслідок міжгрупових відносин (Почебут, Мейжис 2016, 525). На груповому рівні стереотипи характеризуються за двома основними параметрами: прихильністю (*Warmth*), що визиває емоції доброзичливості і добродушності, та компетентністю (*Competence*), що пов'язано з визнанням впевненості у здібностях представників груп (Fiske, Fiske 2010, 291). Як було доведено, у Сполучених Штатах симпатію та повагу визиває середній клас, тоді як неприязнь і зневагу – бездомні й бідні. Непрацевдатні та люди похилого віку, сприймаються доброзичливо, але не визивають поваги. І навпаки, недружелюбність, але повагу визивають багаті люди не християнських віросповідань. Амбівалентне ставлення відзначається у сприйнятті «нетрадиційних» жінок, тобто тих, що займаються кар'єрою чи проблемами фемінізму: їх поважають, але не люблять (MacDonald, Zanna 1998). Таке заздрісне упередження, як його називають дослідники, стосується інших стереотипів. Наприклад, американцям азіатського походження атрибується надмірна

працелюбність, амбітність, але відсутність товариськості (Lin et al. 2003). Такі групи сприймаються як гідні поваги, але викликають заздрість і недружелюбне ставлення. Почуття роздратування та незгода, як правило, спрямована на людей вищого статусу, коли їх становище вважається несправедливо здобутим. Високий соціальний статус передбачає компетентність, а конкурентоспроможність прогнозує відсутність прихильності (Fiske, Fiske 2010, 294-296). У сучасну епоху толерантного відношення до суперечливих явищ у суспільстві багато людей свідомо відкидають використання негативних стереотипів тому, що прагнуть бути неупередженими у своїх судженнях щодо інших людей, але неявно вони знаходяться під впливом соціальних контактів, які транслюють необ'єктивне ставлення до людей (Hinton 2017). Дослідники визначають, що зараз лише 10% населення у західних демократичних країнах явно демонструють стереотипи упередження. Таке відверте вираження засуджується у суспільстві, але, як було доведено експериментально, неявні негативні стереотипи міцно закарбовані у свідомості і продовжують існувати.

Підсумком досліджень стереотипів у соціальній психології є визнання того, що стереотип є поширеним у суспільстві чуттєвим поняттям про властивості представників певних соціальних угруповань. Відносна сталість стереотипів обумовлена сукупністю психологічних умов, які пов'язані у суспільній свідомості з полярними оцінними характеристиками різних груп. Ступінь стійкості стереотипу залежить від буденних уявлень і цінностей суспільства, через трансформації яких відбувається перетворення стереотипів, які здатні реагувати на зміни соціокультурного середовища.

Список літератури

1. Бехтерев, В.М. (1994). Избранные работы по социальной психологии. М: Наука.
2. Левин, К. (2001). Динамическая психология: Избранные труды. М.: Смысл.
3. Слотина, Т.В. (2017). Психология личности. СПб: Питер.
4. Почебут, Л. Г., Мейжис, И. А. (2016). Социальная психология. СПб: Питер.
5. Шихирев, П.Н. (1999). Современная социальная психология. М.: Институт психологии РАН.
6. Ядов, В.А. (1970). Стереотип социальный. Философская энциклопедия, т.5.
7. Hall, S. (1992). The West and the Rest: Discourse to Power. *Formations of Modernity*. Cambridge, 270-310.
8. Lippmann W. (1961). Public Opinion. NY: McMillan.
9. Lin, M.H., Kwan, V.S., Cheung, A., Fiske, S.T. (2005). Stereotype content model explains prejudice for an envied outgroup: Scale of anti-Asian American Stereotypes. *Personality and Social Psychology Bulletin*: SAGE Journals, 31(1), 34-47.
10. MacDonald, T. K., Zanna, M. P. (1998). Cross-dimension ambivalence toward social groups: Can ambivalence affect intentions to hire feminists? *Personality and Social Psychology Bulletin*, 24(4), 427- 441.
11. Fiske, A.P., Fiske, S.T. (2010). Social Relationships in Our Species and Cultures. *Handbook of Cultural Psychology*. NY, London: Guilford Press, 283-307.

12. Tajfel,H.(1969).Cognitive aspects of prejudice. *Journal of Social Issues*,25 (4),79-93.
13. Tagiuri,R.(1958).Person Perception and Interpersonal Behavior. Stanford University Press.

FISCAL DECENTRALIZATION AS A FACTOR OF AUTONOMY OF LOCAL BUDGETS

Syniavska Liubov Vasylivna
Ph.D., Associate Professor
Lviv National Agrarian University

Decentralization is one of the basic conditions for an independent and effective activities of local authorities, therefore, in crisis period the Ukrainian state study of fiscal decentralization is particularly relevant and comes to the fore.

The original start to the fiscal decentralization was due to the amendments in Budgetary and Tax codes of Ukraine, according to which [1]:

- enhanced the autonomy of local budgets for the possibility of their adoption, regardless of the adoption of the state budget;
- local budgets were assigned about 50 sources of income with the aim of improving the solvency of the community;
- replaced the system balancing by the system of fiscal equalization;
- assigned to sectoral ministries the allocation of funds education and medical subventions for the transmission of transfers OMS;
- implemented the reallocation of spending powers by state authorities and local self-government on the principle of subsidiarity;
- the promotion of territorial communities to unite and transition to direct inter-budgetary relations with the state budget.

On this basis, the government sought to create a system in which the available financial resources should be effectively used by Ukrainian citizens. Therefore, in the framework of fiscal decentralization needs to grow not only revenue, but also obligations in which local communities must act in the interests of local residents.

According to the General definition, the process of decentralization is the restructuring or reorganization of authority in which there is a system of shared responsibility of agencies at all levels of government (Central, regional, local) according to the principle of subsidiarity, which increases the quality and effectiveness of the management system and the possibility of participation of people in making economic, social, political decisions and thus ensures the transparency and efficiency of the realization of these decisions in life [2].

The financial security of the United territorial community, and it still remains one of the main conditions of possibility in implementing the tasks and functions with which they were endowed from the beginning of its establishment. The life of the community depends on many factors (social, political), but financial resources is its driving force and stage of existence. From the income from the territories that form the GSS, depends on the implementation of the local bodies delegated functions (for example, to grow, to develop, to raise the economy of its territory and the country as a whole).

From the position of assessing the financial ability of local communities greater interest is the analysis of their own income.

The financial security of the united territorial communities is still one of the main conditions for their ability to perform the tasks and functions they have been entrusted with since their inception [3]. Community life depends on many factors (social, political), but financial resources are its driving force and stage of existence. The revenues from the territories that form the CAGs depend on the performance of the functions delegated to them by local authorities (for example, to grow, develop, raise the economy of their territory and the country as a whole).

From the point of view of assessing the financial capacity of local communities, their own income is of greater interest.

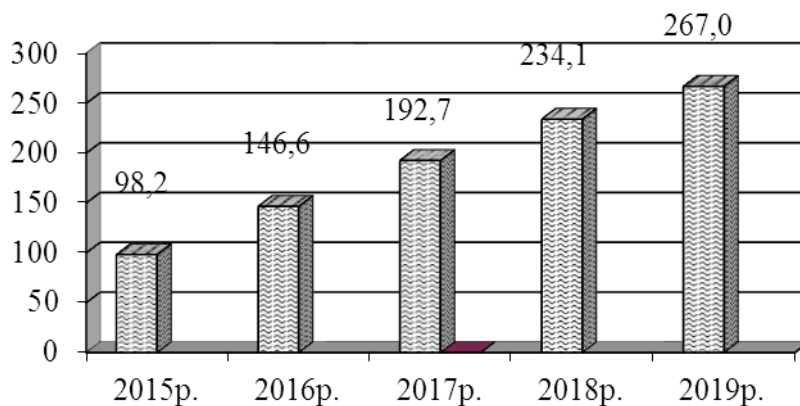

Fig. 1: **Own revenues of the General Fund of local budgets, billion UAH ***
**Generalized by the author*

The digital material shown in Figure 1 indicates a positive trend. During the period under review (2015-2019), local budget revenues grew 2.7 times.

Thus, to date, the process of implementing decentralization reform in Ukraine is at a stage where communities are coming together to unite, but they need to see and understand the specific benefits of the reform. This problem can only be addressed through ongoing dialogue with communities, training of the governing body of local governments and municipalities, and understanding that the approach to each created territorial community must be individual.

References

1. The Verkhovna Rada of Ukraine (2018), "The Tax Code of Ukraine", available at: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
2. Decentralization in Ukraine: [Electronic resource]. - Access mode: <https://www.decentralization.gov.ua>.
3. Decentralization: briefly about the main thing: [Electronic resource]. - Access mode: <http://buk-visnyk.cv.ua/misceve-samovryaduvannya/733/>
4. Official site of the State Treasury Service of Ukraine: [Electronic resource]. - Access mode: <https://www.treasury.gov.ua/ua>

PROSPECTS OF USE OF CONCENTRATED JUICE AS FOOD NATURAL COLORING

Tatiana Levkivska
Ph.D., Associate Professor

Olga Benderska, Ph.D.

Maksym Pysarev, Ph.D.
National University of Food Technology

In the food industry, coloring are used in the production of numerous products in order to give them a more attractive appearance. Usually coloring are used in the production of confectionery, non-alcoholic and low alcohol drinks, liqueurs, cheese desserts, yoghurts, oils, margarines, macaroni, etc. There is no domestic production of food dyes in Ukraine. [1] Purchases of mainly synthetic dyes are carried out to provide food industry enterprises. An alternative to synthetic food colors is the natural ones that come from natural raw materials: vegetables, fruits, berries.

A special place among the natural coloring is anthocyanins. Anthocyanins are known to be a valuable compound for the body. When treated with fruits and vegetables, anthocyanins maintain a normal state of blood pressure and blood vessels, forming complexes with radioactive elements, anthocyanins promote their rapid excretion. In addition, these pigments are able to improve vision, these are very potent antioxidants that are more effective than vitamins C and E [2, 3].

The purpose of the study was to investigate the use of concentrated berry juices as natural coloring.

For research, used elderberries, blackberries, blueberries, chokeberries. Research methods are standard, generally accepted.

In Ukraine you can use a variety of coloring of vegetable origin, including anthocyanins, betanin, carotene.

Anthocyanin pigments are water-soluble vacuoles of plant vacuoles, which can be red, purple or blue in color and depending on their acidity. First and foremost in the food industry is used E 163, obtained by extraction from the skin of red and dark grapes, elderberries, black currants, stock roses, blackberries, blueberries, cherries. Anthocyanins are known to be a valuable compound for the body. When treated with fruits and vegetables, anthocyanins maintain a normal state of blood pressure and blood vessels, forming complexes with radioactive elements, anthocyanins promote their rapid excretion. In addition, these pigments are able to improve vision. These are very potent antioxidants that are more effective than vitamins C and E.

Elderberries, blueberries, blackberries and chokeberry were used as the source of anthocyanins. In the laboratory, the juices from these berries were obtained and then concentrated on a rotary evaporator to a solids content of 68-70%.

Physico-chemical parameters of the obtained juices are shown in table 1.

Index	Blueberry		Blackberry		Chokeberry		Elderberry	
	juice	concentrate	juice	concentrate	juice	concentrate	juice	concentrate
Dry substance, %	8-10	68-70	5-7	68-70	9-11	68-70	10-13	68-70
Anthocyanins, mg/100g	175	600	340	1640	215	900	300	1500
Ascorbic acid, mg/100g	8,8	35	20	70	27,5	87	26	84

As can be seen from the table, concentrated juices are not only high in anthocyanins, but also ascorbic acid.

The obtained products were used in the production of confectionery, bakery, pasta, dairy products and food concentrates. The organoleptic and physico-chemical parameters were determined in the finished products and compared with their analogues. The samples obtained differed favorably in appearance and nutritional value.

References.

1. Харчові добавки. Антоціани [Електронний ресурс]. – Електронні дані. – Режим доступу: <http://uk.dobavkam.net/additives/e163>.
2. W.Wang, S. Xu. Degradation kinetics of anthocyanins in blackberry and concentrate //Journal of Food Engineering, 2007 , 82, P. 271 – 275.
3. Kahkonen,M.P., Heinonen,M. Antioxidant activity of anthocyanins and their aglycons // J. Agric Food Chem, 2003; 51: 628–633.

THE BIOCHEMICAL PATTERN OF THE GLUTATHIONE SYSTEM DURING ESCHERICHIA COLI INFECTION IN THE HYPOBIOSIS STATE

Tekdemir I., graduate student
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

Tsvilikhovskiy V., Ph.D., Docent
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

Many experimenters are concerned with the issue of the possibility of effective use of hypobiosis for the treatment of various diseases and safe surgical intervention of the experimental subjects [1, 2]. Our previous studies have proven that the precocious assumptions of precursors are not unfounded and have confirmed the effectiveness of the state of artificial sleep in relation to escherichiosis, an infection provoked by *Escherichia coli* Migula and particularly affecting infants and the elderly. It was found that there was every chance of recovery through the use of hypobiosis as a therapeutic element for escherichiosis, provided that the experimental subjects were introduced into this state at the stage of initial symptoms and at the stage of progressive symptomatology of escherichiosis. At the stage of the total body exhaustion, the survival of animals can be increased by 20% through their introduction into a state of hypobiosis for 3 hours [3]. The results obtained give the humanity a new tool for combating infectious pathologies (which is very important now!) and pose challenges for research into changes in the biochemical pattern in the conditions we provoked. Particularly interesting is the establishment of the role of glutathione and the activity of its conversion enzymes in patients with escherichiosis in animals when introduced into the state of hypobiosis, because the important role of the glutathione system in the fight against infections caused by microorganisms is known.

The purpose of this work was to establish a biochemical pattern of glutathione system (content of reduced glutathione, activities of glutathione peroxidase, glutathione reductase) in the liver tissues of patients with escherichiosis of young rats introduced into the state of 3-hour hypobiosis at different stages of the development of infection, progressive symptoms of the disease, III - the stage of total body exhaustion as a result of the disease).

Studies have shown that the course of escherichiosis, without the use of a state of hypobiosis, is accompanied by a significant decrease in glutathione content in liver tissues at stages II and III (almost 2 times at the stage of total body exhaustion), glutathione peroxidase activity increased at all stages (reduced glutathione is one of the substrates of the enzyme) and a 30% decrease in glutathione reductase activity at stage III of the disease (enzyme provides resynthesis of reduced glutathione). Since the ratio of reduced/oxidized glutathione is an important criterion for the survival of the body and an indicator of the level of cellular toxicity *in situ* in general, the stage of total body exhaustion from escherichiosis justifies its name, since the experimental subjects with

such established indicators balance between life and death, what is also contributed by both endogenous bacterial intoxication with enterotoxins, and, practically, the inability to replenish energy balance through exogenous factors [4], since diseased animals refuse to eat during this period.

When healthy animals were introduced into the state of hypobiosis, there was a slight increase in tripeptide and a slight decrease in glutathione peroxidase and glutathione reductase activity in liver tissues. It is known that in the conditions of simultaneous use of hypoxia, hypercapnia and hypothermia, activation of oxidative processes in the tissues of the body at a minimum level, the blood flow velocity of the vascular bed is reduced almost 3 times [5], the intensity of energy metabolism is reduced, there are functional changes in the respiratory chain of mitochondria [6]. therefore, the need for the use/conversion of antioxidant substrates, including glutathione, is minimal. Thus, the state of the liver glutathione system under the conditions of hypobiosis can be defined as “stable” due to the physiological reasons that occur under these circumstances and the absence of mechanisms that provoke oxidative stress and, accordingly, are accompanied by the exhaustion of antioxidant protection resources established by us earlier [7].

For animals introduced to the state of artificial sleep at the stage of the first manifestation of symptoms of Escherichiosis, there is a sharp (35%) decrease in the glutathione content in the liver in parallel with a decrease in glutathione reductase (31%) and glutathione peroxidase (21%) activity relative to the control. The obtained results show that in these circumstances glutathione resynthesis in the liver is significantly reduced, but the use of tripeptide as a substrate for glutathione peroxidase is also reduced. A decrease in glutathione levels in these conditions may indicate that it is deported from the liver to the blood, since maximal changes are recorded in this connective tissue at the initial stage of escherichiosis. Glutathione is an important antixenobiotic factor, including as regards toxins of bacterial origin, which is able to modulate their activity or direct adsorption to form inactive circulating complexes, or to trigger an immune response cycle by activation of natural killer cells and T-lymphocytes [4]. Registered status changes in the liver glutathione system indicate that the use of a state of hypobiosis with the onset of the first symptoms of the disease, i.e., at Stage I, obviously allow either effectively redistribute glutathione resources for the benefit of other tissues, or locally utilize the negative effect of enterotoxins, which results in reducing the content of reduced glutathione in the liver. At this stage of the experiment, we are more inclined to the first assumption, since a lack of reliable changes of the investigated factors under the conditions of escherichiosis of Stage I without the use of hypobiosis testify in its favour.

The introduction into the state of hypobiosis of animals at Stage II of escherichiosis is expressed by a significant decrease in the reduced glutathione content (by 53% relative to the control animals, by 38% relative to animals at Stage II of escherichiosis which were not introduced into the state of hypobiosis), decreased glutathione peroxidase activity (17% relative to control animals, 35% relative to diseased animals) and relatively high rates of glutathione reductase (at the level of control values and 11% lower relative to diseased animals). Thus, in the process of introducing diseased animals

into the state of artificial sleep, the glutathione reserves in the liver are actively used against the backdrop of glutathione peroxidase activity, which, in fact, is the difference between biochemical patterns of animals with escherichiosis at Stage II with and without introduction into the state of artificial sleep. It is clear that the effects of bacterial infection, enhanced at Stage II of escherichiosis, combined with the conditions of hypercapnia and hypoxia, actively contribute to the exhaustion of the tripeptide reserves. Probably, during the process of entering into hypobiosis, the pattern of enzymatic activities of glutathione peroxidase and glutathione reductase reflects the causes of changes in the content of glutathione, while the activity of glutathione peroxidase and glutathione reductase is reduced in the animals introduced into the state of hypobiosis, compared to the values obtained for diseased animals at Stage II. In addition, it also seems likely that at this stage, the maximum use of glutathione is related not to the enzymatic transformations of the tripeptide, but to its ability to interact directly with the xenobiotics of bacterial etiology that saturate the liver during this period and entering into the process of hypobiosis can enhance this kind of transformation.

The use of the state of hypobiosis in relation to animals at Stage III of the disease is accompanied by critically low levels of reduced glutathione (only 30% of the norm and 42% below the level of diseased animals at this stage). So, how is the survival rate of animals in this group even higher (by 20%) than those who were not introduced into hypobiosis? At the same time, the activity of glutathione peroxidase is at the level of control values and lower by 35% of animals at this stage, and the activity of glutathione reductase is lower by 48.6% of the control and by 26.6% of the indicators of diseased animals at the stage of total body exhaustion, respectively.

We assume that the introduction into the state of hypobiosis at the stage of total body exhaustion as a result of escherichiosis, although creates conditions “uncomfortable” for the manifestation of enzymatic activity, triggers to some extent alternative mechanisms of utilization of the consequences of escherichiosis - direct adsorption of xenobiotics by glutathione, activation of natural nonspecific resistance of the body, etc. The very state of hypobiosis creates a “stop-moment” for the body, contributing to the restoration of its resources. Although glutathione cannot be restored in a state of hypobiosis, the state of artificial sleep allows re-profiling protective systems, creating conditions for successful restart of the body, neutralizing enterotoxins and their action, while such opportunities are not available in diseased animals without introducing them into a state of hypobiosis. The survival rates of diseased animals, both those who were introduced into the state of hypobiosis and those which have not been in hibernation, will be determined by the individual inclinations of the organism that it had before getting infected. However, the state of hypobiosis obviously allows reducing a conditional threshold of survival of animals that promotes their better (by 20%) survival in comparison with animals which were not introduced into the state of hypobiosis.

Consequently, escherichiosis gradually exhausts the glutathione antioxidant system and reduces the level of endogenous glutathione in liver tissues. The use of a state of hypobiosis at all stages of the development of escherichiosis is accompanied by a decrease in the reduced glutathione content in liver tissues, a decrease in glutathione peroxidase and glutathione reductase activity, i.e. a peculiar biochemical pattern of this

state. The effect of hypobiosis, as a therapeutic agent, on the glutathione system, is obviously to launch alternative mechanisms of utilization of the effects of escherichiosis – as a result of the decrease in the activity of enzymes with a decrease in the temperature optimum of their action, there is a direct interaction of glutathione with bactericidal bacterial xenobiotics, the mechanisms of natural nonspecific resistance of the organism are activated, creating favourable conditions for the future restoration of various resources. The individual initial inclinations of the body play an important role in the introduction of animals into the state of hypobiosis at the stage of total body exhaustion.

References

1. Уманська А.О., Мельничук С.Д., Мельничук Л.Г., Калачнюк В.С., Морозова Д.О. Показники жирнокислотного спектру ліпідів сироватки крові щурів за штучного гіпобіозу // *Віол. Tvarin.* – 2017. – 19 (2). – pp. 115–120 <http://doi.org/10.15407/animbiol19.02.115>
2. Чернилевский В.Е. Проблемы гипобиоза и продления жизни // Сборник МОИП. Секция геронтологии. – 2008. – №41. – с. 105 – 123.
3. Цвіліховський В. І., Текдемір І. О., Махендірараса Л. П. Стан гіпобіозу при ешерихіозі: часові рамки виживаності тварин і успішності застосування методу за ранньої та пізньої діагностики хвороби // *Вісник проблем біології і медицини.* – 2020. – 4 (2). – с. 62 – 67. <http://doi.org/10.29254/2077-4214-2019-4-2-154-62-67>
4. Кулинский В.И., Колесниченко Л.С. Система глутатиона 1. Синтез, транспорт глутатионтрансферазы, глутатионпероксидазы // *Биомедицинская химия.* – 2009. – Т. 55 (3). – с. 255 – 277.
5. Уманська А.О., Мельничук Д.О., Мельничук С.Д., Калачнюк Л.Г. Гематологічні та структурно-функціональні зміни в серцевому м'язі щурів за штучного гіпобіозу // *Медична та клінічна хімія.* – 2019. – Т. 21. № 3.(додаток). – С. 247.
6. Цвіліховський В.І., Жирякова І.О., Махендірараса Л.П. Стан антиоксидантних систем організму в умовах штучного гіпобіозу. // *Медична та клінічна хімія.* – 2019. – Т. 21. № 3.(додаток). – С. 146.
7. Текдемір І.О., Цвіліховський В.І., Індикатор окисного стресу в тканинах інфікованих *E. coli* щурів за штучного гіпобіозу. // «SCIENCE and TECHNOLOGIES» I International Scientific and practical conference. – 2020. – Нур-Султан, Казахстан. – С. 4.

FILING OF FORMAL MODEL FOR EDUCATIONAL AND METHODICAL MATERIALS CONTENT STUFF IN ACADEMIC INFORMATION SPACE

Tetyana Neroda
Ph.D. in Engineering, Associate Professor
Ukrainian Academy of Printing

Exploit in the computerized educational system, the service means of machine processing for content stuff educational and methodical materials today are focused mainly on syntactic and morphological analysis of text arrays [1], which significantly limits the use threshold of existing linguistic apparatus. So, modern contextual search procedures, thesauruses with synonyms or related or similar concepts, provided in word processor environments, they are based on rigid rules of unambiguous belonging of the word change to a predefined paradigmatic class of characteristics. Therefore, the teacher can only rely on his own experience and intuition in the preparation of the educational-methodical complex, if in circumstance without resorting to the services of professional editors [2].

Meanwhile, integrating into the computerized learning system [3] specialized linguistic resources focused on the semantic processing of textual constructs will increase the flexibility of preparation of educational documentation [4] and will automate a number of troublesome, repetitive algorithmically implemented operations at its further processing. Thus, presented research towards structuring a formal model of for content stuff educational and methodical materials in the academic information space is timely and relevant.

As a basic service support of the semantic apparatus for educational documentation unit it was decided to introduce network resources of lexical, morphemic and spelling dictionaries [5]. Such resources, in accordance with the modern spelling standards the language of academic discipline teaching, serve as a source of automatic stuff of the repositories of the relevant knowledge bases (figure). Further target orientation the repositories on subject area of discipline will increase the definition accuracy of linguistic characteristic in the training of specialists in the profile field.

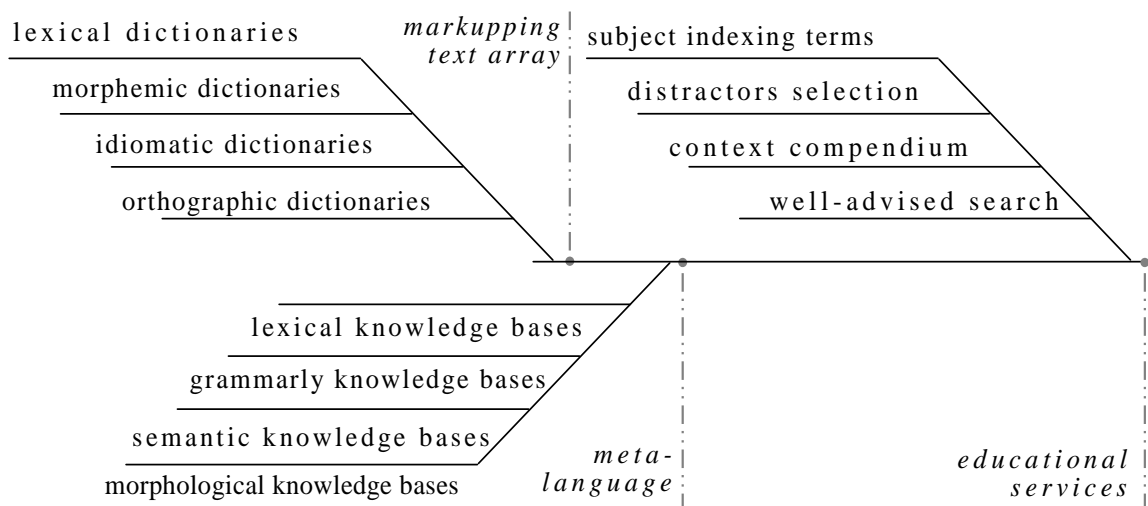

Figure. Intelligibility tree of educational and methodical material

Interactive dictionaries of the respective subject area based on the intellectual sampling have fixed the semantic attributes of the target terminology. After the automatic pre-analysis of educational and methodical with the use of providential dictionaries, the syntactic separation of key constructs, which were previously situational marked by the teacher, is occurs. Further, the distinguished constructions are supplemented by linguistic marking from the available target knowledge bases and translated into the tags of some cross-platform metalanguage for intermediate storage of information and its further recovery.

This shown semantic apparatus, by modeling a formal description the target concepts of subject area in form of classes' hierarchical tree for linguistic objects and relations between them, provides the possibility of meaningful analysis of educational content. Received as a result the structured data set is suitable for high-value profiled parsing for the selection of qualities distractors in the automated layouting of knowledge control means [6], to generate a target thematic hypertext usually indexes for the relevant topic of curriculum, to compose the context compendium according to the queries of profiled entity of the academic information space.

The constructed intelligibility tree of methodical material is further suitable for abstracting of requested information resource, its flexible multilingual translation, providing dynamic help in virtual environments of the educational experiment [7]. Complete convert of educational content into audio formats or a relief pattern for tactile perception provides the needs of recipients with special educational requirements when organizing inclusive education.

Consequently, use of the presented semantic apparatus as an organic component of computerized learning system software will complement the spell checkers that are embedded in the parts of office suite, will improve the quality of processing of methodological support texts, expand the scheme of informatization of the scientific process [8] and greatly enrich the function the academic information space in educational services provided.

References

1. Lund K. Building and regulating cognitive, linguistic, and interactional aspects of knowledge between the individual and the group. *Computers in Human Behavior*. 2019, Vol. 100. P. 370-383. DOI: 10.1016/j.chb.2019.04.013.
2. Parhankangas A., Renko M. Linguistic style and crowdfunding success among social and commercial entrepreneurs. *Journal of Business Venturing*. 2017, Vol. 32 (2). P. 215-236. DOI: 10.1016/j.jbusvent.2016.11.001.
3. Neroda T. Architectural manifestation of network infrastructure of virtual academic space. *Key ways of implementing action program on the international decade in rapprochement of cultures*. 2018, Vol. 1. P. 96-99.
4. Neroda T. Analiza i profilowanie rozproszonych strumienie danych w systemie informacyjnym instytucji edukacyjnej. *Scientific Journal «ScienceRise: Engineering Science»*. 2016, Vol. 9/2 (26). P. 30-35. DOI: 10.15587/2313-8416.2016.77459.
5. Davidson A. Writing: the re-construction of language. *Language Sciences*. 2019. Vol. 72. P. 134-149. DOI: 10.1016/j.langsci.2018.09.004.
6. Neroda T. The computer program “Monitoring of academic achievements («e)I(YPH»). Ukraine, assignee. Patent 74205. 18.10.2017. Print.
7. Neroda T. Choosing of structured organization methods for data configuring in the virtual polycomponent learning experiment environment. *Automation and computer-integrated technologies in industry and education*. 2019. P. 84-86.
8. Kornienko A. University Education in the Development of Knowledge-based Society: Network Technologies of Scientific Research and Cyberscience as Factors of Education Professionalization. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*. 2015. Vol. 206. P. 359-364. DOI: 10.1016/j.sbspro.2015.10.065.

ANALYSIS OF THE ESSENCE OF INNOVATIVE PEDAGOGICAL SYSTEMS

Ulyanova Viktoria Stanislavivna
doctor of Pedagogical Sciences, associate professor
Department of musical and instrumental training of the teacher
of the Kharkiv Humanities and Pedagogical Academy

Innovative processes in modern education of Ukraine are aimed at creation, reorganization, improvement, modification of existing pedagogical systems. The pedagogical system of the educational institution must be in a certain state, determined by its mercuric properties and structure, for positive perception and successful realization of innovations. Lately in researches on pedagogical innovation the development of methodological bases, structure, patterns functioning and development of innovative pedagogical systems (M. Azimov, L. Danylenko, O. Dubasenûk, G. I. Yeltsin, I. Yermakov, v. Dokuchaeva, v. Zahvyazinsky, O. Kobernyk, v. Kremen, v. Kurylo, v. Lazarev, O. Lorensov, v. Palarchuk, L. Posymova, I. Pidlasyy, v. Pinchuk, M. Potapnik, G. Syzonenko, O. Saranov, v. Sladynin, I. Frumin, A. Kharkivska, O. Khomyaki, N. Yusufbekova et al. System-a certain set of interrelated elements, which has properties that are not reduced to the properties of individual elements. When analyzing the pedagogical system of a higher educational institution it appears necessary to find out the following issues: 1) How traditional (existing, modern) pedagogical system is functioning in terms of efficiency of the main target orientation and tasks Of modern High school? 2) If the pedagogical system does not perform, does not implement the goals and tasks (functions) in the planned volume and at the desired level, what and how to change it?. Pedagogical system is characterized in scientific literature as stable organizational and technological complex, which ensures achievement of the set goal, and such combination of elements (components, parts), which remains unchanged at any significant transformations [3]. Among the components of this system are: Students, aims, content and processes of education and upbringing, teachers, organizational forms of educational work, as well as the results of management educational process, technology. The idea of pedagogical systems as skladnodinamičnì complexes allows to assert that the integral parts of their life are innovative processes. The latter characterize the dynamic state of the system, creating the potential for its development. The innovative processes aim at solving the problems actual for it and contradictions through the development and development of new for a particular system. Analysis of scientific and pedagogical literature sources [2; 3; 4] testifies to the absence of a unified approach to the interpretation of the concept "innovative pedagogical system" among scientists and teachers. Scientific writings on pedagogical innovations are represented by different points of view, sometimes diametrically opposed. This leads to an ambiguous understanding of the same pedagogical phenomena, disagreements in the interpretation of the patterns progress of the innovative processes, difficulties in determining the conditions of efficiency of innovation technologies in higher educational institutions. In a number of works (G. Yeltsin, V. Lazarev, B. Martyrosyan, A. Subetto, A. Kharkivska

and others.) The question of susceptibility of pedagogical systems to innovations is violated. It is insufficiently developed the problem of dependence between the properties of the pedagogical system and the level of its susceptibility to innovations. Thus, summing up all the above, we can say that the program of formation and development of educational systems along with the social organization, in our opinion, provides internal mechanisms that are able to react to a set of fluctuations, which derive The system of equilibrium, on the internal condition of accumulation of energy, information that provides educational systems with the ability to develop, defines the state attractor and the outcome of the self-organization system.

In this way we examine the concept of "system" as a set of interrelated elements that form integrity, sustained unity with the environment and in the integral unity of its properties and structure form a new phenomenon or process. Pedagogical system is the integrity of naturally arranged and interrelated components, which provides full functioning of innovative pedagogical processes. Innovative pedagogical system is a qualitatively new level of functioning and development of pedagogical system on the basis of changes of its internal structure under influence of external factors. It should be noted the openness of such a system and, at the same time, its activity in the study not only available but also possible changes in the surrounding social environment, which enables forecasting the necessary innovations. This raises the level of susceptibility of the pedagogical system of higher education institutions to pedagogical innovation, the ability to find, to reflect potentially useful innovations and to productive them as much as possible.

References

1. Abercromble B. Philosophical musing and ponderings pelated tothe art of teaching learning: the savored vies of a long time teacher / B. Abercromble // The physical educator. – 1991. № 1. – P. 177–179.
2. Balsevich V. K. Main regularities of human motorics ontogenesis and their actualization in practice of school / V. K. Balsevich, L. I. Lubysheva // 6-th Sport Kinetics Conference 99. – Ljubljana, Slovenia, 1999. – P. 66–69.\
3. Groudzinski A. Responding to New Consumers // Proceedings of the DEAN Third Annual Conference. Frier University / A. Groudzinski. – Berlin, 2001.
4. Hutmacher Walo. Key competencies for Europe // Report of the Symposium Berne, Switzezland 27-30 March, 1996. Council for Cultural Co- operation (CDCC) a // Secondary Education for Europe Strsburg, 1997.
1. 5. Ponomaryova G. The main tendencies of development of educational work in higher educational institutions / G.F. Ponomaryova // Modern tendencies in the pedagogical science of Ukraine and Israel: the way to integration. – 2015. - № 6. – P. 298- 304.

NOISE OF BILEAFLET MECHANICAL MITRAL VALVE IN NON-NEWTONIAN FLUID

Voskoboinick Vladimir
D.Sci., Associate Professor

Voskoboinyk Oleksandr
Ph.D., Senior Researcher

Tereshchenko Lidiia
Ph.D., Senior Researcher
Institute of Hydromechanics NAS Ukraine

Heart valves are one of the important organs of the human cardiovascular system. The mitral valve regulates the blood flow into the left ventricle of the heart and is located between it and the left atrium. When the valve or its leaflets are damaged, they are replaced with prostheses. The most popularize mechanical valve is the bileaflet heart valve [1, 2]. But this valve has a big defect; thrombi are formed on its leaflet surfaces and close the heart valve. When one of the leaflets of the heart valve is closed, blood moves through the open leaflet at high velocity [3-5]. This blood movement generates high levels of hydrodynamic noise. To diagnose the operation of heart valves in papers [5-7], it is proposed to use hydroacoustic methods for recording noise. Hydroacoustic or vibroacoustic measurements are relatively inexpensive non-invasive measurements that can be easily integrated into standard ultrasound measurements as an additional indicator of operability of prosthetic mitral valves.

The aim of the work is to study the effect of non-Newtonian fluid on the noise of an open and semi closed bileaflet mechanical mitral valve.

Experimental research was carried out in the micro-biofluid-dynamic Laboratory (μ Bs) of Politecnico di Milano. Physical simulation of the flow through the heart valve was performed on a mechanical bileaflet heart valve with a diameter $d=25$ mm of company “Sorin Biomedica Cardio” (Italy). In research, a mechanical bileaflet valve was placed on the mitral valve position between the left atrium model and the left ventricular chamber model [3, 7]. Stationary flow of working fluid through the mechanical bileaflet heart valve was used. The flow rate of the working fluid (Q) through the mitral valve was ranged from 5 l/min to 15 l/min. The pump supplied pure water or glycerin solution of various concentrations from 35% to 43% of glycerin in solution through the mitral valve. The kinematic viscosity glycerin solution varied from 3.2 to 4.3 kinematic viscosity of water.

The liquid flow through the open mitral valve was divided into three jets - the central and two side jets. In the near wake of these jets, there was a block of pressure fluctuations and absolute pressure sensors, which were mounted on the coordinate device. Flush with the streamlined surface of the sensor block were installed 3 miniature piezoceramic pressure fluctuation sensors (diameter of the sensitive surface $d_s=1.3$ mm) [8-10] and 2 piezoresistive differential absolute pressure sensors [11, 12]. The sensor

block is moved along the investigated jet and it is recorded the pressure field or hydrodynamic noise of the jet at a different distance from the valve.

The electrical signals of the sensors, amplified and filtered by the appropriate equipment, came to a 16-channel 16-bit analog-digital converter that connected to a computer. Processing and analysis of experimental results were carried out using apparatus and algorithms of mathematical statistics and probability theory [13, 14]. For this purpose, specialized analyzers of company “Bruel and Kjaer”(Denmark), as well as personal computers, were used. As a result of processing the experimental data, the integral characteristics of the investigated physical parameters (mathematical expectation, variance, mean-square values of random variables), spectral and correlation functions were obtained [14-16].

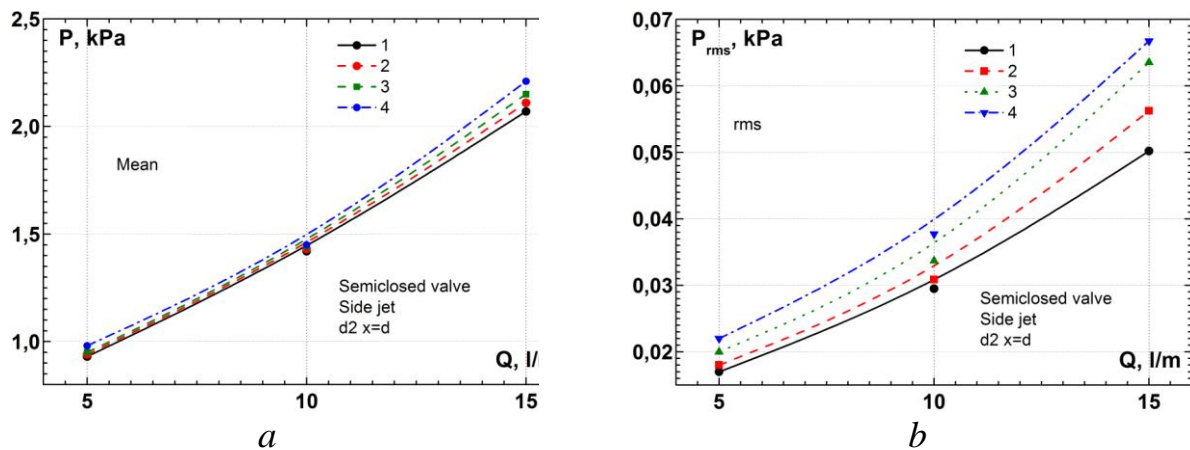

Fig. 1 Mean values of pressure (a) and rms value of pressure fluctuations (b)

In Fig. 1a is shown the mean values of pressure, and in Fig. 1b is presented the rms values of pressure fluctuations near the side jet of the semi-closed mitral valve at a distance of 25 mm or $x=d$ from its base, depending on the flow rate for stream of pure water and glycerin solutions of different concentrations. Curve 1 is obtained for pure water flow, which has a kinematic viscosity $\nu=1.01 \cdot 10^{-6} \text{ m}^2/\text{s}$, curve 2 - for the flow of a glycerin solution with a kinematic viscosity of 3.2ν , curve 3 - for a flow of a glycerin solution with a kinematic viscosity of 3.8ν and curve 4 - for the flow of glycerin solution with a kinematic viscosity of 4.3ν . With increasing fluid rate, the integral characteristics of the pressure field of near wake of the jet downstream of the semi-closed, as well as open (not shown) mitral valve, are increased. In stream conditions of the pure water, the integral characteristics of the pressure field are lower than in stream conditions of the aqueous glycerin solution. With increasing glycerin concentration in the solution, average pressures and especially rms pressure fluctuations are increased.

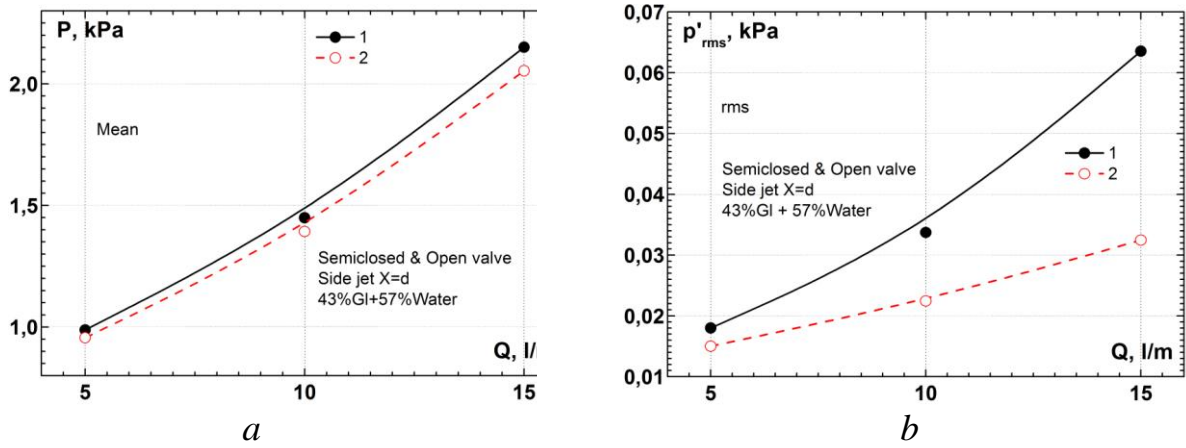

Fig. 2 Mean values of pressure (a) and rms value of pressure fluctuations (b)

Comparison of mean values of pressure and rms values of pressure fluctuations for the operating conditions of a semi-closed and open valve is shown in Fig. 2. The measurements were made in the near wake of the side jet and the flow of the glycerin solution with a kinematic viscosity of 4.3 greater than the kinematic viscosity of the pure water. Curve 1 was obtained for a semi-closed valve, and curve 2 was obtained for an open valve. The mean values of pressure (Fig. 2a) and rms values of pressure fluctuations (Fig. 2b) near the side jet of the semi-closed valve are higher than near the side jet of the open valve. With increasing of flow rate of the glycerin solution, the difference of these pressures was increased. Thus, at a flow rate of 15 l/min, the mean pressure increases by almost 5%, and the rms values of pressure fluctuations are almost 2 times higher.

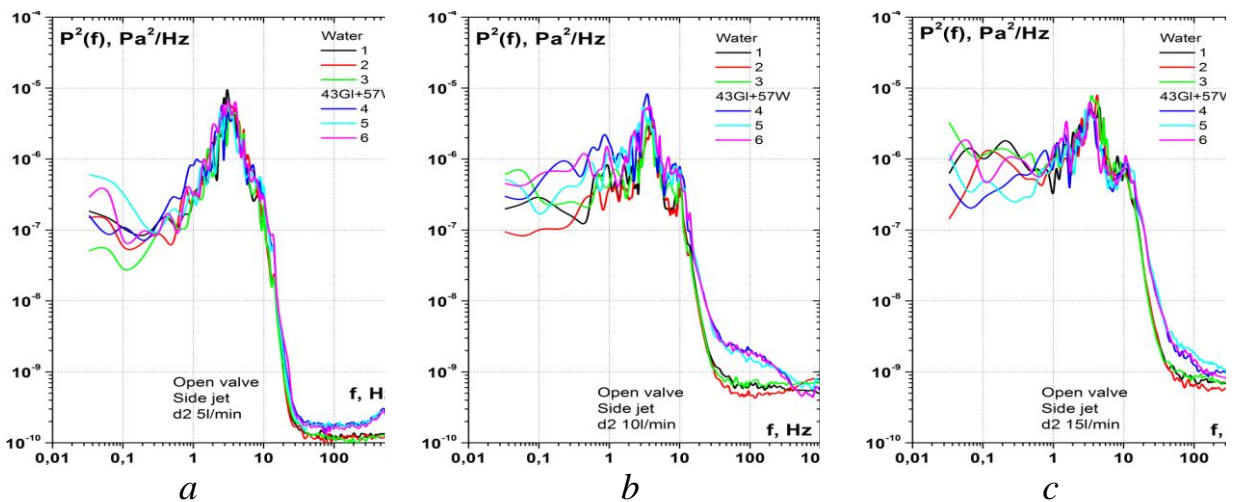

Fig. 3 Power spectral densities of the pressure fluctuations in the near wake of the side jet of the open valve for 5 l/min (a), 10 l/min (b) and 15 l/min (c)

The power spectral densities of the pressure fluctuations in the near wake of the side jet of the open valve are shown in Fig. 3. The spectra were measured for the flow of pure water and a glycerin solution with a kinematic viscosity of 4.3v. The distance between the pressure fluctuation sensors and the valve leaflets changed as $x=d$ (curves 1 and 4), $x=1.1d$ (curves 2 and 5) and $x=1.2d$ (curves 3 and 6). The first three curves were

measured for the flow of pure water, and the last three curves were measured for the flow of the glycerin solution. The power spectral densities of the pressure fluctuations were measured for a fluid rate $Q=5$ l/min (Fig. 3a), $Q=10$ l/min (Fig. 3b) and $Q=15$ l/min (Fig. 3c). With increasing of fluid rate, the spectral levels of hydrodynamic noise are increased both in the low-frequency region and in the high-frequency region. This indicates that the intensity of large-scale vortex structures (generating low-frequency pressure fluctuations) and small-scale eddies that are separated from the leaflets of the valve during fluid flow through the open valve are increased. The noise generated by small-scale vortices (the high-frequency part of the spectrum) in the glycerin solution is much higher (see, for example, Fig. 3b or Fig. 3c). For low fluid rate, spectra of pressure fluctuations of pure water flow through the open valve in low-frequency region are higher than for the flow of the glycerin solution. The maximum values of the pressure fluctuations were observed at a frequency $f_{\max}=3.55$ Hz for pure water flow and $f_{\max}=3.24$ Hz for glycerin solution flow and fluid rate $Q=5$ l/min (Fig. 3a). The maximum of the spectral levels of hydrodynamic noise was obtained for the flow of pure water by a fluid rate $Q=10$ l/min at a frequency $f_{\max}=3.76$ Hz and for the flow of the glycerin solution $f_{\max}=3.39$ Hz. For fluid rate $Q=15$ l/min (Fig. 3c) the maximum of the pressure fluctuations was occurred at a frequency $f_{\max}=4.25$ Hz (pure water) and $f_{\max}=3.61$ Hz (glycerin solution).

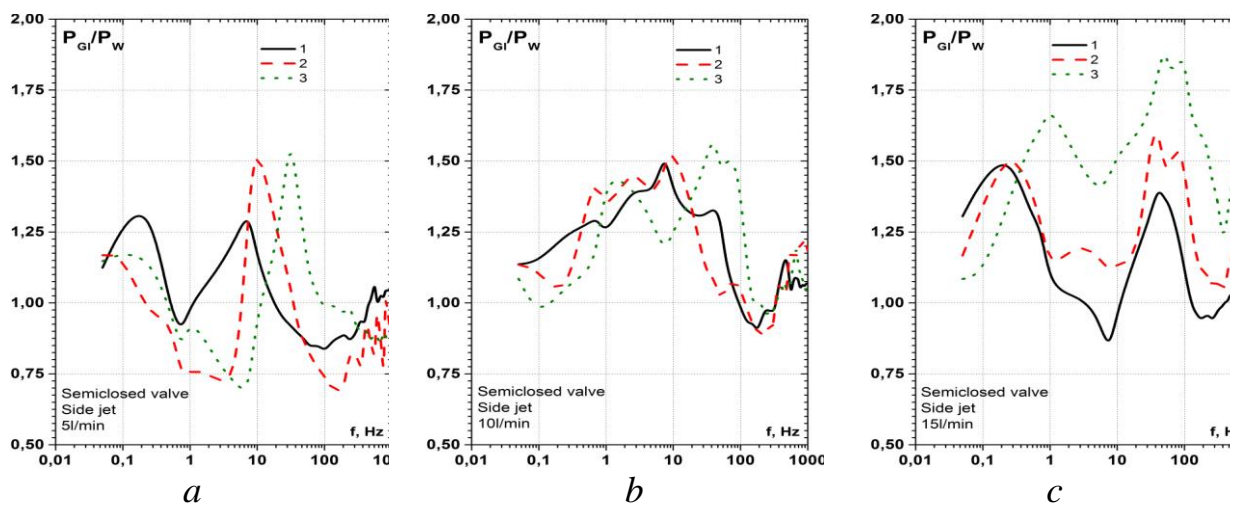

Fig. 4 Ratio of pressure fluctuation spectra in the near wake of the side jet of the glycerin solution to the flow of water for 5 l/min (a), 10 l/min (b) and 15 l/min (c)

The ratio of spectral levels of pressure fluctuations in the near wake of the side jet of the glycerin solution to the flow of pure water through a semi-closed mechanical bileaflet mitral valve for various concentrations of glycerin solution and fluid rate is shown in Fig. 4. The results, which are presented in Fig. 4a, were measured for fluid rate of pure water and glycerin solution $Q=5$ l/min, in Fig. 4b - for $Q=10$ l/min and in Fig. 4c - for $Q=15$ l/min. Curve 1 was obtained for the flow of a glycerin solution with a kinematic viscosity of 3.2ν , curve 2 - for the flow of a glycerin solution with a kinematic viscosity of 3.8ν , and curve 3 - for a flow of a glycerin solution with a kinematic viscosity of 4.3ν . For low fluid rate, the spectral levels of the hydrodynamic noise in the near wake of the side jet of the glycerin solution are lower than for water flow in the

frequency ranges from 1 Hz to (7-8) Hz and from 100 Hz to 1000 Hz. For higher fluid rates, the spectral components of the hydrodynamic noise in the near wake of the side jet of the glycerin solution of the semi-closed mitral valve are higher than that of pure water. The greatest difference in the spectral levels is observed in the frequency range from 10 Hz to 100 Hz. At the same time, as the fluid rate and the concentration of the glycerin solution increase, the maxima of spectral levels are shifted to higher frequencies. The greatest differences in (1.5-1.8) times in the spectral components of the hydrodynamic noise of a glycerin solution and pure water are observed at the maximum fluid rate (see, Fig. 4c).

It's found that in stream conditions of pure water, the integral characteristics of the pressure field are lower than in stream conditions of the aqueous glycerin solution. With increasing glycerin concentration in the solution, average pressures and especially rms pressure fluctuations are increased. The mean values of pressure and rms values of pressure fluctuations near the side jet of the semi-closed valve are higher than near the side jet of the open valve.

It's observed that the spectral levels of hydrodynamic noise are increased both in the low-frequency region and in the high-frequency region with increasing of fluid rate. This indicates that the intensity of large-scale vortex structures (generating low-frequency pressure fluctuations) and small-scale eddies that are separated from the leaflets of the valve during fluid flow through the open or semi-closed valve are increased. It's discovered that near the side jet in the near wake of a bileaflet valve, the vortex shedding frequency is (1.2-1.3) times higher for the flow of pure water than for the flow of glycerin solution with a kinematic viscosity of 4.3v.

References

1. Querzoli G., Fortini S., Cenedese A. Effect of the prosthetic mitral valve on vortex dynamics and turbulence of the left ventricular flow. // *Phys. Fluids*. – 2010. – 22, № 4. – pp. 041901-1-11. <https://doi.org/10.1063/1.3371720>
2. Sotiropoulos F., Le T.B., Gilmanov A. Fluid mechanics of heart valves and their replacements. // *Annu. Rev. Fluid Mech.* – 2016. – 48. – pp. 259-283. <https://doi.org/10.1146/annurev-fluid-122414-034314>
3. Voskoboinick V., Voskoboinick A., Stepanovitch V., Redaelli A., Lucherini F., Fiore G.B., Siryk S., Chertov O. Noise of open and semi-closed bileaflet prosthetic mitral valve // *Intern. J. Fluid Mech. Res.* - 2019. – 46, № 4. – pp. 337-348. <https://doi.org/10.1615/InterJFluidMechRes.v46.i4.50>
4. Vismara R., Leopaldi A.M., Piola M., Asselta C., Lemma M., Antona C., Redaelli A., van de Vosse F., Rutten M., Fiore G.B. In vitro assessment of mitral valve function in cyclically pressurized porcine hearts. // *Med. Eng. Phys.* – 2016. – 38. – pp. 346-353. <https://doi.org/10.1016/j.medengphy.2016.01.007>
5. Voskoboinick V., Redaelli A., Fiore B., Chertov O., Voskoboinyk O., Tereshchenko L., Voskoboinick A., Lucherini F. Hydro-vibroacoustic diagnostics of operation of the prosthetic bileaflet heart valve // Abstracts 4-th Conf.AMMODIT – Melekhiv (Lviv region), Ukraine, 2018. – pp. 29-30.
6. Voskoboinick V., Redaelli A., Chertov O., Fiore B., Voskoboinick A., Tereshchenko L., Lucherini F. Noise of pulsating flow through mechanical mitral valve

// Abstracts 6-th Intern. Conf. "Computer hydromechanics". – Kyiv: IHM NASU, 2018. – pp. 76-77.

7. Voskoboinick V.A., Voskoboinick A.A., Voskoboinick A.V., Lucherini F., Redaelli A., Tereshchenko L.N., Fiore B. Jet flow and noise of open mechanical bileaflet heart valve // *Hydrodynamics and Acoustics*. – 2018. – 1(91), №1. – pp.7-32. <https://doi.org/10.15407/jha2018.01.007>

8. Vinogradnyi G.P., Voskoboinick V.A., Grinchenko V. T., Makarenkov A. P. Spectral and correlation characteristics of the turbulent boundary layer on an extended flexible cylinder // *J. Fluid Dyn.* – 1989. – 24, № 5. – pp. 695-700. <https://doi.org/10.1007/BF01051721>

9. Voskoboinick V.A., Grinchenko V. T., Makarenkov A. P. Pseudo-sound behind an obstacle on a cylinder in axial flow // *Intern. J. Fluid Mech. Res.* - 2005. – 32, № 4. – pp. 488-510. <https://doi.org/10.1615/InterJFluidMechRes.v32.i4.60>

10. Voskoboinick V.A., Voskoboinick A.V., Areshkovych O.O., Voskoboinyk O.A. Pressure fluctuations on the scour surface before prismatic pier // *Proc. 8th International Conference on Scour and Erosion (ICSE 2016) 12-15 September 2016.* - Oxford, UK, 2016. – pp. 905-910. <https://doi.org/10.1210/9781315375045-115>

11. Voskoboinick V., Kornev N., Turnow J. Study of near wall coherent flow structures on dimpled surfaces using unsteady pressure measurements // *Flow Turbulence Combust.* – 2013. – Vol. 90, № 4. – P. 709-722. <https://doi.org/10.1007/s10494-012-9433-9>

12. Voskoboinick V.A., Turick V.N., Voskoboinyk O.A., Voskoboinick A.V., Tereshchenko I.A. Influence of the Deep Spherical Dimple on the Pressure Field Under the Turbulent Boundary Layer // In: Hu Z., Petoukhov S., Dychka I., He M. (eds) *Advances in Computer Science for Engineering and Education. ICCSEEA 2018. Advances in Intelligent Systems and Computing*, vol 754. Springer, Cham. – 2019. – pp. 23-32. https://doi.org/10.1007/978-3-319-91008-6_3

13. Willmarth W.W. Pressure fluctuations beneath turbulent boundary layers. // *Annu. Rev. Fluid Mech.* – 1975. – 7. – pp. 13-36. <https://doi.org/10.1146/annurev.fl.07.010175.000305>

14. Voskoboinick V.A., Makarenkov A.P. Spectral characteristics of the hydrodynamical noise in a longitudinal flow around a flexible cylinder // *Intern. J. Fluid Mech. Res.* - 2004. – 31, № 1. – pp. 87-100. <https://doi.org/10.1615/InterJFluidMechRes.v31.i1.70>

15. Bendat J.S., Piersol A.G. *Random Data: Analysis and Measurement Procedures*, 4th Edition. – N.Y.: Wiley, 2010. – 640 p.

16. Voskoboinick V.A., Grinchenko V. T., Makarenkov A. P. Correlation characteristics of a wall pressure fluctuation field in a turbulent boundary layer induced by a longitudinal flow along a flexible extended cylinder // *Intern. J. Fluid Mech. Res.* - 2003. – 30, № 6. – pp. 644-650. <https://doi.org/10.1615/InterJFluidMechRes.v30.i6.70>

«Problems and perspectives of modern science and practice»

NUTRITIONAL VALUE OF FOOD PRODUCTS IN UKRAINE: COMPULSORY INFORMATION FOR CONSUMERS

Yudicheva Olha Petrivna
Ph.D., Associate Professor
Associate Professor of the Department
of Commodity and commercial activities in the construction
Kyiv National University of Construction and Architecture

Prodchenko Olena Leonidivna
High grade tutor
Lohvitsa Mechanical-Technological College
of the Poltava State Agrarian Academy

In Ukraine, any food product intended for the end consumer or catering establishment must be accompanied by accurate and reliable information. According to the Law of Ukraine “On Information for Consumers on Foods”, food information is the information about the food product which is provided to the end consumer through the labeling and is accompanied with covering documents and materials. Other means of providing information (in an accessible visual form), prescribed for particular products or services, including the use of modern means of remote communication or verbal communication, are permitted. [1].

Today's consumer is increasingly paying attention to the information about food nutritional value. After all, a rational nutrition prevents many alimentary-dependent diseases, improves well-being and maintains the immune system. In order to balance the daily diet with the content of the most important components, you can use the information that accompanies the food.

According to the current legislation of Ukraine, mandatory nutrition information on foodstuffs should include information on:

- a) energy value;
- б) the content of fats, saturated fats, carbohydrates, sugars, proteins and salt.

If it is necessary, together with nutritional information, there may be located the inscription that the presence of salt is solely due to the sodium content of natural origin, not added during the product manufacturing.

The content of the mandatory nutrition information of the food products may be supplemented by an indication with one or more of these substances content:

- a) monounsaturated fats;
- б) polyunsaturated fats;
- в) polyols;
- г) starch;
- д) dietary fiber;

e) vitamins or mineral substances, if their considerable quantities are represented in a food product.

Vitamins and mineral substances, the information for which may be given in food products information, and their reference values of daily intake in micrograms (mcg) and milligrams (mg) are given in the table 1.

Table 1 – reference values of vitamins and mineral substances daily intake (for persons over 18 years old) [1]

Vitamin A (mcg)	800	Chlorides (mg)	800
Vitamin D (mcg)	5	Calcium (mg)	800
Vitamin E (mg)	12	Phosphorus (mg)	700
Vitamin K (mcg)	75	Magnesium (mg)	375
Vitamin C (mg)	80	Iron (mg)	14
Thiamine (mg)	1,1	Zinc (mg)	10
Riboflavin (mg)	1,4	Copper (mg)	1
Niocin (mg)	16	Manganese (mg)	2
Vitamin B ₆ (mg)	1,4	Fluorides (mg)	3,5
Folic acid (mcg)	200	Selenium (mcg)	55
Vitamin B ₁₂ (mcg)	2,5	Chrome (mcg)	40
Biotin (mcg)	50	Molybdenum (mcg)	50
Pantothenic acid (mg)	6	Iodine (mcg)	150
Potassium (mg)	2000	-	-

Therefore, the Law of Ukraine “On Information for Consumers on Foods” makes clear requirements for providing mandatory and supplementary information on the nutritional value of foodstuffs for the Ukrainian consumer.

References

1. On Information for Consumers on Foods: the Law of Ukraine on 06.12.2018 № 2639-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2639-19> (date of appeal: 01.04.2020).

ЕКОЛОГІЧНА ВЗАЄМОДІЯ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Зайцева Людмила Олексіївна, к.е.н., доцент
Луганський національний університет
ім. Тараса Шевченка, м. Старобільськ, Україна

Головний імпульс для бізнесу в орієнтуванні на сталий розвиток задають зовнішні фактори, в першу чергу державне регулювання що базується на міжнародних домовленостях.

Широке коло міжнародних домовленостей в галузі навколишнього середовища, в першу чергу міжнародних екологічних угод, втілюється в державні норми і створення регулюючих органів, що змушують компанії дотримуватися екологічного та соціального законодавства. Так, в США вперше в післявоєнний період за короткий термін з 1969 по 1972 р були прийняті відчутні Закон про податкову реформу, чотири масштабних екологічних закону, Закон про охорону праці та техніки безпеки (1970 р) і серія додаткових законодавчих актів про захист прав споживача, створені нові регулюючі органи: Агентство з захисту навколишнього середовища (EPA), Адміністрація професійної безпеки і здоров'я (OSHA) і Комісія з безпеки споживчих товарів (CPSC), які отримали значні повноваження з широкого кола питань, щодо діяльності бізнесу.

В Україні з метою вирішення актуальних питань в рамках концепції сталого розвитку та інтеграції України до світового співтовариства для розв'язання глобальних екологічних проблем існує механізм активної співпраці з міжнародними організаціями в сфері охорони навколишнього природного середовища. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» визнає участь країни у міжнародному співробітництві у галузі охорони довкілля та верховенство правил міжнародного договору над правилами, що містяться в національному законодавстві [1, ст.71]. Основні принципи охорони природного середовища формують правила екологічної поведінки в процесі господарювання та визначають права людини на життя в сприятливих екологічних умовах, що забезпечується шляхом дотримання вимог екологічної безпеки як в межах, так і поза межами юрисдикції країн, передбачення екологічних наслідків будь-якої діяльності, контролю відповідності стану середовища міжнародним критеріям, активізації наукових досліджень та обміну його результатами [1, ст.3].

Основними напрямками співробітництва з міжнародними організаціями є: охорона біологічного різноманіття; охорона транскордонних водотоків і міжнародних озер; зміна клімату; охорона озонового шару; охорона атмосферного повітря; поводження з відходами; оцінка впливу на довкілля. Діяльність у рамках багатосторонніх угод з міжнародними організаціями дає змогу брати активну участь у переговорному процесі, залучати фінансову допомогу для вирішення нагальних внутрішніх екологічних проблем [2].

Необхідність реалізації міжнародних домовленостей започатковує процес на всіх рівнях екологічного управління та потребує дієвих рішень. На рис. 1 представлено взаємозв'язок підпорядкованості екологічних цілей від міжнародного рівня до рівня компаній орієнтованих на сталий розвиток [3].

Жорсткість державного регулювання все більше відповідає інтересам бізнесу. Так, розширення практики введення ціни на природний капітал (що пропонувалося на Конференції ООН «Ріо + 20») цілком відповідає інтересам компаній. А, для прикладу, посилення державних вимог до маркування товарів з енергоефективності дає переваги компаніям, які раніше інших перейшли на виробництво продукції з підвищеними характеристиками енергозбереження.

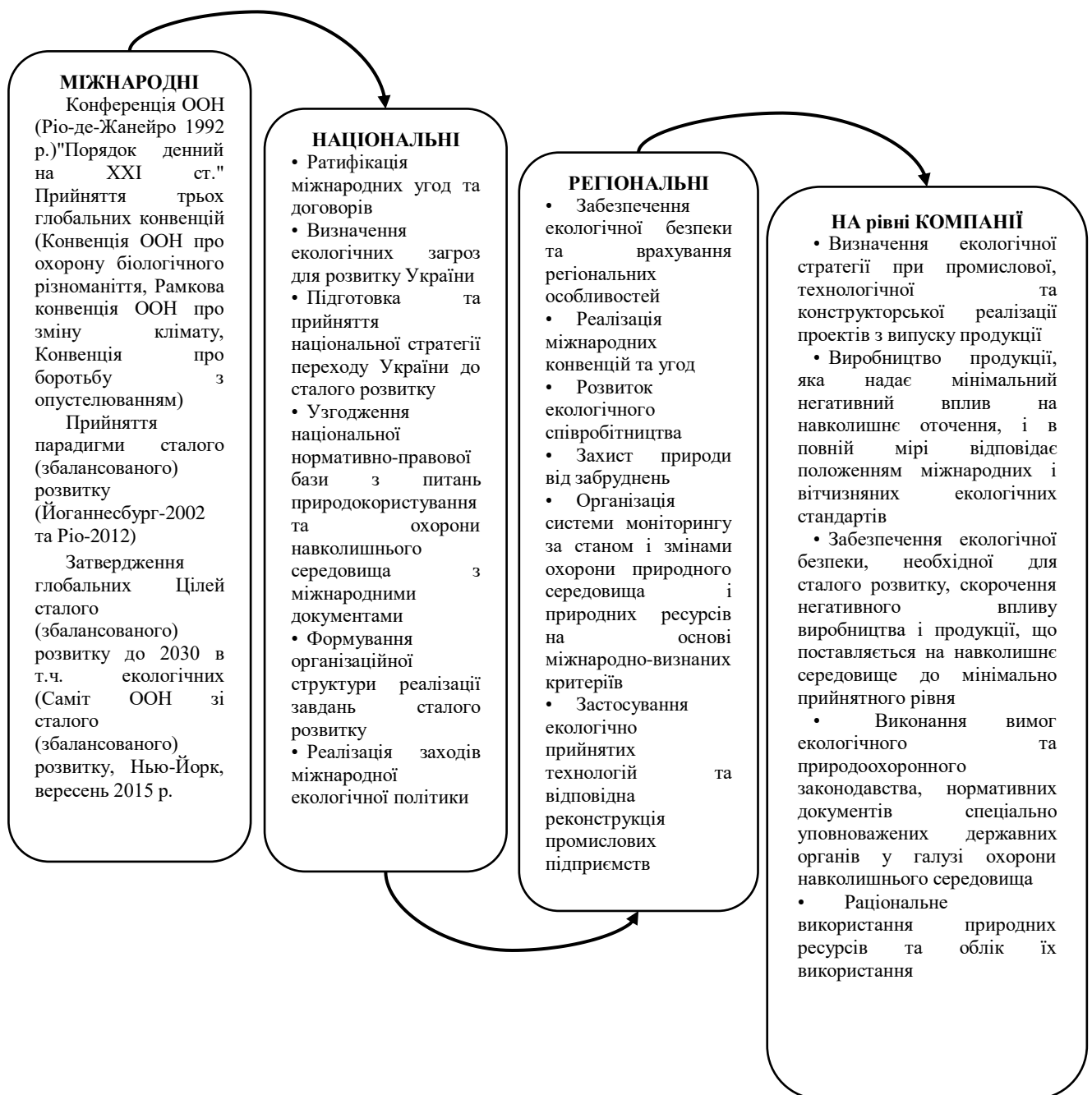

Рис.1. Головні цілі та задачі екологічної взаємодії

Досвід таких країн, як США, Німеччина, Японія, Південна Корея, показав, що суттєве зростання енергоефективності може бути лише за умови реалізації державної енергоефективної політики, яка повинна охоплювати всі сфери національної економіки – від регіональної до загальнонаціональної економіки країни та узгоджувати адміністративні, законодавчі, фінансові заходи щодо її стимулювання.

Зазначені заходи, щодо пріоритету енергоефективності в державній політики призвели до швидкого досягнення міжнародної конкурентоспроможності держави. Так в Західній Європі величина потенціалу енергозбереження дорівнює 10–20% обсягів споживання енергоресурсів, то в Україні ця цифра перевищує 45% [4]. Зростання енергоефективності в нашій країні можливе за рахунок реалізації науково обґрунтованої, системної та програмно і законодавчо підкріпленої політики енергоефективності.

Список літератури

1. Закон України Про охорону навколишнього природного середовища від 25.06.1991 № 1264-ХІІ. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1264-12>
2. Офіційний сайт Міністерства енергетики та захисту довкілля України – Режим доступу: <https://menr.gov.ua/content/misiya-ta-strategiya.html>
3. Купінець Л. Є. Політика міжнародного екологічного співробітництва: системне визначення та реалізація. Ефективна економіка. 2016. № 5. URL: Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=5210>
4. Енергетична ефективність України. Кращі проектні ідеї [електронне видання]: Проект «Професіоналізація та стабілізація енергетичного менеджменту в Україні» / Уклад.: С.П. Денисюк, О.В. Коцар, Ю.В. Чернецька. – К. : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2016. – 79 с.с

FINANCIAL PLANNING FOR ENVIRONMENTAL ACTIVITIES

Zhigir Anatoly Anatolyevich, Professor
Peter the Great St. Petersburg Polytechnic University
St. Petersburg, Russia

An important part of the recovery of the economy and enterprises of different industries is the program of financial recovery, which is aimed at creating a reliable financial basis for accelerating productive and social development, introducing economic incentives, intensification of environmentally sound production and its balance.

The process of financial planning of environmental management is primarily a process of creating economic and organizational conditions for the use of financial resources for environmental protection. It reflects the complex system of economic relationships that arise with regard to the formation of funds of financial resources and their use for the protection of the natural environment. In terms of its content, it is a special sphere of organizational and economic relations, which is connected with environmental management [1, 2].

The main objectives of financial planning of environmental management are:

- Identification of sources and amounts of monetary resources necessary for environmental improvement and rational use of natural resources;
- Accumulation of funds necessary for the implementation of environmental protection measures;
- Ensuring the necessary proportions regarding the allocation and use of monetary resources;
- Stimulating the most efficient use of monetary resources.

The studies made it possible to find that the volatility of production dynamics, marketing problems and other phenomena in the economic and monetary relations of enterprises using natural resources, characteristic of the transition period, leads to a deterioration of the periodicity of financial plans. The market increases the requirements for timely payments, resource mobility and high efficiency. Therefore, operational financial planning - calculation of forecast balance, profit reports and change of financial condition of enterprises of users of natural resources, cash flows, budget of capital investments in activities aimed at nature protection - plays a major role in ensuring financial stability of the whole region. Investment forecasting is an important challenge for future environmental gains.

In the context of economic transformations, when there is an increase in administrative, legal, sanitary, social and psychological requirements for the environmental safety of production and products, the introduction by the State of economic responsibility for pollution of the environment, and the exacerbation of environmental problems, enterprises face the problem of financing environmental activities. Financial and planning services are faced with the question of selecting a source of funding and optimizing environmental costs.

Environmental assessment which represents the complex analysis of technologies, materials, the equipment, equipment, projects, plans, forecasts and other documentation helps with carrying out the analysis and assessment of the expected results of financial planning. [3]

Environmental measures require significant capital investment (one-time costs) and maintenance (current) costs. The need for capital investments greatly exceeds the capacity of the State budget, and they should be implemented in such a way as to obtain the maximum possible impact, to give the maximum economic effect. It is therefore necessary to determine the cost-effectiveness of environmental measures. The effectiveness of environmental actions at different levels is assessed by means of indicators or results - environmental, social, economic. [4]

The environmental result is to limit the negative impact on the environment and improve its condition. It manifests itself in reducing pollution, increasing the quantity and quality of usable land, forest and water resources, and improving air quality.

The economic efficiency of environmental expenditures is determined in order to identify the overall economic results of environmental measures, to determine the rate of growth or reduction of these expenses, to assess sectoral proportions with respect to the allocation of investments, to decide on the priority of environmental measures.

Studies have concluded that a highly desirable new, flexible organizational and economic mechanism for planning environmental financial resources, which should be based on market regulators of environmental financial flows. The system of such regulators recommended by us is based on a combination of tools that both force and encourage enterprises to implement environmental and resource-saving measures.

References

1. Zhigir A.A. Calculation of the economic effect of environmental measures // IOP Conference Series: Earth and Environment Science. 2020. Vol. 421 (2020) 072002). doi:10.1088/1755-1315/421/7/072002.

2. A.A.Zhigir // Finansovo-kreditnye instrumenty aktivizatsii innovatsionnogo predprinimatel'stva v stroitel'noj otrasli. Wielokierunkowosc Jako Gwarancja Postępu Naukowego: kolekcja prac naukowych «ΛΟΓΟΣ» z materiałami Międzynarodowej naukowo-praktycznej konferencji (T.1), 21 lutego 2020 r. Warszawa, Polska: Europejska platforma naukowa. C. 56-59.

DOI 10.36074/21.02.2020.v1.16

3. Zhigir' A.A. Upravlenie innovatsionnymi proektami energosberezheniya zhil'ya.// Opyt i problemy reformirovaniya sistemy menedzhmenta na sovremennom predpriyatii: taktika i strategiya: sbornik statej XIX Mezhdunarodnoj nauchno-prakticheskoy konferencii / MNIC PGAU. – Penza: RIO PGAU, 2020. – P.90-94.

4. Lazarishina I.D. , Kachan N.S. Sravnitel'nyj analiz zatrat na ohranu i racional'noe ispol'zovanie vodnyh resursov: Ukraina, Belarus'. // Vestnik Polockogo gosudarstvennogo universiteta. Seriya d: ekonomicheskie i yuridicheskie nauki. 2011. № 14. P.104-107.

АНАЛІЗ ВИДОВОГО СКЛАДУ КУЩОВИХ ПОРІД У ДУБОВИХ НАСАДЖЕННЯХ ПРИРОДНОГО ЗАПОВІДНИКА «УРОЧИЩЕ ЛЕЩІВКА»

Адаменко Світлана Анатоліївна, к.б.н., викладач
Уманський національний університет садівництва

У процесі росту і розвитку лісових насаджень відбувається постійна конкуренція між рослинами за існування, що супроводжується ростом основної частини дерев, відмиранням пригнічених, хворих та ослаблих деревних рослин, збільшенням кількості кущових видів [1, 2]. Аналіз складу рослинності певного природного насадження дає можливість зрозуміти взаємозв'язки та кількісні співвідношення між видами, що зумовлюють їхню внутрішню організацію, диференціацію та динаміку.

Мета роботи полягала у аналізі сучасного стану насаджень природного заповідника «Урочище Лещівка» та видового складу кущових порід в умовах свіжої дубово-ясенової діброви.

Як свідчать архівні документи, дубові насадження заповідника були посаджені в період з 1928 по 1938 рік. В той час, у колишніх приміщеннях панського маєтку с. Лебединка діяв агрономічний технікум, учні якого і садили дерева [3].

Для проведення моніторингових досліджень по вивченню видового складу кущових порід заповідного урочища, було закладено 12 пробних площ із дотриманням вимог СОУ 02.02-37-476 : 2006 [4]. Також, на даних площах візуально оцінювали стан корінних насаджень дуба звичайного (*Quercus robur* L.) та супутніх порід, наявність підросту.

Після вивчення видового складу кущових порід, на всіх пробних площах, було встановлене відсоткове співвідношення їх зустрічності (Рис. 1).

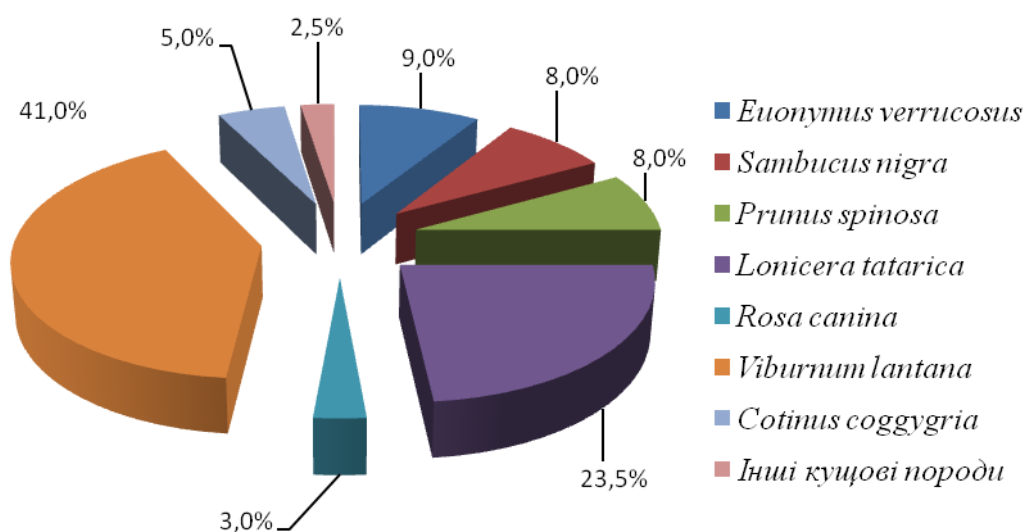

Рис. 1. Відносні частоти зустрічності різних видів кущових порід

Внаслідок чого встановлено, що найбільше на території заповідника зустрічається калина гордовина (*Viburnum lantana* L.) – 41% (Рис. 2).

Рис. 2. Калина гордовина (*V. lantana* L.) у насадженнях «Урочища Лещівка»

Також у значній кількості зустрічається жимолость татарська (*Lonicera tatarica* L.) – 23,5%. Такі види, як бересклет бородавчастий (*Euonymus verrucosus* Scop.), бузина чорна (*Sambucus nigra* L.), терен колючий (*Prunus spinosa* L.) зустрічаються помірно і їх кількість в насадженнях складає 8-9%. Окрім того, рідко траплялись кущі шипшини собачої (*Rosa canina* L.), скумпії (*Cotinus coggygria* Scop.) – 3-5%.

Щодо стану самих дубових насаджень, то вони відносяться до V-Va класів бонітету. Клен польовий (*Acer campestre* L.) та ясен звичайний (*Fraxinus excelsior* L.), що зустрічаються в насадженнях, також перебувають у занедбаному стані, через надмірну кількість кущових рослин. Аналіз зміни діаметра деревостану за віком у них не проводився, оскільки більшість дубових екземплярів суховершиняють, не досягають відповідного для свого віку висоти та діаметру.

Відомо, що утворення сухостою у деревостані є невід'ємним природним процесом функціонування лісової екосистеми. Однак, без проведення належних доглядів, це призведе до пригнічення та в кінцевому результаті до витіснення основної породи кущовими видами і зміни усього складу насаджень.

Отримані результати досліджень свідчать про необхідність підвищення якості деревних порід фітоценозів заповідної території за рахунок проведення там робіт по очищенню та відновленню дубових насаджень.

Використана література

1. Мороз В.В., Шевчук Н.І., Руденко О.М. (2017) Особливості стану дубових лісових насаджень Хмельницької області. *Агроекологічний журнал*. №1. С. 21-27.

2. Голяка М.А., Білоус А.М., Матушевич Л.М., Ковбаса Я.В., Голяка Д.М. (2016). Аналіз таксаційних

показників сухостійних дерев у березових насадженнях Українського Полісся. *Науковий вісник НЛТУ України*. Вип. 26.1. С. 68-76.

3. Піддубний С. (1993). *Голованівський район. Енциклопедія*. Голованівськ: Райдрукарня. 34 с.

4. СОУ 02.02-37-476: (2006). *Площі пробні лісовпорядні. Метод закладання*. – Введ. 26.12.2006. Київ: Вид-во Мінагрополітики України. 32 с.

ДЕРЖАВА ЯК ГОЛОВНИЙ СУБ'ЄКТ У ПРОЦЕСІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Акімова Людмила Миколаївна, д.н.держ.упр., к.е.н., професор
професор кафедри фінансів та економіки природокористування
Національний університет водного господарства та природокористування

Лисачок Алла Василівна, аспірантка
Львівський регіональний інститут державного управління
Національної академії державного управління при Президентові України

В процесі забезпечення стабільного розвитку економіки країни важливу роль відіграє забезпечення інвестиційної безпеки держави. Оскільки за допомогою інвестицій здійснюється економічний розвиток країни, зокрема, основних її галузей та сфер. В свою чергу органи державної влади забезпечують напрями їх використання, здійснюють перевірку джерел інвестування, розробляють норми, стандарти, програми щодо забезпечення інвестиційної діяльності та створює відповідні умови для їх реалізації. Для кращого розуміння проблематики наукового дослідження варто надати тлумачення поняттю “інвестиції” та “інвестиційна безпека”.

Науковець Федоренко В.Г. переконує, що інвестиції – це вкладення капіталу з метою його подальшого збільшення. Приріст капіталу в результаті його інвестування є компенсацією за ризик втрат від інфляції та неодержання процентів від банківських вкладень капіталу [1].

Дослідники Гаврилишин Б.Д. та Устенко О.А. запевняють, що під інвестиціями варто розуміти довготермінові вкладення капіталу в різні сфери та галузі народного господарства всередині країни та за її межами з метою привласнення прибутку [2].

Згідно з ст. 1 Закону України “Про інвестиційну діяльність” від 18.09.1991 р. №1560-ХІІ, інвестиції – це всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об’єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток (доход) та/або досягається соціальний та екологічний ефект [3].

Відповідно до вищенаведеного під інвестиціями варто розуміти, певні вкладення капіталу з метою отримання прибутку в довгостроковій перспективі.

Під інвестиційною безпекою держави пропонуємо розуміти таке співвідношення між величиною інвестицій країни за кордон та отриманими інвестиціями, яке в свою чергу може задовільнити потреби економіки всередині країни, а також спрямоване на підтримку позитивного платіжного балансу держави. Науковець Л. Ліпич, зазначає, що інвестиційна безпека є складовою економічної безпеки і забезпечує такий рівень національних та іноземних

інвестицій (за умови оптимального їх співвідношення), який здатен забезпечити довгострокову позитивну економічну динаміку при належному рівні фінансування науково-технічної сфери, створення інноваційної інфраструктури та адекватних інноваційних механізмів [4]. У свою чергу, дослідник С. Мошенський вважає, що інвестиційна безпека – це особлива підсистема економічної безпеки, що створює передумови для найкращого використання соціально-економічних відносин у розвитку і науково-технічному відновленні продуктивних сил суспільства через активну інвестиційну діяльність [5].

Пропонуємо вважати, що інвестиційна безпека держави – це такий рівень інвестицій в країні при якому забезпечується розширене відтворення економіки, створюються умови для використання соціально-економічних відносин, а також забезпечується позитивна довгострокова динаміка.

В країнах з ринковою економікою держава може бути як інвестором так і учасником. Під час розвитку ринкових відносин, а також в процесі стабілізації стану економіки держава використовує методи прямого та непрямого впливу на процес, але її функції прямого впливу звужуються. Держава під час своєї діяльності бере активну участь у інвестиційному процесі. Процес участі може бути прослідковано двома способами: прямими методами та непрямими. Прямі методи застосовуються коли держава здійснює прямий вплив на інвестиційний процес через державний сектор економіки, а непрямий, коли через свої інституції (органи державної влади, місцевого самоврядування, НБУ, СБУ, Державний антимонопольний комітет, поліцію і т.д.). Пропонуємо розглянути методи непрямого державного впливу на інвестиційну діяльність (рис. 1).

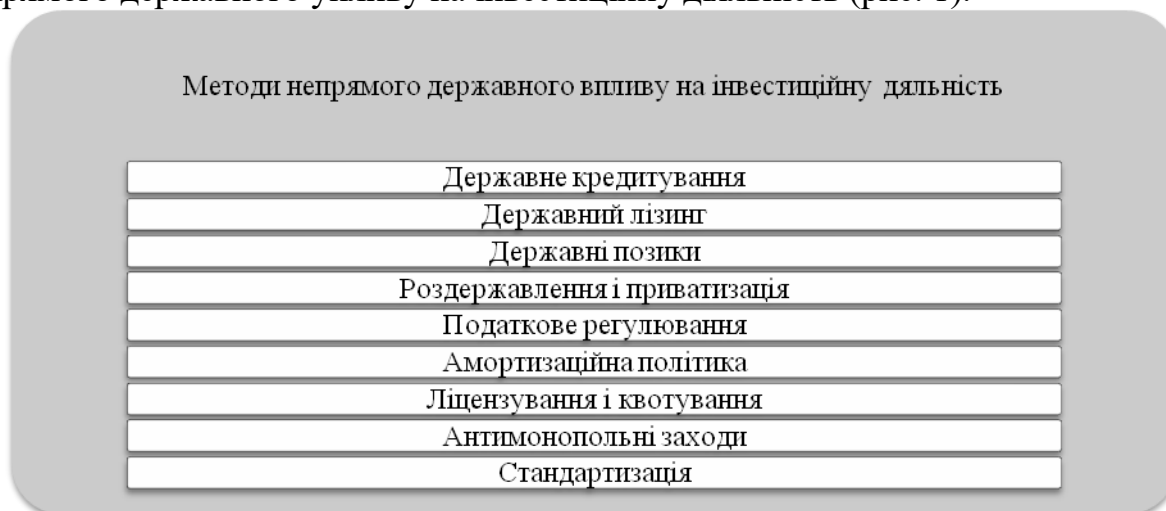

Рис.1. Методи непрямого державного впливу на інвестиційну діяльність*

*Розробка автора

Крім вищенаведених методів, держава здійснює також і опосередкований або побічний вплив за допомогою засобів бюджетної і грошово-кредитної політики. Оскільки в ринковій економіці присутня циклічність, тобто присутні спади та піки розвитку, то держава вирівнює циклічні тенденції. Остання гальмує інвестиційну активність, коли присутній її надлишок під час підйомів, а коли присутні у економіці спади виробництва, то навпаки держава здійснює штучне стимулювання інвестицій.

Держава застосовує прямі форми державного регулювання інвестиційної діяльності: проведення обов'язкової державної експертизи інвестиційних програм та проектів будівництва; прийняття законів та інших нормативних актів, що регулюють інвестиційну діяльність; надання фінансової допомоги у вигляді дотацій, субсидій, субвенцій, бюджетних позик на розвиток окремих регіонів, галузей, виробництв; встановлення антимонопольних заходів регулювання участі інвестора у приватизації власності; визначення умов користування землею, водою та іншими природними ресурсами; встановлення державних норм та стандартів; забезпечення захисту інвестицій тощо[3].

В провідних країнах світу центральний банк належить державі, в Україні таким банком є НБУ, він за допомогою своїх функцій здійснює: формування і зберігання офіційних золотовалютних резервів країни і т.д. за допомогою інструментів грошово-кредитного регулювання: зміна облікової ставки, зміна норми резервів, проведення операцій на відкритому ринку сприяє розвитку інвестиційної діяльності та самими забезпечує інвестиційну безпеку держави.

Крім НБУ, здійснювати підтримку належного інвестиційного клімату, також сприяти забезпеченню інвестиційної безпеки покладено на Фонд державного майна України. Останній здійснює приватизацію, метою якої є прискорення економічного зростання, залучення іноземних та внутрішніх інвестицій, зменшення частки державної або комунальної власності у структурі економіки України шляхом продажу об'єктів приватизації ефективному приватному власнику.

Державний антимонопольний комітет призначений здійснювати захист і державну підтримку добросовісної конкуренції, що забезпечує цивілізований розвиток ринкових відносин щодо активізації інвестиційних процесів.

Місією Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг (Нацкомфінпослуг) є створення умов для ефективного та транспарентного функціонування ринків небанківських фінансових послуг, зміцнення системної стабільності та посилення фінансової інклюзії на цих ринках, забезпечення захисту прав споживачів небанківських фінансових послуг, а також інтеграція у світовий фінансовий простір без загроз національним інтересам та економічній безпеці України.

Крім того в основу державного регулювання інвестиційної діяльності було покладено такі принципи: 1) послідовна децентралізація інвестиційного процесу; 2) збільшення частки внутрішніх (власних) коштів суб'єктів господарювання у фінансові інвестиційні проекти; 3) перенесення центру ваги з безповоротного бюджетного фінансування у виробничій сфері на кредитування; 4) виділення бюджетних коштів переважно для реалізації державних пріоритетів, програм (проектів), спрямованих на здійснення структурної перебудови економіки; 5) фінансування об'єктів, будівництво яких починається за рахунок бюджетних коштів, як правило, на конкурсній основі; 6) надання переваги раніше розпочатому будівництву, технічному переобладнанню та реконструкції діючих підприємств; 7) здійснення відповідними державними організаціями контролю за цільовим використанням централізованих інвестицій [6]; 8) розширення

змішаного фінансування інвестиційних проектів [7; 8]; 9) удосконалення нормативної та правової бази з метою збільшення обсягів залучення інвестицій; 10) запровадження системи страхування інвестицій [9].

Отже, з проведеного вище дослідження можемо зробити висновки про те, що на сьогодні держава залишається головним суб'єктом забезпечення інвестиційної безпеки в країні. За допомогою методів, завдань, цілей, які вона покладає на суб'єктів державного регулювання економіки здійснюється безперервний захист інвестицій, інвестиційної діяльності від негативних чинників та загроз як внутрішнього так і зовнішнього характеру. На сьогодні вже створена відповідна нормативно-правова база для захисту інвесторів, надані державні гарантії та визначені стандарти інвестування. Органи державної влади використовують інструменти політики для налагодження взаємозв'язків між інвесторами і країнами в, які останні мають намір інвестувати. Звісно, багато аспектів залишається невизначеними, але постійно потрібно здійснювати вдосконалення основних форм, методів, засобів впливу для належного реагування та підтримки інвестиційної безпеки держави, що в подальшому призведе до покращення інвестиційного іміджу країни на світових економічних ринках.

References

1. Fedorenko, V.G. (2014). *Management*. Kyiv: Alerta [inUkrainian].
2. Gavrillishin, B.D., Ustenko, O.A. (2000). *EconomicEncyclopedia*. Kyiv: Akademiia [inUkrainian].
3. LawofUkraineoninvestmentactivity№ 1560-XII. (1991, September 18). *VidomostiVerkhovnoyiRadyUkrayiny*, 47, 646 [inUkrainian].
4. Lipysh, L. and Savchuk, L. (2019). State investment security indicators. *Ekonomichnyforum*, I, pp. 26-30 [inUkrainian].
5. Moshenskyi, S.(2008). Investmentsecurityinthesystemofensuringtheeconomicsecurityofthestate: concepts, categories, essence. *Naukamoloda*, 10. pp. 166–171 [inUkrainian].
6. Kalyayev, Anatoliy., Efimov, Gennadiy., Motorny, Volodymyr., DzianyyRostyslav., Akimova, Liudmyla (2019) Global Security Governance: Conceptual Approaches and Practical Imperatives. *International Business Information Management Conference (33rd IBIMA)*. Granada, Spain 10-11 April, 2019, pp. 4484-4495 [in Ukrainian].
7. Akimova L.M., Akimov O.O., LiakhovichO.O. (2017) State regulation of foreign economic activity. *Scientific bulletin of Polissia*. – № 4 (12). Part. 1. – pp. 98-103 [in Ukrainian].
8. Akimova, L. (2019), “State management as a subject of providing economic security of Ukraine: situation and content”, *Investytsiyi: praktyka ta dosvid*, vol. 5, pp. 110–115. DOI: [10.32702/2306-6814.2019.5.110](https://doi.org/10.32702/2306-6814.2019.5.110)
9. Chistov, S.M., Nikiforov, A.E., Kutsenko, T.F. (2000). *Stateregulationofeconomy*. Kyiv: Kyivskyinatsionalnyiekonomichnyiuniversytet [inUkrainian].

ЗІСТАВЛЕННЯ ЗОБРАЖЕНЬ. ПОШУК КЛЮЧОВИХ ТОЧОК. HARRIS CORNER DETECTOR. SIFT (SCALE INVARIANT FEATURE TRANSFORM)

Andrii Aleksieiev, student
National University Lviv Polytechnic

Алексеев Андрей Сергійович, студент
Національний університет “Львівська політехніка”

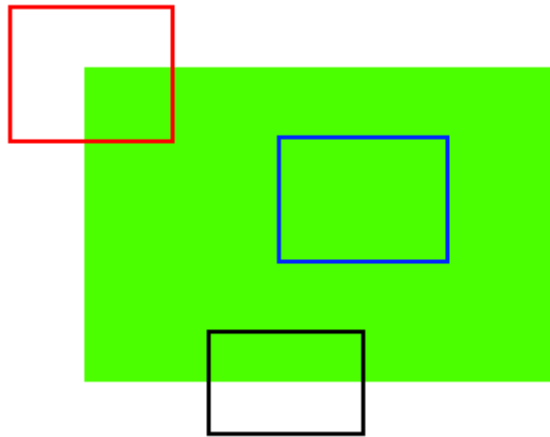
Варто почати з того коли взагалі вирішується задача зіставлення зображень. Можна виділити декілька найбільш поширених напрямків: побудова панорам, реконструкція тривимірної моделі об’єкта по серії його двовимірних знімків, трекінг об’єкта по декількох його знімках. Таким чином, можна уявити який простір задач вирішується методами, що будуть описані нижче. Варто зауважити, що в цій області наразі немає універсального метода, що вирішує усі перелічені вище задачі. Однак, слід розуміти, що існують методи для вирішення більш конкретних задач і багато залежить саме від характеру поставленої задачі.

Для людини процес порівняння зображень і пошук ключових об’єктів відбувається візуально, на інтуїтивному рівні. Уявімо, що наше зображення це пазл, розбитий на купу дрібних частинок які необхідно правильно скласти, щоб отримати оригінальну картинку. Ми шукаємо специфічні шаблони, унікальні характеристики які легко знайти і порівняти. Якщо спробувати словесно описати ці ознаки це виявиться досить непросто, але якщо вас попросити знайти ці характеристики на декількох зображеннях - ви з легкістю це зробите.

Однак, для машини це всього лише набір даних. Загалом, можна описати два підходи як наділити машину цим людським вмінням. Є певні методи для зіставлення зображень які базуються на інформації про зображення в цілому. Це виглядає наступним чином: для кожної точки зображення обчислюється значення певної функції, на основі цих значень можна надати зображення певну характеристику, тоді задача зіставлення зображень зводиться до зіставлення цих характеристик. І такі методи настільки ж ненадійні наскільки прості, це зумовлено їх основною ідеєю - кожна точка вносить вклад в характеристику зображення. Тому поява шумів, зміна масштабу чи положення об’єкту можуть кардинально вплинути на кінцевий результат.

Такі недоліки стали причиною появи нових методів в яких ми вже не беремо до уваги кожний піксель, а шукаємо характерні, специфічні точки, які з великою долею ймовірності можна буде знайти на іншому зображенні цього ж об’єкту.

Так ми логічно підходимо до питання “А які ж точки можна вважати ключовими?”.

Нехай прямокутник це певна область зображення яку ми досліджуємо на наявність ключових точок. Синій прямокутник - плоска поверхня, рухаючи його в різні напрямки ми не побачимо різниці. Чорний прямокутник - ребро. Рухаючи його вертикально (уздовж градієнта) область змінюється, горизонтально - залишається без змін. Ребро - набагато краще за плоску поверхню, але не достатньо унікально. Нарешті червоний прямокутник - край. Рухаючи його в будь-якому напрямку область буде змінюватися, що означає її унікальність.

Що ж, тепер ми маємо уявлення що таке ключові точки. Наступне питання як їх знайти?

Harris Corner Detector

Ідея досить проста і полягає в тому, щоб розглянути невелике вікно навколо кожного пікселя. Наша задача - знайти всі унікальні вікна. Унікальність можна виміряти зсуваючи вікно на невелику відстань в заданих напрямках і вимірювати зміни що відбуваються.

Формально кажучи, ми беремо суму квадрату різниці значень пікселя до і після зсуву і знаходимо таке вікно, де ця сума буде найбільшою в усіх 8 напрямках. Маємо наступне рівняння:

$$E(u, v) = \sum_{\Delta x, \Delta y} I(x, y) [I(x + \Delta x, y + \Delta y) - I(x, y)]^2$$

Де $I(x, y)$ - наше вікно з позицією в x та y , $I(x + \Delta x, y + \Delta y)$ - інтенсивність зсунутого вікна, $I(x, y)$ - початкова інтенсивність вікна.

Нам необхідно максимізувати функцію $E(u, v)$ для виявлення кутів. Застосувавши ряд Тейлора отримаємо наступну рівність:

$$E(u, v) \approx [u \quad v] \left(\sum \begin{bmatrix} I_x^2 & I_x I_y \\ I_x I_y & I_y^2 \end{bmatrix} \right) \begin{bmatrix} u \\ v \end{bmatrix}$$

$$E(u, v) \approx [u \quad v] \left(\sum \right)$$

Позначимо отриману матрицю за M :

$$M = \sum w(x, y) \begin{bmatrix} I_x^2 & I_x I_y \\ I_x I_y & I_y^2 \end{bmatrix}$$

Тепер наше рівняння виглядає наступним чином:

$$E(u, v) \approx [u \ v] M \begin{bmatrix} u \\ v \end{bmatrix}$$

Кут характеризується великими змінами функції $E(u, v)$ по всіх можливих напрямках, що еквівалентно великим по модулю власним значенням матриці M .

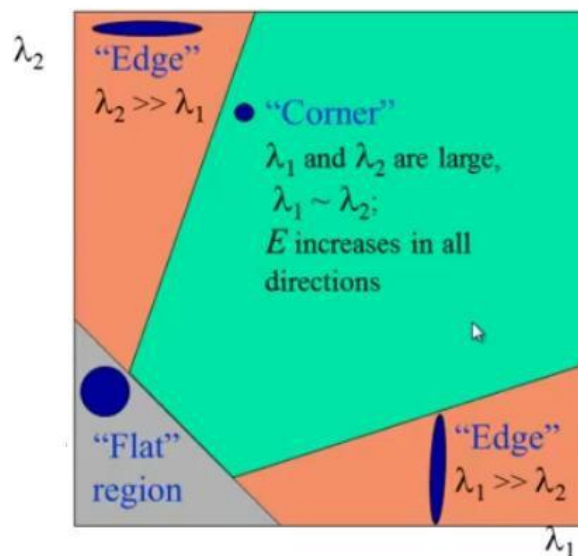
$$R = \lambda_1 \lambda_2 - \frac{1}{2}(\lambda_1^2 + \lambda_2^2)$$

$$\lambda_1 \lambda_2 = \frac{1}{2}(\lambda_1^2 + \lambda_2^2)$$

$$\lambda_1 + \lambda_2 = \dots$$

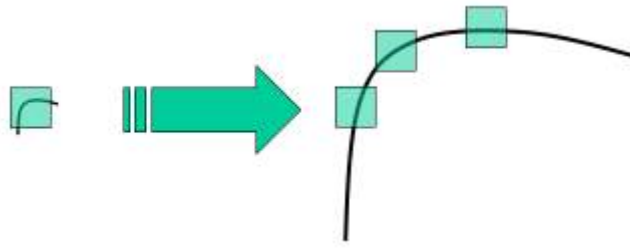
λ_1 та λ_2 власні значення матриці M . Ці значення показують чи цей регіон є площиною, ребром чи краєм.

- Якщо $|R|$ досить мала, це свідчить, що λ_1 та λ_2 малі і регіон є площиною.
- Якщо $R < 0$ це свідчить, що λ_1 набагато більше за λ_2 чи навпаки, і регіон є ребром.
- Якщо R велике, це свідчить що λ_1 та λ_2 великі і $\lambda_1 \sim \lambda_2$ - регіон являється кутом.

SIFT(Scale Invariant Feature Transform)

Основний недолік вищеприданого методу - його нестійкість до змін масштабу:

Як бачимо на зображенні зліва ми з легкістю знаходимо кут, але у збільшеному масштабі результат буде інакшим. **SIFT** алгоритм позбавлений цієї вади.

Основним моментом в розпізнаванні ключових точок є побудова піраміди гаусіанів і різниці гаусіанів (DoG). Гаусіан - зображення, розмите гаусовим фільтром:

$$G(x, y, z) = I(x, y, z) * G(x, y)$$

L - значення гаусіану в точці з координатами (x, y) , σ - радіус розмиття. G - гаусове ядро, I - значення оригінального зображення, $*$ - операція згортки.

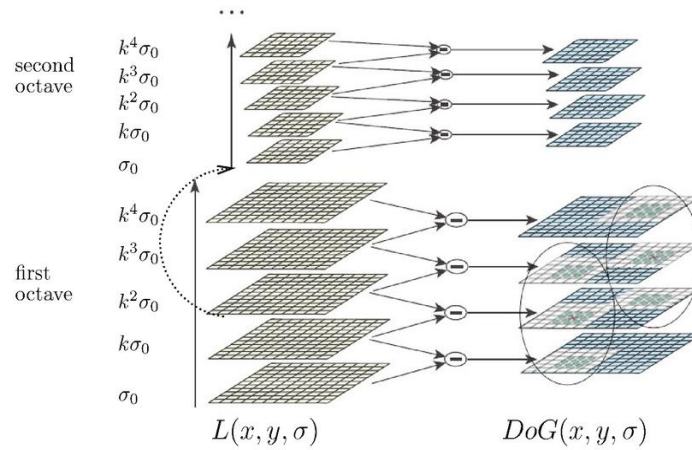
Різницею гаусіанів, називають зображення, отримане попіксельною різницею одного гаусіану із гаусіана з іншим радіусом розмиття:

$$\begin{aligned} D(x, y, z) &= (G(x, y, \sigma_1) * I(x, y, z) - G(x, y, \sigma_2) * I(x, y, z)) * G(x, y) \\ &= (G(x, y, \sigma_1) - G(x, y, \sigma_2)) * I(x, y, z) \end{aligned}$$

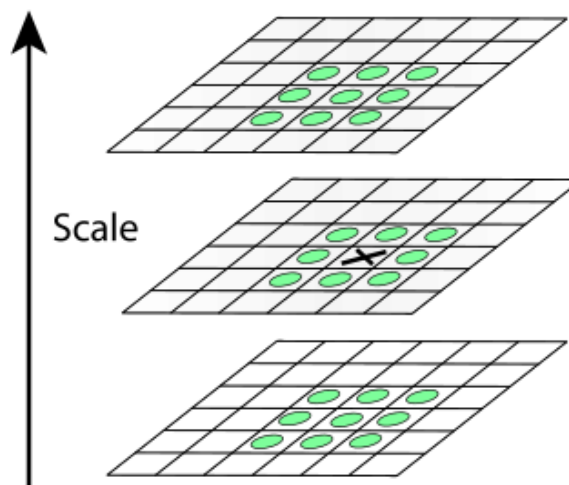
Масштабованим простором зображення є сукупність згладженим деяким фільтром версій оригінального зображення. Доведено, що масштабований простір гауса є лінійним, інваріантним відносно зсувів, поворотів, масштабу та не зміщує локальні екстремуми. Важливо, що за оригінальне зображення можна взяти зображення з будь-яким ступенем розмиття в деякому масштабі.

Загалом, інваріантність відносно масштабу досягається знаходженням ключових точок в версіях з різним масштабом. Сама піраміда гаусіанів будується наступним чином: масштабований простір розбивається на деякі проміжки - октави, причому при переході від однієї октави до іншої, розмір зображення зменшується вдвоє. Октава може складатися з безлічі гаусіанів, тому будуються тільки деяка частина N , з визначеним кроком радіусу розмиття. З тим же кроком будуються два додаткові гаусіани, про їх роль буде сказано далі. Всього в октаві буде $N+2$ зображення. Важливо відмітити, що масштаб першого зображення наступної октави відповідає масштабу зображення з попередньої октави з номером N .

Разом із пірамідою гаусіанів будується піраміда їх різниці. Це досягається шляхом різниці двох сусідніх гаусіанів. Таким чином їх кількість дорівнює $N-1$.

Тепер саме цікаве - пошук ключових точок. В даному випадку, за ключову точку вважаємо локальний екстремум різниці гаусианів.

В кожному зображенні з піраміди DoG знаходимо точки локального екстремума. Тобто кожна точка порівнюється з 8 сусідніми, а також з 9, що знаходяться на рівень вище і нижче. Якщо ця точка більше/менше за сусідні - ми знайшли локальний екстремум.

Тепер зрозуміло навіщо нам були додаткові два зображення в октаві. Для перевірки N-го зображення на локальні екстремуми необхідно N+1-е зображення в DoG піраміді і саме для його побудови ми використовуємо N+1-е та N+2-е зображення в піраміді гаусинів.

Далі, знайдені точки мають пройти ряд перевірок - спершу знайдемо координати точки з субпіксельною точністю. Для цього апроксимуємо функцію DoG многочленом Тейлора другого порядку, в точці екстремума.

$$D(\mathbf{x}) = D_0 + \frac{\mathbf{D}_1 \mathbf{x}}{D_1} + \frac{1}{2} \mathbf{D}_2 \frac{\mathbf{x} \mathbf{x}^T}{D_2} D_2$$

D - функція DoG, X = (x,y,z) вектор зсуву відносно точки розкладу, перша похідна DoG - градієнт, друга похідна - матриця Гессе.

Екстремум многочлена знаходиться шляхом прирівняння похідної до нуля. Як результат, отримуємо зміщення точки обчисленого екстремума відносно точного

$$\hat{x} = \frac{\sigma^2 \sigma^{-1} \sigma \sigma}{\sigma \sigma^2 \sigma \sigma}$$

Як результат отримуємо СЛАУ розмірності 3x3, відносно компонент вектора \hat{x} . Якщо одна з компонент вектора більше за половину від кроку сітки в цьому напрямку, то це означає, що точка екстремума обчислена невірно і потрібно зсунути до сусідньої точки в напрямку вказаних компонент. Для сусідньої точки алгоритм повторюється. Якщо таким чином ми вийшли за межі октави - дану точку не слід розглядати як ключову.

Після отримання положення точки перевіряємо контрастність значення DoG в цій точці:

$$\sigma(\hat{x}) = \sigma + \frac{1}{2} \frac{\sigma \sigma \sigma}{\sigma \sigma} \hat{x}$$

Якщо перевірка не пройдена точка не розглядається через недостатню контрастність.

Остання перевірка - якщо ключова точка лежить на границі якогось об'єкту або недостатньо яскрава, то таку точку можна не розглядати. Ці точки мають великий вигин біля границі і малий в перпендикулярному напрямку. Великий вигин визначається матрицею Гессе:

$$\mathbf{H} = \begin{bmatrix} D_{xx} & D_{xy} \\ D_{xy} & D_{yy} \end{bmatrix}$$

$$\sigma \sigma(\sigma) = \sigma_{\sigma \sigma} + \sigma_{\sigma \sigma} = \sigma + \sigma$$

$$\sigma \sigma \sigma(\sigma) = \sigma_{\sigma \sigma} \sigma_{\sigma \sigma} - (\sigma_{\sigma \sigma})^2 = \sigma \sigma$$

Нехай r - відношення великого вигину до малого.

$$\sigma = \sigma \sigma$$

Тоді:

$$\frac{\sigma \sigma(\sigma)^2}{\sigma \sigma \sigma(\sigma)} = \frac{(\sigma + \sigma)^2}{\sigma \sigma} = \frac{(\sigma \sigma + \sigma)^2}{\sigma \sigma^2} = \frac{(\sigma + 1)^2}{\sigma}$$

І точка розглядається тільки тоді, якщо:

$$\frac{\sigma \sigma(\sigma)^2}{\sigma \sigma \sigma(\sigma)} < \frac{(\sigma + 1)^2}{\sigma}$$

Підсумок

Дані алгоритми були розглянуті з метою застосування їх для побудови тривимірної моделі частини тіла з опіком, для подальшого обчислення площі опіку. Адже наразі пересадка шкіри досить коштвна операція, тож зменшивши похибку при обрахунку площі необхідної шкіри для пересадки можна мінімізувати витрати.

Посилання

1. Chris Harris & Mike Stephens “A Combined Corner And Edge Detector”. 1988
2. David G. Lowe “Distinctive image features from scale-invariant keypoints” 2004
3. <https://medium.com/swlh/harris-corner-detector-an-overview-of-the-original-paper-cf20c502ab0f>
4. <https://medium.com/analytics-vidhya/introduction-to-sift-scale-invariant-feature-transform-65d7f3a72d40>

ОБГРУНТУВАННЯ ЗАДАЧІ З ФОРМУВАННЯ ЕКСПЕРТНО-СТАТИСТИЧНОЇ МЕТОДИКИ ОЦІНКИ ОПЕРАТИВНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ ПІДРОЗДІЛІВ АВАРІЙНО-РЯТУВАЛЬНИХ СЛУЖБ

Андронов Володимир Анатолійович, д.т.н., професор
Національний університет цивільного захисту України

Бурменко Олександр Анатолійович, ад'юнкт
Національний університет цивільного захисту України

Шевченко Роман Іванович, д.т.н., с.н.с.
Національний університет цивільного захисту України

Постійно зростаючий рівень небезпеки природного, техногенного, соціального та воєнного характеру вимагає проведення постійних комплексних заходів, які направлені на підвищення функціональної ефективності підрозділів аварійно-рятувальних служб [1].

Проблема дослідження та розрахунку ефективності залучення оперативного потенціалу аварійно-рятувальних підрозділів – одна з найскладніших, що вирішуються менеджерами підприємств та працівниками управління територіальними підрозділами реагування на надзвичайні ситуації [2]. Науковим підґрунтям для розробки окремих рекомендацій з цього напрямку в провідних країнах світу слід вважати низку фундаментальних робіт з моделювання оперативних можливостей аварійно-рятувальних та пожежних підрозділів. Так в роботі [3] автори пропонують проводити моделювання необхідних потреб на операції з пожежогасіння через моделювання потоків дискретних викликів. В роботі [4], застосовується моделювання розподілу ресурсів для проведення заходів з ліквідації пожеж різного характеру походження та протікання. В роботі [5], моделювання процесу прийняття стратегічних управлінських рішень проводиться з використанням методу еволюційних алгоритмів в задачах ліквідації пожеж. Низка робіт стосується безпосередньо питань застосування вже відомих керуючих алгоритмів при вирішенні практичних задач з ліквідації лісових [6] та ландшафтних [7] пожеж. Або як наведено в роботі [8] враховуються специфічні умови виникнення та поширення надзвичайних ситуацій та пожеж. Питанням визначення оперативних можливостей аварійно-рятувальних підрозділів, в залежності від ризику техногенного характеру, присвячена робота [9]. В роботі [10] техногенний коефіцієнт впливу на кількісні показники необхідного оперативного потенціалу визначається з урахуванням динаміки урбанізації території. В роботі [11] при визначенні кількісних характеристик оперативного потенціалу підрозділів пропонується враховувати принцип клонального відбору. Як бачимо оперативні завдання аварійно-рятувальних підрозділів розглядаються не системно та без їх взаємовпливу на рівень, як оперативного потенціалу, так і

оперативної здатності. Питання прогнозування виникнення територіальних небезпек [12] хоч і розглянуті дослідниками у досить повній мірі, з рівнем оперативного потенціалу та оперативної здатності не пов'язувався.

Таким чином в рамках визначеної загальної проблематики існує невирішене наукове завдання, яке полягає у створенні комплексної експертно-статистичної методики оцінки оперативних можливостей територіальних підрозділів аварійно-рятувальних служб в умовах сучасних небезпек та соціальних трансформацій.

Виходячи з наведеного обґрунтування, метою подальшого дослідження є вирішення науково-практичної задачі з формування експертно-статистичної методики оцінки оперативних можливостей територіальних підрозділів аварійно-рятувальних служб в умовах сучасних небезпек та соціальних трансформацій.

Для забезпечення поставленої мети необхідно вирішити наступні завдання:

1. Розробити основні теоретичні положення методологічного апарату експертно-статистичної методики оцінки оперативних можливостей територіальних підрозділів.

2. На базі отриманих теоретичних положень сформувати експертно-статистичну математичну модель попередження надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру у межах оперативних можливостей територіального підрозділу.

3. На базі отриманої математичної моделі розробити комплексну експертно-аналітичну методику оцінки оперативних можливостей структурних підрозділів аварійно-рятувальних служб за напрямками їх діяльності.

4. Перевірити достовірність розробленого математичного апарату.

Список літератури

1. Аналітичний огляд стану техногенної та природної безпеки в Україні за 2018 рік. Київ. 2019. Available at: <https://www.dsns.gov.ua/ua/Analitichniy-oglyad-stanu-tehnogennoyi-ta-prirodnoyi-bezpeki-v--Ukrayini-za-2018-rik.html>

2. Шевченко, Р. І. Визначення теоретичних основ інформаційно-комунікативного підходу до формування та аналізу систем моніторингу надзвичайних ситуацій. // Системи обробки інформації. 2016. 5 (142). С. 202–206.

3. Aleisa, Esra, and Mehmet Savsar. Modeling of Firefighting Operations through Discrete Event Simulation. // International Journal of Computer Theory and Engineering 5.4. 2014: 678.

4. Lee, Yohan, Byungdoo Lee, and Kyung Ha Kim. Optimal spatial allocation of initial attack resources for firefighting in the republic of Korea using a scenario optimization model. // Journal of Mountain Science 11.2. 2014: 323-335.

5. Clarke, Alastair, and John Christopher Miles. Strategic Fire and Rescue Service decision making using evolutionary algorithms. // Advances in Engineering Software 50. 2012: 29-36.

6. Castillo, E., and Francisco Rodriguez. Determining response times for the deployment of terrestrial resources for fighting forest fires: A case study: Mediterranean-Chile. // Ciencia e investigación agraria: revista latino americana de ciencias de la agricultura 42.1. 2015: 97-107.

7. Claridge, Ed, and Michael Spearpoint. New Zealand fire service response times to structure fires. // *Procedia engineering* 62. 2013:1063-1072.
8. Tabirca, Sabin, Laurence T. Yang, and Tatiana Tabirca. Fire Hazard Safety Optimization. // *Procedia Computer Science* 51. 2015: 2759-2763
9. Miles JC, Sisk G, Moore CJ. The conceptual design of commercial buildings using a genetic algorithm. // *Comput Struct.* 2001. 79 :1583–92.
10. Shaw D, Miles J, Gray A. Determining the structural layout of orthogonal framed buildings. // *Comput Struct.* 2008. 86:1856–64.
11. CoelloCoello C, Rivera D, Cortes N. Job shop selection using the clonal selection principle. // In: Parmee I, editor. *ACDM VI*. 2004. p. 113–24.
12. Андронов В.А., Тютюник В.В., Шевченко Р.І. та інші. Природні та техногенні загрози, оцінювання небезпек. Навчальний посібник // НУЦЗУ. 2011. 264 с.

ВИДИ СТРАХУВАННЯ У ГАЛУЗІ ТУРИЗМУ: ДЕЯКІ ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Андрусів Уляна Богданівна
кандидат юридичних наук, доцент
доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
Львівський державний університет внутрішніх справ

Нині страхова галузь у сфері туризму налічує понад десяток видів страхових послуг. Турист, відвідуючи іншу місцевість або країну, знаходиться під впливом різноманітних ризиків.

Усі види страхування у сфері здійснення туристичної діяльності являють собою єдину систему, що включає три основні групи: особисте страхування туристичної діяльності; майнове страхування; страхування цивільно-правової відповідальності. Розглянемо докладніше ці групи та основні види страхування, які до них належить.

Особисте страхування слід розглядати як систему видів страхування, яка забезпечує надання страхового захисту від ризиків, що загрожують життю людини, його працездатності, здоров'ю. Цей вид страхування відноситься до ризикових видів, характерними особливостями якого є обмежена тривалість у часі та велика ступінь випадковості щодо розмірів імовірного збитку при настанні страхового випадку.

Якщо страхувальниками у договорі особистого страхування можуть бути як юридичні, так і фізичні особи, то застрахованими – лише фізичні особи як дієздатні, так і недієздатні. Страхувальник може водночас бути і застрахованою особою, а сам правочин укладається або на його користь, або на користь третьої особи (вигодонабувача). Оскільки у договорі особистого страхування можуть страхуватися інтереси не лише страхувальника (туриста), а й групи осіб (туристів), тому, на нашу думку, слід виділити індивідуальне (однієї особи) та колективне (групи осіб) страхування.

Різновидами особистого страхування туристів є медичне страхування та страхування від нещасних випадків.

Згідно із ст. 16 Закону України «Про туризм» при здійсненні туристичних поїздок страхування туристів (медичне та від нещасного випадку) є обов'язковим. Договором страхування повинні передбачатися надання медичної допомоги туристам і відшкодування їх витрат при настанні страхового випадку безпосередньо в країні (місці) тимчасового перебування [1].

Медичне страхування передбачає надання медичної допомоги, необхідність якої викликана нещасним випадком, раптовим захворюванням або загостренням хронічного захворювання. Витрати на медичну допомогу можуть включати: оплату амбулаторного та стаціонарного лікування, транспортування до найближчої лікарні, консультації спеціалістів, а також придбання виписаних лікарем медикаментів.

Не менш важливим є страхування від нещасних випадків. Нещасним випадком вважається раптова, несподівана для страхувальника (туриста) зовнішня подія, що призвела до розладу його здоров'я внаслідок тілесних ушкоджень або до смерті.

За цим видом страхування страховими випадками вважаються: смерть застрахованого, яка настала в результаті нещасного випадку, що відбувся із застрахованим під час дії договору страхування; інвалідність, одержана в результаті нещасного випадку; часткова втрата працездатності в результаті нещасного випадку, який мав місце під час дії договору страхування [2].

Власне через наведені вище ризики більшість країн під час видачі візи вимагають наявності відповідного страхового полісу. Це пояснюється тим, що жодна країна, навіть якщо медицина у ній безкоштовна, не хоче нести витрати на допомогу громадянам інших держав за рахунок своїх платників податків.

Страхові відносини не поширюються на випадки, коли хвороба, нещасний випадок або смерть спричинені умисними діями туриста, до прикладу: вживання алкоголю або наркотиків, участь у бійках і несанкціонованих мітингах, самогубство тощо.

Майнове страхування (страхування багажу, особистих предметів) є різновидом добровільного страхування та здійснюється за бажанням туриста. Об'єктом страхування є майнові інтереси, пов'язані з володінням, користуванням або розпорядженням майном туриста.

До найбільш поширених страхових випадків відносяться: втрата майна; знищення або пошкодження багажу у результаті нещасного випадку, дорожньо-транспортної пригоди, стихійного лиха або будь-яких протиправних дій третіх осіб; крадіжка (грабіж, розбій). Віднесення тих чи інших подій до страхових випадків визначається за домовленістю сторін у страховому полісі.

Якщо збитки за втрачений або пошкоджений багаж були компенсовані підприємствами транспорту, вони не підлягають відшкодуванню за договором страхування. Кожен договір страхування багажу діє протягом усієї туристичної подорожі.

У туристичному страхуванні важливе місце посідає страхування відповідальності, яка є своєрідним гарантом відшкодування шкоди та необхідним елементом збереження матеріального становища туриста та суб'єктів туристичної діяльності. Об'єктом такого страхування є майновий інтерес, пов'язаний з відшкодування шкоди, заподіяної життю, здоров'ю та майну інших осіб, в результаті вчинення неправомірних дій учасниками туристичних правовідносин.

Зауважмо, що страхування відповідальності у сфері туризму здійснюється за загальними правилами страхування. Залежно від особливостей суб'єктного та об'єктного складу страхових правовідносин вирізняють: страхування відповідальності туристів за шкоду, заподіяну майну третіх осіб, страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів, страхування відповідальності туроператора за порушення договірних зобов'язань.

Страховим випадком при страхуванні відповідальності за шкоду, заподіяну майну третіх осіб (готелів, ресторанів), є реальні збитки, завдані туристом у результаті ненавмисних дій.

Найбільш поширеним видом страхування відповідальності під час здійснення туристичної діяльності є страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів. На кожному виді транспорту діють правила перевезення та відповідно умови страхування пасажирів та їх багажу.

Страхуванням так званої «цивілки» користуються туристи, які подорожують на власних транспортних засобах. До страхування цивільної відповідальності автотуристів застосовуються загальні засади страхування цивільної відповідальності, регламентовані Законом України «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів». Цей вид страхування передбачає страхування відповідальності за шкоду, заподіяну життю, здоров'ю та майну третіх осіб.

При виїзді за кордон туристи, які подорожують на власних автомобілях, також повинні застрахувати свою цивільну відповідальність, оформивши спеціальний сертифікат «Зелена карта».

Міжнародний страховий сертифікат дозволяє туристам, які перетинають кордон країн-членів Міжнародної системи автомобільного страхування, не здійснювати страхування цивільної відповідальності у кожній країні.

Крім того, варто згадати про такий вид страхування як страхування підприємницьких ризиків туристичних організацій.

О. О. Охріменко виокремлює дві групи підприємницьких ризиків суб'єктів туристичної діяльності: ризики, які не залежать від діяльності туристичних підприємств (стихійні, природні, техногенні); ризики, що прямо залежать від здійснення туристичної діяльності (фінансові, економічні, валютні) [3, с. 126].

Серед ризиків туроператора на першому місці за ступенем небезпеки стоять ризики цивільної відповідальності за невиконання або неналежне виконання зобов'язань перед туристами за договором про надання туристичних послуг.

Стаття 7 Закону України «Про страхування» передбачає такий вид обов'язкового страхування як страхування відповідальності суб'єктів туристичної діяльності за шкоду, заподіяну життю чи здоров'ю туриста або його майну [4]. З наведеного законодавчого припису залишається незрозумілим, що є об'єктом страхування і які підстави такої відповідальності.

На нашу думку, туроператори несуть цивільно-правову відповідальність за шкоду, яка може бути заподіяна туристу в результаті невиконання (часткового або повного) ними своїх зобов'язань за договором про надання туристичних послуг. Тому на туроператора необхідно покласти обов'язок застрахувати ризик настання відповідальності за порушення договірних зобов'язань. Отже, п. 31 ч. 1 ст. 7 Закону України «Про страхування» необхідно викласти у такій редакції: «страхування цивільної відповідальності туроператора за невиконання або неналежне виконання зобов'язань за договором про надання туристичних послуг».

Страховим випадком є факт настання цивільно-правової відповідальності туроператора у вигляді реальної шкоди, яка завдана туристу в результаті невиконання або неналежного виконання туроператором зобов'язань за

договором про надання туристичних послуг, за умови, що це відбулося протягом строку дії договору.

Особливість цього страхування полягає у тому, що в договорі наперед не визначено особу застрахованого, на користь якої має виплачуватися страхове відшкодування при настанні страхового випадку. Вимогу про таку виплату за договором страхування відповідальності туроператора пред'являє до страховика турист, якому заподіяно шкоду.

Для туристів вкрай важливим є вибір надійного туроператора та зменшення ризику, пов'язаного з його неплатоспроможністю, тобто банкрутством. Про масштаби наслідків ліквідації суб'єкта туристичної діяльності для подорожуючих яскраво свідчать нещодавні події. У вересні 2019 року одна з найбільших туристичних компаній у світі Thomas Cook оголосила про банкрутство, що торкнулося 600 тисяч туристів, з них близько 150 тисяч потребували репатріації [5].

Безумовно, дієвим механізмом захисту інтересів туристів за таких обставин є страхування туроператорів на випадок банкрутства. Однак, ані Закон України «Про страхування», ані Закон України «Про туризм» не передбачає такого виду страхування.

Звернувшись до європейського досвіду, зауважмо, що Директива (ЄС) 2015/2302 закріплює обов'язкове страхування організаторів туру у разі їхньої неплатоспроможності [6]. У Законі Чеської Республіки «Про умови ведення бізнесу та ефективності окремих видів діяльності туризму» також передбачено обов'язкове страхування турагенств [7, с. 140].

Зважаючи на нестабільну економічну ситуацію в Україні та з метою забезпечення ефективного захисту туристів, вважаємо за доцільне імплементувати цей досвід у національне законодавство, передбачивши у ст. 7 Закону України «Про страхування» такий вид обов'язкового страхування як страхування туроператорів на випадок банкрутства.

Нині в Україні є попит на страхування витрат, пов'язаних з розірванням договору про надання туристичних послуг за ініціативою туриста. Йдеться про так зване страхування від невіїзду.

Правове підґрунтя цього виду добровільного страхування закріплено у ст. 19¹ Закону України «Про туризм». Страхове відшкодування виплачується у випадках, якщо можливість здійснення туристичної подорожі не була реалізована з таких причин, як: неотримання візи; захворювання, що перешкоджає здійсненню поїздки, нещасний випадок або смерть застрахованої особи чи близького родича; виклик до суду в якості учасника судового процесу; надзвичайна подія в будинку (квартирі) туриста; призов на військову службу; інші. Вважаємо, що страхуванню за цих обставин повинні також підлягати ризики, пов'язані з достроковим перериванням туристичної подорожі.

Реалізація страхування від невіїзду (відміни подорожі) є можливою за умови повної оплати туру на момент настання страхового випадку.

Задля оптимального вибору необхідних видів туристичного страхування, у кожному конкретному випадку суб'єкт туристичної діяльності повинен

забезпечити туриста необхідним комплексом страхових послуг. Цю гарантію захисту інтересів туриста під час подорожі слід закріпити на законодавчому рівні, виклавши ч. 5 ст. 16 Закону України «Про туризм» у такій редакції: «За вимогою туриста туроператор зобов'язаний забезпечити інші види добровільного страхування в обсязі, необхідному для здійснення подорожі».

Список літератури

1. Про туризм: Закон України від 15.09.1995. № 325/95. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 31. Ст. 24.
2. Грабчук О. М. Особливості розвитку страхування туризму в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2015. № 7. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/7_2015/7.pdf.
3. Охріменко О. О. Проблеми формування страхового захисту підприємницької діяльності у сфері туризму в Україні. *Зовнішня торгівля: право та економіка*. 2014. № 4. С. 126-131.
4. Про страхування: Закон України від 07.03.1996 № 86/96. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 18. Ст. 78.
5. Банкрутство Thomas Cook: Британія почала повертати з-за кордону туристів. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-tourism/2786037-bankrutstvo-thomas-cook-britania-pocala-povertati-zza-kordonu-turistiv.html>
6. Directive (EU) 2015/2302 of the European Parliament and of the Council on package travel and linked travel arrangements of 25 November 2015 on package travel and linked travel arrangements. Official Journal of the European Union. 11.12.2015. L 326/1. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32015L2302#d1e1691-1-1>
7. Державне регулювання сфери туризму України в контексті процесів євроінтеграції / За заг. ред. В. Г. Герасименко, О. Л. Михайлюк. К.: ФОП Гуляєва В.М., 2019. 332 с.

1226ІННОВАЦІЙНИЙ МАТЕРІАЛ ДЛЯ ЗАХИСТУ ПРАЦЮЮЧИХ ВІД ВПЛИВУ ЕЛЕКТРОМАГНІТНИХ ПОЛІВ

Халмурадов Батир Данатарович
к.м.н. професор кафедри цивільної та промислової безпеки
Національний авіаційний університет, Київ

Багрій Марія Ммихайлівна
Асистент кафедри цивільної та промислової безпеки
Національний авіаційний університет, Київ

Козлітін Олексій Олександрович
Старший викладач кафедри цивільної та промислової безпеки
Національний авіаційний університет, Київ

Вступ. Проведено аналіз та обґрунтовано необхідність розроблення спеціального захисного одягу з екрануючими властивостями. для захисту працюючих від електромагнітних впливів.

Актуальність. На сьогоднішній день було розроблено кілька типів захисного одягу для екранування магнітних полів таких як фартух електрозварювальника та екрануючий комплект електрозварювальника [1, 2]. Але за умови прийнятних коефіцієнтів екранування вони мають певні недоліки: призначені для захисту від впливу тільки магнітних полів наднизьких частот та не ергономічні через жорсткість конструкції. Сучасні композитні матеріали [3, 4] – це текстильний матеріал з вплетеними мікро- і нанодротами, що потребує заземлення, недостатня стійкість до механічних впливів та висока вартість. Перспективним є розробка матеріалу для екранування електромагнітних полів на текстильній основі з використанням екрануючих частинок у полімерній матриці [5, 6], дослідження його захисних властивостей та проектування захисного одягу з нього.

Результати досліджень. Для захисту працюючих від впливу електромагнітних полів широкого частотного діапазону потрібен матеріал, який відповідає наступним критеріям:

- достатні коефіцієнти екранування електромагнітних полів низьких та високих частот;
- прийнятні ергономічні та фізико-механічні характеристики;
- товщина, еластичність;
- висока міцність на розрив та термостійкість;
- терморегуляційні властивості,
- збереження захисних властивостей після прання.

Пропонується захисний одяг проектувати комбінованим, із захисними вставками у костюм між шарами основного матеріалу та підкладки. Для виготовлення захисних елементів розроблено спеціальну технологію. У якості

носія обрано льняну тканину. Перевагою є висока пористість волокон, що підвищує зчеплення екрануючої субстанції з основою. У якості екрануючої субстанції обрано збагачену залізну руду, отриману у результаті флотації на Полтавському гірничозбагачувальному комбінаті. На відміну від залізорудного пилу, що осідає на фільтрувальних завісах, у такому концентраті набагато більше заліза (до 73%) та його сполук (до 20%), вища дисперсність. Це дає змогу отримати матеріал малої товщини з достатніми коефіцієнтами екранування. В лабораторних умовах розроблено технологію нанесення екрануючої субстанції на текстильний матеріал. Залізорудний пил розчиняється у латексі в кількості 15-20%. Ця суміш наносилась на льняну тканину, яка прокатувалася крізь вальці та висушувалася.

Проведено випробовування захисних властивостей матеріалу. Дослідження виконувалися на частоті мобільного зв'язку (1,8 ГГц) за допомогою каліброваного вимірювача щільності потоку енергії ПЗ-31 та на частоті 50 Гц за допомогою каліброваного вимірювача напруженості електричного та магнітного поля ПЗ-50. У результаті вимірювань встановлено, що коефіцієнт екранування в зоні грудної клітки складає 6,7-7,0 за магнітною складовою електромагнітного поля промислової частоти (рис. 1).

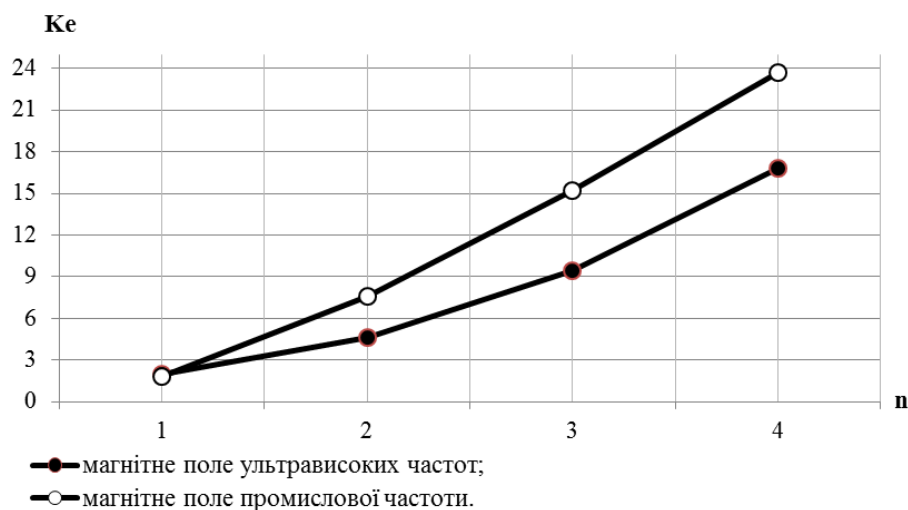

Рис. 1. Залежність коефіцієнта екранування електромагнітного і магнітного поля від кількості шарів матеріалу на основі латексу.

Висновки. Отриманий текстильний матеріал з заданими екрануючими властивостями має коефіцієнт екранування (K_e) для частоти мобільного зв'язку 1,8 ГГц – 2,8-17,0 (зі збільшенням кількості шарів матеріалу зростає K_e), для частоти 50 Гц – 2,9-23,0. З'ємність елементів конструкції розробленого захисного одягу дозволяє підвищити екрануючі властивості за рахунок збільшення шарів захисних елементів та здійснювати хімічне чищення та прання одягу без втрати захисних властивостей.

Список літератури

1. Левченко О.Г., Левчук В.К., Тимошенко О.Н. Экранирующие материалы и средства индивидуальной защиты сварщика от магнитных полей. *Автоматическая сварка*. 2011. № 3. С. 49–55.

2. Пат. 90892 України: МПК G12В 17/00. Екрануючий комплект. Здановський В.Г., Левченко Л.О., Осадчий Д.Б., Паньків Х.В., Подобед І.М. Опубл. 10.06.2014. Бюл. № 11.

3. Ceken F., Pamuk G., Ozkurt A., Ugurlu S. Electromagnetic Shielding Properties of Plain Knitted Fabrics Containing Conductive Yarns. *Journal of Engineered Fibers and Fabrics*. 2012. №. 7. P. 81–87.

4. Ахмед А.А. Экраны электромагнитного излучения на основе модифицированных хлопкополиэфирных тканых полотен с наноструктурированным микропроводом: автореф. дис. канд. техн. наук: Методы и системы защиты информации, информационная безопасность. Минск. 2016. 22 с.

5. Patil N., Velhal N., Pawar R., Puri V. Electric, magnetic and high frequency properties of screen printed ferrite-ferroelectric composite thick films on alumina substrate. *Microelectronics International*. 2015. №. 32 (1). P. 25–31.

6. Sedlacik M., Mrlik M., Babayan V., Pavlinek V. Magnetorheological elastomers with efficient electromagnetic shielding. *Composite Structures*. 2016. №. 135. P. 199–204.

ВИРОБНИЦТВО БЕЗЛІГУЛЬНИХ ФОРМ, ЯК ОДИН ІЗ ОСНОВНИХ ШЛЯХІВ ПІДВИЩЕННЯ ПРИБУТКОВОСТІ ВИРОЩУВАННЯ КУКУРУДЗИ

Білокур Юлія Віталіївна, аспірант
Уманський національний університет садівництва

Кукурудза за обсягами валового виробництва у світі посідає друге місце (після цукрової тростини), а за прибутковістю — вона третя (після конопель і рису). Відтак у загальному заліку — кукурудза є світовим лідером серед агрокультур, виправдовуючи свою горду посаду королеви полів. Із кукурудзи виготовляють понад 3 тисячі найменувань продукції. З кукурудзяного зерна виходить: крупа, борошно, крохмаль, спирт, комбікорми; із зародків — кукурудзяна олія. Зелена маса, силос, сіно — корми для худоби і птиці; з сухих стебел і стрижнів качанів — папір, лінолеум, віскоза тощо [1–2].

Перспективним напрямком селекції кукурудзи є створення еректоїдних гібридів, які повинні мати не тільки високий рівень прояву господарсько-цінних ознаки, а й позитивно реагувати на збільшення густоти посівів. Ця ознака особливо важлива для ранньостиглих форм, які характеризуються більш низьким генетичним потенціалом продуктивності в порівнянні з пізньостиглими. В процесі селекції негативна кореляція між скоростиглістю і продуктивністю має бути усунена за рахунок покращення елементів структури врожаю і загушення рослин на одиниці площі. На зміну гібридів із високою індивідуальною продуктивністю приходять ті, які формують урожай не за рахунок збору зерна з однієї рослини, а за рахунок високої густоти посіву, яка є однією з найважливіших агротехнічних складових врожайності [2].

На сьогоднішній час вирішенням вищесказаних проблем займається селекція кукурудзи на еректоїдне розміщення листка.

В селекції є перспективні безлігульні (еректоїдні) гібриди які використовують для загущених посівів. Еректоїдне розташування листків у таких форм сприяє кращому освітленню нижніх листків і підвищенню інтенсивності фотосинтезу. Розмір листової поверхні і характер розміщення листків відноситься до числа головних чинників, які лімітують величину фотосинтезу [3]. Це дає можливість збільшити кількість рослин з 30–60 тис/га до 70–120 тис./га при вирощуванні звичайних гібридів [4–5].

Вперше у вітчизняній селекції безлігульні (еректоїдні) форми кукурудзи було описано М.М. Кулешовим і М. І. Хаджиновим. Протягом останнього часу, відбулися зміни відносно кута і розміру листка кукурудзи, в результаті змінилась “архітектоніка” рослини, що дозволило більш ефективно поглинати світло, так як збільшилася щільність посадки культури. Кут листка, разом із розміром листка, є важливими компонентами “архітектоніки” листка, що впливають на морфологію листового покриву та ефективності фотосинтезу і, як наслідок, на загальну

врожайність. Удосконалення цих ознак буде впливати на поліпшення ознаки «еректоїдність листків» у кукурудзи [4].

Порівняльне вивчення взаємозв'язку між кутом відхилення листків і урожайністю показало, що лінії з вертикально розміщеними листками за урожайністю зерна на 41% перевищували лінії з горизонтально розміщеними листками. Таке значне підвищення врожайності пов'язане з підвищеною інтенсивністю фотосинтезу при більш еректоїдному розміщенні листків [2–3].

Збільшення виробництва зерна кукурудзи можна досягти шляхом створення та впровадження у виробництво нових інтенсивних гібридів, використання сучасних технологій їх вирощування [1].

Селекція на вивчення таких гібридів проводиться в багатьох країнах з використанням мутацій *lg1*, *lg2* і *lg3* створюються безлігульні аналоги комерційних гібридів. Однак найбільш перспективним напрямком використання цих форм є отримання нових безлігульних самозапилюваних ліній з комплексом господарсько-цінних ознак. Найбільший інтерес для селекції представляють гени *lg1* і *lg2*. Слід мати на увазі, що за низкою показників безлігульні аналоги поступаються звичайній кукурудзі, наприклад, більше вражаються пиловою і пухирчастою сажкою.

Найменше зниження врожайності, а в окремих випадках навіть перевищення її порівняно з нормальним аналогом встановлено у гібридів з донором *lg2*. Залучення нових джерел генів *lg1* і *lg2* буде сприяти підвищенню ефективності селекції в цьому напрямку. Безлігульні гібриди знайдуть найбільше застосування в умовах зрошення [2].

У роботі Ч. Н. Раденовича, Д.М. Гродзинського та інших [5] підтверджено припущення про те, що елітні інбредні лінії кукурудзи ZPPL 16, ZPPL 218 та ZPPL 62 з вертикально розташованими верхніми листками і гібриди ZP-341, ZP-434, ZP-578 та ZP-684, отримані на їхній основі, мають домінуючу ознаку ефективного фотосинтетично-флуоресцентного типу і тому так успішно використовуються в селекції та сучасних технологіях виробництва гібридного насіння й товарної кукурудзи.

За рахунок еректоїдності листків відбувається не лише поглинання світла, але і поліпшення накопичення азоту в листках, що сприяє наповненню зерна [5].

Таким чином, дослідження кукурудзи з еректоїдним розміщенням листків дає змогу значно покращити врожайні властивості за рахунок розміщення на одиниці площі більшої кількості рослин. А отже, знизити затрати праці та техніки, що призведе до зниження економічних затрат при вирощуванні кукурудзи і підвищення прибудковості. Даний напрямок селекційних робіт є перспективним в світі. Тому класифікація ліній за ознакою «еректоїдність», оцінка та вивчення її успадкування є на сьогодні важливою задачею [1-2].

Проаналізувавши літературні джерела стає очевидним, що створення еректоїдних ліній кукурудзи дасть змогу значно покращити врожайні властивості за рахунок розміщення на одиниці площі більшої кількості рослин, а, отже знизити затрати праці людей та техніки. Це призведе до зниження економічних затрат при вирощуванні кукурудзи [5].

Список літератури

1. Сало О.С. Інноваційні напрями селекції спеціалізованої кукурудзи // Вісник ЦНЗ АПВ Харківської області. - 2009. - Випуск 6. – С.131 – 137.
2. Орлянский Н.А. Селекция кукурузы на адаптивность и загущение посевов /Н.А.Орлянский, Н.А.Орлянская, Д.Г.Зубко // Кукуруза и сорго. –2005. –№5. –С.2–4.
3. С.М. Іваненко. Технологічні моменти вирощування насіння кукурудзи//Агроном.- 2013-№(4).- С.7-8.
4. Селекція та генетика окремих культур: навчальний посібник // М.М. Чекалин, В.М. Тищенко, М.Є. Баташова. – Полтава: ФОП Говоров С.В. 2008. – 368 с.
5. Спеціальна селекція і насінництво польових культур: навчальний посібник; за ред. В.В. Кириченка. – Х.: ІР ім. В.Я. Юр'єва НААН України, 2010. – 462 с.

«ПАПЕРОВА ВІЙНА» МІЖ ПОЛЬЩЕЮ ТА НІМЕЧЧИНОЮ В КОНТЕКСТІ ІСТОРИЧНОЇ ПОЛІТИКИ

Бойчук Орест Ігорович
асистент кафедри міжнародних відносин
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника

У 1998 р. відбулися значні переми в політичному середовищі Німеччини та Польщі. В кінцевому підсумку це призвело до повернення історичної проблематики напорядок денний в польсько-німецьких відносинах. Немалий вплив мали зміни в політиці з приводу минулого в Німеччині. Перш за все зміни відбулися і в середовищі вигнаних.

В травні 1998 р. Бундестагом була прийнята Резолюція «Вигнанці, переселенці і німецька меншина є мостом поєднання між Німеччиною та її Східними сусідами» в котрій висловлювалося сподівання про те, що інтеграція Польщі та Чехії до Європейських структур варто поєднати з вирішенням відкритих питань польсько-німецьких відносинах.

До цих питань в Резолюції відносилася проблема вільного переміщення і поселення осіб, котра напряду торкалася проблеми переселених німців. «Вигнання не може бути інструментом політики. Для того Бундестаг поділяє погляди Союзу Вигнаних, котрий вважає, що вигнання німців з їхньої Батьківщини у зв'язку з наслідками II Світової війни є незаконним актом, котрий суперечить міжнародному праву. Бундестаг звертається до федерального уряду, щоб він (уряд – прим. авт.) надалі піднімав питання вигнаних в політичному діалозі зі східними партнерами в справ підтримання інтересів вигнаних людей»[1, с. 118]. Основними ініціаторами питання стали ХДС/ХСС, які готувалися до виборчої гонки та намагалися отримати голоси від середовища пов'язаного з переселеними особами.

В польській дискусії мала місце негативна дискусія в якій йшлося, що німецький Бундестаг об'єднав польські аспірації до європейських структур з питанням безперешкодного поселення депортованих німців та їх спадкоємців на території Польщі без жодних обмежень[1, с. 121], що призвело б до повернення майна колишнім власникам. М. Столярчик зазначає, що для прийняття цього рішення відіграла популістська політика Е. Штайнбах як новобраного керівника Союзу Вигнаних[2, с. 198].

В середовищі виселених німців в той час відбулися кардинальні зміни. На весні 1998 р. відбулися вибори нового директора Центру Вигнаних. Новим головою стала депутатка Бундестагу від ХДС Е. Штайнбах. Вона замінила на посаді консервативного і, як називає його СімонЛанг, «неактивного та непопулярного лідера, який не проявляв діяльності у захисті інтересів вигнаних німців»[3, с. 77]. Молода директорка мала шалену популярність серед суспільства

та засобів масової інформації. Е. Штайнбах не була прямим очевидцем процесів вигнання у період завершення, її було кілька років від народження. У ЗМІ писали, що прийшов молодий консерватор і як заявляла «Berliner Tageszeitung» середовище очолила «Тигриця Вигнаних»[3, с. 78]. Саме такої постаті і потребував СВ зазначали консервативні німецькі ЗМІ.

В Резолюції Бундестагу зазначається, що «повоєнні виселення німців зі східних територій несуть злочинний характер». В Польщі це викликало хвилю занепокоєнь, пов'язаних з реституцією. Загострювали побоювання і той факт, що в резолюції не було наголошено на відповідальності Німеччини за наслідки II світової війни.

Реакція польського МЗС була стриманою. П. Добровольські, тогочасний речник міністерства зазначив, що польська позиція залишається незмінною: жодних автоматичних повернень маєтків. Польща визнає положення конференції в Потсдамі в справі визнання територіальних, демографічних та майнових змін. Польська сторона утримується від жодних дій так як партнером МЗС є Федеральний уряд, а він не піднімає жодних питань в цій справі. Інтерв'ю було опубліковане в газеті «Виборча»[4, с. 199].

На початку липня з ініціативи ПСП був поданий проект резолюції-відповіді. 3 липня 1998 р. польський Сейми прийняв Резолюцію, в якій зазначив, що «Резолюція Бундестагу від 29 травня 1998 р. суперечить дружній співпраці між Німеччиною та Польщею. Містить вона в собі, також, двозначність для розуміння серед представників польського народу (депутатів Сейму – прим. авт.). Наша участь в Союзі повинна також означати територіальну непорушність польських кордонів, котрі підтверджені всіма нашими партнерами. Резолюція Бундестагу відкриває небезпечні тенденції, котрі занепокоять не лише Польщу»[5].

В заяві Сейму Польщі містилася згадка про польсько-німецький кордон, де чітко зазначено, що зміни закріплені у договорах на поч.90-х рр. є незмінними, а всі питання з переселеними мають залишитися в минулому. Очевидним залишається той факт, що зі сторони Німеччини, представлення даного документу було зумовлене політичною боротьбою.

Резолюція Бундестагу стала одним з перших елементів зацікавлення тематикою виселень на колишній території Німеччини. Директорка Союзу Вигнаних Е. Штайнбах несла конфронтаційний характер. Приладовим є інтерв'ю в газеті «Süddeutsche Zeitung» від серпня 199 р. Погіршувало конфронтаційність інтерв'ю і те, що воно з'явилося в переддень 50-тої річниці вибуху II світової війни. Е. Штайнбах закинула Польщі і Чехії те, що саме вони несуть відповідальність за повоєнні виселення більшості німецького населення. Пропонувала також, щоб на шляху до європейської інтеграції змусити ці дві країни відповісти за повоєнні виселення. Між іншим директорка писала, що «питання пов'язані з правами людини є першочерговим зацікавленням як і європейських країн так і тих які прагнуть до європейських структур. У випадку не дотримання поваги прав людини (тут іде мова про повоєнні виселення – прим. Авт.) європейські країни повинні використати право «вето»»[6, с. 427].

Події від травня до липня 1998 р. показали, що деісторизація польсько-

німецьких відносин, яка мала місце в 90-х рр. не призвела до повного виключення історії з польсько-німецьких відносин. Зросло також негативне ставлення до Німеччини. За результатами соціологічного опитування, проведеного в жовтні 1998 р. Респонденти, відповідаючи на питання «Як би Ви оцінили німців в шкалі від +3,0 до -3,0», в кінцевому результаті визначили показник -0,17, що є нижче нуля.,[7, с. 2].

Список використаних джерел

1. Dobrosz, K. Polska – Niemcy: trudne sąsiedztwo: Warszawa: Ludowa spółdzielnia wydawnicza, 2001. 328 s.
2. Stolarczyk, M. Zbieżność i różnice interesów w stosunkach polsko-niemieckich w latach 1989–2009: Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2010. 700 s.
3. Lange, S. Der Erinnerungsdiskurs um Flucht und Vertreibung in Deutschland seit 1989/90. Vertriebenenverbände, Öffentlichkeit und die Suche nach einer normalen Identität für die “Berliner Republik”. Heidelberg: Universität Heidelberg, 2013. 254S.
4. Mazurkiewicz, M. Spór o pamięć. Polityczne następstwa w powojennych wysiedleń Niemców w pozimnowojennych relacjach polsko-niemieckich i czesko-niemieckich. Warszawa-Opole: Wyd. Naukowe Scholar, 2015. 267 s.
5. Oświadczenie Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 3 lipca 1998 r. w sprawie rezolucji Bundestagu “Wypędzeni, przesiedleńcy i mniejszości niemieckie są pomostem między Niemcami i ich wschodnimi sąsiadami” z dnia 29 maja 1998 r. URL: http://orka.sejm.gov.pl/proc3.nsf/uchwaly/456_u.htm (дата зверненн: 21.01.2020)
6. Traba, R., Żurek, R. „Vertreibung” czy „przymusowe wysiedlenia”? Polskoniemiecki spór o pojęcia, pamięć i sens uprawiania polityki wobec historii: Przełom i wyzwanie: XX lat polsko-niemieckiego Traktatu o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy 1991-2011: / за ред. W. M. Góralski. Warszawa, Elipsa, 2011.
7. Wójcik, M. Stosunek polaków do innych narodowości. Komunikat z badań / Warszawa: Centrum Badania Opinii Społecznej, 1998. 11 s.

ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ НА ЗАНЯТТЯ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Борейко Н.Ю.

К.п.н, доцент кафедри «фізичного виховання»
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»

Професійну підготовку можна визначити як процес формування готовності до професійної діяльності, що здійснюється, через професійну освіту та самоосвіту, а також під час самої професійної діяльності. Вона повинна спрямовуватися на забезпечення професійної самореалізації особистості, створення соціально активного, морального і фізично здорового фахівця. Тобто, щоб з'ясувати сутність професійної підготовки, необхідно спершу проаналізувати поняття "готовність до праці".

Так, згідно зі словником В.Даля: "готова (про людину), та, що приготувалася, така, що зібралася зовсім, що пристосувалася до чогось; яка може та бажає виконувати. Готуватися, збиратися, споряджатися, налаштовуватися на щось; ...Готовність же – стан чи властивість готового". Відповідно до словника С.Ожегова, термін "готовність" трактується як "стан", коли все зроблено, все готове до чогось.

Крім мовознавців, визначити це поняття намагались багато вчених з психології та педагогіки: Б.Ананьєв, О.Брикїна, К.Дурай-Новакова, М.Дяченко, І.Єрмакова, Б.Жизневський, Є.Льїн, Л.Кандилович, Р.Личечко, Д.Мехіладзе, Г.Несен, К.Платонов, С.Рубінштейн, В.Серіков, Л.Сохань та інші. За Б.Ананьєвим, готовність "починає формуватися ще до початку професійної трудової діяльності, а потім розвивається разом із професійною працездатністю, є потенціалом основної діяльності у сфері виробничого обслуговування...".

У психології є різні підходи до поняття "готовність до дії". Так, Д.Мехіладзе розглядає психологічну готовність до діяльності як особливий стан, що є виявленням сукупності взаємопов'язаних мотиваційних і сталих вольових характеристик особистості. В.Моляко стверджує, що готовність — це складне особистісне явище, багаторівнева та багатопланова система якостей і властивостей особистості, які в сукупності дозволяють певному суб'єктові ефективно виконувати конкретну діяльність. Цей вид готовності, будучи завчасно сформованим, є істотною передумовою успішної діяльності. Як відзначає Б.Жизневський, через різні умови здійснення певного виду діяльності готовність визначається як цілеспрямований вияв особистих властивостей людини, зокрема її переконань, поглядів, мотивів, почуттів, вольових та інтелектуальних якостей, знань, умінь, навичок, настанов. На думку К.Платонова, «готовність має різні значення (широке, конкретніше, найконкретніше). У широкому значенні – це бажання працювати, розуміння необхідності брати участь у трудовій діяльності; в

конкретному – це потреба в праці; у найконкретнішому – результат психологічної підготовки та психологічної мобілізації».

Загалом у педагогіці існує два підходи до розуміння поняття готовності до праці: функціонально-психологічний та особистісний. Перший передбачає визначення готовності до професійної діяльності як певного стану мобілізації всіх систем людини (функціональних, психічних, психологічних), що забезпечують ефективне виконання певних дій. Через зміни у системах стан змінюється, через це готовність до праці можна визначити як динамічне явище, що зумовлює її тимчасовість, тобто вона може бути тривалою або короткочасною і залежить від тих умов, у яких відбувається діяльність. Таким чином, можна дійти висновку щодо неможливості сформувати готовність назавжди, тобто формування готовності не закінчується навчанням у вищому навчальному закладі і має продовжуватись і потім (самопідготовка упродовж усієї професійної діяльності). З цією метою необхідно готувати студента до самопідготовки, що надасть йому можливість у професійній діяльності постійно самовдосконалюватись. Сам підхід до визначення готовності до професійної діяльності як до стану є правильним, але він не вичерпує проблеми і потребує більш ширшого розгляду. Досягненню цієї мети сприятиме застосування особистісного підходу.

Згідно з особистісним підходом, готовність – складне особистісне явище, багатопланова і багаторівнева структура якостей, властивостей і станів, які у своїй сукупності дозволяють конкретному суб'єктові ефективно виконувати певну професійну діяльність (Н. Андрієвська, К. Дурай-Новакова, М. Дяченко, Л. Кандибович, Р. Личечко, В. Сластьонін та інші). Так, М. Дяченко і Л. Кандибович вважають, що готовність до діяльності – це адекватні вимогам професії здібності, темперамент, мотивація, позитивне ставлення до професійної діяльності; необхідні знання, вміння і навички; стійкі професійно-важливі особливості пізнавальних, емоційних і вольових процесів, а В. Шадріков додає – здатності активно та швидко адаптуватися до виробництва, досягати високих успіхів. Оскільки, поняття "готовність до праці" є складним, для її формування необхідно визначити головні структурні елементи. Так, Е. Саф'янц та Л. Чернікова пропонують у структурі готовності визначати такі компоненти: мотиваційний — сукупність мотивів, адекватних до цілей та завдань професійної діяльності; когнітивний — сукупність знань, необхідних для продуктивної професійної діяльності; особистісний, тобто сукупність особистісних якостей, важливих для виконання професійної діяльності. І. Єрмакова, Г. Несен, Л. Сохань до визначених компонентів додають операційний (знання способів та прийомів діяльності, необхідних ключових видів компетентностей); вольовий (самоконтроль, самомобілізація, вміння управляти діями); оцінювальний (самооцінка своєї підготовленості та відповідність процесу вирішення завдань оптимальним зразкам).

Таким чином, узагальнюючи результати застосування функціонально-психологічного та особистісного підходів, поняття "готовність до професійної діяльності" можна визначити як складне особистісне явище із багатоплановою і багаторівневою структурою властивостей, здібностей, якостей (психічних,

фізичних, розумових, моральних, емоційно-вольових, особистісних), де окремо можна виділити інтегральну якість особистості, пов'язану з її професійними ціннісними орієнтаціями, системою потреб, інтересів, ступенем розвитку професійних здібностей та якостей, рівнем професійних знань, умінь і навичок, а також певний динамічний мобілізаційний стан усіх систем людини (функціональних, психічних, психологічних), які у своїй сукупності дозволяють конкретному суб'єктові ефективно виконувати певну професійну діяльність. Формується готовність до професійної діяльності у процесі професійної підготовки, яка цілеспрямовано організується у вищих навчальних закладах. Потім готовність забезпечується самою професійною діяльністю та самопідготовкою.

Компонентами професійної підготовки у вищих навчальних закладах є навчальні дисципліни, які мають спрямовуватися на вирішення основної загальної мети – формування особистості фахівця, готового до професійної діяльності. Фізичне виховання входить до програм вищих навчальних закладів як обов'язкова дисципліна. Фізичне виховання - цілеспрямовано організований у вищому навчальному закладі педагогічний процес, специфічним змістом якого є виконання фізичних вправ з метою формування гармонійної особистості майбутнього фахівця через фізичний розвиток та удосконалення, а також здобуття спеціальних знань та формування свідомої потреби у фізкультурних заняттях. При цьому міцне здоров'я, фізичну підготовленість, високий рівень працездатності, адаптивність, високий рівень імунітету та ін. слід розглядати, як обов'язкові компоненти гармонійної особистості фахівця, тому і їх формування лежить у площині саме професійної підготовки. Усі інші завдання – засвоєння техніки видів спорту, здобуття знань з видів спорту, досягнення спортивних результатів, виконання спортивних розрядів, участь у спортивних змаганнях та інші, є додатковими і мають підпорядковуватись головній меті.

РОЗРОБКА ЛІКУВАЛЬНО - КОСМЕТИЧНОГО РОЗЧИНУ НА ОСНОВІ ФУЛЬОВОЇ КИСЛОТИ ДЛЯ ПРОФІЛАКТИКИ ТА ЛІКУВАННЯ ФОЛІКУЛІТУ

Борисюк І. Ю. д. фарм. н., завідувач кафедри технології ліків
Одеський національний медичний університет

Фізор Н. С., к. фарм. н., доцент кафедри технології ліків
Одеський національний медичний університет

Валіводзь І. П., к.б.н., молодший науковий співробітник
Фізико-хімічний інститут ім. О. В. Богатського НАН України

В даний час гнійничкові захворювання шкіри (ГЗШ) є найбільш поширеними дерматозами. Одним з частих ГЗШ покривів з особливою стійкістю до терапії є фолікуліт. На жаль, незважаючи на великій прогрес медицини, проблема профілактики та лікування фолікулітів і нині є важким завданням. Провідним методом лікування ГЗШ є фармакотерапія, в основному застосовуються антибіотикотерапія. Основою терапевтичної дії антибактеріальних препаратів (АБП) є придушення життєдіяльності збудника інфекційної хвороби в результаті пригнічення більш-менш специфічного для мікроорганізмів метаболічного процесу. Як правило, він характеризується частими рецидивами, тривалими, млявими загостреннями, толерантними до антибактеріальної терапії. Сьогодні на фармацевтичному ринку України наявна велика кількість ЛЗ для місцевого лікування стафілококових уражень у вигляді мазей, кремів, гелів, розчинів, супензій тощо. Фармакотерапія фолікуліту є симптоматичною. Тому пошук нових засобів, що покращують якість життя, полегшують перебіг захворювання на фолікуліт та інші ГЗШ є актуальним. Найважливішим завданням медичної і фармацевтичної науки є пошук нових ефективних лікарських засобів на основі природних біологічно- активних речовин. Це зумовлено тим, що лікарські засоби природного походження здатні чинити фармакологічний ефект при слабкій виразності побічної дії [1, 2, 3, 4, 5].

Метою даної роботи є розробка складу та технології розчину на основі біомаси фульвової кислоти та обґрунтування доцільності її використання для комплексного лікування піодермії - фолікуліту. Наукові дослідження показали, що речовини, що містяться в ФК мають силу антибіотиків, але на відміну від фармпрепаратів не пригнічують корисну мікрофлору і не викликають резистентність (стійкість) патогенних мікроорганізмів. ФК володіє бактерицидною дією на умовно патогенну мікрофлору, кишкову паличку, золотистий стафілокок, протей і синьогнійну паличку [6].

Для проведення ефективного лікування хворих на фолікуліт вкрай важливо знати асортимент сучасного фармацевтичного ринку лікарських препаратів, що можуть використовуватися в фармакотерапії фолікуліту. Для визначення

необхідного переліку лікарських препаратів ми керувалися наказом МОЗ України від 3 листопада 2008 року № 630 «Про затвердження Формулярного довідника з використання лікарських засобів, що застосовуються в дерматовенерології». Переважна більшість препаратів для лікування фолікуліта, відповідно до міжнародної класифікаційної системи АТС відносяться до наступних груп: J01 – антибактеріальні засоби для системного застосування, J01F – препаратів з протимікробною активністю, J01G – група антибіотиків із загальної хімічної побудовою, D07AB09 – кортикостероїди для застосування в дерматології, D07AC17 – кортикостероїди для місцевого застосування, D08 – антисептичні і дезінфікуючі засоби та D01 – протигрибкові препарати для місцевого застосування, D06AA – тетрациклін і його похідні, G03CA01 – ГК для застосування в дерматології, D06AX09 – а/б для місцевого застосування, D06BA01 – засоби для застосування в дерматології, хіміотерапевтичні засоби для місцевого застосування з антимікробною дією, сульфаніламід, D06AA04 – а/б для місцевого застосування. Меншу частку займають препарати груп D01AE12 – дерматологічні засоби, D08AJ10 – антисептичні та дезінфекційні засоби, A11 – вітаміни та антибіотики в комбінації з хіміотерапевтичними засобами – D06C, кортикостероїди в комбінації з антибіотиками – D07C, A11J C – вітаміни в комбінації з різними речовинами, D08AX10 – антисептичні та дезінфекційні засоби.

Згідно з протоколами лікування фолікуліту важливу роль відіграють засоби для місцевого застосування, які згідно з класифікаційною системою АТС належать до групи ЛЗ D01 «Протигрибкові препарати для застосування в дерматології», D06 «Антибіотики і хіміотерапевтичні препарати для використання в дерматології», D08 «Антисептичні і дезінфікуючі засоби», D11 «Інші дерматологічні препарати» та D02 «Препарати з пом'якшувальною та захисною дією».

Аналіз загального асортименту засобів для місцевого застосування в дерматології, які знаходяться на фармацевтичному ринку України, показав, що переважають препарати закордонного виробництва, які зареєстровано в Україні – 64,5%, серед них ЛЗ із країн ближнього зарубіжжя – 15,5% та з решти країн – 49%, лікарські засоби вітчизняного виробника – 36%. В Україні дерматологічні ЛЗ виготовляють 37 фармацевтичних підприємств, з яких 14 працюють з номенклатурою протигрибкових засобів для місцевого лікування в рідких лікарських формах. Так, найпоширенішими є – ПАТ «Фітофарм» та ЗАТ НВЦ «Борщагівський ХФЗ», ПАТ «Фармак» ВАТ «Київмедпрепарати та ТОВ «Юрія-Фарм». Серед ЛЗ для лікування фолікуліту за лікарськими формами найбільший відсоток становлять креми імпортного виробництва, майже половину асортименту – 48,40 %. Розчини становлять – 20,9%, але необхідно зазначити, що це в основному давно відомі спиртові розчини, які дублюють також і вітчизняні виробники (розчин кислоти саліцилової, мазі мупіроцину та ін.).

З 80-ти лікарських засобів для місцевого застосування в дерматології групи ЛЗ D01 «Протигрибкові препарати для застосування в дерматології», D06 «Антибіотики і хіміотерапевтичні препарати для використання в дерматології»,

D08 «Антисептичні і дезінфікуючі засоби», D11 «Інші дерматологічні препарати» та D02 «Препарати з пом'якшувальною та захисною дією», було обрано 32 лікарські засоби, які найчастіше зустрічаються в місцевих аптеках України, діючий термін реєстрації яких відповідає досліджуваному періоду. Жоден з ЛЗ які представлених в обраній групі не мають діючої речовини ФК, яку було запропоновано до складу нового ЛКР при лікуванні фолікуліту. Фульвова кислота не використовується у виробництві ЛКЗ на території України, відповідно цей новий ЛКР не має аналогів на ринку України. Тому для аналізу ринка доцільно були обрані ЛЗ які використовуються за протоколом для фармацевтів за аналогічною дією.

Для створення нового лікарського засобу під умовною назвою «ful–vic» ми обрали такі діючі речовини: фракцію фульвової кислоти, екстракт герані болотної, екстракт соку плодів калини звичайної, резорцин, вітаміни В3 та В5, вода очищена, спирт етиловий. В якості допоміжних речовин ми використали: резорцин (Resorcinolum) - виявляє протимікробну і протимікозну дію, менше подразнює тканини. У низьких (2 %) концентраціях діє кератопластично, а у високих (20 %) - кератолітично. Застосовують у дерматології для лікування екземи, себореї, дерматофітозів.

Усі лосьйони виготовляються у відповідності до вимог нормативної документації, за технологічними інструкціями і рецептурами, затвердженими в установленому порядку. Контроль якості спиртовмісних лосьйонів здійснюється у відповідності до вимог ТУ 64-19-64-90 «Лосьйони косметичні».

Отже, проведено аналіз сучасного ринку ЛЗ для використання в дерматології, який склав 366 торгових найменувань, серед яких 58,2 % – препарати закордонного виробництва. На базі аптеки Анкор було проведено анкетування відвідувачів. З'ясувалося, що більшість опитуваних зіштовхувалися із захворюванням фолікуліту. Також було з'ясовано що серед вітчизняних та закордонних ЛЗ споживачі віддають перевагу закордонним ЛЗ. Було розроблено склад нового лікарського розчину для профілактики та лікування фолікуліту. Нами також запропонована промислова та аптечна технологія виготовлення лікарського розчину. Розчин на основі фракції фульвової кислоти буде знімати запалення в уражених ділянках шкіри та фолікулу, покращувати регенерацію тканин, знімати сухість, свербіж та набряк, що допоможе значно підвищити ефективність лікування захворювань фолікуліту.

Список літератури

1. Дерматовенерология. Национальное руководство. Под ред. Ю.К. Скрипкина, Ю.С. Бутова, О.Л. Иванова М. : ГЭОТАР-Медиа, 2011. – 1024 с.
2. Европейское руководство по лечению дерматологических заболеваний. Под ред. А.Д. Кацамбаса, Т.М. Лотти. Изд-во "МЕДпресс-информ", 2009 г., 736 с.
3. Родионов А.Н. Дерматовенерология. Полное руководство для врачей. – СПб: Наука и техника, 2012. – 1200 с.
4. Белькова Ю. А. Пидермии в амбулаторной практике. Клиническая микробиология и антимикробная химиотерапия. 2005; №7 (3): с.255–270.

5. Дерматологія, венерологія підруч. для студ. вищ. мед. навч. закл. IV рівня акредитації / В. І. Степаненко, М. М. Шупенько, П. М. Недобой [та ін.]; за ред. В. І. Степаненка, 2012. - 846 с.

6. Сухих А. С., Кузнецов П. В. Перспективы применения гуминовых и гуминоподобных кислот в медицине и фармации. Медицина. №1. 2009. С. 10-13.

НОРМАТИВНЕ ВИЗНАЧЕННЯ НАГЛЯДУ ТА КОНТРОЛЮ В СФЕРІ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ

Бортняк Валерій Анатолійович
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри конституційного та міжнародного права
Навчально-наукового гуманітарного інституту
Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського

Бортняк Катерина Василівна
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри конституційного та міжнародного права
Навчально-наукового гуманітарного інституту
Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського

Контроль (нагляд) як функція державного управління загалом та органів виконавчої влади зокрема здійснюється у тісному взаємозв'язку з іншими управлінськими функціями. Актуальність забезпечення ефективного контролю (нагляду) зумовлюється тим, що останнім часом спостерігаються зниження виконавської дисципліни, недотримання вимог законодавства, а то й прямі правопорушення, що перешкоджає здійсненню ефективного державного управління та забезпеченню дотримання прав і свобод людини і громадянина.

У вітчизняній науковій літературі тривають дискусії з приводу змістового наповнення понять “контроль” і “нагляд”. Думки дослідників загалом відображають два підходи: перший – це тотожні поняття; другий – це нетотожні поняття, контроль і нагляд є самостійними формами юридичної діяльності. На законодавчому рівні також немає чіткого розмежування понять “контроль” і “нагляд”. Проте для практики управління важливим є твердження про те, що ці поняття потрібно розмежовувати навіть тоді, коли законодавець для визначення назви і регулювання повноважень тих чи інших органів використовує обидва терміни. Можна стверджувати, що спільним у цих термінах є лише мета – забезпечення законності і порядку в державному (публічному) управлінні. Наявність такої мети дає підстави розглядати ці терміни у функціональній єдності, як “контрольно-наглядову діяльність”.

Загалом, аналіз юридичної літератури дозволяє зробити висновок, що принципове розмежування між поняттями “контроль” та “нагляд” у контексті державно-правової діяльності вчені-юристи зазвичай не здійснюють або не акцентують на цих відмінностях особливої уваги [1; 2].

У ст. 19 Господарського кодексу України зазначено, що органи державної влади і посадові особи, уповноважені здійснювати державний контроль і державний нагляд за господарською діяльністю, їх статус та загальні умови і

порядок здійснення контролю і нагляду визначаються законами [3]. У Законі України “Про метрологію та метрологічну діяльність” в розділі “Державний метрологічний контроль і нагляд” відсутнє розмежування понять “контролю” і “нагляду” [4]. Замість Декрету Кабінету Міністрів України від 17 травня 1993 р. “Про державний пробірний нагляд” було прийнято Закон України від 18 листопада 1997 р. “Про державне регулювання видобутку, виробництва і використання дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння та контроль за операціями з ними”, у якому термін “органи державного пробірного нагляду” замінено на “органи державного пробірного контролю” [5]. У Законі України “Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення” констатується, що “...державний санітарно-епідеміологічний нагляд – це діяльність органів, установ та закладів державної санітарно-епідеміологічної служби з контролю за дотриманням юридичними та фізичними особами санітарного законодавства...” [6]. Відповідно до ст. 1 Закону України “Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності” № 877-V від 05.04.2007 р., державний нагляд (контроль) визначається як діяльність уповноважених законом центральних органів виконавчої влади, їх територіальних органів, державних колегіальних органів, органів виконавчої влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування в межах повноважень, передбачених законом, щодо виявлення та запобігання порушенням вимог законодавства суб’єктами господарювання та забезпечення інтересів суспільства, зокрема належної якості продукції, робіт та послуг, прийнятного рівня небезпеки для населення, навколишнього природного середовища [7]. До прийняття цього закону нормативно-правова база щодо проведення перевірок контролюючими органами складалась із значної кількості нормативно-правових актів різної юридичної сили. Така кількісна неузгодженість, а також відсутність єдності у трактуванні понять і принципів перешкоджала ефективній практичній діяльності органів виконавчої влади при здійсненні ними контрольних функцій.

Проте, загалом, чинне законодавство України не містить чітко сформульовані дефініції “державний контроль” та “державний нагляд”. Законодавець їх термінологічно не розрізняє. Тому в нижчих за юридичною силою нормативно-правових актах має місце поєднання понять “нагляду” і “контролю”. Теоретичні висновки юридичної науки також не дають однозначної відповіді щодо синонімічності зазначених термінів. Через те, не існує єдиного підходу у розумінні відмінностей контрольних та наглядових функцій в системі органів державної влади та органів місцевого самоврядування за предметом, суб’єктами та об’єктами. Для вирішення цього питання передусім необхідно провести термінологічне розмежування цих понять на законодавчому рівні.

Адміністративне право України трактує контроль у більш широкому розумінні – як один із способів забезпечення законності, правопорядку і дисципліни в публічному адмініструванні, тобто як процес нагляду за дотриманням положень нормативно-правових актів різними суб’єктами адміністративного права. У науковій літературі виділяють переважно два види нагляду – адміністративний та прокурорський. Адміністративний (управлінський) нагляд – це спосіб

забезпечення законності і дисципліни в публічному адмініструванні, який здійснюється спеціальними суб'єктами публічної адміністрації щодо організаційно не підпорядкованих об'єктів. Наприклад, в Законі України “Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі” адміністративний нагляд визначається як система тимчасових примусових заходів спостереження і контролю за поведінкою окремих осіб, звільнених із місць позбавлення волі. Органи внутрішніх справ, здійснюючи адміністративний нагляд, не можуть самотійно притягти до юридичної відповідальності особу, яка порушує, наприклад, правила адміністративного нагляду, тому що подібні справи вирішує суд (суддя) [8].

Аналіз чинного законодавства свідчить, що поняття “контроль” і “нагляд” не є синонімами, оскільки законодавство дає підстави у певних випадках розрізняти контрольні і наглядові органи за таким критерієм, як спосіб ініціювання їх діяльності. Тенденція змінювати без будь яких застережень у нормах-приписах термін “нагляд” терміном “контроль”, а не навпаки, свідчить на користь судження про те, що нагляд – це також контроль. Контроль і нагляд не тотожні поняття. Контроль – постійна функція управління, умова забезпечення успішності його діяльності, він завжди професійний, незалежно від того, відомчий чи загальнодержавний. Тобто, нагляд має більш “вузьку” сферу застосування. Контроль потрібно вважати більш широким поняттям, а нагляд необхідно розглядати як елемент контролю, як “звужений контроль”, але звужений лише по відношенню до сфери свого застосування. Нагляд здійснюється за об'єктами, які не підпорядковані органу, що здійснює нагляд, тоді як контроль може здійснюватися як щодо підпорядкованих суб'єктів, так і тих, що не мають прямого підпорядкування. Наявність протилежних точок зору свідчить про помилковість ототожнення інститутів контролю і нагляду, натомість заслуговує уваги твердження, що це дві самотійні форми реалізації контрольної влади у правовій державі.

Отже, практика здійснення державного управління свідчить про наявність відмінностей у поняттях “державний контроль” і “державний нагляд”. Ці відмінності зумовлені предметом, метою, формами та межами наглядової і контрольної діяльності. На сьогодні, в умовах формування системи публічного управління в Україні, виникає нагальна потреба передусім у чіткому нормативно-правовому закріпленні місця і ролі як державного контролю, так і державного нагляду відповідно до тих завдань, які вимагає реалізація політики європейської інтеграції. Запровадження європейських стандартів публічного управління, формування правової держави з ринковою економікою потребує скорочення державного втручання в діяльність підприємств, установ, організацій, у життєдіяльність громадян. Тому, як перший крок, у системі сучасного державного управління України необхідно сформувати такі умови, які б сприяли поступовому звуженню сфери контролю і оптимізації сфери нагляду задля підвищення ефективності управлінської діяльності.

Список літератури:

1. Пояснювальна записка до проекту Закону про внесення змін до Закону України “Про прокуратуру” (щодо удосконалення та особливостей застосування окремих положень). URL : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=54826.

2. Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі : Закон України № 264/94-ВР від 01.12.1994 р. // Відомості Верховної Ради України. 1994. № 52. Ст. 455.

3. Про державне регулювання видобутку, виробництва і використання дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння та контроль за операціями з ними : Закон України № 637/97-ВР від 18.11.1997 р. // Відомості Верховної Ради України. 1998. № 9. Ст. 34.

4. Про забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя населення : Закон України № 4004-ХІІ від 24.02.1994 р. // Відомості Верховної Ради України. 1994. № 27. Ст. 218.

5. Про засади внутрішньої і зовнішньої політики : Закон України № 2411-VI від 01.07.2010 р. // Відомості Верховної Ради України. 2010. № 40. Ст. 527.

6. Про метрологію та метрологічну діяльність : Закон України № 1314-VII від 11.02.1998 р. // Відомості Верховної Ради України. 1998. № 30/31. Ст. 194.

7. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності : Закон України № 877-V від 05.04.2007 р. // Відомості Верховної Ради України. 2007. № 29. Ст. 389.

8. Про Прокуратуру : Закон України № 1697-VII від 16 січня 2015 р. // Відомості Верховної Ради України. 2015. № 2/3. Ст. 12.

ДОСЛІДЖЕННЯ РОБОТИ ДРЕНАЖІВ МІЛКОГО ЗАКЛАДАННЯ ЗА ІНТЕНСИВНІСТЮ ВОДОВІДВЕДЕННЯ

Бубела Андрій Володимирович, к.т.н., доцент
Національний транспортний університет

Дренажні конструкції є важливим елементом автомобільної дороги, які повинні забезпечувати її довговічність за рахунок належного та своєчасного відведення інфільтраційних вод.

Неправильно запроектований та влаштований дренаж призводить до серйозних пошкоджень та руйнувань покриттів, в тому числі до утворення сітки тріщин [1]. Для того, щоб запобігти або мінімізувати майбутні пошкодження, а також підвищити експлуатаційні характеристики автомобільної дороги, необхідно обов'язково влаштовувати дренаж мілкового закладання (ДМЗ) з належних та якісних матеріалів.

У ряді випадків при будівництві застосовують водостійкі і морозостійкі щебеневі, гравійні матеріали, які зберігають достатню міцність і стійкість незалежно від інтенсивності змін водно-теплого режиму [2].

Покращення умов роботи дорожнього одягу та земляного полотна можна досягти регулюванням водно-теплого режиму – зменшенням вологості земляного полотна за рахунок збільшення інтенсивності водовідведення ДМЗ [3].

Дослідження роботи двох варіантів конструкції поперечних ДМЗ проводилося на лабораторній установці дорожньої конструкції:

– Конструкція ДМЗ №1: по периметру дренажної траншеї розкладено геосинтетичний матеріал (ГСМ), на дно траншеї вкладається труба ПВХ, \varnothing 100 мм, обгорнута ГСМ та обсипана митим крупнозернистим кварцовим піском фр. 2 – 3 мм;

– Конструкція ДМЗ №2: по периметру дренажної траншеї розкладено ГСМ, на дно траншеї вкладається мите щебенево ядро фр. 5 – 10 мм товщиною 5 см, по щебеному ядру розкладено ГСМ, на ГСМ – шар митого щебню фр. 20 – 40 мм товщиною 20 см.

Траншею та земляне полотно було вкрито ГСМ, далі влаштовано дренажний шар з митого щебню фр. 20 – 40 мм товщиною 15 см.

Перед початком проведення дослідження роботи ДМЗ було визначено кількість води, що випаде на її поверхню, за інтенсивністю зливових опадів 5% забезпеченості та тривалістю злив 5% забезпеченості.

Проведені дослідження дозволили обґрунтувати доцільність використання кожного з матеріалів – наповнювачів дренажної траншеї. Цей фактор характеризується залежністю від часу та об'єму відведення води, вологості ґрунту земляного полотна, яка вимірювалась перед проведенням дослідження. За результатами вимірювань побудовано кореляційне поле залежності між кількістю

відфільтрованої води та часом її фільтрування в конструкціях дренажів мілкого закладання та побудовано відповідну математичну модель.

Результати досліджень показали, що загальна кількість відведеної води в обох варіантах конструкцій різниться на 12%, а інтенсивність водовідведення відрізняється за рахунок того, що дренажна конструкція №1 після того, як потік сформувався і основну частину води було відведено, ще протягом декількох годин продовжувала відводити воду у формі капель. Це можна пояснити тим, що матеріали, які використовувалися для засипки дренажної траншеї мають різні властивості за інтенсивністю водовідведення.

Зменшуючи вологість ґрунту земляного полотна за рахунок його більшого і швидшого осушення, підвищується міцність ґрунту, що дозволяє при прийнятті проектних рішень знижувати товщину дорожнього одягу та істотно зменшувати вартість на експлуатаційне утримання ділянки дороги.

Отже вибір технологічних та конструктивних заходів з регулювання водно-теплового режиму земляного полотна і дорожнього одягу залежить від тієї чи іншої дренажної конструкції, яка повинна забезпечувати невеликий, заздалегідь визначений проектний діапазон коливань вологості ґрунту, відповідно прийнятий розрахунковий модуль пружності в даних природних умовах та найменшу кошторисну вартість дорожньої конструкції.

Список літератури

1. Рувинский В.И. Оптимальные конструкции земляного полотна на основе регулирования водно-теплового режима / Рувинский В.И. – М. : Транспорт, 1982. – 166 с.

2. Водно-тепловой режим земляного полотна и дорожных одежд / [Н.А. Пузаков, И.А. Золотарь, В.М. Сиденко и др.] ; под. ред. И.А. Золотаря, Н.А. Пузакова, В.М. Сиденко. – М. : Транспорт, 1971. – 413 с.

3. Методика визначення пропускної здатності дренажної конструкції мілкого залягання з урахуванням річного циклу роботи (М 218-02070915-684:2011).// розроб. В.Я. Савенко, О.С. Славінська, Стьожка В.В./ – К.: УКРАВТОДОР : НТУ, 2011. – 35 с.

КОНТРОЛЬ ТА ДІАГНОСТИКА РІВНЯ ЗНАНЬ ЗДОБУВАЧІВ ВИШОЇ У ВНЗ

Буданова Ліана Георгіївна, д. п. наук, доцент
Національний фармацевтичний університет

Буданова Валентина Єгорівна, викладач-методист вищої категорії
Коледж Національного фармацевтичного університету

Галушко Катерина Миколаївна, ст. викл.
Національний фармацевтичний університет

У нинішніх умовах вища освіта і наука виступають у ролі рішучого фактора суспільного розвитку, стають важливими національними і загальнонаціональними пріоритетами, виступають ведучими компонентами культурного, соціального, економічного розвитку людей та суспільства. Гострою проблемою сьогодні є недосконалість системи контролю та оцінювання рівня знань студентів в середніх та вищих навчальних закладах України [1].

Система навчання у вищій школі складається з цілого ряду взаємопов'язаних елементів, серед яких важливе місце посідає контроль та оцінювання знань. У зв'язку з реформування усіх сфер суспільної діяльності в Україні, наближення їх до загальносвітових показників, входження до Болонського процесу, питання застосування сучасних методів оцінювання рівня знань студентів є особливо важливим. Вирішення проблем підготовки висококваліфікованих фахівців неможливе без застосування сучасних методів вимірювання та оцінювання рівня знань, які активно розвивалися й широко використовуються в Європі та США, тому виникає необхідність впровадження системи контролю максимальної об'єктивності в оцінці успішності студентів, посилені мотиваційного компонента та можливості вимірювання оцінки за допомогою якісних та кількісних показників.

Мета. Вивчення сучасних методів контролю та оцінювання рівня знань студентів з дисципліни «Англійська мова» у немовних ВНЗ.

Результати дослідження. Для контролю та оцінювання рівня знань використовуються як традиційні, так і новітні сучасні засоби діагностики [3]: усна форма перевірки знань або усне опитування, письмова форма перевірки знань або письмова робота, співбесіда у формі інтерв'ю; тестування.

Аналіз наукових робіт з питань контролю знань показав, що недоліком традиційних методів є інформаційна однозначність, відсутність об'єктивних вимірювальних показників, однобічність і суб'єктивний вплив на результат контролю. Окрім того, проведення контролю знань у традиційній формі вимагає забагато аудиторного часу, дефіцит якого сьогодні мають викладачі майже усіх вузів. Серед вищенаведених засобів діагностики найширше розповсюдження знаходять методи контролю та оцінювання знань шляхом тестування, враховуючи, що тестовий контроль – це універсальна форма контролю знань,

завдяки якій діагностика та оцінювання рівня знань здійснюється об'єктивно, швидко, охоплює весь матеріал навчального курсу, дає результат з чітким розмежуванням.

Тестування, як сучасний метод контролю та оцінки рівня знань студентів, може бути застосований у вирішенні таких педагогічних завдань [4]: визначення рівня отриманих знань, умінь і навичок, одержання оцінки відповідності фактичного рівня навченості заданим вимогам, одержання порівняльної оцінки рівня навченості в різних групах студентів.

Поряд з позитивним щодо використання тестів, відмічають і недоліки, до яких відносять: наявність певної кваліфікації спеціалістів, залучених до складання тестових завдань; можливість наявності елементів підказки у відповіді; неможливість достатньо надійної перевірки умінь та практичних навичок студентів; можливість механічного “угадання” відповіді.

Важливими педагогічними умовами ефективного впровадження тестового контролю знань є послідовність та систематичне використання тестових завдань під час викладання дисципліни. Встановлено, що тестовий контроль, який забезпечує врахування педагогічних умов впровадження тестування сприяє [2]: формуванню позитивної мотивації навчально-пізнавальної діяльності, підвищенню якості знань студентів та ефективності контролю в процесі навчання, економії часу на заняттях, формуванню адекватної самооцінки, підвищенню рівня самостійності студентів.

Таким чином, за умови грамотного складання тестів та правильного їх використання тестування виявляє всі свої переваги, як один з найдосконаліших способів діагностики знань.

Література:

1. Гончаренко, С. У. Педагогічні дослідження : методологічні поради молодим науковцям / С. У. Гончаренко. – К. : АПН України, 1995. – 45 с.
2. Лозова, В. І. Проблема активізації пізнавальної діяльності студентів при вивченні психолого-педагогічних дисциплін / В. І. Лозова, С. Т. Золотухіна, В. М. Гриньова // Вища і середня педагогічна освіта. – 1989. – № 14. – С. 63–68.
3. Casley, D. Project Monitoring and Evaluation in Agriculture / D. Casley, K. Kumar. – Baltimore : Johns Hopkins University Press for the World Bank, 1987. – 159 p.
4. Kusek, J. Ten steps to a results-based monitoring and evaluation system J. Kusek, Z. Rist. – Washington : World Bank. R.C., 2004. – P. 45–59.

ОЦІНКА ЕКОЛОГІЧНОГО СТАНУ БАСЕЙНУ Р. ЗОЛОТУХА

Буднік З.М., к.с.-г.н., доцент
Національний університет водного
господарства та природокористування

Рабешко О.В. аспірант
Національний університет водного
господарства та природокористування

З кожним роком все гостріше постає питання збереження та відновлення природного стану річкових екосистем. Адже неупинно зростаючий антропогенний вплив на довкілля призводить до значного погіршення екологічного стану всіх його компонентів, в тому числі водних об'єктів. Інтенсивне використання водних об'єктів для потреб комунального господарства, промисловості, сільського господарства сприяє забрудненню поверхневих вод та погіршує стан річкових басейнів [1].

Відповідно внаслідок антропогенного впливу на річкові екосистеми спостерігається погіршення екологічного стану водних біоценозів. Це, у свою чергу, негативно відображається на видовому біорізноманітті.

Питання екологічного стану басейнів малих річок висвітлено в працях В.Д. Романенка, В.С. Жукінського, С.О. Афанасьєва, В.І. Щербака, В.К. Хільчевського, С.Т. Вознюка, М.О. Клименка, О.Г. Васенка, Д.В. Лико, В.С. Мошинського, С.І. Сніжка, Ю.О. Тараріко, А.В. Яцика, Й.В. Гриба, Ю.В. Пилипенка, В.І. Пічури, О. М. Клименка, В. В. Борисюка, О.В. Мудрака, О.О. Бедункової, Ю.Р. Гроховської, І. І. Статника та інших науковців [2-6].

У 2019 році набрав чинності наказ Міністерства екології та природних ресурсів України «Про затвердження Методики віднесення масиву поверхневих вод до одного з класів екологічного та хімічного станів масиву поверхневих вод, а також віднесення штучного або істотно зміненого масиву поверхневих вод до одного з класів екологічного потенціалу штучного або істотно зміненого масиву поверхневих вод» від 14 січня 2019 р. № 5 [7]. Згідно запропонованої методики визначення екологічного стану масиву поверхневих вод здійснюється за біологічними, гідроморфологічними, хімічними та фізико-хімічними показниками, які узагальнено характеризують стан води. Тому для оцінки екологічного стану екологічного стану р. Золотуха ми використали саме цю методику.

Річка Золотуха належить до басейну р. Західний Буг і є її правою притокою першого порядку. Басейн річки розміщений в межах лісової зони. Протікає річка по території Волинської області. Довжина річки 33,7 км, площа водозабору 232 км², залісненість – 24,6%, заболоченість - 4,3%, розораність – 35%. За витік річки прийняти точка земної поверхні з відміткою 20530 м абс., розміщена за 2 км на південний схід від села Верба. Річка не має приток довжиною більше 10 км.

Коефіцієнт густоти мережі (без врахування річок з довжиною менше 10 км) складає 0,15 км/км². Падіння річки становить 32,5 м, середньозважений нахил – 0,78 м/км. Норма стоку річки складає 21,92 млн.м³, стік маловодних років забезпеченістю 75 і 95% – відповідно 15,52 і 9,82 млн.м³. Власний стік річки зарегульований слабо.

Оцінка хімічного статусу виділених водних тіл у басейні р. Золотуха була виконана з урахуванням переліку пріоритетних речовин та інших небезпечних забруднюючих речовин, для яких Директивою 2008/105/ЄС визначені гранично допустимі рівні їх вмісту в природних водах (екологічні стандарти) з врахуванням вимог Директиви 2009/90/ЄС. Хімічний статус водних об'єктів повинен відповідати вимогам екологічних цілей для поверхневих вод, викладеним у статті 4 ВРД.

Оцінка хімічного статусу виділених водних тіл здійснювалась на основі даних моніторингу вмісту пріоритетних забруднюючих речовин у поверхневих водах басейну української частини р. Золотуха у 2018 р. Крім того, визначались не всі показники з 33 пріоритетних речовин і 8 інших забруднюючих речовин, (Частина А, Додатка І, Директиви 2008/105/ЄС) у зв'язку з відсутністю даних вимірювань, тому здійснену оцінку хімічного статусу не можна вважати такою, що в повній мірі відповідає вимогам ВРД.

Як характеристики можуть бути використані, як індивідуальні властивості виду (індекс сапробності, індикаторний вага), або популяції (інформаційне різноманітність розмірно-вікових груп, статева структура), так і різноманітні біологічні індекси, які враховують наявність в спільнотах індикаторних груп організмів, і просто співвідношення кількості видів в співтоваристві річковий біоти. Відповідно до ВРД, для оцінки екологічного стану слід застосовувати дані досліджень фітопланктону, фітобентоса, вищої водної рослинності, донних безхребетних і іхтіофауни. На наш погляд, при цьому слід використовувати максимальний набір, не обмежуючись, наприклад, тільки системою сапробності, або одним двома біотичними індексами.

Стан водного середовища за показниками індексів сапробності, вмісту O₂ басейн р. Золотуха відповідає рівновазі (табл. 1). Але невпинний розвиток сільського господарства, використання засобів захисту рослин може призвести до критичної ситуації, тому необхідно здійснювати комплекс заходів щоб не допустити погіршення ситуації.

Таблиця 1

Стан водного середовища р. Золотуха

Ділянка річки Золотуха	Індекс сапробності (по фітопланктону)	Сапробність	Продукція мг O ₂ /л	Деструкція мг O ₂ /л	Відношення продукції до деструкції	Стан водного середовища
Витік	1,6	бета-мезо	2,5	2,5	1,0	рівновага
Гирло	1,9	бета-мезо	2,8	2,8	1,0	рівновага

Визначення хімічного статусу виділених водних тіл показало, що р. Золотуха відноситься до таких, які досягнули доброго хімічного статусу (30,0км) та не досягнуто доброго стану (21,0км) (табл. 2).

Таблиця 2

Результати визначення хімічного статусу поверхневих вод

Хімічний статус	Кількість водних тіл	Довжина, км	Довжина, %
Досягнуто добрий хімічний статус	1	30,0	52,0
Не досягнуто добрий хімічний статус	1	21,0	48,0
Відсутні дані	0	0	0

Після диференціації басейну р. Золотуха, проведення натурних досліджень і визначення сучасних значень характеристик обраних параметрів в самому басейні і в окремих ділянках, були встановлені еталонні створи, і відповідно, типоспецифічні характеристики гідрохімічні, гідрологічні та біологічні показові для кожного з них.

Недосягнення водними тілами доброго хімічного статусу було викликано перевищеннями встановлених гранично допустимих значень середньорічної концентрації наступних показників.

Для р. Золотуха, проведено оцінку ризиків. Висновком оцінки був поділ водних тіл на 3 категорії (табл. 3).

Таблиця 3

Результати оцінки ризиків недосягнення доброго хімічного статусу

Аналіз ризику	Кількість водних тіл	Довжина, км	Довжина, %
Без ризику	1	30,0	52,0
Ризик можливий	1	21,0	48,0
Ризик наявний	0	0	0

Розроблена в Україні система «Класифікація якості ріки та біорізноманіття» («River Quality and Biodiversity Assessment» – RQBA) базується на порівнянні даних щодо цільового або референційного (тобто такого, що відповідає стану не порушеного водного об'єкту) та сучасного стану середовища за станом біоти та основних біотопів (табл. 4).

Таблиця 4

Форма оціночної таблиці «RQBA»

Водне тіло (назва, географічні координати)			Коефіцієнт	Клас якості
Дата проведення оцінки	Сучасний стан (актуальні дані)	Цільовий стан (референційні значення)		
Характеристики (дескриптори)				
БЛОК 1. (Якість води) значення біоіндикаційних індексів				
ТВІ (донні макробезхребетні)	7	7	1	1
Сапробність (фіто-, зоопланктон, донні макробезхребетні)	1,8	1,5	2	0,8

Трофність	бета-мезотрофна		1	1
Загальна класифікація по блоку 1 (бали)			2	0,9
БЛОК 2. (Структура угруповань) Кількість видів в індикаторних характерних та показових для еталонних умов групах				
Безхребетні	<i>Plecoptera</i> – 0	<i>Plecoptera</i> – 3-4	5	0
	<i>Ephemeroptera</i> – 1	<i>Ephemeroptera</i> –	4	5
	<i>Trichoptera</i> – 3	3	3	1,6
	<i>Odonata</i> – 2	<i>Trichoptera</i> – 5	2	1,5
	<i>Bivalvia</i> – 0	<i>Odonata</i> – 3	4	0
		<i>Bivalvia</i> – 3		
Судинні рослини	<i>Реофільні</i> -4	<i>Реофільні</i> - 8	3	1,6
	<i>Лімнофільні</i> -5	<i>Лімнофільні</i> - 3	3	
	<i>Болотні</i> - 6	<i>Болотные</i> - 3	4	
Водорості	3	3	1	1
Загальна класифікація по блоку 2 (бали)			3	
БЛОК 3. (Біорізноманіття) індикаторні, показові та характерні таксони, а також ендеміки та види, що охороняються				
Безхребетні	3	5	3	1,6
Судинні рослини	4	7	3	1,75
Водорості	2	4	3	2
Риби	7	7	1	1
Водні та навколоводні види хребетних	1	1	1	1
Інвазивні види	-		-	
Загальна класифікація по блоку 3 (бали)			3	
БЛОК 4 – Біотопи (Екотопи, що забезпечують біорізноманіття, показові для еталонних умов співвідношення основних типів біотопів)				
Співвідношення донних ґрунтів	-	-	-	-
Кількість поясів водної рослинності	30%	10%	3	3
Загальна класифікація по блоку 4 (бали)			2,64	3
Загальна класифікація водного тіла (бали, клас)			3	

Як видно з таблиці 4 загальний екологічний стан басейну р. Золотуха задовільний. Оцінивши стан річкового басейну Золотуха ми можемо сказати, що на всій території басейну стан задовільний.

Покращення екологічного стану р. Золотуха можливе лише при застосуванні низки заходів спрямованих на щорічне зниження рівнів забруднення, зменшення водоспоживання та поліпшення системи управління водокористуванням річки.

Список літератури

1. Цьось О. О. Екологічна оцінка якості поверхневих вод річки Цир за категоріями. *Людина та довкілля. Проблеми неоекології*. 2017. №1-2. С.71-76
2. Романенко В.Д., Жукинський В.М., Оксіук О.П. та ін. Методика встановлення і використання екологічних нормативів якості поверхневих вод суші та естуаріїв України. Київ, 2001. 48 с.
3. Пічура В. І. Сільськогосподарське порушення екологічної стійкості басейну річки Дніпро. *Наукові доповіді Національного університету біоресурсів і*

природокористування України. 2016. № 5. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nd_2016_5_11

4. Мудрак О. В. Водно-болотні угіддя Вінницької області — резервати збереження біологічного різноманіття, їх стан та моніторинг. *Агроекологічний журнал.* 2005. № 1. С. 22–30

5. Клименко М. О., Прищепя А. М., Статник І. І., Бєдункова О. О., Буднік З. М. Особливості зміни гідрохімічного режиму р. Іква під дією антропогенної діяльності. *Вісник НУВГП: зб.наук.праць.* Рівне, 2018. №1(81) С.33–42

6. Клименко М. О., Гриб Й. В., Сондак В. В., Гринюк В. І., Войтишина Д. Й. Відродження екосистем трансформованих басейнів річок та озер (Рекомендації до розробки ОВНС) Монографія. / за ред. д.б.н., професора Й.В. Гриба. Рівне. НУВГП, 2012. 246 с.

7. Про затвердження Методики віднесення масиву поверхневих вод до одного з класів екологічного та хімічного станів масиву поверхневих вод, а також віднесення штучного або істотно зміненого масиву поверхневих вод до одного з класів екологічного потенціалу штучного або істотно зміненого масиву поверхневих вод. Наказ Міністерства екології та природних ресурсів України від 14.01.2019р. № 5 [Ел. ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/%20z0127-19>

НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ СОРТОВОГО СКЛАДУ СОЇ

Бутенко Андрій Олександрович
кандидат сільськогосподарських наук, доцент

Грибуля Євген Віталійович, аспірант

Пушкар Нікіта Сергійович, студент
Сумський національний аграрний університет

Збільшення потреб переробної і харчової промисловості у соєвій сировині спонукає дослідників до вивчення та адаптування різних груп сортів сої до певних ґрунтово-кліматичних умов. Останнім часом на районування поставлено багато нових перспективних сортів сої інтенсивного типу. В Україні є достатньо великий сортовий склад сої. Сучасні високопродуктивні сорти сої можуть дати високий врожай при правильному підборі для них тих елементів технології, які б створювали можливість для реалізації закладеного в них потенціалу і були узгоджені з ґрунтово-кліматичними умовами.

В сучасних умовах агровиробництва сорт є найдоступнішим і найдешевшим засобом підвищення врожайності сільськогосподарських культур. У багатьох країнах світу сорти сої на 30–60 % визначають майбутній урожай. Але кожен сорт може повністю реалізувати свої потенційні можливості лише за оптимальних умов вирощування [1].

За несприятливих умов потенціал генотипу рослини може реалізовуватись тільки на 40–60 %, а в окремі роки навіть менше. Найістотніше впливають на ріст, розвиток і формування врожаю сільськогосподарських культур ґрунтові умови, тривалість світлого дня, забезпеченість теплом та фотосинтетично-активною радіацією [2].

Серед світового генофонду сої існує істотна варіабельність за морфологічними та біологічними ознаками, які найбільшою мірою впливають на її харчові властивості [3].

В той же час сорти сої відрізняються вузьким екологічним пристосуванням. Більшість з них адаптовані до умов конкретної зони і вирощуються в досить вузькому географічному діапазоні. Встановлено, що зміна широти (навіть на один градус) впливає на проходження фенофаз у сортів сої, особливо групи пізньостиглих, які сильно реагують на тривалість дня. Тому на кожних 160 км по широті (або на 1 градус) потрібно мати свій сорт. За такої умови спостерігається найвища реалізація генетичного потенціалу продуктивності сорту [4].

Численні дані свідчать про те, що завдяки адаптивному підбору, розміщенню видів і сортів сої, а також селекції на стійкість до абіотичних і біотичних стресів, вдасться істотно зменшити залежність агроценозів від нерегульованих факторів навколишнього середовища, поліпшити якість рослинницької продукції, знизити витрати непоновлюваних ресурсів на її виробництво [2].

Для вирощування сої за кордоном, зокрема в США, здійснюють підбір сортів і розміщення їх в різних ґрунтово-кліматичних зонах залежно від тривалості світлового дня. В Україні, де лімітуючим фактором вирощування сої є тепло, а в деяких регіонах і волога, сорти сої поділені на групи стиглості, тобто за тривалістю вегетаційного періоду.

Найбільш актуальним у селекції сої є створення скоростиглих та ультраскоростиглих високоврожайних сортів, які сприятимуть поширенню сої у північні регіони, а на півдні та в центральній частині України використовуватимуться як попередники під озимі культури.

Створення таких сортів дозволить проводити сівбу у більш ранні строки, коли в ґрунті достатньо запасу доступної вологи для проростання насіння; зменшити негативний вплив високих температур в період плодоутворення, а також використовувати сою як попередник для пшениці озимої.

Під час вибору сорту науковці рекомендують, в першу чергу, звертати увагу на такі характеристики: урожайність, скоростиглість, стійкість до обсіпання, вилягання, ураження хворобами і пошкодження шкідниками, в посушливій зоні – стійкість до посухи, а у зволоженій – до тимчасового перезволоження. Також, в зв'язку з морфологічними особливостями рослин сої, останнім часом звертають увагу на висоту прикріплення бобів нижнього ярусу та стійкість бобів до розтріскування [3, 6].

Використовуючи світовий і вітчизняний генофонди сої, селекціонери провідних наукових центрів України створили нові, високопродуктивні сорти сої інтенсивного типу, адаптовані до місцевих умов регіонів.

Рекомендації щодо поширення певного сорту в різних зонах соєсіяння визначають здебільшого за тривалістю вегетаційного періоду. Численними науковими дослідженнями з'ясовано, що тривалість вегетаційного періоду залежить не лише від біологічних особливостей сорту, а й від географічних зон та погодних умов років вирощування.

В результаті скорочення посівних площ (з різних причин) під основною зернобобовою в Україні культурою – горохом, посівні площі якого раніше досягали більше 1 млн. га і використовували його як попередник для пшениці озимої, її почали висівати по гірших попередниках і часто в пізні строки. Пшениця озима, посіяна після цих культур, входить в зиму слабкою, рослини її часто гинуть від вимерзання та інших причин. На підсів і пересів озимих витрачаються значні кошти, що є економічно не вигідним. В цих умовах роль скоростиглих сортів сої підвищується в зв'язку з необхідністю вирішення проблеми попередників для озимих зернових культур.

В той же час, наявні у виробництві сорти сої, ще далеко не повністю відповідають вимогам виробництва. Не досягнута стабільно висока продуктивність сортів сої, стійкість до екстремальних факторів довкілля, в окремі несприятливі роки деякі сорти вилягають, подовжується їх період вегетації – при більш пізніх строках сівби, або під час зниження температури в критичні періоди росту та розвитку. У світовому генофонді сої група скоростиглих сортів найменш чисельна, багато представників цієї групи мають спільне походження, і тому для

них характерними є одні і ті ж недоліки: невисока продуктивність, схильність до розтріскування [2, 7].

За тривалістю вегетаційного періоду всі сорти сої, занесені до державного Реєстру сортів рослин України, починаючи з 1981 і до 2019 року, можна поділити на чотири групи:

1. Скоростиглі (Авантюрин, Адамос, Александрит, Альянс, Аннушка, Байка, Білявка, Буга, Вільшанка, Ворскла, Галлек, Галі, Дені, Естафета, Єлена, Кобза, Ксеня, Легенда, Меркур, Муза, Сіверка, Спритна, Танаїс, Терек, Устя, Фаворит, Фея, Фортуна, Хорол, Чемпіон);

2. Ранньостиглі (Амадеус, Аметист, Анжеліка, Аполлон, Аріса, Алмаз, Бісер, Говерла, Діадема, Поділля, Дана, Діона, Донька, Кассіді, КиВін, Кубань, Луна, Мальвіна, Мрія, Опалін, Педро, Тріада, Рапсодія, Романтика, Руса, Святкова, Симфонія, Фаетон, Хортиця);

3. Середньоранні (Абеліна, Аратга, Артеміда, Берегиня, Богеміас, Васильківська, Данко, Ельдорадо, Золотиста, Іванка, Кіото, Омега вінницька, Оксана, Каната, Карра, Оріана, Падуа, Прикарпатська 96, Сяйво, Святогор, Смуглянка, Сонячна, Сігалія, Спринт, Таврія, Фарватер, Чернівецька 9);

4. Середньостиглі (Анатоліївка, Витязь 50, Вінні, Галина, Георгіна, Демос, Іна, Кент, Маша, Мельпомена, Сінара, Султана, Полтава, Феміда).

При цьому станом на 2019 рік: скоростиглих – 70 сортів; ранньостиглих – 51; середньоранніх – 36 та середньостиглих – 24 сорти [8].

Сучасні сорти сої вітчизняного походження характеризуються новою архітектонікою рослин: за оптимальної густоти вони прямостоячі; мають обмежену гіллястість; потовщене стебло; трійчасті листки, переважно клиноподібної, овально-видовженої, яйцеподібної форми, цілюкраї, з хвилястою зморшкуватою поверхнею листкових пластинок; крупне насіння; низький ступінь опушення. У рослин сої цього підвиду високе прикріплення бобів нижнього ярусу, насіння має високі якісні показники [7].

Тому, у місцевих умовах можна вирощувати лише занесені до Держреєстру та рекомендовані для відповідних ґрунтово-кліматичних умов сорти сої. Під час вибору сорту основними критеріями оцінки в умовах сьогодення є: продуктивність, тривалість вегетаційного періоду, стійкість до осипання та вилягання, стійкість до хвороб та шкідників, а також стійкість до стресових несприятливих абіотичних чинників. Сорти сої мають ефективно використовувати всі життєві фактори впродовж усього вегетаційного періоду. На ґрунтах з легким гранулометричним складом, які мають тенденцію до перезволоження й охолодження, рекомендується вирощувати скоростиглі сорти сої. Не бажано вирощувати сою на полях, де виникають проблеми боротьби з бур'янами, особливо широколистяними. У роки з ранньою весняною посухою перевагу мають сорти з довшим періодом вегетації, у роки з літньою посухою – ранньостиглі сорти. Найбільше зниження врожаю спостерігається, коли посуха збігається з фазою наливу насіння, особливо на її початку [3, 5].

За сприятливих умов вологозабезпечення в середині літа (в другій половині вегетаційного періоду) краще вирощувати середньостиглі та пізньостиглі сорти.

Якщо ж друга половина вегетаційного періоду буде прохолодною та дощовою, краще надати перевагу скоростиглим сортам. Практика показує, що використання скоростиглих сортів для пізнього строку сівби дуже рідко є виправданим і можливе при пересіванні сої через несприятливі погодні умови навесні, а також для післяукісних і післяжнивних посівів [2].

Об'єктивний вибір сорту значною мірою залежить від результатів екологічного сортовипробування в даному регіоні.

З появою нових сортів виникає необхідність для розроблення та запровадження відповідної сортової агротехніки для нового сорту, спрямовану на максимальну реалізацію його біологічного потенціалу.

Важливим елементом в технології вирощування є добір перспективних сортів, які б були більш стійкими до несприятливих умов та ефективно використовували наявні запаси продуктивної вологи ґрунту [2, 4, 6, 7].

Список літератури:

1. Гайцюк Ю. Структура врожаю та продуктивність сої сорту Феміда залежно від традиційної та альтернативної технології її вирощування. *Зб. наук. праць Уманського державного аграрного університету*, 2007. Вип. 65. – 4.1: Агрономія. С. 46–52.
2. Бахмат О. М., Гойсюк Ю. В. Урожайність сої при екологічних принципах її вирощування в умовах південної частини Західного Лісостепу України. *Зб. наук. праць Подільського ДАТУ*, 2004. Вип. 12. С. 79–85.
3. Бабич А. та ін. Продуктивний потенціал сортів сої для регіонів України. *Пропозиція*, 2000. № 11. С. 33–35.
4. Шарубін І. О., Нагорний В. І. Перспективи і напрями збільшення виробництва сої в північно-східному Лісостепу України. *Насінництво*, 2012. № 1. С. 8–10.
5. Агробиологические особенности возделывания сои в Украине: монография / Адамень Ф. Ф. и др. Киев, 2006. 456 с.
6. Шевніков М., Логвиненко О. Вплив строків, способів сівби, норм висіву різних сортів сої на її продуктивність. *Вісник ПДАА*, 2013. № 1. С. 12–16.
7. Сорти сої і їх агробіологічні особливості вирощування / Матушкін В. О., Магомедов Р. Д., Мошкова О. М. та ін. Ін-т рослинництва ім. В. Я. Юр'єва УААН. Харків, 2006. 60 с.
8. Державний реєстр сортів рослин, придатних для поширення в Україні на 2019 рік. Державна ветеринарна та фітосанітарна служба України. Київ. 2019

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ПРАЦІВНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Вайда Тарас Степанович
кандидат педагогічних наук, доцент
завідувач кафедри спеціальної фізичної та вогневої підготовки
Херсонського факультету, Одеський державний університет
внутрішніх справ, м. Херсон, Україна

Онопченко Наталя Василівна
викладач кафедри спеціальної фізичної та
вогневої підготовки Херсонського факультету
Одеський державний університет внутрішніх справ, м. Херсон, Україна

Актуальність проблеми. Національна поліція України (далі – НПУ) є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ і який реалізує державну політику у сферах забезпечення охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства та держави, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки й порядку [1; 2]. У відповідності зі статтею 59 Закону України «Про Національну поліцію» служба в поліції є державною службою особливого характеру, яка є професійною діяльністю поліцейських з виконання покладених на поліцію повноважень [1].

Враховуючи складні завдання, котрі виконують органи та підрозділи НПУ, важливе місце в організації та проходженні служби її працівниками займають питання нормативно-правового врегулювання безпеки життя і професійної діяльності правоохоронців, оскільки конституційна норма (стаття 3) про те, що життя і здоров'я людини, її безпека визначаються у нашій країні найвищою соціальною цінністю [3], у повній мірі стосується і поліцейських.

Зниження уваги до цього аспекту професійної діяльності призводить до непоодиноких випадків смерті або травматизму серед працівників поліції під час виконання службових обов'язків, особливо в екстремальних умовах з охорони громадського порядку (далі – ОГП) та в боротьбі із злочинністю. Підтвердженням цього є той факт, що загалом за 28 років незалежності України при виконанні службових обов'язків загинуло 1671 працівник МВС, 14 508 осіб отримали поранення. При цьому з початку антитерористичної операції 455 правоохоронців загинули через військові дії на Донбасі. У боротьбі з російськими окупантами за територіальну цілісність України в зоні АТО/ООС 1920 поліцейських також отримали поранення, 34 пропали безвісти, у 341 встановлена інвалідність, є 1 полонений, 243 неповнолітніх дітей залишилися без батька [4].

У зв'язку із виконанням правоохоронних функцій, які мають специфічний характер у діяльності різних підрозділів поліції (кримінальної, патрульної та спеціальної поліції, поліції охорони, поліції особливого призначення, органів досудового розслідування), безпека життєдіяльності їх працівників визначається

широким спектром факторів. Мінімізації або уникнення їх негативного впливу на працівників поліції відповідних підрозділів під час проходження служби в НПУ регламентується багатьма нормативно-правовими актами, які враховують в тому числі й цей аспект професійної діяльності.

Концептуальні основи вирішення проблеми особистої безпеки, правового захисту працівників під час їх професійної діяльності досліджують такі українські та закордонні вчені, як: В.Г. Андросюк, В.Т. Білоус, О.Ф. Бондаренко, І.П. Голосніченко, В.В. Гриценко, А.В. Гутник, С.К. Делікатний, В.Р. Жвалюк, М.М. Ібрагімов, Л.І. Казміренко, М.В. Коваль, В.В. Лисенко, В.С. Медведєв, П.В. Мельник, Н.Р. Нижник, О.І. Остапенко, Г.П. Піскун, В.І. Плиско, Т.О. Проценко, В.Д. Сущенко, Л.В. Терещенко, В.О. Шамрай, В.К. Шкарупа, Г.О. Юхновець та ін.

Розглядаючи проблеми забезпечення безпеки поліцейських, необхідно зазначити, що безпека життєдіяльності вивчає проблеми захисту людей в різних видах діяльності (зокрема у правоохоронній, трудовій, військовій та в ін.).

Важливість нашого дослідження підкреслюється ще й тим, що у жодному з видів діяльності неможливо досягти гарантій абсолютної безпеки працівника, будь-яка праця у тому або іншому вигляді є небезпечною. Але особливо небезпечною є професійна діяльність поліцейського.

Метою роботи є: 1) розкриття деяких положень нормативно-правової бази чинного законодавства, котрі регламентують застосування різноманітних механізмів забезпечення безпеки поліцейських; 2) пошук шляхів удосконалення професійної підготовки правоохоронців, які забезпечать належну готовність працівників поліції до безпечних дій у складних умовах несення служби під час ОГП та в боротьбі із злочинністю.

Результати дослідження. До основних умов, які забезпечують необхідний рівень безпеки життя і діяльності працівників НПУ під час несення служби, в першу чергу відносять: 1) високу фахову підготовку особового складу (психологічну, фізичну, вогневу, технічну, функціональну та ін.); 2) наявність повноважень щодо застосування не тільки засобів індивідуального захисту, а й заходів примусу (засобів фізичного впливу, спеціальних засобів та вогнепальної зброї), котрі передбачені розділом V «Поліцейські заходи» Закону України «Про Національну поліцію» [1]; 3) постійний посилений контроль за дотриманням поліцейськими заходів безпеки тощо [2; 5].

Значне місце у системі забезпечення безпеки життєдіяльності працівників НПУ займають спеціальні засоби, зокрема, при несенні служби з ОГП. Згідно Правил застосування спецзасобів... вони використовуються у першу чергу для: 1) захисту громадян та самозахисту працівників поліції від нападу й інших дій правопорушників, що створюють загрозу їхньому життю або здоров'ю; 2) припинення опору працівникові поліції та особам, які виконують службові обов'язки з ОГП та в боротьбі із злочинністю [5].

Попередженню екстремальних ситуацій, котрі можуть негативно позначитися на житті чи здоров'ї працівників НПУ, є, зокрема, основні положення Інструкції про організацію та порядок проведення поліцейських операцій з розшуку і

затримання озброєних та інших осіб, які вчинили суспільно небезпечне діяння [6] щодо дотримання правоохоронцями заходів безпеки, наприклад, при перевірці документів у правопорушника, затримання правопорушників та осіб, підозрюваних у вчиненні злочину тощо.

З метою налагодження взаємодії сил і засобів, залучених до проведення поліцейських операцій, згідно з типовим спеціальним оперативним планом не рідше одного разу на рік проводяться учбово-тренувальні навчання поліцейських і військовослужбовців Національної гвардії України (далі – НГУ) в умовах, максимально наближених до реальної обстановки проведення поліцейських операцій, по завершенню здійснюється аналіз результатів їх проведення. *Учбово-тренувальні навчання* спрямовані на набутої і вдосконалення поліцейськими та військовослужбовцями НГУ навичок практичного застосування теоретичних знань щодо організації і тактики проведення поліцейських операцій та психологічної готовності до дій в ситуаціях різних ступенів ризику, пов'язаних з розшуком і затриманням осіб, які втекли з-під варти, конвою, озброєних осіб, які погрожують застосуванням зброї та/або інших предметів або її застосовують, інших осіб, протиправні дії яких загрожують життю і здоров'ю людей та/або поліцейського, військовослужбовця НГУ, затримання таких осіб та осіб, які чинять збройний опір, а також для звільнення заручників, із застосуванням превентивних поліцейських заходів і поліцейських заходів примусу [6].

Під час проведення поліцейської операції її керівником уживаються заходи щодо забезпечення безпеки членів груп оперативного шиккування та населення від протиправних посягань озброєних осіб, а також передбачається застосування спеціальних засобів, вогнепальної зброї, озброєння та бойової техніки.

Безпека членів груп оперативного шиккування забезпечується наступними заходами: 1) дотриманням вимог законодавства України щодо застосування фізичної сили, спеціальних засобів, вогнепальної зброї, озброєння та бойової техніки, поводження з такими засобами і зброєю; 2) високим рівнем професійної підготовки керівника поліцейської операції та членів груп оперативного шиккування; 3) ретельною підготовкою та плануванням проведення поліцейської операції; 4) чітким поставленням завдань керівниками поліцейських операцій старшим груп та їх членам, а також безперервним управлінням ними; 5) підтриманням постійної взаємодії між групами оперативного шиккування; 6) використанням засобів індивідуального та групового захисту (шоломи, бронежилети, броньовані щити, інше спеціальне екіпірування).

Кожний член групи оперативного шиккування зобов'язаний оцінити свою особисту професійну, фізичну та психологічну готовність до дій в поліцейських операціях, а також перевірити справність отриманої вогнепальної зброї, спеціальних засобів, засобів індивідуального захисту, зв'язку і доповісти про готовність або виявленні недоліки старшим чи командирам груп оперативного шиккування.

Старші або командири груп оперативного шиккування особисто вибірково перевіряють (задають контрольні запитання, дають увідні, здійснюють огляд спеціальних засобів, вогнепальної зброї) конкретного члена групи оперативного

шикування під час їх особистих доповідей щодо справності і наявності озброєння, спеціальних засобів та спорядження.

Безпека населення під час проведення поліцейських операцій забезпечується шляхом: 1) оповіщення населення про подію, що сталася, з попередженням про можливі наслідки і зазначенням небезпечних територій та об'єктів, які закрито для руху й відвідування; 2) своєчасної евакуації осіб з приміщень і територій, які потрапляють у зону обстрілу.

Конкретні заходи щодо забезпечення безпеки населення визначаються керівником поліцейської операції, ураховуючи характер, масштаби та умови її проведення.

У разі необхідності застосування спеціальних засобів, вогнепальної зброї, озброєння та бойової техніки члени груп оперативного шикування повинні діяти з урахуванням обстановки, яка складалася, мети, яку треба досягнути, зводячи до мінімуму загрозу життю і здоров'ю людей та можливість заподіяння їм матеріальних збитків [6].

У свою чергу Закони України «Про Національну поліцію» [1], «Про охорону праці» [7] забезпечують соціальні гарантії працівникам НПУ, які постраждали при виконанні своїх професійних обов'язків.

Важливість розгляданого нами аспекту безпеки полягає ще й у тому, що працівник поліції повинен турбуватися не тільки про своє життя і здоров'я. У відповідності до вимог статті 3 Закону України «Про національну безпеку України» державна політика у сферах національної безпеки і оборони спрямована на захист людини і громадянина – їхніх життя і гідності, конституційних прав і свобод, безпечних умов життєдіяльності [8]. Тому, використовуючи потенційні можливості поліції як державного органу виконавчої влади, надані законом України «Про Національну поліцію» (стаття 1), поліцейський зобов'язаний захищати вищезазначені інтереси людини, суспільства і держави від протиправних посягань [1; 2]. Саме захищеність життєво важливих інтересів людини та держави у цілому забезпечують сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізацію реальних або потенційних загроз національним інтересам [8].

Оскільки значне місце у забезпеченні національної безпеки відводиться органам НПУ держави, то однією із умов успішного вирішення поставлених перед ними завдань є дотримання безпеки життєдіяльності працівників поліції у боротьбі із злочинністю, при протидії тероризму, забезпеченні захисту та врятуванні населення у разі виникнення надзвичайних ситуацій техногенного і природного характерів та ін.

У закладі вищої освіти МВС України (далі – ЗВО МВС) підготовка правоохоронців з врахуванням вищезазначеного аспекту можлива, на нашу думку, перш за все за умови орієнтації та цільової спрямованості всіх компонентів процесу професійного навчання (змісту, форм, методів, засобів, результатів) на вирішення завдань формування відповідної системи знань і вмінь з безпеки життя й професійної діяльності майбутнього спеціаліста, його світогляду у цілому на міждисциплінарній основі. Така організація освітнього процесу може мати

різномірну структуру: 1) носити локальний характер, обмежуючись розглядом окремого аспекту особистісної безпеки межами однієї навчальної теми конкретної дисципліни (наприклад, навчальної дисципліни «Спеціальна фізична підготовка»); 2) охоплювати декілька навчальних тем, пов'язаних загальними для ряду дисциплін ідеями вивчення заходів безпеки («Домедична допомога», «Тактико-спеціальна підготовка», «Безпека життєдіяльності та охорона праці», «Вогнева підготовка»); 3) об'єднувати групу навчальних дисциплін, що вирішують комплексну міждисциплінарну проблему забезпечення безпеки професійної діяльності поліцейського (групи дисциплін або частини навчального плану). Наприклад, *нормативна частина* навчального плану об'єднує: а) цикл дисциплін гуманітарної і соціально-економічної підготовки; б) цикл дисциплін природничо-наукової (фундаментальної) підготовки; в) цикл дисциплін професійної та практичної підготовки; *варіативна частина* навчального плану з підготовки фахівців (для прикладу – слідчих для органів досудового розслідування) об'єднує: а) дисципліни професійної та практичної підготовки за вибором ЗВО; б) дисципліни професійної та практичної підготовки за вибором здобувача вищої освіти.

Зазначені підходи є сприятливими умовами для реалізації вимог наказу МВС України від 26.01.2016 № 90, який у сучасних умовах регламентує організацію професійної підготовки осіб рядового та начальницького складу НПУ [9].

Отже, як висновок можна зазначити: 1) чинне законодавство має достатньо механізмів врегулювання питань із забезпечення безпеки життя і діяльності працівників НПУ під час проходження ними служби; 2) завдання відомчого ЗВО МВС України зі специфічними умовами навчання – дати правоохоронцю з використанням усіх потенційних можливостей освітнього процесу вищу ґрунтовну підготовку з цього аспекту для належного здійснення в майбутньому правоохоронної діяльності в практичних підрозділах НПУ.

Список літератури

1. Про Національну поліцію: Закон України від 02 липня 2015 року № 580-VIII. Дата оновлення: 16.01.2020. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/580-19/conv/page1-4>. (дата звернення: 25.03.2020).

2. Про затвердження Положення про Національну поліцію: Постанова Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2015 р. № 877. Дата оновлення: 27.04.2019. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-2015-%D0%BF>.

3. Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України від 28 червня 1996 року. Дата оновлення: 30.09.2016 № 1401-VIII. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення: 15.03.2020).

4. Під час війни в Донбасі загинули майже 500 правоохоронців – Аваков. URL: <https://dt.ua/UKRAINE/pid-chas-viyni-v-donbasi-zaginuli-mayzhe-500-pravoohoronciv-avakov-321382.html> (дата звернення: 30.03.2020).

5. Про затвердження переліку та Правил застосування спеціальних засобів військовослужбовцями Національної гвардії під час виконання службових завдань: Постанова Кабінету Міністрів України від 20 грудня 2017 року № 1024. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1024-2017-%D0%BF>. (дата звернення:

30.03.2020).

6. Про затвердження Інструкції про організацію та порядок проведення поліцейських операцій з розшуку і затримання озброєних та інших осіб, які вчинили суспільно небезпечне діяння : Наказ МВС України від 09.10.2017 року № 841 дск.

7. Про охорону праці : Закон України від 14 жовтня 1992 року № 2694-ХІІ (із змінами станом на 27.12.2019). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12> (дата звернення: 30.03.2020).

8. Про національну безпеку України: Закон України від 21 червня 2018 року № 2469-VIII (із змінами станом на 15.03.2020). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19> (дата звернення: 30.03.2020).

9. Про затвердження Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України : наказ МВС України від 26.01.2016 № 50.

ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ЖИТТЄПРОСТОРУ СТАРШОКЛАСНИКІВ

Васьківська Галина Олексіївна
доктор педагогічних наук, професор
Інститут педагогіки НАПН України

Освітнім середовищем або освітнім простором називають шкільне середовище, що розглядається як феномен, як своєрідна культура в історичних векторах її розвитку. Як «сукупність умов і впливів, які створюють основу для навчання, виховання, розвитку учнів» трактує освітнє середовище сучасний український дидакт О. Савченко [1, с. 493]». За результатами аналізу наукових джерел можна констатувати, що основними складниками освітнього середовища є: а) освітній процес; б) освітні структури і підструктури; в) форми та методи організації такого середовища; г) педагогічні технології; д) психолого-педагогічний супровід, е) предметно-просторова організація і т.ін.

Викладаючи своє розуміння поняття «освітнє середовище», почнемо з того, що воно складається з двох слів: «освіта» і «середовище». Якщо середовище – усе, що нас оточує, то освіта – цілеспрямована пізнавальна діяльність людей зі здобуття знань, набуття умінь і формування навичок, або їх розвиток та вдосконалення. Освіта як передача накопичених суспільством знань молодому поколінню спрямовується на розвиток у його представників пізнавальних можливостей і пізнавального потенціалу, а також набуття умінь і навичок для практичного застосування здобутих загальноосвітніх і професійних знань. Отже, освіту вважаємо передаванням у спадок майбутнім поколінням накопичених людством знань, де «баланс образів, що формуються, ґрунтується на конкретному співвідношенні й взаємодії знань і умінь, закладених у зміст освіти» [2, с. 44].

Сьогодні заклади загальної середньої освіти не єдине джерело здобуття знань, тому і говорити про школу як єдине освітнє середовище є помилковим.

Чеський психолог М. Черноушек [3] виокремлює: 1) сімейне середовище (фізичну й побутову організацію простору, а також стосунки між людьми, за яких зростає дитина); 2) шкільне середовище (від ясел і дитячого садка до закінчення середньої школи й далі); 3) емоційне середовище (емоційна атмосфера, за якої розвивається дитина); 4) навколишнє середовище у широкому його розумінні (середовище однолітків, культурне, етнічне, ідеологічне, інформаційне, географічне). Інший чеський дослідник Г. Клаус, аналізуючи сімейне середовище, зазначає, що це середовище є «емоційним персональним середовищем», з яким дуалізує така сфера «як соціально-культурне середовище» [4, с. 121].

Проаналізувавши педагогічні, психологічні, соціологічні джерела, здійснивши спостереження, опитування, анкетування та інтерв'ювання здобувачів профільної освіти (педагогічний експеримент), ми з'ясували, якими саме є джерела здобуття ними знань, необхідних для життя. Ураховуючи думку О. Савченко про те, що «людина існує, розвивається, формується у взаємодії із середовищем та іншими людьми. Завдяки цій взаємодії, уродженим здібностям і власній активності вона

стає особистістю» [1, с. 130], ми дійшли висновку, що у процесі профільної підготовки учнів старшої школи важливим є саме середовищний підхід. Тож середовищний підхід ми розглядаємо як чинник рефлексії, яка є «не лише ситуативним моментом діяльності, мислення або спілкування, а й однією з умов самоорганізації людини, що розвивається через осягнення смислів і цінностей предметів її багатовимірного світу, відкриття у них самої себе, своїх справжніх потреб і можливостей, істинних мотивів поведінки» [5, с. 40].

Знання спонукають до рефлексії. Р. Холланд стверджує: «людська рефлексія визначає особистісне існування і є основою, на якій люди формуються як соціальні одиниці [6, с. 480]». Тобто, середовище – це комплекс зовнішніх явищ, які чинять на людину синергетичний тиск і значною мірою позначаються на її розвитку.

Ми визначили, що освітнє середовище як середовище здобуття учнями знань, накопчених людством, поділяється на: а) шкільне – як навчальне (навчання загальноосвітнім предметам, курсам за вибором і т.п.) і як позанавчальне середовище (гуртки, секції тощо); б) родинно-сімейне; в) мас-медійне (mass-media) (електронні засоби масової інформації і друковані, цифрове телебачення, радіо, а також зовнішня реклама, реклама у громадському транспорті і т.ін.); г) юнацько-молодіжне; д) інформаційно-інформатизаційне (Internet, стільникові мережі); е) просторово-локалізаційне, де відбувається спілкування між людьми (кінотеатри, магазини, аптеки, місця відпочинку, інші громадські місця); д) культурно-естетичне (пам'ятки історії і культури, театри, музеї, виставки, заповідники тощо). До шкільного освітнього середовища ми відносимо: 1) освітній процес; 2) освітні структури і підструктури; 3) форми й методи організації освіти, педагогічні технології, психолого-педагогічний супровід, предметно-просторову організацію і т.п.

З метою визначення впливу освітнього середовища на формування у здобувачів профільної освіти потреби використовувати в повсякденні знання, здобуті з природничих і гуманітарних предметів, а також курсів за вибором, ми опитали 321 10-11-класника, 112 десятикласників (усього – 433 учні) і 206 дев'ятикласників (для порівняння). Загалом для старшокласників характерним виявилось використання знань з таких природничих предметів: фізика – 96 (22,17%); біологія – 73 (16,86%); географія – 69 (15,94%); хімія – 43 (9,93%).

Для 10-11-класників виявилось характерним використання знань з таких гуманітарних предметів: українська мова – 335 учнів (або – 81,99%); іноземна мова – 147 (33,95%); історія України – 92 (21,25%); всесвітня історія – 80 (18,48%); українська література – 54 (12,47%); зарубіжна література – 44 (9,93%); основи безпеки життєдіяльності – 36 (8,31%); основи права – 24 (5,54%); основи філософії – 24 (5,54%); основи економіки – 21 (4,85%); людина і світ – 16 (3,70%); основи етики – 1 (0,23%).

Констатуємо: незаперечними лідерами серед предметів, знання з яких учні 11-х, 10-х і 9-х класів використовують у повсякденному житті, є українська та іноземні мови. Якщо зважати на дані, що стосуються тільки старшокласників (учнів 10-х і 11-х класів), то до попередніх двох предметів додаються історія

України і всесвітня історія [7]. У повсякденному житті (у школі, вдома, у колі друзів і знайомих) здобувачі профільної освіти послуговуються знаннями, здобутими переважно під час опанування таких предметів природничого і гуманітарного циклів: фізика, географія, біологія, українська та іноземні мови, історія України, всесвітня історія і зарубіжна література.

Отже, освітнє середовище ми визначаємо як сукупність біологічних, психологічних, соціальних і культурних чинників, які, взаємодіючи, детермінують життєпростір здобувачів профільної освіти, несуть відповідне інформаційне навантаження, яке фіксується як знання.

Список літератури

1. Савченко О. Я. *Дидактика початкової освіти* : підруч. Київ: Грамота, 2012. 504 с.
 2. Васьківська Г. О. Особливості формування системи знань про людину у змісті підручника нового покоління. *Проблеми сучасного підручника*. Київ: Ін-т педагогіки – Харків : ФОП Стеценко І. І., 2010. Вип. 1(10). С. 41–48.
 3. Черноушек М. *Психология жизненной среды*. Пер. с чеш. И. И. Попа. Москва: Мысль, 1989. 174 с.
 4. Клаус Г. *Кибернетика и философия*. Пер. с нем. И. С. Добронравова. Москва: Издательство иностранной литературы, 1963. 531 с.
 5. Марусинець М. М. *Професійна рефлексія майбутнього вчителя початкових класів: теорія і практика формування* : монографія. Умань: ПП Жовтий О. О., 2012. 419 с.
 6. Holland R. *Reflexivity. Human Relations*. 1990. Vol. № 4. P. 463–483.
 7. Васьківська Г. О. *Формування системи знань про людину в учнів старшої школи: теорія і практика* : монографія. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2012. 512 с.
- УДК 372.15 4.

ДО ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ФАХІВЦІВ ПЕРЕРОБНИХ І ХАРЧОВИХ ВИРОБНИЦТВ

Вікторія Новікова

старший викладач кафедри технологій переробних і харчових виробництв
Харківський національний технічний університет сільського господарства
імені Петра Василенка, м. Харків, Україна

Постановка проблеми. Сьогодні у студентів вищої школи стоїть дуже складне завдання: набути професійних знань, умінь та професійних навичок, щоб зайняти достойне місце на ринку праці, бути затребуваним фахівцем. Сьогодні для роботодавців є важливим не тільки те, що знають та вміють робити випускники, а й готовність до вирішення складних (комплексних) практичних проблем, які виступають у вигляді суперечливої ситуації, уміння збирати та використовувати необхідну інформацію для вирішення технологічних завдань, уміння швидко приймати практичні рішення [1].

Аналіз попередніх досліджень свідчить, що проблемі шляхів формування професійних компетентностей спеціалістів велику увагу приділяється в галузі дошкільної, гуманітарної освіти, інклюзивної освіти, медицини та фармакології. Так, відомі роботи В. Бахрушина; Дж. Равен [2]; L. Salganik, D. Rychen, Urs. Moser & J. Konstant ; M. Sielatucki та інш. Бракує наукових робіт щодо формування професійних компетентностей спеціалістів в галузі харчової та переробної промисловості. Тому розкриття різних аспектів проблеми формування професійної компетентності фахівців переробних і харчових виробництв є актуальною та необхідною як для майбутніх фахівців цієї галузі, так і для педагогів вищої школи.

Наприклад, однією з найважливіших компетенцій фахівця є інформаційна, яка означає здатність знайти, вибрати, оцінити інформацію з різних джерел та застосувати її для вирішення теоретичних та практичних завдань. Педагоги вищої школи повинні навчити студента опрацьовувати новий матеріал, виявити його достовірність, пов'язати його з вже відомою інформацією, критично оцінити його актуальність та якість, доопрацювати та застосувати на практиці. Для цього сам педагог повинен мати достатній професійний потенціал та високий рівень мотивації.

Проведений авторкою педагогічний експеримент серед студентів Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка та Харківського кооперативного торгово – економічного коледжу упродовж 2017 – 2019 років свідчить про те, що викладення навчального матеріалу з систематичним та цілеспрямованим зв'язком реальних ситуацій майбутньої професійної діяльності, наведенням прикладів на лекціях та при формулюванні завдань на основі створення реальних ситуацій на семінарських та практичних заняттях, необхідність самостійно знаходити та

опрацьовувати необхідну інформацію значно покращили як суспільну успішність, так і підвищили рівень мотивації більшості студентів в оволодінні професійними знаннями та навичками [3]. Для більш комплексного засвоєння інформації авторкою були обрані невеликі за обсягом, але ті, що краще наочно запам'ятовувались, блоки навчального матеріалу, які були логічно пов'язані між собою та використовувались педагогом систематично протягом всього курсу.

Висновки. Наукова студентська конференція, результати сесії підтвердили високий рівень професійної мотивації, бажання більш ніж половини груп студентів, що приймали участь в експерименті, продовжити пошукові та наукові дослідження в своїй галузі, вміння проводити пошук необхідної інформації та ефективно поширювати свій досвід та отримані знання серед одногрупників, здатність в складних умовах знаходити раціональне рішення виникаючих проблем. У той же час для більшості студентів контрольних груп (ті групи, де не застосовувалася дана методика) важливим є отримання оцінок, а не професійних знань. Порівняння результатів сесії також свідчить про те, що орієнтація на інформацію, що має професійний практичний характер, є високоефективною та актуальною в сучасній підготовці фахівців переробних і харчових виробництв.

Список літератури

1. Стандарт вищої освіти за спеціальністю 181 «Харчові технології» для (бакалаврського) рівня вищої освіти: Наказ Міністерства освіти і науки України від 18.10.2018р. №1125. С. 7-8.

2. Дж. Равен Компетентность в современном обществе. М.: Когито-Центр, 2013. – 400с.

3. Діагностичні підходи до визначення стану духовного і морального здоров'я особистості: навчальний посібник / Укл. проф. М.С. Гончаренко, доц. Е.Т. Карачинська, В.Є. Новікова. – Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2015. – 156с.

СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ ДЕТІНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Вінічук Марія Володимирівна, к.е.н., доцент
Львівський державний університет внутрішніх справ

Головчак Павло Андрійович, здобувач ступеня «магістр»
Львівський державний університет внутрішніх справ

Значний рівень тіньової економіки в Україні та посилення проблем економічного, соціального й політичного характеру, які вона провокує в країні, підсилені негативним впливом процесів глобалізації призводять до значних деструктивних змін та знижують соціально-економічний розвиток держави.

Глобалізація світових господарських відносин та прагнення України інтегруватися у них створили умови для поширення бідності, безробіття, соціальної нерівності через деформації у системі розподілу доходів, недосконале законодавство спричинило появу нелегальної економічної діяльності, приховування її обсягів з метою ухилення від сплати податків, що, своєю чергою підвищує рівень тіньової економіки.

За таких умов особливої актуальності набуває проблема протидії тіньовій економіці, а політика детінізації являється пріоритетним напрямком державної політики України.

За даними Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства обсяги тіньової економіки перетнули критичні межі та становлять значну загрозу національній безпеці країни. Дослідження інтегрального показника рівня тіньової економіки (рис. 1) засвідчують значне зниження ВВП країни за умови збільшення обсягів тіньового сектору, що доводить неспроможність держави протистояти глобальним викликам.

Рис. 1. Динаміка інтегрального показника рівня тіньової економіки в Україні, 2010 – 2018 рр.

Розраховано за: [1]

Тому, важливого значення за таких умов набуває запровадження дієвої політики детінізації економіки, яка повинна передбачати заходи економічного, адміністративного та правового впливу, зокрема:

- 1) оптимізація оподаткування;
- 2) прозорість надання пільг бізнесу;
- 3) стимулювання інвестиційної діяльності;
- 4) протидія корупції;
- 5) створення та реалізація системи моніторингу правопорушень у різних сферах економіки;
- 6) підготовка фахівців з протидії тіньовим процесам;
- 7) посилення кримінальної та економічної відповідальності за ведення тіньової діяльності;
- 8) посилення контролю за доходами і витратами всіх учасників економічної діяльності.

Тільки комплексне виконання зазначених заходів дозволить знизити рівень тіньової економіки в країні та підвищити показники соціально-економічного розвитку.

Таким чином, варто констатувати, що тіньова економіка є загрозливим явищем для країни. Збільшення її обсягів веде до дестабілізації економічної, політичної й соціальної системи, а посилення впливу процесів глобалізації посилює ці процеси.

Список літератури

1. Загальні тенденції тіньової економіки в Україні у 2018 р. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=e384c5a7-6533-4ab6-b56f-50e5243eb15a&tag=TendentsiiTinovoiEkonomiki>. (дата звернення 30.03.2020 р.).

СИЛАБУС В СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Гелеш Анна Валентинівна, к.і.н., асистент
Національний університет «Львівська політехніка»

Перехід до єдиної європейської системи зарахування навчальних досягнень здобувачів вищої освіти, як механізм формування загальноєвропейського освітнього простору, дозволить забезпечити міжнародне визнання національних освітніх програм, мобільність здобувачів і викладачів та удосконалив систему забезпечення якості вищої освіти. У зв'язку з цим змінюється не лише основна нормативна база системи вищої освіти України, але й формуються нові вимоги до навчально-методичного забезпечення освітнього процесу. За умов кредитно-трансфертної технології навчання кожен викладач закладу вищої освіти (ЗВО) зобов'язаний створити комплекс принципово нової навчально-методичної документації, в тому числі силабус – профіль навчальної дисципліни для здобувачів вищої освіти.

Силабус – це документ, в якому роз'яснюється взаємна відповідальність викладача і студента. В ньому представляються процедури (у т.ч. стосовно deadlines і принципів оцінювання), політики (включно з політикою академічної доброчесності) і зміст курсу, а також календар його виконання. В силабусі мають бути озвучені вимірювані цілі, які викладач ставить перед своєю навчальною дисципліною. Здобувач вищої освіти має зрозуміти, чого він/вона зможе навчитися, чим саме може бути корисним цей курс. Силабус окреслює концептуальний перехід від «здобування знань» і «одержання практичних навичок» до компетентностей, що їх може засвоїти здобувач, вивчаючи цей курс. Він включає в себе анотацію курсу, мету (компетентності), перелік тем, матеріали для читання, правила стосовно зарахування пропущених занять [1]. Зазначимо, що на відміну від робочої програми навчальної дисципліни, силабус створюється для здобувачів вищої освіти.

Так, авторкою здійснено спробу розробити макет силабусу навчальної дисципліни для Національного університету «Львівська політехніка» (Рис. 1.).

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЛЬВІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»
Інститут *найменування ІНІІ університету*

Кафедра *найменування кафедри*

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Голова науково-методичної комісії
спеціальності _____ /назва спеціальності/
_____ /підпис/ /прізвище та ініціал/ /
_____ 2020 р.

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

НАЙМЕНУВАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Освітня програма
Рівень вищої освіти
Спеціальність
Галузь знань

ЛЬВІВ – 2020

1. Загальна інформація	
Найменування навчальної дисципліни	
Викладач (-)	
Контактний телефон викладача	
Корпоративна електронна адреса викладача	
Форма навчання	
Обсяг навчальної дисципліни	
Посилання на електронний навчально-методичний комплекс (ЕНМК) в середовищі Moodle через мережу Інтернет: Віртуального навчального середовища Львівської політехніки (ВНС-ЛП)	
Консультації	
2. Анотація до курсу	
3. Мета та цілі курсу	
Метою курсу є	
Цілі вивчення дисципліни:	
4. Програмні результати навчання	
Результати вивчення даної навчальної дисципліни корелюються з компетентностями за освітньою програмою та деталізують такі програмні результати навчання:	
Знання (ЗН):	
Уміння (УМ):	
5. Організація навчання курсу	
Вид заняття	Обсяг курсу
	Загальна кількість годин
	денна форма навчання
	зачнна форма навчання

лекції					
семінарські заняття / практичні / лабораторні					
самостійна позааудиторна робота у т.ч.:					
- контрольні роботи, к-сть/год;					
- розрахункові (розрахунково-графічні) роботи, к-сть/год;					
- індивідуальне науково-дослідне завдання, к-сть/год.					
Екзамен / залік					
<i>Ознаки курсу</i>					
Семестр	Спеціальність	Курс (навчальний рік)		Нормативний/вибірковий	
<i>Тематика курсу</i>					
Тема, план	Форма заняття	Література	Завдання, год	Методи викладання та навчання	Календар виконання
1	2	3	4	5	6
Тема 1. План					
<i>Самостійна позааудиторна робота студента</i>					
Види самостійної позааудиторної роботи			Кількість годин		
Підготовка до лекційних занять					
Підготовка до практичних занять					
Виконання контрольної роботи					
6. Система оцінювання курсу					
Загальна система оцінювання курсу	100 балів.				
Вимоги до контрольної роботи					
Практичні заняття					
Виконання тестових завдань до лекцій у ВИС ЛП.					
Умови допуску до підсумкового контролю (<i>форма контролю</i>)					

Рис. 1. Макет силабусу навчальної дисципліни

Запропонований макет силабусу містить складові необхідні для добувачів вищої освіти, такі як: загальна інформація, анотація до курсу, мета та цілі курсу, програмні результати навчання, що корелюються з компетентностями відповідної освітньої програми, організацію навчання курсу, систему оцінювання курсу, політику курсу та робочу літературу до курсу. Так як, силабус є складовою частиною навчально-методичного забезпечення навчальної дисципліни, він повинен розроблятися, переглядатися та затверджуватися кафедрою до початку навчального семестру поточного навчального року, а також зберігатися на кафедрі та оприлюднюватися в середовищі Moodle через мережу Інтернет навчального середовища ЗВО. Згідно з політикою Стенфордського університету, матеріали курсу мають бути доступні усім здобувачам вищої освіти, незалежно від їх фінансового становища [2].

Силабус розробляється науково-педагогічними працівниками кафедри, за якими закріплено навчальну дисципліну, відповідно до навчального плану підготовки здобувачів вищої освіти. При цьому важливо, щоб отримані, в результаті вивчення курсу здобувачами вищої освіти, знання і вміння відповідали запланованим цілям курсу. Так, автори [Університету Вашингтону](#) пропонують продумати різні системи оцінки: такими будуть тести, групові чи індивідуальні проекти, наукові роботи чи презентації [3].

Для того щоб бути впевненим, що здобувачі вищої освіти ознайомилися із силабусом, авторка своєї статті Jennifer Gozalez [4] рекомендує виділити п'ять хвилин на ознайомлення з силабусом під час заняття, а також запропонувати невеликий тест, зіграти в гру, провести дискусію та зібрати підписи.

Таким чином, складові силабусу повинні відповідати сучасному рівню розвитку освіти і науки та передбачати логічно-послідовний виклад змісту, використання сучасних методів і технічних засобів освітнього процесу, що

дозволять здобувачам вищої освіти набути відповідних компетентностей (результатів навчання). Це, у свою чергу, сприятиме удосконаленню системи забезпечення якості вищої освіти ЗВО України. Ураховуючи вищевикладене, можемо стверджувати, що подані матеріали можуть слугувати основою для розробки силабусів навчальних дисциплін для викладачів ЗВО, зокрема Національного університету «Львівська політехніка».

Список літератури:

1. Глосарій // Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти. [Електронний документ] – Режим доступу: <https://naqa.gov.ua/wp-content/uploads/2020/01/Глосарій.pdf>.

2. Creating a syllabus [Електронний документ] – Режим доступу: <https://teachingcommons.stanford.edu/resources/course-preparation-resources/creating-syllabus>.

3. Course and syllabus design [Електронний документ] – Режим доступу: <https://www.washington.edu/teaching/topics/preparing-to-teach/designing-your-course-and-syllabus/>.

4. Jennifer Gozalez. How to write a syllabus [Електронний документ] – Режим доступу: <https://www.cultofpedagogy.com/course-syllabus-how-to/>.

КЛОНУВАННЯ ЛЮДИНИ ЯК ОДИН З НАПРЯМІВ РЕПОДУКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Герц Алла Анатоліївна
доктор юридичних наук, доцент
Львівський національний університет
імені Івана Франка

Клонування як різновид репродуктивного права на сьогодні є чи не найбільш гостро обговорюваним у всьому світі. Суспільство вже розділилося на супротивників і прихильників клонування, що призводить до протистояння, і досить напруженого. Розділилася також світова спільнота, оскільки різні країни зайняли різні позиції, що відбилося у їхніх національних правових нормах. Якщо клонування людини буде все - таки здійснено, то виникне новий вид індивідуальних відмінностей - генетичний (за способом народження), нова соціальна верства - клони, нова проблема - співіснування клонів і звичайних людей. Навіть для психологічної адаптації до цих проблем соціуму знадобиться певний час і значні зусилля.

Питання клонування має безліч аспектів, зокрема: медичний, етичний, біологічний, релігійний, психологічний і, звичайно, правовий. Можливість клонування людини громадською думкою сприймається неоднозначно. Знов стикаються позиції наукових кругів і духівництва, що виражають полярні точки зору. Проблема клонування людини - проблема етична в першу чергу. Людина вторгається в сферу буття, за яку не відповідальна через свою природу, що робить непередбачуваними наслідки таких кроків. Не випадково представники основних релігійних течій у сучасному світі - християни, іудеї і мусульмани проявляють рідкісну однаковість в різко негативному ставленні до клонування людини.

Юридичні питання клонування поділяються на першочергові, тобто чи допустиме клонування і похідні, які виникають після того, як клонування людини буде дозволено. В разі, якщо почнеться клонування в Україні, з'явиться необхідність в регламентації самої процедури, наприклад питання: яким чином повинна бути оформлена згода людини на її клонування, чи існують групи людей, клонування яких повинно бути заборонено тощо.

З правової точки зору клонування людини вступає в суперечність з найважливішими правами особи, з правом на людську гідність і з правом на цілісність особи. Колосальною юридичною головоломкою стане врегулювання відносин між оригінальною особою і її клоном хоч би в тому, що стосується ідентифікації особи, правонаступництва, сімейних відносин і тому подібне.

Термін "клонування" означає репродукцію біологічного організму, ідентичного на генетичному рівні до організму - донора. У перекладі із грецької "klon" означає паросток рослини, який при висаджуванні у ґрунт може репродукувати рослину, від якої цей паросток відщеплено. В основі клонування лежить мітоз - пряме ділення клітини, при якому генетична інформація розподіляється порівну [1].

На сьогоднішній день Україна підписала і ратифікувала міжнародні акти про заборону репродуктивного клонування людини. У відповідності з ст.9 Конституції України, міжнародні договори, ратифіковані Верховною Радою України, є частиною національного законодавства [2]. Ставлення до питань клонування людини регулюється Законом України «Про заборону репродуктивного клонування людини» [3].

Законодавча позиція України в Законі України «Про заборону репродуктивного клонування» полягає в розмежуванні терапевтичного та репродуктивного клонування людини. При цьому заборона поширюється лише на репродуктивне клонування, а на терапевтичне – не встановлена, що відповідає положенням Хартії ЄС про основні права людини (2000 р.) [4].

Але при цьому слід пам'ятати, що в технічному плані обидва види клонування є ідентичними і відрізняються лише кінцевою метою. Саме тому, дозволяючи терапевтичне клонування, неумисно закладається фундамент для розвитку репродуктивного, а, відповідно, держава не може в повній мірі контролювати дану сферу діяльності людини.

В свій час обґрунтовану пропозицію висловив В. Овчинський, який запропонував визнати клонування різновидом злочинів проти людяності і передати цю категорію справ під юрисдикцію Міжнародного кримінального суду [5].

Важливими є положення Закону України «Про заборону репродуктивного клонування», якими встановлюється заборона на ввіз в Україну і вивіз з її території клонованих ембріонів людини. Поряд з цим в Україні дозволено здійснення клінічних дослідів із застосуванням стовбурових клітин з метою лікування патологій (цирозу печінки, гепатиту, опіків, цукрового діабету та ін.); правових обмежень на терапевтичне клонування з використанням стовбурових клітин, отриманих із тканин абортних ембріонів, в т. ч. вироцених методом *in vitro* не існує; юридичний статус раннього зародка людини не визначений.

Тому необхідно прийняти Закону України «Про терапевтичне клонування в Україні», який би заборонив маніпуляції з ембріонами і їх використання для отримання стовбурових клітин; врегулював спеціальний метод лікування; заборонив підстави і порядок проведення такого клонування, права і обов'язки учасників цього методу лікування, відповідальність, а також відповідні біотичні гарантії.

Список літератури

1. Грищенко, О. *Проблема клонування: суспільний та правовий аспект* // [Електронний ресурс].- Режим доступу: <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=1976> [доступний 24 Березня 2020].

2. *Конституція України від 28.06.1996 р.* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>. [доступний 24 Березня 2020].

3. *Про заборону репродуктивного клонування [Текст]: закон України від 14.12.2004 р.* [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2231-iv> [доступний 24 Березня 2020].

4. *Хартия Европейского Союза об основных правах: комментарий* / Отв. ред. Кашкин С.Ю. М. 2001; McCrudden Ch. The Future of the EU Charter of Fundamental Rights. NY. 2001.

5. **Романовский, Г.** (2006), *Клонирование: правовые аспекты*. Законность, №1.- С.3.

ФОРМУВАННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ЗНАНЬ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ-ПЕДАГОГІВ У ГАЛУЗІ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В СИСТЕМІ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ОСВІТИ

Горбатюк Роман Михайлович
Тернопільський національний педагогічний університет
Імені Володимира Гнатюка
кафедра машинознавства і транспорту, Тернопіль, Україна
доктор педагогічних наук, професор
професор кафедри машинознавства і транспорту

Волкова Наталія Валентинівна
Криворізький державний педагогічний університет
кафедра педагогіки та методики технологічної освіти, Кривий Ріг, Україна
кандидат педагогічних наук, доцент
доцент кафедри педагогіки та методики технологічної освіти

Останнім часом стає все більш очевидною необхідність удосконалення системи психологічної підготовки майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій. Сучасна практика навчання показує, що педагогічні працівники професійно-технічних навчальних закладів іколеджів не завжди володіють такими особистісними якостями, як широкий громадський кругозір, самостійність і творча ініціатива, здатність критично осмислити свою діяльність і гнучко та швидко перебудувувати її під час зміни умов і завдань, послідовність і наполегливість у підвищенні якості навчально-виховної роботи, готовність до безперервного самонавчання та самовиховання. Однак саме ці якості набувають важливого значення в процесі підготовки майбутніх фахівців.

Шляхи вдосконалення професійної освіти визначаються зміною її орієнтації з традиційної (оволодіння певної системою знань, умінь та навичок) на особистісно-цільову спрямованість (становлення особистості фахівця). Цільова орієнтація на становлення особистості педагога є основоположною в процесі формування змісту психологічної підготовки і конкретних видів взаємодії студентів і викладачів. Аналіз кваліфікаційної характеристики інженера-педагога у галузі харчових технологій з позиції системного, діяльнісного й особистісного підходів, дозволив сформулювати цілі вивчення навчальної дисципліни «Психологія»:

1. Формування вмінь здійснювати наступні елементи педагогічної діяльності:
 - аналіз рівня сформованості особистості і колективу учнів;
 - постановка конкретних завдань подальшого розвитку особистості і суб'єктів навчання;
 - відбір психологічно обґрунтованих засобів, вирішення поставлених задач;

– оцінка результатів вирішених завдань (засвоєння знання, розвиток особистості, формування колективу та ін.).

2. Становлення професійно важливих якостей особистості:

- інтерес до розвитку власної особистості та особистості суб'єктів навчання;
- потреба в самовдосконаленні та удосконаленні особистості учнів;
- спостережливість та увага;
- творче мислення, уява, пам'ять;
- важливі емоції та почуття (висока емоційна чуйність, повага і любов до іншої людини, високий рівень володіння власними емоційними проявами);
- значимі вольові звички (самостійність, цілеспрямованість, наполегливість, дисциплінованість, здатність до гальмування, терплячість, організованість, вимогливість);
- педагогічно і психологічно правильна мова (за формою та змістом);
- психофізіологічні (здоров'я) і психо-динамічні якості (емоційна стійкість, пластичність, темп реакції, швидкість утворення умовних рефлексів, координація руху).

Таким чином, узагальненим завданням вивчення психології вважаємо формування психологічної культури майбутнього інженера-педагога у галузі харчових технологій засобами навчальної дисципліни «Психологія». При цьому, що певна психологічна культура вже сформована у студентів на рівні життєвих знань та уявлень, отриманих шляхом засвоєння наявного в житті кожного педагогічного та психологічного досвіду. Міцність життєвого психологічного світогляду і переважно теоретичний характер вивчення психології призводять до того, що засвоювані в якості орієнтовної основи майбутньої педагогічної діяльності психологічні поняття і закономірності залишаються формальними знаннями, не порушують особистість студента.

Для подолання зазначених труднощів пропонуємо наступні напрями удосконалення методики викладання психології:

I. Організувати зміст предмету на базових поняттях «особистість» і «діяльність», відповідно до принципу аналізу-синтезу і поступового переходу до вивчення все більш складних психологічних явищ. Після загальної характеристики психології та основних психологічних понять «особистість» і «діяльність» має сенс докладно проаналізувати основні явища, що характеризують окрему особистість. Кожне з явищ доцільно аналізувати приблизно за такою логічною схемою: специфіка явища, його різновиди, закономірності функціонування і формування, параметри аналізу індивідуальних відмінностей.

Кожен психологічний механізм характеризується як діяльність, що дозволяє сформулювати основні закономірності розвитку цього механізму (перш за все в ході навчальної діяльності), і як особистісна приналежність. Закінчується аналіз окремої особистості вивченням її мотиваційної підструктури і типологічних особливостей (темперамент, характер, здібності).

Завершивши перший етап аналізу (окрема особистість), можна переходити до більш складних явищ – соціально-психологічних (психологія груп і колективу та психологія спілкування). Під час їх розгляду важливо простежити взаємозв'язки

таких структурних елементів, як: особистість (член групи), група (специфічне явище) і спільна діяльність (форма існування групи). Особливу увагу під час аналізу цих явищ слід звернути на їх педагогічні форми (учнівська та педагогічна групи, педагогічне спілкування).

Наступний етап аналізу: проблеми вікової та педагогічної психології, під час розгляду яких необхідно виділити дійові та особистісні новоутворення підліткового та юнацького віку, а також узагальнити набуті раніше знання про особливості особистості та діяльності відносно до специфічної діяльності навчання і виховання учнів професійно-технічних навчальних закладів.

Запропонований варіант змісту психологічної підготовки майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій, спрямований на засвоєння системи знань про явища психіки, закономірності їх функціонування та формування дозволяє постійно відслідковувати педагогічну діяльність викладача та учнів.

Важливо розробити таку технологію навчання, яка дозволила б усім студентам цілеспрямовано і систематично опанувати психологічними знаннями як орієнтовною основою формованих умінь. Для цього з кожного розділу (модуля) повинні бути підготовлені методичні матеріали, що включають: діагностично сформульовані цілі вивчення; перелік вихідних знань і вимоги до підготовленості студента (зі списком питань до всіх варіантів вхідного контролю); зміст розділу (модуля) у вигляді переліку основних і роз'яснювальних понять і формованих умінь; організаційно-методичні характеристики модуля; система оцінки результатів вивчення модуля; запитання, вправи і завдання (частково з відповідями), в процесі вирішення яких студенти конкретизують теоретичні знання, знайомляться з різноманітними проявами досліджуваних закономірностей психіки; список додаткової літератури і теми можливих доповідей.

Розроблений матеріал у вигляді методичних рекомендацій, крім варіантів контролю, повинен бути наданий кожному студенту, що дозволить забезпечити самостійне вивчення теоретичних основ предмета.

Набутий досвід дає підстави стверджувати, що систематичний контроль знань, об'єктивна їх оцінка та подальша індивідуалізована корекція процесу навчання дозволяють домогтися належного рівня засвоєння знань.

З метою формування у студентів умінь здійснювати необхідні елементи педагогічної діяльності доцільно включати в процес вивчення психології два види практичних завдань: діагностичні та формувальні. Діагностичні завдання реалізуються у формі лабораторних робіт, виконуючи які студенти за допомогою різних методів здійснюють самодіагностику рівня сформованих досліджуваних якостей особистості та колективу. Все це дозволяє студентам отримати уявлення про різноманітні форми діагностики і пробудити в них інтерес до самоаналізу. Узагальнення результатів, отриманих з конкретних методик, із залученням результатів самоспостереження, дозволяє представити у вигляді характеристики особливостей власної пам'яті, уваги, мислення, емоцій і почуттів, темпераменту та інших складових психіки, що сприяє формуванню потреб у самопізнанні та самовдосконаленні. Набутий педагогічний досвід дає підстави стверджувати, що для студентів характерний поверхневий інтерес до власної особистості, а не

цілісне дослідження себе та самовиховання. Завдання написати перший узагальнювальний твір значна частина студентів зустрічають з явним невдоволенням і посиляються на неможливість такого аналізу. Після виконання кількох аналогічних робіт стає помітним, що студенти оволоділи, хоча б у початковій формі, методикою самостереження та самоаналізу, відчули інтерес до вивчення власної особистості.

Під час виконання діагностичних лабораторних робіт накопичується значна кількість даних, які можна використовувати не тільки для самоаналізу, а й з метою формування у студентів вміння проводити психологічне дослідження та узагальнювати отримані в ході його результати. Узагальнити групові дані з конкретної методики доручається одному студенту, який збирає всі індивідуальні дані, обробляє їх, знайомиться зі статистичними методами і представляє виконану роботу у вигляді звіту. Виконання таких невеликих за обсягом дослідницьких завдань дозволяє студентам підготуватися до проведення більш серйозного і самостійного дослідження, яке передбачається під час написання курсової роботи.

Закінчуючи розгляд діагностичних і формувальних видів діяльності студентів необхідно проаналізувати специфіку курсової роботи, яка об'єднує ці два види діяльності. Молоді фахівці повинні вміти проводити невеликі самостійні дослідження своїх учнів, саме на отримання такого досвіду і направлено виконання курсової роботи, яка є першим етапом самостійного дослідження, максимально наближеного до педагогічної та навчальної діяльності, включає аналіз наукової літератури експериментальних даних.

Однак конкретні умови навчання майбутніх інженерів-педагогів у сфері харчових технологій (відсутність педагогічної практики на II-му курсі) не дозволяють централізовано здійснити цей вид діяльності. У кожному конкретному випадку студент самостійно вибирає місце проведення свого дослідження (найчастіше це школа, ліцей, коледж, в якому навчався сам, і де можна зібрати необхідний матеріал на канікулах). В такому випадку важко проконтролювати роботу студентів і не вдається забезпечити зворотний зв'язок із суб'єктами навчання.

З метою формування у студентів умінь займатися активним професійним самовдосконаленням корисно виконання на практичних заняттях вправ, спрямованих на тренування якостей особистості, важливих для педагога (спостережливості, уваги, розподілу уваги, розуміння емоційного стану людини та ін.). Починаючи з I-го курсу на практичних заняттях з фізіології доцільно відпрацьовувати зі студентами вправи, що тренують дихання, дикцію, здійснювати свідомий контроль за станом мускулатури та ін. Під час вивчення психології кількість таких вправ зростає. Їх простота, динамічність, різноманітність і емоційність роблять такі вправи доступними, цікавими, а також корисними в процесі активізації мотивації і посилення професійної спрямованості навчальної дисципліни «Психологія».

Таким чином, практичні заняття з психології представлено чотирма основними типами навчальної взаємодії: а) формування та перевірка знань основних понять і закономірностей; б) вирішення психологічних завдань різних

видів;в) виконання лабораторних робіт, спрямованих на діагностику індивідуальних особливостей; г)відпрацювання основних вправ, тренуючи найважливіші навички самоврядування, необхідні в педагогічній діяльності.

Значна частина завдань орієнтована для самостійне виконання: завдання для різного роду систематизації теоретичного матеріалу підручника; підготовчі завдання до лабораторних робіт; завдання, узагальнюючі діагностику «формують» творчі завдання. Така різноманітність практичних видів діяльності під час вивчення психології дозволить студентам сформувати міцні та особистісно-значущі знання основних понять і закономірностей психології, побачити їх застосування в практичній педагогіці, дасть можливість закласти основи психологічної культури майбутніх педагогів, що, в кінцевому рахунку, і є основною метою викладання предмета «Психологія».

Запропоновані підходи вдосконалення методики викладання та вивчення курсу «Психологія» не є остаточними. Удосконалення процесу навчання, використання активних методів навчання, орієнтація на самостійну роботу студентів та індивідуалізацію навчальної діяльності дозволить створити атмосферу активної творчої співпраці науково-педагогічних працівників і суб'єктів навчання.

Список літератури:

1. Горбатюк Р. М., Волкова Н. В. Інтеграція професійної освіти і виробництва як чинник модернізації підготовки майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій. *Ukrainian Journal of Educational Studies and Information Technology* : науковий часопис. Том 6. № 1. 2018. С. 89–102. URL: <http://ojs.mdpu.org.ua/index.php/itse/article/view/2447>.

СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ РЕСУРСНО-ПОДІЄВОГО ПАСПОРТУ ТЕРИТОРІЇ

Гринюк Діана Юріївна, канд. геогр. наук,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка (Україна)

В час складних і суперечливих викликів, що постають перед суспільством, особливо актуальними залишаються цілісні науково-прикладні дослідження базисом яких є суспільна географія. Соціальні виміри проблематики розвитку сучасного суспільства є багатоаспектними і мають відношення до різних галузей та систем наукових знань. Симбіотичний характер сучасних суспільно-географічних досліджень виявляє їх багатокомпонентність, міжпредметну площину та значну прикладну корисність.

Для світового суспільства 2020 рік виявився періодом випробовувань, боротьби за збереження економічних пріоритетів. Більшість держав світу, будучи відкритими соціально-економічними системами, зазнали потужних репутаційних втрат в умовах дії лише одного непередбачуваного чинника – пандемії. Проте, як би не склалася подальша доля окремих національних економічних систем, процеси перспективного розвитку науки, технологій та економіки будуть незворотніми у своєму подальшому русі вперед. Слід визнати, що серед сфер економічної діяльності, які зазнали найбільших втрат на даному етапі є саме туристична діяльність. Соціальні та економічні виклики сьогодення дещо пригальмували розвиток такого прибуткового напрямку діяльності, тим самим завдавши матеріальних збитків багатьом його суб'єктам. Саме тому, залишається вкрай актуальним збереження низки існуючих напрямів та науково-практичних пошуків в площині рекреаційно-туристичної спеціалізації територій. Інструментарієм та мотиваційним базисом наукового підґрунтя таких досліджень певною мірою виступає цикл суспільно-географічних наук. Саме завдяки їх досягненням обґрунтовується розуміння категорії території, її ресурсів, системи мотиваційних чинників, рекреаційно-туристичного потенціалу тощо. Відповідно, географія природокористування, рекреаційна географія, географія курортів та туризму, географія екскурсійної справи, туризмознавство, медична географія, географія курортів, географія соціальної інфраструктури, історична географія та багато інших галузей і систем знань даного циклу створюють платформу для здійснення можливості брендінгу території. За таких умов перед дослідником постає важливе науково-практичне завдання: синтезувати багатоаспектну географічну інформацію про ту чи іншу територію, сформувавши при цьому позитивний «портрет» району, регіону, області, будь-якої адміністративно-територіальної одиниці. Вже не є важливим, що виступає в якості об'єкту дослідження: Вишгородський район Київської області або, наприклад, федеральна земля Баварія. Алгоритм такого комплексного дослідження території будь-якого адміністративного статусу з позиції туризму повинен слугувати реалізації головного завдання – брендінгу території. Відправною точкою таких досліджень

мають виступати ресурси території, що досліджуються в аспекті фізико-географічного, економіко-географічного, природоохоронного, історичного, соціокультурного, соціально-інфраструктурного, адміністративно-управлінського та інших змістових компонентів.

Відповідно, пропонується певний змістовий алгоритм у послідовності дослідження різнорангових територій, що покликаний не лише вивченню компонентів даної системи, а й пошуку популяризації тих компонентів характеристики, які здатні підвищити регіональну конкурентоспроможність.

Методика 1.

Ресурсно-подієвий паспорт території (адміністративно територіальна одиниця, район, область)

1. Територія, статус, дата утворення, склад.
2. Географічне положення, економіко-географічне положення.
3. Рельєф території.
4. Ландшафти території.
5. Кліматичні ресурси та сезонність.
6. Ресурсозабезпеченість території.
7. Природоохоронні території (парки, ботанічні сади, пам'ятки садово-паркового мистецтва, заповідники, заказники, лісомисливські господарства...тощо).
8. Архітектурні стилі та культурологічні епохи, що відображені у забудові. Релігійні споруди та час їх виникнення.
9. Подієвий соціально-культурний каркас території. Міста та пам'ятні і цікаві об'єкти природного та культурного походження. Характеристика міст, як локалітетів подієвих ресурсів.
10. Усталені спеціалізовані види туризму досліджуваної території та його перспективи.
11. Туристський цикл території. Динаміка турпотоків, сезонність турпотоків, економічна ефективність турпотоків, екологічний стан та проблеми.
12. Сучасна індустрія туризму та оздоровлення (характеристика туристичних центрів та курортів). Туристичний продукт з урахуванням специфіки території (фрагменти туристичних маршрутів території, наявних та перспективних).
13. Гомогенні (біосоціальні ресурси) – персоніфікація території: ПІБ історичної постаті або цікавої особи, місце народження або місце діяльності відомої людини, сфера професійних інтересів досліджуваної постаті, пам'ятні знаки, що пов'язані з її життям та діяльністю.
14. Висновки про подієві ресурси що є ключовими у розвитку території, їх специфіка та приналежність (громадські, мистецькі, спортивні, культурно-історичні, релігійні, економічні, політичні).

Отже, подієвий соціально-культурний каркас території певного регіону, а також його фізико-географічні, природничі характеристики та ознаки сприяють формуванню цілісного уявлення про ресурсно-подієву характеристику різнорангових територій. При цьому, особливе чільне місце в такому дослідженні посідає характеристика міст та інших форм населених пунктів, що сприяє

розкриттю історіографії території та виявленню найбільш перспективних подієво-туристичних локалітетів. Характер досліджень доводить багатоаспектний інтерес до регіонів та місцевостей, що не мають широкої інформаційної популяризації і заслуговують бути дослідженими.

Список використаних джерел:

1. Бейдик О.О. Словник-довідник з географії туризму, рекреації та рекреаційної географії. – К.: Палітра, 1997. – 130 с.
2. Гринюк Д.Ю. Збалансований розвиток та синергетичні аспекти у дослідженні конкурентоспроможності регіону / Гринюк Д.Ю. // «Регіон – 2017: стратегія оптимального розвитку» / Матеріали міжнародної наук. практ. конф. (м.Харків, 19-20 вересня 2017 р.). – Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2017. – С. 77-80.
3. Gryniuk D.Iu. (2014). Teoretychni ta prykladni aspekty investytsiino-innovatsiinoho rozvytku rehionu (na prykladi Kyivshchyny)[Theoretical and applied aspects of region investment and innovation development (Kyiv region)] // Neohrafiia i suchasnist. Zbirnyk naukovykh prats Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M.P. Drahomanova. K.: NPU, 19 (31), 234-250.

РЕФОРМУВАННЯ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ

Грицина Оксана Володимирівна, к.е.н., доцент
Львівський національний аграрний університет

Шолудько Ольга В'ячеславівна, к.е.н., доцент
Львівський національний аграрний університет

Синявська Любов Василівна, к. е. н., доцент
Львівський національний аграрний університет

Пенсійне забезпечення є своєрідним іншими державами та визначено проблеми впровадження накопичувальної системи і системи недержавного пенсійного забезпечення в Україні.

Одним з основних завдань подальшого розвитку України сьогодні є пенсійне забезпечення. Це не дивно, адже майже 30 відсотків громадян належать до тієї чи іншої категорії пенсіонерів. Водночас, система пенсійного забезпечення, яка функціонує сьогодні в Україні, є далекою від досконалості, хоча загалом, пенсійна реформа триває вже понад 15 років і передбачає трирівневу систему: солідарна система, накопичувальна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування та система добровільного недержавного пенсійного забезпечення [1]. На сьогодні в Україні налічується 11,3 млн. пенсіонерів з них 2,6, мільйона: продовжують працювати. Середній розмір пенсійних виплат становить 3082,98 грн. при мінімальній пенсії 1638 грн. Такий рівень мінімальної пенсії не забезпечує фізичні, духовні потреби літніх людей. Для прикладу, у Польщі він складає 220 доларів, в Австрії – 960 доларів. Тобто, в Україні мінімальна пенсія у 4 рази нижча, ніж в Польщі, у 20 разів нижча, ніж в Австрії

Ідея замінити солідарну систему накопичувальною з'явилась вже давно. Накопичувальна пенсійна система збільшує незалежність людини від держави та зменшує корупцію шляхом скорочення кількості бюрократичних обмежень всередині системи. Персоналізація рахунків та поступовий перехід до автоматичного нарахування пенсії за уніфікованою формулою створять можливість ліквідувати корупційну складову та поступово подолати дефіцит Пенсійного фонду. У 2020 році бюджет Пенсійного фонду України збільшиться до 448,6 млрд. грн, що без урахування витрат на субсидії в минулому році, означає збільшення витрат на пенсійне забезпечення лише на 13 відсотків. Говорити про істотне збільшення пенсій неможливо. Проте, певне підвищення все ж таки буде у зв'язку з очікуваною зміною мінімального прожиткового мінімуму в липні і грудні, індексацією в березні, а також законодавчими ініціативами, зокрема щодо впровадження накопичувального рівня і професійних пенсійних систем. Так, з першого червня мінімальна пенсія зросте на 74 грн. (4,5 відсотка) до 1712 грн. і з 1 грудня ще на 57 грн. (3,3%). Тобто в цілому за рік надбавка до мінімальної пенсії складе 131 грн. Однак, з огляду на нестабільну економічну

ситуацію, запровадження накопичувальної системи в Україні можливе не раніше, ніж через 3-4 роки. Крім цього, економіці країни на сьогодні ще не вистачає захисту накопичення коштів від інфляції. Наші закони у сфері пенсійного забезпечення є далекими від досконалості. Кардинально змінити ситуацію у пенсійній сфері покликаний законопроект Н 2638 щодо впровадження обов'язкового накопичувального пенсійного забезпечення, який передбачає обов'язкову участь всіх офіційно працевлаштованих осіб, незалежно від віку. Для учасників накопичувальній системі пенсійного страхування працівник повинен вибрати компанію з управління активами, яка буде керувати його заощадженнями або недержавний пенсійний фонд, авторизований регулятором для участі в системі. Платник внесків має право змінювати фонд, але, не частіше, ніж два рази в рік. При цьому мінімальний внесок співробітника становить 1%, і 2% роботодавця. У разі збільшення внесків працівником, роботодавець зобов'язаний збільшити відповідно і власний внесок, але не більше ніж на 5%. Закон набуде чинності не раніше, ніж з 1 січня 2021 року, а внески повинні сплачуватись ще через два роки).

Недержавні пенсійні фонди є третім рівнем пенсійної системи. Відомо, що система недержавного пенсійного забезпечення базується на засадах добровільної участі громадян, роботодавців та їх об'єднань у формуванні пенсійних накопичень з метою отримання громадянами пенсійних виплат на умовах та в порядку, передбачених законодавством про недержавне пенсійне забезпечення[2]. Ця система є подібною до пенсійних систем Німеччини, Швеції, Великобританії та інших провідних країн з ринковою економікою, в яких починаючи, як правило, з 30-річного віку, не покладаючись на державу, молоді люди починають відраховувати частину заробітку до недержавного пенсійного фонду. Недержавне пенсійне забезпечення здійснюється шляхом укладання пенсійного контракту між пенсійним фондом і його вкладником. Гроші накопичуються на рахунках недержавного пенсійного фонду, інвестуються і з часом виплачуються у вигляді додаткових пенсій. Таким чином, всі учасники фонду забезпечують собі гідні умови життя під час перебування на пенсії, що заохочує працююче населення до участі у недержавних пенсійних фондах.

Вцілому пенсійна система України на сьогодні перебуває у надзвичайно складному фінансовому стані та не забезпечує пенсіонерів необхідним доходом (пенсією) для підтримання гідного рівня життя. На сьогодні ні підвищення пенсійного віку, ні збільшення стажу не вирішить проблему дефіциту Пенсійного фонду. Необхідно нарешті відмовитися від однорівневої солідарної пенсійної системи, яку отримали у спадок від СРСР, і перейти на тривірневу накопичувальну, де другий рівень – це загальнообов'язкове державне пенсійне страхування (коли від зарплати щомісяця на особистий рахунок в банку перераховується певний відсоток), а третій – добровільне недержавне пенсійне забезпечення (коли працівник сам вирішує, чи потрібно йому додатково відкладати якісь кошти і в якому розмірі). В результаті дефіцит Пенсійного фонду з року в рік буде скорочуватись. Персоналізація пенсій, формування накопичувальних рахунків перетворює громадян на стратегічних інвесторів

української економіки. Такий інвестор буде важливішим за будь-який фонд чи корпорацію.

Література

1. Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 09.07.2003 р. № 1058-IV.
2. Закон України «Про недержавне пенсійне забезпечення» від 09.07.2003 р. № 10570-IV.
3. Батченко Л. В. Розвиток реформованої пенсійної системи України та її вплив на формування механізму соціального самозахисту населення / Л. В. Батченко, М. М. Деліні// Актуальні проблеми економіки . – 2010. –№6.– С. 188-193.
4. Загородній А.Г. Проблеми та шляхи вдосконалення пенсійної системи України / А.Г.Загородній, Л.М. Пилипенко // Фінанси України. - № 6. – 2010.–С. 15-24.
5. Коваль О.П. Місце й роль загальнообов'язкової накопичувальної складової в багаторівневій пенсійній системі України: антикризовий аспект/О.П. Коваль// Фінанси України./ . –№ 6. – 2012. - С. 68-75.
6. Ткаченко Н.В. Роль недержавних пенсійних фондів у розвитку фінансового ринку України / Н.В.Ткаченко // Фінанси України. - № 12. – 2010, – С. 69-79.
7. Завдання нової Ради – справжня пенсійна реформа. 16.11.2019. – [Електронний ресурс].– Режим доступу:<https://www.epravda.com.ua/columns/2019/07/30/649579>
8. Пенсійна реформа 2019: таблиця виходу на пенсію і нові закони. 6.10.2019. –[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://znaj.ua/society/264638-pensijna-reforma-2019-tablicya-vihodu-na-pensiya-i-novi-zakoni>

УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ БАНКУ ЯК ЗАСІБ ПОПЕРЕДЖЕННЯ ВНУТРІШНІХ ЗАГРОЗ

Дейно Євгенія Володимирівна
студентка 5 курсу
Харківського навчально-наукового інституту ДВНЗ УБС

Ковальчук Вероніка Геннадіївна
д.е.н., доцент, завідувач кафедри
менеджменту та соціально-гуманітарних дисциплін
Харківського навчально-наукового інституту ДВНЗ УБС

В умовах складної економічної ситуації останніх років, як показала практика, більшість банківських установ України не спроможні до якісної організації та управління фінансовою безпекою, результатом чого стало банкрутство не одного банку. Відповідно до цього слід зазначити, що незважаючи на велику кількість всебічних досліджень з теоретичної точки зору питання фінансової безпеки, на практиці виявилось, що реалізація існуючих теоретико-методичних засад є набагато складнішим питанням ніж «на папері». Головною причиною такого становища є велика кількість не лише зовнішніх, а внутрішніх факторів, що впливають на фінансову безпеку банку.

Варто зазначити, що серед найпоширеніших внутрішніх ризиків фінансової безпеки банків виділяються наступні:

- неправомірна розтрата коштів службовцями банків;
- незаконне привласнення доходу;
- фальшування витрат;
- зловживання реальними активами банку чи клієнта;
- перевищення повноважень управлінським персоналом;
- ризики, які виникають при звільненні топ-менеджменту банку;
- підробка документів або внесення до них недостовірних даних;
- активність персоналу у соціальних мережах;
- шахрайство у сфері бухгалтерського обліку [3].

Як ми бачимо, всі ці ризики тісно пов'язані з питанням якісного управління персоналом, адже правильно та чітко сформована політика внутрішньої безпеки банку буде нести у собі не лише інформаційний сенс, а й сформує мотив співробітника до якісного виконання обов'язків у сфері дотримання внутрішньої безпеки банківської установи.

З огляду на це, пильна увага в забезпеченні кадрової безпеки роботи банку має бути зосереджена на попередженні, недопущенні випадків порушення лояльності персоналу або на створенні умов, за яких такі випадки були б зведені до мінімуму.

Управління персоналом починається зі стратегічних цілей і завдань організації, які завжди повинні спиратися на загальний розвиток банківської установи, враховувати потреби і пріоритети всіх підрозділів банку, у тому числі служби безпеки [1].

Робота у напрямі забезпечення кадрової безпеки банку має вестися на випередження загроз, тобто бути превентивною. Коли персонал отримує покарання за порушення правил кадрової безпеки – це робота вторинна. Первинна робота щодо забезпечення кадрової безпеки – це робота зі створення умов, у яких вчинити порушення неможливо або важко. Превентивні дії у напрямі забезпечення кадрової безпеки – це дії, які спрямовані на недопущення реалізації загроз економічній безпеці банківської установи з боку персоналу. Перелік таких дій може бути досить широким. Це і мотивація персоналу, і розподіл повноважень між працівниками, і кадрова політика, і перевірка персоналу при прийомі на роботу [5].

Якщо ж говорити про цикл роботи співробітника в компанії, то всі процеси можна об'єднати у три функціональні модулі: найм, розвиток, звільнення. У свою чергу, ці процеси можна умовно поділити на кілька ключових, у процесі яких можна спостерігати процес впровадження політики банківської безпеки, що сприятиме своєчасному усуненню внутрішніх загроз:

- пошук і відбір персоналу (попередня відбіркова розмова, заповнення бланка заяви-анкети, тестування і т.д.), у ході яких можна спостерігати схильність до шахрайства та омани;
- адаптація персоналу (приспособування працівників до змісту і умов трудової діяльності та формування етики поведінки з даними, що стали відомими у процесі роботи);
- оцінка персоналу (психологічні характеристики особистості, знання вміння та навички співробітників, поведінка, ефективність праці, що сприятимуть виявленню схильностей до використання внутрішньої інформації);
- мотивація: оплата праці і соціальні гарантії, стимулювання;
- розвиток персоналу і управління кар'єрою, а також процесу отримання доступу до внутрішньої інформації, що стане відомою під час кар'єрного зростання ;
- кадровий облік, навчання персоналу, процес доведення Політики банківської безпеки, а також перевірка знань шляхом впровадження тестових перевірок [4].

Можливі загрози, джерелом яких є і теперішні і колишні працівники банку, потребують особливої уваги та розроблення адекватних механізмів нейтралізації в підсистемі кадрової безпеки. Механізм забезпечення кадрової безпеки як елемент підсистеми безпеки банку в цілому – це набір засобів, система організації їх планування, здійснення та контролю, які зумовлюють захист об'єкта та досягнення відповідних інтересів. Визначені елементи підсистеми кадрової безпеки повинні бути розроблені і реалізовані в умовах діяльності певного, що дозволить забезпечити передумови ефективного управління його кадровою безпекою, а відтак і економічною безпекою банківської безпеки загалом [2].

Таким чином, компетентний підбір кадрів, грамотне використання людських ресурсів, розробка ефективних методик стимулювання і заохочення – це базовий набір заходів, які використовуються на практичному рівні для забезпечення надійності персоналу та організації захисту банківських установ від кадрових загроз. Традиційно, напрямі забезпечення надійності персоналу та кадрової

безпеки банків, метою яких є попередження вияву загроз з боку персоналу компанії мають зводитись до наступного: уважного вивчення попереднього досвіду кандидатів на посади, особливо керівні; грамотного оформлення трудових відносини з працівниками; виявлення проблем працівників, у першу чергу матеріальних і фінансових; сприяння підвищенню професійного рівня працівників; роз'яснення ситуацій, при яких співробітники прямо або опосередковано можуть стати причиною фінансових втрат компанії, тощо. Особливості функціонування вітчизняних банків схиляють до висновку, що основною метою кадрової політики банку має бути формування висококваліфікованого кадрового потенціалу, що забезпечує гарантоване досягнення запланованих результатів.

Список використаної літератури

1. Бадзим О.С. Мотивація професійної діяльності банківського персоналу / О.С. Бадзим, С.М. Береснев // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Сер.: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. — 2017. — Вип. 6 (1). — С. 30— 33.
2. Кадровая безопасность [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://privatbank.ua/ru/business/srednemu-i-krupnomu-biznesu/kadrovajabezopasnost/>
3. Кльоба Л. Збалансована система показників як ефективний інструмент управління кадровою безпекою банку / Л. Кльоба // Вісник Національного банку України. — 2018. — № 4. — С. 68-73.
4. Колодізев О. М. Формування універсальної системи оцінки економічної безпеки банку / О. М. Штаєр, О. М. Колодізев // Проблеми економіки. — Х. — 2020. — № 2. — С. 67-75
5. Пересипкін М. М. Напрями удосконалення системи кадрового забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання / М. М. Пересипкін // Комунальне господарство міст. Сер. : Економічні науки. — 2019. — Вип. 122. — С. 53-57.

ДОСВІД ВПРОВАДЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС

Затока Світлана Анатоліївна
старший викладач
НТУУ “Київський політехнічний інститут
ім. І. Сікорського”

У літку 2001 року (офіційні вихідні дані – 1 листопада 2001 року) було представлено опис міжнародного проекту COMET (ЄС) орієнтованого на розвиток мультимедіа для освіти в галузі вимірювання і метрології. Тривалість проекту було заплановано на 36 місяців.

У проекті зазначалося, що інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) відкривають абсолютно новий світ для використання останніх досягнень в галузі освіти. Метрологія та вимірювання мають ключове положення в області науки, досліджень, виробництва, випробувань і сертифікації.

На кафедрі інформаційно-вимірювальної техніки Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут ім. І. Сікорського» з початку 2000-х років почалася робота по впровадженню ІКТ в навчальний процес. Навчальним планом, при підготовці фахівців рівня «бакалавр» за напрямом «Інформаційно-вимірювальні технології», передбачено і вивчається курс «Випробування і сертифікація засобів вимірювальної техніки». Програмою курсу передбачено лабораторний практикум.

Практикум присвячено вивченню методів оцінки метрологічних характеристик різних типів засобів вимірювання: аналогових і цифрових вимірювальних приладів, мір фізичних величин, а також одна робота присвячена експериментальному визначенню метрологічних характеристик вимірювального перетворювач.

Як приклад, розглянемо експериментальне визначення похибок вимірювання цифрового мікровеберметра з використанням методу комп'ютерного моделювання. Мікровеберметри призначені для вимірювання зміни магнітного потоку і використовуються для дослідження властивостей магнітних матеріалів.

В основу методу дослідження покладено принцип прямого вимірювання зміни магнітного потоку створеного зразковою складовою мірою [1]. Завдання комп'ютерного моделювання було вирішено шляхом використання програмного пакету LabVIEW [2]. В роботі створена модель мікровеберметра типу Ф5050, яка точно імітує загальний вигляд реального приладу. Приклад працює за принципом інтегрування електрорушійної сили (ЕРС) індукованої у вимірювальній котушці, яка приєднується до входних затискачів мікровеберметра, рис.1.

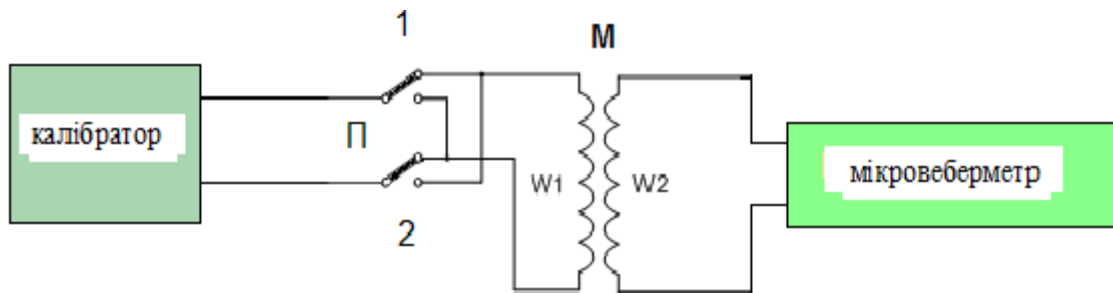

Рисунок 1 Схема експериментальної оцінки похибки мікробеберметра

Міра магнітного потоку складається з зразкової котушки взаємної індуктивності M і калібратору струму. Значення магнітного потоку на виході міри, дорівнює $\Phi = 2 \cdot I \cdot M$, де M – значення взаємної індуктивності котушки, Гн; I , А – струм калібратора,

Опис комп'ютерного тренажера

При включенні програми на екрані комп'ютера з'являється зображення робочого столу, рис. 2.

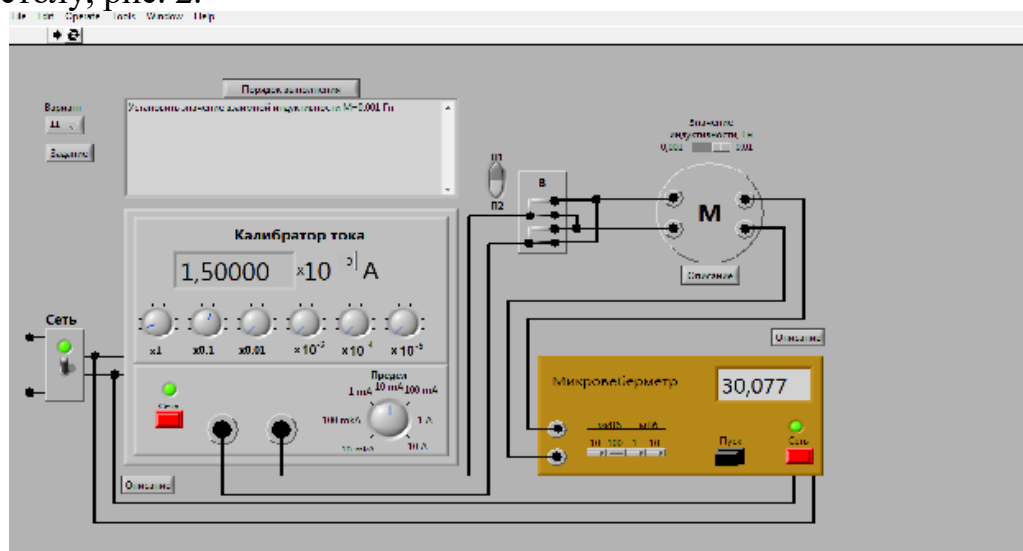

Рис. 2. Видяг робочого столу

На столі розташовані: вмикач живлення «СЕТЬ»; кнопки: вибір варіанту, «Завдання» (Задание); моделі: мікробеберметра, котушки взаємної індуктивності, калібратору струму; перемикач струм. перемикач вибору розміру міри взаємної індуктивності.

Кнопка **Задание** висвічує параметри завдання для варіанту: діапазони і точки в яких виконати вимірювання.

Кнопка «Описание», яка знаходиться під моделлю взаємної індуктивності, висвічує мутрологічні характеристики котушок: номінальні значення, границі допустимої відносаної похибки, максимально допустимий струм та діапазон частот, Гц.

Порядок виконання досліду:

1. Запустити програму.

Задание

2. Натиснути кнопку **Задание**. Отримати завдання для вибраного варіанту.

3. Вибрати розмір міри взаємної індуктивності M ; розрахувати струм калібратора, похибку оцінки похибки мікроверметра $\Delta_{\text{оц}}$, Вб.

4. Розрахувати параметр методики повірки γ (значення відносин границь контрольного допуску з яким порівнюється отримана оцінка похибки, з метою прийняття рішення про придатність або дефектність засобу вимірювання, до модуля гранично допустимого значення похибки) та додатковий критерій $(P_{gr})_{mg}$ (найбільша ймовірність фіктивного бракування ЗВТ) для декількох значень параметру α_p [3].

5. Увімкнути живлення приладів.

6. Виконати визначення похибок мікроверметра в наступній послідовності

- вибрати діапазон калібратора і встановити струм, який відповідає випробувальній точці;

- встановити необхідне значення міри взаємної індуктивності;

- встановити границю вимірювання мікроверметра.

- перемикач П перевести в положення П1;

- три рази виміряти магнітний потік в кожній точці: натиснути кнопку “Пуск” і перевести перемикач в положення П2. Перед черговим вимірювання не забути перевести перемикач в положення П1.

6. Обробити результати дослідження:

- розрахувати середнє арифметичне значення магнітного потоку $\Phi_{\text{ср}}$ в кожній точці;

- обчислити абсолютну похибку вимірювання в кожній точці.

Примітка. Абсолютна похибка в кожній випробувальній точці не повинна перевищувати добутку допустимої границі похибки в точці на значення γ

Висновки

Використання комп'ютерних технологій у підготовці фахівців за спеціальністю “Метрологія та інформаційно-вимірювальна техніка” дозволило:

- зрозуміти студенту, як пов'язані між собою знання отримані при вивченні окремих питань, що вивчаються в дисципліні, а саме «Повірочні схеми», «Критерії достовірності і параметри методик оцінки (повірки) засобів вимірювальної техніки». Як рекомендації до параметру α_p , наведені у відповідній повірочній схемі і задані значення критеріїв достовірності оцінки вимірюваної характеристик, впливають на вибір еталонних засобів вимірювання;

- набуття навичок калібрування мікроверметра;

- індивідуальну роботу студента;

- за необхідності, виконати лабораторні роботи дистанційно;

- створити єдиний освітній простір – можливість використання цього курсу при підготовці фахівців для інших спеціальностей.

Література

1. Виноградова Н.А., Листратов Я.И., Свиридов Е.В. Разработка прикладного программного обеспечения в среде LabVIEW. Москва: Изд-во МЭИ, 2005. 50 с.

2. МЕЖГОСУДАРСТВЕННЫЙ СТАНДАРТ ГОСТ 8.030- 2013. ГСИ. Государственная поверочная схема для средств измерений магнитной индукции, магнитного потока, магнитного момента и градиента магнитной индукции: введ. 01.07.87; - Москва, Из-во стандартов; 2014, - 13 стр.

3. МИ 187— 86, МИ 188-86 Методические указания ГСИ ДОСТОВЕРНОСТЬ И ТРЕБОВАНИЯ К МЕТОДИКАМ ПОВЕРКИ СРЕДСТВ ИЗМЕРЕНИЙ: введ. 2015-01-01; Москва, из-во Стандартов, 2015, - 11 стр.

ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

Ізюмцева Наталія Володимирівна, к.е.н., доцент
доцент кафедри менеджменту та СГД
ХННІ ДВНЗ «Університет банківської справи»
м. Харків, Україна

Мусенко Орина Володимирівна
здобувач вищої освіти 2 курсу спеціальності
«фінанси, банківська справа та страхування»
ХННІ ДВНЗ «Університет банківської справи»
м. Харків, Україна

Прийняття управлінських рішень є невід'ємною частиною діяльності підприємства. Завдяки процесу прийняття рішень здійснюється координація діяльності компанії. Але найскладнішими є рішення, які приймаються в умовах невизначеності, коли немає можливості оцінити ймовірність потенційних результатів, бо необхідні дані є новими, і отримати важливу і необхідну інформацію про них дуже складно.

Прийняття рішень в умовах невизначеності засноване на тому, що ймовірності різних варіантів розвитку подій невідомі. В Україні невизначеність середовища господарювання виникає насамперед внаслідок розвитку трансформаційних процесів та реструктуризації економіки. На підприємствах ці процеси ускладнюють умови їх функціонування. Аналізуючи сучасну економіку України і багатьох інших країн, можна зробити висновок, що наша країна працює в умовах невизначеності, тобто, без урахування фактору ризику в наш час не обійтися.

Прийняття управлінського рішення – це процес, у якому поєднуються функціональні обов'язки керівника й інтелектуальні здібності. Щоб приймати правильні рішення, потрібно вибрати правильну стратегію. Від вибору правильної стратегії залежить ефективність та функціонування всієї організації

Управлінські рішення, які приймаються в процесі економічної діяльності в умовах ринкових форм господарювання, майже завжди пов'язані з економічним ризиком, що обумовлено рядом факторів невизначеності, не передбачених заздалегідь. Невизначеність - досить широке поняття, яке відображає об'єктивну неможливість отримання абсолютного знання про внутрішні і зовнішні умови їх функціонування, неоднозначність параметрів[1].

Поняття «невизначеність» тісно пов'язане з поняттям «ризик». Ризик - ймовірність виникнення втрат, збитків, недоотримання запланованих доходів, прибутку [2].

Господарський механізм, який передбачає свободу ринкових відносин і вибору підприємницьких дій, містить економічну невизначеність як об'єктивну і невід'ємну складову, в результаті якої виникають і ризики, які є частиною сутнісної характеристики господарського механізму.

Основними методами прийняття оптимальних рішень в умовах невизначеності є:

- Платіжна матриця – один із методів статистичної теорії рішень, який полягає в тому, що оцінювач має сам встановити, яка стратегія буде найбільш оптимальною

- Метод теорії корисності, основою якого є припущення, що якщо переваги людей по відношенню до певних ситуацій задовольняють ряд аксіом, то їх поведінка може розглядатись як максимізація очікуваної корисності

- Метод теорії проспектів. Передбачає ймовірний кінцевий результат, але не вирішує проблем, що виникають при вивченні поведінки людей під час прийняття рішень

- Метод аналізу ієрархій. Спирається на багатокритеріальну характеристику проблеми та використовує дерево критеріїв, що підкреслює його наочність

Економічна оцінка рішення в умовах невизначеності - набір методів і прийомів для відображення конкретних господарських ситуацій в економічних показниках прибутковості, витрат, збитковості в діяльності господарюючого суб'єкта[3].

Практикуються два підходи до прийняття рішення в умовах невизначеності:

1. Особа, яка приймає рішення, може використовувати інформацію, наявну у неї, власні судження і досвід для ідентифікації своїх припущень щодо вірогідності тих чи інших можливостей зовнішніх умов, в яких опиниться його компанія, а також для оцінки при кожній зовнішній умові результатів по кожній стратегії. Це робить умови невизначеності аналогічними умовами ризику.

2. Якщо ступінь невизначеності дуже високий, то особа, яка приймає рішення, вважає за краще не робити припущень щодо вірогідності різних зовнішніх умов, або не враховує ймовірності, чи розглядає їх як рівні, що практично одне і те ж. Якщо застосовується даний підхід, то для оцінки передбачуваних стратегій наявні чотири категорії рішення[4]:

- 1) критерій рішення Вальда;
- 2) альфа-критерій рішення Гурвіца;
- 3) критерій рішення Севіджа;
- 4) критерій рішення Лапласа

Використання того чи іншого критерію визначається інформаційною ситуацією, яка існує на момент прийняття рішень. Ухвалення в нестабільних умовах характеризується тим, що при виборі альтернативи особа, що приймає рішення, не володіє однозначної інформації про стан зовнішнього середовища, і прогнози про її стан носять імовірнісний характер. Тому в діагностиці та прогнозуванні використовують узагальнені моделі, що включають як статистичні дані, так і думки експертів.

Необхідно зазначити, що кінцевий результат прийнятих рішень істотно буде залежати від якості їх реалізації, а також треба врахувати, що низька якість виконання підлеглими дорученої роботи найчастіше обумовлена помилками, допущеними керівниками, відповідальними за реалізацію рішення. Тому на всіх рівнях управління в таких ситуаціях цьому необхідно приділяти увагу.

Управлінське рішення в умовах невизначеності - це результат аналізу, прогнозування, оптимізації, економічного обґрунтування і вибору альтернативи в умовах недостатньої кількості відомостей, повної або часткової відсутності інформації. Основними методами прийняття рішень в умовах невизначеності є платіжна матриця, метод теорії корисності, метод теорії перспектив та метод аналізу ієрархій. Також для прийняття управлінських рішень в умовах невизначеності застосовують два підходи. За першим підходом - особа, яка приймає рішення, використовує наявну у нього інформацію, власні судження і досвід для висунення власних припущень щодо вірогідності тих чи інших умов, в яких виявиться компанія. За другим підходом - особа, яка приймає рішення, застосовує для оцінки передбачуваних стратегій чотири критерії: критерій рішення Вальда, альфа-критерій рішення Гурвіца, критерій рішення Севіджа та критерій рішення Лапласа.

Список використаних джерел

1. Донець Л.І. Обґрунтування господарських рішень і оцінювання ризиків: навч. посібн. / Л.І. Донець, О.В. Шепеленко, С.М. Баранцева. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 472 с.
2. Гриньова В.М. Інвестиційний менеджмент / В.М. Гриньова, В.О. Коюда, Т.І. Лепейко. – 2-е вид. – Харків: ВД «Інжек», 2005. – 664 с.
3. Шубан М.В. Вибір в умовах невизначеності та ризику [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ua.convdocs.org/docs/index-219967.html>.
4. Хорин А.Н. Стратегический анализ : учебное пособие / А.Н. Хорин, В.Э. Керимов. – М. : Эксмо, 2006. – 288 с.

РЕІНЖИНІРИНГ ЯК СПОСІБ ОПТИМІЗАЦІЇ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Ізюмцева Наталія Володимирівна
к.е.н., доцент кафедри менеджменту та
СГД ХННІ ДВНЗ
«Університет Банківської справи»
Харків, Україна

Захарова А. І.
здобувач вищої освіти 2 курсу спеціальності
«Фінанси, банківська справа і страхування»
ХННІ ДВНЗ «Університет Банківської справи»
Харків, Україна

Постійно збільшується конкурентний тиск, скорочується життєвий цикл технологій, створення нових товарів та послуг, втручання інформаційних технологій в механізм експлуатації та розвитку організації заохочує бізнес-структури неодноразово відкидати існуючі бізнес-процеси і підходи, керуючи ними через реінжиніринг[3]. Існує 2 види підходів до поліпшення ведення бізнесу на підприємстві: поступові та кардинальні. Ми відносимося до кардинального виду, тому що реінжиніринг дає змогу не тільки змінити ведення бізнесу, з допомогою якого підприємство може одержати перемогу у конкурентній боротьбі, а й у протистоянні з кризами. Ключовими показниками є підвищення якості продукції та обслуговування, контроль витрат. Реінжиніринг застосовується тільки тоді, коли даний метод управління дуже застарілий, зо навіть немає можливості його зберегти.

На сьогодні вважають треба застосовувати реінжиніринг на підприємствах які є можуть на найближчий час збанкрутитися, у яких справи можуть погіршитись через конкурентів та ті, які є першими у своїй промисловості, коли застосовують реінжиніринг прагнуть підняти свій рівень [1].

Одним методом реінжинірингу є застосування теорії логістики. Вона пропонує комплексне управління матеріальних, інформаційних та фінансових потоків від виробництва до споживання, внаслідок чого виробничі та торгові інтереси підпадають під вимоги оптимальної організації торгівлі товарами.

Організація може опинитися в різних умовах та в залежності від цього можна зробити висновок стосовно необхідності використання інструменту реінжинірингу за для оптимізації організаційної діяльності.

В умовах кризових явищ простежується стрімке погіршення показників функціонування підприємства, яке справляє локальний та несуттєвий негативний вплив на процеси його життєдіяльності.

В цих умовах потреба у реінжинірингу відсутня. Проводиться вдосконалення бізнес-процесу, який і викликає кризові явища.

В умовах локальної кризи сукупність кризових явищ, що виникли в окремій підсистемі підприємства і мають негативний вплив, але не порушують життєдіяльність підприємства.

Спосіб реінжинірингу залежить від впливу кризи на роботу підприємства як суб'єкта бізнесу. Якщо недосконалість викликає загрозу функціонуванню системи, застосовується реінжиніринг, але не всього підприємства, а лише окремих підрозділів як управління, персонал, виробництво.

Для системної кризи характерна критична сукупність кризових явищ та сфер їх прояву, наявність якої призводить до порушення стану та економічної неспроможності підприємства існувати.

В цих умовах існує негайна потреба у реінжинірингу для виведення із кризового стану. Реінжиніринг може носити різний характер:

- 1) за ступенем радикальності – еволюційний або революційний;
- 2) за напрямом змін – внутрішній або зовнішній;
- 3) за способом здійснення – прямий або зворотний [2].

Практичне використання реінжинірингу різними фірмами здійснюється в умовах: коли фірма перебуває в стані глибокої кризи; коли поточне положення фірми може бути визнано задовільним, однак прогнози її діяльності є несприятливими; коли швидкозростаюча фірма має необхідність в прискореному нарощуванні відриву від найближчих конкурентів і створенні унікальних конкурентних переваг.

Однак слід зазначити, що 10-літній досвід практичного використання реінжинірингу в розвинених країнах свідчить про те, що приблизно 50-70% компаній, що проводили реінжиніринг бізнес-процесів не домоглися істотних результатів, однак інші 30-50% компаній досягли стрибкоподібного збільшення показників ефективності функціонування бізнесу.

Основними цілями реінжинірингу є:

- суттєве підвищення ступеня задоволення споживача;
- різке зниження витрат часу на виконання функцій;
- значне поліпшення процесу управління якістю;
- підвищення ролі рішень та ініціативи кожного окремого працівника;
- забезпечення прискореного впровадження нових технологій;
- забезпечення адаптації підприємства до функціонування в умовах інформаційного суспільства [4].

Кожна фірма, в залежності від стану своєї діяльності, повинна обирати певний вид реінжинірингу бізнес-процесів, орієнтуючись на цілі та завдання, поставлені перед фірмою на майбутнє, залежно від стратегії розвитку чи оновлення діяльності. Також вона обирає масштаб діяльності, враховуючи свої фінансові та моральні можливості, та сучасні тенденції розвитку бізнесу в певній країні.

Реінжиніринг бізнес-процесів компаній в сучасних умовах охоплює вирішення певної частини питань, а саме: підходи до керування змінами в банку; впровадження централізованих інтегрованих інформаційних систем й їхній вплив на бізнес-процеси; оптимізація бізнесу-процесів оперативної діяльності; практика використання систем моделювання для реінжинірингу бізнес-процесів; система

менеджменту якості в виробничих процесах; організація керування бізнес-процесами в компанії: основні учасники й правила гри; продукти, процеси, процедури: підхід до організації внутрішніх корпоративних стандартів організації.

В умовах світової фінансової кризи доцільним є здійснення реінжинірингу. Це в свою чергу призведе до збільшення прибутків компаній.

Один з аспектів організаційної діяльності є вдосконалення системи управління, що є складовою нашого реінжинірингу. Бо як можна зрозуміти це пристосування до змін потреб, відповідно і зміни у стратегії, технології, саме системи управління. На основі цього можна зрозуміти, що реінжиніринг є найефективнішим методом поліпшення в управлінні, тому що передбачає покращення ефективності та допомагає вийти підприємству на вдосконалений рівень.

Список літератури

1. Хаммер, М. Реінжиніринг корпорації. Маніфест революції у бізнесі / М. Хаммер, Дж. Чампі. – Москва: Манн, Іванов та Фербер, 2005.

2. Дідух, В. В. Реінжиніринг бізнес-процесів управління машинобудівних підприємств: дис. канд. екон. наук : спец. 08.00.04 / В. В. Дідух. – К., 2016.

3. Ойхман Е.Г. Реінжиніринг бізнесу: Реінжиніринг організацій й сучасні інформаційні технології / Ойхман Е.Г., Попов Э.В. – М.: Фінанси і статистика, 1997.

4. Верников Г.В. Что такое реинжиниринг: Реферат. – Режим доступу: <http://www.interface.ru>

ПРАКТИЧНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА У ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Ірклієнко Вікторія Степанівна
кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри музики
Полтавський національний педагогічний
університет імені В. Г. Короленка

Реформування системи освіти в Україні передбачає підготовку висококваліфікованих та ініціативних педагогічних працівників, що зумовлено потребою появи конкурентоспроможного фахівця на ринку праці. Особливого значення набувають питання практичної підготовки студентів у педагогічних закладах вищої освіти. Формування інтегральної компетентності майбутнього вчителя базується на формуванні здатності розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми в галузі середньої освіти в процесі загальної музичної освіти, теорії і практики художньо-творчого розвитку учнів, що передбачає застосування теорій і методів освітніх наук і характеризується комплексністю педагогічних умов організації навчально-виховного процесу в основній (базовій) середній школі, дошкільних навчальних закладах, позашкільних установах.

У освітньо-професійних програмах, навчальних планах передбачені навчальні та виробничі практики, які покликані удосконалити систему практичної підготовки майбутніх фахівців.

Важливою складовою практичної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва, вихователів, організаторів дитячого дозвілля є проходження виробничої педагогічної практики (літньої), яка носить виробничо-дослідницький, творчий характер та розширює сферу спілкування студентів з дітьми. У ході практики формується позитивна мотивація на основі предметного ознайомлення з майбутньою професійною діяльністю.

Це перша виробнича практика, яка дає можливість усвідомити правильність вибору професії, сформувані вміння і навички самостійної роботи з дитячим колективом у режимі літнього відпочинку, оволодіти змістом, формами організації дозвілля й оздоровлення дітей в умовах позашкільного навчально-виховного закладу, методами та прийомами педагогічного впливу. Ця практика має певні ціннісні пріоритети, зокрема: реалізація права кожної дитини на повноцінний відпочинок, оздоровлення, забезпечення змістовного дозвілля; безпека життя й здоров'я дітей, захист їх прав й особистої гідності; підтримка й розвиток дитячої творчості; створення умов для педагогічної творчості студента-практиканта.

Методологічною основою практики є особистісно-зорієнтований, гуманістичний та діяльнісний підходи до процесу професійного становлення фахівця.

Метою виробничої педагогічної практики (літньої) є підготовка студентів до професійної діяльності вчителя-вихователя, педагога-організатора, музичного керівника позашкільного навчального закладу шляхом закріплення професійно-педагогічних умінь, набутих у період теоретичного навчання.

Основними завданнями практики визначимо:

1. Актуалізація опорних знань студентів з психолого-педагогічних дисциплін.
2. Ознайомлення зі специфікою організації педагогічного процесу в реальних умовах функціонування позашкільного закладу.
3. Формування творчого й відповідального ставлення студентів-практикантів до роботи з дітьми та підлітками.
4. Системне застосування (закріплення, поглиблення, впровадження) знань, методів і форм виховання дітей у літній період.
5. Озброєння майбутніх учителів методикою виховної роботи з дітьми у канікулярний період.
6. Формування цілісного комплексу початкових професійних умінь та навичок організатора дитячого колективу.
7. Надання допомоги студентам в оволодінні мистецтвом виховання, їх підготовка до самостійного розв'язання практичних завдань виховання школярів.
8. Розвиток у майбутніх фахівців прагнення до самовдосконалення і професійного самотворення.
9. Організація виконання законів і правил внутрішнього розпорядку установи.
10. Ведення педагогічного щоденника, проведення самоаналізу власної педагогічної діяльності.
11. Поповнення методичного фонду матеріалами виховної роботи з дітьми в позашкільних навчально-виховних закладах.

Зміст виробничої педагогічної практики (літньої) реалізується у таких напрямках роботи: організаційному, фізкультурно-оздоровчому, спортивно-масовому, суспільно-корисному, мистецькому тощо.

Організаційний напрям передбачає психолого-педагогічне вивчення дітей загоном за списками та анкетними даними; перевірку готовності до заїзду у табір; експрес-знайомство з дітьми та їхнім батьками; формування колективу; використання умінь управління колективом, групами в інтересах окремого члена колективу; планування виховної роботи у дитячому закладі оздоровлення та відпочинку.

Фізкультурно-оздоровча та спортивно-масова робота – це організація та проведення туристичних походів, спортивних змагань, рухливих ігор; загартування та дотримання режимних моментів життєдіяльності табору; пошукова робота.

Виховання національної свідомості, гідності, використання народної педагогіки у змісті діяльності об'єднують за інтересами (гуртків, клубів, студій, ансамблів), застосування народних промислів, урахування етнографічних

особливостей регіону реалізується завдяки суспільно-корисному напряму виховної роботи у дитячому закладі оздоровлення та відпочинку.

Мистецький напрям передбачає через різноманітні види діяльності (участь у роботі музичних, етнографічних, образотворчих студій, колективів, гуртків) ознайомлення учнів з кращими світовими та вітчизняними зразками культури та мистецтва, залучення їх до творчої діяльності.

На захист результатів практики студент повинен підготувати наступні документи: щоденник роботи студента-практиканта; один сценарій виховного заходу; аналіз одного загальнотабірного заходу; щоденник педагогічних спостережень; характеристику вихованця і тимчасового дитячого колективу; аналіз режиму дня у літньому навчально-виховному закладі; звіт студента-практиканта за результатами практики.

Загальна оцінка кожного студента складає 100 балів, є комплексною і враховує всі складові його діяльності. Загальними складовим оцінювання результатів виконання студентом-практикантом програмових завдань усіх видів виробничої практики є рівень теоретичної готовності до виконання програмових завдань практики (30 балів); рівень практичної підготовки (якість виконання практичних завдань, передбачених програмою практики) (40 балів); рівень відповідності звітної документації установленим програмовим вимогам (30 балів); рівень професійної сформованості особистості студента (нараховуються бали зі знаком «-»).

Показниками рівня професійної сформованості особистості (за вимогами освітньо-професійної програми підготовки фахівців, які здійснює університет) є відповідь вимогам професійної етики і культури поведінки у процесі діяльності за фахом (етика й культура поведінкових проявів, дотримання вимог колегіальності, службового дрес-коду тощо); дотримання виробничої дисципліни (організованість, відповідальність, сумлінність, пунктуальність тощо).

Список літератури:

1. Середня освіта (Музичне мистецтво) : освітньо-професійна програма / Сулаєва Н. В., Ірклієнко В. С., Демянко Н.Ю. – 2018. – 40с. – Режим доступу: [//drive.google.com/file/d/1O9MS5cEK3teai3K5YR2Irmq2YVnpCSxx/view](https://drive.google.com/file/d/1O9MS5cEK3teai3K5YR2Irmq2YVnpCSxx/view)

ЩОДО ПОРУШЕННЯ ПРИНЦИПУ ДЕМОКРАТІЇ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

Калюжна Аніта Олександрівна,
студентка юридичного факультету
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:
Чепік-Трегубенко Ольга Сергіївна,
к.ю.н., доцент кафедри загальноправових дисциплін
юридичного факультету
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Європейський союз є одним з найбільших союзів в сучасному світі. Започаткування створення саме Європейського союзу вважається період після підписання Маастрихтським договором в 1992 року.

Європейський союз - це союз об'єднання демократичних держав, які мають на меті досягнення спільних цілей, функціонує союз на принципі представницької демократії. Хоча, дослідивши положення Установчих актів ЄС, Договору про Європейський Союз та Договору про функціонування Європейського Союзу, ми не побачимо традиційну модель демократичного устрою держави, оскільки інституційний механізм Європейського Союзу не має чіткого поділу на три гілки влади. Як правило, законодавча процедура полягає у спільному ухваленні Європейським Парламентом та Радою регламентів, директив або рішень за пропозицією Комісії. Через те, що Європейський парламент як єдиний легітимно утворений орган, який формується шляхом прямих виборів громадянами Європейського Союзу, не має монополії на прийняття законодавчих актів, виникають проблеми, щодо обмеженості доступу громадян ЄС до прийняття політичних рішень.

Демократія як суспільне явище пройшла складний і довгий шлях багатовікового розвитку. Як вважають науковці, демократія (грец. *demokratij* - народовладдя, від *demos* - народ і *kratij* - влада) - форма організації суспільства, його державно-політичного устрою, що ґрунтується на визнанні народу джерелом влади, послідовному здійсненні принципу рівності і свободи людей, їх реальної участі в управлінні справами держави і суспільства. Демократія вимагає, щоб влада повністю належала народові. Він здійснює її безпосередньо шляхом прямої участі у вирішенні державних і громадських справ (референдуми, плебісцити, демонстрації, мітинги, збори громадян, народні ініціативи тощо) або через обраних ним представників (депутатів) у представницькі органи державної влади і місцевого самоврядування [1].

На практиці порушення демократії наводиться у статистичних даних, що стосується традиційного механізму можливості впливу громадян на ухвалення рішень у Європейському Союзі є представництво їхніх інтересів на рівні Європейського Парламенту. Однак з моменту надання громадянам права прямого

вибору членів Європейського Парламенту, явка на вибори демонструє негативну динаміку: якщо в 1979 показники склали 61,9% громадян, то у травні 2014 року – 42,61% (до речі, не подолавши 42,97% 2009 року). Звернімо увагу, що найнижчі показники явки на вибори до Європейського Парламенту в травні 2014 року продемонстрували громадяни Словаччини (13%), (Чехії 18,2%) і Словенії (24,55%).

Загалом держави-члени Центрально-Східної Європи не забезпечили і 50% явки. Навіть громадяни Польщі, яка відносно спокійно пережила кризовий період 2008–2009 років і отримала за перші 10 років свого членства дуже потужні впливання з боку Європейського Союзу, не виявили великої зацікавленості щодо голосування на загальноєвропейських парламентських виборах (23,83%). У той час як виборці Греції, Італії, які на тривалий час увійшли в період рецесії (особливо це позначилося на ситуації в Греції), доволі активно долучилися до участі у виборах з показниками явки 59,97% і 57,22 % відповідно; країни «європейського ядра» – вийшли з помірковано-середнім результатом: Франція (43,5%) і Німеччина (48,1%).

Показники електоральної активності британців порівняно з попередніми голосуваннями суттєво не змінились – 35,6% [2].

Науковці виділяють також інші фактори «дефіциту демократії» в ЄС:

а) зростання впливу виконавчої та послаблення законодавчої влади в державах членах;

б) відсутність дійсно загальноєвропейських виборів;

в) складність і незрозумілість Союзу для «пересічних» громадян;

г) невинуватість політичних та економічних сподівань громадян та розбіжність між рішеннями ЄС та «ідеальними» уявленнями громадян на національному рівні [3].

Також, ще одним із наслідків існування «дефіциту демократії» є незгода підданих Великої Британії з політикою економічної підтримки «депресивних» держав – членів ЄС та прийняттям окремих зовнішньополітичних рішень, яка проявилася у проведенні референдуму про вихід країни з Євросоюзу. Із кожним загостренням проблеми «дефіциту демократії» у ЄС, політична влада ЄС намагається ввести різні правові механізми щодо мінімізації проявів «дефіциту демократії». Зокрема, Лісабонський договір запровадив низку важливих новацій у цьому напрямі. Передусім було суттєво розширено законодавчі повноваження Європейського парламенту та закріплено норму про прийняття рішень у Раді ЄС за принципом подвійної більшості, коли враховується не тільки кількість голосів міністрів держав-членів (55% або 72%), а й кількість населення, яку вони представляють (65%) [3].

Отже, можемо зробити висновки, що порушення принципу демократії в Європейському Союзі є однією з найсуттєвіших проблем Європейського союзу. Як показує статистика Велика Британія гальмує цей процес, тому зараз вона хоче вийти з союзу, але існує ряд інших проблем, що заважають демократичних складовій. Виходячи з вищезазначених положень, ми вважаємо, що в ЄС, потрібно припинити жорсткий контролюють національних урядів держав членів союзу,

збільшити рівень конкуренції на загальноєвропейському рівні та врегулювати питання з приводу виборів.

Список літератури:

1. Микитенко Д. І. Проблема "дефіциту демократії" у Європейському Союзі. *Молодий вчений*. 2019. № 4(2). С. 395-398.
2. Колодій А. М. Демократія, верховенство права та права людини у контексті європейської інтеграції України. *Юридичний вісник. Повітряне і космічне право*. 2008. № 2. С. 33-38.
3. Вінникова Н. А. До питання "дефіциту демократії" в Європі: практики громадянської партисипації і політичної репрезентації в ЄС. *Сучасне суспільство*. 2016. Вип. 2. С. 32-44.

ДОСЛІДЖЕННЯ НАПРУЖЕНО-ДЕФОРМОВАНОГО СТАНУ ДОРОЖНЬОЇ КОНСТРУКЦІЇ З ПЕРЕЗВОЛОЖЕНОЮ ОСНОВОЮ

Кватадзе Аліна Іродіонівна
Державне агентство автомобільних доріг України

Рух великогабаритного перенавантаженого транспорту є злободенною проблемою для автомобільних доріг України. Велику небезпеку становлять як літній, так і весняний періоди, коли велика вага вантажу призводить до найбільших руйнувань асфальтобетонного покриття.

Стійкість дорожньої конструкції визначається міцністю земляного полотна, яка має сезонні закономірні зміни з мінімумами в періоди підвищеного зволоження земляного полотна навесні і восени. Вологість і відповідно міцність ґрунтових основ змінюються не тільки по сезонах року, але і в більш тривалому періоді, в якому досягне критичних значень, що беруться до уваги при проектуванні товщини дорожнього одягу.

В процесі експлуатації втрата міцносних та геометричних параметрів автомобільної дороги обумовлена розвитком деформацій та, відповідно, підвищенням водопроникності дорожнього одягу. В результаті - відбувається накопичення вологи у нижніх шарах основи та в робочій зоні земляного полотна через значну кількість зимових опадів та плюсових температур; потрапляння вологи від дощу через дефекти покриття, відтискання води з нижніх шарів при відтаванні конструкції весною та при впливі навантаження від рухомого транспорту.

Зазвичай товщина дорожнього одягу визначається за найбільш несприятливим розрахунковим станом ґрунтового покриття, яке оцінюється розрахунковою вологістю і залежними від нього розрахунковими значеннями модуля пружності ґрунту. Також для проектування конструкцій в районах з промерзанням ґрунтів, розраховують дорожній одяг на морозостійкість та, на характерних ділянках, оцінюють його дренажну здатність міцність [1].

Зміна вологості шарів основи, ґрунту робочої зони земляного полотна суттєво зменшує модуль пружності. Метод проектування дорожнього одягу не враховує розрахунок віджимання води з перезволожених нижніх шарів ґрунту під дією багатьох факторів, а саме від:

- притоку води в морозозахисний шар від атмосферних опадів, що випали на поверхню проїзної частини, узбіч та укосів;
- притоку води, що надходить в морозозахисний шар з ґрунтів, лежать під ним в межах проїзної частини та узбіч, при їх осіданні після відтавання на весні;
- притоку води, що надходить в морозозахисний шар під дією транспортного навантаження.

Що стосується перших двох факторів, то існує достатньо методик для їх визначення. Третій фактор є суттєвим, але існуючий метод розрахунку є застарілим та не відповідає сучасним нормативним вимогам.

Цей метод ґрунтується на визначенні товщини шару ґрунту, розміщеного під дренажним шаром, з якого відбувається віджимання води під дією навантаження. Особливо важливим є визначення цього параметру, особливо, коли вага транспортного засобу перевищує нормативну. Для вирішення цього питання було використано програмний комплекс SCAD.

За основу розрахункової моделі були прийняті об'ємні кінцеві елементи, які використовується для вирішення просторової задачі теорії пружності, для ізотропного, трансверсально-ізотропного, ортотропного і анізотропного матеріалу. Товщина шару ґрунту, розміщеного під дренажним шаром, з якого буде відбуватися віджимання води під дією прикладеного навантаження визначалася за розподілом ізополів та ізоліній нормальних напружень в об'ємних елементах, з урахуванням мінімальних значень напружень, при яких не буде віджиматися вода, згідно [2].

Такий підхід дозволяє дослідити напружено-деформований стан дорожньої конструкції з перезволоженою основою.

Список літератури

1. Н.А. Пузаков, И.А. Золотарь, В.М. Сиденко Водно-тепловой режим земляного полотна и дорожных одежд. – М. : Транспорт, 1971. – 413 с.
2. Рувинский В.И. Оптимальные конструкции земляного полотна на основе регулирования водно-теплого режима – М. : Транспорт, 1982. – 166 с.

ДИДАКТИЧНИЙ СУПРОВІД РЕАЛІЗАЦІЇ ВАРІАТИВНОГО КОМПОНЕНТА ЗМІСТУ ОСВІТИ

Кизенко Василь Іванович
кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник
Інститут педагогіки НАПН України

На нинішньому етапі соціально-економічного розвитку України актуалізуються питання профілізації закладів загальної середньої освіти, триває процес увідповіднення змісту шкільної освіти запитам суспільства. Очевидним успіхом педагогічної науки стало посилення уваги до методологічних проблем у системі варіативної освіти, передусім – у профільному навчанні та профорієнтаційній діяльності здобувачів освіти.

Звертаємо увагу на низку оптимальних педагогічних заходів з проблеми реалізації варіативного компонента змісту освіти: розроблення структури змісту освіти згідно з вимогами до випускника закладу загальної середньої освіти; визначення головних елементів змісту освіти (знання, уміння і навички, творча діяльність, ціннісно-сміслові аспекти); виокремлення варіативних елементів змісту освіти, що дають здобувачеві освіти змогу усвідомити своє місце в навчанні з огляду на особистісні потреби і наміри; встановлення необхідного обсягу варіативного освітнього компонента та збереження цілісності змісту інваріантного освітнього компонента.

Серед головних напрямів педагогічного управління ми виокремлюємо: залучення адміністрації та вчителів-предметників до спільної діяльності для досягнення нової якості освітнього процесу; контроль і вивчення результатів діяльності суб'єктів управління тощо.

Актуальними для формування і реалізації варіативного освітнього компонента є застосування загальновідомих дидактичних принципів зокрема: гуманітаризації освіти; демократизму; людиноцентризму; дитиноцентризму; розширення сфери спілкування; інтенсивного стимулювання прояву особистісного чинника педагогічного працівника та здобувачів освіти; інтеграції змісту освіти та інтеграції навчального знання; опори на здібності в інтелектуальному становленні здобувачів освіти, професійної орієнтації; забезпечення єдності системи загальної середньої освіти; конструювання блоків («блоковий принцип»), єдності навчальної, наукової і практичної роботи; поєднання різних форм організації навчання залежно від завдань, змісту і методів навчання.

Серед принципів варіативності змісту освіти: відповідність змісту освіти рівневі сучасної дидактичної науки; урахування змістової і процесуальної змінних навчання за конструювання змісту навчального матеріалу; структурна єдність змісту освіти на різних рівнях його формування з урахуванням особистісного розвитку здобувача освіти, що передбачає взаємозв'язок і пропорційність компонентів змісту освіти. Як відомо, дидактичні принципи формування змісту курсів за вибором визначають зміст, організаційні форми і методи навчальної діяльності здобувачів освіти відповідно до цілей та закономірностей шкільного

навчання. Сутність важливих дидактичних принципів (фахове спрямування; системність; фундаменталізація змісту; міжпредметні зв'язки; варіативність освіти; наукове поглиблення змісту навчальних предметів тощо) за сьогоденних реалій детермінується дистанційністю як явищем, негативні прояви якого майже не досліджуються [1].

Особливої уваги набувають принципи формування операційно-процесуального блоку курсу за вибором – дозованої послідовності й ізоморфності [2, с. 78]. Беззаперечною є важливість загальних дидактичних функцій курсів за вибором у здійсненні допрофільної підготовки і профільного навчання. З цього погляду схарактеризовано низку провідних дидактичних функцій – інноваційного навчання, індивідуальної орієнтованості змісту освіти, культурологічну функцію шкільної освіти, всебічного розвитку особистості, корекційно-адаптивну функцію, особистісно-розвивальну функцію, структурно-функціональної єдності елементів базового і варіативного освітнього компонентів, здатності учня до самостійного засвоєння знань та інформації, навчання і виховання учнів відповідно до їхніх природних здібностей та ін. [3].

Курси за вибором відтворюють у змісті профілю навчання наявні й сучасні здобутки виучуваної науки, спираються на її постулати, що послідовно відображено у змісті чинних програм. Тож зміст курсу за вибором у змісті профілю навчання має містити такі структурні елементи: дидактично опрацьований зміст наукових галузей (гуманітарна, природнича, технічна та ін.); систему предметних знань, умінь і навичок (для ефективного застосування в освітній і подальшій професійній діяльності); систему понять про явища, закони, теорії, методи (для вироблення фахових умінь і навичок та їх застосування в освітній діяльності); об'єкт, зумовлений цілями навчання, а також соціальним замовленням.

Важливі питання творення категорій постнекласичної науки й освіти розглянуто крізь поєднання раціональних і соціально-моральних ресурсів особистості. Профорієнтаційна діяльність у профільній школі з опертям на класичну і некласичну раціональності відзначається спрямуванням здобувачів освіти на оволодіння лише професійними цінностями, трансформуванням особистих інтересів здобувачів освіти у стійкі професійні настанови, мобілізацією розумових здібностей у професійному напрямі, формуванням мотиваційно-потребнісної сфери та професійних компетентностей відповідно до запитів ринку праці, самовдосконаленням здобувачів профільної освіти відповідно до вимог обраної професії, складанням прагматичних професійних планів тощо. Профорієнтаційну діяльність педагогів і здобувачів освіти, що мають риси постнекласичної людини, вирізняють гуманістичне світосприйняття та використання у соціально-моральній сфері профільної школи таких універсалій, як гідність, совість, повага, довіра, співчуття, терпимість, солідарність і т. ін. Як зазначають науковці, учитель має забезпечувати «варіативність та особистісну орієнтацію освітнього процесу, проектування індивідуальних освітніх траєкторій; практичну орієнтацію освітнього процесу через освоєння проектно-дослідницьких і комунікативних методів; завершення професійного самовизнання

старшокласників і формування умінь, навичок, компетентностей, необхідних для продовження навчання у відповідній сфері професійної освіти» [4, с. 22].

З огляду на потребу і, як вважають науковці, проблему пошуків ефективних шляхів розв'язання проблеми розвитку життєво важливих компетентностей здобувачів профільної освіти [5], принципово вагомими є специфічні дидактичні функції курсів за вибором: діагностична (індикаторна); стабілізації і доповнення; мотиваційної (функція каталізу, активізації) орієнтації; забезпечення профільної і початкової професійної спеціалізації навчання. Однак, в умовах карантину реалізація курсів за вибором стрімко «згортається». Дистанційне навчання, що його мають забезпечувати вчителі (ми не говоримо про технічні можливості), допоки стосується тільки предметного навчання.

Список літератури

1. Кизенко В. І. *Варіативний компонент змісту освіти в основній і старшій школі: теорія і практика* : монографія. Київ: Видавничий дім «Слово», 2018. 405 с.

2. Мішеніна Т. М. *Теорія і практика формування дидактичної компетентності майбутніх учителів філологічних спеціальностей* : монографія. Київ: Педагогічна думка, 2013. 336 с.

3. *Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні* / [за заг. ред. В. Г. Кременя]. Київ : Педагогічна думка, 2011. 303 с.

4. Васьківська Г., Косянчук С. Організаційно-педагогічні умови профільного навчання. *Молодь і ринок*. 2013. №5(100). С. 19–24.

5. Бондаренко Н. В., Косянчук С. В. Розвиток життєвих компетентностей старшокласників засобами підручника української мови. *Проблеми сучасного підручника*. Київ: Педагогічна думка, 2018. Вип. 21. С. 44–56.

UDK 621.9.01

ПОКРИТТЯ ДЛЯ РІЗАЛЬНИХ ІНСТРУМЕНТІВ З ПОЛІКРИСТАЛІЧНИХ НАДТВЕРДИХ КОМПОЗИТІВ НА ОСНОВІ КУБІЧНОГО НІТРИДУ БОРУ

Клименко Сергій Анатолійович
д.т.н., професор

Копейкіна Марина Юріївна
к.т.н., старший науковий співробітник

Манохін Андрій Сергійович
к.т.н., старший науковий співробітник
Інститут надтвердих матеріалів
ім. В.М. Бакуля НАН України

З метою вдосконалення різальних інструментів з полікристалічних надтвердих композитів на основі кубічного нітриду бору (ПКНБ) необхідно створювати покриття, принцип роботи яких ґрунтується на комплексі трибологічних і механо-хімічних ефектів, що обумовлюють здатність покриттів зберігати свою цілісність і властивості під дією високих температур і контактних напружень.

Однією з основних тенденцій у розробки таких покриттів є забезпечення нанорозмірності як структурних елементів, так і окремих шарів в багатошарових композиціях. Формування нанорозмірної структури матеріалу покриттів пов'язано з вибором зернистості, оптимальної за критерієм міцності, виходячи з балансу між залежністю по Холу-Петчу і виразом, що визначає швидкість зернограничної повзучості при зменшенні розміру зерен.

Перспективними, з точки зору застосування на різальних інструментах з ПКНБ, є нанокompозитні покриття. Це обумовлено поєднанням високих значень фізико-механічних властивостей, стійкості до окислення і дисоціації хімічних сполук, що входять до їх складу, внаслідок особливостей структури нанокompозитних плівок.

Набув поширення спосіб створення нанокompозитних покриттів типу $n\text{MeN}/\alpha$ -фаза – вони формуються з нанозерен твердих нітридів перехідних металів з аморфної межкристалітної фазою-матрицею з TiB_2 , Si_3N_4 , BN та інших нітридів неметалів, що утворюють ковалентні зв'язки. Висока твердість таких покриттів обумовлена тим, що через малі розміри нанозерен зароджування і ковзання дислокацій пригнічуються, в той час як висока когезійна міцність тонкої межзереної фази блокує зернограничне ковзання.

Аморфна складова при цьому здатна найкращим чином узгоджуватися з поверхнею нанокристалів і забезпечує гарне зчеплення, що призводить до суттєвого підвищення міцності у системі основа-покриття. Такі покриття мають незвичайну комбінацію механічних властивостей: – висока (40–100 ГПа) твердість; – високе (80–94%) пружне відновлення; – граничні (> 10%) пружні

напруження; – висока (від 10 до більш ніж 40 ГПа) міцність на розтягнення, близька до ідеальної міцності для непластичних матеріалів. Більш того, наноструктура і відповідний їй надтвердий стан може залишатися стабільними при температурах, які перевищують 1100 °С.

Оцінка значень контактних навантажень на різальних інструментах з ПКНБ показує, що середні нормальні та дотичні контактні напруги при обробці сталей високої твердості досягають значень до 2500 і 1100 МПа відповідно. Знизити величину навантажень можна, якщо конструкція покриття буде включати верхній шар, що виконує функції приробки. Основною вимогою до такого прошарку є поєднання пластичності і міцності, при тому що твердість його може бути істотно нижче, ніж твердість основного масиву матеріалу покриття.

Матеріал шару приробки повинен мати аморфно-кристалічну низькомодульну структуру (α -BN, α -Si₃N₄ або α -TiB₂), що дозволить йому виконувати роль твердого змащення.

Термостійкість є другою за значимістю вимогою, що пред'являються до покриттів на інструментах з ПКНБ. Найбільш термостійкими є покриття, що містять алюміній і хром. Оксидна плівка, яка утворюється на поверхні, захищає основний масив матеріалу покриття від окислення аж до температури 850 °С.

Подібно механічним властивостям, термостійкість покриття також значною мірою визначається не тільки його хімічним складом, а й структурою. Зокрема, нанокompозитні системи типу $n\text{MeN}/\alpha$ -фаза характеризуються підвищеною термостійкістю.

Логічним продовженням концепції структурно зумовленої термостійкості є наступний підхід. Зерна, в тому числі і нанорозмірні, з яких складається масив покриття, контактують з вільною поверхнею і границі зерен є провідниками для кисню, обумовлюючи окислювальні процеси у всьому обсязі покриття. В якості методу підвищення термостійкості покриття пропонується використовувати інтергранулярну склоподібну фазу, формування якої можна забезпечити в нанокompозитах, наприклад, шляхом збільшення (> 40%) вмісту кремнію і, відповідно, фази α -Si₃N₄. При концентрації кремнію більше 50% структура покриття аморфна і аж до температури 1300 °С окислюється виключно тонкий поверхневий шар покриття без будь-яких змін в його об'ємі.

Інший механізм підвищення стійкості інструментів з ПКНБ реалізується при використанні «самоадаптивних» покриттів. Основна ідея полягає не в запобіганні окисленню, а в використанні цього явища для управління параметрами контактної взаємодії при різанні та зниження коефіцієнту тертя і, отже, термобаричного навантаження в зоні контакту. Подібні покриття в процесі різання окислюються, утворюючи поліоксидну вторинну структуру (трібоплівку), що виграє роль твердого змащення. Наприклад, при точінні інструментом з покриттям AlN-Ti(Cr)B₂ на його поверхні формується поліоксидна трібоплівка, що включає Al₂O₃, Fe₂O₃ і оксинітрид алюмінію Al_xO_yN_z. Дані сполуки мають термостабільність до 1300 °С, крім того в таких системах утворюються гомогенні ряди твердих розчинів оксидів, що мають гарну змащувальну здатність. Дослідження елементного складу покриття після обробки різанням показали, що на глибині 70

ним має місце різке збільшення кількості кисню і, таким чином, зовнішній нанорозмірний шар інтенсивно окислюється, переходячи в продукти зносу, і знову окислюється. При цьому в шарі, розташованому на глибині від 30 до 70 нм, утворюються обмежені тверді розчини на основі Al_2O_3 (системи $\text{Al}_2\text{O}_3\text{-Fe}_2\text{O}_3$, $\text{Al}_2\text{O}_3\text{-TiO}_2$, $\text{Al}_2\text{O}_3\text{-AlN}$).

Подальший розвиток такого підходу може бути пов'язаний зі створенням систем, що містять SiC і AlN, які є хімічно стабільними при температурах понад 1300 °C.

Розроблено концепцію підвищення стійкості різальних інструментів з ПКНБ, яка базується на зменшенні температури в контактній зоні різання при нанесенні на робочі поверхні інструменту покриття, що зменшує коефіцієнт тертя. Таким покриттям може бути плівка з BN. Основною відмінністю цього покриття є його аморфно-кристалічний структурний стан і близькість за хімічним складом до матеріалу основи. Ефект досягається за рахунок: – зниження твердості в порівнянні з інструментальною основою, що зменшує внутрішні залишкові напруження в покритті і знижує крихкість його матеріалу; – зменшення модуля Юнга, що підвищує пружні властивості покриття і стійкість до абразивного стирання; – зниження коефіцієнта тертя, що сприяє зменшенню термобаричного навантаження на робочих ділянках інструменту.

Випробування, проведені на машині тертя, показали зниження коефіцієнта тертя від 0,4 до 0,3 в діапазоні швидкостей відносного переміщення 75–90 м/хв.

Ще одним підходом до підвищення стійкості інструменту, в якому явно проявляється ідея використання покриття як проміжного середовища, що надає прямий вплив на параметри процесу різання, є введення до складу покриття компонентів, які є інгібіторами протікання хімічних реакцій в зоні контактної взаємодії інструментального композиту з оброблюваним матеріалом.

Пригнічуючи хімічно обумовлений механізм зношування різальних інструментів з ПКНБ, такі покриття збільшують їх стійкість при високошвидкісному різанні або при обробці конструкційних матеріалів, компоненти яких виявляють високу хімічну активність в парі з нітридом бору.

На основі аналізу результатів значної кількості досліджень механізму впливу покриттів на зношування інструментів з ПКНБ можна виділити кілька взаємопов'язаних підходів для їх створення: – вибір структурних складових покриття, які в процесі обробки різанням забезпечують формування на робочих поверхнях інструменту високотемпературних поліоксидних трібоплівок, що грають роль твердого змащення і ефективно знижують інтенсивність зношування інструменту; – введення до складу покриття сполук, що є інгібіторами реакцій хімічної взаємодії та дозволяють зрушити початок активної хімічної взаємодії в зоні обробки в діапазон більш високих швидкостей різання; – зниження коефіцієнта тертя і контактних навантажень на робочих ділянках інструменту за рахунок твердого змащення і шару покриття з функцією приробки; – забезпечення необхідного структурного стану покриття.

ТЕОРЕТИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ОСОБЛИВОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПОДАТКОВОГО РЕЖИМУ

Колеснік Любомира Іванівна, к.ю.н
Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»

Сарана Сергій Володимирович, к.ю.н., доцент
Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»

Необхідність регулювання податкових правовідносин на належному теоретичному рівні з подальшим їх втіленням у практичну площину не викликає заперечень. Це безпосередньо стосується і питань процесуального регулювання даних відносин, які мають бути врегульовані належним чином в то числі по відношенню до окремих податкових платежів.

Процесуальні режими відображають організаційні відносини і носять організаційно-процедурний, управлінський характер [1, с. 45; 2, с. 14]. Вони також відображають особливий порядок, форми і методи реалізації норм матеріального права [2, с. 20-21]. Вказана теза в повній мірі стосується і особливих процесуальних податкових режимів, які становлять правове середовище втілення особливостей справляння податкових платежів за допомогою процедур, що є відмінними від загального процесуального податкового режиму.

Наукове обґрунтування питань процесуальних режимів у податково-правовому регулюванні зачіпали у своїх монографічних дослідженнях Л.М. Касьяненко [3], І.Є. Криницький [4], М.П. Кучерявенко [5; 6] та інші науковці. Проте до цього часу так і не визначено єдиного підходу до переліку процесуальних податкових режимів, розуміння сутності кожного. Це стосується і особливого процесуального податкового режиму

Особливий процесуально-процедурний податковий режим – це податковий режим, що спрямований на встановлення режимних вимог шляхом використання принципів, засобів, способів, гарантій загального податково-процедурного режиму з доповненням їх власними, в разі необхідності, для податково-процесуальних відносин, що стосуються окремих податкових платежів і виступають основою для їх процесуально-процедурного регулювання, з особливостями зумовленими тими чи іншими податковими платежами до яких вони стосуються, при цьому не охоплюючи всіх процесуальних аспектів виконання податкового обов'язку загалом та вміщуючи процедури не властиві загальному податково-процедурному режиму [6, с. 169].

Певною мірою приймаючи цю тезу, зазначимо, що перш за все, даний процесуально-процедурний режим є видом правового режиму податкового процесу загалом, у цілому використовує комплекс юридичних інструментів, спрямованих на створення необхідного впливу на процесуальні податкові відносини загалом і окремі податкові процедури, їх учасників у її процесуальному аспекті.

Він, будучи вторинним (похідним) від загального режиму використовує переважно його принципи і гарантії маючи власні лише в тому випадку коли це зумовлено особливістю спеціального податкового режиму, який він забезпечує в процесуальному аспекті. Разом з цим, йому можуть бути властиві і цілком особисті принципи і гарантії, які зокрема можуть полягати в відсутності чи зменшенні контролю, свободі вибору процедур взаємодії з податковими органами (в межах визначених законом), спрощенні процедур подання податкової звітності, звільненні від сплати і адміністрування окремих податкових платежів тощо [7, с. 120-121].

Особливий податковий процесуальний режим є невіддільним від матеріального режиму реалізації окремих податкових правовідносин стосовно реалізації окремих податкових обов'язків. Проте, проте, оскільки переважна частина податкових правовідносин охоплюється реалізацією загального процесуального режиму, то процедури особливого процесуального режиму знаходять свій вияв лише в тій частині, яка необхідна для врегулювання окремих податкових правовідносин

Процедури особливого податкового процесуального режиму можуть не охоплювати всіх процесуальних аспектів виконання податкового обов'язку загалом, так як вони уточнюють, доповнюють або конкретизують процедури загального податкового режиму.

Коло відносин, яке охоплюється особливими податковими процесуальними режимами, в такому разі, включає в себе відносини щодо особливості сплати всіх податкових платежів (податку на прибуток підприємств, податку на доходи фізичних осіб, податку на додану вартість, акцизного податку, екологічного податку, рентної плати, податку на майно, спрощену систему оподаткування, обліку і звітності, оподаткування в умовах угод про розподіл продукції, та особливості справляння окремих видів податків, передбачені розділом XX ПК України), тобто, особливі податкові процесуальні режими можуть існувати у відносинах, які є підсистемою загального податкового режиму [4, с. 121].

При цьому слід зазначити, що позиція законодавця наводить на думку, що процесуальні режими справляння податків можуть відрізнятися для одного і того самого податку, що доводиться існуванням розділу XX Податкового кодексу України. Вбачається, що вказана ситуація дає підстави говорити про поділ процесуальних режимів не просто на загальний та особливий, а передбачає існування третього виду режимів.

Розглядаючи цю тезу хотілося б наголосити, що оскільки законодавець назвав вказаний розділ ПКУ «Перехідні положення», то існує ймовірність того, що вказані положення будуть мати юридичну силу нетривалий строк (втілюючи ознаку динамічності), а тому виділення такого типу відносин в окремий процесуальний режим та їх дослідження може стикнутися з проблемою, коли вказані норми будуть скасовані, а тому не буде законодавчої бази для теоретичного обґрунтування вказаної класифікації. Тому для подальшого виділення і класифікації вказаного виду податкових процесуальних відносин більш коректним буде протилежний підхід – для початку необхідне напрацювання

проблематики особливих податкових процесуальних режимів як цілісної категорії. Лише дослідивши загальні принципи та способи втілення таких режимів можна вести мову про виокремлення інших процесуальних режимів, що за своїми принципами, гарантіями та способами втілення є відмінними і від загального, і від спеціальних режимів.

Так, наприклад, розглядаючи особливості оподаткування **податком на доходи фізичних осіб**, слід відзначити, що в ньому є елементи, що демонструють ознаки його динамічності. Так, наприклад, п. 7 підрозділу 1 Розділу XX ПК України встановлює, що не підлягають оподаткуванню податком на доходи фізичних осіб кошти, що відповідно до закону, що регулює питання створення та функціонування фондів банківського управління, виплачуються в період дії цього Закону фізичним особам згідно з договорами довірчого управління, укладеними з учасниками фондів банківського управління, та договорами пенсійних вкладів, укладеними в період проведення такого експерименту (за винятком випадків, коли кошти знімаються такими фізичними особами з порушенням умов відповідно пенсійного вкладу або фонду банківського управління). Вбачається, що законом можуть встановлюватися часові рамки дії того чи іншого режиму або ж здійснюватися прив'язка до певних подій (дії іншого закону, наприклад), що узгоджується з ознакою динамічності. Так, п. 8 встановлювалось, що на період з 1 квітня до 1 липня 2014 року відбувається призупинення дії підпункту 164.2.8 пункту 164.2 статті 164 цього Кодексу в частині включення до загального місячного (річного) оподатковуваного доходу у вигляді процентів на поточний або депозитний (вкладний) банківський рахунок, вклад (депозитний) до небанківських фінансових установ згідно із законом або на депозитний (ощадний) сертифікат та абзаців другого – четвертого пункту 167.2 статті 167 цього Кодексу у частині оподаткування процентів [10].

Ознака динамічності може, крім ознаки часового характеру, бути пов'язаною з суб'єктним складом, зокрема, встановлювати особливості режиму по відношенню вказаних в законі суб'єктів. Так, наприклад, п. 9 відповідного підрозділу встановлює, що не підлягають оподаткуванню податком на доходи фізичних осіб доходи, що нараховані (виплачені, надані) громадянам Японії (незалежно від їхнього резидентського статусу) японськими суб'єктами з реалізації Проекту "Реконструкція споруд очистки стічних каналізаційних вод і будівництво технологічної лінії по обробці та утилізації осадів Бортницької станції аерації" у формі заробітної плати та/або винагороди за цивільно-правовими договорами. Зазначене звільнення застосовується лише до тієї частини доходів, що пов'язана з реалізацією Проекту [10].

Також встановлюються особливості щодо справляння **податку на додану вартість**. Звертаючи увагу на положення п. 1 Цього підрозділу Розділу XX ПК України вбачається, знову ж таки, прояв ознаки динамічності, адже попри те, що вказані норми не виключені, в самій нормі безпосередньо встановлюється строк її дії, тому наразі їх дослідження є безпідставним, адже вказані податкові правовідносини не є актуальними.

Таким чином з огляду на теоретичне обґрунтування особливого процесуального податкового режиму слід констатувати, що він має охоплювати собою окремі податкові платежі у частині процесуального регулювання податкових правовідносин пов'язаних з ними. Процедури особливого податкового процесуального режиму можуть не охоплювати всі процесуальні аспекти виконання податкового обов'язку загалом, так як вони уточнюють, доповнюють або конкретизують процедури загального податкового режиму.

В той же час окремі норми можуть носити перехідний (тимчасовий характер) і мають бути врегульовані саме в межах особливого процесуального податкового режиму, так як виокремлення для їх регулювання окремого режиму видається недоцільним.

Список літератури

1 Князькова В.Я. Спеціальні податкові режими в сучасній теорії оподаткування. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2012. №11 (138). С. 44-48.

2 Андрієвський К. В. Спеціальні податкові режими: автореф. дисер. 12.00.07. Харків, 2009. 29 с.

3 Касьяненко Л.М. Фінансово-правовий процес: монографія / Л.М. Касьяненко. – Ірпінь: Національний університет ДПС України, 2010. – 505 с.

4 Криницький І.Є. Теоретичні проблеми податкового процесу: монографія / І.Є. Криницький. – Х.: Право, 2009. – 320 с.

5 Кучерявенко М.П. Податкові процедури: правова природа і класифікація: монографія / М.П. Кучерявенко. – К. : Алерта ; КНТ; ЦУЛ, 2009. – 460 с.

6 Кучерявенко М.П. Податкове право України: підручник. Х.: Право, 2012. 312 с.

7 Сарана С.В. Особливий процесуально-процедурний податковий режим: поняття та зміст / С.В. Сарана // *Публічне право*. – 2015. – № 3. – С. 164-169.

8 Колеснік Л.І., Сарана С.В. Процесуальні режими у податковому процесі: монографія. Mauritius: LAP LAMBERT, 2018. 153 р.

9 Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року № 2755-VI / Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2755-17&p=1320175636836217>

ФОРМУВАННЯ Я-КОНЦЕПЦІЇ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

Колісніченко Тетяна Валентинівна
студентка 4 курсу
Херсонський державний університет

У психології немає єдиної думки щодо співвідношення термінів «образ Я», «самосвідомість», «Я-концепція». В літературі можна зустріти використання цих понять як синонімів. В деяких дослідженнях образ «Я» розуміється як компонент Я-концепції, самосвідомості або як її продукт. Самосвідомість – це надзвичайно важлива, суттєва здатність людини, яка дозволяє виокремити саму себе з оточуючого світу, усвідомити себе та знайти своє місце в світі (О. Смірнова); усвідомлене ставлення людини до своїх індивідуальних та особистісних якостей, переживань та думок (Г. Урунтаєва); розуміння дитиною того, що вона собою являє, які якості має, як ставляться до неї оточуючі (В. Мухіна); усвідомлення дитиною самої себе, своїх вмінь та якостей, відкриття для себе своїх власних переживань, що є основним утворенням дошкільного віку (Д. Ельконін, О. Шаграєва). [4]

Образ у психології та філософії розглядається як суб'єктивна картина світу або його фрагментів, що включає самого суб'єкта, інших людей, просторове оточення і тимчасову послідовність подій. Образ у свідомості людини – це засіб відображення реальності. «Я» – це психологічна категорія, яка використовується для позначення індивідуальності, неповторності особистості (Н. Шавровська); те, з чим людина стикається, коли формує свої уявлення про себе та світ (В. Нікітін). Образ «Я» – це сукупність уявлень людини про себе; результат процесу самосвідомості, форма, в якій самосвідомість відкривається особистості; це система настановлень, спрямованих на самого себе (І. Кон, О. Ядов); суб'єктивне уявлення про себе, бачення самого себе (А. Петровський). [2]

У. Джеймс виокремлює дві сторони самосвідомості: елемент у свідомості, який пізнає сам себе (наше чисте «Я» або Ego, суб'єкт), та елемент, який пізнається (емпіричне Ego, об'єкт). Емпіричне «Я» є досить мінливим: один той самий матеріал може розглядатися певною людиною як частина її «Я», або лише як належне їй, або як таке, що не має до неї жодного відношення. Уявлення людини про себе, про все те, що вона може назвати своїм (фізичні та душевні якості, одяг, майно, родина, друзі, репутація, досягнення), в широкому розумінні складає особистість людини. При цьому, її можна аналізувати щодо її основних складових (фізичного, соціального, духовного), а також емоцій і вчинків, які вони викликають.

Схожі елементи самосвідомості визначає і О. Смірнова. В її роботах вказується, що самосвідомість людини ґрунтується на двох різних основах – особистісній та предметній. При цьому, особистісна, суб'єктна основа або «Я» (чисте Ego за Ж.Піаже) це певний центр, ядро самопізнання, відчуття себе як джерела свідомості, активності, волі, переживань, що надає унікальності,

незрівнянності, неоціненності людському «Я». Особистісна самосвідомість закладається та домінує в перші півроку життя дитини під час виникнення афективного зв'язку з матір'ю, коли дитина починає відчувати впевненість в собі, свою необхідність для іншого. А предметна, об'єктна основа (емпіричне Его за Ж.Піаже) є периферією самосвідомості та містить все те, про що можна сказати «моє» (особистісні якості, знання, вміння, можливості, предмети, статус), опосередковує ставлення людини до світу, оточуючого середовища, самої себе. Саме на ґрунті цих уявлень закладається самооцінка (як ставлення до своїх якостей) та образ себе (як уявлення про свої здібності, можливості, місце серед інших). Виникнення предметної основи самосвідомості О. Смірнова пов'язує з появою образу свого фізичного «Я», коли дитина починає впізнавати себе в дзеркалі. [3]

М. Лісіна висуває іншу думку щодо центрального компоненту самосвідомості. В роботах, присвячених дослідженню самосвідомості дітей 3-7 років, вона використовує поняття «образ самого себе», розглядаючи його як продукт спілкування. За визначенням автора, «образ самого себе» складає сукупність когнітивно-афективної інформації дитини про себе, яка відображує єдність певних структурних, функціональних та емоційних компонентів. Він закладається відразу після народження. Фундаментом «образу самого себе» М. Лісіна називає «уявлення дитини про себе», характеризуючи його як самопізнання або когнітивну сторону. При цьому, автор розмежовує поняття «уявлення дитини про себе» та «знання про себе», вважаючи останнє найбільш чітким рівнем усвідомленості уявлень про себе.

Образ «Я» має рівневу структуру (І. Кон, О. Ядов). Ґрунтуючись на тому, що настановлення складаються з когнітивного, афективного та поведінкового компонентів, в структурі образу «Я» виокремлюють три аспекти: змістовний, емоційно-ціннісний, операційно-дійовий. [5]

На подібну структуру вказує і А. Петровський, визначаючи складові компоненти образу «Я». Пізнавальний компонент — уявлення про свої здібності, зовнішність, фізичну силу, соціальну вагомість, тощо. Емоційний компонент — переживання самоповаги, самолюбства, самоприниження. Оцінно-вольовий — тяжіння до поваги, симпатії, високого статусу або бажання залишитися непомітним, приховати свої недоліки. А. Петровський засвідчує, що у людини безліч образів «Я», які по черзі домінують у самосвідомості людини: «реальне Я», «ідеальне Я» (якою має бути людина, щоб відповідати очікуванням оточення, це певний орієнтир у самовихованні), «фантастичне Я» (якою хотілося б стати, якщо це було можливим), «бажане Я» (уявлення про те, на що людина виявиться здатною за сприятливих обставин), «очікуване Я» (продукт уяви, образ того, якою, на думку людини, вона є в очах інших), «уявне Я» (те, якою б людина хотіла виглядати, якою вона себе зображує).

У дошкільному віці образ «Я» ускладнюється. Під час адаптації відбувається засвоєння дітьми норм та засобів поведінки. Фаза індивідуалізації характеризується появою у дитини бажання знайти в собі особливості (позитивні чи негативні), які відрізняють її від інших. При цьому дошкільник буде

орієнтуватися більшою мірою на оцінку значущого дорослого. Уявлення людини про саму себе, про її зовнішній вигляд, психічні властивості, моральні якості, усвідомлення власних бажань та можливостей характеризують змістовний компонент образу «Я». Ця сукупність уявлень про себе значною мірою впливає на емоційні та поведінкові реакції людини. [1]

В. Мухіна виокремлює такі лінії розвитку самосвідомості дитини:

- ідентифікація себе зі своїм іменем та тілом, що дозволяє дитині усвідомлювати відособленість від інших, прагнення до визнання (усвідомлення власної цінності для інших);

- статева ідентифікація (усвідомлення себе як хлопчика чи дівчинки), психологічний час особистості (переживання дитиною себе як такою, що змінюється з часом), соціальний простір особистості (ті умови розвитку та побуту, що вводять її в сферу прав та обов'язків, в сферу діяльності та спілкування).

Дитина 5 років уже знає, що вона вміє, має деякі уявлення про свої пізнавальні можливості, особистісні якості, зовнішність. В 6-7 років до цього додаються уявлення про фізичні можливості, розширюються знання про особистісні якості та розумові можливості, діти цікавляться деякими психічними процесами, намагаються усвідомити мотиви вчинків, пояснити власну поведінку, починають усвідомлювати свої моральні якості, переживання, емоційний стан. [6]

Таким чином, образ «Я» розуміється як суб'єктивна динамічна сукупність уявлень людини про себе, свою індивідуальність, неповторність; як система настановлень, спрямованих на самого себе, яка складається з пізнавального емоційного та оцінно-вольового компонентів. У дошкільному віці важливим фактором формування образу «Я» є спілкування з однолітками, з якими дитина себе порівнює.

Список літератури

1. Бабенко, О. Вплив родини на формування особистості дитини / О. Бабенко, А. Щербак // Дитячий садок. Управління. – 2014. – № 3. – С. 39—41.
2. Бех, І. Д. Духовно розвинена особистість у психовиховному вимірі / І. Д. Бех // Наукове забезпечення розвитку освіти в Україні: актуальні проблеми теорії і практики : (до 25-річчя НАПН України) : [зб. наук. пр.] / НАПН України ; [редкол.: В. Г. Кремень (голова) та ін.]. – Київ : Сам, 2017. – С. 33—38.
3. Бровченко, А. К. Мотивація до особистісного зростання і саморозвитку в психологічній освіті / А. К. Бровченко // Психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої освіти в умовах сучасних викликів: теорія і практика : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків, 11 квіт. 2017 р. / ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, Жешув. ун-т, Пед. ун-т Чендус. ун-ту ; [редкол.: О. А. Андрущенко та ін.]. – Харків : ХНПУ, 2017. – С. 268—271.
4. Зязюн, І. Історичні витоки психологічної педагогіки / І. Зязюн // Рідна школа. – 2013. – № 11. – С. 3—12.
5. Музичка, Н. Педагогічні умови розвитку творчих здібностей особистості / Н. Музичка // Цивілізаційний поступ сучасної освіти і науки : матеріали VI наук.-практ. конф. магістрантів ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, (18—19 лют. 2015 р., м. Харків) : [у 2 ч.] / ХНПУ ім. Г. С. Сковороди ; [за заг. ред. О. А. Андрущенко ;

відп. за вип. К. А. Юр'єва]. – Харків : ХНПУ, 2015. – Ч. 2. – С. 21—22.

6. Приходько, Ю. Формування соціальної компетентності у взаємодії дітей різних вікових груп / Ю. Приходько // Учитель початкової школи. – 2018. – № 10. – С. 7—9.

ЗАСОБИ РОЗВИТКУ ТА УДОСКОНАЛЕННЯ КУЛЬТУРИ МОВЛЕННЯ ЮРИСТІВ

Короткова Юлія Михайлівна
доктор педагогічних наук, доцент
професор кафедри гуманітарних дисциплін
Донецький юридичний інститут МВС України

У формуванні мовленнєвої культури, окрім ефективних підходів, методів і форм навчання, велике значення відіграють засоби навчання, які допомагають правильно організувати й провести заняття, спрямоване на вдосконалення культури мовлення юриста. Аналіз методичної літератури, навчальних посібників дозволяє класифікувати засоби навчання за чотирма аспектами: 1) роллю в навчально-виховному процесі: основні і допоміжні; 2) адресатом: для вчителя, для студента; 3) каналом зв'язку: слухові (звукові), зорові, зорово-слухові; 4) пов'язані з використанням техніки: технічні, нетехнічні.

До основних засобів навчання належать: підручники, посібники, довідники з культури мови/мовлення та практичного курсу української мови, словники, таблиці та схеми, що допомагають краще засвоїти норми літературної мови, формувати чистоту, точність та логічність усних висловлювань, а також дидактичний матеріал, аудіозаписи, лінгафонний практикум, навчальні моделі тощо. Допоміжними засобами навчання вважаються посібники, що допомагають краще засвоїти норми літературної мови і не допускати помилки інтерферентного характеру; теле-, радіо- та аудіотехніка, комп'ютер [1, с. 71].

Стосовно *навчального підручника або посібника*, то навіть в умовах сьогодення він залишається чи не єдиним засобом, який систематизує навчальний матеріал з будь-якої дисципліни, в тому числі й мовної. Утім єдиний підручник не в змозі задовольнити освітні й особистісні потреби всіх студентів, рівно як і реалізувати всі завдання тієї чи іншої навчальної дисципліни. З огляду на це учені-педагоги (Н. Мітсис [2], В. Токатліду [3], А. Тсопаноглу [4]) пропонують два варіанти вирішення проблеми: 1) мають вільно застосовуватись декілька підручників, з яких викладач зможе обрати той, що найкраще відповідає потребам та інтересам його аудиторії; 2) у разі наявності лише одного підручника, він повинен мати форму пластичного, функціонального дидактичного матеріалу, який легко може адаптуватись до конкретного студентського колективу.

Варто зазначити, що сучасні науковці, дотримуючись рекомендацій Ради Європи, наполягають на організації навчального підручника з мови за навчальними модулями, кожний з яких обслуговуватиме конкретну ціль – розвиток певного уміння. Комплекс «ціль (розвиток певного уміння) – дія (сукупність дій з розвитку уміння) – оцінювання (рівень сформованості уміння)» й буде складати структурний модуль. Студент після успішного виконання дії та оцінки результату буде знати, яким мовним «капіталом» він володіє та які комунікативні уміння вже розвинув, зберігаючи при цьому здатність збагачувати свої знання з мови протягом життя.

Після того, як визначено структурні модулі підручника, кожний з яких обов'язково матиме за мету формування певного комунікативного уміння, починається добір навчального матеріалу, який охоплюватиме різні види діяльності. Ці види діяльності, з одного боку, включатимуть мовні та позамовні елементи, а з іншого – необхідні для розвитку умінь засоби. Складним і досить важливим буде етап формулювання завдання, яке спонукатиме студента виконати те, що від нього вимагає ситуація. Від постановки завдання залежатиме, чи буде реалізована мета чи ні [3, с. 261].

На думку А. Тсопаноглу та В. Токатліду, для розроблення вправ, спрямованих на розвиток певного комунікативного уміння або контролю рівня його сформованості, необхідним є:

1. Чітке формулювання комунікативної цілі: що має вміти робити студент після виконання дії або по завершенні структурного модуля?
2. Відповідь на питання: які мовні та інші засоби необхідні для цього?
3. Пошук та збір зразків мовлення, які містять необхідні мовні засоби (усні та писемні тексти).
4. Організація цих зразків у вигляді друкованого тексту, аудіо- чи відеокасети із збереженням їх автентичного вигляду.
5. Опис ситуації.
6. Формулювання завдань до вправ. Вони формулюються чітко та стисло. Студент повинен зрозуміти відразу, що він має зробити [3, с. 263-267; 4].

У роботі над вимовою корисно застосовувати *аудіозаписи*, які демонстрували б зразки правильного мовлення, оскільки певні фонетичні особливості, які юристи можуть не відчувати у мові викладача, часто стають для них зрозуміліші, коли вони чують диктора чи митця слова. Важливу роль тут можуть відіграти такі фактори, як зміна звучності, тембру голосу тощо. Крім того, демонстрування аудіозапису створює додаткові можливості для організації пояснень викладача, бо вони можуть не тільки слідувати за ним, а й супроводжувати мовлення.

Серед різних способів використання аудіозапису для удосконалення навичок вимови особливо ефективним виявився такий, коли на стрічку невеликими дозами з інтервалами записується мовлення тих, хто навчається. Слухаючи чергову дозу навчального матеріалу, під час інтервалу юристи відтворюють почуте (аналізують його, дають власну оцінку), а потім знову слухають (зразок, власне (чуже) мовлення). Така робота створює сприятливі умови для наслідування зразкової вимови, удосконалення власного мовлення [1, с. 71-72].

Як відомо, основними засобами інтенсифікації навчання є *комп'ютерні технології*. На думку психологів, комп'ютер є таким засобом, що може якісно змінити, збільшити можливості накопичення й застосування знань, можливості пізнання [5]. Виділяють три основні форми використання комп'ютера для досягнення навчальних цілей: 1) машина як тренажер; 2) як репетитор, що виконує певні функції за викладача; 3) як засіб, що моделює певні предметні ситуації – імітаційне моделювання [6, с. 192]. Можливості комп'ютера можна широко використовувати як з навчальною (вивчення нового матеріалу укрупненими частинами-блоками, навчання за модуль-рейтинговою системою),

так і з контрольно-корекційною метою для перевірки здобутих знань та вироблення практичних умінь і навичок роботи зі словом, текстом (редагування, переклад, добір синонімів, виправлення помилок інтерферентного характеру тощо).

Переваги від застосування інформаційно-комунікаційних технологій (далі – ІКТ) у навчально-виховному процесі такі:

- створення додаткових мотивів для удосконалення свого мовлення;
- індивідуалізація навчального процесу;
- посилення віри у свій успіх у вивченні мови;
- робота з автентичним матеріалом, який черпається з Інтернету з різних текстів, банків даних, щоденної та періодичної преси, радіо- та телепередач тощо;
- постійний доступ до інших посібників: словників, граматик, енциклопедій тощо, які щохвилини перебувають у розпорядженні викладача й студента;
- незалежність від єдиного джерела інформації – книги;
- можливість спілкування з однодумцями;
- залучення особи до світової спільноти (студенти відчувають себе в Інтернеті громадянами світової спільноти, які легко спілкуються на міжнародному рівні) [7; 8, с. 314-315; 9, с. 301; 10, с. 497-498].

Задля результативного використання ІКТ необхідно ввести деякі зміни на законодавчому рівні та в змісті навчальних планів і програм підготовки фахівців. На законодавчому рівні необхідно посилити роль такої дисципліни, як інформатика, забезпечуючи її зв'язок з іншими дисциплінами, зокрема мовними. Також має і надалі розвиватись співпраця зі студентськими групами інших вишів за допомогою Інтернет-технологій, що, у свою чергу, потребує покращення матеріально-технічної бази, наявності відповідних аудиторій. На рівні навчального плану та програм необхідно забезпечувати міжпредметні зв'язки (мовних дисциплін з історією, культурологією, інформатикою тощо) [7; 8, с. 317-319].

Таким чином, формуванню та вдосконаленню культури мовлення юристів сприятиме вдалий добір засобів навчання, з яких, окрім традиційних (підручники, посібники, словники, довідники, практикуми тощо), варто застосовувати й різноманітні комп'ютерні технології, аудіо-та відео-матеріалитощо.

Список літератури

1. Окуневич Т. Г. Культура мовлення майбутнього вчителя-словесника в умовах українсько-російської двомовності: дис... канд. пед. наук : 13.00.02 «Теорія та методика навчання (українська мова)». Херсон, 2003. 224 с.
2. Μήτσης Ν. Διδακτική του γλωσσικού μαθήματος. Από τη γλωσσική θεωρία στη διδακτική πράξη. Αθήνα : GUTENBERG, 2004. 270 σ.
3. Τοκατλίδου Β. Γλώσσα, επικοινωνία και γλωσσική εκπαίδευση. Αθήνα, 2004. 310 σ.
4. Τσοπάνογλου Α. Οι στόχοι ως πυρήνας εκπαιδευτικού προγράμματος. URL :<http://www.komvos.edu.gr/periodiko/periodiko2nd/glossika/tsopanoglou/1.htm>.
5. Ломов Б. Ф. Научно-технический прогресс и средства умственного развития человека. *Психологический журнал*. 1985. № 6. С. 8–28.

6. Вербицкий А. А. Активное обучение в высшей школе: контекстный подход : методическое пособие. Москва : Высшая школа, 1991. 207 с.

7. Οικονόμου Κ. Τ.Π.Ε. και διδασκαλία ξένων γλωσσών: Ιστορική αναδρομή, αναγκαιότητα και προοπτικές. URL :<http://www.pi-schools.gr/download/publications/epitheorisi/teychos9/OIKONOMOU.pdf>.

8. Παναγιωτίδης Π. Τεχνολογίες της Πληροφόρησης και της Επικοινωνίας: Προοπτικές στη Γλωσσική Εκπαίδευση. *Πολιτικές γλωσσικού πλουραλισμού και ξενόγλωσση εκπαίδευση στην Ευρώπη*. Αθήνα. 2004. Σ. 311–322.

9. Παπαευθυμίου-Λύτρα Σ. Οι νέες τεχνολογίες και τα νέα μαθησιακά περιβάλλοντα για την εκμάθηση των ξένων γλωσσών στην Ευρώπη σήμερα:μαθησιακές προϋποθέσεις. *Πολιτικές γλωσσικού πλουραλισμού και ξενόγλωσση εκπαίδευση στην Ευρώπη*. Αθήνα, 2004. Σ. 295–304.

10. Χατζηπαναγιωτίδη Α., Μάνιου Θ.
Ο Τύπος ως πηγή άντλησης αυθεντικού γλωσσικού υλικού με στόχο την πρόθηση αντιρατσιστικών αντιλήψεων και στάσεων. Μια εμπειρική διερεύνηση στην Κύπρο.
URL:http://www.frederick.ac.cy/educonf2011/docs/anna_theodora.pdf.

ОБҐРУНТУВАННЯ ДИНАМІЧНИХ ВЛАСТИВОСТЕЙ ФРЕЗЕРНОГО РОБОЧОГО ОРГАНУ ДЛЯ ПОДРІБНЕННЯ РОСЛИННИХ ЗАЛИШКІВ

Корчак Микола Миколайович

к.т.н., доцент

Подільський державний аграрно-технічний університет

Однією з головних проблем при проектуванні та створенні комбінованих фрезерних агрегатів є обґрунтування активних робочих органів, які виконували б обробіток з мінімальними витратами енергії. Фрезерні робочі органи при запропонованому комбінованому способі обробітку поля, засміченого рослинними залишками грубостеблових культур, здійснюють один із найважливіших технологічних процесів – подрібнення розрізаних, згорнених та ущільнених стебел по смугах обробітку, забезпечуючи при цьому більш ефективне протікання наступного процесу запропонованого способу [4-13].

Розглядувана фреза є малоінерційною, і призначена для якісного подрібнення рослинних залишків грубостеблових культур в польових умовах. Робочі органи, що знаходяться попереду фрези, формують рослинні залишки в напрямку, зручному для подрібнення.

Мета статті – обґрунтувати динамічні властивості фрезерного робочого органу, що дозволить забезпечити якісне виконання технологічного процесу подрібнення рослинних залишків при запропонованій технології.

Фрезерна секція являє собою два диска, жорстко з'єднаних між собою, які обертаються на валу. Перпендикулярно до їх площини (при роботі вона вертикальна) прикріплено кількість n ножів. Диски обертаються з кутовою швидкістю:

$$\omega > V_0 \cdot R^{-1}, \quad (1)$$

де V_0 – поступальна швидкість руху агрегату;

R – радіус диска.

Нерівність (1) припускає наявність незалежного приводу на вал фрези. При обертанні ножі подрібнюють рослинні залишки. Безумовно, розглядувана фреза має аналоги (наприклад подрібнювачі-силосорізи), але вони працюють в стаціонарних умовах, і умови подрібнення значно відрізняються від роботи в польових умовах. Зрозуміло, що в цих умовах обов'язковим є заглиблення ножів в ґрунт на глибину \bar{h} (\bar{h} – середнє значення, що залежить від рельєфу ґрунту).

Динамічне рівняння руху фрези має вигляд:

$$I \cdot \ddot{\varphi} = M - M_0(\dot{\varphi}) - M_1(t), \quad (2)$$

де I – момент інерції фрези;

$\ddot{\varphi}$ – кутове прискорення;

M – крутний момент;

$M_0(\dot{\varphi})$ – момент сил тертя;

$M_1(t)$ – момент сил лобового опору ґрунту.

Для порівняно невеликих кутових швидкостей $\dot{\varphi} = \omega$ без взаємодії з ґрунтом можна записати $M(\dot{\varphi}) = M_0 \dot{\varphi}$. Розв'язання рівняння (2) без третього доданку в правій стороні носить асимптотичний характер, причому з достатньою точністю перехідний процес можна вважати закінченим з виходом на ω_0 при $t > 3\tau$ ($\tau = IM_0^{-1}$, ω – встановлена частота) [1].

Перетворимо рівняння (2) до наступного виду:

$$\dot{\omega} + \gamma_1 \omega = \gamma - \frac{M_1(t)}{I}; \quad \omega = \dot{\varphi}; \quad \gamma = \frac{M}{I}; \quad \gamma_1 = \frac{M_0}{I}. \quad (3)$$

Стандартне інтегрування рівняння (3) дає:

$$\omega(t) = \frac{\gamma}{\gamma_1} - \frac{1}{I} \int M_1(t_1) \exp[\gamma_1(t_1 - t)] dt + C e^{-\gamma_1 t}. \quad (4)$$

Тут C – константа інтегрування. Її значення несуттєве, так як при $t \rightarrow \infty$ останній доданок в (4) наближується до нуля.

Інтеграл в (3) визначається видом $M_I(t)$.

Цілком очевидно, що $M_I(t)$ є імпульсною функцією часу (рис. 1).

Так, на позиції a) точки $n(t_1 + \Delta t)$ – початок входження ножа в ґрунт, $nt_1 + (n-1)\Delta t$ – момент виходу.

Імпульсний характер $M_I(t)$ дозволяє записати:

$$\int M_1(t_1) e^{\gamma_1 t_1} dt_1 = \frac{M_{10}}{\gamma_1} \left[\sum_{k=0}^{\infty} \delta(t - t_k) - \sum_{k=0}^{\infty} \delta(t - t_k - \Delta t) - \sum_{k=0}^{\infty} (e^{\gamma_1 t_k} - e^{\gamma_1(t_k + \Delta t)}) \right]. \quad (5)$$

Тут $\delta(t - t_k)$ – дельта – функція Дірака [2].

Мінімальним зовнішнім впливом буде вид імпульсів, коли $\Delta t = 0$ (рис. 1, б). У цьому випадку вираз (5) рівний нулю, і вираз (4) дозволяє визначити константу інтегрування C [3]:

$$\omega(3\gamma_1^{-1}) = \frac{\gamma}{\gamma_1} + C e^{-3} = \omega_0. \quad (6)$$

$$\text{Звідси} \quad C = \frac{\omega_0 \gamma_1 - \gamma}{\gamma_1} e^3, \quad (7)$$

де ω_0 – початкова кутова швидкість обертання фрези.

Вищенаведені розрахунки дозволяють провести визначену оптимізацію. Основними припущеннями для оптимізації є наступні:

- оптимальна для різання рослинних залишків глибина $\bar{h} < R$;
- забезпечення умови $\Delta t = 0$ підбором числа ріжучих елементів, тобто, вибір \bar{h} і n таким чином, щоб виконувався режим роботи б) (рис. 1);
- підбір кутової швидкості ω_0 і поступальної швидкості агрегату V_0 таким чином, щоб подрібнені залишки були мінімально можливими.

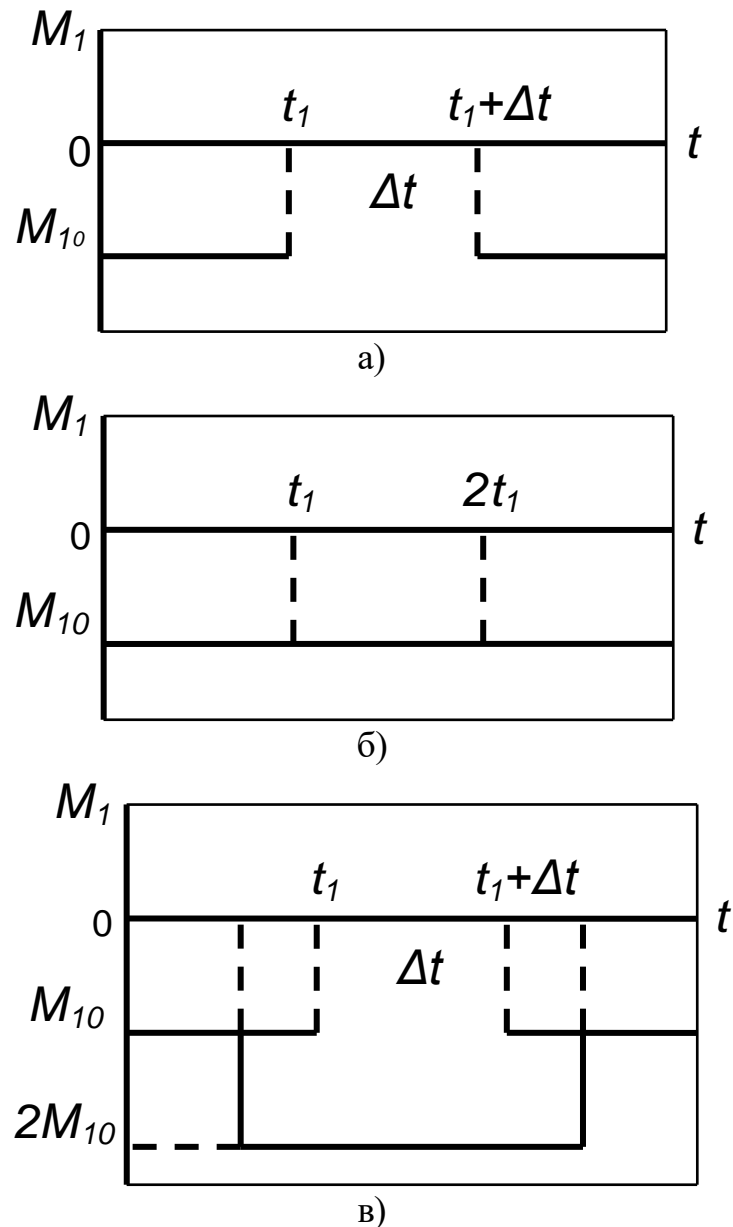

Рис. 1. Якісна залежність моменту сил лобового опору M від часу t

Висновки. 1. Обґрунтована фрезерна секція є оптимізованою по кількості ножів n і по глибині обробітку h з умови перетворення імпульсного впливу моменту лобового опору ґрунту на постійний момент, що перетворює досить значні силові навантаження на незначні постійні. Підбір кутової швидкості ω впливає на якість подрібнення рослинних залишків.

2. Теоретичні дослідження фрези дали такі обґрунтовані результати: діаметр фрезерного барабана $D_{фр.бар} = 0,3$ м, частота обертання фрезерного барабана $n_{фр.бар} = 190 \dots 430$ хв⁻¹, кількість встановлених ножів на одному диску $n = 4$ шт, обертова швидкість $V_{об} = 6,59$ м/с [14-18].

3. Досліджений робочий орган, що виконує процес подрібнення рослинних залишків грубостеблових культур при запропонованій технології, дасть змогу в подальшому більш детально обґрунтувати математичну модель комбінованого способу обробітку поля, засміченого рослинними залишками та визначити конструктивно-технологічну структуру подрібнювача.

4. Теоретично обґрунтований фрезерний робочий орган реалізований у розробці комбінованого подрібнювача рослинних залишків грубостеблових культур. Основні результати досліджень опубліковані в наукових фахових виданнях та патентах України [19-33].

Список літератури

1. Лурье И.А. Крутильные колебания в дизельных установках / Лурье И.А. – М. : Наука, 1940. – 286 с.
2. Ден – Гартог Дж. Теория колебаний / Ден – Гартог Дж. – М.: Гостехиздат, 1942. – 234 с.
3. Карман Т. Математические методы в инженерном деле / Карман Т., Био М. – М. – Л. : ГТТИ, 1946. – 285 с.
4. Корчак М.М. Дослідження характеру засміченості поля листостебельними та кореневими залишками після збирання кукурудзи / М.М. Корчак, С.В. Єрмаков // Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету. – Кам'янець-Подільський, 2007. – Вип. 15. – С. 498-504.
5. Корчак Н.Н., Андреев А.А. Динамические свойства малоинерционных выравнивающих устройств // Материалы 4 – той международной научно – практической конференции [“Новости научной мысли – 2008”]. – Прага: Образование и наука, 2008. – Т. 11. – С. 28–30.
6. Корчак Н.Н., Андреев А.А. Динамический анализ антиэрозионного почвообрабатывающего устройства // Материалы 4 – той международной научно-практической конференции [“Перспективные разработки науки и техники – 2008”]. – Пшемысль: Наука и студия, 2008. – Т. 13. – С. 48–51.
7. Корчак Н.Н., Андреев А.А. Активизация влияния дисковых рабочих органов на почву // Материалы 4 – той международной научно-практической конференции [“Достижения высшей школы – 2008”]. – София: Бял ГРАД – БГ ООД, 2008. – Т. 11. – С. 34–36.
8. Корчак Н.Н., Андреев А.А. Вычисление сил сопротивления рабочих почвообрабатывающих органов при их движении в почве // Материалы 4 – той международной научно-практической конференции [“Научная индустрия европейского континента – 2008”]. – Прага: “Образование и наука”. – Т. 14. – С. 23–25.
9. Корчак Н.Н., Андреев А.А. К вопросу о распределении частиц почвенной смеси по глубине в поле сил земной тяжести // Материалы 4 – той международной научно-практической конференции [“Образование и наука без границ – 2008”]. – Пшемысль: Наука и студия, 2008. – Т. 18. – С. 31–34.
10. Корчак М.М., Андреев О.А. Оптимізація ґрунтообробних пристроїв з метою активізації перемішування ґрунтової суміші // Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції [“Сучасні наукові досягнення – 2008”]. – Миколаїв: НУК, 2008. – Т. 3. – С. 161–162.
11. Корчак Н.Н., Андреев А.А. Анализ динамических свойств малонагруженных фрезерных устройств в условиях периодической внешней загрузки // Материалы 4 – той международной научно-практической конференции

[“Наука и образование – 2008”]. – Прага: “Образование и наука”, 2008. – Т. 16 – С. 34–37.

12. Корчак Н.Н., Андреев А.А., Пустовит С.В., Миненко С.В. Высокочастотные вибрационные технологии в земледелии как экологически чистые // Материалы 5 – той международной научно-практической конференции [“Восточное партнёрство – 2009”]. – Пшемысль: Наука и студия, 2009. – Т. 7. – С. 18–20.

13. Корчак М.М. Теоретичні дослідження впливу дискового ножа на процес розрізання рослинних залишків грубостеблових культур в міжряддях / М.М. Корчак // Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету. – Кам’янець-Подільський, 2009. – Вип. 17. – С. 450–458.

14. Корчак М.М. Розробка комбінованого способу та подрібнювача для ґрунту, засміченого рослинними залишками / М.М. Корчак // Вісник Львівського національного аграрного університету: Агроінженерні дослідження. – Львівський національний агроуніверситет, 2009. – №13, т. 1. – С. 155–163.

15. Корчак М.М. Теоретичні дослідження впливу розподільника на процес розподілу розрізаних рослинних залишків грубостеблових культур з міжрядь на рядки посіву / М.М. Корчак // Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету. – Кам’янець-Подільський, 2010 – Вип. 18. – С. 517–524.

16. Корчак М.М. Аналіз технологій і конструкцій машин для обробітку ґрунту, засміченого рослинними залишками грубостеблових культур з розробкою комбінованого способу та подрібнювача для його реалізації / М.М. Корчак // Праці ТДАТУ, 2010 – Вип. 10, Т.7 – С. 299–312.

17. Корчак М.М. Дослідження вібраційного вирівнювального ґрунтообробного пристрою / М.М. Корчак // Вісник аграрної науки, № 4. – К., 2011. – С. 72–74.

18. Корчак М.М. Шляхи зниження негативного впливу сільськогосподарської діяльності на навколишнє природне середовище / М.М. Корчак // Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету. Спеціальний випуск до VI науково-практичної конференції [“Сучасні проблеми збалансованого природокористування”]. – Кам’янець-Подільський, 2011. – С. 238–242.

19. Корчак М.М. Результати відсіюючого та пошукових експериментальних досліджень подрібнювача рослинних залишків грубостеблових культур / М.М. Корчак // Збірник наукових праць Вінницького національного аграрного університету. Серія: Технічні науки. – Вінниця, 2011. – Вип. 9. – С. 76–94.

20. Корчак М.М. Результати основних польових експериментальних досліджень подрібнювача рослинних залишків грубостеблових культур / М.М. Корчак // Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету. – Кам’янець-Подільський, 2011. – Вип. 19. – С. 531–542.

21. Обґрунтування технологічних параметрів подрібнювача рослинних залишків грубостеблових культур // Автореф. дис. ...канд. техн. наук : 05.05.11 / Корчак Микола Миколайович; Вінниц. нац. аграр. ун-т. – Вінниця, 2011. – 20 с.

22. Корчак М.М. Розробка математичної моделі комбінованого способу обробітку поля, засміченого рослинними залишками грубостеблових культур /

М.М. Корчак // Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету. – Кам'янець-Подільський, 2012. – Вип. 20. – С. 476–483.

23. Корчак М.М. Теоретичні дослідження впливу котка на процес ущільнення розрізаних та згорнених рослинних залишків грубостеблових культур по смугах обробітку / М.М. Корчак // Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету. – Кам'янець-Подільський, 2013. – Вип. 21. – С. 407–410.

24. Корчак М.М. Вдосконалення системи технічного обслуговування і ремонту енергетичного обладнання на підприємстві / М.М. Корчак // Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету. – Кам'янець-Подільський, 2014. – Вип. 22. – С. 307–321.

25. Корчак М.М. Обґрунтування енергетичних показників подрібнювача рослинних залишків грубостеблових культур / М.М. Корчак // Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету. – Кам'янець-Подільський, 2015. – Вип. 23. – С. 103–125.

26. Корчак М.М. Обґрунтування технологічної функціональної моделі способу обробітку ґрунту після збирання грубостеблових культур / М.М. Корчак // Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету. – Кам'янець-Подільський, 2016. – Вип. 24, ч.2. – С. 165–174.

27. Корчак М.М. Аналіз результатів пошукових експериментальних досліджень подрібнювача рослинних залишків грубостеблових культур / М.М. Корчак // Подільський вісник: сільське господарство, техніка, економіка. – Кам'янець-Подільський, 2017. – Вип. 25. – С. 99-114.

28. Корчак М.М., Дудчак Т.В., Вільчинська Д.В. Теоретичне обґрунтування робочого органу для вирівнювання ґрунту / Вісник Житомирського державного технологічного університету, Вип. 1, 2019 – С. 69-76. (ISSN 1728-4260).

29. N. Korchak. Дослідження комбінованого подрібнювача рослинних залишків. – LAP LAMBERT Academic Publishing, 2019. – 73 с. (ISBN: 978-620-0-27842-5).

30. M. Korchak, S. Yermakov, V. Maisus, S. Oleksiyko, V. Pukas, I. Zavadskaya. Problems of field contamination when growing energy corn as monoculture. E3S Web of Conferences. Krynica, Poland. 6th International Conference – Renewable Energy Sources. Volume 154 (2020). (ISSN: [2267-1242](https://doi.org/10.1051/e3s/20201540000)).

31. V. Sheichenko, I. Marynchenko, I. Dudnikov, M. Korchak. Development of technology for the hemp stalks preparation. Independent Journal of Management and Production. State agrarian and engineering university in Podilia. V. 10, № 7. p. 687 –701 (2019). (ISSN: 2236-269X).

32. Пат. 90538, Україна, МПК А 01 В 33/00. Спосіб звільнення поля від рослинних залишків грубостеблових культур / Корчак М.М., Бендера І.М., Єрмаков С.В., Яковенко А.І. – № а2008 04264; заявл. 04.04.2008; опубл. 11.05.2010, Бюл. № 9.

33. Пат. 90535, Україна, МПК А 01 В 49/02 (2006.01). Комбінований подрібнювач рослинних залишків грубостеблових культур / Корчак М.М., Бендера

И.М., Єрмаков С.В. – № а2008 03070; заявл. 11.03.2008; опубл. 11.05.2010, Бюл. № 9.

ОБ'ЄКТИВНІ КОРЕЛЯТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ ЗА СОЦІАЛЬНИМ СПРЯМУВАННЯМ І СУБ'ЄКТНІСТЬ У НАВЧАННІ

Косянчук Сергій Володимирович
кандидат педагогічних наук
старший науковий співробітник відділу дидактики
Інститут педагогіки НАПН України

У закладах загальної середньої освіти педагогічні технології профільного навчання за соціальним спрямуванням – це не окрема «каста» технологій. Це напрям реалізації цих технологій, детермінований соціальними аспектами, що вказує на необхідність розроблення та обґрунтування відповідної моделі їх реалізації. Актуальність порушеної проблеми зумовлюється низкою чинників, серед яких ми акцентуємо на: аксіологічній ситуації, що склалась в умовах пандемії, екстраполяції освітнього середовища закладів освіти у віртуальний простір (виконання педагогічними працівниками своїх професійних обов'язків у режимі дистанційності); аксіологічній безпеці як такій [1] і ціннісно-сміслових орієнтаціях здобувачів профільної освіти [2]; аналогових підручниках, які є засобом розвитку життєвих компетентностей здобувачів освіти [3] і які без своїх електронних версій втрачають цінність у процесі дистанційного навчання; векторах розвитку профільної освіти і педагогічних технологіях профільного навчання в умовах нової української школи [4]; соціально-економічних, суспільно-політичних потрясіннях, викликаних глобальними пандемійними настроями.

На прикладах реалізації дистанційного навчання здобувачів освіти ми переконалися, що нівелюються вироблені моделі організації суб'єкт-суб'єктної взаємодії, а завдання з навчання учнів утруднюються. Одна з моделей реалізації педагогічних технологій за соціальним спрямуванням в умовах профільного навчання може корелювати з Класифікатором професій [5] і може бути ефективно зреалізована в умовах дистанційної освіти. Звичний процес навчання у закладах загальної середньої освіти переслідував визначені мету і завдання. Знаннева інформація (підручники, посібники і т.ін.), пізнавальна активність учнів, рефлексія суб'єктів освітнього процесу, за потреби, піддавалися оперативному аналізу, моніторингу, викликалі адекватне реагування адміністрацій шкіл, учителів-предметників, психологів і/чи соціальних педагогів. Наразі, дистанційне навчання позбавлене цього. Учителі ледь встигають забезпечити реалізацію системи уроків (відео, аудіо, презентації, текстові вказівки тощо; домашні завдання, іноді – тести для перевірки виконаних завдань). З іншого боку, інтерес здобувачів освіти до таких уроків знижується, алгоритм дистанційного навчання прямує до нестабільності, а система контролю вичерпує себе.

На наше переконання, учнів можна зацікавити у процесі дистанційного навчання різноманітною інформацією про світ професій. За відправну точку можна взяти «Класифікатор професій» (додатково – розширені характеристики професій) і за таким «сценарієм» спонукати учнів до самоосвіти, тобто викликати рефлексію на таку інформацію. Акцентувати, передусім, слід на тих професіях, які можна віднести до профілів навчання у конкретній школі, гімназії чи ліцеї. Дидактично й методично виправданою буде для учнів інформація про те, що за рівнем здобутої освіти людей класифікують за дев'ятьма параметрами. Уміло подана інформація обов'язково викличе рефлексію і вестиме здобувачів освіти до висновку, що освіта – метачинник майбутньої професійної діяльності і основа для їх становлення у суспільстві.

Отже, за рівнем здобутої освіти людей поділяють на:

(1) законодавців, вищих державних службовців, керівників, менеджерів (управителів) (професії, пов'язані зі здійсненням управлінських функцій та керівництва);

(2) професіоналів (володіють високим рівнем знань у галузі фізичних, математичних, технічних, біологічних, агрономічних, медичних чи гуманітарних наук);

(3) фахівців (виконання спеціальних робіт, пов'язаних із застосуванням положень і використанням методів відповідних наук, а це – молодші спеціалісти, бакалаври, спеціалісти, котрі пройшли післядипломну підготовку (стажування, інтернатуру, клінічну ординатуру і т.п.);

(4) технічних службовців (знавці у питаннях підготовки, збереження, відновлення інформації та здійснення найрізноманітніших обчислень; секретарські обов'язки, запис та опрацюванням цифрових даних, обслуговуванням клієнтів тощо; а це – рівень кваліфікації «молодший спеціаліст»;

(5) працівників сфери торгівлі та послуг (забезпечення послугами, пов'язаними з поїздками, побутом, харчуванням, обслуговуванням, охороною, підтриманням правопорядку, торгівлею і т.ін.;

(6) кваліфікованих робітників сільського та лісового господарств, риборозведення та рибальства (знають сільськогосподарське виробництво, лісове господарство, розуміються на риборозведенні та рибному промислі; спроможні виконувати завдання з вирощування урожаю, розведення тварин, зі збереження та експлуатації лісів, орієнтуючись у питаннях ринку і реалізації продукції організаціям збуту, торговельним підприємствам чи окремим покупцям;

(7) кваліфікованих робітників з інструментом (професії, що передбачають знання, необхідні для вибирання способів використання матеріалів та інструментів, визначення стадій робочого процесу, характеристик та призначення кінцевої продукції; видобуток корисних копалин, будівництво, вироблення різної продукції;

(8) робітників з обслуговування, експлуатації та контролю за роботою технологічного устаткування, складання устаткування та машин (розроблення корисних копалин, нагляд за їх видобутком, ведення робочого процесу та

виробництво продукції на устаткуванні чи машинах, керування транспортними засобами, пересувними установками, складання виробів із деталей та вузлів;

(9) носіїв найпростіших професій (робіт) (використання ручних інструментів, продаж товарів на вулиці, збереження та охорона майна, прибирання, чищення, прання, прасування та виконання низькокваліфікованих робіт у видобувній, сільськогосподарській, риболовній, будівельній та промисловій галузях і т.ін. (для виконання професійних завдань достатньо базової загальної середньої освіти або початкової загальної освіти та мінімальної професійної підготовки на виробництві чи інструктажі) (за: [5]).

Позиції (1) та (9) не розглядатимемо, а от (2)–(8) мають безпосередній стосунок до порушеної проблеми. Тим більше, що декларується: «у загальній середній освіті важливо переглянути зміст <...>, здійснити реальну профілізацію <...>, повне методичне забезпечення, зокрема сучасними підручниками, іншими навчальними засобами, запровадження особистісно орієнтованих технологій навчання» [6]. Тож впливає, що реальна профілізація має ґрунтуватися на реаліях, тобто – відповідати специфіці професій і зважати на ієрархічну систему потреб людини.

Чи часто ми бачимо у змісті предметів суспільно-гуманітарного циклу інформацію про такі професії, як державний соціальний інспектор; експерт з регулювання соціально-трудових відносин; експерт із соціальної відповідальності; експерт із суспільно-політичних питань; менеджер із соціальної та корпоративної відповідальності; менеджер у соціальній сфері; науковий співробітник (археографія, археологія, географія, кримінологія, палеографія, соціологія); соціальний аудитор; соціальний інспектор; соціальний патолог; соціальний працівник; соціолог; соціолог з ефективності покарання правопорушників; соціолог промисловий; соціолог-кримінолог; фахівець з урегулювання конфліктів та медіації у соціально-політичній сфері; фахівець із соціальної допомоги вдома; фахівець із соціальної роботи; фахівець-організатор соціально-побутового обслуговування і т.ін.?

Якщо такого змісту обмаль, то чи варто дивуватися, що дистанційні уроки учням нецікаві, а домашні завдання виконуються невчасно і малоякісно.

Суб'єктність у навчанні як дидактичний феномен – визначальний чинник супротиву негативним впливам об'єктивних корелятивів реалізації педагогічних технологій профільного навчання за соціальним спрямуванням. Наближення змісту дистанційних уроків (і форм, методів, засобів тощо) до високого рівня рефлексійності – це і потреба, і проблема, і виклик сучасній освітній системі країни.

Список літератури

1. Косянчук С. Аксіологічний підхід до формування змісту профільного навчання як нагальна потреба і важлива складова стратегії освіти. *Дидактика: теорія і практика*. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2015. С. 67–71.

2. Васьківська Г. О., Косянчук С. В. Формування ціннісно-сміслових орієнтацій учнів старшої школи засобами змісту сучасного підручника. *Проблеми сучасного підручника*. Київ: Педагогічна думка, 2011. Вип. 11. С. 107–120.

3. Бондаренко Н. В., Косянчук С. В. Розвиток життєвих компетентностей старшокласників засобами підручника української мови. *Проблеми сучасного підручника*. Київ: Педагогічна думка, 2018. Вип. 21. С. 44–56.

4. Паламарчук В. Ф., Барановська О. В. Педагогічні технології навчання в умовах нової української школи: вектор розвитку. *Український педагогічний журнал*. 2018. № 3. С. 60–66.

5. *Класифікатором професій*. URL: <https://www.buhoblik.org.ua/kadry-zarplata/trudoustrojstvo/3978-klasifikator-profesij.html>

6. *Біла книга національної освіти України* / [за ред. В. Г. Кременя]. Київ, 2009. URL: http://www.ippo.edu.te.ua/files/news/01_bila_knuga_osvity_proekt.doc

РЕАЛІЗАЦІЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ РОБОЧОЇ СИЛИ НА РИНКУ ПРАЦІ УКРАЇНИ

Котенко Тетяна Миколаївна
к. е. н., старший науковий співробітник
Інститут демографії та соціальних досліджень
ім. М.В. Птухи НАН України

Ринок праці України характеризується професійно-кваліфікаційними диспропорціями попиту і пропозиції робочої сили, бо ринок освітніх послуг не встигає реагувати на динамічні з міни ринку праці, високим рівнем неформальної зайнятості (20,9 % кількості громадян у віці 15–70 років, зайнятих у неформальному секторі у 2019 р., у порівнянні з 2018 р., вона скоротилася на 81 тис. осіб та становила 3,5 млн осіб; у кожного п'ятого зайнятого не були зареєстровані трудові відносини; найбільш поширеною неформальною зайнятістю була у сільському, лісовому та рибному господарствах (42 %), в оптовій та роздрібній торгівлі, ремонті автотранспортних засобів (17 %), будівництві (17 %) [1]), невідповідністю зайнятості потребам інноваційного розвитку економіки, значною плінністю кадрів у пріоритетних видах економічної діяльності, відтоком населення з сільської місцевості, високою міграцією за кордон висококваліфікованих кадрів, особливо молоді, внаслідок низького рівня заробітної плати (у лютому 2020 р. середній розмір заробітної плати становив 10,8 тис. грн., у тому числі за видами економічної діяльності: фінансова та страхова діяльність – 21,6 тис. грн., інформація та телекомунікації – 18,7, промисловість – 12,1, будівництво – 9,3, сільське, лісове та рибне господарство – 8,4, мистецтво, спорт, розваги – 8,7, освіта – 8,5, охорона здоров'я – 7,5, розміщування й харчування – 7,4 тис. грн. [2]; зазначимо, що існують суттєві регіональні диспропорції в оплаті праці: вищу за середню по країні заробітну плату отримували працівники м. Києва (16,4 тис. грн.), Донецької (11,4), Київської (11,2), Дніпропетровської (11,0 тис. грн.) областей, в решті областей – середню і нижче середньої – 10,7 – 8,4 тис. грн. [1]). Отже, попит і пропозиція робочої сили на ринку праці нині формується в умовах економічної кризи в країні і світі, неефективної зайнятості, невідповідності компетенцій працівників вимогам роботодавців до робочих місць.

В доповіді Всесвітнього економічного форуму зазначено, що за Індексом глобальної конкурентоспроможності (The Global Competitiveness Index) 2018 р. / 2019 р. Україна посіла 83-е / 85-е місце зі 140-а / 141-ї країн/-и за методологією, яка дає змогу повніше врахувати вплив четвертої промислової революції на розвиток економік країн світу. Згідно з даними дослідження, у 2019 р., у розрізі 12, обраних Форумом, драйверів продуктивності, у першій половині рейтингів Україна зберегла свої позиції за складовими «Кваліфікація» (46 місце), «Ємність ринку» (47) та «Інфраструктура» (57), підняла свої позиції за складовою «Ринок праці» (66 / 59) і трохи знизила за складовою «Спроможність до інновацій» (58 / 60) [3; 4]. Рейтинг України став достатньо

високим за такими показниками складової «Кваліфікації», як зручність пошуку кваліфікованих співробітників, навички роботи з цифровими технологіями, кваліфікація випускників, якість професійної підготовки, охопленість підготовкою персоналу, та показниками складової «Ринку праці», як практики найму та звільнення працівників, оплата та продуктивність, активна політика в сфері зайнятості, внутрішня мобільність робочої сили. Отже, це свідчить, з одного боку, про наявність потужного потенціалу конкурентоспроможності економіки за ресурсом праці, інтелектуалізацію праці, формування нового типу працівника, і, з іншого, про розширення масштабів інновацій у системі соціально-трудових відносин, покращення умов для реалізації конкурентоспроможності робочої сили на ринку праці.

Потреба у працівниках, за даними ресурсів з пошуку роботи (кадрових порталів: rabota.ua, work.ua, trud.ua, hh.ua), на сьогоднішньому ринку праці і яка сприятиме стимулюванню зайнятості населення і підвищенню конкурентоспроможності робочої сили на перспективу:

- *найбільший попит*: спеціалістів у сфері торгівлі та маркетингу; технічних спеціалістів на виробництві (інженерів технологів, проектувальників); спеціалістів IT-сфери; фахівців агропромислового комплексу; фахівців з будівництва та архітектури; робочі спеціальності, персонал для дому;

- *попит зростатиме на таких працівників, як*: медики вузької спеціалізації; фінансові аналітики; біохіміки, генетики; екологи; антикризові менеджери, управлінці по зв'язках з інвесторами; бізнес-тренери;

- *стрімкий розвиток* фріланс-ринку з найбільш затребуваними професіями: програмісти, дизайнери, аналітики, коректори, художники, фотографи, копірайтери, журналісти, адміністратори соцмереж, онлайн-консультанти, інтерв'юери, call-менеджери [5].

До того ж, кількість вакансій у 2019 р., заявлених роботодавцями до державної служби зайнятості, у порівнянні з 2018 р., зросла на 3,5 % та становила 1153,3 тис. одиниць. Середній розмір заробітної плати у вакансіях становив 6,6 тис. грн., що на 889 грн. (15,4%) більше, ніж у 2018 р. До ТОП-5 областей за найбільшою кількістю вакансій увійшли Харківська (7,9 % від загальної кількості вакансій), Дніпропетровська (7,8), Полтавська (6,7), Львівська (6,2) та Івано-Франківська (4,5%) області [6]. В зв'язку з вищезазначеними тенденціями і характеристиками ринку праці щодо питань реалізації конкурентоспроможності робочої сили сьогодні необхідним є проведення політики зайнятості орієнтованої на активізацію ефективної зайнятості населення України, враховуючи внутрішні умови проживання місцевого населення, зосереджуючи увагу на питаннях розвитку малого та середнього бізнесу, застосовуючи антикризові механізми регулювання зайнятості, збереження існуючих і розвиток нових робочих місць.

Підвищенню реалізації конкурентоспроможності робочої сили на ринку праці України сприятиме проведення наступних заходів:

- поліпшення інвестиційного клімату та інноваційного розвитку, фінансово-економічна підтримка малого і середнього бізнесу, зокрема, удосконалення системи кредитування;

- забезпечення розвитку системи безперервної професійної освіти;
- сприяння ефективній зайнятості, зростанню оплати праці і доходів, підвищенню соціальної безпеки і захищеності працівників, зокрема, молоді;
- сприяння мобільності та творчій реалізації працівників;
- збереження існуючих та створення нових робочих місць;
- покращання якості, доступності, достовірності та повноти інформації щодо вакансій і вимог роботодавців до робочих місць;
- забезпечення взаємодії та координації роботи державної та приватних служб зайнятості;
- розроблення прогнозів і здійснення моніторингу ринку праці.

Список літератури

1. Щодо зайнятості та безробіття населення (за даними Державної служби статистики України). Аналітична записка. Державна служба зайнятості. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: file:///D://shchodo_zaynyatosti_ta_bezrobittya.pdf
2. Ситуація на ринку праці та діяльність державної служби зайнятості у січні-лютому 2020 року. Державна служба зайнятості. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: file:///D://sytuaciya_na_rp_02_2020_nova_robocha_sylya.pdf
3. Рубрика «Цікаво знати». Позиції України за всіма компонентами індексу глобальної конкурентоспроможності – 2018. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://edclub.com.ua/analytika/rubryka-cikavo-znaty-pozyciyi-ukrayiny-zavsimi-komponentamy-indeksu-globalnoyi>
4. Україна «просіла» в рейтингу конкурентоспроможності. Бізнес. 09 жовтня 2019. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://business.ua/news/6807-ukraina-prosila-v-reitynhu-konkurentospromozhnosti>
5. Перспективна потреба в кадрах у 2018 році. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.dcz.gov.ua/analitics/67>
6. Ситуація на ринку праці та результати діяльності державної служби зайнятості 2019 рік. Таблиці. Державна служба зайнятості. 14.02.2020. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.dcz.gov.ua/analitics/68>

ОЦІНКА ДІЛОВОЇ АКТИВНОСТІ МАЛОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ СТАТИСТИЧНИМИ ТА КАРТОГРАФІЧНИМИ МЕТОДАМИ

Красовська Юліана Вікторівна, к.е.н., доцент
Національний університет водного господарства
та природокористування

Лесняк Олександр Юрійович, к.е.н., доцент
Національний університету водного господарства
та природокористування

Зростання активності в усіх сферах економіки закладає надійний фундамент в формуванні та розвитку ринкової системи господарювання в Україні. В ринковій економіці особливе значення має розвиток малого бізнесу, як найбільш динамічного елементу у структурі народного господарства. Тому оцінка його ділової активності, вчасне виявлення симптомів її спаду та їх усунення є запорукою стабілізації та подальшого розвитку економічної ситуації в Україні. Для вивчення різних аспектів розвитку малого підприємництва використано такі показники ділової активності, як: кількість та динаміка суб'єктів малого підприємництва, вартість виготовленої продукції в цій сфері, а також показники ефекту та ефективності їх діяльності. Для економічної оцінки ділової активності малого бізнесу в Україні доцільно використати поєднання різних методів дослідження, зокрема, статистичних та картографічних. В якості інформаційної бази взято статистичні дані, опубліковані Державною службою статистики України [1].

Дослідження зміни кількості малих підприємств в Україні за період 2010-2018 рр. дає підставу стверджувати про загальне зменшення їх кількості за досліджуваний період на 339328 одиниць (з 2161999 до 1822671 одиниць) або 15,7%. В середньому кількість таких підприємств щороку зменшувалась на 42416 одиниць або на 2,1%. Детальне дослідження в розрізі років показує, що в окремі періоди спостерігалось зростання кількості малих підприємств, зокрема найбільш інтенсивне зростання (на 12,5%) спостерігалось у 2014 році, періодами ж найбільшого скорочення були 2011-2012 та 2016 рр. Важливим результуючим економічним показником залишається обсяг реалізованої продукції. За досліджуваний період, незважаючи на скорочення чисельності малих підприємств, обсяг реалізованої ними продукції мав позитивну динаміку: в середньому щороку зростання показника становило близько 150 млрд. грн. або 15,2%. При цьому в окремі періоди (2015 - 2017 рр.) таке зростання сягало від 25 до 33%. Найменш вдалим в цьому плані був 2013 рік, коли відмічається зниження обсягу реалізації на 0,4%.

Фінансовий результат показує економічний ефект роботи підприємства до оподаткування, даючи попередню оцінку якісного боку діяльності малих

підприємств. За період аналізу (2010 – 2018рр.) спостерігається в основному від'ємне сальдо цього показника, що свідчить про сукупну збитковість діяльності малих підприємств. Середній фінансовий результат за дев'ять років становить близько 37 млрд. збитків. При цьому найгіршими роками були 2013 (збитки зросли на 170,8% порівняно з попереднім роком) і 2014 (збитки збільшились майже в 7 разів). Ситуація кардинально змінилась в 2018 році, коли малі підприємства не лише збільшили свої фінансові результати майже в 5 разів, але і вперше за досліджуваний період досягли позитивного значення – близько 46,9 млрд. грн. додаткового прибутку до оподаткування.

Економічна оцінка динаміки чистого прибутку суб'єктів малого підприємництва показує подібність до динаміки попереднього показника: перші 8 років характеризувались збитками (від 20 млрд. у 2010 до 179 млрд. у 2014 році). Починаючи з 2015 року спостерігаємо зменшення розміру чистих збитків малих підприємств. І вже в 2018 має місце стрімке зростання чистого прибутку (в 2,5 рази) і досягнення позитивного значення в розмірі близько 32 млрд. грн. Це, за умови збереження тенденції є гарною платформою для подальшого зростання і розвитку.

Враховуючи описані вище тенденції зміни прибутку малих підприємств до та після оподаткування, маємо зазначити, що і рівень рентабельності малих підприємств змінювався синхронно до вищезначених показників. Середній рівень рентабельності діяльності малих підприємств становить -6,7%, від'ємне значення показника свідчить про відносну збитковість їх функціонування за досліджуваний період. Найменш вдалим за цим параметром для малих підприємств були 2014 та 2015 роки (збитковість тоді становила відповідно 26,5 та 13,6%). Однак з 2015 року ми спостерігаємо зниження рівня збитковості, а вже в 2018 має позитивне значення рівня рентабельності в розмірі 2,7%. Таким чином загальне збільшення цього показника порівняно з першим роком аналізу становить 147% ($(2,7 - (-5,7)) / -5,71 * 100$).

Одним з чинників, що суттєво впливає на рівень ділової активності малих підприємств є інфляція. За досліджуваний період від 2010 по 2018 рік індекс споживчих цін в Україні зріс не суттєво з 109,1% до 109,8% з середнім абсолютним приростом 0,1% щороку, однак спостерігається суттєва зміна цього показника в середині досліджуваного періоду. В 2014 році спостерігається найбільше зростання індексу інфляції (на 24,4 %), проте вже в 2016 році ми спостерігаємо найбільше зменшення його за період аналізу (на 30,9%). В середньому за 9 років споживчі ціни зростали на 13,1% щороку. Таким чином, з точки зору високих темпів інфляції найбільш несприятливим є період 2014-2015 рр. Цей же період, за результатами досліджень, відмітився і негативною динамікою показників абсолютної та відносної ефективності діяльності малих підприємств. Це спонукає висунути гіпотезу про існування зв'язку між показниками діяльності суб'єктів малого бізнесу та інфляцією.

Використання математичних параметрів в економіці дозволяє кількісно описати щільність або тісноту зв'язку між певними ознаками. Серед мір щільності зв'язку найпоширенішим є коефіцієнт кореляції Пірсона [2, с 109]. Результати

розрахунків впливу інфляції на ділову активність малого підприємництва в Україні показали, що коефіцієнт кореляції відносно динаміки кількості таких підприємств становить 0,58 це свідчить про позитивну середню залежність їх від інфляції та інфляційних очікувань. Що можна трактувати наступним чином: підвищення темпів інфляції не стримує, а певною мірою, заохочує до створення нових малих підприємств в Україні в очікуванні зростаючих заробітків.

Розрахунки коефіцієнта кореляції між фінансовим результатом до оподаткування та індексом інфляції показали цікаву закономірність: коефіцієнт кореляції (- 0,6) свідчить про істотний обернений зв'язок. При інтенсифікації інфляції фінансові результати до оподаткування у суб'єктів малого підприємництва в Україні погіршуються. Майже така ж закономірність спостерігається при дослідженні тісноти зв'язку між показником рентабельності та індексом інфляції (коефіцієнт становить (-0,68)).

Однак найбільш вразливим до показника інфляції за результатами обчислень є чистий прибуток малих підприємств в Україні. Коефіцієнт (- 0,81) свідчить, що при підвищенні темпів інфляції в Україні істотно зменшується сукупний чистий прибуток, зароблений в сфері малого підприємництва. Тобто ефективність діяльності обернено тісно залежить від інтенсивності зростання цін. Для підтвердження достовірності отриманих результатів було проведено перевірку істотності кореляційного зв'язку на основі коефіцієнта детермінації [2, с. 112-113]. За результатами розрахунків фактичне значення вказаного коефіцієнта (0,979) більше ніж критичне (0,444), що з ймовірністю 95% підтверджує існування стійкого оберненого зв'язку між індексом інфляції та чистим прибутком малих підприємств з ймовірністю 0,95 підтверджується. Зазначені результати оцінки впливу інфляції на ділову активність малих підприємств є показовими, однак мають один суттєвий недолік – не враховує ступінь варіювання за територією. Тому для більш точної характеристики в процесі дослідження варто провести розрахунки в розрізі окремих регіонів України і звести результати за допомогою методів візуалізації.

Одним з найбільш поширених підходів до візуалізації статистичних матеріалів, зокрема і матеріалів про мале підприємництво, є картографічний. Карта – це зменшене, вирівняне та узагальнене зображення ділянки геосфери. Типи карт: геологічні карти; історичні карти; карти-діаграми; карти дорожніх служб; фонові картограми та ін. Базою для отримання інформації є так звані геоінформаційні системи (ГІС), що служать для надання спеціалізованої інформації з урахуванням прив'язки до простору або території, та вектори - поділ зображення на точки, лінії та ділянки та їх розподіл в тематично однорідні одиниці [3, с. 52-53].

В соціально-економічних дослідженнях, в основному, застосовують такі картографічні інструменти як: картограма (соціально-економічні розрахунки, представлені в їх просторовому розподілі, які служать для ілюстрації спеціальної тематики з просторовим посиленням; фонові картограми (вид [картограми](#), на якій штриховкою різної густоти або фарбою різного ступеня насиченості зображують інтенсивність будь-якого показника в межах територіальної одиниці); карта-схема

(представлення абсолютних або відносних числових регіональних даних за допомогою різних типів діаграм гістограм або стовпчикових діаграм).

Складність процесу створення соціально-економічних карт визначається специфічністю об'єктів соціально-економічного картографування. Перш за все, це крайня мінливість в просторі і часі, складність галузевої і територіальної структури, багатогранність і суперечливість взаємозв'язків.

Проблема картографування полягає в тому, що соціально-економічні карти переважно будуються за даними державної статистики, з прив'язкою до адміністративно-територіальних осередків. При використанні картографічних способів та інших узагальнюючих підходів, як правило, порушується просторова однорідність показників. Якщо ж вихідні дані стосуються локалізованих утворень - підприємств і поселень - то за географічною дискретністю в картах пропадає характеристика території. Труднощі виникають і при відображенні галузевого складу територіальних систем, що відрізняються великою різноманітністю, неповторністю навіть для сусідніх, схожих за своїми функціями і рівнем розвитку об'єктів. За одним об'єктом може бути вичерпне інформаційне забезпечення, а за іншими - його повна відсутність.

Тому при створенні будь-якої картографіки з соціально-економічної тематики основний обсяг робіт проводиться на етапі підготовки. У нього входять [3, с. 269]: визначення вимог до карти; збір, аналіз і оцінка джерел; вивчення об'єктів і території картографування; складання програми карти. Остання визначає загальний задум карти, її зміст і форму.

На етапі проектування визначаються призначення карти, від якого істотно залежать зміст і масштаб картографічного твору, завдання, для вирішення яких створюється карта, і методика її використання. Інший найважливіший фактор, що впливає на вибір основних параметрів карти, - знання і врахування регіональних особливостей явищ.

У загальному випадку виділяються три групи чинників вибору картографічної проекції: 1) географічне положення, розміри, конфігурація, орієнтація території; 2) тематика, зміст, способи зображення, специфічні властивості, коло користувачів і спосіб використання створюваної карти; 3) характер, величини і розподіл елементів картографічної сітки проекції.

В умовах стрімкого розвитку технологій картографічні методи можуть бути пріоритетним засобом для побудови комплексної інформаційно-телекомунікаційної системи аналізу діяльності малих підприємств, яка забезпечувала б доступ до розрізаних статистичних даних. Це забезпечило б можливість поширення та обміну всіх видів просторової інформації, візуалізації соціально-економічної інформації для формування звітних документів, презентаційних матеріалів, розміщення готових статистико-картографічних продуктів в середовищі мережевих ресурсів.

Список літератури

1. Сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

2. Статистика: Підручник. За ред. Герасименка С.С. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ:КНЕУ, 2000. 467с.
3. MacEachren A.M., Fraser Taylor D.R. Visualisation in modern cartography. Volume 2. 1st Edition. Pergamon, 1994. 345 p.

ВПЛИВ ЛЕГАЛАЙЗУ НА ЕКОНОМІЧНИЙ СТАН ДЕРЖАВ

Обелець Тетяна Володимирівна, к.е.н., ст. викладач
Національний технічний університет України
«Київський Політехнічний інститут ім. Ігоря Сікорського»
м. Київ, Україна

Кратік Софія Сергіївна, студентка
Національний технічний університет України
«Київський Політехнічний інститут ім. Ігоря Сікорського»
м. Київ, Україна

«Наркотики – шкідливо для здоров'я. Наркотики – це зло» - так вважають, ті люди, які недостатньо знають про наркотики. Так вони можуть викликати залежність і навіть вбити, але в тому випадку, якщо вживати їх неправильно і у великій кількості.

В Україні наркотики ще не легалізовані, але в світі все частіше практикують легалайз, адже він приносить економікам держав величезні доходи, що вимірюються в мільярдах доларів. Цей факт обумовлює актуальність досліджень впливу легалайзу на соціально-економічний стан суспільства.

Наприклад, в Австралії можна вільно зберігати 25 г. марихуани; в Уругваї з 2014 року – вона знаходиться у вільному доступі; а в Чехії з 2010 року було легалізовано не лише марихуану, а й гашиш і кокаїн.[1]

Є загальновідомим фактом те, що наркотичні речовини з давніх-давен використовують в медицині.

Багато наркотичних речовин міститься в медикаментах, але їх доза настільки мала, що вони ніяк не можуть впливати на наш психофізіологічний стан.

Дослідження в США показали, що ліки, які містять канабіноїди можуть знизити частоту судомних нападів у хворих на епілепсію на 54%, а також здатні зупинити ріст злоякісних пухлин і метастаз у тварин[2]. Противники легалізації наркотиків часто спираються на те, що вони призводять до звикання. Якщо це сильнодіючі або легкі наркотики в великій кількості, то так. Але ж медикаменти створені для того, щоб допомагати, а не вбивати. Звичайно там розраховані правильні дози. Є ліки з наркотичними речовинами, які легалізовані, але є заборонені, незважаючи на те, що можливо лише вони можуть допомогти при певній хворобі.

В ефірі Радіо Свобода нейрофізіолог, провідний науковий співробітник Інституту фізіології імені Богомольця Національної академії наук України Дмитро Ісаєв стверджував: «канабіс викликає меншу психологічну залежність ніж кава, а кількість українців, які потребують його за медичними показниками, обчислюється мільйонами»[3].

Позитивні сторони легалізації наркотиків потрібно розглядати не лише зі сторони медицини, але й зі сторони економіки.

Так як наркотики не легальні, то звичайно їх продають на чорному ринку. Відомо, що цей бізнес досить прибутковий, тому якщо легалізувати і оподаткувати, то в державний бюджет будуть надходити значні кошти. Також знизяться витрати на утримання ув'язнених за вживання та розповсюдження наркотиків.

Наведемо декілька прикладів доходів держави від легалізації наркотиків. У Голландії «кофешопи» щорічно платять близько 520 мільйонів доларів податків; В Каліфорнії – 109 мільйонів доларів; Грузія планувала виручити біля 400 мільйонів доларів за рахунок експорту марихуани; США заробляє 1,5-2 мільярдів доларів тільки на вирощуванні медичної марихуани[4].

Незважаючи на заборону, залежні люди будуть продовжувати вживати наркотики, попит буде породжувати пропозицію. Як відомо нелегальний наркообіг завжди супроводжується великим рівнем криміналу. Щороку понад 60 тис. бразильців гинуть насильницькою смертю, через місцеві угруповання, що розповсюджують наркотики. За даними декількох досліджень, у штатах США, де було легалізовано марихуану, рівень жорстоких злочинів знизився на 13%. У Португалії після декриміналізації марихуани кількість тих, хто її вживає, протягом 11 років знизилася з 45% населення віком від 15 до 64 років до 28%. Різко знизилася і смертність від передозувань та інших причин, пов'язаних із наркотиками[5].

Неможливо попередити вживання наркотиків, але їх легалізація може допомогти розв'язати багато як медичних проблем, а також позначитись на економічному стані країни, адже податкові надходження до бюджетів держав від легалайзу наркотиків дуже значні. Саме тому питання про вплив легалайзу на економічний стан держав все частіше піднімається в різних країнах світу і це питання потребує подальших досліджень.

Список літератури:

1. Офіційний сайт новин «24 канал». Марихуана з салом: чи легалізують в Україні легкі наркотики?[Електронний ресурс]. – Режим доступу:https://24tv.ua/marihuana_z_salom_chi_legalizuyut_v_ukrayini_legki_narkotiki_n748992
2. Інтернет-журнал «Platfor.ma». Цілюща трава: як медицина використовує марихуану в медичних цілях та чи потрібно це Україні. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<https://platfor.ma/specials/tsilyushha-trava/>
3. Офіційний сайт новин «Радіо Свобода». Двом мільйонам українських пацієнтів потрібний канабіс. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<https://www.radiosvoboda.org/a/29189532.html>
4. Офіційний сайт новин «Корреспондент». Заробити на марихуані. Що дає країні легалізація. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<https://ua.korrespondent.net/ukraine/4023918-zarobyty-na-marykhuani-scho-daie-kraini-lehalizatsiia>
5. Офіційний сайт новин «112.ua». Легалізація марихуани в Україні. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<https://ua.112.ua/golovni-novyni/lehalizatsiia-marykhuany-v-ukraini-za-i-proty-479092.html>

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ ЛІТЕРАТУРИ НА УКРАЇНСЬКУ МОВУ

Кривенко Оксана Володимирівна
старший викладач кафедри
іноземної філології та перекладу
Київський національний торговельно – економічний університет

Людина постійно намагається вдосконалити себе та навколишнє середовище. Вона впроваджує нові ідеї та створює різноманітні технології. Нові відкриття потребують найменування. А тому потрібне створення слів, які раніше не вживались, або доповнення чи перефразування вже існуючих. Кожна мова має пристосовуватися до змін у житті суспільства. Англійська мова не є винятком. [1]

Сучасна англomовна науково-технічна література є сферою широкого вживання різних скорочень – як тих, що увійшли до мови і зафіксовані у словниках, так і авторських, оказіональних, що створені тільки на конкретний випадок і зафіксовані лише в одному тексті. Головною задачею скорочень є економія усного мовленнєвого вираження та економія обсягу письмового тексту. Проте переваги такої економії вагомі лише тільки до того часу, поки ці скорочення зрозумілі перекладачу та співрозмовникам. [2]

Особливості скорочень лексичних одиниць як специфічного мовного явища в сучасних мовах привертала увагу багатьох дослідників. Ці проблеми розглядаються в численних статтях і окремих роботах українських та зарубіжних авторів. До числа найбільш ґрунтовних праць з цих питань можна віднести роботи В. І. Карабана, І. В. Корунця, Г. О. Винокура, Т. С. Пристайко, Д.І. Алексеєва, Є.П. Волошина, В.Г. Павлова, Т. Пайлза, М.М. Сегая, Л.А. Шеляховського, Р. Уельза, О. Есперсена та інших.[3]

За останній час, тенденція утворення нових науково-технічних слів шляхом скорочення існуючих слів або словосполучень значно зростає. Ріст числа скорочень можна пояснити тим, що складні слова і словосполучення, як правило, дуже незручні, і тому з'являється бажання скоротити їх. З точки зору їхнього перекладу, як правило, скорочення мають свої відповідні повні форми у конкретному тексті, що перекладається, і їх розуміння, звичайно, не викликає труднощів.[4]

Проте значна кількість скорочень, що вживається в англійській мові в цілому та й у науково-технічній літературі зокрема, є омонімічними, тобто мають різне значення при тотожності графічної форми. Це може становити певну складність для перекладача, тому що у таких випадках іноді буває важко визначити за формою скорочення його значення.

Особливості перекладу англomовних скорочень полягають насамперед у використанні різних перекладацьких методів, які допоможуть передати зміст та значення того чи іншого англomовного скорочення. Таким чином можливо

виокремити наступні перекладацькі методи як : переклад відповідним скороченням; переклад відповідною повною формою; транскрибування або транслітерування; описовий вид перекладу.[5-8]

Переклад відповідним скороченням передбачає використання існуючої у мові перекладу абрєвіатури-відповідника або створення її (у випадку авторських скорочень). Слід зазначити, що у мові перекладу скорочення може бути побудованим за тією ж моделлю, що й у мові оригіналу. Такі скорочення зафіксовані у словниках скорочень [6].

Переклад відповідною повною формою використовується тоді, коли у мові перекладу відсутнє відповідне скорочення, причому для перекладу необхідно визначити повну форму скорочення у мові оригіналу (за словником або текстом оригіналу). Якщо в оригіналі скорочення вживається кілька разів, перекладач може ввести в текст перекладу відповідне скорочення у дужках після подання повної форми скорочення і далі в тексті перекладу вживати відповідне скорочення українською мовою. Повна форма скорочення звичайно перекладається якомога точніше за допомогою калькування так, щоб з відповідної перекладеної повної форми можна було утворити скорочення. [7].

В свою чергу скорочення також можна передавати на українську мову за допомогою транскодування (транскрибування або транслітерування). Для правильного перекладу необхідно дотримуватися системи міжнародної транскрипції або між алфавітної відповідності. Але єдиної системи таких відповідностей на сьогоднішній день не існує. Тільки в США діють, принаймі, два різних принципи перекладацької транскрипції: the Library of Congress System та the Russian Translation Project of the American Council of Learned Societies. Кілька різних підходів існує у Великобританії: так названа Liverpool scheme (British Academy system) і the University Teachers of Russian and Slavonic Languages' system. Багато авторів «корегують» ці системи через ті або інші, найчастіше емоційно-оцінні, міркування. Зміни, втім, стосуються лише частковостей; основна частина відповідностей зустрічається досить регулярно.[6]

Описовий переклад англійського скорочення зводиться до перекладу повної форми слова з урахуванням його мікро контексту. Спосіб використовується в тих випадках, коли застосування описаних вище методів виявляється скрутним або не можливим, що часто має місце при передачі відсутні словниках скорочень. Описовий переклад повинен повністю виявляти технічну суть повної форми слова. [8]

Отже, усі вищенаведені перекладацькі методи допомагають перекладачеві уникнути труднощів під час перекладу англомовних скорочень науково-технічної літератури на українську мову. Хоча, особливостями перекладу англомовних скорочень є передача значення та пояснення його. Не завжди в українській мові можна знайти відповідник англомовного скорочення в технічній сфері, тоді перекладач звертається до інших словників у пошуках найкращого перекладу. Тим не менше, не можна виокремити якийсь один метод, як найбільш вживаний, оскільки усі вони активно вживаються в процесі перекладу.

Список літератури

1. Градобик М.С. Інноваційні процеси в лексиці сучасної англійської мови // Іноземні мови в навчальних закладах. – К.: «Педагогічна преса», 2008. - №2 (30). – 128 с.
2. Антрушина Г.Б. Лексикологія англійської мови. - М, 2003р. - С. 57.
3. Волошин Є.П. Аббревіатури в лексичній системі англійської мови: Дис. канд. філол. наук. М, 2005р. - С. 12.
4. Банкевіч В.В. До питання про співвідношення лексико-семантичних та тематичних груп // Семантика слова і пропозиції. - С-Пб, 2005р. - С. 113-115.
5. Klimzo V. N. Translation technologies. – NY. – 2010. – 210р.
6. Arnolds D. The theory of translation/ David Arnolds// London: Press. - 2015, 240р.
7. Arnolds D. The main methods of translation/ David Arnolds//London:Press. - 2016, 260р.
8. Булаховський Л. А. Функціонування термінів в українській мові: У 5 т. – К.: Наук. думка, 2005. – Т. 1. – 270 с.

СТРУКТУРА ОЧНОГО ТРАВМАТИЗМУ НА БУКОВИНІ

Кучук Олег Петрович, к.мед.н., доцент
Буковинський державний медичний університет

Юкіш Юлія Сергіївна, лікар-інтерн
Буковинський державний медичний університет

Кишкан Вікторія Віталіївна, лікар-інтерн
Буковинський державний медичний університет

Ушкодження органа зору досі залишаються однією з основних причин сліпоти й професійної інвалідності.

Незважаючи на добру захищеність кістковими стінками орбіти, пошкодження очей становлять 5-10% від загальної кількості всіх травмувань. На травми припадає близько 20% усієї патології очей, вони є причиною однобічної сліпоти в 50% випадків, двобічної – у 5%. Травми очей спостерігаються переважно в осіб чоловічої статі працездатного віку (66,6% – у 19-60 років) і часто призводять до обмеження або цілковитої втрати працездатності.

Дитяча травма (контузії становлять 12,5%, проникаючі поранення 75% та травми придатків 12,5%). Серед дітей травмувались хлопчики 75%, дівчатка 25%. Спостерігається “сезонність” дитячої травми – травматизм зростає під час канікул (здебільшого це пов’язано з безнаглядністю дітей в цей період та «травмонебезпечними» іграми).

Проведено аналіз 102 історій хвороб пацієнтів, які знаходились на стаціонарному лікуванні в очному відділенні ОКЛ м. Чернівці у 2019 році з травмами очей. До уваги бралися вік хворих, стать, механізм травми, обставини, при яких отримано травму, стан ока при госпіталізації, вид надання невідкладної допомоги, види терапії, стан ока при виписці. У 99 травмованих пошкодження ока було однобічним, у 3 – двобічним відповідно.

Серед усіх травм очного яблука та придатків ока (102 випадки), проникаючі поранення становили 26,7%, непроникаючі – 5,8%, опіки – 2,9%, контузії – 45%, травми придатків – 19,6%.

Найчастіше у 2019 році травми ока отримували чоловіки: 76,5% від загальної кількості усіх дорослих травмованих. З них чоловіки працездатного віку становили 66,6%. Щодо жінок, то найчастіше травму отримували у віці 51-80 років, що становить 50%. Серед дітей травмувались хлопчики 75%, дівчата 25%.

Локалізація поранення: очне яблуко (26) – проникаючі поранення рогівки – 14 (53,9%); проникаючі поранення склери – 4 (15,4%); корнеосклеральні проникаючі поранення – 8 (30,7%). Непроникаючі поранення діагностовані у 6 випадках госпіталізованої травми, що становить 5,8%.

Крововиливи в середовища та оболонки ока при проникаючих пораненнях становили 11 випадків: гематома повік – 2 (18,2%), гіфема – 4 (36,4%), гемофтальм – 5 (45,4%).

Пошкодження кришталика спостерігалось у 10 випадках (90% - травматична катаракта, 10% - сублюксація кришталика) проникної травми ока.

Опіки діагностували у 3 випадках госпіталізованих пацієнтів (чоловіки 100%). Серед них хімічні опіки становили 66,7 % (луги були причиною опіків у 1 пацієнта (50,0%); кислоти відповідно в 1 пацієнта (50,0%). Щодо термічних опіків, то у 2019 році їхній відсоток становив 33,3%.

За обраний період з контузіями різного ступеня госпіталізовано 46 пацієнтів (45%), серед них за ступенями тяжкості: легкого ступеня була діагностована у 2 пацієнтів (4,3%); середнього ступеня – у 19 (41,3%); важкого ступеня – у 24 (52,2%) та вкрай важкого – у 1 пацієнта (2,2%).

Щодо ускладнень контузій, крововиливи в середовища та оболонки ока – 40 випадків: гематоми повік відповідно 7 випадків (17,5%), с/к крововилив – 5 (12,5%), гіфема – 11 (27,5%), гемофтальм – 13 (32,5%), ретинальний крововилив – 2 (5%), ретробульбарна гематома – 2 (5%); пошкодження кришталика – 7 випадків: сублюксація кришталика – 5 випадків (71,4%), люксація кришталика – 2 (28,6%); пошкодження макули – 1 випадок: розрив макули – 1 (100%), інфекційні ускладнення – 1 випадок: нейроретиніт (100%), інші ускладнення – 7 (офтальмогіпертензія – 5 (71,4%), розриви очного яблука – 2 (28,6%)).

Серед пацієнтів, що звернулися за допомогою 100 випадків очного травматизму були отримані у побуті, 2 випадки – виробничий травматизм.

Висновки:

В структурі очного травматизму за даними обласного офтальмотравмцентру переважну більшість пошкоджень становить тупа травма (контузія) ока. На другому місці за поширенням – проникні поранення ока. Третє місце належить непроникаючим пораненням ока. Найменш розповсюдженим видом травми ока серед госпіталізованих пацієнтів виявились опіки.

Слід зазначити, якщо перша лікарська допомога була надана своєчасно і кваліфіковано, а спеціалізована допомога попередила розвиток тяжких внутрішньоочних ускладнень, або у випадку їх виникнення послабила їх негативний вплив, травмованому пацієнту в більшості випадків можна зберегти зорові функції.

ВИКОРИСТАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ В УМОВАХ СТАНОВЛЕННЯ РИНКУ ЗЕМЕЛЬ УКРАЇНИ

Кушнірук Тетяна Миколаївна

к.с.-г.наук, доцент

Подільський державний аграрно-технічний університет

Теоретико-методологічні засади оцінювання трансформації сільськогосподарських земель базуються на результатах аналізу еволюції використання сільськогосподарських земель із врахуванням світових економічних процесів та екологічних наслідків діяльності людини у різних природно-кліматичних зонах, тенденцій використання сільськогосподарської сировини і продукції. Зокрема, причиною збільшення площ сільськогосподарських земель стало залучення капіталу і нових технологій, зростання кількості населення та запитів промисловості на продовольчу й енергетичну сировину, збільшення рівня урбанізації, зростання використання як лісів так і луків. Так, за останні 300 років у Європі (як на континенті де виконуються положення із збереження лісів та якості орних земель) площа лісів зменшилась приблизно на 10%, незважаючи на те, що в другій половині нашого століття площа лісів зросла на 6% [1]. Значно гірші тенденції спостерігаються у країнах, що розвиваються де збільшується антропогенний тиск на всі компоненти ландшафтів.

Питання оптимізації використання різних категорій земельних ресурсів було і залишається актуальним для більшості країн світу. Переважаючою тенденцією економічно розвинених країн світу та Європейського Союзу є раціональне соціо-еколого-економічно відповідальне використання всіх видів, в тому числі сільськогосподарських земель для різних потреб. Для України важливе значення мають об'єктивні процеси аграрного природокористування з позицій становлення ринкових відносин а саме у галузі сільськогосподарського землекористування, інституційних змін у аграрному природокористуванні, еколого-економічної ефективності використання різних типів земель, удосконалення у законодавчо-нормативних документах вимог щодо ринкових відносин використання сільськогосподарських земель та врахування вимог до якості ґрунтів й як наслідок продукції тощо. Тому поняття трансформації сільськогосподарських земель найчастіше асоціюються зі змінами явищ і процесів, у даному випадку – економічного характеру, які проявляються у зміні укладу господарювання. Тому трансформація сільськогосподарських земель в наш час пов'язується із залуженням у перші роки не використання та в подальшому у природному поновленні лісів. Концептуальні положення регулювання наслідків трансформації стану земельних ресурсів базуються на принципах: синергетичних підходах, співвідношенні вигоди-витрати, збереженні інтересів держави при вирішенні регіональних і загальнодержавних та проблем, раціональному використанні сільськогосподарських земель України.

Класичні підходи до оцінювання сільськогосподарських земель: якісна оцінка ґрунту за родючістю – природною, штучною, економічною, абсолютною та відносною; економічна й грошова оцінка земель на основі оцінки продуктивності ґрунтового покриву; оцінка продуктивності ґрунту що залежить в першу чергу від рівня родючості; значення обробітку землі, значення для землеробства сівозмін, біологічних і фізичних факторів та створення умов середовища для оптимального кількісного співвідношення цих факторів розкрито у працях і вчених-ґрунтознавців Докучаєва В.В., Вільямса В.Р., Костичева П.А., Соколовського О.Н. та ін. До 80-х років минулого століття, глибокі наукові дослідження з питань оцінки земель у Радянському Союзі не проводились. У 60-80-х роках активно дискутувались проблеми оцінки земель. Якісно новий етап таких досліджень розпочався тільки на початку 90-х років з початком земельної реформи та з проголошенням державного суверенітету України. Цей етап завершився в середині 90-х років прийняттям методики грошової оцінки земель сільськогосподарського призначення та населених пунктів. Історичний поступ розвитку економічних відносин наразі доповнюється положеннями та інформацією про: фактичну врожайність, продуктивність у тваринництві, структурою посівних площ, кон'юнктурою на різні види сировини і продукції; запитів споживачів на екологічну продукцію, витрат на виробництво основних сільськогосподарських культур тощо.

Проте в умовах постійного зростання антропогенного навантаження розвиток економічних детермінант відбувається у напрямі системного аналізу і синтезу щодо врахування світових аспектів сталого розвитку, «зеленої» економіки у всіх видах землекористування. Звідси еволюція розвитку економічної думки призвела до врахування стану і тенденцій у просторі і часі щодо земельних ресурсів, розробки методичних підходів до оцінювання синергетичних ефектів в аграрному природокористуванні [2, с. 96]. Зазначені інноваційні та системні підходи в наш час мають враховувати способи вирішення у ринкових умовах об'єктивних фактів щодо: рівня сільськогосподарської освоєності території держави (який складає 69% тоді, як у світі – 37%); розораності – 54% (у світі 11%).

Значної трансформації зазнали і лісові землі. Після того як осушені лісові землі Полісся майже на всій площі були забруднені радіонуклідами внаслідок аварії на Чорнобильській АЕС, і господарська діяльність на них практично припинилася, лісоосушувальна мережа деформувалася. Значна частка каналів зруйнувалася, що призвело до утворення осередків повторного заболочування, де почався дигресивний процес розширення площ сирих борів і суборів [3, с. 60].

Для вирішення зазначених проблем на державному рівні, було прийнято Концепцію Державної цільової програми розвитку земельних відносин в Україні на період до 2020 року схваленої Кабінетом Міністрів України 17 червня 2009 року. Метою програми є визначення та реалізація основних напрямів державної політики, спрямованих на удосконалення земельних відносин та створення сприятливих умов для сталого розвитку землекористування міських і сільських територій, сприяння розв'язанню екологічних та соціальних проблем села, розвитку високоефективного конкурентоспроможного сільськогосподарського

виробництва, збереження природних цінностей агроландшафтів [2]. В наш розробляються стратегічні рішення щодо функціонування цілісного аграрного сектору економіки де включені питання екологізації, відповідальності за не раціональне землекористування, розвиток методичних підходів оцінювання стану і тенденцій використання земель в комплексній стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій на 2015 - 2020 роки [1].

Розвиток знань із оцінки земельних ресурсів наразі призвів до врахування двох основних факторів: порівняння даних про продаж аналогічних земельних ділянок, або оцінку фактичного та потенціального доходу від використання оцінюваної ділянки. Зараз використовуються два розрахунки вартості земельної ділянки – це нормативно-грошова оцінка земельної ділянки та експертна грошова. Нормативно-грошова оцінка земель використовується для визначення розміру земельного податку, орендної плати за землю, визначення втрат сільськогосподарських і лісових угідь та економічного стимулювання раціонального використання та охорони земель. Експертна грошова оцінка використовується при здійсненні цивільно-правових угод щодо земельних ділянок.

Вартість земельної ділянки, відповідно до земельного кодексу України, визначається на підставі експертної грошової оцінки. При проведенні експертної грошової оцінки земельної ділянки використовується не менше трьох методичних підходів, при цьому один з них може базуватись на нормативній грошовій Експертна оцінка земельної ділянки проводиться відповідно до таких методичних підходів як: зіставлення цін продажу подібних земельних ділянок; методу співвіднесення; капіталізації чистого доходу від використання земельної ділянки; поєднання декількох методичних підходів [4].

Актуальними методичними підходами в наш час є такі, що враховують розвиток ринкових аспектів в аграрному природокористуванні. Особливо значимим є врахування зміни ринкової вартості ділянки в часі (визначення ринкової вартості права оренди, яка залежить від прав орендаря, терміну дії права, очікуваної величини, тривалості і вірогідності отримання доходу, цільового призначення земельної ділянки, оформлення застави (іпотеки), визначення ціни при купівлі-продажу, а також для інших цілей, передбачених чинним законодавством). У практиці зарубіжних країн використовуються процедури екологічного аудиту та незалежної експертизи земель сільськогосподарського призначення.

Наразі еволюція оцінювання земельних ресурсів призвела до формування розуміння та наукового обґрунтування їх як природного капіталу за умов не виснажливого використання. Тому розвиток ринкових відносин та перспектива зняття мораторію на продаж сільськогосподарських земель в економічній сфері набувають вигляду ланцюгових взаємозв'язків усіх елементів, що ведуть до виникнення трансформаційних ефектів, які проявляються у видозміні структури соціально-економічної системи, привнесенні до неї нових структурних елементів, набутті нових якостей і характерних рис [4, с. 17].

Список літератури

1. Веклич О.О. Економічний механізм екологічного регулювання в Україні / О.О. Веклич; Український інститут досліджень навколишнього середовища і ресурсів. – Київ, 2003. – 88 с.
2. Кирилюк Є.М. Трансформація структури економічних відносин на аграрному ринку України [Електронний ресурс] / Є.М. Кирилюк, А. М. Процаликіна // Ефективна економіка. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/index.php?operation=1&iid=1323>.
3. Перун Н.Я. Теоретичні аспекти охорони земель з позиції сталого розвитку / Н.Я. Перун // Молодий вчений. – 2014. – Вип. 4(07). – С. 104–106.
4. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження Концепції Державної цільової програми розвитку земельних відносин в Україні на період до 2020 року» від 17 червня 2009 року № 743-р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/743-2009-p](http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/743-2009-p).

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ПРОМЫШЛЕННЫХ ОТХОДОВ В ОБЛАСТИ СТРОИТЕЛЬНЫХ МАТЕРИАЛОВ

Лемешев Михаил Степанович, к.т.н., доцент
Винницкий национальный технический университет

Христич Александр Владимирович, к.т.н., доцент
Винницкий национальный технический университет

Черехаха Дмитрий Владимирович, аспирант
Винницкий национальный технический университет

Одной из перспективных стратегических задач строительного комплекса в наше время – использование крупнотоннажных промышленных отходов и местных природных сырьевых ресурсов в технологии производства строительных материалов. Переработка и применение отходов выгодно как с экономической, так и экологической точки зрения, ведь одновременно происходит освобождение значительных земельных угодий от накопленных отходов вредных химических отходов и уменьшаются затраты на их содержание [1-3].

Энергетический кризис во всем мире требует разработки и внедрения ресурсосберегающих технологий с использованием промышленных и бытовых отходов. Очень много накоплено в отвалах предприятий энергетической отрасли золошлаковых отходов, которые необходимо использовать для изготовления бетонов и строительных изделий. В промышленности стройматериалов также не используются отходы предприятий химической отрасли, в частности фосфогипсы, красные шламы, стоки с высоким содержанием кислот и щелочи [4-5].

Только в нашем регионе Винницкой области на территории бывшего ПО "Химпром" накоплено около 800 тыс. тонн вредных химических отходов - фосфогипса. Вторым вредным продуктом производственной деятельности региона являются золошлаковые отходы, на Ладыжинской ТЭС их количество составляет более 20700 тыс. тонн. На предприятиях металлообрабатывающих производств региона накоплено около 300 тыс тонн дисперсных металлических отходов – шламы стали ШХ-15 [6-7].

В "Лаборатории ресурсосберегающих технологий и специальных бетонов" Винницкого национального технического университета с 90 годов прошлого столетия проводятся исследования по комплексной переработке промышленных отходов нашего региона для получения комплексного вяжущего. А с 2000 годов очень активно проводятся исследования по переработке твердых бытовых отходов, с последующим получением био- и свалочного газа, удобрений и полимербетонов [8-9].

Среди известных технологий производства строительных материалов с использованием техногенных отходов отсутствуют комплексные подходы, которые сочетают в технологическом цикле несколько разновидностей техногенных продуктов. Сложность таких процессов объясняется прежде всего

необходимостью предварительной подготовки компонентов сырьевых смесей, так как они отличаются по своим физико-химическим свойствам [10-11].

Согласно санитарно-гигиенических требований, особое внимание уделяется строительным материалам, которые используются внутри помещений. Преградой для полномасштабного использования техногенных отходов в производстве строительных материалов является наличие в их составе природных радионуклидов. Из результатов изучения степени естественной радиоактивности техногенных отходов установлено, что суммарная удельная активность радионуклидов для фосфогипса составляет 56,9 Бк/кг, для золы-унос - 284 Бк/кг, для красного шлама - 450 Бк/кг [12].

Использование предварительно активированной золы-унос как заполнителя в составе бетона является одним из перспективных путей ресурсосбережения. Основные составляющие золы - SiO_2 , Al_2O_3 находятся преимущественно в виде стекловидных фаз. Их количество существенно влияет на качество золы. В результате исследований было обнаружено, что активность золы возрастает с увеличением содержания стекла. Разрушение стекловидной оболочки открывает доступ к основным составляющим компонентам золы-унос (ЗУ). В результате проявляется важнейшее ее свойство - способность реагировать с гидроксидом кальция непосредственно или с $\text{Ca}(\text{OH})_2$, который выделяется при гидратации цемента.

Комплексный метод механохимической активации ЗУ предполагает разрушение поверхности стекловидной оболочки частиц путем использования кислых стоков фосфогипса или растворением ЗУ в щелочной среде красных шламов. Применение механического перемешивания золошламовой и золофосфогипсовой смесей в смесителе способствует более полному разрушению стекловидных оболочек.

Среди железосодержащих дисперсных отходов металлообработочной промышленности, стоит отметить шламы шарикоподшипникового производства. Данный шлам практически не перерабатывается из-за высокой дисперсности и содержание смазочно-охлаждающих веществ.

Процентное содержание железа составляет 86,3 - 87,96%, средний размер частиц шлама - 2×10^{-5} м, а удельная поверхность данного порошка достигает $0,5 - 2 \times 10^3$ м²/кг. При хранении шлама в открытых отвалах происходит глубокое окисление железа и высыхания водных составляющих смазочно-охлаждающих веществ. Оксидный слой состоит с гематита (Fe_2O_3), магнетита (Fe_3O_4), юстита (раствор Fe_2O_3 в FeO), лапидокрида ($\text{FeO}(\text{OH})$) [13-14]. Такое сырье уже эффективно используется для изготовления радиозащитных экранов и антистатического покрытия [15].

Исследования которые проводятся в нашей лаборатории направлены на комплексную переработку фосфогипсовых отходов, золы-унос и металлических шламов. Целью данных исследований является разработка новой технологии получения безобжигового вяжущего.

Литература

1. Березюк О. В. Моделювання динаміки санітарно-бактеріологічного складу твердих побутових відходів під час літнього компостування / О. В. Березюк, С. М. Горбатюк, Л. Л. Березюк // Вісник Вінницького політехнічного інституту. – 2013. – № 4. – С. 17-20.
2. Сердюк, В. Р. Золоцементне в'язуче для виготовлення ніздрюватих бетонів / В. Р. Сердюк, М. С. Лемешев, О. В. Христич // Сучасні технології, матеріали і конструкції в будівництві. – 2011. – № 1. – С. 57-61.
3. Березюк О. В. Визначення регресійної залежності необхідної площі під обладнання для компостування твердих побутових відходів від його продуктивності / О. В. Березюк, М. С. Лемешев // Инновационное развитие территорий: Материалы 2-й Междунар. науч.-практ. конф. (25–27 февраля 2014 г.) // Отв. за вып. Е.В. Белановская. – Череповец : ЧГУ, 2014. – С. 55-58.
4. Лемешев М. С. Комплексна переробка техногенних відходів хімічної промисловості та металообробних виробництв / М. С. Лемешев, О. В. Христич, О. В. Березюк // Materiály XI Mezinárodní vědecko-praktická konference «Aktuální vymoženosti vědy – 2015». – Praha: Publishing House «Education and Science» s.r.o, 2015. – Díl 7. Fyzika. Matematika. Moderní informační technologie. Výstavba a architektura. Technické vědy. – S. 60-62.
5. Сердюк В.Р. Ніздрюватий бетон полі функціонального призначення / В. Р. Сердюк, О. В. Христич, П.В. Постовий // Сучасні технології матеріали і конструкції в будівництві. Наук.-техн. збірник. – Вінниця: УНІВЕРСУМ-Вінниця. – 2013. – №2(15), С. 18-22
6. Лемешев, М. С. Легкі бетони отримані на основі відходів промисловості / М. С. Лемешев, О. В. Березюк // Сборник научных трудов SWorld. – Иваново: МАРКОВА АД, 2015. – № 1 (38). Т. 13. – С. 111-114.
7. Ковальський В. П. Обґрунтування доцільності використання золошламового в'язучого для приготування сухих будівельних сумішей / В. П. Ковальський, В. П. Очеретний, М. С. Лемешев, А. В. Бондар. // Ресурсоекономні матеріали, конструкції, будівлі та споруди. – Рівне: Видавництво НУВГіП, 2013. – Випуск 26. – С. 186-193.
8. Березюк О. В. Регресія площі полігону твердих побутових відходів для видобування звалищного газу / О. В. Березюк, М. С. Лемешев // Мир науки и инноваций. – Иваново: Научный мир, 2015. – № 1 (1). Т. 5. – С. 48-51.
9. Bereziuk O. Ultrasonic microcontroller device for distance measuring between dustcart and container of municipal solid wastes / O. Bereziuk, M. Lemeshev, V. Bogachuk, W. Wójcik, K. Nurseitova, A. Bugubayeva // Przegląd Elektrotechniczny. – Warszawa, Poland, 2019. – No. 4. – Pp. 146-150.
10. Сердюк В.Р. Комплексне в'язуче з використанням мінеральних добавок та відходів виробництва / Сердюк В. Р., Лемешев М.С., Христич О.В. // Будівельні матеріали, виробі та санітарна техніка. Науково-технічний збірник. – 2009. – Вип. 33. – С. 57– 62.
11. Лемешев М. С. Ресурсозберігаюча технологія виробництва будівельних матеріалів з використанням техногенних відходів / М. С. Лемешев, О.

В. Христич, С. Ю Зузяк // Сучасні технології, матеріали і конструкції у будівництві. – 2018. – № 1. – С. 18-23.

12. Сердюк В.Р. Проблеми стабільності формування макроструктури ніздрюватих газобетонів безавтоклавного твердіння / В.Р. Сердюк, М.С. Лемешев, О.В. Христич // Будівельні матеріали, виробництво та санітарна техніка. - 2011. - №40. - С. 166-170.

13. Сердюк В.Р. Об'ємна гідрофобізація важких бетонів / В.Р. Сердюк, М.С. Лемешев // Сучасні технології, матеріали і конструкції в будівництві. – 2009. – № 2. – С. 40-43.

14. Лемешев М.С. Будівельні матеріали для захисту від електромагнітного випромінювання / М. С. Лемешев, О. В. Березюк // Вісник Сумського національного аграрного університету. – 2014. – Вип. 10 (18). – С. 57–62.

15. Сердюк В.Р. Строительные материалы и изделия для защиты от электромагнитного излучения радиочастотного диапазона / В.Р. Сердюк, М.С. Лемешев. // Строительные материалы и изделия. – 2005. – №4. – С. 8-12.

РЕГУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ: ДОСВІД ПОЛЬЩІ ТА УРОКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Акімова Людмила Миколаївна, д.н.держ.упр.,к.е.н.
професор кафедри фінансів та економіки природокористування
Національний університет водного господарства та природокористування

Лисачок Алла Василівна, аспірантка
Львівський регіональний інститут державного управління
Національної академії державного управління при Президентові України

В сучасних ринкових умовах господарювання, інвестиції важливі для будь якої країни світу, не залежно від рівня економічного розвитку останніх. На сьогодні, на міжнародному інвестиційному ринку присутня жорстка конкуренція між країнами, які зацікавлені в залученні додатково вільних коштів. Органи державної влади провідних країн світу мають певну стратегію за допомогою якої, вони залучають інвестиції в економіку своїх країн. Всі держави перебувають у постійному пошуку та створення нових аспектів, чинників, факторів, шляхів, заходів створення сприятливого інвестиційного клімату. В даному процесі важливу роль відіграють методи державного регулювання, які застосовуються під час забезпечення інвестиційної безпеки держави. Актуальність дослідження проявляється в тому, що буде проведено дослідження світового досвіду Польщі у процесі забезпечення інвестиційної безпеки держави. Оскільки економіка України розвивається в умовах ринкових перетворень, то досвід Польщі буде значимим аспектом для подальшої розробки стратегії інвестиційної безпеки нашої держави в умовах трансформаційних змін з врахуванням позитивного світового досвіду.

На міжнародній інвестиційній арені основними арбітрами регулювання є міжнародні економічні організації. Однією з найвпливовіших міжнародних організацій на сьогоднішній день виступає група Світового банку. Ця спеціалізована установа Організації об'єднаних націй (ООН) була створена на Бреттон-Вудській валютно-фінансовій конференції у червні 1944 року. Основною метою діяльності Світового банку є допомога країнам з низьким та середнім рівнем розвитку, сприяння ринкової переорієнтації економік, структурних перебудов країн, надання позик, покращення соціально-економічних умов країн тощо. До складу групи Світового банку входять п'ять міжнародних організацій:

– Міжнародний банк реконструкції і розвитку (найбільший кредитор проектів розвитку в країнах, що розвиваються із середнім рівнем доходів на душу населення)[1];

– Міжнародна асоціація розвитку (Офіційними цілями діяльності МАР є подолання бідності, забезпечення економічного зростання, захист навколишнього середовища в найбільш бідних країнах. Спрямованість на пільгове кредитування визначає ключову роль МАР у реалізації стратегії Всесвітнього банку з подолання бідності у світі);

– Міжнародна фінансова корпорація (Фінансова допомога МФК пов'язана головним чином з тими компаніями з фінансування промислового розвитку, капітал яких формувався повністю або переважно з приватних джерел і спрямований виключно на розвиток приватного сектора. Тим самим ці компанії стають важливим каналом співробітництва бізнесменів розвинутих країн і країн, що розвиваються);

– Багато стороннє агентство гарантування і інвестицій (Вона була утворена з тим, щоб забезпечити потенційних інвесторів до країн, що розвиваються, від некомерційних ризиків і таким чином стимулювала туди потоки інвестицій. До некомерційних ризиків належать: війни, соціальні вибухи, експропріація вкладеного капіталу, неможливість переказу прибутку за кордон і таке інше) [2];

– Міжнародний центр урегулювання інвестиційних суперечок (Центр виступає в ролі арбітра між інвестором й урядом країни в разі виникнення конфлікту. Процес урегулювання інвестиційних спорів має дві форми: примирення й арбітраж. Примирення досягається в тому випадку, якщо вдається переконати обидві сторони у можливості вирішити конфлікт узгоджено, через взаємні поступки).

Окрім міжнародних організацій питаннями регулювання інвестиційної діяльності та її безпеки займаються безпосередньо й самі країни. Цікавим на наш погляд може бути досвід нашого сусіда-Польщі. Найуспішнішою з країн-сусідів України, які після розвалу Радянського союзу стали на шлях реформ, є Польща. У процесі своїх соціально-економічних трансформацій вона використала методи «шокової терапії» і поступові економічні реформи відповідно до вимог сучасної економічної політики. Зокрема кардинальні зміни відбулися у політиці роздержавлення і приватизації, грошово-кредитній і податковій політиці, зовнішньоекономічній діяльності, відбулось під лаштування законодавчої бази і бухгалтерської звітності під вимоги Європейського союзу, до якого вона вступила у травні 2004 року. Як наслідок. уміло поєднавши державне регулювання та ринкове саморегулювання. Польща на сучасному етапі розвитку є країною із стабільною економікою, передбачуваною зовнішньою та внутрішньою політикою. Окрім того, Польща посіла шосте місце у рейтингу 2010 AT Kearney Foreign Direct Investment Confidence Index серед 25 найбільш інвестиційно привабливих країн світу. Аналітики AT Kearney вважають більш перспективними інвестиції до Польщі, аніж до Австралії. Мексики. Канади і Великої Британії.

Регулювання інвестиційної діяльності загалом у Польщі здійснюється на основі Цивільного кодексу, законів «Про господарську діяльність». «Про приватизацію державних підприємств» та ін. Іноземні інвестиції в економіку Польщі в основному регулюються Законом «Про іноземні інвестиції» від 1991 року. Закон визначає типи підприємств. у які можна інвестувати, умови репатріації прибутку і рівень заробітків іноземних фахівців, податкові пільги для іноземних інвесторів, а також забезпечує правовий захист іноземних інвестицій у Польщі. Закон усунув існуючі раніше обмеження на вивіз прибутку, скасував обмеження розмірів інвестиційних вкладень (зокрема було усунуте положення про мінімальний розмір) і більшість раніше чинних вимог щодо узгодження з

різними інстанціями. Також ліквідовані всі основні правові відмінності між польськими та іноземними інвесторами. Обмеження стосуються лише бізнесу в сфері засобів масової інформації, де частка іноземних інвестицій не повинна перевищувати 33%. організації лотерей, де перевага) - мають місцеві підприємці. Окремого державного ліцензування вимагають також авіаперевезення, міжнародні телекомунікації, юридична практика. Купівля нерухомості іноземцями також вимагає дозволу МВС [3].

Інвестиції в Польщі законодавчо захищені від незаконної експропріації, прибуток може бути конвертований і репатрійований, держава гарантує виплату компенсації іноземним інвесторам у розмірі їхньої фінансової участі у випадку націоналізації або експропріації їхніх активів. Серед основних пільг для іноземних інвесторів є звільнення від сплати податків на імпорту товарів, що представляють внесок у статутний капітал, за умови, що право власності на ці товари не переходить до іншої особи протягом трьох років після рішення про звільнення від митних платежів.

Для забезпечення інвестиційної безпеки передбачено також механізм страхування інвестицій. Для активнішого приваблення інвестицій в економіку Польщі і надання допомоги іноземним інвесторам створено Державну агенцію іноземних інвестицій (Polish Information and Foreign Investment Agency), що надає необхідну інформацію для інвесторів, вказує можливості добору вітчизняних та іноземних партнерів, забезпечує обслуговування іноземних інвесторів, сприяє захисту інвестиційних ресурсів і т.п.

Окрім того, для забезпечення інвестиційної безпеки Польща уклала двосторонні договори про захист інвестицій з цілою низкою країн, включаючи Францію, Німеччину. Нідерланди. Швецію. Великобританію та США, що відповідно створює додаткові гарантії для іноземних інвесторів [3].

Отже, проведені дослідження показали, що Польща здійснює важливі кроки у формуванні позитивного інвестиційного іміджу на світовій економічній арені. Для України присутнє твердження про певну недоцільність впровадження заходів з гарантування інвестиційної безпеки, оскільки останні не досягають свого критичного значення [4]. Імплементация світового досвіду Польщі щодо забезпечення інвестиційної безпеки прискорить прогресивні структурні та інституціональні зміни в економіці, сприятиме поліпшенню інвестиційного клімату, підвищенню ефективності інвестиційних процесів, створить позитивний інвестиційний імідж України на світовій економічній арені, дозволить збільшити фінансування стратегічно важливих галузей економіки держави [5; 6; 7]. Незважаючи на високі показники інвестиційної безпеки Польща не зупиняється на досягнутому, а постійно вдосконалює методи державного регулювання економіки в процесі інвестиційної діяльності, що є додатковим прикладом для України, не зупиняється на досягнутому, а постійно прагнути до вдосконалення державного регулювання не тільки в сфері інвестиційної безпеки, але й економіки загалом.

References

1. Internationaleconomicorganizations. Retrievedfrom: <https://sites.google.com/site/economorganizations/ekonomichni-organizacii-globalnogo-masstabu/mbr-r-miznarodnij-bank-rekonstrukcii-ta-rozvitku> [inUkrainian]
2. Golikova, A.P.,Dovgal, O. A. (2015). *International economic relations*.Kharkiv: KhNUimeniV. N. Karazina[in Ukrainian].
3. Tkach, S.M. (2010). Stateinvestmentsecurityregulation: foreignexperience. *NaukovyivisnykLvivskohoderzhavnohouniversytetuvnutrishnikhsprav*, 2, pp.20-29 [in Ukrainian].
4. Kalyayev, Anatoliy., Efimov, Gennadiy., Motorny, Volodymyr., DzianyyRostyslav., Akimova, Liudmyla (2019) Global Security Governance: Conceptual Approaches and Practical Imperatives. *International Business Information Management Conference (33rd IBIMA)*. Granada, Spain 10-11 April, 2019, pp. 4484-4495 [in Ukrainian].
5. Akimova L.M., Akimov O.O., LiakhovichO.O. (2017) State regulation of foreign economic activity. *Scientific bulletin of Polissia*. – № 4 (12). Part. 1. – pp. 98-103 [in Ukrainian].
6. Akimova, L. (2019), “State management as a subject of providing economic security of Ukraine: situation and content”, *Investytsiyyi: praktyka ta dosvid*, vol. 5, pp. 110–115. DOI: [10.32702/2306-6814.2019.5.110](https://doi.org/10.32702/2306-6814.2019.5.110)
7. Akimova L.M. Essential characteristics and stages of forming the economic safety of the state / L.M. Akimova // *Materials of the XIV International scientific and practical Conference Cutting-edge science - 2018* , April 30 - May 7, 2018 Philological sciences. History. Law. Public administration. Philosophy. : Sheffield. Science and education LTD.(England) P. 35-40.

СУЧАСНИЙ СТАН ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Обелець Тетяна Володимирівна

к.е.н., ст. викладач

Національний технічний університет України
«Київський Політехнічний інститут ім. Ігоря Сікорського»
м. Київ, Україна,

Литюк Денис Сергійович, студент

Національний технічний університет України
«Київський Політехнічний інститут ім. Ігоря Сікорського»
м. Київ, Україна

Сучасна податкова система України зберігає низку суттєвих недоліків, які є системними. Особливо ці недоліки помітно на фоні малого та середнього бізнесу. В економіці України з'явилися таке явище як спрямування на перехід до ринкових відносин, де управління господарчими процесами вимагає активного використання інструментів фінансового механізму, які включають податки. Податкова політика України має бути спрямована на розширення бази оподаткування, запровадження системи економічних заходів з метою детінізації української економіки та легалізації доходів юридичних та фізичних осіб.

Питання розвитку податкової системи на сьогодні відносяться до найактуальніших в економічному та соціальному житті України. По-перше, відсутнє стабільне регулювання оподаткування, а діюча нормативно-правова база непрозора та заплутана. По-друге, витрати платників на виконання вимог податкового законодавства лишаються надмірно високими. По-третє, багаторазове оподаткування (оподатковуються дохід, додана вартість, акцизний збір, обов'язкові відрахування до спеціальних фондів), високі ставки деяких податків, переважно фіскальний характер податкової системи створюють несприятливі умови для підприємництва та стримують економічну активність[1].

В Україні податкове навантаження в цілому є меншим, ніж середній показник у світі. Рівень податкового навантаження у Франції – 50%, в Україні – 27,7%, середньосвітовий показник серед країн, які здають свою звітність, 30-32%[2]. Наприклад, в Польщі рівень податків на такому ж рівні як і в нас, але при цьому вага надходжень у ВВП з податкових зборів набагато більша. Для перспективного розвитку оподаткування малого та середнього бізнесу можна використати зарубіжний досвід, зокрема країн Європейського Союзу, де спрощені системи оподаткування суб'єктів підприємництва набули поширення в інших формах державної підтримки, а саме: звільнення окремих видів підприємств від необхідності ведення звітності про результати господарської

діяльності та запровадження спрощеної системи бухгалтерського обліку і звітності[3].

Отже, сучасний стан податкової системи України залишається несприятливим і має бути направленим на формування умов і механізмів для ефективної роботи малого та середнього бізнесу, за яких би соціально-економічний ефект від діяльності цих підприємств прогресивно зростав.

Список літератури:

1. Оподаткування малого бізнесу: нормативно-організаційний аспект: веб-сайт. URL: <http://eadnurt.diit.edu.ua/bitstream/123456789/11523/1/Bobyl.pdf>

2. Податки для бізнесу: як зробити їх меншими і простішими? : веб-сайт. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/svoboda-v-detalyah-podatky-dlya-biznesu/29795857.html>

3. Оподаткування малого бізнесу в Україні: веб-сайт. URL: <http://ukr.vipreshebnik.ru/finans/4420-opodatkovannya-malogo-biznesu-v-ukrajini.html>

ІКТ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ ВПЛИВУ НА РОЗВИТОК УКРАЇНО-АНГЛІЙСЬКОГО БІЛІНГВІЗМУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Лінтварьова Анна Дмитрівна, студентка 4 курсу
Херсонський державний університет

В умовах розвитку суспільства дедалі актуальнішою стає потреба забезпечення ефективності міжмовного спілкування засобами ІКТ, що зумовлює поглиблене вивчення проблеми взаємодії та взаємовпливу контактуючих мов, формування та функціонування білінгвізму. Використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) для розвитку україно-англійського білінгвізму дітей дошкільного віку – нагальна проблема сучасного дошкільного виховання. Важливість та необхідність впровадження таких технологій у процес освітньої діяльності відзначалася міжнародними експертами у «Всесвітній доповіді з комунікації та інформації», підготовленому ЮНЕСКО. Саме завдяки дослідженням проведеним у цій сфері було виявлено, що використання ІКТ для вивчення інформації сприяє її більш повноцінному засвоєнню, коли людина слухає, вона запам'ятовує 15% мовної інформації, коли дивиться – 25% видимої інформації, коли бачить і слухає – 65% усієї інформації [3].

Питання впровадження ІКТ для впливу на розвиток україно-англійського білінгвізму розглядають у теоретичних і практичних дослідженнях як вітчизняних, так і зарубіжних науковців. Зокрема, питання інформатизації освіти розкриваються у роботах В. Болтянського, В. Волинського, А. Єршова, К. Коліна; засоби, методи та шляхи використання ІКТ у навчанні розкриваються у працях О. Биконі, О. Довгяла, Г. Кедровича, Ю. Машбиця, Н. Тализіної, С. Титової [1, с.122].

У Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки визначено, що пріоритетним напрямом розвитку дошкільної освіти є впровадження ІКТ, які забезпечують прогресування навчально-виховного процесу, доступність та ефективність освіти, підготовку молодшого покоління до життєдіяльності в сучасному суспільстві. Як зазначається в дослідженнях багатьох учених, використання ІКТ дозволяє індивідуалізувати та інтенсифікувати навчання, підвищити пізнавальну активність дітей дошкільного віку, сприяє підвищенню комфортабельності середовища навчання. Сучасність вимагає нововведень до системи розвитку україно-англійського білінгвізму, а саме: навчально-виховного процесу, нових методів та форм подання інформації [2, с.167].

Сьогодні ІКТ починають активно впливати і на розвиток україно-англійського білінгвізму в освітньо-виховному просторі закладу дошкільної освіти (ЗДО), що дозволяє:

- представити дидактичну інформацію на екрані монітора в ігровій формі, що викликає у дітей інтерес, так як саме це відповідає основному виду діяльності дошкільника – грі;

- яскраво та в доступній дошкільнятам формі ознайомити з новим матеріалом, що відповідає наочно – образному мисленню дітей дошкільного віку;
- привернути увагу дошкільників рухом, звуком, мультиплікацією;
- використовуючи можливості навчальної програми, заохочувати дітей під час розв'язання проблемної ситуації, що є стимулом для розвитку їх пізнавальної активності.

Використовуючи ІКТ, необхідно уважно підійти до критеріїв відбору нововведень, враховуючи інтереси і потреби розвитку самих дітей, розглядаючи найрізноманітніші комбінації співвідношень, зміни у змісті освітнього процесу ЗДО, що безпосередньо впливає на розвиток україно-англійського білінгвізму[4].

Після аналізу наукових праць відомих педагогів було визначено, що використання ІКТ для розвитку україно-англійського білінгвізму – це не вплив моди, а першочергова необхідність, продиктована сучасним рівнем розвитку дошкільної освіти. Переваги впровадження ІКТ можна звести до двох груп: технічні і дидактичні.

Технічні переваги: швидкість, оперативність, маневреність, можливість перегляду і прослуховування фрагментів та інші мультимедійні функції.

Дидактичні переваги: створення ефекту присутності, відчуття автентичності, реальності подій, інтерес, бажання дізнатися і побачити більше.

Провідні світові фахівці виділяють ряд вимог до використання засобів ІКТ для розвитку україно-англійського білінгвізму, яким повинні відповідати розвиваючі програми для дітей:

- дослідницький характер;
- легкість для самостійних занять дитини;
- розвиток багатьох навичок і уявлень;
- високий технічний рівень;
- відповідність віку дітей;
- цікавість матеріалу.

Застосування засобів ІКТ для розвитку україно-англійського білінгвізму відкриває широкі можливості роботи з дошкільниками. Актуальність дослідження цього напрямку роботи з дітьми обумовлена пріоритетним завданням освіти, що полягає у забезпеченні подальшого становлення особистості дитини, розвитку її розумових здібностей, насамперед – у навчанні дітей творчо, самостійно, правильно мислити та говорити обома мовами [2, с.170].

Застосування ІКТ для розвитку україно-англійського білінгвізму в дошкільному закладі створює умови для:

- формування у дітей здатності орієнтуватися в інформаційних потоках двох мов;
- опанування практичних засобів роботи з інформацією на рівні вікових можливостей;
- формування вміння обмінюватися інформацією на двох мовах за допомогою сучасних технічних засобів, що сприятиме досягненню успіху в будь-якій діяльності в сучасному інформаційному суспільстві.

З інтеграцією ІКТ в освітній процес ЗДО з'являються можливості розширення

його змістового наповнення. ІКТ дає змогу підвищити інтерактивність освітньої системи в ЗДО, перейти від теоретичного способу навчання до практичного, за якого дитина стає активним суб'єктом, а не пасивним об'єктом педагогічної дії [5].

Таким чином, систематичне включення ІКТ в процес розвитку україно-англійського білінгвізму забезпечить більш поглиблене вивчення англійської та української мов. Тож навчання англійській та українській мов дітей дошкільного віку із застосуванням ІКТ стає якіснішим, цікавішим і продуктивнішим, сприяє усвідомленому засвоєнню знань та формуванню мотивації до навчання, а головне – сприяє адаптації дітей до життя в інформаційному суспільстві.

Список літератури

1. Захарова І. Г. Інформаційні технології в освіті: Учеб. посібник для студ. Вища. пед. учеб. закладів. - М.: Видавничий центр "Академія", 2003. - 192 с.
2. Зубов А. В., Зубова И. И. Информационные технологии в лингвистике / А. В. Зубов, И. И. Зубова - М. : Академия. - 2004. - 208 с.
3. Колодич О. Б. Сучасні підходи до вивчення мовленєвої діяльності / О. Б. Колодич // Педагогіка і психологія. – 2004. — № 4. – С. 40-50.
4. Копил І. П. До проблеми застосування сучасних інформаційних технологій при вивченні іноземних мов / 36 наукових праць. вип.28 - К. : КНЛУ - 2005. - С. 30-38.
5. Маслюк Ю. А. Проблеми використання інформаційних та комунікаційних технологій у навчальній діяльності // Інновації в освіті. - 2006. - № 1. - С. 117-123.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СУЧАСНОЇ НАУКИ ТА ПРАКТИКИ НА УРОКАХ ПРИРОДОЗНАВСТВА, БІОЛОГІЇ ТА ЕКОЛОГІЇ

Логвіна-Бик Тетяна Анатоліївна, к.пед.н., доцент
вчитель-методист з біології
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

Бик Наталя Володимирівна, магістр практичної психології
вчитель англійської мови
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

Знаменитий педагог Амонашвілі Ш.А. пише, що вчитель в нашому суспільстві – це людина з майбутнього, що прийшла до дітей для того, щоб надихнути їх мрією, навчити стверджувати в сучасності ідеали майбутнього [1]. Біологія – фундаментальна наука, яка швидко змінюється в сучасному світі, знання основ якої створює світогляд людей всіх вікових категорій. Робота вчителя біології спрямована на досягнення освітніх результатів, які повинні відповідати, перш за все, вимогам передової біологічної науки та її окремих розділів, розвиток яких визначає темп і рівень (якість) життя сучасного людства. Виникає необхідність підготовки учнів до такої діяльності, яка вчить міркувати, прогнозувати і планувати свої дії, розвиває пізнавальну і емоційно-вольову сферу, створює умови для самостійної активності і співпраці, дозволяє адекватно оцінювати свою роботу. Оновлення біологічних знань проходить кожні 2 – 3 роки, особливо в розділах молекулярної біології і біології розвитку, тому нові наукові знання повинні доноситися до педагогів своєчасно, швидко, грамотно, доступно і професійно. Удосконалення системи освіти в даний час безпосередньо пов'язані з реалізацією державних стандартів освіти. У них визначено сукупність вимог, обов'язкових при реалізації основних освітніх програм усіх рівнів освіти, і на їх основі розробляються навчальні плани, програми і підручники. Кожен стандарт включає 3 види вимог: 1) вимоги до структури основних освітніх програм, 2) вимоги до умов реалізації основних освітніх програм, 3) вимоги до результатів освоєння основних освітніх програм.

Академік Пасічник В.В., доктор педагогічних наук, віце-президент МАНПО, ставить питання про необхідність розробки сучасної моделі освіти і підходах до організації навчального процесу для підготовки учнів, відповідно до запланованого розвитку Росії, і її положенням у світі. Автор зазначає, що «стандарт освіти визначає життя школи на кілька років. Він не може і не повинен постійно змінюватися. Ми всі прекрасно розуміємо, що від того, яку підготовку отримають учні сьогодні, буде залежати розвиток нашої країни через десять –

п'ятнадцять років. Сьогоднішні учні повинні бути готові до реальностей майбутнього і шкільна освіта повинна зіграти в цьому вирішальну роль» [6, с. 8].

Академік Пасічник В.В. висловлює думку про необхідність формування «базових (універсальних) навичок, навичок ХХІ століття, навичок кваліфікованого споживача, глобальних компетентностей». Очевидно, що наведені положення повинні знайти в тій чи іншій мірі своє відображення в майбутньому стандарті. У зв'язку з цим виникає питання про модель освіти і підходи до організації навчального процесу [5]. Діяльнісний підхід, заснований на положенні про те, що формування і розвиток особистості учнів відбувається не при засвоєнні знань, отриманих у готовому вигляді, а у процесі їх власної самостійної діяльності, спрямованої на відкриття нових для них знань.

Діяльнісний підхід нерозривно пов'язаний з принципом системності, без якого не можливе успішне формування і розвиток нових понять теми і дисципліни, що вивчається, встановлення міжпредметних зв'язків і формування універсальних навчальних дій, на основі яких в учнів відбувається формування біологічного мислення, наукового світогляду, уявлення про цілісну картину світу [4]. Незалежно від застосування різних підходів до навчання і використання різних методів, навчальний матеріал подається поступово і систематично, без відриву від раніше вивчених знань, спираючись на міжпредметні зв'язки. Технологічна компетентність є чільним показником рівня кваліфікації педагогічного працівника. Вона включає в себе методичну компетентність, яка виступає в якості вузько спрямованої професійної діяльності [7]. Технологічна компетентність учителя біології має на увазі повну готовність до ведення педагогічної діяльності з боку студента (знання, вміння, навички) і включає в себе методичну компетентність – уміння студента грамотно застосовувати методи навчання дітей, способи, прийоми у своїй професійній діяльності в якості вчителя біології сучасної школи.

Технологічна компетентність педагога представляє собою функціональну систему креативно-технологічних знань, здібностей і стереотипів інструменталізованої діяльності з перетворення об'єктів (враховуючи суб'єкти та процеси) педагогічної дійсності. Технологічна компетентність включає в себе такі три компоненти: особистісний, технологічний, діяльнісний. Особистісний компонент визначається здатністю встановлювати продуктивні взаємини з іншими учасниками освітнього процесу, задіюючи при цьому власні когнітивні здібності. Технологічний компонент включає в себе інструменти, методики та способи досягнення поставленої мети і завдань. Діяльнісний компонент проявляється у ставленні вчителя до педагогічної дійсності [7].

При вивченні біологічного матеріалу можливо також вироблення навичок оптимального планування часу, які дозволять випускникам більш впевнено почувати себе на іспиті і задіяти наявні знання, навички та особистісні ресурси. Використання на уроках біології методів і прийомів тайм-менеджменту сприяє плануванню діяльності для досягнення цілей, знаходженню тимчасових ресурсів, розстановці пріоритетів, контролю виконання запланованого [2].

Логвина-Бик Т.А., Бик Н.В. вивчали методику планування уроків біології з використанням технології критичного мислення, досліджували особистісно-професійний розвиток вчителя біології в новій українській школі, розглядали організацію роботи школярів на уроках біології за методикою Едварда де Бона «Шість капелюхів мислення» [3]. Критичне мислення – технологія навчання, набір прийомів, якими опановують школярі під керівництвом учителя біології.

Технологія критичного мислення передбачає вироблення і використання комплексу прикладних навичок і умінь, що створює арсенал критичного підходу до вирішення біологічних завдань на уроках біології та логіку побудови відповідей. Вони відзначають, що інтерактивне навчання – це спеціальна форма організації пізнавальної діяльності, де створюються комфортні умови для навчання, при яких учень відчуває свою успішність, інтелектуальну самостійність та має можливість самореалізуватися в навчальному процесі при навчанні біології [3].

Вчений та методист Семенов О.О., крім цього, зазначає, що професійний стандарт педагога, в основному, також має загальні вимоги до необхідних знань, умінь і трудових дій для здійснення виховної діяльності як трудової функції вчителя. Однак, зазначає дослідник, є одна трудова дія, в якій є чітка вказівка на формування в учнів громадянської позиції, здатності до праці і життя в умовах сучасного світу, формування в учнів культури здорового і безпечного способу життя, тому можна констатувати факт наступності ключових напрямків виховання учнів в освітніх стандартах і зразкових основних освітніх програмах загальної освіти [8]. Найвищий ступінь самостійності виконання завдань з біології мають дослідні проекти учнів. Вони включають самостійне формулювання проблеми, визначення методів дослідження і джерел інформації, висунування гіпотези, рішення позначеної проблеми, експериментальне дослідження, висновки і пропозиції щодо практичного використання результатів. Методична компетентність майбутніх учителів біології, будучи включеною в структуру, є однією з ключових ланок технологічної компетентності, та розглядається як взаємозв'язок трьох ключових компонентів: афективного, когнітивного і діяльнісного [9]. Афективний компонент методичної компетентності педагога відображає наявність позитивного особистого ставлення до професійної діяльності в якості педагога, враховує сформовані до теперішнього часу цінності, враховує наявність мотивації. Другий компонент – когнітивний – відображає знання студента у своїй професійній області. Третій компонент – діяльнісний – відображає професійні вміння кожного конкретного студента [9]. Показниками сформованості даного компонента можна вважати вміння студента будувати взаємини з суб'єктами освітнього процесу, грамотно використовувати методичні знання, здатність здійснювати об'єктивну оцінку власної професійно-педагогічної діяльності. На сьогоднішній день гостро стоїть проблема формування технологічної та методичної компетентності студентів педагогічних вузів, формування цих компетенцій на прикладі підготовки студентів – майбутніх вчителів природознавства, біології та екології, які навчаються за програмами бакалаврату та магістратури.

Технологія критичного мислення є стратегічною, логічною, ефективною технологією навчання на уроках біології. Формування компетентностей критичного мислення на уроках біології сприяє формуванню біологічного мислення. Виходячи з зазначеного, нова українська школа потребує нових підходів, форм, методів, вправ на уроках біології та висококваліфікованого і професійного вчителя біології для управління навчальним процесом, де створюється творче середовище для навчання учнів. А особливо важливою є методична компетентність вчителя біології.

Список літератури

1. Амонашвили Ш.А. Школа жизни: трактат о начальной ступени образования, основанного на принципах гуманно-личностной педагогики. – М.: Издательский дом Ш. Амонашвили, 1998. – 75 с.
2. Лакейн А. Искусство успевать. - М.: ФАИР, 1995. - 240 с.
3. Логвина-Бык Т.А, Бык Н.В. Уроки биологии на основе технологии критического мышления учеников / Актуальные проблемы методики преподавания биологии, химии и экологии в школе и вузе: сборник материалов Международной научно-практической конференции (г. Москва, 12–14 февраля 2020 г.) / отв. ред. В.В. Пасечник, ред. колл.: Г.Г.Швецов, Т.М. Ефимова, А.А. Журин. – М.: Диона, 2020. – С. 139 – 144.
4. Пасечник В.В. Реализация системно-деятельностного подхода в обучении / Педагогическое образование и наука. – 2017. – № 5. - С. 7–10.
5. Пасечник В. В. Современные дидактические требования к организации учебного процесса // Педагогическое образование и наука. – 2015. – № 1 – С. 6–11.
6. Пасечник В.В. Федеральный государственный образовательный Стандарт и проблемы современного образования / Актуальные проблемы методики преподавания биологии, химии и экологии в школе и вузе: сборник материалов Международной научно-практической конференции (г. Москва, 12–14 февраля 2020 г.) / отв. ред. В.В. Пасечник, ред. колл.: Г.Г. Швецов, Т.М. Ефимова, А.А. Журин. – М.: Диона, 2020. – С. 4 – 9.
7. Пасечник В. В. Школьное естественнонаучное образование: современные требования и реалии методической подготовки учителей // Сб. материалов Международной научно-практической конференции, посвященной 130-летию со дня рождения А. С. Макаренко «Профессионализм педагога: сущность, содержание, перспективы развития». Под редакцией Е.И.Артамоновой. 2019. – С. 125 – 130.
8. Семенов А.А. Преимущество направлений воспитания учащихся в условиях стандартизации профессиональной деятельности и образования /Актуальные проблемы методики преподавания биологии, химии и экологии в школе и вузе: сборник материалов Международной научно-практической конференции (г. Москва, 12–14 февраля 2020 г.) / отв. ред. В.В. Пасечник, ред. колл.: Г.Г. Швецов, Т.М. Ефимова, А.А. Журин. – М.: Диона, 2020. – С. 429 – 435.
9. Сяпина Т.В. Методическая компетентность будущего учителя. – Хабаровск: Издательство ТОГУ, 2015. – 190 с.

ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ФЕДЕРАЛЬНОЇ РЕЗЕРВНОЇ СИСТЕМИ

Обелець Тетяна Володимирівна

к.е.н., ст. викладач

Національний технічний університет України

«Київський Політехнічний інститут ім. Ігоря Сікорського»

м. Київ, Україна

Лозова Валентина Андріївна, студентка

Національний технічний університет України

«Київський Політехнічний інститут ім. Ігоря Сікорського»

м. Київ, Україна

Досить відомий факт, що банківська система США представлена у вигляді Федеральної резервної системи (ФРС), яка виконує функцію головного, центрального банку та здійснює контроль над іншими комерційними банками країни. Ще з курсу історії відомо, що головною проблемою банківської системи США була її розчленованість. Саме тому, питання про контроль та централізацію емісійної діяльності задля вирішення проблем у даній сфері економіки того часу.

Фінансова криза 1907 року зробила гостроактуальними давно назріле питання про центральний банк. Вивчення досвіду європейських країн, тривалі дискусії і політичні розбіжності затримали дане рішення ще на шість років, і лише в грудні 1913 року новий президент Вудро Вільсон підписав закон про створення Федеральної резервної системи [1].

Формально ФРС складається з таких структурних одиниць: Рада керуючих; 12 федеральних резервних банків; банки-члени (приблизно 40 % комерційних банків США і національні банки); Федеральний комітет відкритого ринку; Федеральна консультативна рада [2].

Насправді, за своєю природою ФРС являє собою своєрідне акціонерне товариство, що відповідно визначає форму капіталу даної установи і відрізняє її від центральних банків інших країн, капітал яких, за правом належить саме державі. Крім того слід підкреслити двоїстість характеру центрального банку США, який одночасно має риси, як державної так і приватної установи. Пояснюється це тим, що ФРС не фінансується державою і президент країни не має впливу на її діяльність та рішення Ради керуючих, але водночас саме він обирає голову та членів Ради. До того ж, ФРС знаходиться під неповним контролем Конгресу США, який може змінювати напрямки її діяльності шляхом законодавства.

Так, як ФРС США виступає в ролі центрального банку країни то, виходячи з цього, можна зробити висновок про основні її функції, такі як: безпосередня емісія грошових знаків, завдяки чому ще здійснюється вплив на пропозицію та попит грошей; забезпечення стабільності банківської та фінансової систем держави;

надання різних фінансових та платіжних послуг, контроль грошово-кредитних відносин.

Цікавим є той факт, що, як приватна установа ФРС надає гроші США у борг, шляхом купівлі його облігацій. Далі держава викуповує свої облігації і повертає ФРС гроші з відсотками[3]. Отже, насправді долар не належать самій державі і являє собою специфічне боргове зобов'язання, а напис «TheUnitedStatesofAmerica» на купюрі взагалі можна вважати у певній мірі фальшивим та хибним. Окрім цього, держава майже завжди знаходиться у великих боргах перед приватною установою і тоді виникає проблематика цінності та купівельної спроможності долара. Якщо простежити історію та повернутися до подій після Першої та Другої Світових війн, то саме США допомогли розореним європейським країнам реабілітуватися після війн, шляхом надання великих сум грошей в борг для їх відновлення. Окрім цього, прийняття Бреттон-Вудської валютної системи в результаті якої американський долар став одним із головних інструментів міжнародних розрахунків, так званою резервною валютою [2]. Саме Федеральна резервна система займається випуском головної світової валюти, тому можна вважати, що дана установа має значний вплив не тільки на економіку США, а й економіку світу в цілому, особливо на її стабільність.

ФРС направляє гроші в ті країни, галузі та ринки, які є пріоритетними в планах її господарів, або перекриває грошовий «кисень» тим країнам та компаніям які не входять в ці плани або протидіють їх реалізації [4,с.12].

Багато економістів, політиків та дослідників виступають проти всевладдя ФРС, яка по суті є головним диктатором правил, яких повинен дотримуватися майже весь економічний світ[3]. Усі обов'язки, які має виконувати центральний банк держави не входять в план Федерального резерву і єдине, що він дійсно робить – «бере гроші з неба».

Для Федерального резерву закони США не писані. Фактично це справжня держава в державі, де США виступають лише в якості захисної оболонки та «поживного середовища» [4,с.50]. Фактично ФРС забрала всю владу й управління в свої руки та створила свого роду ієрархію, яку ,напевно, буде не так легко зруйнувати.

Все більша кількість звичайних людей також починають впевнено критикувати діяльність ФРС, пояснюючи це тим, що політика та статус федерального агентства – це лише ілюзія, коли насправді «за лаштунками» установи здійснюються різного роду махінації, які входять в інтереси групи її господарів.

Очевидно, що така незрозуміла та нестабільна економічна ситуація, постійний борг держави перед Федеральною резервною системою та необхідність брати все нові й нові кредити, не можуть гарантувати розвиток економіки США в позитивному напрямку.

Список літератури:

1.Будинок Морганів. Історія створення Федерального резервної системи США [Електронний ресурс] //Портфельний інвестор. – 2008.– №10. – Режим доступу до ресурса: <http://www.globfin.ru/articles/crisis/oligarhi.htm>

2.Іванов В. М. Грошово-кредитні системи зарубіжних країн [Електронний ресурс] / В. М. Іванов, І. Я. Софіщенко // Міжрегіональна Академія управління персоналом.– 2001. – Режим доступу до ресурса: <http://fingal.com.ua/content/view/674/83/1/0/>.

3.Білий К. О. Федеральная Резервная Система (ФРС) США [Електронний ресурс] / К. О. Білий. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <http://fingeniy.com/federalnaya-rezervnaya-sistema-frs-ssha/>.

4.Катасонов В. Ю. Хозяева денег.100-летняя история ФРС / В. Ю. Катасонов. – Москва: Алгоритм, 2014. – 288 с. – (Тайная сила).

ХУДОЖНЯ КОМУНІКАЦІЯ: ГЕРМЕНЕВТИЧНІ КРИТЕРІЇ ВИВЧЕННЯ

Луценко Оксана Іванівна
кандидат філологічних наук, доцент, інститут філології
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

Художня комунікація є одним із видів соціальної комунікації, що, крім передачі соціальних знань і настанов, формує особливий соціокомунікативний та інформаційний зв'язок між поколіннями. Як слушно зауважує В. В. Різун, “текст не можна аналізувати поза комунікативним актом, оскільки “живий” зміст інформації лежить у тому, щоб вона була повідомленою та сприйнятою. Це означає, що художній текст потрібно розглядати з комунікативних позицій, оскільки його можливість бути “інформативною системою” з образним змістом є безспірною” [1, с. 10].

Художня комунікація вибудовується за запропонованою свого часу Р. Якобсоном моделлю, що вважається класичною із лінгвістичного погляду: адресант, використовуючи мовний код, створює повідомлення, за допомогою якого встановлюється контакт із адресатом. Вчений пропонує використовувати цю модель при дослідженні художнього тексту, враховуючи “шість головних функцій мовленнєвої комунікації”: комунікативну (виділення об'єкта мовлення), апелятивну (вплив на адресата), поетичну (вибір форми повідомлення), експресивну (вираження авторського “Я”), фатичну (підтримування контакту), металінгвістичну (з'ясування, чи один код використовують адресант і адресат) [2, с. 362-364].

Своєю чергою герменевтика як наука про мистецтво і теорію тлумачення має на меті виявити зміст тексту, виходячи з його об'єктивних (лексичне й граматичне значення слів, їх історично зумовлені варіації) та суб'єктивних (наміри авторів) засад. Важливим у цьому контексті є положення герменевтики про смислове коло розуміння: інтерпретація тексту з суб'єктивного боку припускає певне уявлення про особистість автора, але воно може скластися тільки на основі певної інтерпретації текстів. Герменевтика дозволяє аргументувати смислове навантаження тексту на основі вивчення закладеної в ньому концептуальної картини світу автора, вираженої відповідними мовними засобами. Отже, герменевтика досліджує цілісний текст, зважаючи на важливість вивчення його елементів, орієнтованість на мовну традицію та певний світогляд автора.

Закономірним у герменевтичному аспекті вивчення художньої комунікації є виокремлення в авторських текстах універсальних та специфічних – ідіостилістичних і націоментальних – концептів, що вербалізовано виявляються передусім у номінаціях, їх образних трансформаціях, лексико-семантичних парадигмах, у специфічній конотації семантичної структури слова, в характері символізації образних засобів мови, що пов'язані з особливостями місцезрозвитку і

мисленнєвої діяльності народу, інтелектуального пізнання світу художником слова та зумовлюють смислову навантаженість авторського тексту.

Герменевтичний аналіз художньої комунікації дозволяє вирішити питання інтелектуальної взаємодії між автором і читачем, способів передачі художньої інформації, майстерності кодування автором власної системи світоглядних орієнтацій та вправності й обізнаності реципієнта при декодуванні прочитаного.

Список літератури

1. Різун В.В. Аспекти теорії тексту. Нариси про текст. Теоретичні питання комунікації і тексту / В.В. Різун, А.І. Мамалига, М.Д. Феллер. К.: РВВ «Київ. ун-т», 1998. 335 с.

2. Якобсон Р. Лінгвістика і поетика / Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. / За ред. М. Зубрицької. Львів: Літопис, 1996. С.357-377.

ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА В СУЧАСНИХ ОСВІТНІХ УМОВАХ

Лучанінова Ольга Петрівна
доктор педагогічних наук, доцент
Національна металургійна академія України

Маркіна Лідія Леонідівна
кандидат педагогічних наук, доцент
Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ України

У принципово нових сучасних реаліях життєдіяльності наука та освіта набувають особливого значення у визначенні найбільш ефективних підходів до вирішення нагальних проблем, обумовлених фундаментальними світовими змінами. Необхідність формування творчої особистості майбутнього педагога безпосередньо пов'язане з глобальним характером змін в науково-виробничій, соціальної, побутової сферах.

Реалізація концепції розвитку сучасної вищої освіти з її викликами та реаліями неможлива без використання як творчого потенціалу професорсько-викладацького складу, так й інноваційних методів навчання. У формуванні нової школи, конкурентоспроможної й творчої особистості здобувача вищої освіти важливу роль відіграють саме заклади вищої освіти. Кожний такий заклад має бути зацікавлений у перебудові та розвитку системи освіти в Україні. Сьогодні перед викладачами стоїть важливе завдання – виховати та підготувати творчу молодь, яка спроможна активно включатися в якісно новий етап розвитку інформаційного суспільства.

Творчість не існує поза особистістю, тому завжди розглядається в особистісному контексті. Індивідуально-творчі якості особистості педагога виявляються, перш за все, у педагогічній творчості. Схема творчої діяльності педагога у загальному вигляді відповідає структурі творчості. А творче ставлення до праці розуміється як прагнення людини до створення нових, більш досконалих, оригінальних методів втілення задуму, до оволодіння новими методами роботи [2, с. 154]. Тож недостатньо дати знання й вміння студентам, потрібно навчити їх орієнтуватися в потоках інформації, систематизувати, обирати потрібне й нести відповідальність.

Адаптація сучасного закладу вищої освіти до цифрового суспільства та умов сучасного ринку праці є важливою в професійному розвитку і становленні майбутнього фахівця. У цьому контексті доцільно говорити не про професію, а про середовище професійної діяльності та характер сучасної взаємодії, яка передбачає особистісний компонент. Але педагогічна творчість має власні особливості, які обумовлюються специфікою педагогічної діяльності. Саме цю

специфіку необхідно враховувати у процесі формування творчої особистості майбутнього педагога.

Слід зазначити, що приналежність до професії не є гарантією творчості у педагогічній сфері. У майбутніх педагогів необхідно формувати прагнення до активного творчого розвитку. При цьому важливе значення набуває самореалізація особистості в адаптивній, евристичній та креативній формах. Можна виділити дві моделі особистісної самореалізації майбутнього педагога: модель прогресивної самореалізації та модель регресивної самореалізації. Прогресивний варіант особистісної самореалізації характеризується спрямованістю педагога на інноваційну діяльність. Регресивний варіант спрямований на прагнення зберегти наявний сталий рівень педагогічного досвіду.

Сучасна світова ситуація стимулює педагога до переходу від адаптивної, орієнтованої на сьогодні, до креативної моделі, яка орієнтована на майбутнє. Сьогодні потреба у творчому самовираженні, особистісної реалізації у процесі педагогічної діяльності поступово стає домінуючою ціннісною орієнтацією особистості педагога. Так, в умовах карантину, який викликаний пандемією, стрімко змінюються підходи до організації навчального процесу. Набуває актуальності дистанційне навчання, переваги комп'ютерних технологій над традиційними формами навчання. Перед теперішніми й майбутніми педагогами постає необхідність комплексних соціально-педагогічних перетворень, пов'язаних із насиченням освітніх систем сучасними інформаційними засобами та педагогічними технологіями, які базуються на принципах дистанційного навчання. Заслуговує на увагу STEM-освіта як педагогічний процес формування і розвитку розумово-пізнавальних і творчих якостей молоді. Вимоги до учнів: вивчення навчального матеріалу за темами, які поєднують декілька предметів та мають практичне застосування. Можливості учнів: розвиток розумово-пізнавальних і творчих якостей, умінь співпраці. Майбутнє за креативними педагогами, які професійно будуть поєднувати набуття компетентностей і особистісних якостей студентів [1].

Самореалізація особистості педагога тісно пов'язана із самопізнанням власного творчого потенціалу, що характеризує міру можливості ставити й вирішувати нові завдання у сфері педагогічної діяльності. Тому у процесі підготовки майбутніх педагогів необхідно створювати умови для моделювання та осмислення навчально-виховних ситуацій, спрямованих на формування позитивної професійної «Я-концепції».

Доцільно також спрямовувати майбутнього педагога до постійного професійно-особистісного саморозвитку, який є способом особистісно-творчого збагачення педагогічними цінностями. Усвідомлення цінностей професійної діяльності сприяє актуалізації професійно-педагогічних якостей, прагненню реалізувати педагогічні здібності та проявити педагогічну ініціативу.

Таким чином, застосування педагогами вищої школи сучасних технологій, засобів, форм, методів, обмін досвідом, створення нових освітніх продуктів, участь у конференціях, форумах, семінарах та майстер-класах не звільняє від головного – формування творчої особистості майбутнього фахівця. Однак

педагогічна ініціатива тільки тоді забезпечує досягнення позитивного результату, коли вона підкріплена відповідальністю. Тільки активність у сполученні з відповідальністю надає можливість завчасно передбачити все необхідне для вирішення у сучасному освітньому просторі нових завдань, які традиційними способами вирішити неможливо.

Отже, педагогічна творчість є ключовою умовою формування професійної компетентності майбутнього педагога. Майбутнє за синергією науки й креативності, за інноваційно й творчо мислячою особистістю, яка вміє застосовувати знання на практиці.

Список літератури:

1. Курносенко О.В. STEM-освіта: проблеми та напрямки впровадження. URL: http://tsiurupynsk-school2.edukit.kherson.ua/distancijne_navchannya/mo_vchiteliv_fiziko-matematichnih_nauk/stem-osvita_problemi_ta_napryamki_vprovadzhennya/.
2. Словник психолого-педагогічних термінів і понять / упоряд. Ю.В. Буган, В.І. Урскульський. – Тернопіль: «Астон». 2001. 176 с.

ПЛОЩА ЗНОШЕНОЇ ЗАДНЬОЇ ПОВЕРХНІ КРУГЛОЇ РІЗАЛЬНОЇ ПЛАСТИНИ З ПКНБ ПРИ ЧИСТОВОМУ ТОЧІННІ ЗАГАРТОВАНОЇ СТАЛІ ШХ-15

Мановицький Олександр Степанович
к.т.н., старший науковий співробітник

Клименко Сергій Анатолійович
к.т.н., науковий співробітник

Копейкіна Марина Юріївна
к.т.н., старший науковий співробітник
Інститут надтвердих матеріалів ім. В.М. Бакуля
Національної академії наук України

Сучасні уявлення про зношування різців з ПКНБ, засновані на численних експериментальних дослідженнях, дозволяють стверджувати, що знос - це складне термодинамічне явище, яке визначається одночасно кількома механізмами: абразивним, адгезійним, втомним, хімічним і дифузійним. Залежно від природи контактуючих матеріалів і умов взаємодії в тій чи іншій мірі превалює один з перерахованих механізмів [2, 10].

Ріжучий інструмент піддається абразивному, адгезійному, дифузійному, окислювальному, хімічному зносу і сукупності дії цих факторів [3, 4]. Багато факторів впливають на зносостійкість інструменту. Збільшення радіуса при вершині різця, наприклад, змінює різець, оскільки з ростом радіуса фактичний головний кут в плані зменшується, і зростає граничне значення товщини зрізу, при цьому площа ріжучої кромки також перевищує площу контакту різця з припуском, що знімається [1]. Дослідження [6] показали, що при циліндричному точенні загальна стійкість різців приблизно в два рази вище, ніж при криволінійному розточування.

Різці, оснащені ПКНБ, стабільно забезпечують геометричні і фізико-механічні параметри стану поверхневого шару деталі з одночасним його модифікуванням [4, 5]. Важливим етапом в дослідженні механізму руйнування ріжучого інструменту слід вважати роботи А.І. Бетанелі [1], Ф.Р. Арчібальда, [8], Г.Л. Хаєт [7] та інших дослідників, головним результатом яких було визначення граничної або «ламаючої» товщини зрізу a для заданої пари «інструментальний - оброблюваний матеріали», при досягненні якої настає сколювання ріжучої частини різця.

Знос різців з ПКНБ внаслідок високої твердості інструментального матеріалу і високої здатності чинити опір абразивного зносу при точінні загартованих сталей істотно нижче, ніж у твердосплавних інструментах, тому вони по праву займають лідируючі позиції при обробці такого класу конструкційних матеріалів. Слід зазначити наявність на зношених, переважно - задніх поверхнях різальних пластин характерних борозен, канавок і виступів, розташованих в напрямку вектора швидкості різання (в напрямку дії сили стружкоутворення).

В Інституті надтвердих матеріалів ім. В.Н. Бакуля НАН України, завдяки сприянню представників корпорації BRUKER були отримані на приладі ContourGT 3D Optical Microscope оптичні зображення ділянки зношеної задньої поверхні круглої ріжучої пластини з кіборіта після точіння стали ШХ-15 [11].

Профілограмма, отримана в результаті цифрової обробки відсканованих зображень, дозволяє побачити лінію виступів і западин на ділянці зношеної поверхні пластини, наочно демонструють контур зношеної ділянки на задній поверхні пластини і показують, що фактична площа контакту різця з ПКНБ з обробленою деталлю більше номінальної. Цю обставину слід брати до уваги при визначенні контактних навантажень на задню поверхню інструмента з ПКНБ і розрахунку складових сили різання.

Аналіз отриманих даних профілю зношеної поверхні дозволяє встановити приблизний середній крок западин зносу і кут нахилу профілю западини, що дозволяє встановити співвідношення сумарної довжини утворюючої похилої лінії стінки западини до виміряного середнього кроку западин зношеної поверхні. Для спрощення припустимо, що западини зношеного рельєфу мають трикутний перетин в основній площині різання, а контур зношеної задньої поверхні також є криволінійний трикутник з основою, що дорівнює сумарній довжині головної і допоміжної різальних крайок ($l + l_1$) і висотою, що дорівнює величині зносу по задній поверхні h_3 . Відповідно профілограмі [11] середній кут нахилу стінки западини становить $24,6^\circ$, а середній крок западин на зношеної поверхні приблизно дорівнює 100 мкм.

З огляду на прийняті припущення середньозважена довжина стінки западини на ріжучій кривій є гіпотенузою трикутника з підставою, рівною кроку западин. Тоді, знаючи кут нахилу стінки западини струмка зносу на задній поверхні, знаходимо довжину стінки западини на ріжучій крайці, як половину кроку западин, поділену на $\sin 24,6^\circ$. Однак, глибина западин, а, відповідно, і довжина стінок западин буде зменшуватися від виміряного значення на передній поверхні до нуля на кордоні зносу на задній поверхні, що відповідає величині h_3 . Оскільки в першому наближенні ми представили контур зношеної поверхні трикутником, то його площа буде добутком напівсуми довжин різальних крайок на величину h_3 . Це і буде номінальна площа контакту задньої поверхні різця з обробленою поверхнею деталі.

Аналізуючи профілограми зношеної поверхні, припустимо приблизну симетричність стінок западин і тоді їх сумарна довжина на ріжучій крайці буде приблизно вдвічі більше, а усереднена довжина самих борозен на зношеній поверхні буде дорівнює половині h_3 . Тоді розрахункова середнє значення площі поверхні однієї западини буде дорівнює добутку висоти однієї зі стінок западини на половину величини зносу різця по задній поверхні. Для знаходження розрахункової величини площі всіх западин зношеної задньої поверхні потрібно визначити їх число, яке знаходимо зі співвідношення сумарної довжини ріжучих крайок ($l + l_1$) і величини кроку западин ΔX .

Якщо порахувати номінальну (1) і фактичну (2) площі зношеної поверхні і знайти їх співвідношення, то після проведення елементарних математичних

операцій знаходимо, що фактична площа зношеної поверхні з урахуванням рельєфу западин дорівнюватиме номінальній, розділеній на дві величини синуса кута нахилу стінки поверхні борозни западини щодо висоти цієї западини.

$$A_3^H = \frac{(l + l_1) \cdot h_3}{2}; \quad (1)$$

$$A_3^\Phi = \frac{(l + l_1) \cdot h_3}{4 \sin 24,6^\circ}. \quad (2)$$

Для значення $\sin 24,6^\circ$ це становить величину 0,3854, а значення фактичної площі зносу буде приблизно в 1,3 рази більше:

$$\frac{A_3^H}{A_3^\Phi} = \frac{1}{2 \sin 24,6^\circ} = 1,297 \approx 1,3. \quad (3)$$

В результаті проведених вимірювань і розрахунків можна встановити, що наявність борозновидного профілю на зношеній задній поверхні при точінні загартованої сталі ШХ-15 різцем, оснащеним круглою ріжучою пластиною з ПКНБ кіборит, збільшує фактичну площу контакту задньої поверхні різця з оброблюваною поверхнею приблизно на 30% в порівнянні з номінальною по площі контуру зносу.

Список літератури

1. Бетанели А.И. Прочность и надежность режущего инструмента. «Сабчота сакартвело», Тбилиси, 1973, – 304 с.
2. Клименко С.А. Основы лезовой обработки зносостойких захисних покрытий : дис. ... доктора техн. наук : 05.03.01 / Клименко Сергей Анатолійович. – К., 1999. – 461 с.
3. Макаров А.Д. Оптимизация процессов резания.– М. : Машиностроение, 1976. – 278 с.
4. Сверхтвердые материалы. Получение и применение: В 6-и т. / Под общей ред. Н. В. Новикова. – Т.5: Обработка материалов лезвийным инструментом / Под ред. С. А. Клименко. – К.: ИСМ им. В. Н. Бакуля, ИПЦ «АЛКОН» НАНУ, 2006. – 316 с.
5. Создание режущего инструмента из ПСТМ на основе КНБ для высокоскоростной обработки Ni–сплавов: Отчет о НИР (заключительный) / Институт сверхтвердых материалов им. В.Н. Бакуля НАН Украины. – № ГР0100U004916; Инв. № 0203U006457; Арх. № 7051. – К., 2003. – 143 с.
6. Старков В.К. Обработка резанием. Управление стабильностью и качеством в автоматизированном производстве. – М. : Машиностроение, 1989. – 296 с.
7. Хагет Г.Л. Надежность режущего инструмента. М.: Машиностроение, 1975. – 168 с.
8. Archibald F.R. Analyses of the Stresses in a Cutting Edge. «Trans/ of the ASME». August 1956, vol. 78, № 6.
9. Y. Kevin Chou, Chris J Evans, Moshe M. Barash, Experimental investigation on CBN turning of hardened AISI 52100 steel. Journal of Materials Processing Technology 124 (2002) 274–283.

10. Klimenko S.A., Mukovoz Yu.A., Polonsky L.G. Advanced Ceramics Tool for Machining Application-2 // Edit by I.M.Low and X.S.Li. – Chapter 1. Cutting Tools of Superhard Materials. – Switzerland : Trans Tech Publications, 1996. – P. 1–66.

11. Мановицький О.С., Клименко С.Ан., Копейкіна М.Ю. Топографія та площа зношеної задньої поверхні різця з радіусом при вершині з ПКНБ при чистовому точінні загартованої сталі ШХ15 // Вісник Житомирського державного технологічного університету. Технічні науки. – 2017. – № 2(80). – т. 1. – С. 109–113.

ПРОБЛЕМА СТРУКТУРИ ЕТНОНАЦІОНАЛЬНОЇ САМОСВІДОМОСТІ

Мартинюк Оксана Анатоліївна, аспірантка
Університет сучасних знань

Дослідження присвячене розгляду структури етнонаціональної самосвідомості. Різні науковці, які характеризують структуру етнонаціональної самосвідомості, не вказують всі її основні елементи, очевидно маючи свою точку зору стосовно цього питання. Загалом в наш час структура етнонаціональної самосвідомості до кінця ще не розроблена.

Протягом 2007-2010 рр. в Україні колективом науковців Лабораторії психології мас та спільнот Інституту соціальної та політичної психології НАПН України, яку очолює В. О. Васютинський, проводилися дослідження соціально-психологічних проблем російськомовної спільноти в Україні, в ході яких виявлені різні особливості проблеми мовно-етнічної ідентичності. У респондентів вивчалися такі елементи етнонаціональної самосвідомості: етнічні стереотипи (автостереотипи, гетеростереотипи), особливості етнічних афіліативних тенденцій. Виявлені такі афективні прояви: етнігілізм, етнічна індиферентність, патріотизм, націоналізм, етнічна толерантність. Таким чином зафіксовані прояви як гіперідентичності, так і гіпоідентичності [7].

Сучасні психологічні уявлення про структуру етнонаціональної самосвідомості такі: індивідуальний та груповий її рівні; розподіл етнонаціональної самосвідомості на три основні складові частини: когнітивну, афективну і поведінкову (конативну). Когнітивний компонент: знання, уявлення про свою та чужі етнонаціональні групи; афективний: емоційно-оцінне ставлення до своєї та чужих етнонаціональних груп, мотивація; поведінковий: діяльність, пов'язана з етнонаціональними явищами. Ці три основні складові частини етнонаціональної самосвідомості розподіляються на більш вузькі, дрібні її елементи.

Значний внесок у розробку структури етнонаціональної самосвідомості зробив Ю. В. Бромлей. Вчений створив узагальнюючу і різнобічну структуру етнонаціональної самосвідомості, що відображено, зокрема, у його праці «Нариси теорії етносу». Ю. В. Бромлей розглядав етнонаціональну самосвідомість на індивідуальному і груповому рівнях. Ось частина елементів етнонаціональної самосвідомості, виокремлені Ю. В. Бромлеєм. 1. Почуттєвий рівень (любов, гордість, ненависть тощо), що відображає емоційні відношення до етнічної дійсності. 2. Етніміми. 3. Багатозначність усвідомлення етнонаціональної приналежності. Наприклад, нормандці і гасконці на своїй Батьківщині виділяють себе серед інших французів. Але за межами Франції вони перш за все французи, а потім вже нормандці і гасконці. 4. Етнонаціональна самосвідомість як уявлення про спільність походження членів етносу, що має два аспекти: об'єктивний (кровна спорідненість членів етносу) і суб'єктивний (відображення спільного походження членів етносу в буденній свідомості). 5. Вибірковість

етнонаціональної самосвідомості. Зокрема, на основі даних, які стосуються лише частини культури якогось народу, цю частину культури вважають типовою для всієї культури цього народу. Це стосується етнічних стереотипів. 6. Розгляд на двох рівнях етнонаціональної самосвідомості стосовно державної приналежності: перший рівень притаманний тим націям, що є корінним населенням держав; другий рівень відноситься до складних різноетнічних етносоціальних утворень. 7. Релігійний рівень етнонаціональної самосвідомості [2, с. 177]. Стосовно багатозначності усвідомлення етнонаціональної приналежності мова йде про регіональний рівень етнонаціональної самосвідомості. Ю. В. Бромлей досить детально розглянув такий елемент як усвідомлення спільності етнонаціонального походження.

В. О. Васютинський вважає мову етнодиференціюючою ознакою [7]. Загалом мова є одним із найбільш сталих елементів етнонаціональної самосвідомості, передаючись із покоління в покоління, що вказує на її важливе значення в диференціації націй та етносів. Г. А. Ставицький відзначає ті елементи структури етнонаціональної самосвідомості, складовою частиною яких є поняття «спільність»: це усвідомлення своєї приналежності до певної нації (етносу), що базується на таких складових елементах: спільності походження, господарської діяльності, мови, культури, історичної долі. До головних ознак етнонаціональної самосвідомості дослідник відносить поняття усвідомлення етнічної спільності [9]. В. Ф. Соколова до структури етнонаціональної самосвідомості відносить цінності та ідеали конкретної нації, настанови, менталітет, етнонаціональні стереотипи та національну ідею. Найсуттєвішими з них, на її думку, є система звичаїв і традицій певної нації, її мова, культура, сенсожиттєві орієнтації, що є інтегральним виявом ментальності, етнопсихогенез, історична пам'ять та усвідомлення себе носієм національного характеру [8].

А. Б. Богдасаров охарактеризував антитезу-протиставлення "ми – вони", а саме, кожному з двох її складових, яка, на його думку, відіграє особливу роль у процесі формування етнонаціональної самосвідомості і служить підставою для висвітлення ідей етноцентризму і націоналізму у всіх їхніх проявах і формах: образ "ми" відображає уявлення про свій народ, його походження, історичне минуле, мову, культуру тощо; образ "вони": сприйняття, оцінки і уявлення про походження, історичне минуле, мову, культуру тощо іноетнічних груп [1, с. 56-57]. Але формування такого компоненту етнонаціональної самосвідомості як протиставлення «ми-вони» слугує також розвитку позитивного ставлення до культури, мови (тощо) власного народу і загалом до розвитку патріотизму.

Згідно з дослідженнями О. М. Лозової, когнітивна складова структури етнонаціональної самосвідомості містить етносоціальні уявлення про культуру, мову, територію, державність свого народу; це й приналежність до свого народу (етнічна ідентичність) [6, с.162- 168], де мається на увазі її усвідомлення.

До елементів етнонаціональної самосвідомості відносяться етнонаціональні інтереси та етнонаціональні потреби, що мають динамічний характер. В. О. Васютинський говорить про потреби особи в контексті взаємодії спільноти та індивідів і про спільні інтереси, які здатні об'єднувати індивідів у солідарні

спільноти [4, с. 18]. Актуалізація незадоволеної потреби зумовлює виникнення специфічного стану напруження і цей стан спонукає до активності [3, с. 143]. Це може приводити до дій, спрямованих на задоволення етнонаціональних потреб різними засобами протестного характеру.

Характеристика структури етнонаціональної самосвідомості В. Т. Куєвдою відрізняється від попередніх тим, що тут вказані загальні особливості її елементів, а не її конкретні прояви (до таких конкретних проявів, відноситься, наприклад, усвідомлення етномовної спільноти, усвідомлення етнокультурної спільноти). Науковець зазначає, що до структури етнонаціональної самосвідомості належать ідеологічні та психологічні, раціональні й емоційні, буденні та наукові, усталені й динамічні елементи; її характер загалом і через окремі елементи істотно впливає на соціальну поведінку людини та можливості її пристосування [5, с. 200]. Теоретичні елементи відображають теоретичний рівень етнонаціональної самосвідомості, а буденні – буденний. Статичні елементи притаманні для консервативних проявів етнонаціональної самосвідомості (це, зокрема, усвідомлення етномовної приналежності), а динамічні – для тих, що мають динамічний, мінливий характер (зокрема, етнонаціональні потреби).

Значний внесок в розвиток теорії і методології дослідження етнонаціональної самосвідомості зробила В. Ю. Хотинець. Вона запропонувала теорію інтегральної індивідуальності і розгорнуту структуру етнонаціональної самосвідомості, яку вона взяла із методологічних принципів системного підходу В. С. Мерліна, де мова йде про вивчення ним самосвідомості. Ось її компоненти: 1. Усвідомлення особливостей етнонаціональної культури своєї етнонаціональної спільноти; 2. Усвідомлення психологічних особливостей своєї етнонаціональної спільноти; 3. Усвідомлення тотожності із своєю етнонаціональною спільнотою; 4. Усвідомлення власних етнопсихологічних особливостей; 5. Усвідомлення себе суб'єктом етнонаціональної спільноти; соціально-моральна самооцінка етнічності [10]. Як бачимо, майже всі пункти цієї класифікації, за виключенням останнього, відносяться до когнітивної складової і до індивідуального рівня етнонаціональної самосвідомості.

До найважливіших наукових результатів дослідження етнонаціональної самосвідомості відноситься висновок про те, що її когнітивний компонент відіграє вирішальну роль у формуванні Я-образу (та у соціальній самоідентифікації суб'єкта) [6, с.162- 168]. З цим слід погодитись, оскільки для того, щоб мати уявлення про себе, як про члена своєї нації, необхідно спочатку отримати знання про її мову, етнічне походження, етнічну культуру і побут, психологічні та антропологічні особливості. Саме на основі цих знань формується уявлення про свою націю та я-образ. На основі всіх цих знань формується ставлення до своєї нації та до своєї Батьківщини, що може бути як позитивним, так і негативним, а також мотивація, пов'язана з явищами етнонаціонального характеру і це відноситься до афективної складової етнонаціональної самосвідомості. Важливо також, щоб ці знання мали всебічний характер, оскільки це зумовить об'єктивну оцінку своєї нації, а обмежений їх рівень часто зумовлює негативне ставлення до

неї, її мови та культури. Всі когнітивні та афективні прояви відображаються на поведінці індивідів.

Таким чином структура етнонаціональної самосвідомості має таку схему: основні структурні компоненти етнонаціональної самосвідомості: когнітивний, афективний, поведінковий. Всі інші вищевказані елементи є складовими частинами цих основних структурних компонентів. Одні з цих елементів мають статичний характер, куди крім мови відносяться етнонаціональні традиції, етноніми. До динамічних елементів крім етнонаціональних потреб відносяться етнонаціональні інтереси, сенсожиттєві орієнтації, які мають мінливий характер і відображають настрої індивідів, що виникають під впливом соціо-культурних та політичних обставин. Потребують подальшого дослідження основні складові частини етнонаціональної самосвідомості – когнітивна, афективна та поведінкова. А саме, необхідно деталізувати склад елементів, які до них відносяться.

Список літератури

1. Богдасаров А. Механизмы перерастания национального сознания в националистическое // Этнические проблемы современности. – Ставрополь, 2004. – Вып. 4. – с. 56-57.
2. Бромлей Ю. В. Очерки теории этноса. / Послесл. Н.Я. Бромлей, Изд. 2-е доп. – М.: Изд-во ЛКИ, 2008, с. 177.
3. Васютинський В. Інтеракційна психологія влади. Монографія. – К.: КСУ, 2005. – 492 с.
4. Васютинський В. Психологічні виміри спільноти: монографія / Вадим Васютинський. – К.: Золоті ворота, 2010. – 120 с.
5. Куєвда В. Міфологічні джерела української етнокультурної моделі: психологічний аспект. Монографія. – Донецьк: Український культурологічний центр. Донецьке відділення НТШ, 2007. – с. 200.
6. Лозова О. М. Психосемантика етнічної свідомості: проблеми й тенденції розвитку // Науковий вісник кафедри ЮНЕСКО.– 2006.– Вип. 12.– С.162-168.
7. Російськомовна спільнота в Україні: соціально-психологічний аналіз: монографія (за ред. В. О. Васютинського; Нац. Акад. педагог. наук України, Ін-т соціальної та політичної психології. – Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2012. – 336 с.
8. Соколова В. Ф. Психологічні особливості розвитку національної самосвідомості студентської молоді засобами української літератури: дис... канд. психол. наук : 19.00.07 / В. Ф. Соколова. – К., 2005. – 196 с.
9. Ставицький Г. А. Теоретичний аналіз проблеми етнічної самосвідомості як провідної ознаки етносу. Етнічна самосвідомість та міжетнічна взаємодія в сучасному світі: збірник наукових праць / [за ред.: Кузікової С. Б., Щербакової І. М., Пасічник Н. О.]. – Суми: Видво СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2016).
10. Хотинец В. Ю. Этническое самосознание. СПб: Алетейя, 2000.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЕКТНОГО ФІНАНСУВАННЯ В УКРАЇНІ

Меда Наталія Степанівна
Кандидат економічних наук, доцент
Доцент кафедри фінансів,
банківської справи та страхування
Інститут банківських технологій та бізнесу
ДВНЗ «Університет банківської справи»

Проектне фінансування як метод фінансового забезпечення реалізації інвестиційних та інфраструктурних проектів має тривалу історію та займає особливу нішу на світовому фінансовому ринку. У світовій практиці для реалізації великих та капіталомістких проектів вже декілька десятиліть активно використовується проектне фінансування. Українські компанії, поступово інтегруючись у європейський економічний простір, постійно відчують зростаючу потребу у реалізації проектів, які є аналогічними за своєю складністю та масштабністю. Тому проектне фінансування стає потенційно все більше необхідним для України як для розвитку українських компаній, так і для економіки країни.

Однак в Україні на сьогодні відсутній єдиний підхід до визначення терміну «проектне фінансування». У рамках традиційного підходу проектне фінансування розглядають як метод залучення довготермінового позикового фінансування для великих проектів засобами фінансового інжинірингу, що ґрунтується на позиції під грошовий потік, створений тільки проектом [1].

Часто «проектне фінансування» ототожнюється з «фінансуванням проекту». Однак, ми вважаємо, що категорія «проектне фінансування» відрізняється від економічної категорії «фінансування проектів», так як проектне фінансування є ширшим поняттям, аніж «фінансування проектів». Проектне фінансування дійсно може здійснюватись різними способами та за допомогою різних фінансових інструментів, проте спосіб фінансування не є підставою для нівелювання суті проектного фінансування як окремої економічної категорії. Проектне фінансування охоплює крім способів фінансування ще й багато інших важливих компонентів (джерела фінансових ресурсів, види проектів, методи бухгалтерського обліку, форми участі фінансово-кредитних установ та інвесторів у фінансуванні, ступінь ризику кредитора, порядок виплати дивідендів/повернення інвестицій і т.д.), які роблять проектне фінансування унікальним в своєму роді, незамінним, важливо-необхідним для розвитку суб'єктів господарювання та економіки країни в цілому. Отже, враховуючи вищезазначене, ми схилиємось до наукової думки про те, що проектне фінансування є формою реалізації фінансово-кредитних стосунків учасників з приводу організації і здійснення фінансування інвестиційного проекту за умови, що джерелами погашення витрат за проектом, в т.ч. зобов'язань перед інвесторами, є грошові потоки, що генеруються проектом, а забезпеченням боргу

– активи учасників фінансування. Тобто, ключовий акцент в даному формулюванні ми робимо на джерелах погашення витрат за проектом – грошові потоки, що генеруються цим проектом в процесі його життєдіяльності (експлуатаційної фази).

Аналіз організації фінансування великомасштабних інвестиційних проектів розвинених країн світу свідчить, що існує велика різноманітність схем (форм) проектного фінансування [2]. Характерною ознакою проектного фінансування є те, що залучені інвестиції в процесі життєдіяльності проекту генерують проектний грошовий потік, який в подальшому формує прибуток проекту.

Дослідження банківського сегменту вітчизняного ринку проектного фінансування продемонструвало, що він розвинений слабо і знаходиться фактично у стадії діпаузи. В Україні проектне фінансування як самостійний банківський продукт наразі не може протистояти своїм традиційним альтернативам — інвестиційному кредитуванню та позикам на оновлення чи придбання капітальних фондів. Займатись проектним фінансуванням можуть лише великі і фінансово надійні банки, які мають у своєму розпорядженні довгострокові ресурси, ефективний механізм управління ліквідністю, дієвий ризик-менеджмент, колектив фахівців з фінансово-інвестиційного аналізу та консалтингу, надійних партнерів у сферах страхування, аудиту, проектування, кредитного рейтингування тощо.

На цей час в Україні у сфері проектного фінансування найбільш активно працюють такі банки як: ПАТ "ВТБ Банк", ПАТ "Кредо Банк", ПАТ "Піреус Банк МКБ", ПАТ "ОТП Банк, ПАТ "Райффайзен Банк Аваль" та ПАТ "УніКредит Банк" [3]. У більшості зазначених фінансових установ інформація на їхніх сайтах має загальний характер без висвітлення конкретних умов проектного фінансування, які вони пропонують.

Здебільшого, на практиці фінансування проекту відбувається в трьох основних формах – позичковій, дольовій і змішаній. Сторони, які беруть участь у реалізації проекту, найчастіше є не тільки кредиторами, але й учасниками проекту. Мобілізація коштів при проектному фінансуванні може відбуватись як у межах банківських установ, так і поза ними. Банки можуть об'єднувати капітали з метою фінансування певного інвестиційного проекту, утворюючи банківський консорціум [4, с. 175]. Така форма співпраці дає змогу всім учасникам проектного фінансування уникнути більшості ризиків, на які наражаються учасники (або ж їх розподілити); акумулювати необхідну суму фінансових ресурсів, які є досить дорогими в умовах реалізації інвестиційних проектів; здійснювати обмін необхідною інформацією тощо.

Одним із важливих чинників, який гальмує розвиток проектного фінансування в Україні, є обмеження Національного банку щодо обсягів інвестування. Проектне фінансування потребує значних за обсягом довготермінових фінансових вкладень, і щоб його реалізувати, потрібно забезпечити доступ позичальників до дешевих кредитів завдяки зниженню норми резервування коштів вітчизняних банківських установ. Не менш важливим чинником, який стримує розвиток цього виду фінансування, є несприятливий інвестиційний клімат, а саме – слабка система

нормативно-правового та економічного захисту вітчизняних та іноземних інвесторів.

Слабкий розвиток вітчизняного ринку проектного фінансування зумовлений не лише значимими внутрішніми чинниками, але й загальносвітовою тенденцією до падіння рівня активності на глобальному ринку фінансування інвестиційних та інфраструктурних проектів. Зарубіжний досвід свідчить, що навіть процвітаючі фірми рідко обходяться без довготермінових кредитів. Стабільного зростання економіки можна досягти завдяки професійному поєднанні довготермінових капітальних вкладень і факторів виробництва, внаслідок чого створюється новий продукт чи примножений капітал, який є базовою основою подальшого зростання економіки.

Список літератури

1. Finnerty J. D. Project Financing: Asset-Based Financial Engineering. New York : John Wiley & Sons, 1996.

2. Кутлукаева А. Порівняльний аналіз поточного стану проектного фінансування на розвинених ринках (в Росії і за кордоном). Молодий вчений. 2017. № 12. С 315-319. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://moluch.ru/archive/146/41028>.

3. Офіційний сайт НБУ. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/>

4. Куклік К.А. Фінансові можливості вітчизняних банків у сприянні розвитку проектного фінансування в Україні. Актуальні проблеми економіки: зб. наук. праць. 2018. №9 (87). С. 173-183.

ДИТЯЧИЙ ЗАКЛАД ОЗДОРОВЛЕННЯ ТА ВІДПОЧИНКУ В СИСТЕМІ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Мирошниченко Віталія Володимирівна
аспірантка кафедри загальної педагогіки та андрагогіки
Полтавський національний
педагогічний університет імені В. Г. Короленка

В умовах реформування змісту освітнього процесу проблеми збереження фізичного, духовного, культурного та морального здоров'я дітей і підлітків на сучасному етапі набувають особливої актуальності. Дитячий заклад оздоровлення та відпочинку є закладом позашкільної освіти, умови функціонування якого дають можливість розв'язати означені проблеми.

Теоретико-методологічні засади позашкільної освіти, питання організація діяльності учнів та функціонування закладів оздоровлення та відпочинку стали предметом досліджень науковців різних галузей знань, зокрема В. Гоголинського, Г. Пустовіт, Р. Расевич, Т. Ромм І. В. Старобудцевої, О. Сухомлинської, Т. Сущенко, О. Тисовського, Г. Шутки, І. Фрішман та інших.

Останнім часом захищено ряд дисертаційних робіт, де предметом дослідження є різні аспекти функціонування позашкільних закладів освіти, зокрема дитячих закладів оздоровлення та відпочинку, організації дозвілля та оздоровлення дітей тощо. Ці роботи, в основному, представляють дослідження таких питань:

- проектування діяльності дитячого закладу оздоровлення та відпочинку (М. Наказний);
- питання, пов'язані з оздоровленням дітей: формування системи дитячого оздоровлення і туризму (Я. Кашуба.); організація та методичне забезпечення рекреаційно-оздоровчої діяльності (Т. Блистів, А. Гакман, П. Рибалко.); корекція фізичного стану і соматичного здоров'я школярів (О. Лещак); соціально-педагогічні умови вдосконалення фізичного стану дітей у літньому оздоровчому таборі (Г. Шутка);
- проблематика розвитку і виховання особистості дитини, зокрема: моральне виховання учнів 6-8 класів в умовах оздоровчого табору (О. Кольцова); особистісна самореалізація старшого підлітка в умовах дитячого закладу оздоровлення та відпочинку (Г. Мільячевська) тощо.

Дитячі заклади оздоровлення та відпочинку на сьогодні розглядаються як складник структури позашкільної освіти, де, зазвичай, у канікулярний період створюється можливість фізичного, інтелектуального, емоційного, духовного, морального розвитку дитини. В Державному реєстрі дитячих закладів оздоровлення та відпочинку України на 2019 рік зареєстровано більше семистадцяти дитячих закладів різних категорій та форм власності, що приймають дітей на відпочинок на території нашої держави. За даними Інтернет

порталу childcamp.com.ua в Україні працює більше тисячі п'ятисот таборів різної форми власності, тематичної спрямованості, напрямів діяльності [1].

У Постанові Кабінету міністрів України «Про затвердження Типового положення про дитячий заклад оздоровлення та відпочинку» [4] зазначається, що дитячий заклад оздоровлення та відпочинку – це постійно або тимчасово діючий, спеціально організований або пристосований заклад, призначений для оздоровлення, відпочинку, розвитку дітей, що має визначене місце розташування, матеріально-технічну базу, кадрове забезпечення та технології для надання послуг з оздоровлення та відпочинку дітей відповідно до державних соціальних стандартів надання послуг з оздоровлення та відпочинку. Дитячий заклад оздоровлення та відпочинку є позашкільним оздоровчо-виховним закладом, що створюється з метою реалізації права кожної дитини на повноцінний відпочинок і оздоровлення, зміцнення здоров'я, задоволення інтересів і духовних запитів відповідно до індивідуальних потреб дітей шкільного віку.

Погоджуємося з класифікацією А. Калініченка [2], який на підставі нормативно-правової бази надає змогу здійснити класифікацію існуючих типів дитячих закладів оздоровлення та відпочинку, відповідно до встановлених ознак:

- за організаційно-правовою формою: некомерційні та комерційні організації; відомчі; муніципальні;
- за формою власності: державна, комунальна, приватна;
- за видами діяльності: заміські стаціонарні; оздоровчі з денним перебуванням на період канікул; дитячі санаторії; санаторно-оздоровчі цілорічної дії; праці та відпочинку; тентові та ін.;
- за часом дії: заміські стаціонарні цілорічні; заміські стаціонарні літні; тимчасові на базі санаторіїв, баз відпочинку, закладів освіти; заміські нестаціонарні літні;
- за специфікою призначення: спеціалізовані профільні табори (інтелектуального розвитку, соціальної адаптації, військово-спортивно-оздоровчих, еколого-біологічних, художньої та технічної творчості).

Можемо констатувати, що основними напрямками діяльності перерахованих закладів є відпочинок і оздоровлення. Відпочинок – це комплекс спеціальних заходів соціального, виховного, медичного, гігієнічного, спортивного характеру, що забезпечують протягом відпочинкової зміни організацію дозвілля дітей, відновлення фізичних і психічних функцій дитячого організму, сприяють розвитку духовності та соціальної активності дітей та здійснюються в дитячому закладі оздоровлення та відпочинку [4]. Оздоровлення – комплекс спеціальних заходів соціального, виховного, медичного, гігієнічного, спортивного характеру, спрямованих на поліпшення та зміцнення фізичного і психологічного стану здоров'я дітей, що здійснюється в дитячому закладі оздоровлення та відпочинку протягом оздоровчої зміни [4].

Зазначимо, що такий поділ можна назвати умовним, тому що функціонування цих видів закладів передбачає поєднання оздоровлення та виховання дітей. Оздоровчі заклади здійснюють потужну виховну роботу з метою організувати дозвілєву діяльність підростаючого покоління, відповідно заклади відпочинку

передбачають систему роботи по оздоровленню дітей у літній період. Дитячий заклад оздоровлення та відпочинку є ти тією установою, яка інтегрує в собі, як уже було зазначено, ознаки закладу оздоровлення і закладу відпочинку.

Заслуговує на увагу докторське дослідження М. Наказного, який стверджує, що діяльність дитячого закладу оздоровлення та відпочинку характеризує єдність трьох взаємопов'язаних компонентів – виховного, оздоровчого і соціально-психологічного [3]. Виховний акумулюється навколо визначення рівня правосвідомості та правової культури дітей і підлітків; розуміння своїх прав та обов'язків, уміння спілкуватися в міжособистісній системі стосунків; набуття необхідних життєвих навичок, формування певної системи особистісних навичок, спрямованих на виховання в дитини позитивних звичок і подолання негативних. Питання здоров'я, формування власного відповідального погляду на стан свого здоров'я, дотримання здорового способу життя себе і оточуючих реалізується через оздоровчий напрям функціонування ДЗОВ. Соціально-психологічний відображає процес набуття дитиною соціального досвіду та дослідження закономірностей її психічного розвитку, що передбачає пізнання себе та оточуючих, готовність адаптуватися і змінювати навколишній світ, формування соціально-психологічних компетентностей.

Тому позашкільна освіта є важливим складником системи освіти України й значною мірою сприяє зростанню інтелектуального потенціалу суспільства, всебічному розвитку особистості як найвищої людської цінності. Завдяки позашкільній освіті ми можемо зберегти неперервність виховного процесу і створити умови для розвитку особистості.

Список літератури:

1. Детские лагеря [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://childcamp.com.ua>
2. Калініченко А. До понятійно-категоріальної визначеності дефініцій системи дитячого оздоровлення та відпочинку [Електронний ресурс] / А Калініченко – Режим доступу: irbis-nbuv.gov.ua > cgi-bin > opac > search > apd..
3. Наказний М О. Теорія і практика проектування діяльності дитячого закладу оздоровлення та відпочинку 13.00.07 – теорія і методика виховання Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук. – Київ, 2011. – 42 с.
4. Постанова КМ Про затвердження Типового положення про дитячий заклад оздоровлення та відпочинку від 28.04.2009 N 422 / Офіційний вісник України, 2009 р., № 33, ст. 1138 Із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ N 656 ([656-2018-п](#)) від 22.08.2018.

ГЕНДЕРНИЙ АСПЕКТ ДОВІРИ ТАЄМНИЦІ У СОЦІАЛЬНОМУ ОБМІНІ ІНФОРМАЦІЄЮ

Михальчишин Галина Євгенівна
старший викладач
Львівський національний університет
імені Івана Франка

Психологічні дослідження довіри визначають, що цей конструкт слід пояснювати як складне, багатовимірне явище, що включає інформаційні, емоційні, мотиваційні та багато інших складових. Довіру розуміють як психологічне ставлення у соціальних відносинах (Г. Файн, Л. Холіфілд), як порядність і правдивість у взаєминах (Дж. Ремпел, Дж. Холмс, П.Ринг, Дж. Бредех), як певний стан з позиції особистості (А. Купрейченко, З. Ротайчак, Т. Скрипкіна) та інше. У сучасному світі дослідження довіри є одним з найбільш значимих напрямків у суспільних науках, однією з найбільш характерних міждисциплінарних проблем [1, с. 31].

Зміст і структура довіри має виражені особливості залежно від умов і характеру актуалізованих соціально-психологічних явищ та процесів. Ці особливості зумовлюють існування багатограних форм і видів довіри [2, с. 56]. Довірити найінтимніше чи найважливіше у формі таємниці, близькій людині чи незнайомій, зберегти і не розповсюдити професійно-важливу інформацію, актуальна етико-психологічна проблема комунікації, яка є насущною у медицині, військовій справі, юриспруденції та інших практиках.

Дослідження психологічних особливостей довіри втаємниченої інформації охопило 95 осіб, віком від 17 до 70 років. Серед них – 34 чоловіків та 61 жінка. Передбачалось, що у нашому середовищі існує стереотип про більш стійких до нерозголошення таємниці чоловіків, ніж жінок.

Більша кількість досліджуваних (60%) мають думку, що саме чоловіки краще від жінок зберігають таємниці, не розголошуючи їх іншим. 22% досліджуваних вважають, що немає значення стать людини. І чоловіки, і жінки однаково можуть розповідати, передавати іншим чужі секрети. Зазначають, що має важливість виховання, цінності, характер та інші особливості людини у тому, як вона береже чужі секрети. Лише 18% опитаних мають переконання, що саме жінка є найбільш надійна у процесі зберігання таємниць.

Майже однакова кількість з досліджуваних жінок (21,3%) та опитаних чоловіків (23,6%) вважають, що незалежно від статі, людина може як тривало зберігати секрети, так і швидко розголошувати іншим приховану інформацію. Переважаючи відповіді чоловічої частини опитаних (64,7%) і групи досліджуваних жінок (57,4%) показали підтвердження гіпотези щодо уявлення про більшу надійність в утриманні таємниці лише особами «сильної» статі.

Більша кількість опитаних (61%) найпотаємнішу інформацію довірила б людям не з родинного оточення, не близьким, (79%) довірила інтровертованим

особистостям спрямованим на свій внутрішній світ. А 83% досліджуваних звірили секрети більш мовчазним людям, ніж балакучим.

У портреті особи, якій не довірили б таємницю, яка є ненадійною у її збереженні, досліджувані однозначно виокремили таку характеристику як непорядність. Нечесні, зрадливі, лицемірні, підступні, дволикі, підлі люди якнайбільше відштовхують інших у бажанні поділитися чимось сокровеним, секретним. На другому місці дві риси – брехливість та балакучість. На третій сходинці зверхність, надмірність, зневажливе ставлення до оточення. Виокремився образ людини, яку соціум сприймає ненадійною у збереженні інформації і схильний обмежувати спілкування, не довіряти. Люди підтримують довіру побудовану на порядності, на турботі. Важливою є щирість людини, але не її балакучість. З нею ладні пов'язувати несерйозність, неухважність та інші ризики ненадійності.

Можна припустити, що жінки є більш відвертіші, відкриті у спілкуванні. Вони надають багато інформації під час обговорення актуальних, болючих тем, зв'язують найпотемніше та очікують зворотного зв'язку у детальному розгляді проблем. Сприймаються більш балакучими, імовірно менш надійними у збереженні інформації. Натомість, чоловіки більш стримані і уникають у комунікаційному процесі занурення у деталі, у сокровенні таємниці, надають перевагу діловому спілкуванню. Тому, сприймаються більш серйозними і надійнішими у збереженні довіреної інформації. Не можна однозначно твердити, що всі жінки не вміють зберігати таємниці, а чоловіки – вміють. Чоловікам безпечно довіряти секрети, а жінкам – ні. Це залежить від багатьох особливостей особистості. Це залежить від ситуації в якій знаходиться особа. Але людина не може жити без довіри. Довіра є основою її психологічного благополуччя.

В обміні довірливою інформацією слід навчатися зберігати таємниці, щоб оточуючі почувалися безпечно, щоб люди не розчарувалися один в одному. Якщо втаємничене повідомлення не несе загрози здоров'ю, життю іншій людині, але супроводжується значним емоційним напруженням, послабленням волі носія інформації, можна викласти секрет у формі щоденника, малюнка, художнього твору, проговоривши, опрацювавши те, чим хотілось поділитися. Слід обережніше себе від таємниць, які передаються лише для обговорення і визначати особисті можливості у надійному збереженні довіреної інформації. Можна аналізувати різні варіанти розгортання подій, прогнозувати результати розголошення втаємниченої інформації, робити оцінки позитивних чи негативних наслідків розповсюдження своїх чи чужих секретів. Збереження довіреної таємниці є нелегка справа, вона може нести загрози фізичному і психічному здоров'ю людини, вимагає оцінки внутрішніх ресурсів, життєстійкості особистості у довірчих відносинах.

Список літератури

1. Купрейченко А.Б. Психология доверия и недоверия. А. Б. Купрейченко. – М: Изд-во «Институт психологии РАН», 2008. – 571с.
2. Кравченко В.Ю. Особливості дослідження довіри у соціально-психологічному дискурсі / В.Ю.Кравченко//Психологія і суспільство. – 2012. – № 2. – С.52 – 57.

ДЕЯКІ ВИДИ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА НЕДОБРОСОВІСНУ КОНКУРЕНЦІЮ

Моргунова Тетяна Іванівна, к.т.н., доцент
Одеський державний університет внутрішніх справ
Херсонський факультет

Конкуренція виступає фундаментальним елементом ринку, регулятором темпів і обсягів виробництва, змушує суб'єктів господарювання удосконалювати технології, продуктивність праці, підвищувати ефективність своєї роботи. В боротьбі за частку ринку конкуруючі виробники часто опускаються до використання недобросовісних методів змагань. Така не правочинна діяльність набирає досить небезпечних оборотів, що задають значного збитку економіці держави. З огляду на те, які методи та засоби використовують конкуренти в своїй боротьбі на ринку, умовно поділяють конкуренцію на чесну й недобросовісну. В ролі основних методів недобросовісної конкуренції на ринку виступають імітація продукції конкурента, підкуп і шантаж, економічне (промислове) шпигунство, афери із фінансовою звітністю, обман споживача, валютні махінації, укривання правди про дефекти та ін.

В Паризькій Конвенції «Про охорону промислової власності» від 20 березня 1883 р. (яка набула чинності в Україні 25 грудня 1991р.) недобросовісна конкуренція була проголошена як «протиправна дія, спрямована на порушення прав на об'єкти промислової власності». Діянням недобросовісної конкуренції Конвенція вважає «будь-який акт, що суперечить чесним звичаям у промислових і торговельних справах». Учасники конкурентної боротьби можуть спробувати уникнути виконання обов'язкових норм, пов'язаних з конкуренцією. Держава повинна видавати нормативні документи, які регламентують правила ведення конкурентної боротьби. За період незалежної України прийнято чимало законів, але основним документом, в якому визначено правові засади захисту споживачів та суб'єктів господарювання від недобросовісної конкуренції є Законом України «Про захист від недобросовісної конкуренції» (далі Закон).

Питання недобросовісної конкуренції також регулюються Законом України «Про захист економічної конкуренції», Законом України «Про Антимонопольний комітет України», Господарським кодексом України (далі ГК України), та іншими законодавчими актами.

Акти конкурентного законодавства мають ряд спільних рис. Відповідно до ч. 1 ст. 32 ГК України та ст. 1 цього Закону недобросовісною конкуренцією є будь-які дії у конкуренції, що суперечать правилам, торговим та іншим чесним звичаям у підприємницькій діяльності. Нечесне ведення суб'єктами господарювання підприємницької діяльності, створення ними перешкод в момент конкуренції завдає шкоди споживачам і ринку.

Згідно з законодавством розрізняють наступні види недобросовісної конкуренції (ч. 2 ст. 32 ГК України, главах 2, 3, 4 Закону):

- неправомірне використання ділової репутації господарюючого суб'єкта;

- створення суб'єктом господарювання перешкод у конкуренції;
- незаконне збирання, розголошення та використання комерційної таємниці [1,2].

Кожне з яких відповідно до ч. 3 ст. 32 ГК України тягне за собою юридичну відповідальність осіб, якщо їх дії мають негативний вплив на конкуренцію на території України, незалежно від того, де вчинено такі дії [2].

Норми, що встановлюють відповідальність за недобросовісну конкуренцію, закладено в Законі глава 5 та ст. 37 «Відповідальність за недобросовісну конкуренцію» ГК України, у якій зазначається, що вчинення дій, визначених як недобросовісна конкуренція, тягне за собою відповідальність суб'єкта господарювання згідно з цим Кодексом або адміністративну, цивільну чи кримінальну відповідальність винних осіб у випадках, передбачених законом [1,2]. Кримінально-правова відповідальність настає відповідно до ст. 231-232 Кримінального кодексу України. Згідно зі ст. 20 Закону здійснення, визначених як недобросовісна конкуренція, спричиняє накладення Антимонопольним комітетом України штрафів, а також адміністративну, цивільну і кримінальну відповідальність у випадках, передбачених законодавством. Розглянемо деякі види юридичної відповідальності, що застосовуються до суб'єктів господарювання – правопорушників.

Вчинення суб'єктами господарювання дій, визначених як недобросовісна конкуренція, тягне за собою накладення штрафу у розмірі до п'яти відсотків доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) суб'єкта господарювання за останній звітний рік, що передував року, в якому накладається штраф. Якщо доходу (виручки) немає або відповідач на вимогу органів Антимонопольного комітету України, голови його територіального відділення не надав відомостей про розмір доходу (виручки), штраф, передбачений частиною першою цієї статті, накладається у розмірі до десяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Накладення штрафу здійснюється відповідно до частин третьої – сьомої статті 52 Закону України «Про захист економічної конкуренції». Суми стягнутих штрафів та пені за прострочення їх сплати зараховуються до державного бюджету, що передбачено ст. 21 Закону [2].

Кримінально-правова відповідальність настає відповідно до ст.231 Кримінального кодексу України за неправомірне отримання і використання у своїй діяльності чужих наукових здобутків, технологій, управлінських рішень та схем, іншої інформації, яка є комерційною таємницею, та має наслідком отримання безпідставних переваг підприємством, організацією, установою чи підприємцем, які отримали цю інформацію, веде до знищення стимулів для розвитку і вдосконалення форм і способів економічної діяльності, завдає прямої шкоди власникам комерційної таємниці та за умисне розголошення комерційної таємниці без згоди її власника особою, якій ця таємниця відома у зв'язку з професійною або службовою діяльністю, якщо воно вчинене з корисливих чи інших особистих мотивів і завдало істотної шкоди суб'єкту господарської діяльності, згідно ст. 232 Кримінального кодексу України [3].

Цивільно-правовою санкцією за недобросовісну конкуренцію є відшкодування збитку. Збиток, заподіяний внаслідок здійснення дій, визначених законом як недобросовісна конкуренція, підлягає відшкодуванню за позовами заінтересованих осіб у порядку, визначеному цивільним законодавством України (ст. 24 Закону)

Таким чином, за загальним правилом підставою для юридичної відповідальності за недобросовісну конкуренцію є наявність у діях суб'єкта господарювання складу правопорушення передбаченого законодавством України. Відповідно до п.3 ч.1 ст. 16 Закону України «Про Антимонопольний комітет України» державний уповноважений Антимонопольного комітету України має повноваження складати протоколи, розглядати справи про адміністративні порушення, виносити постанови в цих справах. При цьому важливо не наповнювання бюджету штрафами, а ефективно захистити економічну конкуренцію, що вимагає від усіх учасників ринкових відносин добросовісної поведінки у сфері господарювання. Не зважаючи на комплексний характер правового регулювання інституту недобросовісної конкуренції, правовий механізм поєднання ринкової конкуренції з недопущенням порушенням прав і законних інтересів суб'єктів господарювання не можна назвати ефективним. Все це потребує як подальшого вивчення та дослідження.

Література

1. Господарський кодекс України від 16.01.2003р. № 4652-VI [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
2. Закон України Про захист від недобросовісної конкуренції 07.06.1996 р., №236/96-ВР [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/236/96-%D0%B2%D1%80>
3. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341 – III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
4. Руденко В.В. Недобросовісна конкуренція як вид господарських правопорушень. / Руденко В.В. //Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». – № 17 (39), 2 т. 2017 – С.96-100.

СУЧАСНІ ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ОБЛІКУ ТА АУДИТУ В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВОМ

Мушеник Ірина Миколаївна, к.е.н., доцент
Подільський державний аграрно-технічний університет

Нові інформаційні технології характеризуються витісненням ручних процедур у інформаційному забезпеченні управлінської діяльності, насамперед, на рівні мікроекономіки, де основою інформаційної системи управління господарською діяльністю є бухгалтерський облік і контроль. Інтелектуалізація автоматизованих робочих місць (АРМ) на базі новітньої комп'ютерної техніки та інтелектуального інтерфейсу забезпечує діалогове спілкування бухгалтерів, фахівців інтелектуальної праці з інформаційною системою й використання її при виконанні функцій бухгалтерського обліку та контролю в господарському механізмі за умов ринкової економіки.

Неодмінною умовою вдосконалення управління є докорінна реконструкція його технічної та інформаційної бази на основі автоматизованої системи обліку, контролю й аналізу з використанням автоматизованих робочих місць бухгалтера (АРМБ) [2].

Автоматизоване робоче місце бухгалтера (АРМБ) — це функціонально спеціалізована людино-машинна система, яка складається з програмно-технічного комплексу, інформаційного, інструктивно-методичного та організаційно-технологічного забезпечення та використовується для автоматизації функцій обліку, аудиту, контролю [1].

Мережа АРМБ створюється на таких принципах:

- персоніфікація виконання облікових робіт і самонавчання обліковців;
- електронна технологія;
- раціональне поєднання розподіленого, децентралізованого та централізованого оброблення облікової інформації;
- модульність;
- системність;
- ергономічність.

Організація АРМБ та їх мереж, масове застосування ПЕОМ створюють передумови для переходу до електронної технології. Це особливо важливо для функцій обліку та аудиту, виконання яких супроводжується великою кількістю як первинних, так і результатних документів. Існуючі системи автоматизованого оброблення облікових даних зорієнтовані, як правило, на використання традиційних форм документів, що призводить до значних витрат часу на їх ручне заповнення і подальше формування даних на машинних носіях. Окрім того, оперативність оброблення даних та інформаційне обслуговування користувачів відстають від потреб управління.

Одним з найважливіших завдань у цій справі є подальший розвиток і вдосконалення інформаційних систем підприємств із використанням нових засобів управління та сучасних технічних засобів. Відповідно до цього має

змінитися роль бухгалтерського обліку, а отже, методологічні та методичні його аспекти потребуватимуть коригування. Бухгалтерський облік і облікова інформація в умовах автоматизованої системи обробки інформації використовуються значно ширше, ніж у разі ручної обробки даних. Змінюється й цільове призначення бухгалтерського обліку. Він дедалі більше стає складовою управлінської системи підприємства [4].

Процес автоматизації бухгалтерського обліку має розвиватися за умови комплексного, системного та цілеспрямованого підходу з орієнтацією на потреби відповідної ланки управління підприємства.

Для комп'ютеризації господарського обліку на ринку програмних продуктів пропонують десятки пакетів програм, проте щороку фірми-розробники заявляють про випуск нової програми, яка, на їх думку, є потужнішою, "розумнішою" і перевершує всі відомі. Система управління має виконувати провідну роль в організації бухгалтерського обліку, що є забезпечувальною ланкою у фінансово-господарській діяльності підприємства. Бухгалтерський облік доповнює інші інформаційні системи, причому основну частину вхідної інформації він дістає безпосередньо із цих систем. Перетворившись на одну з кількох інформаційних підсистем, взаємозв'язаних як на рівні вирішення завдань, так і на рівні всієї інформаційної системи підприємства, бухгалтерський облік відіграє одну з основних функцій управління в умовах застосування автоматизованих систем. Успіх у здійсненні управлінської функції при цьому істотно залежить від правильного встановлення взаємозв'язків задач [5].

У разі комплексного підходу до організації бухгалтерського обліку в умовах автоматизованої обробки інформації відбувається перехід від організації окремих елементів до організації цілісних наборів елементів інформаційних систем, а також налагодження взаємозв'язків між окремими підсистемами і комплексами завдань. В міру розвитку засобів комунікацій, автоматизація основних технологій зацікавила фахівців і управлінців, які вбачили в ній можливість підвищення продуктивності своєї праці. Автоматизація офісу має не замінити існуючу традиційну систему комунікації персоналу, а лише доповнити її. Спільно обидві ці системи забезпечать раціональну автоматизацію управлінської праці і найкраще забезпечення управлінців інформацією [3].

Розвиток автоматизованих систем характеризується розширенням взаємозв'язків окремих систем і підсистем, які об'єднують управління технологічними процесами, оперативне управління, оперативне і поточне планування, адміністративно – господарську діяльність, проектування і випробування виробів тощо, і має тенденцію до об'єднання їх у загальну багаторівневу систему інтегрованого управління об'єктом у цілому. Такі багаторівневі ієрархічні автоматизовані системи повинні забезпечити погоджене і взаємозв'язане управління усіма видами діяльності промислового підприємства, у тому числі, управління основними виробничими і технологічними процесами, допоміжними і непромисловими господарствами тощо.

На сучасному етапі автоматизація облікових процесів розвивається за рахунок раціоналізації існуючої технології обробки облікової інформації і зниження її

трудомісткості, однак можливості такої автоматизації дуже обмежені. Це пояснюється тим, що існуюча методологія й організація обліку та контролю формувалися для ведення обліку вручну. Існує певна невідповідність між потужностями ЕОМ, які застосовуються в практиці обліку та контролю. ЕОМ полегшують працю бухгалтера, але нічого нового не вносять у її зміст, оскільки для цього потрібні підвищення ролі обліку й аудиту в управлінні, зміни і подальший розвиток методології обліку й аудиту, вдосконалення їх організації з метою досягнення максимальної відповідності потребам управління [5].

Основні методологічні аспекти організації автоматизованої системи обліку та контролю на базі АРМБ повинні забезпечити єдиний підхід до розробки окремих елементів і функціонування їх як єдиної системи. Важливим методологічним принципом організації автоматизованої обробки інформації є машинне формування облікових даних з одночасним формуванням їх на машинному носії.

Реформування системи обліку за МСФЗ неможливе без створення АРМБ, засобів телекомунікацій і розвинених інструментальних засобів, оскільки, облік є процесом виявлення, зміни, реєстрації, накопичення, узагальнення, зберігання та передачі інформації про діяльність підприємства зовнішнім і внутрішнім користувачам для прийняття управлінських рішень.

Підсистема бухгалтерського обліку в процесі свого функціонування здійснює інформаційні зв'язки з іншими підсистемами. На вході підсистему обліку живлять дані первинного обліку — зібрані та зареєстровані на носіях дані про господарські процеси і явища, що здійснилися. Вихідна інформація підсистеми обліку широко використовується в річних задачах АІС та є вхідною для інших підсистем [6].

Важливою рисою облікової підсистеми є забезпечення управління на будь-якому його рівні зворотним зв'язком. Функція зворотного зв'язку є основною перевагою підсистеми бухгалтерського обліку, і в цьому полягає її величезне значення для управління. Зворотний зв'язок забезпечується за допомогою системи результатної та проміжної інформації, що фіксується на магнітному носії або видається безпосередньо на екран дисплея. Тому від швидкості видачі такої інформації залежить оперативність прийняття управлінських рішень.

Список літератури

1. Закон України "Про електронні документи та електронний документообіг" від 22.05.2003 р. № 851-IV.
2. Вовчак І.С. Інформаційні системи та комп'ютерні технології в менеджменті. / І.С. Вовчак /Навчальний посібник.- Тернопіль: Карт-бланш, 2001. - 354 с.
3. Глушко С.В. Управлінські інформаційні системи. / А.В. Шайкан /Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів освіти – Львів: «Магнолія Плюс», 2006 р.-320 с.
4. Івахненко С.В. Сучасні інформаційні технології управління підприємством та бухгалтерія: проблеми і виклики / Бухгалтерський облік і аудит. — 2006. — С. 52—58.
5. Мушеник І.М. Методичні основи оцінки ефективності впровадження та використання інформаційно – комунікаційних технологій в управлінні

підприємствами. // Бурлаков О.С., Мушеник І.М. // Інноваційна економіка: Всеукраїнський науково-виробничий журнал. № 5-6 [69]. – 2017.

6. Писаревська Т.А. Інформаційні системи обліку та аудиту: навч. посібник. — К., 2005. — 369 с.

КОЛІЗІЇ В ЗАКОНОДАВСТВІ: ПОНЯТТЯ ТА ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ

Наливайко Лариса Романівна,
д.ю.н., професор
професор кафедри загальноправових дисциплін
юридичного факультету
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Волочаєва Аріна Сергіївна,
слухач магістратури
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

У сучасний період українське законодавство характеризується високими темпами свого розвитку, динамікою прийняття значної кількості нормативно-правових актів, що не завжди є взаємо узгодженими. У зв'язку з цим дедалі більш важливого значення набуває проблематика правових колізій.

Проблема колізій була і завжди залишається актуальною темою дослідження, тому вона привертає увагу багатьох вітчизняних та іноземних вчених-науковців, а саме: І. Альоніна, С. Бобровник, О. Буяков, Л. Воронова, М. Заніна, А. Ковальчук, Т. Коваленко, В. Копейчиков, Д. Лилак, О. Майстренко, М. Матузов, А. Мірошніченко, С. Погребняк, П. Рабінович, О. Скакун, Ю. Тодика, Ю. Шемчушенко та інші.

Колізія – це таке правове явище, яке існує у всіх правових системах незалежно від сфери та рівня розвитку, тому запобігти її виникненню повністю та усунути повністю неможливо.

Слово «колізія» походить від лат. collision, що означає зіткнення, протиріччя, розбіжність інтересів, поглядів, бажань. В літературі воно означає зіткнення протилежних сил, інтересів, прагнень [1, с. 554].

На думку В. Щербельського, колізія – це «суперечність між правовими приписами відповідних актів, що виявляється у відмінностях у процесі регулювання аналогічних суспільних відносин, а її суть полягає в тому, що це суперечності лише між кількома правовими актами, які регулюють подібні відносини, але пропонують різні за змістом і формою шляхи регулювання» [2, с.8].

Ю. Шемшученко вважає, що колізійність «полягає в розбіжностях змісту двох або більше чинних законодавчих актів, прийнятих з того самого питання» [3, с. 6-7].

Правова колізія як більш широке поняття може виявлятися в предметному плані двояким чином. З одного боку, у власне правовій сфері, коли її предмет суто нормативний – колізія актів, відмінності в праворозумінні, тлумаченні, розбіжності в застосуванні правових норм. З іншого боку, правова колізія майже завжди «присутня» в інших суперечностях і конфліктах (міжнаціональні

суперечності, суперечки в економічній, трудовій, соціальній, екологічній, політичній, міжнародній, сімейній та інших сферах життя суспільства) [4].

Не дивлячись на те, що проблема колізій в законодавстві є дуже популярною і вона досліджується завжди науковцями, але все ще нез'ясованими залишаються причини виникнення колізій в законодавстві. Найбільш часто колізії виникають на стадії юридичної регламентації суспільних відносин, між нормативно-правовими актами, що вступають у суперечність при регулюванні конкретних суспільних відносин і їх реалізації. На загальному рівні, в теорії існує дві групи причин виникнення колізій в законодавстві: об'єктивні та суб'єктивні.

Як одну з основних об'єктивних причин деякі вчені відносять різноманіття і складність форм суспільних відносин [5, с.31]. Також до основних об'єктивних причин виникнення колізій відносять ще й суперечливість, мінливість, динамізм суспільних відносин, їх «стрибкоподібний» характер.

До суб'єктивних причин виникнення правових колізій, відносяться ті, що не залежать від волі і свідомості політиків, представників органів влади та ін. А саме: безліч нормотворчих органів, які регулюють одні й ті ж самі суспільні відносини, багаторівнева структура правотворчих органів, нерівномірний розвиток галузей права, інститутів права, відмінність рівня правосвідомості людей і правовий нігілізм [6, с. 41].

Для того, щоб подолати правові колізії використовують такі способи, як: тлумачення, прийняття нового акта та скасування старого, внесення змін чи уточнень до існуючого (чинного) нормативного акта.

Отже, із вищенаведеного нами, можна зробити висновок, що усунути правові колізії в законодавстві повністю неможливо, так як не існує ідеальної та ефективної правової системи, але деякі способи подолання колізій все ж таки є і частково можна усунути їх. Але, завжди бувають якісь суперечності, розбіжності, які і називаються юридичними колізіями і іноді вони можуть породжувати серйозні політичні конфлікти.

Список літератури:

1. Юридична енциклопедія: в 6 т. / редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. Київ: Укр. енцикл., 1998. Т. 2. С. 540.

2. Шемшученко Ю. С. Теоретичні засади подолання колізій у законодавстві України. Колізії у законодавстві України: проблемна теорія і практики: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 23–24 жовт. 1995 р.). Київ: Генеза, 1996. 312 с.

3. Щебельський В. Є. Колізія нормативних актів: юрид. енцикл.: в 6 т. / редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. Київ, 2007. 548 с.

4. Погребняк С. П. Колізії у законодавстві України та шляхи їх переборення: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2001. 21 с.

5. Абрамович А. М. Право и социально-экономическое развитие страны. *Беларуская думка*. 1997. № 7. с. 29-37.

6. Теличко О. А., Іванюк Н. В. Причини виникнення правових колізій. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Юридичні науки*. Випуск 6, т.1. 2016. с. 39-42.

ОБҐРУНТУВАННЯ УЗАГАЛЬНЕНОЇ МОДЕЛІ РЕФЕРЕНТНОГО ЦІНОУТВОРЕННЯ НА ПРЕПАРАТИ ІНСУЛІНІВ

Немченко Алла Семенівна
д.фарм.н., проф., зав. кафедри організації та економіки фармації національного фармацевтичного університету

Назаркіна Вікторія Миколаївна
к.фарм.н., доцент кафедри організації та економіки фармації національного фармацевтичного університету

Цукровий діабет (ЦД) відноситься до соціально значущих хвороб, як у світі, так і в Україні. Інсулінозалежний діабет (І тип) – це важке хронічне захворювання, яке потребує пожиттєвої інсулінотерапії. Згідно з даними Міжнародної федерації діабету (IDF), сьогодні у світі зареєстровано 415 млн. чоловік, які хворіють на ЦД [1,2]. В Україні виявлено понад 1 млн. 200 тис. таких хворих і щороку реєструється більше 100 тис. нових випадків захворювання, причому до 15% з них страждає на ЦД І типу. Зазвичай на ЦД І типу хворіють діти, підлітки та молоді люди до 35–40 років. Хвороба розвивається швидко, без замісної терапії інсуліном настає смерть [3].

З огляду на значні економічні витрати, обумовлені зростанням поширеності ЦД і супутніх ускладнень, високу інвалідизацію та смертність, у 2006 р. Резолюцією ООН проголошено про всесвітню загрозу ЦД і заклик до розвитку регіональних програм з профілактики, попередження та лікування ЦД і ускладнень, викликаних цим захворюванням [4]. Незважаючи на значні досягнення останніх років у галузі діабетології, це захворювання залишається невиліковним, і для збереження життя і працездатності хворий має постійно отримувати замісну інсулінотерапію.

Діюча модель ціноутворення та відшкодування вартості препаратів інсулінів, що використовується в пілотному проекті, потребує доопрацювання як у напрямку розробки методології референтного ціноутворення, зокрема, вибору референтних країн та власне методики визначення референтних цін, так і зміни підходів до реїмбурсації вартості препаратів.

Препарати інсуліну відносяться до біотерапевтичних препаратів (БП), які діляться на референтні та аналогічні. Сьогодні у світі налічується більше 200 препаратів інсуліну та аналогів, які відрізняються клініко-фармакологічними характеристиками, тривалістю дії та ступенем очищення (рис. 1). При цьому 85% препаратів інсуліну виробляється провідними фармацевтичними компаніями Ново Нордіск (Данія), Санофі-Авентіс (Німеччина), Ліллі Франс (Франція), Біотон (Польща).

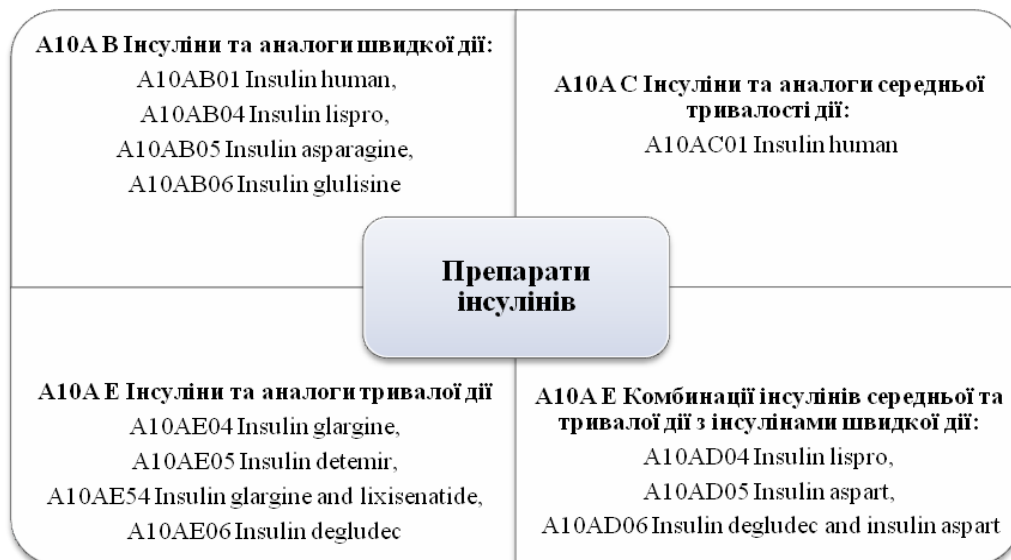

Рис. 1. Класифікація інсулінів та аналогів

Проведено аналіз вітчизняного ринку інсулінів. Станом на 1.04.2010 р. в Державному реєстрі ЛЗ зареєстровано 64 торгових найменування (без урахування форм випуску), з них 43 – готові ЛЗ, 6 – порошок (субстанція) для фармацевтичного застосування та 14 – лікарські форми in bulk. Серед зареєстрованих ЛЗ лише 14% – вітчизняні (6 позицій), 21% – спільного виробництва (9 препаратів) та 65% – іноземні (28 препаратів інсуліну) [5]. Як бачимо, на ринку переважають препарати іноземного виробництва. При цьому вітчизняні виробники (ПАТ "Фармак", ПрАТ "По виробництву інсулінів "Індар") орієнтовані на виробництво інсуліну людини груп A10AB01, A10AD01, A10AC01 переважно у вигляді флаконів та картриджів.

В реєстрі референтних цін (цін відшкодування) на препарати інсуліну станом на 01.02.2020 р. (наказ МОЗУ від 17.03.2020 р. № 668) встановлені ціни на 77 торгових найменувань (з них 45 – імпорتنі ЛЗ (що становить 58,4%), 21 – вітчизняного виробництва (27,3%), 11 – спільного виробництва за участю німецьких або індійських компаній (14,3%)) [6].

В результаті аналізу динаміки споживання препаратів інсуліну у госпітальному сегменті за 2015-2019 рр. спостерігається значне зниження споживання (у натуральному та грошовому вираженні), починаючи з 2016 р., що обумовлено впровадженням пілотного проекту, розробкою електронного реєстру хворих та зміною підходів до відшкодування вартості ЛЗ. Так, у 2017 р. кількість спожитих упаковок скоротилася на 2,5 млн. порівняно з 2016 р. (на 62,7%), у 2018 р. – ще на 1,4 млн. (на 92% порівняно з 2017 р.). При цьому в роздрібному сегменті, навпаки, споживання за останні 5 років збільшилося більш ніж у 10 разів.

Лідерами споживання в госпітальному сегменті у 2019 р. є препарати інсуліну швидкої дії групи A10A B01 Insulin (human) (109,5 тис. уп. та 19 560 тис. грн. відповідно). У роздрібному сегменті провідні позиції за обсягами споживання займають інсуліни середньої тривалості дії A10A C01 Insulin (human) – 1 108,4 тис. уп. на суму 437 541 тис. грн.

Впровадження електронного реєстру хворих на ЦД дало змогу визначитись з фактичним числом хворих (наразі це 203 128 дорослих та 9 860 дитячого віку), рецептів (2 347 тис.) та сумою бюджетних коштів (1 473,4 млн. грн.) в цілому в Україні. Аналіз даних ТОВ «Проксіма Рісерч Інтернешнл» дозволив встановити, що в середньому по Україні на одного дорослого пацієнта за рік виписується 11 рецептів та 15 – на дитину, середня вартість 1 рецепта складає 627,56 грн. (найвища вартість 1 рецепта – у Києві – 1080,40 грн., найнижча – у Вінницькій обл. – 458,31 грн.). За місяць один лікар-ендокринолог виписує 116, а одна аптека відпускає 151 рецепт. Лідерами за кількістю відпущених рецептів є Дніпропетровська обл., м. Київ та Харківська обл. Протягом 2019 р. лише у Дніпропетровській області відпущено 238 тис. рецептів на препарати інсуліну на загальну суму 128,4 млн. грн.

Ключовими моментами у розробці моделі референтного ціноутворення є обґрунтований вибір референтних країн, визначення критеріїв розподілу препаратів на референтні групи та власне методика розрахунку референтної ціни.

Проведено зовнішнє реферування цін на 107 препаратів інсуліну за торговими назвами. Відповідно до чинного порядку розрахунку референтної ціни (ціни відшкодування) на препарати інсуліну (Наказ МОЗ України від 13.04.2016 р. №359) референтними країнами є: Болгарія, Молдова, Польща, Словаччина, Чехія, Латвія, Сербія та Угорщина. Окрім вказаних країн, додатково досліджувалися ціни на інсуліни з доступних джерел в Литві, Греції, Казахстані, Данії, Румунії (у розрахунку на 1 МО).

Встановлено, що однією з основних проблем є доступність даних про ціни на ЛЗ. Так, лише для препарату Лантус® Солостар® р-н 100 МО/мл 3 мл, ш/р №5, Санофі-Авентіс маємо дані про ціни у всіх 13 аналізованих країнах, для Епайдра® р-н 100 МО/мл у карт. по 3 мл в ш/р №5, Санофі-Авентіс – у 12 країнах. Для трьох препаратів Лантус® р-н 100 МО/мл, 3 мл карт. №5, Санофі-Авентіс, Хумулін Регуляр, р-н 100 МО/мл 3 мл карт. №5, Ліллі Франс, Хумалог® р-н 100 МО/мл карт. 3 мл №5, Елі Ліллі) – у 11 країнах. При цьому тільки Лантус® і Хумулін Регуляр мають показники цін у всіх 8 країнах, що є офіційно визначені як референтні для України. За більшістю референтних груп наявна інформація лише про ціни у 2-4 країнах.

Проведено детальний аналіз підходів до визначення референтних цін та відшкодування вартості інсулінів у кожній з обраних для аналізу країн. Слід зазначити, що у більшості держав Європи при зовнішньому реферуванні цін застосовуються метод найнижчих цін або середньої з трьох найнижчих.

Встановлено, що найчастіше найнижчі ціни на інсуліни відзначаються у Угорщині – 16 торгових найменувань (35,5%), Румунії – 14 (31%), Словаччині – 10 (22%), Греції – 8 (17,7%), Польщі та Казахстані по 7 (15,5%), Чехії – 4 (9,2%), Молдові – 2 (4,4%), Болгарії – 1 (2,2%). Це необхідно враховувати при виборі референтних країн.

Нами були виділені основні критерії розподілу препаратів інсуліну на референтні групи: 1) АТХ-код (згідно з класифікацією АТХ інсуліни поділяються за МНН та тривалістю дії), 2) форма випуску (флакони, картриджі та шприц-

ручки). Виділено 26 референтних груп, за якими і проводився аналіз.

З метою розробки оптимальної методики встановлення референтних цін нами було проведено розрахунки цін за різними підходами: 1) середньоарифметична без урахування критичних значень (мінімального та максимального); 2) медіана, 3) мінімальне значення інтервалу цін з урахуванням середньоквадратичного відхилення, 4) мінімальна ціна в референтних країнах.

Перші два методи показали свою неспроможність (при розрахунку за першим методом мали найвищі ціни у 39 випадках з 45; при розрахунку медіани – 16). Отже, найкращим варіантом є визначення мінімальних цін з урахуванням середньоквадратичного відхилення (у 32 випадках з 45), але, враховуючи складність розрахунків, ми схилиємося до думки, що все ж таки оптимальним варіантом є визначення мінімальної ціни (нижча у всіх 45 випадках по відношенню до медіани, у 13 – по відхиленню). Такий підхід відповідатиме не тільки досвіду європейських країн, а головне – враховує значну обмеженість бюджетних коштів в Україні та низьку платоспроможність пацієнтів.

Розраховані розбіжності між задекларованими ОВЦ в Україні та у референтних країнах (у розрахунку на ІМО). Встановлено, що переважна більшість препаратів вітчизняного виробництва має ціни нижчі (на від 2,5% до 14%), ніж середня ОВЦ в референтних країнах, але при цьому у багатьох випадках ціни на взаємозамінні препарати в Угорщині, Румунії, Словаччині, Греції, Молдові та Сербії є нижчими ніж в Україні. Стосовно імпортованих препаратів, то все не так однозначно – за деякими позиціями спостерігається перевищення до 40%, деякі з препаратів – до 12% дешевші ніж середнє розрахункове значення в референтних країнах та в Україні.

Відповідно до запропонованої методики середню оптово-відпускну ціну (ОВЦ) на препарати інсуліну кожної референтної групи в кожній країні здійснюють у розрахунку на 1 МО або за первинну упаковку (якщо порівнюються стандартні первинні упаковки – картридж, шприц-ручка).

Розрахована таким чином ОВЦ за первинну упаковку препаратів інсуліну встановлюється як єдина в межах референтної групи (тобто для всіх препаратів інсуліну з такими само МНН, кодом АТХ і формою випуску). Для визначення ціни повного відшкодування (референтної ціни) за первинну упаковку лікарського засобу до розрахованої ОВЦ за первинну упаковку додається 10% оптово-постачальницької надбавки, 10% роздрібною надбавкою та 7% ПДВ.

Таким чином, проведені дослідження дозволили розробити узагальнену модель референтного ціноутворення, яка обґрунтована розрахунками та є оптимальною для сучасних умов.

Список літератури

1. IDF Diabetes Atlas. 8th Edition / International Diabetes Federation, 2017. – 150 p. URL: <http://www.diabetesatlas.org/>
2. Global report on Diabetes. World Health Organization. Geneva: WHO, 2016. URL: www.who.int/diabetes/global-report .
3. Кондрацька І.М. Реімбурсація препаратів інсуліну: аналіз даних реєстру // Здоров'я України. <http://health-ua.com/article/40479-rembursatsiya-preparatv-nsulnu->

[analz-danih-restru](#)

4. Актуальні підходи до лікування хворих на цукровий діабет : навч. посібник / Л. В. Журавльова, О. М. Кривоносова. – Харків : ХНМУ, 2019. – 124 с.
5. Державний реєстр лікарських засобів <http://www.drlz.com.ua/>
6. Реєстр референтних цін (цін відшкодування) на препарати інсуліну станом на 01.02.2020 р. : наказ МОЗУ від 17.03.2020 р. № 668

ПРОГРАМНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ МАГІСТРІВ ЗА ОСВІТНЬОЮ ПРОГРАМОЮ «ВИКЛАДАННЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ МОВ НА ОСНОВІ КОМБІНОВАНИХ ТЕХНОЛОГІЙ (АНГЛІЙСЬКА МОВА І ДРУГА ЗАХІДНОЄВРОПЕЙСЬКА МОВА)

Ніколаєва Софія Юріївна, д.п.н., професор кафедри методики викладання іноземних мов й ІКТ Київський національний лінгвістичний університет

Черниш Валентина Василівна, д.п.н., професор, завідувач кафедри методики викладання іноземних мов й ІКТ Київський національний лінгвістичний університет

У попередній публікації « Загальна характеристика освітньої програми «Викладання європейських мов на основі комбінованих технологій (англійська мова і друга західноєвропейська мова)» (X Міжнародна науково-практична конференція « Modern approaches to the introduction of science into practice» 30-31 березня 2020 р., Сан-Франциско, США) нами описано загальну характеристику зазначеної освітньої програми і надано перелік загальних і спеціальних компетентностей випускника магістратури. У цій статті висвітлено програмні результати навчання, рекомендовані навчальні дисципліни та форми атестації здобувачів вищої освіти.

ПРОГРАМНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

1. Нормативний зміст підготовки здобувачів вищої освіти, сформульований у термінах результатів навчання

ПРН1.Застосовувати знання і розуміння в галузі методики навчання англійської мови і другої західноєвропейської (німецької / французької / іспанської) мови і культури з використанням комбінованих технологій.

ПРН2.Інтегрувати знання з методики навчання англійської мови і другої західноєвропейської (німецької / французької / іспанської) мови і культури з використанням комбінованих технологій, формулювати судження на їх основі.

ПРН3.Робити власні висновки і використовувати їх для формування знань і формулювання обґрунтувань під час спілкування з фахівцями у галузі методики навчання англійської мови і другої західноєвропейської (німецької / французької / іспанської) мови і культури, а також з не фахівцями у цих галузях.

- ПРН4.**Вирішувати складні професійно-методичні завдання у нових і нестандартних ситуаціях.
- ПРН5.**Відбирати зміст навчання для формування англомовної (німецькомовної/ франкомовної / іспаномовної) комунікативної компетентності на різних етапах оволодіння учнями та студентами іноземною мовою.
- ПРН6.**Формувати мовні компетентності учнів і студентів в аудиторній і позааудиторній роботі з використанням комбінованих технологій.
- ПРН7.**Формувати міжкультурну компетентність учнів і студентів інтегровано з мовними компетентностями з використанням комбінованих технологій.
- ПРН8.**Формувати мовленнєві компетентності учнів і студентів в аудиторній і позааудиторній роботі з використанням комбінованих технологій.
- ПРН 9.**Формувати міжкультурну компетентність учнів і студентів інтегровано з мовленнєвими компетентностями з використанням комбінованих технологій.
- ПРН10.**Формувати навчально-стратегічну компетентність учнів і студентів з використанням комбінованих технологій.
- ПРН11.**Оцінювати рівень сформованості англомовної (німецькомовної / франкомовної / іспаномовної) комунікативної компетентності учнів і студентів з використанням комбінованих технологій.
- ПРН12.**Застосовувати сучасні методики і технології навчання для успішного й ефективного формування в учнів і студентів англомовної (німецькомовної / франкомовної / іспаномовної) комунікативної компетентності.
- ПРН13.**Відбирати із різних джерел сучасні навчальні матеріали для формування англомовної (німецькомовної / франкомовної / іспаномовної) комунікативної компетентності учнів і студентів та контролю рівня її сформованості.
- ПРН14.**Розробляти самостійно сучасні засоби для формування англомовної (німецькомовної / франкомовної / іспаномовної) комунікативної компетентності учнів і студентів та контролю рівня її сформованості, зокрема з використанням комбінованих технологій.
- ПРН15.**Визначати цілі і результати формування англомовної (німецькомовної/ франкомовної / іспаномовної) комунікативної компетентності учнів і студентів на різних етапах навчання.
- ПРН16.**Оцінювати рівень розвитку власної професійно орієнтованої англомовної (німецькомовної/ франкомовної/ іспаномовної) комунікативної компетентності.
- ПРН17.**Оцінювати власну професійно-методичну діяльність.
- ПРН18.**Проектувати і втілювати ефективну стратегію професійно-методичного саморозвитку та самовдосконалення з використанням комбінованих технологій.
- ПРН 19.**Здійснювати самонавчання з використанням комбінованих технологій.
- ПРН 20.**Здійснювати автономне навчання з використанням комбінованих технологій.

2. Ресурсне забезпечення реалізації освітньої програми

Специфічні характеристики кадрового забезпечення	<p>Всі науково-педагогічні працівники, що забезпечують освітньо-професійну програму за кваліфікацією відповідають профілю і напряму дисциплін, що викладаються, мають необхідний стаж педагогічної роботи та досвід практичної роботи.</p> <p>У підготовці фахівців другого (магістерського) рівня зі спеціальності 014 Середня освіта беруть участь 12 науково-педагогічних працівників, у тому числі докторів наук, професорів – 35 (41,6%), кандидатів наук, доцентів – 6 (50%), викладачів без наукового ступеня, вченого звання – 1 (8,4 %).</p> <p>Також у підготовці фахівців беруть участь професори Університету Астон (Велика Британія), Педагогічного університету Фрайбурга (Федеративна Республіка Німеччина), Університету Кан Нижня Нормандія (Французька Республіка).</p>
Специфічні характеристики	<p>Матеріально-технічне забезпечення дозволяє повністю забезпечити освітній процес протягом всього циклу підготовки магістрів за освітньою</p>

матеріально-технічного забезпечення	програмою. На базі Університету обладнано кабінет спеціально для реалізації цієї освітньої програми, щоб надати студентам можливість працювати на платформі Moodle з матеріалами програми в будь-який зручний час. Кабінет оснащений комп'ютерами, мультимедійним обладнанням, копіювальною технікою, аудіо- і відеотехнікою. Всі комп'ютери під'єднані до мережі Інтернет.
Специфічні характеристики інформаційного та навчально-методичного забезпечення	Усі навчальні матеріали програми викладені на платформі Moodle, до якої є доступ через мережу Інтернет 24/7. Матеріали складаються з електронних курсів з розробленими завданнями, які можна використовувати як для роботи в класі/аудиторії, так і для дистанційного навчання. Для забезпечення доступу з метою ознайомлення з найновішими публікаціями в галузі методики навчання іноземних мов і педагогіки Університет надає можливість користуватися базою даних Web of Science. З метою запобігання плагіату при написанні кваліфікаційних робіт, есе, звітів та інших творчих робіт, Університет перевіряє всі роботи за допомогою системи Unicheck.
3. Академічна мобільність	
Національна кредитна мобільність	--
Міжнародна кредитна мобільність	Договір з Університетом Астон (Велика Британія) про академічну мобільність в межах програми Erasmus+ Erasmus+ Code: UA Kiev 02.
Навчання іноземних здобувачів вищої освіти	Основні навчальні модулі викладаються англійською мовою, що дає можливість іноземним студентам навчатися за програмою.

ПЕРЕЛІК РЕКОМЕНДОВАНИХ КОМПОНЕНТ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ

Код н/д	Компоненти освітньої програми (навчальні дисципліни, курсові роботи, практики, кваліфікаційна робота)	Кількість кредитів	Форма підсумкового контролю
1	2	3	4
Обов'язкові компоненти ОП			
ОК 1	Культура усного і писемного мовлення першої іноземної мови	14	іспит
ОК2	Методика навчання англійської мови і культури у закладах середньої та вищої освіти в європейському контексті	6	іспит
ОК 3	Порівняльна типологія першої іноземної та української мов	2	іспит
ОК 4	Комбіновані технології у навчанні англійської мови	4	залік
ОК 5	Педагогіка і психологія вищої школи	3	залік
ОК 6	Методи та організація досліджень з методики навчання іноземних мов і культур у закладах середньої та вищої освіти	3	залік
ОК 7	Основи наукового письма англійською мовою	3	диференційований залік

OK 8	Педагогічна практика з першої іноземної мови	6	диференційований залік
OK 9	Педагогічна практика з другої іноземної мови	6	диференційований залік
OK 10	Кваліфікаційна робота з педагогіки/методики навчання англійської мови	18	захист
Загальний обсяг обов'язкових компонент		65	
Вибіркові компоненти ОП			
ВК1	Культура усного і писемного мовлення другої іноземної мови	15	іспит
ВК 2.1	Інноваційні підходи до навчання іноземних мов і культур /	3	залік
ВК 2.2.	Психолого-педагогічні аспекти навчання іноземних мов і культур /		
ВК 2.3	Гейміфікація навчання іноземних мов і культур		
ВК 3.1	Вікова педагогіка і психологія/	2	залік
ВК 3.2	Педагогічна творчість/		
ВК 3.3	Розвиток систем освіти у країнах ЄС		
ВК 4.1	Технологія укладання навчальних програм з іноземної мови /	3	залік
ВК 4.2	Сучасні інформаційні технології в освіті /		
ВК 4.3	Електронні засоби навчання іноземних мов і культур		
ВК 4.4	Дисципліна з іншої ОП		
ВК 5.1	Основи семіотики /	2	залік
ВК 5.2	Логіка та методологія наукового пізнання/		
ВК 5.3	Аналітична філософія мови/		
ВК 5.4	Дисципліна з іншої ОП		
Загальний обсяг вибірових компонент		25	
ЗАГАЛЬНИЙ ОБСЯГ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ		90	

ФОРМИ АТЕСТАЦІЇ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Форми атестації здобувачів вищої освіти	Атестація випускників освітньої програми спеціальності 014 Середня освіта проводиться у формі захисту кваліфікаційної роботи магістра з педагогіки чи методики навчання англійської мови і завершується видачею документа встановленого зразка про присудження йому ступеня магістра із присвоєнням кваліфікації магістр освіти, викладач англійської і другої західноєвропейської мови, філолог.
Вимоги до кваліфікаційної роботи	<i>Кваліфікаційна робота</i> здобувача ступеню вищої освіти «магістр» зі спеціальності 014 Середня освіта – це науково-методичне/науково-педагогічне дослідження теоретико-експериментального характеру, спрямоване на самостійне розв'язання складних дослідницьких завдань, пов'язаних з науковою проблематикою кафедри педагогіки/кафедри методики викладання іноземних мов й інформаційно-комунікаційних технологій. <i>Мета</i> кваліфікаційної роботи – продемонструвати професійну зрілість випускника магістратури, його здатність здійснювати науково-дослідницьку діяльність з методики навчання іноземних мов у закладах вищої освіти. У процесі написання кваліфікаційної роботи

студент магістратури демонструє вміння теоретичного аналізу наукових джерел, використання методів дослідження, оброблення і представлення результатів в їх логічному взаємозв'язку, теоретичного обґрунтування і самостійного розроблення методики формування однієї з мовних / мовленнєвих компетентностей / їх окремих компонентів / контролю сформованості однієї з мовних / мовленнєвих компетентностей / їх окремих компонентів / методики організації позааудиторної роботи з іноземних мов і культур та перевірки її ефективності у пробному навчанні.

Виконання і захист кваліфікаційної роботи магістра забезпечують такі *програмні результати навчання*:

ПРН1. Здатність застосовувати знання і розуміння в галузі методики навчання іноземних мов і культур.

ПРН2. Здатність інтегрувати знання з методики навчання іноземних мов і культур т, формулювати судження на їх основі.

ПРН3. Здатність робити власні висновки і використовувати їх для формулювання знань і обґрунтувань під час спілкування з фахівцями у галузі методики навчання іноземних мов і культур, а також з не фахівцями у цих галузях.

ПРН4. Здатність вирішувати складні професійно-методичні завдання у нових і нестандартних ситуаціях.

ПРН5. Здатність відбирати зміст навчання для формування іншомовної комунікативної компетентності на різних етапах оволодіння студентами іноземною мовою.

ПРН19. Здатність до самонавчання.

Роботи проходять перевірку на плагіат, фабрикації та/або фальсифікації і розміщуються в репозитарії Київського національного лінгвістичного університету.

Освітню програму укладено з урахуванням вимог таких нормативних документів:

1. Закон України «Про вищу освіту» (від 01. 07. 2014 № 1556-VII). – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
2. Закон України «Про освіту» (від 05. 09. 2017 № 2145-VIII). – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
3. Наказ Міністерства освіти і науки України від 01.06.2016 № 600 «Про затвердження та введення в дію Методичних рекомендацій щодо розроблення стандартів вищої освіти». – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/user/novivni/povidomlennya/2016/06/01/metodichni-rekomendacziyi-shhodo-rozroblennya-stand/>

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВИХОВАТЕЛЯ ДО ВИКОРИСТАННЯ КАЗКОТЕРАПІЇ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Ніколаєску Інна Олександрівна
Доктор педагогічних наук, доцент
доцент кафедри дошкільної освіти
Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького

Система підготовки у закладах вищої освіти в цілому та фахової підготовки майбутніх вихователів зокрема потребує пошуку інноваційних змісту, форм і методів організації освітнього процесу, спрямованих на розвиток фахових компетентностей педагогів закладів дошкільної освіти, здатних до саморозвитку, нестандартного використання найсучасніших технологій розвитку творчого потенціалу дітей дошкільного віку. У зв'язку з цим особливої значущості у фаховій підготовці майбутніх вихователів, яка має практико спрямований характер, набуває проблема використання казкотерапії як одного із видів арттерапевтичних освітніх технологій.

Прийнято вважати, що казкотерапія як психологічний метод виконує такі функції: *діагностичну* (передбачає виявлення вже наявних життєвих сценаріїв і стратегій поведінки особистості; сприяє виявленню стосунків або стану людини, про які вона не хоче говорити вголос); *прогностичну* (прогностика майбутнього життєвого сценарію особистості); *терапевтичну* (казка, завдяки якій відбуваються позитивні зміни у стані і поведінці людини) [1, с. 15].

Під час опанування методики роботи з казкою студент – майбутні вихователі усвідомлюють, що цінність казок для психокорекції і розвитку особистості дитини полягає у відсутності прямих моральних повчань (події казкової історії логічні, природні, витікають одна з одної, а дитина опосередковано засвоює причинно-наслідкові зв'язки, які існують у світі; через образи героїв, які представлені в казці, дитина знайомиться з життєвим досвідом багатьох поколінь; наявності інтригуючого сюжету, несподіваного перетворення героїв, що дозволяє слухачу активно сприймати і засвоювати інформацію, яка знаходиться у казках.

Зібраний і проаналізований фактичний матеріал з теми дослідження дозволяє проілюструвати певні спостереження щодо різноманітності методичних прийомів і форм роботи, які уміщає казкотерапія. Як свідчить власний практичний досвід та досвід виробничої практики студентів в закладах дошкільної освіти, результативними у роботі з дітьми дошкільного віку є такі методичні прийоми роботи з казкою:

– аналіз казок, який сприяє усвідомленню, інтерпретації того, що стоїть за кожною казковою ситуацією, конструкцією сюжету, поведінкою героїв. У зв'язку з цим варто дотримуватися основних етапів роботи над казкою, які полягають у підготовці дитини до сприймання казки; ознайомленні зі змістом твору (читання, розповідь); роботі над лексичним матеріалом та художніми образами;

розповіданні дітям казки та бесіда за змістом твору; творчій роботі (відтворення первинних вражень у процесі малювання, аплікації, ігор-драматизацій тощо);

– розповідання казок. Перед первинним читанням літературного твору вихователю не слід робити установку на запам'ятовування. Важливо виразно прочитати текст, інтонаційно виділяючи діалоги, заздалегідь продумати питання, наприклад, на розуміння того, як автор описує явище, з чим порівнює тощо;

– «переписування» казок. Переписування та дописування авторських та народних казок має сенс тоді, коли дитині не подобається сюжет, деякий хід подій, ситуацій тощо. Це важливий діагностичний матеріал. Переписуючи чи дописуючи казку, дитина сама вибирає найбільш відповідний для її внутрішнього стану хід подій і знаходить той варіант вирішення ситуацій, які дозволяють їй звільнитись від внутрішньої напруги;

– постановка сюжету казок за допомогою ляльок. Гра дитини з лялькою допомагає вдосконалювати і проявляти через ляльку ті емоції, які, зазвичай, дитина з певних причин не може собі дозволити показати;

– складання казок. У складених казках подається не просто життєвий опис героя, а в образній формі розповідається про основні етапи становлення і розвитку особистості. Саме складання казок має терапевтичний характер. Головне при цьому слідувати певному алгоритму щодо складання так званої терапевтичної казки [4]. Цей алгоритм полягає в наступному:

- визначити проблему чи ситуацію, яка потребує корекції. Насамперед, визначаємо проблему чи ситуацію, з якою необхідно попрацювати. Це можуть бути поганий сон, неуважність, агресія, жадібність, образливість тощо;

- згадати, як дитина виявляє проблемну поведінку. Найхарактерніші приклади таких проявів потрібно записати, щоб потім використати їх у казці;

- проаналізувати можливі наслідки проблемної поведінки дитини. Після того, як прояви проблемної поведінки з'ясовано, необхідно проаналізувати можливі наслідки такої поведінки (наприклад, із жадібною дитиною інші діти не захочуть дружити);

- обрати казкового героя. Обираючи героя казки, слід звернути увагу на те, що герой має бути однакової статі та віку з дитиною, для якої створюють казку, і мати схожу поведінку;

- розповісти про те, яким щасливим був герой, доки не почав погано поводитися;

- описати у казці, як герой виявляє проблемну поведінку. На цьому етапі варто наголосити на моральних вчинках та моральних якостях героя, які можуть набути діти у процесі соціалізації;

- увести у казку персонажа – так званого мудрого вчителя. Саме цей герой підкаже вихід з проблемної ситуації та підштовхне до змін;

- вихід із казки, її моральний характер.

Резюмуючи зазначене вище, варто зауважити, що існує багато способів та методичних прийомів використання казки, вибір яких залежить від поставленої мети, індивідуально-вікових можливостей дитини та професійної майстерності педагога.

Згідно з поглядами Т.Зинкевич-Євстигнєєвої [3], які нам імпонують, майбутні вихователі для здійснення в подальшому власної професійної діяльності повинні дотримуватись певних правил, які сприяють ефективному впливу казкотерапії на особистість дитини:

- казкотерапевтичні заняття достатньо проводити 1 раз на тиждень;
- обов'язково враховувати вік дітей та їхні психологічні можливості;
- під час заняття дітям періодично надається можливість говорити про свої відчуття;
- «входження в казку» – момент таємничості та чарівності;
- текст казки є з'єднуючою ланкою між вправами і створює певну атмосферу [3].

Результати здійсненого аналізу дозволяють зробити висновок про те, що для успішного й ефективного функціонування системи фахової підготовки фахівців у галузі дошкільної освіти є питання не лише створення умов для такої підготовки у закладах вищої освіти, але й забезпечення належної уваги щодо набуття практичних умінь і навичок щодо використання сучасних, практико спрямованих форм та технологій навчання. Це, у свою чергу, вимагає подальших наукових досліджень у цій сфері.

Список літератури

1. Витоки казкотерапії або коли народилася казка? – Режим доступу: http://ihridoshkilnikam.blogspot.com/p/blog-page_89.html
2. Петрова Е. Ю. Проблема використання сюжетів народної казки в психокорекційній і педагогічній роботі / Е. Ю. Петрова // Журнал практичного психолога. – 1999. – № 10-11.
3. Зинкевич-Євстигнєєва Т. Д. Практикум по сказкотерапии / Т. Д. Зинкевич-Євстигнєєва. – Санкт-Петербург : Речь, 2000. – 310 с.
4. В. О. Сухомлинський у діалозі з сучасністю: збірн. наук. праць. – Випуск 6 / за ред. проф. О. Є. Антонової, доц. В. В. Павленко. – Житомир : Ф О – П Левковець Н. М., 2017. – 252с.

ПЕДАГОГІКА ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Овсієнко Кіра Володимирівна, керівник гуртка
Центр дитячої та юнацької творчості «Шевченківець» м. Києва
Народний художній колектив «Спортивно-танцювальний ансамбль «Пульс»

Шумило Тамара Володимирівна, керівник гуртка
Центр дитячої та юнацької творчості «Шевченківець» м. Києва
Народний художній колектив «Спортивно-танцювальний ансамбль «Пульс»

Майбутнє України багато в чому зумовлюється її системою освіти, а освіченість, компетентність та професіоналізм сучасних педагогів виступають ключовими чинниками суспільного розвитку.

Особливої актуальності сьогодні набуває позашкільна освіта як одна з форм створення наступності процесу безперервної професійної освіти. Традиційно розглядається як важливий соціальний інститут суспільства, що функціонує для задоволення пізнавальних потреб дітей та юнацтва, а також для підвищення кваліфікації професійних кадрів дорослих, в контексті сучасних освітніх процесів вона набуває інноваційної направленості в своєму розвитку.

Цілком закономірна соціальна затребуваність сфери позашкільної освіти зі сторони замовників і споживачів освітніх послуг, в якості яких виступає особистість, батьківська громадськість і інноваційні виробничі структури. Позашкільна освіта здатна впливати на якість життя, оскільки ця дія спрямована на розкриття творчого потенціалу особистості, спонукає до досягнення суспільно значущого результату. Цей вид освіти сприяє розвитку здібностей і інтересів, цивільних і моральних якостей, життєвому і професійному самовизначенню особистості.

Визначальним фактором успішної діяльності закладів позашкільної освіти є педагогіка.

Педагогіка - це наука, яка вивчає і має на меті удосконалити процеси навчання, виховання та розвитку людини [1]. Педагогічна галузь людських знань чи є не найстародавнішою і по суті невід'ємна від розвитку суспільства. Виховання як засіб підготовки підростаючих поколінь виник з появою людського суспільства [2].

Позашкільна освіта та виховання – процес безперервний. Він не має чітких термінів завершення і послідовно переходить із однієї стадії у другу від створення умов, сприятливих для творчої діяльності дітей та підлітків, до зацікавлення їх у творчому процесі та самостійної творчості, яка і формує потребу особистості у подальшому творчому сприйнятті світу [3].

Сутність позашкільної освіти та виховання як складової частини системи освіти України визначають специфічні умови її функціонування, а саме: диференційованість, динамічність, системність, мобільність, доступність тощо.

Заклад позашкільної освіти – складова системи позашкільної освіти, яка надає знання, формує вміння та навички за інтересами, забезпечує потреби

особистості у творчій самореалізації та інтелектуальний, духовний і фізичний розвиток, підготовку до активної професійної та громадської діяльності [4], створює умови для соціального захисту та організації змістовного дозвілля відповідно до здібностей, обдарувань та стану здоров'я вихованців, учнів і слухачів [5].

Зміст позашкільної освіти та виховання у порівнянні з базовою і професійною освітою ґрунтується на інших засадах. Такими засадами є особистісні замовлення дітей і їх батьків. Ці замовлення постійно розвиваються, змінюються, у чому і простежується безперервна динамічність цієї ланки освіти, її нестандартність та варіативність. Особливість позашкільного навчально-виховного процесу полягає у проектуванні таких педагогічних методик та технологій, що могли б як найповніше допомогти дітям зорієнтуватися і самореалізуватися у складному соціокультурному середовищі [6].

Головною метою розвитку позашкільної освіти та виховання є сприяння становленню творчої особистості дитини, підлітка, молодої людини.

В. Сухомлинський вважав, що недоречно перекладати тільки знання з голови вчителя у голову дитини, а потрібно формувати моральні взаємини, в яких визначальною рисою є виховання почуттів честі, гідності, і на цій основі бажання бути гарними [7].

Організація позашкільної діяльності дітей та учнівської молоді є одним із умов ефективності підвищення якості та інтенсивності вирішення завдань суспільства в галузі освіти. Позашкільна освіта здійснюється диференційовано відповідно до індивідуальних можливостей, інтересів, нахилів, здібностей вихованців з урахуванням їх віку, психофізичних особливостей, стану здоров'я у різноманітних організаційних формах: заняття, гурткова робота, клубна робота, урок, лекція, індивідуальні заняття, конференція, семінар, читання, вікторина, концерт, змагання, тренування, репетиція, похід, екскурсія, експедиція, практична робота в лабораторіях, майстернях, теплицях, на науково-дослідних земельних ділянках, сільськогосподарських та промислових підприємствах, на природі та в інших формах, передбачених статутом позашкільного навчального закладу [8].

Таким чином, активні методи і форми організації позашкільної, позакласної освіти забезпечують кожній дитині гармонійний розвиток власних здібностей у вільний від навчання час. Раціональне проведення вільного часу в закладах позашкільної освіти, виявляє індивідуальну зацікавленість особистості, розвиває пізнання, мислення, сприяє формуванню в учнівської молоді цілісної картини світу, виховує відповідальне ставлення до навколишнього середовища, людини і суспільства в цілому.

Список літератури

1. Кравець В.П. Історія української школи і педагогіки. — Тернопіль, 1994.
2. Основи психології і педагогіки: Консп. лекц. / Н.Г. Лебедева, О.Т. Джурелюк, Д.О. Самойленко. – Алчевськ: ДонДТУ, 2009. – 174 с.
3. Закон України «Про освіту» : чинне законодавство станом на 1 берез. 2018 року. (Офіц. ТЕКСТ). - К.: ПАЛИВОДА А. В., 2018. – 128 с. - (Закони України).

4. Антонова О. Професійна орієнтація у ПНЗ. Система підготовки особистості до свідомого професійного самовизначення / О. Антонова, А. Корнієнко // Позашкілля. – 2014. – листоп. (№ 11). – С. 23–27.
5. Сікорський П. І. Теоретико-методологічні основи диференціації навчання : [монографія] / П. І. Сікорський ; Ін-т педагогіки і психології професійної освіти АПН України, Львів. наук.-практ. центр. – Л. : Каменяр, 1998. – 196 с., с.17
6. Березівська Л. Д. Реформування шкільної освіти в Україні у ХХ столітті : [монографія] / Л. Д. Березівська. – К. : Богданова А.М., 2008. – 406 с., с.12
7. Життєві плани випускників середніх шкіл та їх реалізація : науково-метод. посібник / [за заг. ред. В. В. Олійника, Л. І. Даниленко]. – К. : Міленіум, 2003. – 204 с., с. 62
8. Балл Г. О. Гуманізація освіти в контексті сучасності : психолого-педагогічні орієнтири / Г. О. Балл // Освіта і управління. – 1999. – № 3. – С. 21–34.

АУТСОРСИНГ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ЯК ІНСТРУМЕНТ ОПТИМІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Огінок Соломія Василівна
к.е.н., доц. кафедри міжнародних економічних відносин
Факультет міжнародних відносин
Львівський національний університет імені І.Франка

Особливістю сучасних світової економіки є посилення конкуренції, яка виходить за національні межі та набуває транскордонного характеру. Суб'єкти економічної діяльності намагаються підвищувати свою конкурентоспроможність та отримувати максимальні переваги від міжнародного поділу праці та спеціалізації. Сьогодні ми бачимо, що це стало головним стратегічним завданням для країн, які успішно інтегруються у світову економіку.

Важливим чинником покращення конкурентної позиції на ринку є аутсорсинг, котрий сьогодні є тим інструментом, який поєднує в собі принципи обґрунтованості, інноваційності, комплексності, що в свою чергу допомагає компаніям оптимізувати свою діяльність. Він є одним із ключових аспектів підвищення ефективності діяльності підприємств, відкриття та використання якого належить до найбільш вагомих феноменів за останні 30 років. Адже для успішного ведення бізнесу підприємствам необхідно насамперед вміти пристосовуватися та приймати нові інноваційні виклики, постійно шукаючи шляхи удосконалення виробничого процесу, тому це і визначає актуальність дослідження цієї теми.

Проблеми застосування аутсорсингу у діловій практиці підприємств досліджували такі вітчизняні вчені як Д.І. Азаревич, Р.В. Афанасієва, М.І. Брагінський, О.В. Дідух, І.А. Єщенко, І.Я. Кулиняк, В.В. Луця, Л.В. Мигалюк, О.І. Микало, Є.О. Харитонова, Р.Б. Шишка та інші.

Сьогодні інформаційні технології проникли у всі сфери життя людини. Зараз ми можемо спостерігати революційний вплив цих технологій на всі сфери життя суспільства, що підсилюється такими тенденціями як глобалізація та інтернаціоналізація. Сучасні підприємства діють в умовах швидкого поширення інформаційних технологій у сферах своєї діяльності, і їм складно самотійно слідкувати за високими темпами розвитку технологій та впроваджувати нові продукти. Конкурентоспроможним є підприємство, яке впроваджує у господарську діяльність новітні розробки і програми, що дозволяють заощадити час та ресурси, швидко реагувати на зміни ринкових умов.

Сьогодні галузь інформаційних технологій дуже динамічно розвивається. За останні 10 років доходи ІТ-компаній на ринку технологій зростають в середньому на 9% у рік. В той же час зростання світового ВВП становить приблизно 3,8% на рік[1].

ІТ-аутсорсинг передбачає передачу підприємством функцій, пов'язаних з інформаційними технологіями, сторонній компанії, що надає ІТ-послуги, для якої інформаційні технології є основним бізнесом.

До прикладу, у 1970 році у Франції косметична компанія Sephora реалізувала унікальну концепцію торгівлі, завдяки чому перетворилася на провідну роздрібну мережу з продажу парфумерії та косметики. Зараз по всьому світу працює 1900 магазинів під добре впізнаваним чорно-білим логотипом компанії.

Як один з найбільш відомих роздрібних брендів Sephora незмінно приділяє величезну увагу створенню цифрових каналів взаємодії з покупцями, перш за все веб-сайту. Саме тому всі ІТ-процеси, які мали критично важливе значення для подальшого успіху бренду, віддали на аутсорсинг компанії ЕРАМ.

Результатом цієї співпраці стало збільшення продажів через мобільні пристрої і тривале зростання інших ключових показників ефективності бізнесу Sephora. Експертне знання рішень і багатий досвід впровадження систем електронної комерції для клієнтів в різних країнах зробили ЕРАМ ідеальним партнером для Sephora [2].

Таким чином, ІТ аутсорсинг дає можливість компаніям зменшувати свої витрати на обслуговування ІТ-інфраструктури, дозволяє сконцентруватися на профільній діяльності фірми, знижує навантаження на персонал та збільшує ефективність виконання ІТ-завдань за рахунок кваліфікованих фахівців.

З економічної точки зору використання будь-якого виду аутсорсингових послуг дозволяє фірмі значно знизити свої витрати. Адже компанії не доведеться утримувати додатковий штат співробітників. Також це суттєво впливає на транзакційні витрати, які частково знижуються. Деякі постійні витрати можуть трансформуватися в змінні залежно від потреб фірми в конкретний період часу [3].

Це необхідно для того, щоб не втратити певний рівень конкурентоспроможності на ринку та постійно йти в ногу з новими технологіями та інноваціями. У свою чергу, це дозволяє заощадити час та ресурси, а також швидко реагувати на зміни ринкових умов. Оскільки сьогодні ІТ сфера проникла майже у всі галузі людського життя, то попит на послуги ІТ індустрії активно зростає.

Основною причиною застосування ІТ аутсорсингу є економічна доцільність. Оскільки обслуговування здійснюється позаштатними працівниками, то зникає необхідність платити заробітну плату, податки, та організовувати нові робочі місця. Особливої популярності набуває дана послуга у малому та середньому бізнесі.

Для України ІТ-аутсорсинг має надзвичайно важливе значення, адже він здатний компенсувати втрати від кризових явищ в економіці. Основною перевагою ведення ІТ-аутсорсингу в Україні є високий рівень технічної освіти працівників та професіоналізм програмних інженерів. За даними компанії Global Logic, Україна входить до ТОП-10 країн з розробки програмного забезпечення. Сьогодні тут офіційно діє близько 2 тис. ІТ-компаній, які виконують численні завдання для різних сегментів ринку.

Найкращими українськими компаніями, які потрапили у цей рейтинг в 2019 році були: EPAM; Ciklum; Luxoft; Intellias; Eleks; N-ix; Sigma Software; Softjourn; Softengi; Svitla; Infopulse; Intetics; Miratech; Program-Ace; TEAM International; AMC Bridge [4].

Помітною тенденцією на ринку ІТ-аутсорсингу є поєднання ІТ з консалтинговими послугами. Саме тому фірми дуже часто звертаються до такого виду ІТ-аутсорсингу як ІТ-консалтинг. Він дозволяє надавати компаніям професійні консультації у галузі комп'ютерного обладнання та програмного забезпечення з врахуванням специфіки роботи фірм[5].

Отже, спектр послуг компаній у сфері ІТ консалтингу є дуже широким та різностороннім. Основною метою є саме високоякісна робота ІТ-інфраструктури та її відповідність до вимог сучасного ринку. Тому, впроваджуючи нові технології з підтримкою спеціалістів ІТ-консалтингу, компанії економлять свій час та підвищують свою конкурентноспроможність на ринку.

В свою чергу ІТ-аутсорсинг суттєво впливає на оптимізацію діяльності підприємств. Адже дозволяє розробляти програмне забезпечення за межами провідних промислових країн, де ці послуги є значно дешевшими та часто виконуються працівниками з однаковою кваліфікацією. Оскільки сторонні компанії зобов'язуються стежити за якістю виконання робіт за контрактом, то це гарантує високу якість робіт та професіоналізм. Також ІТ-аутсорсинг дає можливість зосередити ресурси на первинному виробництві компанії та вдосконалити операційний контроль і зберегти розміри та компактність фірми, не створюючи складну корпоративну культуру та не підтримуючи великий штат персоналу

Список літератури

1. JuliusBaer. Зростання світового ВВП сповільниться в 2019 р [Електронний ресурс] / JuliusBaer – Режим доступу до ресурсу: <https://news.finance.ua/ua/news/-/438736/zrostannya-svitovogo-vvp-spovilnytsya-v-2019-r-julius-baer>.
2. EPAM & SEPHORA: УВЕЛИЧЕНИЕ МОБИЛЬНЫХ ПРОДАЖ [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.epam-group.ru/ideas/case-studies/epam-and-sephora-increasing-mobile-sales>.
3. Кулиняк І. Я. Тенденції розвитку світового ринку аутсорсингу / Кулиняк І. Я., Глянцева О. І. // Науковий вісник НЛТУ України. - 2014. - Вип. 24.2. – С. 259-264.- Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvnltnu_2014_24.2_43
4. Матвій, І. Є. Особливості розвитку ІТ-аутсорсингу в Україні – 2013. - [Електронний ресурс] / І. Є. Матвій. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VNULPP_2013_754_28
5. Щотакі ІТ консалтинг і для чого він потрібен? [Електронний ресурс]. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://it-consulting.com.ua/shho-take-it-konsalting-i-dlya-chogo-vin-potriben/>.

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ОСВІТИ: ВИКЛИКИ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В УКРАЇНІ

Озьмінська Ірина Дмитрівна, канд. філос. н.,
Івано-Франківський національний технічний
університет нафти і газу

На міжнародному рівні мовна освіта займає центральне місце при обговоренні необхідності підготовки молоді до участі в глобальних питаннях економіки, ринку праці, співробітництва на підприємницькому та міждержавному рівнях та до міжкультурного спілкування.

Тема впровадження цифрової освіти в Україні розглядається уже протягом кількох років, тим не менше, так повноцінно і не була запущеною, хоча в світі дистанційні форми навчання з кожним роком займають одні з провідних місць в освіті, в той час як багато хто з вітчизняних педагогічних працівників все ще приглядаються до відкритих освітніх ресурсів (OER) цифрових можливостей різноманітних навчальних моделей та освітніх технологій, та сучасних пристроїв. Однак, нещодавні події у світі, які спричинили повне або часткове пересування в межах великих мегаполісів, закриття освітніх та промислових установ на карантин, необхідність для населення майже всіх країн залишатись у своїх домівках, запустили стрімкий процес тимчасового переходу на різні форми дистанційного навчання в Україні[1], що викликало як позитивні, так і негативні відгуки від учасників навчального процесу.

Як відомо, для сучасної освіти головними завданнями поряд з отриманням знань та здобуття навичок і вмінь, стоїть завдання навчати студентів самостійно оволодівати новими знаннями та інформацією, тобто навчити навчатися і це навчання повинне тривати упродовж всього життя, що означає, що повинен бути запит на отримання все новіших знань, які відповідають вимогам даного часу.

Повертаючись до питання дистанційного навчання, перш за все необхідно зауважити, що дистанційне навчання має ряд безумовних переваг, а саме:

- економія часу, як одна з головних переваг, адже навчатись можна без відриву від професійної діяльності чи перебуваючи закордоном або у відрядженні;

- темпи навчання: дистанційне навчання дозволяє здобувачам освіти отримати більше контролю над тим, коли, де, як і з якою швидкістю відбувається їх навчання. У той же час, однак, лівова частка відповідальності за своєчасне проходження курсу, організацію навчального часу та продуктивне виконання поставлених завдань залежать у великій мірі від здобувача освіти[2];

- персоналізоване навчання, у перспективі, стратегія дистанційного навчання у поєднанні з традиційним сприяє більш індивідуалізованому підходу до навчання, більшій увазі до потреб та вмінь здобувача освіти.

Варто зазначити, що на даний час на цифровому інтернет-ринку існує велика кількість онлайн-ресурсів для результативного та цікавого навчання та здатна задовільнити потреби найвибагливіших викладачів та здобувачів – це як навчальні платформи такі як Coursera, Prometheus, EdEra FutureLearn, відео конференц-

інструменти (Skype, Zoom, Webex), віртуальні навчальні кімнати (Classtime, Google Classroom, Edmodo, Moodle, Schoology) та інші.

Дистанційне навчання варто розглядати як з погляду того, хто навчає, так і з погляду того, хто навчається. Очевидно, що як для викладачів, так і для здобувачів освіти, спільним перешкодами для ефективного дистанційного навчання можуть стати: інтернет поганої якості, недостатні навички користування цифровими технічними засобами, байдуже ставлення до виконання своїх обов'язків. Крім того, зазначимо, що працівникам освіти часто бракує знань і навичок для оптимального вибору онлайн-інструментів не тільки для ефективного проведення онлайн-занять, але й для оцінювання результатів навчання й зворотного зв'язку зі здобувачами освіти.

Слід відмітити, що численні дистанційні освітні курси, навчальні платформи та онлайн-інструменти пропонують тільки невелику частку безкоштовного контенту, а повноцінний платний пакет послуг чи курс не є доступними для більшості українських громадян. Окрім того на вітчизняному ринку праці сертифікати про проходження онлайн чи дистанційних курсів сприймаються доволі скептично[3]. Дистанційне навчання також може бути досить затратним по часу для недосвідченого викладача на початковому етапі, коли необхідно освоювати нові методи роботи. Важливим пунктом для дистанційного навчання є також кібер-безпека здобувачів освіти, особливо стосовно учнів молодших класів.

Американський вчений Демінг В.Е. зазначав, що необхідно «завжди і безупинно вдосконалювати систему виробництва та обслуговування, щоб покращити якість та продуктивність» [4, 267], а отже, у сучасних глобалізованому світі освіта повинна швидко реагувати на нові виклики, бути динамічною та відкритою до прийняття нових напрямків, які здатні запропонувати нові можливості та розкрити приховані здібності.

Список літератури

1. Про організаційні заходи для запобігання поширенню коронавірусу COVID-19 : Наказ Міністерства освіти і науки України № 406 від 16.03.2020 року. – URL: <http://osvita.ua/legislation/other/71755/>
2. Allen A. Coping with the change to online learning. 2020. – URL: <https://blogs.ed.ac.uk/studyhub/2020/03/24/coping-with-the-change-to-online-learning/>
3. Січкаренко К. О. Розвиток цифрових освітніх платформ та поширення цифрових компетенцій в освіті. *Ефективна економіка*. 2018. № 12. – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6792> DOI: 10.32702/2307-2105-2018.12.115
4. Röthlin M. Management of Data Quality in Enterprise Resource Planning Systems. *Josef Eul Verlag: Lohmar-Koln*, 2010. – 304 p.

ВИЗНАЧЕННЯ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОГО ПОНЯТТЯ ДОНОРСТВА

Олійник Роман Володимирович, аспірант
Львівський національний університет
імені Івана Франка

Здоров'я окремої людини, як частини нації, в сучасному світі є ознакою цивілізованої держави, а тривалість життя - відображенням соціально-економічного розвитку держави та найважливішим показником ефективності функціонування державних механізмів. Одним із способів підвищення рівня надання медичних послуг соціально-орієнтовані країни світу є вдосконалення законодавства про охорону здоров'я, в тому числі про донорство та трансплантацію.

При цьому слід констатувати, що українська держава на завжди ефективно та своєчасно реагує на проблеми в сфері охорони життя та здоров'я, які існують у сучасному світі, в тому числі щодо збереження життя та здоров'я хворої особи, шляхом пересадки йому органів, клітин чи тканин іншої особи.

Згідно з даними Global Observatory on Donation and Transplantation (Глобальна обсерваторія з питань донорства та трансплантації) у 2017 році у світі проведено 90 306 операцій з трансплантації донорських нирок, 32 348 - печінки, 7 881 - серця, 6 084 - легень, 2 243 – підшлункової залози, 162 – тонкої кишки. Найактивніше вказані операції проводяться в США, Канаді, Австралії та країнах Західної Європи [1].

Що ж до України, то кількість операцій із трансплантації нирки, печінки та серця, проведених в нашій державі просто таки мізерна, а трансплантації певних органів взагалі не проводяться.

Суттєве відставання України від міжнародних стандартів надання медичної допомоги у галузі донорства та трансплантації пов'язано в тому числі із недосконалою національною нормативно-правовою базою з цього питання.

Наразі українським законодавством так і не встановлено загального визначення поняття «донорство».

Одна із перших спроб визначення поняття донорства в українській правовій доктрині зроблена в «Юридичній енциклопедії» за редакцією Ю. С. Шемшученко. Згідно цього визначення донорство – добровільний акт волевиявлення людини, що полягає у даванні крові або її компонентів, живої тканини чи певних органів для дальшого безпосереднього використання їх для лікування, виготовлення відповідних лікарських препаратів або використання у наукових дослідженнях» [2].

Такий же шлях – визначання ознак та принципів донорства законодавець обрав, приймаючи Закону України «Про донорство крові та її компонентів» [3]. Так, ст. 2 вказаного закону встановлено, що донорство крові та її компонентів - це добровільний акт волевиявлення людини, що полягає у даванні крові або її компонентів для подальшого безпосереднього використання їх для лікування,

виготовлення відповідних лікарських препаратів або використання у наукових дослідженнях.

Цією ж статтею визначено, що донором може бути будь-який дієздатний громадянин України віком від 18 років, який пройшов відповідне медичне обстеження і в якого немає протипоказань, визначених центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я.

Таким чином, можна прослідкувати, що відповідно до зазначеного нормативно-правового акту поняття донорства розглядається досить вузько, та пов'язане лише із розвитком донорства крові, як об'єкта правовідносин донорства.

Проте, якщо звернутися до медичної науки, «донорство» визначається як добровільний акт допомоги здорової людини (донора) хворому, що полягає у наданні частини своєї крові або тканин для лікувальних цілей [4]. Вказане визначення є об'ємнішим, оскільки увага в ньому звернута не лише на такий об'єкт як кров, а й на інші анатомічні матеріали людини - тканини.

З прийняттям у 2003 році Цивільного кодексу України [5] право на донорства виділено в окремий вид особистих немайнових прав, що забезпечують природне існування фізичної особи, поряд з правом на життя, на охорону здоров'я та та медичну допомогу.

Разом з тим, Цивільний кодекс України не надає визначення донорства, а лише описує ряд ознак, якими повинна характеризуватись особа, яка вирішила стати донором:

- досягнення фізичною особою повноліття;
- наявність дієздатності.

Виняток із загального правила про те, що донором може бути повнолітня особа, є лише той випадок, коли це стосується донорства гемопоетичних стовбурових клітин. В даному випадку донорство здійснюється відповідно до закону.

Цивільний кодекс України визначає, що донорство крові, її компонентів, органів та інших анатомічних матеріалів, репродуктивних клітин здійснюється відповідно до закону. Слід констатувати, що в даному визначенні є певна плутанина з термінами. Як у науковій медичній літературі, так і чинному законодавстві зазначено, що анатомічними матеріалами є органи (їх частини), тканини, анатомічні утворення, клітини людини або тварини, фетальні матеріали людини [6]. Таким чином вказівка у Цивільному кодексі України на органи, як на предмет донорства, є недоцільною, оскільки поняття анатомічні матеріали його повністю охоплює.

Варто погодитися з визначенням К.Льющенкової якою донорство визначається як дія, спрямована на вилучення та надання частин людського організму за усвідомленою, добровільною, вольовою згодою донора чи законного представника, у визначених законодавством випадках, з лікувальною, фармацевтичною чи науковою метою, та здійснюється під державним контролем [7].

Разом з тим, жодне із вказаних визначень не зазначено ряд обов'язкових ознак донорства, закріплених у міжнародних документах. Зокрема таких, види донорства (прижиттєве чи посмертне), надання переваги генетичним, правовим чи психологічним зв'язкам донора з реципієнтом, заборона купівлі чи пропозиція купівлі клітин, тканин чи органів, медична та психологічна поінформованість як донора, так і реципієнта про наслідки свого вчинку, відкритість для перевірки процедури донорства за умови дотримання конфіденційної інформації про донора [8].

Підбиваючи підсумки, можна сказати, що єдиного уніфікованого підходу до визначення поняття донорства (донації) на даний час не передбачено національним законодавством. Така ситуація, власне, породжує проблему даного поняття.

З урахуванням цього вважаю за доцільне сформулювати наступне визначення донорства – це безкорисливий (за винятком окремих випадків) процес, в ході якого за якого донори за письмово оформленою добровільною поінформованою та усвідомленою згодою надають свої анатомічні матеріали для використання їх іншими особами при трансплантації, з лікувальною, фармацевтичною або науковою метою.

Список літератури

1. Global Observatory on Donation and Transplantation. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.transplant-observatory.org/>. [доступний 28 січня 2020].
2. Юридична енциклопедія: в 6 т./редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова) та ін. К.: Вид-во «Українська енциклопедія» ім. М.П.Бажана, 1998. Т. 2, - с.74.
3. Закон України «Про донорство крові та її компонентів» від 23.06.1995 № 239/95-ВР. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/239/95-%D0%B2%D1%80>. [доступний 02 лютого 2020].
4. Мокеєв І. Н. Інфузійно-трансфузійна терапія. Довідник. 1998. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://medlit.pp.ua/16408_проблема_донорства_основні_поняття_донорство_це_добровільний_акт_допомоги_здорового.html. [доступний 02 лютого 2020].
5. Цивільний кодекс України. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>. [доступний 04 квітня 2020].
6. Закон України «Про трансплантацію органів та інших анатомічних матеріалів людини». Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1999, N 41. - ст. 377.
7. Ільющенкова К.О. Право на донорство у цивільному праві. К. -2018. - С.16.
8. Офіційний сайт Всесвітньої організації охорони здоров'я. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.who.int/transplantation/who/en/>. [доступний 18 січня 2020].

СУСПІЛЬНИЙ ХАРАКТЕР ГРОМАДЯНСЬКОГО ВИХОВАННЯ В КЛУБАХ ДЛЯ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ (РЕТРО АСПЕКТ)

Останіна Ніна Степанівна

Кандидат педагогічних наук

Доцент кафедри соціальної педагогіки і соціальної роботи
Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Зінченко Тетяна Василівна

Викладач кафедри соціальної педагогіки і соціальної роботи
Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Навчальна дисципліна “Організація клубної діяльності” спрямована на те, щоб навчити студентів сприймати, розуміти та використовувати у соціально - суспільному житті багатоманітність виховних ідей, поглядів, прагнень сьогодення в умовах змістовного спілкування. Інтеграційні процеси, що відбуваються в Україні, європоцентричність, пробудження громадянської і громадської ініціативи, виникнення різних громадських рухів, розповсюдження волонтерської діяльності, які накладаються на комунікативну глобалізацію, міграційні зміни всередині суспільства, ідентифікаційні і реідентифікаційні процеси в особистісному розвитку кожного українця, відбуваються на тлі сплеску інтересу і прояву патріотичних почуттів і нових ставлень до історії, культури, релігії, традицій і звичаїв українського народу [6].

За цих обставин нині потрібні нові шляхи до виховання патріотизму як базової якості особистості: в основу системи національно-патріотичного виховання покладено ідею розвитку української державності як консолідуючого чинника розвитку українського суспільства та української політичної нації. У просвітницькій діяльності ми маємо враховувати давню і величну історію культури України, досвід державницького життя, державницьких традицій, які виступають потужним джерелом і міцним підґрунтям виховання дітей і молоді. Серед них Київська Русь, Велике князівство Литовське, Військо Запорозьке, Гетьманщина, Українська Народна Республіка, Гетьманат Павла Скоропадського та інші українські визвольні проекти. На особливу увагу заслуговує формування української політичної культури в часи Речі Посполитої та Австро-Угорщини, нове осмислення ролі Кримського Ханату як держави кримськотатарського народу, включно з тривалим воєнним протистоянням і плідною військовою та культурною співпрацею [2]. Отже, сформованість громадянськості як власної риси особистості є важливою умовою спонукання й активізації її суспільної діяльності: тільки люди безмежно віддані ідеалам держави, національній ідеї здатні відстоювати її принципи, традиції, спроможні вивести країну з соціально-економічних труднощів. За таких умов громадянське виховання є основою злагоди й стабільності в державі.

За тлумаченням сучасної освітньої думки громадянське виховання – це цілеспрямований, педагогічно-організований процес формування загально-людського ціннісного ставлення до глобальних проблем, соціальних груп, окремих особистостей, їх діяльності, до явищ суспільного життя [1,57].

Вивчення історико-педагогічних джерел доводить, що витoki громадянського виховання сягають в педагогіку античності – Сократа, Платона, Арістотеля ... Першопочатково за мету виховання в античному суспільстві визначалося виховання доброго громадянина, що вказувало на здатність особи до виконання громадянського обов'язку, передбачало наявності в особистості гармонійно взаємопов'язаних морального, правового і політичного начал [4, 9].

Сьогодні, в умовах координальних суспільно-економічних змін в державі, інтеграції України до європейської та світової співдружності відчуттю власної громадянськості кожної особистості сприяє усвідомлена змістовна обізнаність у відповідному тезаріусі понятійно-емоційних компонентів громадянськості: держава, суспільство, етнос, народ, народність, нація, Батьківщина, національні цінності, національні інтереси, патріотичні почуття та ін. [3, 25].

Для вирішення цього завдання необхідно добиватися нового рівня співпраці держави, суспільства, освіти. Виходячи з того, що нова ідеологія освіти, елементом якої є виховання, має працювати на процес державотворення, становлення народу України як політичної нації [5, 2], метою громадянського виховання передбачено формування підрастаючого покоління з твердою громадянською позицією.

Системою виховання в Україні пріоритетними завданнями громадянського виховання визначено:

- розкриття загальнолюдських та загальнодержавних орієнтирів перебудови суспільства;
- формування громадянської свідомості й соціальної активності особистості;
- залучення учнівської молоді до посильної суспільно-громадянської діяльності;
- розвиток політичного мислення.

Суспільний характер громадянського виховання передбачає координацію виховних зусиль усіх інституцій суспільства, найближчого соціального оточення – формальних й неформальних об'єднань, громадських організацій, закладів культури, клубів тощо.

На нашу думку, одним із результативних шляхів здійснення громадянського виховання є посилення соціального впливу на учнівську молодь через створення реальних умов для підвищення ролі людського фактору як в навчальний так і позанавчальний час, коли більшість учнівської молоді практично залишається поза педагогічним впливом. Позашкільна освіта як складник системи освіти в значній мірі може сприяти зростанню інтелектуального, духовного економічного потенціалу суспільства, вихованню патріота і громадянина України: сфера дозвілля за умов цілеспрямованої організації різних видів діяльності, спілкування тощо, є простором для здійснення позитивного виховного процесу і, зокрема, громадянського виховання учнівської молоді.

Характерною особливістю розвитку позашкільної освіти в Україні на сучасному етапі є тенденція перетворення її закладів у центри виховної роботи з учнівською молоддю у вільний час. З цього погляду особливу значущість у позакласній, позашкільній сфері спілкування учнівської молоді набувають клуби. Це обумовлено, насамперед, їхньою унікальною специфікою як соціально-педагогічного феномена. Клуби для учнівської молоді водночас є малою групою, товариством однолітків, об'єднанням за інтересами, вони створюють найсприятливіші умови для спілкування, вияву творчої активності, соціалізації індивіда, сприяють “м'якому” входженню особистості через мікросоціум підлітків клубного оточення в макросоціум держави, суспільства. В основу діяльності клубів покладаються принципи зв'язку навчально-виховного процесу з життям, з практикою суспільного будівництва. Діяльність клубів спрямовувалася на розумовий, ідейно-політичний, моральний, естетичний, фізичний розвиток дітей. Дух свободи та ініціативи, дух колективізму та самостійності, широкий спектр виявлення індивідуальних, творчих здібностей та інтересів – це те, що спостерігалось в процесі клубних занять і що робило останні могутнім фактором громадянського виховання.

Концептуальне осмислення проблеми організації клубів для учнівської молоді переконує нас у тому, що процес побудови життєдіяльності клубів за принципами демократизації, гуманізації неможливий без врахування вітчизняних культурно-історичних, виховних традицій, педагогічного досвіду роботи клубів для дітей та підлітків. Вважаємо, що єдність історичного та сучасного підходів дозволить забезпечити оптимально високий рівень життєдіяльності клубів як соціальних осередків. Звернення до історичного аспекту організації ціннісно-значимого дозвілля учнівської молоді на базі клубів пояснюється потребою вивчення специфіки становлення системи клубної форми виховання в процесі розбудови і національного відродження України, що в свою чергу надасть можливість провести аналогію підходів до розвитку клубного руху в минулому та на сучасному етапі, що сприятиме вдосконаленню виховної роботи з учнівською молоддю.

Проблема організації клубів як форми життєдіяльності учнівської молоді була й є предметом уваги педагогів і психологів, які досліджують сутність духовного розвитку, особливості організації духовного, громадянського виховання особистості (І.Бех, І.Зязюн, О.Киричук, Б.Кобзар, Е.Помиткін, О.Сухомлинська, Т.Сущенко та інші).

У ряді дисертаційних досліджень увага вчених зосереджувалася на визнанні соціально-виховної функції клубів для дітей та підлітків: М.Баяновської, В.Заслужнюк, Л.Каразян, В.Ликова, Г.Лещинської, Н.Пономарчук, Л.Романовської, Н.Чаюн та інших. Досліджуючи різні аспекти формування особистості у системі виховної позашкільної роботи, вони розглядають клуби як ефективну форму впливу на свідомість учнівської молоді.

Вважаємо, що одним із важливих шляхів подолання духовної кризи у підлітковому віці є залучення дітей до клубної діяльності у вільний від навчання час. На це націлюють і закони України «Про позашкільну освіту» (2000 р.), Указ

Президента України «Про додаткові заходи щодо реалізації державної молодіжної політики» (2001 р.), матеріали роботи II Всеукраїнського з'їзду працівників освіти (2001 р.), «Національна доктрина розвитку освіти України з XXI століття» (2002 р.), Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді (2015р.), у яких перед сучасною школою, громадою, міськими, обласними державними адміністраціями поставлена вимога з метою забезпечення освітнього і культурного розвитку підлітків, молоді, сприяти діяльності позашкільних закладів, молодіжних громадських організацій через відновлення та розвиток інфраструктур дитинства та молоді: клубів, осередків дітей та молоді тощо.

Література

1. Благінін В. Педагогічні поняття в логічних схемах і таблицях. – Ніжин: НДПУ, 2000. – 96 с.
2. Бойко В.В. Національно-патріотичне виховання як основний імпульс розбудови української державності. – Всеосвіта. Бібліотека «Національно-патріотичне виховання», 2018.
3. Ващенко Г. Виховний ідеал. – Полтава, – 1994. – 191 с.
4. Дитячі бібліотеки – клуби //Радянська освіта. – 1926. – № 7-12. – С.72.
5. Ігнатенко П.Р., Поплужний В.Л., Косарева Н.І., Крицька Л.В. Виховання громадянина: Психолого-педагогічний і народознавчий аспекти: Навчально-методичний посібник. – К.: ІЗМН, 1997. – 252 с.
6. Закон України «Про позашкільну освіту» від 07.12.2000 (новий [№ 463-IX від 16.01.2020](#)).
7. Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді. Додаток до наказу Міністерства освіти і науки України від 16.06.2015.

ЗАЛЕЖНІСТЬ ІНТЕНСИВНОСТІ ФОТОСИНТЕЗУ ВІД ВМІСТУ CO₂ У ПОВІТРІ ДЛЯ РОСЛИН ВИДУ EICHORNIA CRASSIPES (MART.) SOLMS

Пазич Віктор Миколайович, к.с.-г.н., доцент
Поліський національний університет

Федонюк Тетяна Павлівна, д.с.-г.н., професор
Поліський національний університет

В умовах лімітації світлом швидкість фотосинтезу не змінюється при зменшенні концентрації CO₂ [1], отже він безпосередньо приймає участь у фотохімічній реакції. Встановлено, що при вищих інтенсивностях освітлення, що лежать за межами області лімітації, фотосинтез істотно зростає при збільшенні концентрації CO₂.

У деяких традиційних зернових культур фотосинтез лінійно зростає при збільшенні концентрації CO₂ до 0,5% (вимірювання проводили в короткострокових дослідах, оскільки тривала дія високих концентрацій CO₂ пошкоджує листя) [2]. Високих значень швидкість фотосинтезу досягає при вмісті CO₂ близько 0,1%, а середня концентрація вуглекислоти в атмосфері складає в межах 0,03% [3].

Якщо поміщену в замкнутий об'єм рослину освітлювати світлом високої інтенсивності, то концентрація CO₂ в об'ємі повітря поступово зменшуватиметься і досягне сталого рівня, відомого під назвою «компенсаційна точка CO₂». У цій точці поява CO₂ при фотосинтезі врівноважується виділенням O₂ в результаті дихання (темнового і світлового) [3, 4].

Для багатьох рослин, особливо з фотосинтезом C₃, збільшення CO₂ призводить до збільшення нетто-коефіцієнту фотосинтезу [1]. Багато рослин проявляють деяку форму акліматизації до високого вмісту CO₂, таким чином, початкове збільшення чистої продуктивності фотосинтезу знижується, або навіть втрачається, а очікуване підвищення продуктивності не реалізується [5, 6, 7].

Тому нами були проведені дослідження оцінки фотосинтезу і реакції рослин *Eichhornia crassipes (Mart.) Solms* на умови збагачення повітря CO₂, що характеризують можливості акліматизації вищезазначеної рослини до умов зростання у природних та штучних умовах середовища.

Рослини *Eichhornia crassipes*, вирощені у збагачених CO₂ умовах (600 μмоль CO₂/м³) показали 32%-ве збільшення сухої рослинної маси, у порівнянні з рослинами, вирощеними за кімнатного рівня CO₂ (табл. 1).

Таблиця 1.

Приріст сухої фітомаси, кількість квітучих рослин, і продуктивність раметів виду *Eichhornia crassipes (Mart.) Solms*, вирощених при 330 і 600 μмоль CO₂/м³ повітря за 4-тижневий період

Умови вирощування	Приріст (Wt) сухої маси на м ²			Приріст рамета (Wt)	Продуктивність раметів, шт./м ²	Продуктивність квіток (шт./рослину)
	Загалом рослин	Материнських рослин	Раметів			
Вирощений за 330 µмоль СО ₂ /м ³	122,2 ± 14,2	44,4 ± 14,5	108,1 ± 7,1	2,3 ± 0,4	46,6 ± 5,4	1,9 ± 1,6
Вирощених за 600 µмоль СО ₂ /м ³	161,0 ± 14,6	47,0 ± 9,2	150,0 ± 11,4	3,1 ± 0,3	48,1 ± 6,1	4,7 ± 1,1
Зміни в порівнянні з 300 µмоль СО ₂ /м ³ , %	32	6	39	35	3	147

Як показали результати досліджень, показник загальної сухої маси рослин у середовищі з підвищеним вмістом СО₂ був на 32 % вищим, ніж у звичайному середовищі (161,0 ± 14,6 г/м² проти 122,2 ± 14,2 г/м²).

Зокрема, підвищена концентрація СО₂ вплинула в значній мірі на продуктивність сухої речовини раметів. При цьому рослини, вирощені при 600 µмоль СО₂/м³ мали приріст сухої речовини, що на 39 % перевищував показники рослин, вирощених за 330 µмоль СО₂/м³ (150,0 ± 11,4 за 600 µмоль СО₂/м³ та 108,1 ± 7,1 за 330 µмоль СО₂/м³). Відповідно приріст сухої речовини одного рамета у середовищі з 600 µмоль СО₂/м³ становив 3,1 ± 0,3 г, що на 35 % більше, ніж при 330 µмоль СО₂/м³ (2,3 ± 0,4 г). Однак, слід відмітити, що маса у материнських форм помітної різниці не мала (6 %).

Найвище зростання концентрації СО₂ вплинуло і на продуктивність квіток. Так рослини, що зростали у середовищі, з підвищеним рівнем СО₂, продукували квіток у 147 % більше, ніж рослини із середовища зростання із оптимальним рівнем СО₂ (4,7 ± 1,1 та 1,9 ± 1,6).

Підвищені концентрації СО₂ впливали на продуктивність раметів. Так, зміни, пов'язані з підвищенням концентрації СО₂ у навколишньому середовищі зумовлює підвищення продуктивності раметів – на 3 %.

З підвищенням рівня СО₂ у навколишньому середовищі, кількість листя і площі листових пластинок на одну рослину зросли в порівнянні із середовищем зі звичайним вмістом СО₂ (табл. 2).

Таблиця 2.

Кількість листків та площа листової пластинки рослин виду *Eichhornia crassipes* (Mart.) Solms, що вирощені за різних умов вмісту СО₂ (330 і 600 µмоль СО₂/м³) протягом 4 тижнів (кожне значення отримане у середньому у 7 повторностях ± стандартне відхилення)

Умови зростання рослин	К-ть листків, шт.	Площа листової поверхні рослини, дм ²	Площа одного листка, дм ²	Індекс листової поверхні
330 μмоль СО ₂ /м ³	5,9 ± 0,4	6,0 ± 0,5	1,0 ± 0,4	2,8 ± 0,2
600 μмоль СО ₂ /м ³	7,5 ± 0,8	8,4 ± 0,9	1,1 ± 0,9	4,1 ± 0,5
Зміни в порівнянні з 330 μмоль СО ₂ /м ³ , %	27	40	10	46

Так, у середовищі із вмістом СО₂ в межах 600 μмоль СО₂/м³ кількість листків на рослинах *Eichhornia crassipes* була на 27 % вищою від рослин, які зростали у середовищі з 330 μмоль СО₂/м³ (7,5 ± 0,8 шт проти 5,9 ± 0,4 шт). Площа листової поверхні рослин у середовищі збагаченому на СО₂ була на 40 % більшою, за рослини із середовища із оптимальним вмістом СО₂ (8,4 ± 0,9 дм² проти 6,0 ± 0,5 дм²). Відповідно і площа однієї листової пластинки у рослин, що зростали у середовищі, збагаченому на СО₂, була на 10 % вищою, за площі листових пластинок рослин із середовища зі звичайним рівнем СО₂ (1,1 ± 0,9 дм² проти 1,0 ± 0,4 дм²).

Таким чином встановлено, що у середовищі, збагаченому на СО₂ досягається 46%-ве збільшення загального індексу площі листової пластинки (4,1 ± 0,5 для середовища із вмістом 600 μмоль СО₂/м³ та 2,8 ± 0,2 – для 330 μмоль СО₂/м³). Таке збільшення обумовлене перш за все збільшенням кількості раметів.

Список літератури

1. Лайск А.Х. Кинетика фотосинтеза и фотодыхания С3-растений / А.Х. Лайск. – М.: Наука, 1977. – 195 с.
2. Фотосинтез и продукционный процесс / [Б.И. Гуляев, Е.М. Ильяшук, Б.А. Митрофанов и др.]; под общ. ред. Б.И. Гуляева. – К.: Наук. думка, 1983. – 136 с.
3. Кутюрин В.М. Влияние света и кислорода на фотосинтез и дыхание водных растений / В.М. Кутюрин, М.В. Улубекова, Н.М. Назаров // Физиология растений. – 1964. 11. Вып. 6. – С. 965-973.
4. Горышина Т.К. Фотосинтетический аппарат растений и условия среды / Т.К. Горышина. – Л.: Изд-во ЛГУ, 1989. – 203 с.
5. Gay P.A. Ecological studies of *Eichhornia crassipes* Solms. in the Sudan. I Analysis of spread in the Nile / P.A. Gay // Journal of Ecology. – 1990. – 48. – P. 183-191.
6. Jimenez M.M. Integrated control of *Eichhornia crassipes* by using insects and plant pathogens in Mexico / M.M. Jimenez, M.G. Balandra // Crop Protection. – 2006. – 1. – P. 97-111.
7. Penfound W.T. The biology of the water hyacinth / W.T. Penfound, T.T. Earle // Ecol Monogr. – 1988. – 18. – P. 447-472.

ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ ПОЗААУДИТОРНОЇ РОБОТИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ У ХОДІ ВИКЛАДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ІНОЗЕМНА МОВА»

Палеха Ольга Миколаївна
к.п.н, старший викладач кафедри філологічних
дисциплін і методик їх викладання
Полтавський національний педагогічний
університет імені В. Г. Короленка

Підготовка висококваліфікованого фахівця початкової освіти для роботи у Новій українській школі вимагає формування у нього комунікативної компетентності, яка передбачає вміння педагога вступати в комунікацію, бути зрозумілим; спілкування без обмежень усно, писемно, рідною й іноземними мовами [1]

Важливою умовою формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх учителів іноземної мови у закладах вищої освіти є оптимальна конвергенція аудиторної й самостійної позааудиторної роботи студентів у ході вивчення навчальної дисципліни «Іноземна мова». На особливу увагу заслуговує самостійна позааудиторна робота, яка вирізняється добровільністю виконання завдань, відсутністю суворої регламентації в часі, зменшенням ролі керівництва з боку викладача та вибудовуванням власної освітньої траєкторії, що є запорукою формування компетентного фахівця з високим рівнем самоактуалізації та готового до саморозвитку й самореалізації.

Британський вчений А. Коле вважає, що виконання різноманітних видів навчальної діяльності в умовах самостійної позааудиторної роботи має дві мети:

- професійне самовдосконалення;
- розширення та поглиблення розуміння методів навчання, програм і змісту навчального курсу.

Ці цілі є головними у процесі самостійної позааудиторної роботи й розвитку майбутнього вчителя, іноді одна з них є більш вираженою [2].

Метою самостійної позааудиторної роботи з навчальної дисципліни «Іноземна мова» для студентів спеціальності 013 Початкова освіта є: розвинути вміння і навички самостійного отримання освіти впродовж життя, а також сформувати іншомовну комунікативну компетентність та навчити майбутніх учителів початкової школи використовувати іноземну мову як засіб отримання, розширення й поглиблення системних знань за фахом. Ця мета передбачає засвоєння та використання іноземної мови для вираження своїх власних думок та розуміння інших людей, які спілкуються іноземною мовою. Досягнення мети самостійної позааудиторної роботи сприяє розвитку відповідальності студентів за власну неперервну самоосвіту, формуванню готовності заповнювати прогалини у знаннях.

Реалізація основної мети самостійної позааудиторної роботи здійснюється шляхом вирішення завдань. Вони допомагають сформувати самостійне мислення майбутніх фахівців, зацікавленість, здатність генерувати нові ідеї у процесі подальшої професійної діяльності. Виконуючи самостійну роботу поза аудиторією, студенти вчаться самі організовувати процес виконання навчальних завдань і реалістично оцінювати свої сильні та слабкі сторони у процесі оволодіння змістом навчального матеріалу. Здобуття вищої освіти, що супроводжується виконанням самостійної позааудиторної роботи, допомагає майбутнім вчителям початкової школи навчатися вмотивовувати себе на самоосвіту у подальшій професійній діяльності, розкриває закономірності ефективного планування роботи поза аудиторією і часу, необхідного на її виконання. Крім того у студентів формується гнучкість і адаптивність мислення для виконання різноманітних навчальних завдань.

Завдання для самостійної позааудиторної роботи з навчальної дисципліни «Іноземна мова» спрямовані на формування загально-навчальних та специфічних вмінь студентів. На думку Б. Мейера, Н. Хейвуда, загально-навчальні вміння охоплюють вміння осмислити навчальне завдання і обсяг самостійної позааудиторної роботи; вміння визначити цілі та спланувати власну позааудиторну діяльність; вміння опрацьовувати різноманітні джерела інформації, що передбачає розуміння прочитаної інформації, конспектування, аналіз, систематизацію та узагальнення фактів тощо; вміння чітко і грамотно висловлювати самостійно засвоєну інформацію у письмовій та усній формах; вміння працювати з технічними джерелами інформації (прослухати аудіозапис, подивитися відеофільми, користуватися комп'ютером, мережею Інтернет тощо) [3].

Реалізація основної мети самостійної позааудиторної роботи майбутніх вчителів початкової школи передбачає отримання, крім загально-навчальних знань, умінь і навичок, ще й тих, що пов'язані зокрема із вивченням іноземної мови:

- знання про національну культуру, а також культуру спілкування у країні, мова якої вивчається;
- знання мовних засобів і формуванням адекватних їм мовних навичок у таких аспектах, як фонетика, лексика, граматики;
- іншомовні мовленнєві уміння усного та письмового спілкування (читання автентичної літератури різних функціональних стилів і жанрів; уміння брати участь в обговоренні питань професійного спрямування, висловлювати комунікативний намір, володіти основними видами монологічного висловлювання, дотримуючись правил мовленнєвого етикету, тощо);
- уміння користуватися словниками та довідковою літературою;
- уміння раціонально організувати запам'ятовування іншомовного матеріалу;
- уміння самостійно активізувати мовний, мовленнєвий матеріал для усного та письмового спілкування; вміннями вести самостійний творчий пошук;
- уміння добирати найефективніші форми для презентації напрацьованого

матеріалу з проблеми;

- уміння сприймати іноземну мову на слух і реагувати на репліки співрозмовника;

- уміння розпізнавати вже засвоєні граматичні конструкції в тексті тощо [4].

Таким чином, виходячи з цільової установки навчання іноземної мови у закладах вищої освіти, можемо констатувати, що головними завданнями самостійної позааудиторної роботи майбутніх учителів початкової школи є:

- досягнення відповідного рівня іншомовної комунікативної компетенції та оволодіння загально-навчальними та спеціальними знаннями, уміннями і навичками;

- організація та ефективне планування студентом процесу самостійної позааудиторної роботи;

- формування самостійності, гнучкості та адаптивності мислення студента, мотивації на самоосвіту, адекватної навчальної самооцінки;

- підготовка майбутніх педагогів до проведення ефективної самоосвітньої роботи з оволодіння іноземною мовою після закінчення університету.

Список літератури

1. Професійна компетентність вчителя початкових класів: навчально-методичний посібник для вчителів / Автори-упоряд.: В. Є. Берека, А. В. Галас. — Харків: Вид-во «Ранок», 2018. — 496 с.

2. Harmer J. The practice of English Language Teaching / Jeremy Harmer. — Longman, 1999. — 296 p.

3. Independent Learning. Literature Review. Learning and Skills Network / B. Meyer, N. Haywood, D. Sachev, S. Faraday ; Department for Children, Schools and Families. — 2008. — 72 p.

4. Tait J. The Management of Independent Learning / Jo Tait, Peter Knight. — Kogan, 1996. — 166 p.

ЗМІНИ СУБ'ЄКТНОГО СКЛАДУ ЩОДО НАБУТТЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ДІЛЯНОК СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ У ВЛАСНІСТЬ

Парасюк Василь Михайлович, к.ю.н., доцент
Львівський державний університет внутрішніх справ

Активні дискусії навколо ринку землі розподілили українське суспільство на три великі групи: тих, які підтримують таке нововведення, тих, які категорично проти вільного продажу землі та тих, які є нейтральними спостерігачами цього процесу. Спільне, що об'єднує перші дві групи є те, що у них відсутні безапеляційні аргументи щодо підтримання тої, чи іншої позиції. Деякі науковці схильні вважати, що рішення про зняття мораторію на продаж сільськогосподарських земель лежить переважно не у юридичній, а у політичній площині [1, с. 504].

Тим часом 31 березня 2020 року Верховна Рада України приймає Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо умов обігу земель сільськогосподарського призначення» [2]. У Прикінцевих положеннях Закону визначено набрання ним чинності з 01 липня 2021 року, крім окремого пункту 2 цього розділу. У пояснювальній записці до законопроекту зазначається, що запровадження ринку землі має сприяти забезпеченню конституційних прав громадян України на вільне розпорядження своєю власністю та створенню прозорих умов для набуття у власність земельних ділянок сільськогосподарського призначення громадянами та юридичними особами України [3].

Генеральними змінами, запровадженими цим Законом, є виклад у новій редакції статті 130 ЗК України, суть яких полягає в редагуванні суб'єктного складу відносин щодо набуття земельних ділянок у власність. Розглядувані нововведення стосуються лише земель сільськогосподарського призначення. Новий Закон не змінює зміст поняття «земель сільськогосподарського призначення». Відповідно до ч. 1 ст. 22 ЗК України, ними визнаються землі, надані для виробництва сільськогосподарської продукції, здійснення сільськогосподарської науково-дослідної та навчальної діяльності, розміщення відповідної виробничої інфраструктури, у тому числі інфраструктури оптових ринків сільськогосподарської продукції, або призначені для цих цілей [4]. Із загальної маси земель сільськогосподарського призначення забороняється продаж земельних ділянок державної та комунальної власності.

Перш, ніж вдатися до розгляду суб'єктного складу, слід наголосити на тому, що змінюється термінологія земельного законодавства, оскільки замість терміну «продаж» вживається термінологічний зворот «набуття права власності». Нове формулювання відповідає термінології цивільного законодавства та має розумітися як те, що право власності набувається на підставах, що не заборонені

законом, зокрема із правочинів. У Законі передбачено, що набуття права власності на земельні ділянки на підставі угод здійснюється відповідно до Цивільного кодексу України, але з урахуванням норм ЗК України. При цьому купівля-продаж земельної ділянки здійснюється з дотриманням переважного права на її придбання. Переважне право може бути передано іншій особі. Про таку передачу має бути попереджений власник земельної ділянки.

В основному нововведення торкнулися системи суб'єктів, які можуть набувати земельні ділянки у власність. Із буквального тлумачення нової редакції ст. 130 Земельного кодексу України передбачається, що надалі для громадян України не вимагається встановлення наявності сільськогосподарської освіти або досвіду роботи у сільському господарстві чи пов'язаності із веденням товарного сільськогосподарського виробництва. До категорії спеціальних суб'єктів, які можуть виступати учасниками відносин із набуття земельних ділянок у власність, віднесено також територіальні громади та державу. Право на набуття земельної ділянки у власність надається виключно юридичним особам України, створеним за законодавством України, учасниками (акціонерами, членами) яких є лише громадяни України та/або держава, та/або територіальні громади. Спеціальним суб'єктом набуття права власності на землю стають банки. Ці установи набувають права власності на земельні ділянки лише в порядку звернення стягнення на них як предмет застави. При цьому передбачається обов'язковий порядок розпорядження цими земельними ділянками протягом двох років з дня набуття права власності. Має бути здійснено їх відчуження.

Законом визначається спеціальний порядок, а саме через референдум, вирішення питання щодо набуття права власності на земельні ділянки сільськогосподарського призначення юридичними особами, створеними і зареєстрованими за законодавством України, учасниками (засновниками) або кінцевими бенефіціарними власниками (контролерами) яких є особи, які не є громадянами України. Поняття «кінцевого бенефіціарного власника (контролера)» визначено у пункті 20 частини 1 статті 1 Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» від 14 жовтня 2014 року № 1702-VII.

У Законі зроблено важливе застереження, яке стосується того, що навіть при позитивному рішенні референдуму щодо розглядуваного питання, все ж забороняється набуття права власності на земельні ділянки сільськогосподарського призначення вичерпному переліку суб'єктів, а саме: 1) юридичними особами, учасниками (акціонерами, членами) або кінцевими бенефіціарами яких є особи, які не є громадянами України, - на земельні ділянки сільськогосподарського призначення державної і комунальної власності, земельні ділянки сільськогосподарського призначення, виділені в натурі (на місцевості) власникам земельних часток (паїв), і які розташовані ближче 50 кілометрів від державного кордону України (крім державного кордону України, який проходить по морю); 2) юридичними особами, учасниками (акціонерами, членами) або кінцевими бенефіціарами яких є громадяни держави, визнаної Україною

державою-агресором або державою-окупантом; 3) особами, які належать або належали до терористичних організацій; 4) юридичними особами, учасниками (акціонерами, членами) або кінцевими бенефіціарами яких є іноземні держави; 5) юридичними особами, у яких неможливо встановити бенефіціарного власника (контролера); 6) юридичними особами, бенефіціарні власники (контролери) яких зареєстровані в офшорних зонах, віднесених до переліку офшорних зон Кабінетом Міністрів України; 7) фізичними та юридичними особами, стосовно яких застосовано спеціальні економічні та інші обмежувальні заходи (санкції) відповідно до Закону України «Про санкції» у вигляді заборони на укладення правочинів з набуття у власність земельних ділянок, а також пов'язаними з ними особами; 8) юридичними особами, створеним за законодавством України, що перебувають під контролем фізичних та юридичних осіб, зареєстрованих у державах, включених Міжнародною групою з протидії відмиванню брудних грошей (FATF) до списку держав, що не співпрацюють у сфері протидії відмиванню доходів, одержаних злочинним шляхом [2].

Залежно від виду суб'єкта регламентується загальна площа земельних ділянок сільськогосподарського призначення, яка може ними набуватися. Врахування спеціальних ознак суб'єктів цих відносин має важливе значення, оскільки порядок здійснення перевірки відповідності набувача або власника земельної ділянки вказаним у ЗК України вимогам має здійснюватися за спеціальною процедурою, затвердження якої покладається на Кабінет Міністрів України. Негативними наслідками порушення вимог щодо відповідності суб'єктів ознакам, зазначеним в Законі є, по-перше, визнання правочину, за яким набувається право власності на земельну ділянку, недійсним, а по-друге, конфіскація земельної ділянки. Конфіскації також підлягає земельна ділянка, право власності на яку перейшло до особи, яка не мала на це право відповідно до Закону, та яка не відчужила цю ділянку протягом року з моменту переходу такого права. Позов про конфіскацію земельної ділянки подається до суду органом, що здійснює державний контроль за використанням та охороною земель.

Проведене наукова розвідка дозволяє акцентувати увагу на тому, що відносини щодо набуття земельних ділянок сільськогосподарського призначення у власність мають спеціальний суб'єктний склад. У внесених змінах до ЗК України значна частина нововведень стосується саме визначення змісту суб'єктів. З метою забезпечення належного механізму реалізації права на набуття земельних ділянок у власність слід відредагувати норми ЗК України, з тим, щоб виключити надалі зловживання нормами закону у процесі правозастосування. Думається, також, що важливе значення також при цьому буде мати здійснення належної перевірки суб'єктів на предмет належності їм права на набуття земельних ділянок у власність. Наслідки недотримання вимог щодо відповідності суб'єктам права набуття земельних ділянок у власність є визнання правочину недійсним та конфіскація земельної ділянки.

Список літератури

1. Мірошніченко А.М., Марусенко Р.І. Науково-практичний коментар Земельного кодексу України, 3-тє вид. змінене і доповнене. К.: Алерта, ЦУЛ. 2011. 516 с.
2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо умов обігу земель сільськогосподарського призначення: законопроект. URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=67059. (дата звернення: 03.04.2020 р.).
3. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обігу земель сільськогосподарського призначення» URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=67059 (дата звернення: 03.04.2020 р.).
4. Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 року № 2768-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14> (дата звернення: 03.04.2020 р.).
5. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1702-VII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-18> (дата звернення: 03.04.2020 р.).

ПСИХОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ВПЛИВУ ПРОФЕСІЙНОГО СТРЕСУ НА ЯКІСТЬ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я ПЕДАГОГА

Піковець Наталія Вікторівна, аспірантка
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Психічне здоров'я як одна з умов становлення професійної самосвідомості, ідентичності, ефективної професійної діяльності фахівця, складає головну, відносно неспецифічну динамічну основу продуктивності всіх аспектів професійної діяльності і загального благополуччя людини, обумовлює гармонійний розвиток особистості й досягнення професіоналізму.

Критерієм професійного здоров'я педагогів доцільно вважати здатність організму зберігати та активізувати захисні, компенсаторні, регулятивні механізми, що забезпечують продуктивність і працездатність, ефективність і розвиток особистості педагога в умовах здійснення освітньої діяльності.

На якість психічного здоров'я педагогів істотно впливають професійні стреси, що є предметом досліджень сучасної психології, зокрема психології праці та педагогічної психології.

Питання збереження психічного здоров'я особистості та попередження професійного стресу у контексті здійснення професійної діяльності вивчали багато вітчизняних і зарубіжних учених, серед яких: Л. Анциферова, Г. Балл, В. Бодров, С. Болтівець, В. Девішвілі, Е. Зеєр, І. Дубчак, Н. Гриньова, Л. Карамушка, В. Кириченко, Є. Клімов, С. Максименко, Г. Мешко, Л. Мітіна, Н. Назарчук, А. Нагорна, Г. Нікіфоров, Є. Потапчук, Н. Пряжніков, О. Сафін, В. Татенко, В. Толочек, Т. Форманюк, Т. Яценко та інші.

Професійна кар'єра як наукова і практична проблема активно вивчається з середини ХХ ст. Науковці підкреслюють високу особистісну значущість у сприйманні людиною її кар'єри як успішної чи неуспішної. Останнє, зазначає В. Толочек, пов'язане як із повнотою і мірою самореалізації у праці, так і з повнотою й повноцінністю її самореалізації в інших сферах [4]. За зовнішнім боком «кар'єри» відкривається також її зворотний бік – її психофізіологічна і особистісна «ціна», майже неминучі порушення здоров'я, деструкції і деформації особистості. Науковець пропонує розглядати кар'єру як системне утворення, яке, з одного боку, створюється і постійно зазнає впливів умов середовища та індивідуальності людини, з іншого, – сама, у свою чергу, активно впливає як на оточення (середовище) життєдіяльності людини, так і на її фізичний, психічний і духовний стан.

Успішність, продуктивність роботи, задоволеність нею людини, масштаби і перспективи її розвитку як особистості залежать від того, яким чином людина будує свої відносини з роботою; як «вписує» своє заняття у багатовимірний простір свого життя, у контур власного життєвого світу; як осмислює і переживає значущість і місце своєї справи у власному життєвому самовизначенні людини, а

також масштаби, якість та перспективи її розвитку як особистості залежать від того, яким чином людина вибудовує свої взаємини з роботою, як вписує своє заняття у багатомірний простір свого життя, у контур власного життєвого світу, як осмислює і переживає значущість та місце своєї справи у власному життєвому самовизначенні [1; 3]. Задоволеність професійною діяльністю, у свою чергу, постає одним з критеріїв суб'єктивного благополуччя як основи особистісного здоров'я. Відтак, взаємини людини зі своєю професійною діяльністю можна розглядати як умову особистісного здоров'я.

Соціальні та економічні трансформації, що відбуваються упродовж останніх десятиліть в українському суспільстві значно підвищують вимоги до освітян та зумовлюють виникнення широкого кола міжособистісних та особистісних проблем, призводять до формування професійної деформації педагога і потребують кваліфікованої психологічної допомоги.

Створена М. Fařrowicz та Т. Marek Weronka модель професійного стресу розглядає професійний стрес як процес, обумовлений, з одного боку, потенційними стресогенними чинниками, пов'язаними з організацією, її структурою і правилами функціонування, а з іншого – індивідуальними ресурсами працівників, які уможливають їхню оцінку як стресогенних. Поки можливості фахівця відповідають вимогам професійної діяльності, ситуація не оцінюється ним як стресогенна. Стрес виникає тоді, коли вимоги професійної діяльності перевищують можливості фахівця, тобто є наслідком дефіциту ресурсів працівника, а сама ситуація, в якій він знаходиться, оцінюється ним як загрозлива або ж як така, що вимагає значних зусиль. Кінцевий результат появи стресу залежить від зв'язку між елементами професійного середовища (фізичні та соціальні умови праці, вимоги до виконуваних завдань, соціальні чинники поза місцем праці) та специфічними характеристиками осіб (рівень домагань, здібності, вік, стан здоров'я, досвід) [5].

З професійними стресами тісно пов'язане явище, що в різних джерелах позначається як «феномен професійного вигоряння», явище «психічного вигоряння», «синдром емоційного вигоряння» тощо. Поняття «професійне або емоційне вигоряння особистості» найчастіше вважають наслідком дії професійного стресу.

Дослідження з проблеми професійної деформації, на думку Е. Беляєвої, Л. Зубкової, були штучно виведені з поля зору вчених і тільки останнім часом чимдалі гостріше заговорили про «відхильну» поведінку вчителів, про їх професійну придатність та деформації [2]. Автори виокремлюють різні чинники, що сприяють розвитку професійних деформацій (табл. 1):

Табл. 1. Чинники, що сприяють розвитку професійних деформацій

об'єктивні чинники	суб'єктивні чинники	об'єктивно-суб'єктивні чинники
<ul style="list-style-type: none"> • соціально-економічна ситуація; • імідж і характер професії; • освітньо-просторове середовище 	<ul style="list-style-type: none"> • особистісні особливості педагога і учнів (студентів); • характер їх взаємин 	<ul style="list-style-type: none"> • система і організація професійно-освітнього процесу; • якість управління; • професіоналізм керівників

Посилаючись на дослідження сучасних педагогів з питання професійної деформації, науковці дають наступну характеристику домінуючих типів деструкцій педагогів (табл. 2).

Табл. 2.

Типи деструкцій педагога

<i>Професійно зумовлені акцентуації</i>	<i>Професійна некомпетентність</i>	<i>Професійна відчуженість</i>
<ul style="list-style-type: none"> • авторитарність • демонстративність • дидактичність • педагогічний догматизм • домінантність • педагогічна агресія • рольовий експансіонізм 	<ul style="list-style-type: none"> • інформаційна пасивність • поведінковий трансфер • консерватизм 	<ul style="list-style-type: none"> • педагогічна індеферентність • соціальне лицемірство • бюрократично зумовлена професійна безпорадність

У підсумку дослідниці підтверджують неминучість професійних деформацій, але використовуючи різноманітні особистісно орієнтовані технології корекції і засоби профілактики, можливе їх подолання. Потреба подолання професійної деформації педагога диктується тим, що від стійкості вчителя, викладача до професійної деформації у прямій залежності перебуває становлення та підтримка його професійної компетентності.

Список літератури

1. Анциферова Л. И. Развитие личности специалиста как субъекта своей профессиональной жизни. Психологические исследования проблемы формирования личности профессионала / Под ред. В. А. Бодрова. Москва : Интпсихол. АН СССР, 1991.
2. Беляева Е. Ф. Професійна деформація викладача вищої школи. Наукові записки кафедри педагогіки. 2010. Вип. 24. С. 25–32.
3. Бодров В.А. Психология профессиональной пригодности : Учебное пособие для вузов. Москва : ПЕР СЭ, 2001 511 с.
4. Толочек В. А. Профессиональная карьера как социально-психологический феномен. Москва : Изд-во «Институт психологи РАН», 2017. 262 с.
5. Fařrowicz, M., Marek, T. (1999). Werońska koncepcja źródeł stresu. W: J. F. Terelak (red.), Źródła stresu: teoria i badania. Warszawa: Wydawnictwo AKT, s. 13–22.

ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОВЕДЕНІ ПО ЗМІНІ ЗДОРОВ'Я ДІТЕЙ І ЇХ ПОТЕНЦІЙНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ У НАВЧАННІ

Погорілко І.М., вчитель фізики,
Носелівська ЗОШ І-ІІІ ст.,
вул.Центральна, 5,
с.Носелівка, Борзнянського р-ну,
Чернігівської обл.

В 1975-1976 н.р. рівень пропусків учнями занять (на графіку рожева лінія) порівняно невеликий. Найвищий – у січні місяці 3.1%. Середній показник протягом року становить 1.8%. Навіть у січні місяці показник пропусків далекий від карантинного порогу (і як правило, карантинів в той час не було).

В той час можна було легко відібрати спортсменів на районні і інші змагання (лікарі «бракували», як правило, з 30 учнів 1-2, із-за артеріального тиску і т.п.). Також, зважаючи на те, що в ті роки взимку температура була значно нижча за сучасну, 2-3% пропусків говорять самі за себе про рівень здоров'я учнів.

Після уроків і на перервах учні в чергу стояли біля турніків і спортивних брусів, захоплювались волейболом і баскетболом.

Що ж відбувається з пропусками занять учнями в наш час?

Чорна лінія графіку відповідає кількості пропусків занять учнями в 2016-2017 н.р. З нього чітко видно, що кількість пропусків різко зростає. В січні місяці вона досягла 23% і школа була закрита на карантин. Тобто, кількість пропусків зростає більше, ніж у 7 разів. Загальний показник пропусків протягом навчального року становив 7.2%, що в 4 рази більше, ніж 40 років назад.

Про стан здоров'я і рівень фізичних можливостей учнів можна, також, судити з рекордів шкільних змагань. Так, в 1975-1976 н.р. рекорд по стрибках вгору становив 1.48 м (Мицик С.), в довжину – 4.45 м (Горбонос М.), біг 100 м – 11.2 с (Никоненко О.).

Зараз претендентами на участь в районних змаганнях є 10-12 учнів (з них 35-40% лікар може «забракувати» із-за їх фізичного стану).

Рекорди шкільних змагань теж змінились не в кращу сторону:

стрибки вгору – 1.30 м (Никоненко С.), в довжину – 3.95 м (Петровець О.), біг на 100 м – 12 с (Демченко С.). Загальне зниження показників становить 12-15%.

Біля турніків і брусів черги, практично, уже немає.

Використовуючи шкільну архівну документацію і сучасні дані з пропусків занять учнями і оцінки з журналів, було встановлено цікаву залежність між станом здоров'я учнів і їх успіхами в навчанні.

Як бачимо з графіків, падіння успішності учнів почалося, приблизно, з 1980

року. Кінець 70-х і початок 80-х років – це початок широкого використання хімікатів проти колорадського жука. Це інтенсивний від'їзд молоді з села в місто, широке осушування боліт і, в зв'язку з цим, падіння ґрунтових вод.

Пропуски занять почали кардинально рости з 1986 року (ефект аварії на Чорнобильській АЕС, після аварії на АЕС учні засинали прямо на уроках).

На ефект від аварії наклались хімізація і інші негативні впливи. Стабілізувались пропуски на цифрах 5-6% починаючи з 1990 року.

Починаючи з 2005 року якісний показник навчання знижувався уже із-за посилення відтоку молоді з села. Інший чинник зниження – молоді вчителі втратили інтерес до роботи в сільській школі (відносно зниження зарплати (молодий вчитель одержує майже стільки, скільки техпрацівниця школи), відміна пільг, загальне зниження авторитету вчителя у нашому суспільстві, соціальні умови (вчителю стало важко знайти собі подружню пару, місце і спосіб проведення вільного часу) і т.п.).

Чим же ми пояснюємо такі зміни?

1.Змінами в екології (в першу чергу, хімізацією сільського господарства; проникненням антибіотиків і стимуляторів у методи вирощування продукції тваринництва)

2.Різким погіршенням якості питної води

3.Проникненням інформаційних технологій у проведення вільного часу дітей
4.Природним відбором (кращі, здоровіші представники молоді покидають село)

5.Шкідливі звички молоді (тютюнопаління і т.д.)

6.Впливом наслідків аварії на Чорнобильській АЕС

Висновок: 1.Для покращення здоров'я дітей необхідна загальнонаціональна програма, яка б враховувала всі перелічені вище фактори

2.В школах проводити більш активно програми типу «Здоровий спосіб життя»

3.Здоровий спосіб життя пропагувати на центральних каналах телебачення

Література

1.Вашків П.Г., Пастер ПЛ., Сторожук В.П., Ткач Є.І. Теорія статистики: Навчальний посібник. - К.: Либідь, 2001. - 320 с.

2. Лугінін ОС Статистика: Підручник. - К.: Центр учбової літератури, 2007. - 608 с.

3. Мармоза А.Т. Практикум з математичної статистики: Навчальний посібник. - К.: Кондор, 2009. - 264 с.

КАТЕГОРІЯ «ДОСВІД» ЯК ФАХОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

Ревенчук Валентина Василівна, к.п.н., доцент
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя

Серед педагогічних спеціальностей, які мають найбільш вагомі можливості впливу на духовний світ учнів, є професія вчителя музичного мистецтва. Пізнання музики активізує емоційну, інтелектуальну, мисленнєву сферу школярів, сприяє розвитку їх індивідуальних здібностей. Це саме та царина, яка надає неосяжні можливості індивідуальної самореалізації особистості у процесі навчання.

Тому професійна підготовка майбутнього вчителя має спрямовуватися на формування його активної життєвої позиції, здатності виконувати гуманістичну просвітницьку функцію, схильності до власної творчості у фаховій діяльності та бажання всіляко підтримувати потенційні творчі можливості дітей.

Загальновідомим є факт, що професія вчителя музичного мистецтва має комплексний характер. Він повинен добре володіти музичним інструментом, власним голосом та технікою диригування. Однак ці основні уміння мають поєднуватися і утворювати комплекс, адже в одному уроці поєднуються уміння вчителя співати, грати на музичному інструменті й акомпанувати власному співу, керувати співом учнів і спостерігати за класом, водночас читати ноти з листа і за необхідності творчо змінювати фактуру акомпанементу тощо; при цьому тонко «відчувати» плин часу і дотримуватися заздалегідь визначеної структури уроку. Це дуже непросто. Тому ще у процесі навчання у студента мають сформуватися уявлення про майбутню професійну діяльність.

Спеціальна підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва має бути зорієнтована не лише на освоєння технології музично-виконавської творчості, причому кожної зокрема. Вона повинна спрямовуватися на формування у студента досвіду музичної діяльності.

Що таке «досвід музичної діяльності»? Досвід як якість особистості майбутнього вчителя формується у процесі навчання музики та певним чином узагальнює вже здобуті знання, навички, уміння, звички тощо [2, с. 82]. Здобуті знання й уміння застосовувати їх на практиці виступають головним механізмом набуття досвіду. Складовими одиницями цього індивідуально-особистісного досвіду є сукупність різних досвідів (інтелектуального, пізнавального, морального, естетичного, професійного, життєвого, культурного), які характеризують життєву практику майбутнього вчителя [1, с. 25-26].

Тобто категорія «досвід» є складним комплексним поняттям, яке характеризує особистість студента як майбутнього вчителя музичного мистецтва та включає його теоретичну обізнаність; сформованість музично-виконавських, інтерпретаційних та комунікативних умінь; усвідомлення

музичної творчості як засобу комунікації з учнями, засобу художнього впливу на них. Відтак досвід музичної діяльності має ознаки як художності, так і творчості.

Студент має усвідомити, що професія вчителя музичного мистецтва є творчою. Орієнтиром професійної діяльності є навчальна програма, а вибір музичних творів, їх компоновання, спосіб подачі, вибір методів роботи з учнями – все це залежить від вчителя. Тому під час навчання студент має зрозуміти, що *тільки йому* надається пріоритетне право вибору стратегії поведінки в кожному окремому випадку організації навчальної взаємодії з учнями. І ця стратегія має бути правильною, тобто націленою не лише на подачу теоретичного матеріалу, а на розвиток учнів, пробудження в них інтересу до пізнання музики, всіляке залучення до творчості, пошуку, самовиявлення у процесі музичної діяльності тощо.

За О.Ребровою, досвід виступає чинником підвищення якості освіти, оскільки впливає на розвиток та утворення таких якостей ментального характеру як: *творча самостійність* (тобто здатність студента концентрувати власні творчі ресурси як у процесі інтерпретації музичних творів, так і у процесі реалізації майбутньої художньо-педагогічної діяльності), *виконавська та емоційно-образна мобільність* (тобто уміння інтерпретувати різні за змістом, стилем та жанром музичні твори; здатність вирішувати різноманітні художньо-творчі ситуації, які виникатимуть у майбутній професійної діяльності), *комунікативність* (тобто здатність до спілкування з художніми творами, уміння виявляти толерантність, повагу до інших тощо), *духовність* (тобто прагнення впливати засобами мистецтва на духовний світ учнів). Різні види та складові індивідуально-особистісного досвіду мають співвідноситися з художньо-педагогічними компетентностями, які мають сформуватися у майбутнього вчителя музичного мистецтва: когнітивна (мистецькі знання), виконавська (уміння виконувати музику), мобілізаційна (уміння мобілізуватися для створення проектів, інновацій тощо), соціокультурна (прагнення впливати на духовний світ учнів) [3, с. 33-34].

При безсумнівній важливості зазначених художньо-педагогічних компетентностей, на наш погляд, системо утворюючим моментом є музично-виконавська компетентність, музично-виконавський досвід, адже професійність вчителя учні будуть оцінювати за його музично-виконавськими можливостями. Музично-виконавську компетентність майбутнього вчителя музичного мистецтва можна визначити як схильність до збагачення власного досвіду шляхом систематичного розширення кола знань, вдосконалення виконавських умінь, розвиток витонченого художнього смаку тощо. Досягнення студентом у процесі навчання певного рівня компетентності стане у майбутній практичній діяльності тим підґрунтям, на основі якого буде формуватися його художньо-педагогічний професіоналізм.

Отже, викладене вище дозволяє стверджувати, що категорія «досвід» може використовуватися у якості фахової характеристики особистості майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Список літератури

1. Зязюн І.А. Сугестологічна природа психологічного досвіду особистості. *Психологія і особистість*. 2015. №1(7). С. 10-29.
2. Платонов К.К. Структура и развитие личности. М.: Наука, 1986. 354 с.
3. Реброва О.Є. Теорія та методика формування художньо-ментального досвіду майбутнього учителя музичного мистецтва та хореографії: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук: 13.00.02, 13.00.04. Київ, 2013. 46 с.

ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА У ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Рибалко Л.М.

д.пед.н., ст.н.сп., завідувач кафедри фізичної культури та спорту

Пермяков О.А.

к.пед.н., доцент, доцент кафедри фізичної культури та спорту

Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»

Однією з найбільших цінностей людини визнається її здоров'я. Тому проблема його збереження, зміцнення як у підростаючого покоління, так і у дорослих є першочерговою у політиці держав із розвинутою економікою. Але, як свідчать дані аналізу літератури, рівень здоров'я українців суттєво поступається розвинутим країнам світу.

В Україні проблемі здоров'я учнівської, студентської молоді, дорослих, його зміцнення та збереження приділяється велика увага, про що говорить низка документів і нормативно-правових актив: Концепція загальнодержавної соціальної програми «Формування здорового способу життя молоді України», Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року, Указ Президента України «Про Національну стратегію з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація», Державна програма «Освіта» («Україна ХХІ століття»), Закон України «Про вищу освіту».

Значну частину свого життя людина проводить у закладах освіти: від дошкільного віку до юності. Тому сучасний заклад освіти має бути не лише місцем для навчання, а й освітнім середовищем, де вихованці відчують себе комфортно, захищеними і у безпеці. Це буде сприятиме їх успішній соціалізації, повноцінному фізичному і психологічному розвитку [5, с. 159]. Але освітнє середовище сучасного навчального закладу неповною мірою виконує функції збереження та зміцнення здоров'я дітей і молоді, тому що в освітніх закладах усіх рівнів не створено необхідної системи формування, збереження і зміцнення здоров'я учнівської молоді [1, с. 60; 4, с. 32]. Тому одним із основних завдань Національної стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року є створення безпечного освітнього середовища в закладах освіти для формування гармонійно розвинутої, фізично досконалої особистості з позитивною мотивацією на здоровий спосіб життя, відповідальним ставленням як до власного здоров'я, так і до здоров'я оточуючих.

Аналіз наукової літератури показав, що у вітчизняних педагогічних дослідженнях вченими розглядаються різні аспекти формування здоров'язбережувального освітнього середовища. Так, М. Безруких, В. Беспалько, В. Вишневський, Н. Завидівська, В. Коваленко, В. О. Момот, О. Омельченко, Л. Рибалко розглядають питання чинників формування здоров'язбережувального

освітнього середовища; Н. Башавець, Ю. Драгнев, Г. Мешко, О. Митчик, Ю. Мосейчук, Л. Руденко, О. Свиридчук акцентують увагу на визначенні аспектів управління процесом формування здоров'язбережувального освітнього середовища, досліджують потенціал здоров'язбережувального освітнього середовища під час формування культури здоров'я майбутніх учителів фізичної культури, характеризують здоров'язбережувальне освітнє середовище як чинник продуктивного розвитку особистості в освітньому процесі, обґрунтовують показники здоров'язбережувального середовища; М. Безрук, Н. Бібік, Д. Журавльов, Г. Зайцев, О. Іонова, Ю. Науменко, Л. Омельченко, О. Савченко окреслюють педагогічні умови створення та реалізації здоров'язбережувального середовища від особливостей того чи іншого загальноосвітнього закладу.

Здоров'язбережувальне освітнє середовище складне, багатовимірне і багатоаспектне структурне поняття. Існує багато трактувань даного поняття. У цілому його можна розглядати як «сукупність компонентів та спеціально створених організаційно-педагогічних умов, які у поєднанні й взаємодії між собою сприяють формуванню ціннісного ставлення до власного здоров'я, довколишнього світу в учнів та забезпечують їхню готовність до ведення здорового способу життя» [2, с. 40].

Аналіз психолого-педагогічної літератури показав, що науковці досліджують здоров'язбережувальне середовище різних типів закладів освіти: дошкільних, початкових, загальноосвітніх, вищих навчальних закладів. В якості прикладу наведемо деякі визначення цього поняття.

О. Безносок вважає, що здоров'язбережувальне середовище навчального закладу - це «своєрідна модель підсистеми освітнього середовища з органічним поєднанням форм, методів, напрямів роботи педагогічного колективу, яка забезпечує належну організацію різних видів діяльності дошкільників, спрямованих на формування свідомого ставлення до власного здоров'я й здоров'я інших, розвиток рухової активності дітей, забезпечення зміцнення та збереження здоров'я» [1, с. 59].

С. Дудко здоров'язбережувальне середовище початкової школи визначає як «навчальне середовище, в якому забезпечується усвідомлення здорового способу життя, відповідальне ставлення до довкілля, свого здоров'я і здоров'я оточуючих, контролюються всі складники здоров'я шляхом формування цілісності свідомості, здоров'язбережувальної компетентності суб'єктів освітнього процесу» [4, с. 32].

На думку Г. Мешко здоров'язбережувальне середовище загальноосвітньої школи – це «середовище, яке спеціально створюється в системі освіти та охоплює сукупність певних умов, здоров'язбережувальних технологій, що використовуються навчальним закладом та спрямовані на збереження і зміцнення здоров'я дітей, на покращення їх настрою та самопочуття, функціонування стану організму, підвищення адаптаційних можливостей учнів та формування мотивації на здоровий спосіб життя» [5, с. 158].

Деякі вчені вважають, що здоров'язбережувальне освітнє середовище вищого навчального закладу ми розглядаємо як цілеспрямовану систему умов навчальної діяльності, що не шкодить здоров'ю; застосування активних форм і методів

навчання, спрямованих на збереження й зміцнення здоров'я учасників педагогічного процесу; наявність комфортної психологічної атмосфери під час навчальних занять; обізнаність педагогів і студентів зі способами збереження здоров'я і дотримання ними здоров'язбережувальної поведінки; вироблення в майбутніх фахівців ціннісного ставлення до свого здоров'я і здоров'я вихованців.

Зрозуміло, що існують й інші трактування даного поняття. Але зазначимо, що так чи інакше усі вони підкреслюють необхідність забезпечення збереження і зміцнення здоров'я учнів і студентів при створенні здоров'язбережувального освітнього середовища навчального закладу. Тому, на наш погляд, головною метою здоров'язбережувального освітнього середовища є забезпечення учнівської молоді високим рівнем соціального, фізичного, психічного і духовного здоров'я; засвоєння ними знань, умінь і навичок з формування, збереження і зміцнення як власного здоров'я, так і здоров'я оточуючих; орієнтація на ведення здорового способу життя; формування у них здоров'язбережувальної компетенції; виховання культури здоров'я.

Основними завданнями здоров'язбережувального освітнього середовища є: формування і розвиток позитивної мотивації молоді на здоровий спосіб життя; організація життєдіяльності учнівського (студентського) колективу навчального закладу на засадах здоров'язбереження; забезпечення відповідних санітарно-гігієнічних умов життєдіяльності суб'єктів навчально-виховного процесу; створення позитивного психологічного мікроклімату в учнівському (студентському) колективі, здорових відносин учнів і студентів, педагогів, батьків; забезпечення психологічного супроводу розвитку та виховання учнів і студентів у колективі.

До основних характеристик здоров'язбережувального освітнього середовища відносять: а) усвідомлення усіма суб'єктами навчально-виховного процесу (педагогами, адміністрацією навчального закладу, батьками та ін.) цінності здоров'я вихованців; б) здоров'язбережувальними та здоров'яформувальними повинні бути зміст освіти, форми, методи й засоби її реалізації, а також умови, у яких здійснюється освітній процес; в) позитивне ставлення до освітнього процесу всіх його учасників; г) ефективність педагогічної взаємодії внаслідок емоційного благополуччя її учасників; д) позитивний вплив освітнього процесу на розвиток фізичного і психічного здоров'я його учасників.

Формування здоров'язбережувального освітнього середовища залежить від типу навчального закладу і інших факторів. Очевидно, що структура і компоненти здоров'язбережувального освітнього середовища різних типів навчальних закладів будуть відрізнятися, хоча існують загальні підходи при створенні освітнього середовища: це облік інфраструктурі, матеріально-технічної бази навчального закладу, організації здоров'язбережувальної діяльності педагогів, відбір і використання здоров'язбережувальних технологій та ін. Функціонування здоров'язбережувального освітнього середовища навчального закладу буде більш ефективним, якщо дотримуватися таких організаційно-педагогічних умов: підвищення готовності педагогів до формування здоров'язбережувального середовища навчального закладу; впровадження здоров'язбережувальних

педагогічних технологій у навчально-виховний процес; активізація співпраці з батьками щодо формування здоров'язбережувального середовища навчального закладу.

Досліджено, що до дидактичних умов формування здоров'язбережувального освітнього середовища закладу освіти відносяться: спрямованість змісту навчання та навчально-методичного забезпечення на формування здоров'язбережувальної компетенції учня и студента; зміцнення здоров'я учнів і студентів засобами дидактично адаптованої матеріально-технічної бази навчального закладу; застосування в освітньому процесі сучасних здоров'язбережувальних технологій, моделей, методик, методів і прийомів; проведення моніторингу впливу здоров'язбережувального освітнього середовища на рівень володіння здоров'язбережувальною компетентністю, стан фізичного, психічного, соціального, духовно-морального здоров'я учнів і студентів.

Таким чином, формування і функціонування здоров'язбережувального освітнього середовища сприяє зміцненню здоров'я підростаючого покоління, формуванню здорового способу життя та здоров'язбережувальної компетентності і культури здоров'я. Перспективи подальших досліджень бачимо у розробці основних напрямів управління процесом формування здоров'язбережувального освітнього середовища в умовах закладу вищої освіти.

Список літератури:

1. Безносьок О. О. Здоров'язбережувальні технології в закладах вищої освіти. Гуманітарний вісник Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка : зб. наук. праць / гол. ред. Л. М. Рибалко. Полтава : ПолтНТУ імені Юрія Кондратюка, 2019. Вип. 5-6. С. 58 – 74.

2. Бережна Т. Моделювання здоров'язбережувального навчального закладу: обґрунтування структури і критеріїв. Рідна школа. 2016. № 1. С. 37 – 42.

3. Вітюк В. В. Підготовка педагогів до створення здоров'язбережувального освітнього середовища у системі післядипломної освіти. Формування інноваційного здоров'язбережувального освітнього середовища: досвід проектування і реалізації : матеріали круглого столу /упор. Н. А. Поліщук. Луцьк : ВШПО, 2018. С. 8 – 12.

4. Дудко С. Г. Дидактична модель формування здоров'язбережувального навчального середовища початкової школи. Постметодика. 2014. № 3. С. 31 – 34.

5. Мешко Г. М. Формування здоров'язбережувального освітнього середовища як аспект діяльності керівника загальноосвітнього навчального закладу. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота / гол. ред. І.В. Козубовська. Ужгород: УНУ, 2017. Вип. 1 (40). С. 157 – 160.

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ В ХАРКІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Рибалова Ольга Володимирівна, канд. техн. наук, доцент, доцент,
Національний університет цивільного захисту України

Шароватова Олена Павлівна, канд. пед. наук, доцент, доцент
Національний університет цивільного захисту України

Бондаренко Олександр Олексійович, викладач,
Національний університет цивільного захисту України
м. Харків, Україна

Останніми десятиріччями зелений туризм затвердився на міжнародному ринку як високоприбуткова галузь світової економіки, яка для багатьох країн світу виступає потужним джерелом надходжень до національного бюджету. Враховуючи положення законодавчо закріплених напрямів розвитку туризму в Україні, загальнодержавної та регіональної Програм розвитку галузі, її сучасні тенденції та прогнози, комплексна оцінка якості рекреаційних ресурсів Харківської області з метою впровадження зеленого туризму є конче актуальною.

Країни, що розвиваються, дедалі більше розглядають туризм як можливість урізноманітнити свою економіку, стимулювати інвестиції й отримати доходи в іноземній валюті. Туризм може бути вигідною та менш інтенсивною в сенсі ресурсоспоживання альтернативною вирощуванню якоїсь однієї прибуткової аграрної культури або розвитку традиційних галузей промисловості на кшталт гірничо-видобувної, нафтової чи переробної [1].

Зростання незадоволення забрудненими містами сприяє відмові від традиційного для другої половини минулого століття високо стандартизованого масового туризму, що сприяє розвитку зеленого туризму[2].

Стійкий, екологічний або зелений туризм, терміни які використовуються для даного виду туризму паралельно, в залежності від туристського регіонального ринку, по суті являє собою подорож, що допомагає туристам глибше пізнати унікальність відвідуваних місць, усвідомити їх культурологічну, розвиваючу та виховну функцію за умов збереження цілісності відвідуваних екосистем, створення економічних переваг для цих місцевостей, додержання режиму охорони і відтворення ресурсів. Головною метою подорожі виступає науково-пізнавальний інтерес до навколишнього природного середовища, його спостереження та охорона. Особливу зацікавленість при даному виді туризму становлять території, що знаходяться під охороною, унікальні об'єкти природи і території, які ще не задіяні людською діяльністю.

Впродовж минулого десятиріччя органи управління в галузі туризму, екологи, науковці стали вбачати в екотуризмі засіб як для уникнення певних негативних наслідків туризму, так і для розвитку міжнародного обміну, створення робочих місць і стимулювання інвестицій. За визначенням Міжнародного товариства з

екотуризму, яке базується у Вермонті, екотуризм є “відповідальним подорожуванням до природних районів, яке зберігає довкілля та підтримує добробут місцевого населення”.

Екотуризм, у широкому сенсі, є одним з найстрімкіше зростаючих сегментів індустрії туризму. За оцінкою Міжнародного товариства з екотуризму, ця форма подорожування щороку зростає на 20% (порівняно з 7% для туризму взагалі).

В усьому світі уряди створюють у цінних природних районах національні парки та заповідні території, охороняючи їх від екологічно руйнівних видів діяльності, таких як, наприклад, сільське господарство. Найбільше зростання екотуризму спостерігається в місцях з найбільшою кількістю заповідних територій.

По ступеню забезпеченості рекреаційними територіями Україна займає одне з провідних місць в Європі, але сучасне використання цих територій має негативні тенденції, які виявляються в зменшенні рівня рентабельності оздоровчих і рекреаційних установ (коефіцієнт використання складає 0,25-0,30), нерегульованості процесів освоєння рекреаційних територій по інших призначеннях (житлове і дачне будівництво), і т.п. Використання рекреаційних ресурсів в містах і приміських регіонах на сьогодні відбувається стихійно, без урахування екологічної ситуації, яка, з одного боку – утворює негативний вплив на здоров'я населення, яке відпочиває, з іншого – перевищуються допустимі навантаження на екосистеми. Крім того, неорганізований відпочинок і туризм негативно впливає на розвиток туристичного бізнесу і не приносить можливого прибутку до бюджету регіону.

Для забезпечення охорони туристичних ресурсів України, їх збереження та відновлення, раціонального використання, забезпечення безпеки туризму, конституційних прав громадян на відпочинок необхідно проведення науково-дослідних, проектних та пошукових робіт з актуальних проблем розвитку рекреаційно-туристичних районів, та проведення комплексних досліджень території на предмет визначення диференційованих норм навантаження на ландшафтно-екологічні та історико-культурні ресурси туризму, облаштування туристичної інфраструктури у мережі міжнародних транспортних коридорів, що пролягають територією держави.

Визначення рекреаційного потенціалу області на основі комплексної оцінки якості довкілля є дуже актуальною задачею для залучення інвестицій в розвиток туристичної галузі.

В роботі [3] дана комплексна оцінка рекреаційних ресурсів Харківської області на основі обчислення показників: комплексна оцінка якісного стану водних об'єктів та атмосферного повітря; прийнятність потенційного ризику здоров'ю населення; наявність поверхневих вод; лісові ресурси; природно-заповідний фонд. З метою визначення територій Харківської області, привабливих для рекреаційного використання та розвитку зеленого туризму зроблена експертна оцінка за наступними показниками: наявність баз відпочинку; наявність історичних пам'яток; пейзажність.

На території Харківської області налічується 8 рекреаційних зон загальною площею 443,2 тис. га. Головні території відпочинку концентруються навколо річок Сіверський Донець і Оскіл, водосховищ та озер. На цих ділянках водних об'єктів повинні бути забезпечені нормативи бактеріального забруднення як головного фактора безпечної рекреації на воді.

Аналіз сучасних методів комплексної оцінки стану довкілля показав, що найбільш перспективним є оцінка потенційного ризику здоров'ю населення, заснована на логарифмічній залежності від рівнів впливу забруднюючих речовин і дозволяє адекватно інтегрувати їх, тому що представляє імовірну характеристику появи рефлекторних реакцій організму й інших шкідливих ефектів.

На основі розрахунків потенційних ризиків здоров'ю населення в залежності від якості водних об'єктів та атмосферного повітря дано оцінку сумарного ризику здоров'ю населення Харківської області. Узагальнена величина ризику складає 0,429, що відповідає 3 класу з значним впливом на стан здоров'я населення. Найгірший стан навколишнього середовища спостерігається в Вовчанському та Харківському районах. Таким чином, в останні роки загальне антропогенне навантаження на довкілля має тенденцію до зменшення, але загалом нинішню екологічну ситуацію не можна вважати задовільною.

Рангування адміністративних районів Харківської області за показником привабливості для туризму та відпочинку виявило найбільш привабливі території для подальшого розвитку зеленого та екотуризму, будівництва баз відпочинку, пансіонатів та таборів для школярів. Це наступні адміністративні райони: Чугуївський, Вовчанський, Харківський, Краснокутський, Зміївський, Красноградський, Ізюмський.

Природні умови і кліматичні особливості Чугуївського району, наявність бальнеологічних ресурсів, які досі ще не використовуються у повному об'ємі, велика кількість історико-культурних, археологічних та архітектурних пам'яток обумовлюють перспективність розвитку туризму та рекреаційної діяльності з метою соціально – економічного розвитку регіону та оздоровлення населення [4].

За забезпеченістю водними ресурсами Чугуївський район відноситься до середньо забезпечених в порівнянні з іншими районами Харківської області.

Аналіз динаміки забруднення водних об'єктів басейну р. Сіверський Донець показав, що, незважаючи на спад виробництва та зниження скиду стічних вод промисловості, якість води значно не покращилася, а за деякими показниками спостерігається зростання забруднення, оскільки суттєво не покращився стан охорони вод. Необхідним є аналіз сучасного стану природоохоронної діяльності в межах Чугуївського району з розробкою науково-обґрунтованих рекомендацій щодо її покращення.

Результати розрахунків потенційного ризику здоров'ю населення на основі даних натурних досліджень за якістю поверхневих вод в Чугуївському районі Харківській області показали небезпечність використання для рекреації річки Уди та річки Сіверський Донець в м. Чугуїв (3 клас якості), через можливість виникнення важких хронічних ефектів для здоров'я рекреантів.

Видовий склад риб свідчить про перспективність використання дослідженої ділянки водотоку для аматорського рибальства, але встановлена зараженість риб небезпечними для людини переносниками зоонозних інфекцій і інвазій може суттєво обмежити ці можливості.

Сучасна епізоотична ситуація, що склалася в басейні р. Сіверський Донець на території Чугуївського району у відношенні епідеміологічно-небезпечних захворювань, фактором передачі яких є гідробіонти, є достатньо напруженою та має тенденцію до розширення ареалу збудників.

Основними причинами забруднення поверхневих вод Чугуївського району є скиди неочищених та недостатньо очищених стічних вод підприємств комунального господарства і промисловості. Актуальним залишається необхідність визначення впливу дифузних джерел забруднення на стан поверхневих вод Чугуївського району як одного з суттєвих чинників впливу.

Більш детальні дослідження в попередні роки щодо екологічної безпеки рекреаційного водокористування водотоками Харківської області показали, що в Чугуївському районі склалася небезпечна ситуація, що вимагає невідкладності проведення додаткових досліджень з аналізу причин погіршення якісного стану рекреаційних ділянок водних об'єктів та збільшення інфекційної захворюваності населення.

Список літератури

1. Susan C. Stonich, "Political Ecology of Tourism", *Annals of Tourism Research*, vol. 25, no.1 (1998), 25
2. Лайза Местні, Зміна орієнтирів міжнародного туризму. // В кн.: *Стан світу 2002.* – К.: Інтелсфера, 2002. – с. 110-137
3. Рибалова О.В., Шароватова О.П., Бондаренко О.О. Визначення рекреаційного потенціалу Харківської області / *The 6th International scientific and practical conference "Dynamics of the development of world science"* (February 19-21, 2020) Perfect Publishing, Vancouver, Canada. 2020. p.953-962
4. Рибалова О.В., Росколотько А.В. Коробкіна К.М. Привабливість Чугуївського району Харківської області для туризму та рекреаційного використання за історичними і природними умовами / *The 6 th International scientific and practical conference "Scientific achievements of modern society"* (February 5-7, 2020) Cognum Publishing House, Liverpool, United Kingdom. 2020. 1127 - 1137 p.

ЛІНГВОСЕМІОТИКА ЖІНОЧОГО ОБРАЗУ В СУЧАСНІЙ АМЕРИКАНСЬКІЙ МУЛЬТИКУЛЬТУРАЛЬНІЙ ПРОЗІ

Романенко Вікторія Геннадіївна
Аспірантка кафедри англійської і німецької філології та перекладу
імені професора І. В. Корунця
Київський національний лінгвістичний університет

Художній образ постійно знаходиться у центрі уваги вітчизняних та зарубіжних лінгвістів, про що свідчать численні праці науковців у семіотичному аспекті (Л.І. Белехова, С.В. Волкова, Т.Ю. Горчак, М. Епштейн О. Лосєв В.І. Карасик, Н.В. Слухай) лексико-семантичному (М.В. Нікітін), лінгвосеміотичному (Н.І. Андрейчук, С.В. Волкова).

У світлі лінгвосеміотики художній образ розглядається як особливий лінгвокультурний код який маніфестує кореляцію знаків у тексті із індивідуальним соціокультурним досвідом людини (Головня, 2008, с. 6). Релевантним для нашого дослідження художнього образу жінки у сучасній американській мультикультуральній прозі є визначення художнього образу персонажа як кумулятивного когнітивно-семіотичного конструкту, що відображає особливий тип особистості і виступає етнокультурним типажем, поведінка і вчинки якого регулюються укоріненими світоглядними позиціями, притаманними представникам певного етносу, і якому властиві риси людини сучасності, котра адаптується до життєвого світу американського суспільства і виявляє себе типажною особистістю (Волкова, 2016, с. 4).

Образ постає результатом кодування інформації про навколишній світ за допомогою мовних знаків. Ч.С. Пірс стверджував, що інтерпретація знаків вимагає від реципієнта певного когнітивного процесу (Пірс, 2000, с. 145). Утворення знаків у свідомості людини віддзеркалює її суб'єктивне сприйняття, фонові знання та досвід.

Образи актуалізуються та функціонують у тексті, який виступає середовищем існування базових кодів – мовних позначень об'єктів навколишнього світу (Левицкий, 1998, с. 12). Завдяки поєднанню деяких базових кодів відбувається утворення лінгвокультурного коду – “певним способом бачення світу, способом його осягнення” (Андрейчук, 2010, с. 48), який є різновидом культурного коду, що формує національно-культурний простір людини та організовує певні передумови для комунікації.

Нашу увагу сфокусовано на лінгвосеміотиці жіночих образів і засобах її реалізації в американських прозових текстах сучасних письменниць різного походження (Дж. К. Оутс – письменниця американського походження, Т. Моррісон – африканського походження).

В.В. Красних (2002) стверджує, що між кодами культури немає меж, а з позиції філогенезу і процесу окультурації людиною навколишнього середовища

світу соматичний код визначає просторовий, просторовий накладається на часовий тощо (Красних, 2002, с. 234). Прикладом такої семіотичної моделі слугує у нашому дослідженні жіночий образ-символ матері. Так у фрагменті роману “Beloved” сучасної американської письменниці Тоні Моррісон “*Unless carefree, mother love was a killer*” (Morrison, 1991, p. 193) описано вбивство рідної дитини. Символічне значення образу-символу матері у тексті роману трактуємо як смертельну любов, трагічну долю і це маніфестовано словосполученням *love was a killer* (духовний код). Вбивство рідної дитини для неї є досить тяжким, що марковано прийменником *unless* (просторовий код), а використання минулого часу *was* (часовий код) вказує на те, що Сеті не відпустила минуле.

В романі “We were the Mulvaneys” американської письменниці Джойс у риторичному запитанні молодшого брата Джадда “*Did you know, Marianne: how by breaking the code that day, you broke it forever? For us all?*” (Oates, 1997, p. 242) описані наслідки зґвалтування та вигнання Маріанни з рідної домівки. Дієприслівник та іменник *breaking the code* (соматичний код) ідентифікують втрату дівочої цноти, а маркери часу *that day, forever* (часовий код) вказують на те, що наслідки жакливої ночі не виправити ніколи. Образ пташки (біоморфний код), про яку йдеться у коментарі, постає символом дівчини, яка вирвалася із-під батьківського контролю, а клітка (предметний код) – символом рідної домівки. Маріанна була вигнана своїми батьками із рідної домівки, що змусило її характер бути витривалим

Перспективою дослідження є розробка принципів конструювання семіотичних моделей жіночих образів на матеріалі сучасних американських мультикультуральних прозових текстів.

Список літератури

1. Головня, А. (2008). Лінгвокультурний простір художньої прози Редьярда Кіплінга (Автореф. дис. канд. філол. наук). Донецьк: Донецький нац. ун-т.
2. Волкова, С. (2016). Міфолорний простір англомовних амерідіанських художніх текстів: когнітивно-семіотичний і наративний аспекти (Автореф. дис. докт. філол. наук). Київ: Київський національний лінгвістичний університет.
3. Пирс, Ч. (2000). Избранные философские произведения. Москва: Лого
4. Левицкий А. (1998). Функциональные подходы к классификации единиц современного английского языка. Киев: Киев. гос. лингв. ун-т.
5. Андрейчук, Н. (2010). Методологічні засади аналізу лінгвокультурних кодів у мовній картині життєвого світу людини. *Гуманітарний вісник : всеукр. зб. наук. пр. 16, ч.(1): Проблеми сучасної лінгвістики.* – С. 43–49.
6. Красных, В. (2002). Этнопсихолінгвістика и лингвокультурология. Москва: Гнозис.
7. Morrison, T. (1991). *Beloved*. New York: Alfred A. Knopf.
8. Oates J. (1997). *We were the Mulvaneys*. New York: Plum.

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНО-ІНФОРМАЦІЙНА СИСТЕМА ФУНКЦІОНУВАННЯ ЕКОТОНІВ ЗАХИСНОГО ТИПУ

Руда Марія, к.т.н., асис.

Національний університет «Львівська політехніка»

Система управління екологічною безпекою природних і антропогенно модифікованих екотонів захисного типу є складною комплексною проблемою, вирішення якої спрямоване на забезпечення безпечного функціонування залізничних шляхів, яке визначається усіма процесами, що супроводжують їхнє існування (життєдіяльність, продуктивність, обмін і потоки речовин). Забезпечення абсолютної екологічної безпеки (принцип нульового ризику) потребує значних матеріальних затрат. У зв'язку з цим, система управління екологічною безпекою екотонів захисного типу базується на принципі прийнятного ризику, а індикаторами рівня екологічної безпеки є показники стійкості і екологічного потенціалу екотонів та їх рівень життєздатності [1-3].

Створення умов, які б перешкоджали негативному впливу антропогенної діяльності на шляхах залізничного транспорту реалізується через збалансоване ресурсокористування, планування і конструювання та оптимізацію екотонів захисного типу [4-8]. Оптимізація здійснюється шляхом цілеспрямованого управління процесами і явищами різного генезису для підтримання стану внутрішньої динамічної рівноваги між структурними компонентами екотонів і можливостями саморегулювання і самовідновлення. Такі підходи відповідають принципам теорії біотичної регуляції навколишнього природного середовища [9], згідно з якою управління та відновлення внутрішнього балансу здійснюється природною біотою чи ценопопуляцією.

Теоретичною основою управління природними і антропогенно-модифікованими екотонами захисного типу розроблена І.П. Герасимовим концепція про взаємозв'язок і взаємодію між компонентами природного географічного середовища, особливо ускладнених під впливом їх господарського використання [10]. Основним завданням при обґрунтуванні заходів щодо екотонів захисного типу є розв'язання проблеми забезпечення цілісності і оптимальної структури екотону. Оптимізація структури базується на принципі відповідності антропогенного впливу на шляхах залізничного транспорту особливостям природних і антропогенно модифікованих екотонів. Ці особливості визначають певні ліміти для освоєння відводів на залізничних шляхах, а також ценопопуляцій в залежності від типу лісорослинних умов.

Інформаційна система має ієрархічний рівень структури, потоки інформації та систему прямих і зворотних зв'язків і ґрунтується на гіпотезі про те, що зміни у системі зумовлені цими зв'язками. Отримання кінцевого результату – є функцією параметрів окремих блоків системи, якими необхідно керуватися при обґрунтуванні та прийнятті управлінських рішень щодо еколого-економічного розвитку екотонів захисного типу на шляхах залізничного транспорту. Система складається із таких блоків:

– екологічний аудит, який включає ідентифікацію екотонів і оцінювання їх стану, встановлення рівня антропогенно навантаження на шляхах залізничного транспорту, характеристику існуючих екологічних ризиків, прогнозування їх виникнення і розвитку;

– екологічне проектування, спрямоване на планування і конструювання (розроблення проектів) структурно-функціональної організації екотонів захисного типу, в яких обґрунтовані управлінські рішення (заходи і ресурси) для максимізації захисної ефективності та життєдіяльності;

– екосистемний моніторинг, завданням якого є контроль за реакцією екотонів захисного типу на реалізовані проекти (управлінські рішення);

– бази і банки даних з використанням ГІС технологій.

Список літератури

1. Приходько М. М. Екологічна безпека природних і антропогенно модифікованих геосистем : монографія / М. М. Приходько. – К. : Центр екологічної освіти та інформації, 2013. – 201 с. – ISBN 978-966-8670-89-3.

2. Екологічний потенціал наземних екосистем / М. Г. Голубець, О. Г. Марискевич, Б. О. Крок [та ін.]; за ред. М. Г. Голубця. – Львів : Поллі, 2003. – 180 с. – ISBN 966-7307-13-2.

3. Голубець М. А. Стійкість і стабільність – важливі ознаки живих систем / М. А. Голубець, Й. В. Царик // Ойкумена. – 1992. – № 1. – с. 21-26.

4. Позаченюк Е. А. Территориальное планирование / Е. А. Позаченюк. – Симферополь : Доля, 2003. – 383 с.

5. Позаченюк Е. Конструктивная направленность современной географии / Е. Позаченюк // Стан і перспективи розвитку конструктивної географії : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої десятиріччю заснування кафедри конструктивної географії і картографії (Львів-Ворохта, 6-8 травня 2010 р.). – Львів : Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2010. – С. 148-160.

6. Позаченюк Е. А. Теоретические проблемы ландшафтного планирования / Е. Позаченюк // Актуальные проблемы ландшафтного планирования : материалы Всероссийской научно-практической конференции (13-15 октября 2011 г., Москва). – М. : Изд-во Московского ун-та, 2011. – С. 25-29. – ISBN 978-5-211-06258-0.

7. Приходько М.М. Наукові підходи до планування і конструювання екологічно безпечних геосистем // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. Серія: географія. – Тернопіль: СМП «Тайп», 2012 – № 3 (випуск 33). – С. 149-159.

8. Приходько М. М. Збалансоване ресурсокористування (теоретичний аспект) / М. М. Приходько, М. М. Приходько (старший), Н. Ф. Приходько, Л. С. Косило // Екологічна безпека та збалансоване ресурсокористування : науково-технічний журнал. – Івано-Франківськ : Симфонія форте, 2012. – № 2 (6). – С. 92-96.

9. Горшков В. Г. Физические и биологические основы устойчивости жизни / В. Г. Горшков. – М. : ВИНТИ, 1995. – XXVIII. – 472 с.

10. Герасимов И. П. Конструктивная география : цели, методы, результаты / И. П. Герасимов // Известия ВГО. – 1966 – № 5. – С. 389-403.

ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ЩОДО ПОРЯДКУ ПРОВЕДЕННЯ РУБКИ ЛІСУ: ЗАКОНОДАВЧІ ІНІЦІАТИВИ

Савчук Олена Олександрівна
к.ю.н., асистент кафедри екологічного права
Національного юридичного університету ім. Я. Мудрого
науковий співробітник НДІ правового забезпечення
інноваційного розвитку Національної академії правових наук

Любчич Анна Миколаївна
к.ю.н., учений секретар НДІ
правового забезпечення інноваційного розвитку
Національної академії правових наук

Заготівля деревини в порядку проведення рубок головного користування та рубок, пов'язаних із веденням лісового господарства, проводиться власниками лісів і постійними лісокористувачами, яким у встановленому порядку надано це право (ст. 37 ЛК України)[1]. Словосполучення «рубка лісу» визначено у нормативному документі ДСТУ 3404-96 «ЛІСІВНИЦТВО. Терміни та визначення», як рубання та видалення дерев з лісу [2]. Питання щодо проведення рубок головного користування, поліпшення якісного складу лісів регулюються нормативно-правовими актами з ведення лісового господарства (ст. 37 ЛК України), перелік яких названо вище.

Заготівля деревини здійснюється при використанні лісових ресурсів у порядку рубок головного користування, що проводяться в стиглих і перестійних деревостанах. Для заготівлі деревини під час рубок головного користування в першу чергу призначаються пошкоджені, ті, що усихають, інші деревостани, що потребують термінової рубки за своїм станом, і деревостани, які вийшли з підсочування. Залежно від категорій лісів, природних лісорослинних умов, біологічних особливостей деревних порід та інших особливостей лісових ділянок застосовуються такі системи рубок головного користування: суцільні, поступові або вибіркові, комбіновані рубки. Деревина заготовлюється також під час здійснення лісогосподарських заходів, непов'язаних з використанням лісових ресурсів (поліпшення якісного складу лісів), та під час проведення інших заходів (розчищення лісових ділянок, вкритих лісовою рослинністю, у зв'язку з будівництвом гідровузлів, трубопроводів, шляхів тощо).

Відповідно до ст. 2 ЛК України, лісові відносини – суспільні відносини, які стосуються володіння, користування та розпоряджання лісами і спрямовуються на забезпечення охорони, відтворення та сталого використання лісових ресурсів з урахуванням екологічних, економічних, соціальних та інших інтересів суспільства [1]. Об'єктом лісових відносин є лісовий фонд України та окремі лісові ділянки.

До лісового фонду України належать лісові ділянки, в тому числі захисні насадження лінійного типу, площею не менше 0,1 гектара. До лісового фонду України не належать: зелені насадження в межах населених пунктів (парки, сади,

сквери, бульвари тощо), які не віднесені в установленому порядку до лісів; окремі дерева і групи дерев, чагарники на сільськогосподарських угіддях, присадибних, дачних і садових ділянках (ст. 4 ЛК України).

Лісова ділянка – ділянка лісового фонду України з визначеними межами, виділена відповідно ЛК України для ведення лісового господарства та використання лісових ресурсів без вилучення її у землекористувача або власника землі (ч. 4 ст.1 ЛК України).

До земель лісогосподарського призначення належать лісові землі, на яких розташовані лісові ділянки, та нелісові землі, зайняті сільськогосподарськими угіддями, водами й болотами, спорудами, комунікаціями, малопродуктивними землями тощо, які надані в установленому порядку та використовуються для потреб лісового господарства (ст. 5 ЛК України). Згідно ст. 55 Земельного кодексу України, до земель лісогосподарського призначення належать землі, вкриті лісовою рослинністю, нелісові землі, які надані та використовуються для потреб лісового господарства.

Землеустрій забезпечує отримання інформації щодо кількості та якості земель, їхнього стану та інших даних, необхідних для ведення державного земельного кадастру, моніторингу земель, здійснення державного контролю за використанням та охороною земель (п. є ст. 2 Закону України «Про землеустрій»[3]).

Згідно з «Методикою визначення належності лісових територій до пралісів, квазіпралісів і природних лісів» (затверджена наказом Міністерства енергетики та захисту довкілля від 18.05.2018 р. за №161, зареєстровано в Мінюсті 11.06.2018 р. за №707/32159), на камеральному етапі підбирають лісові ділянки, які потенційно відповідають критеріям визначення належності лісових територій до пралісів, квазіпралісів або природних лісів, наведеним у додатку 1 до цієї Методики, і підлягають подальшому обстеженню на місцевості, на основі даних матеріалів лісовпорядкування, результатів аналізу наукової літератури, архівних та інших матеріалів, інформації, отриманої від працівників лісового господарства, громадськості, місцевих мешканців.

Заготівля деревини є одним із видів спеціального використання лісів, порядок та умови здійснення спеціального використання лісових ресурсів встановлюється Кабінетом Міністрів України (ч. 4 ст. 67 ЛК України). Заготівля деревини здійснюється при використанні лісових ресурсів у порядку рубок головного користування та під час здійснення лісогосподарських заходів, не пов'язаних з використанням лісових ресурсів – поліпшення якісного складу лісів (чч. 1 та 4 ст. 70 ЛК України). Під час проведення рубок формування і оздоровлення лісів застосовуються, крім інших, санітарні рубки (п. 2 «Правила поліпшення якісного складу лісів»). Суцільні санітарні рубки здійснюються для поліпшення санітарного стану лісів (п. 4 Санітарних правил в лісах України).

Відповідно до п. 36 «Порядку спеціального використання лісових ресурсів», які затверджені постановою Кабінету Міністрів України від 23.05.2007 р. №761, виділення лісових ділянок для заготівлі деревини під час проведення рубок головного користування здійснюють підрозділи з відведення і таксації лісосік, склад яких затверджують власники лісів або постійні лісокористувачі за

погодженням з органами Держлісагентства. Таким чином, із заготівлею деревини під час проведення рубок лісу пов'язаний термін – «лісосіка».

Зазначимо, що ЛК України не надає визначення цього поняття. Тож з метою з'ясування його значення необхідно звернутися до інших нормативно-правових актів, адже відповідно до ст. 3 ЛК України лісові відносини в Україні регулюються Конституцією України, Законом України «Про охорону навколишнього природного середовища», цим Кодексом, іншими законодавчими актами України, а також прийнятими відповідно до них нормативно-правовими актами.

Згідно із ст. 25 ЛК України державне регулювання та управління у сфері лісових відносин здійснюється шляхом: 1) формування та визначення основних напрямів державної політики у сфері лісових відносин; 2) визначення законом повноважень органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування; 3) установлення відповідно до закону порядку і правил у сфері охорони, захисту, використання та відтворення лісів; 4) здійснення державного контролю за охороною, захистом, використанням та відтворенням лісів.

При цьому статтями 26-33 ЛК України визначено коло органів, що здійснюють державне регулювання та управління у сфері лісових відносин та їх повноваження. Серед останніх особливе місце займає Державне агентство лісових ресурсів України (Держлісагентство), яке було утворене в результаті реорганізації Державного комітету лісового господарства України (Держкомлісгосп України) на підставі Указу Президента України «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» від 09.12.2010 р. № 1085/2010. У своїй діяльності Держлісагентство керується Положенням про Державне агентство лісових ресурсів України, що затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 08.10.2014 р. № 521.

Наведене свідчить про те, що до 09.12.2010 р. державне регулювання та управління у сфері лісових відносин здійснював Держкомлісгосп України, у тому числі шляхом прийняття відповідних підзаконних нормативно-правових актів щодо лісовпорядкування.

Відповідно до Положення про Державне агентство лісових ресурсів України, що було затверджене Указом Президента України від 14.08.2000 р. за № 969/2000, Державний комітет лісового господарства України був центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовувалася і координувалася Кабінетом Міністрів України (п.1 ч.1). Держкомлісгосп України, серед іншого, був наділений повноваженнями щодо внесення у встановленому порядку пропозиції щодо: формування державної політики у сфері лісового та мисливського господарства, забезпечення її реалізації, здійснення управління у цій сфері, а також міжгалузевої координації та функціонального регулювання з питань, віднесених до його відання (п.1 ч. 2).

Зазначимо, що за допомогою видання підзаконних нормативно-правових актів й встановлення нових правових норм відбувається правотворча конкретизація. Метою такої конкретизації є підвищення точності, визначеності правового регулювання, для досягнення якої у процесі конкретизації необхідно здійснити

деяку переробку змісту норми, завдяки чому він стає конкретнішим [4]. При цьому конкретизуючі акти здатні (і повинні) служити самостійною підставою для вирішення конкретних юридичних справ, тобто можуть виступати самостійним і безпосереднім регулятором суспільних відносин.

В Інструкції 2006 року зазначено: лісовпорядкування за цільовим призначенням розділяється на первинне, періодичне повторне і безперервне, та спеціальні види обстежень (пп. 1.4.1.); первинне лісовпорядкування здійснюється в лісах, які впорядковуються вперше (пп. 1.4.1.1.); періодичне повторне лісовпорядкування здійснюється в раніше впорядкованих об'єктах після закінчення ревізійного періоду (пп. 1.4.1.2.); при безперервному лісовпорядкуванні щорічною інвентаризацією охоплюється лише та частина лісового фонду, яка задіяна господарськими заходами або зазнала істотних змін внаслідок стихійних явищ чи прийняття нових земель. У результаті його проведення щорічно оновлюється характеристика лісового фонду, визначаються поточні плани рубок і господарських заходів з територіальних їх розміщенням, здійснюється контроль за їхнім використанням (а. 2 пп. 1.4.1.3.)

Таке ж конкретизуюче значення мають й інші нормативні документи, які стосуються упорядкування лісових відносин. До їх числа можна віднести відповідні стандарти, адже у ст. 15 Господарського кодексу України зазначено, що у сфері господарювання застосовуються технічні регламенти, стандарти, кодекси ustalеної практики та технічні умови. Показово, що в Україні відсутній окремий державний стандарт термінів, який застосовується у лісовпорядкуванні, але значення цих термінів наведені у спеціальних інструкціях. Наприклад, основним документом, який вміщує детальні таксаційні характеристики кожного виділу в лісовому фонді лісогосподарського підприємства, є таксаційний опис (пп. 2.4 «Інструкції по проведенню лісовпорядкування в лісовому фонді...». Частина 2. Камеральні роботи. Книга I. Затверджена 31.05.1990 р. постановою № 6 Держкомлісу).

Зокрема, термін «лісосіка» визначено у ДСТУ 3404-96. «ЛІСІВНИЦТВО Терміни та визначення», під яким слід розуміти ділянку лісу, яка відведена для вирубування дерев спеціального (головного) використання, доглядових, лісовідновних та санітарних рубань, обмежена візирами, стовпами, позначками чи природними межами.

Зауважимо, що сфера дії Закону України «Про стандартизацію» розповсюджується на відносини, пов'язані з діяльністю у сфері стандартизації та застосування її результатів. Дія цього нормативно-правового акта не поширюється на санітарні заходи безпечності харчових продуктів, ветеринарно-санітарні та фітосанітарні заходи, будівельні норми, лікарські засоби, стандарти медичної допомоги, бухгалтерського обліку, оцінки майна, освіти та інші соціальні стандарти, передбачені законодавством. Об'єктом стандартизації є вимоги до термінології (п. 3 ч.1 ст. 53).

Згідно із Законом України «Про охорону навколишнього природного середовища» [5], а саме ст. 32, державні стандарти в галузі охорони навколишнього природного середовища є обов'язковими для виконання і

визначають поняття і терміни, режим використання й охорони природних ресурсів, методи контролю за станом навколишнього природного середовища, вимоги щодо запобігання забруднення навколишнього природного середовища, інші питання, пов'язані з охороною навколишнього природного середовища та використанням природних ресурсів; екологічні стандарти розробляються і вводяться в дію в порядку, що встановлюється законодавством України.

Підкреслимо, що державні стандарти в галузі охорони навколишнього природного середовища є обов'язковими для виконання. Це означає необхідність узгодження поведінки суб'єктів лісових відносин із їх правовими приписами. При цьому їх реалізація гарантується шляхом можливості застосування заходів державного примусу. Іншими словами, такі стандарти є обов'язковим для виконання всіма суб'єктами лісових відносин. При цьому обов'язковість не може бути меншою або більшою, тому некоректно говорити про ступінь обов'язковості, тож стандарти є однаково обов'язковим для будь-якого суб'єкта, на якого вони поширюються.

Висновок. Отже виходячи з вищевикладеного доречним є удосконалення чинного лісового законодавства шляхом: 1) розробити сучасну, орієнтовану на європейський досвід загальнодержавну програму «Ліси України» на період 2020-2030 роки, яка б збалансувала ведення лісового господарства та збереження екологічних функцій та біологічного потенціалу лісу; 2) переглянути чинні нормативно-правові акти, які регламентують діяльність лісгосподарських підприємств та привести їх у відповідність до чинного законодавства України; 3) розробити нові відповідні нормативно-правові акти (інструкції, тощо), які повинні врегулювати та чітко деталізувати всі сторони ведення лісового господарства в Україні, перш за все в лісовпорядкуванні та при веденні рубок; 4) внести зміни у чинне національне законодавство, які б унеможливили двояке трактування однієї норми права, у т.ч. Закон України «Про оцінку впливу на довкілля»[6]; 5) переглянути Положення про територіальні органи центрального органу виконавчої влади, що що реалізує державну політику у сфері лісового господарства та привести їх у відповідність до вимог чинного законодавства України; 6) на рівні Кабінету Міністрів України поставити перед національною лісівничою наукою конкретні та нагальні для забезпечення реалізації європейських устремлінь держави, завдання щодо формування програми «Ліси України» на 2020-2030 роки та розробки законодавчої та нормативно-правової бази для її успішної реалізації та виділити на це відповідні кошти.

Список літератури

1. DSTU 3404-96 «FORESTRY. Terms and definitions. Access mode: http://gost-snip.su/document/dstu_340496_lisivnictvo_termini_ta_viznachennya (in Ukraine)
2. Forest Code of Ukraine. The Verkhovna Rada Bulletin. 1994, no 17, p. 99. (in Ukraine)
3. Law of Ukraine “About land management”. The Verkhovna Rada Bulletin. 2003, no 36, Art. 282. (in Ukraine)

4. Liubchych, A., Savchuk, O., & Vrublevska-Misiuna, K. (2020). Legal Forest Management Problems: EU Experience. *European Journal of Sustainable Development*, 9(1), 205. PRL: <https://doi.org/10.14207/ejsd.2020.v9n1p205>.
5. Law of Ukraine “About the protection of the environment”. *Official Bulletin of Ukraine*. 1991, no. 41, Art. 546. (in Ukraine)
6. Law of Ukraine “On environmental impact assessment”. *The Verkhovna Rada Bulletin*. 2017, no 29, p. 315. (in Ukraine)

ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ПРАВА НА ЗОБРАЖЕННЯ

Сало Дар'я Сергіївна, студентка
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

В умовах розвитку науково-технічного прогресу, поширення інформаційних технологій та засобів соціальної комунікації особливої уваги заслуговують питання забезпечення охорони права фізичної особи на власне зображення. В Україні порядок створення, публічного обнародування та розповсюдження фотографічних та інших художніх творів, що містять зображення фізичної особи визначається відповідно до вимог ст. 307, 308 Цивільного кодексу України. Разом з цим, у зазначених статтях законодавець не відображає всю різноманітність ситуацій, які можуть виникати на практиці, що викликає чисельні спори та обумовлює актуальність даного дослідження [1].

Положення чинного законодавства потребують переосмислення та кардинальної зміни в частині правового регулювання відповідних відносин, адже зазначені норми цивільного законодавства неповно та з деякими суперечностями регулюють відносини у цій сфері, не відображуючи сутності права фізичної особи на власне зображення [2].

При створенні об'єктів авторського права у певних випадках можуть зачіплятись інтереси фізичних осіб, зокрема, коли їх зображення фіксується у фотографічних та інших художніх творах. У науковій літературі питання визначення природи, змісту права фізичної особи на власне зображення викликали неабиякий інтерес у науковців, але, на жаль, єдиної концепції охорони даного права, з урахуванням сьогочасних реалій, вироблено не було. Серед учених слід відмітити праці І. С. Вольмана, В. Б. Гуревича, А. В. Завадського, Л. О. Красавчикової, П. І. Міллера, В. А. Мікрюкова [3].

Здійснення права фізичної особи на власне зображення відносно творів, створених засобами фото-, кіно-, теле- та відеозйомки поширюється щодо негативу (або вихідних цифрових файлів з зображенням) і фінальних (відредагованих) носіїв зображення. Здійснення права фізичної особи на власне зображення відбувається самостійно або спільно (з іншими зображеними особами або правоволодільцями майнових прав на форму об'єктивізації), особисто або за допомогою представника. Право фізичної особи на власне зображення за часом є безстроковим. Після смерті людини право на власне зображення може здійснюватися її представниками, що свідчить про доцільність доповнення переліку осіб, які здійснюють право на власне зображення після смерті особи, іншими особами, аніж родичі [4].

При виникненні спорів про неправомірне створення та використання зображення людини слід визначити місце перебування особи під час її зйомки залежно від ступеня розумних та об'єктивних сподівань усамітнитись або обмежити доступ сторонніх до подій особистого життя. До таких місць належать:

- 1) місця особистого користування;
- 2) приміщення, що захищені від сторонніх осіб, так звані «захищені», «затишні», «усамітнені» місця;
- 3) території, прилеглі до приміщень, захищених від сторонніх осіб, які мають «межовий статус» між громадськими місцями та місцями, захищеними від сторонніх осіб [5];
- 4) громадські місця, ознакою яких є неможливість утаємнитись від сторонніх осіб;
- 5) території з особливим режимом пропуску чи функціонування, зйомка на яких регламентується спеціальними нормативно-правовими актами.

Вільне створення та використання зображення людини повинно відбуватися з урахуванням таких принципів:

- принцип дотримання прав інтелектуальної власності при створенні та/або використанні зображення людини;
- принцип дотримання конфіденційності інформації про особисте життя зображуваної людини;
- принцип дотримання права на честь, гідність та ділову репутацію зображуваної людини;
- принцип дотримання засад моральності при створенні та/або використанні зображення людини.

При вирішенні спорів про неправомірне створення та використання зображення людини судам доцільно враховувати такі обставини:

- статус зображуваної людини, зокрема як пересічної особи або фізичної особи публічного права; основний об'єкт використання у зображенні;
- суб'єкт інтересу, який є основним при створенні та/або використанні зображення людини; мета створення та/або використання зображення людини;
- спосіб створення та/або використання зображення людини;
- статус суб'єкта, який створює та/або використовує зображення людини [6].

Обставинами, що мають значення для ухвалення рішення у справі і щодо яких у сторін та інших осіб, які беруть участь у справі, виникає спір, є зокрема такі:

- визначення відповідача у справі - фізичної або юридичної особи, яка неправомірно використала фотографії та інші художні твори;
- належна фіксація факту порушення; докази, що свідчать про впізнаваність зображеної людини; дії, якими порушується право на власне зображення у договірних зобов'язаннях або у позадоговірних зобов'язаннях (неправомірне здійснення фото-, відео-, теле- та відеозйомок фізичної особи);
- порушення права на інформацію про зображену особу; порушення недоторканності зображення людини, втіленого у фотографії чи іншому художньому творі).

При здійсненні цивільно-правового захисту права фізичної особи на власне зображення застосовуються як загальні, так і спеціальні способи захисту як до зображення, втіленого в об'єкті інтелектуальної власності, так і до зображення як об'єкта інформаційних відносин, зокрема:

- самозахист; стягнення упущеної вигоди;

- разове грошове стягнення (компенсація за порушення права фізичної особи на власне зображення);
- компенсація моральної шкоди та принесення вибачення у добровільному порядку як форма компенсації моральної шкоди;
- припинення дій, що створюють загрозу порушення права фізичної особи на власне зображення;
- припинення використання зображення [7].

Доцільним є здійснення законодавчого закріплення (ст. 308 ЦК України) можливості застосування такого способу захисту права фізичної особи на власне зображення, як застосування разового грошового стягнення (компенсації за порушення права фізичної особи на власне зображення). Аналіз судової практики свідчить про поширення застосування такого способу захисту прав та інтересів, як вибачення. Незважаючи на те, що чинне цивільне законодавство не передбачає вибачення як способу захисту цивільних прав, його застосування все ж не виключається у справах, пов'язаних з порушенням прав на нематеріальні блага [8]. Практика цілком доводить недоцільність застосування зазначеного способу захисту у примусовому порядку, адже покладення обов'язку принести вибачення в примусовому порядку не матиме необхідного психологічного ефекту через відсутність доброї волі на ці дії. В свою чергу одним із дієвих способів захисту права фізичної особи на власне зображення - припинення дій, що створюють загрозу порушення зазначеного права, зокрема пред'явлення вимоги про заборону зйомки людини на фото-, кіно-, теле- чи відеоплівку, що може встановлюватися на підставі рішення суду та стосуватися конкретної особи, або заборону використання зображення людини в майбутньому.

На підставі вищезазначеного можемо зробити висновок, що найсуттєвішим досягненням сучасності є змістовна орієнтація на загальнолюдські цінності, про що свідчать численні дослідження в сфері особистих немайнових прав, однак попри їх актуальність, окремі аспекти допоки перебувають за межами наукового інтересу. Розвиток суспільних відносин, об'єктом яких є візуальний образ зовнішності людини, що регулюється цивільним законодавством про право на зображення, законодавством, що регулює діяльність засобів масової інформації, правозастосовчою (судовою) діяльністю, спрямованими на виконання, використання на захист права на персональне зображення з одного боку, та дефіцит спеціальних цивільноправових досліджень сучасного стану проблеми здійснення права на зображення та його захисту, з іншого боку, зумовлюють актуальні перспективи дослідження [9].

Список літератури

1. Основи правової охорони інтелектуальної власності в Україні: Підручник /За заг. ред. О.А. Підпригори, О.Д. Святоцького. - К.: Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2003. -236 с.
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р., № 435-IV // ВВР України. – 2003. –№№ 40-44. –Ст.356.
3. Закон України «Про авторське право і суміжні права» від 11.07.2001 р., № 3792-XII // ВВР України. -2001. –№ 43. –Ст.214.

4. Ришкова О. Захист прав інтелектуальної власності / О. Ришкова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lawdiss.org.ua/book/biblioteka/avtoreferaty>.
5. Кулініч О.О. Особливості використання фотографічних творів із зображенням фізичних осіб після їхньої смерті / О.О. Кулініч // Університетські наукові записки. - 2011. - № 4 (40). - С. 103-108.
6. Ульянова Г. Захист авторських прав / Г. Ульянова // Актуальні проблеми держави і права. – 2008. – Вип. 43. – С. 108.
7. Кулініч О.О. Право фізичної особи на власне зображення: сучасний стан та перспективи розвитку: монографія / О.О. Кулініч. - Одеса: Юридична література, 2016. - 624 с.
8. Кулініч О.О. Недоведення факту порушення авторських прав на фотографічні твори як підстава для відмови у задоволенні позовних вимог / О.О. Кулініч // Теоретичні та практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності: Збірник наукових праць. - Маріуполь: ДВНЗ «ПДТУ», 2012. - Вип. 1, Т.1. - С. 47-52.
9. Докучаєва О. В. Зміст особистого немайнового права на зображення / О. В. Докучаєва // Проблеми цивільного права та процесу (пам'яті проф. О. А. Пушкіна): матеріали міжнародної наук.-практ. конференції (26 травня 2007 р.) ; за ред. В. А. Кройтора, Р. Б. Шишки, Є. О. Мічуріна. – Х.: ХНУВС, 2007. – С. 334–335.

РІВНІ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ БАКАЛАВРІВ З КІБЕРБЕЗПЕКИ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Самойленко Олексій Олександрович
кандидат педагогічних наук, доцент,
Навчально-науковий інститут інформаційної
безпеки Служби Безпеки України, м. Київ, Україна

Результатом професійної підготовки фахівця є готовність до професійної діяльності. Огляд словникових визначень підводить до висновку про те, що термін «підготовка» збагачує поняття «готовність»: підготовка до професії розглядається як процес формування готовності до неї, а готовність — як результат професійної підготовки. Тому ідеологія термінів «підготовка» і «готовність» взаємопов'язані та взаємозумовлені.

В українських словниках готовність виражає закінченість, кінцевий результат якої-небудь дії [1, 2, 3]

Проблема готовності у контексті професійного становлення особистості фахівця з кібербезпеки – це одна з найважливіших для загальної і педагогічної психології. Не існує однозначного розуміння сутності і функцій зазначеного поняття, яке набуло останнім часом в концептуальному апараті психології відносно самостійного і високого наукового статусу. Проте відмінності у визначенні поняття готовності, що мають місце у різних авторів, дають підстави говорити про суперечливість існуючих точок зору, а звідси і про неузгодженість процедур перенесення цього поняття в експериментальну площину [4, 5].

Суть поняття готовності вимагає переосмислення його змісту і функцій на методологічному і експериментальному рівнях. Дослідження цього напрямку базуються на вивченні і психологічному обґрунтуванні засобів навчання й удосконалення системи підготовки спеціалістів [6].

Вивчаючи проблеми готовності до професійної діяльності Л. М. Прудка визначає, що дана категорія залежить від відповідного рівня професійної компетентності, професійної майстерності, а також здатності до саморегуляції, налаштованості на відповідну соціальну діяльність, уміння мобілізувати свій професійний (духовний, особистісний та фізичний) потенціал на розв'язання поставлених завдань у відповідних умовах [10].

Щодо готовності бакалавра з кібербезпеки до професійної діяльності, можна розуміти по суті вибіркочу та прогнозовану активність особистості бакалавра з кібербезпеки на етапі її підготовки до діяльності за фахом та виникає з моменту визначення мети діяльності на основі усвідомлених потреб і мотивів, а у подальшому розвивається внаслідок вироблення особистістю плану, настанов і моделей майбутніх дій.

Рівень є мірою величини, розвитку, значущості чогось [19]. Рівень – це ступінь досягнення у чому-небудь. У нашому дослідженні рівень – це ступінь сформованості професійних компетентностей. Нами виокремлено чотири рівні

такої готовності: початковий, середній, достатній та високий. Охарактеризуємо кожний.

Початковий рівень сформованості готовності бакалаврів з кібербезпеки до професійної діяльності закладає в основу слабку вмотивованість майбутніх бакалаврів з кібербезпеки на професійну підготовку та використання сучасних технологій, нечітке розуміння потреб в удосконаленні систем захисту в межах кіберпростору. Недостатня мотивація на самостійний вибір та повноцінне проходження спецкурсів з програмування бізнес-систем, спрямованих на отримання навиків професійної діяльності в умовах освітньо-цифрового середовища. Простежується незначне самостимулювання щодо отримання результатів навчання в умовах освітньо-цифрового середовища.

Середній рівень сформованості готовності бакалаврів з кібербезпеки до професійної діяльності включає ключові аспекти початкового рівня закладаючи в основу вмотивованість майбутніх бакалаврів з кібербезпеки на професійну підготовку та використання сучасних технологій, розуміння потреб в удосконаленні систем захисту в межах кіберпростору. Здатність до формулювання мети та завдань в процесі вивчення технологій інформаційної безпеки при розробці систем керування базами даних в умовах освітньо-цифрового середовища. В більшості випадках простежується самостимулювання щодо отримання результатів навчання в умовах освітньо-цифрового середовища. Розуміє потребу у вивченні іноземних мов на професійному рівні, знає основні принципи поєднання освітнього аудиторного процесу з навчанням із застосуванням дистанційних систем цифрового середовища. Іноді простежується раціональне вміння підібрати методи, програмні засоби для здійснення програмування, створення і реалізації продуктів віртуального простору. Слабкі знання основних правил підбору переліку інструментів щодо програмування або тестування програмного забезпечення.

Достатній рівень сформованості готовності бакалаврів з кібербезпеки до професійної діяльності включає ключові аспекти середнього рівня закладаючи в основу чітку вмотивованість майбутніх бакалаврів з кібербезпеки на професійну підготовку та використання сучасних технологій, розуміння потреб в удосконаленні систем захисту в межах кіберпростору. Простежується самостимулювання щодо отримання результатів навчання в умовах освітньо-цифрового середовища. Має фрагментарні знання іноземних мов на професійному рівні, знає основні принципи поєднання освітнього аудиторного процесу з навчанням із застосуванням дистанційних систем цифрового середовища. Простежується раціональне вміння підібрати методи, програмні засоби для здійснення програмування, створення і реалізації продуктів віртуального простору. Є знання основних правил підбору переліку інструментів щодо програмування або тестування програмного забезпечення, вміння відтворювати отримані знання в умовах освітньо-цифрового середовища у навчальному процесі та на практиці. Недостатнє вміння відтворювати отримані знання при розробці безпечного програмного забезпечення та при здійсненні програмних пошуків в разі потреби етичного хакінгу. Простежуються вміння формувати аналітичні

здібності та здатність ділитися власно-набутими знаннями з іншими учасниками навчального процесу на основі участі в комунікаційних цифрових середовищах. Але уміння формувати продукти професійної діяльності – розробок, методик тощо – є недостатнім. Іноді виявляється можливість здійснювати аналіз шкідливого програмного забезпечення засобами цифрового простору.

Високий рівень сформованості готовності бакалаврів з кібербезпеки до професійної діяльності включає ключові аспекти достатнього рівня закладаючи в основу чітку вмотивованість майбутніх бакалаврів з кібербезпеки на професійну підготовку та використання сучасних технологій, розуміння потреб в удосконаленні систем захисту в межах кіберпростору. Достатнє самостимулювання щодо отримання результатів навчання в умовах освітньо-цифрового середовища. Високі знання іноземних мов на професійному рівні, та знання основних принципів поєднання аудиторного процесу з навчанням в умовах цифрового середовища. Уміння якісно та результативно підібрати методи, програмні засоби для здійснення програмування, створення і реалізації продуктів віртуального простору, високі знання основних правил підбору переліку інструментів щодо програмування і тестування програмного забезпечення. Розробка безпечного програмного забезпечення та при здійсненні програмних пошуків в разі потреби етичного хакінгу, аналітичні здібності та здатність ділитися власно-набутими знаннями з іншими учасниками навчального процесу на основі участі в комунікаційних цифрових середовищах. Сформоване уміння розробки продуктів професійної діяльності та здійснення аналізу шкідливого програмного забезпечення засобами цифрового простору. Простежується здійснення систематичного моніторингу власного навчального процесу в умовах освітньо-цифрового середовища та здатність проектувати цифрового технологічного середовища з метою набуття компетентностей. Наявність навичок для здійснення технологічного процесу щодо створення освітнього контенту за певним запитом у відповідності до бажаної компетентності та здійснення аналітики створеного контенту відповідно поставленим задачам. Здійснення на високому рівні апробації власних розробок та методик на міжнародному рівні.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, готовність бакалавра з кібербезпеки до професійної діяльності, представляє собою по суті вибіркочну та прогнозовану активність особистості бакалавра з кібербезпеки на етапі її підготовки до діяльності за фахом та виникає з моменту визначення мети діяльності на основі усвідомлених потреб і мотивів, а у подальшому розвивається внаслідок вироблення особистістю плану, настанов і моделей майбутніх дій. Рівень – це ступінь досягнення і сформованості професійних компетентностей. Окреслені рівні сформованості готовності бакалаврів з кібербезпеки до професійної діяльності надають можливість якісного оцінювання рівня підготовки в контексті заявлених потреб роботодавців.

Література

- [1] С. У. Гончаренко, Український педагогічний словник, Київ: Либідь, 1997.
- [2] А. В. Кудрицкий, Ред., Украинский Советский энциклопедический словарь, т. III, Київ: Глав.ред. УСЭ, 1989.

- [3] В. Г. (. Кремінь, Енциклопедія освіти, К.: Юрінком Інтер, 2008, р. 1040 .
- [4] Н. А. Доценко, «Дослідження критеріїв готовності майбутніх агроінженерів до професійної діяльності,» в *Теорія прийняття рішень*, Ужгород, 2019.
- [5] Н. П. Плахотнюк, «Критерії та показники рівня готовності майбутніх учителів до інноваційної діяльності,» *Вісник Слов'янського державного педагогічного університету*, № Ч. II. (5), pp. 181-191, 2010.
- [6] Т. Г. Гуцан, «Педагогічні умови формування готовності майбутніх вчителів економіки до профільного навчання старшокласників,» 21 04 2018. [Онлайновий]. Available: <http://intkonf.org/gutsan-tg-pedagogichni-umovi-formuvannya-gotovnosti-maybutnih-vchiteliv-ekonomiki-do-profilnogo-navchannya-starshoklasnikiv/>. [Дата звернення: 09 04 2019].
- [7] Л. Прудка, Обґрунтування формування інтегративної готовності майбутніх соціальних працівників до професійної діяльності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 “Теорія і методика професійної освіти”, Київ, 2013.
- [8] В. Т. Бусел, Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.), Київ: Ірпінь: ВТФ „Перун”, 2005.

ОЦІНКА ЗМІН ГЕМОДИНАМІКИ У ХВОРИХ З РОЗЛАДАМИ СНУ ЗА ДОПОМОГОЮ АРТЕРІАЛЬНОЇ ОСЦИЛОГРАФІЇ

Сас Леся Михайлівна, к.м.н., доцент,
Тернопільський національний медичний університет
імені І. Я. Горбачевського МОЗ України

Вакуленко Дмитро Вікторович, д.м.н., проф.,
Тернопільський національний медичний університет
імені І. Я. Горбачевського МОЗ України

Сас М.П. студент 4 курсу
Тернопільський національний медичний університет
імені І. Я. Горбачевського МОЗ України

Порушення сну внаслідок психоемоційних навантажень багато років продовжує залишатися актуальною проблемою. Незважаючи на те, що скарга на безсоння серед людей літнього віку дуже поширена, ці порушення відмічають і люди молодого віку. Саме для цієї вікової категорії особливо характерна кореляція між розладом сну й депресією. В той час як у старшої віковій групі інсомнія є предиктором розвитку депресії в майбутньому [1]. За даними медичної статистики в світі від тих чи інших порушень сну страждає вже більше 50% всього населення, за останні 100 років загальний час нічного сну зменшився на 20%. Поганий сон істотно знижує якість життя пацієнта та може мати негативні наслідки для його здоров'я. [2]. Недостатня якість сну – предиктор збільшення ризику серцево-судинних та церебро-васкулярних порушень, а також загострення супутньої патології. Сьогодні назріла необхідність удосконалення сучасних технологій для виявлення резервних можливостей організму хворих, що страждають безсонням. Застосування артеріальна осцилографія дає таку перспективу.

Метою дослідження було вивчити й оцінити стан гемодинаміки та здатність системи кровообігу до компресії судин плеча при вимірюванні артеріального тиску у стані спокою (прилад ВАТ41-2) у хворих з порушенням сну.

В стані спокою нами зареєстровано артеріальні осцилограми у 30 осіб без скарг на стан здоров'я та у 30 пацієнтів із порушенням сну, що проходили лікування в умовах КНП «ТОКПНЛ»ТОР. Причинами інсомнії були психічні розлади, внаслідок стресових ситуацій, загострення хронічних соматичних захворювань, хронічний больовий синдром та депресивні розлади різного ступеню важкості. Оцінці підлягали динаміка зростання та спадання амплітуди осциляцій на початку компресії плеча манжетю (М-1); форми верхніх екстремумів осциляцій на початку компресії (М-5); динаміка зміни площі висхідної частини осциляцій (М-8); динаміка зміни площі низхідної частини осциляцій (М-9).

При порівнянні груп здорових та пацієнтів в результаті обстеження отримали наступні дані. Показник М-1 демонстрував тенденцію до збільшення без статистично значущого рівня. Посилення термінової реакції судинної стінки на наростання компресії, очевидно, носить компенсаторний характер на початкові механізми регуляторних порушень, що розвиваються. Натомість інші показники підвищилися із статистичною різницею. Таким чином, збільшення М-5 свідчить про зниження адаптаційних можливостей серцевого м'язу під час систоли та зростання ступеню пасивного розтягнення судин під час систоли, що зумовлено зниженням пружно-еластичних властивостей судинної стінки. Збільшення значення М-8 є результатом утруднення проштовхування крові в периферійні судини, а М-9 демонструє невчасність регуляції і втрату можливостей повернення судинної стінки до вихідного стану. Ці дані є свідченням порушення стану координації місцевих саморегуляторних механізмів та центральної нейрогуморальної регуляції діяльності ССС.

Внаслідок отриманих даних можна стверджувати, що пацієнтам з безсонням притаманне порушення ритмічності та гармонійності регуляції та роботи гемодинаміки. Дані знання можуть стати корисними при підходах до лікування таких пацієнтів та розробки певних заходів профілактики ускладнень розладів сну.

Література.

1. Nofzinger E. Functional Neuroimaging Evidence for Hyperarousal in Insomnia // *American Journal of Psychiatry*. — 2004. — 161(11). — 2126-2128. doi: 10.1176/appi.ajp.161.11.2126.
2. Голенков А.В., Полуэктов М.Г. Распространенность нарушений сна у жителей Чувашии (данные сплошного анкетного опроса) // *Журнал неврологии и психиатрии им. С.С. Корсакова*. — 2011. — 6. — 64-67.
3. Вакуленко Д. В. Інформаційна система морфологічного, часового, частотного та кореляційного аналізу артеріальних осцилограм у фізичній реабілітації : монографія / Д. В. Вакуленко. – Тернопіль : ТДМУ, 2015. – 212 с.

НАУКОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ІНОВАЦІЙНІ ЕЛЕМЕНТИ В МЕХАНІЗМІ УПРАВЛІННЯ РЕГІОНАЛЬНИМ РОЗВИТКОМ

Свічко Сергій Олександрович

Здобувач

Харківський національний університет
міського господарства імені О.М.Бекетова

Рушійною силою економіки виступають інновації в широкому спектрі їх різновидів і призначення. В свою чергу інновації є продукт наукової діяльності, впроваджений в реальні програми, проекти і механізми розвитку. Отже маємо ланцюг: наука, новації, інновації, практика перебудови. Різниця між «новацією» та «інновацією» в тому, що «новація» - це ще лише науковий «напівфабрикат», а інновація – це вже вживлена у виробничу чи управлінську діяльність наукова розробка.

Сфера наукової діяльності і наукових розробок надзвичайно широка і формується у відповідності з диференціацією наукових дисциплін. Оскільки наш напрямок досліджень – це регіони та їх розвиток, то і акценти уваги сконцентровані в таких сферах знання як регіоналістика, територіальні відмінності, інноваційний потенціал регіону, модель просторової організації, організаційно-економічні механізми управління регіональним розвитком.

В Україні регіональна політика в останні десятиліття зазнала значних змін з різних причин: змінилась базова модель економіки (фактор лібералізації) та конкурентне середовище (фактор глобального впливу), виникли нові організаційні форми (технопарки, кластери, об'єднані територіальні громади), змінились пропорції між державним і приватним сектором (фактор появи і укріплення позицій середнього класу та малих форм підприємництва). Зміна ситуації в реальності дала імпульс для наукового дослідження процесів, механізмів та наслідків [1,3] трансформації економіки на регіональному рівні.

Поєднуючи відомі наукові теорії соціально-економічного розвитку з новими напрацюваннями науково-прикладного характеру вчені та стратегічні менеджери сформуvalи потужну інформаційно-методичну та аналітичну базу наукового забезпечення процесів регіонального розвитку (рис.1)

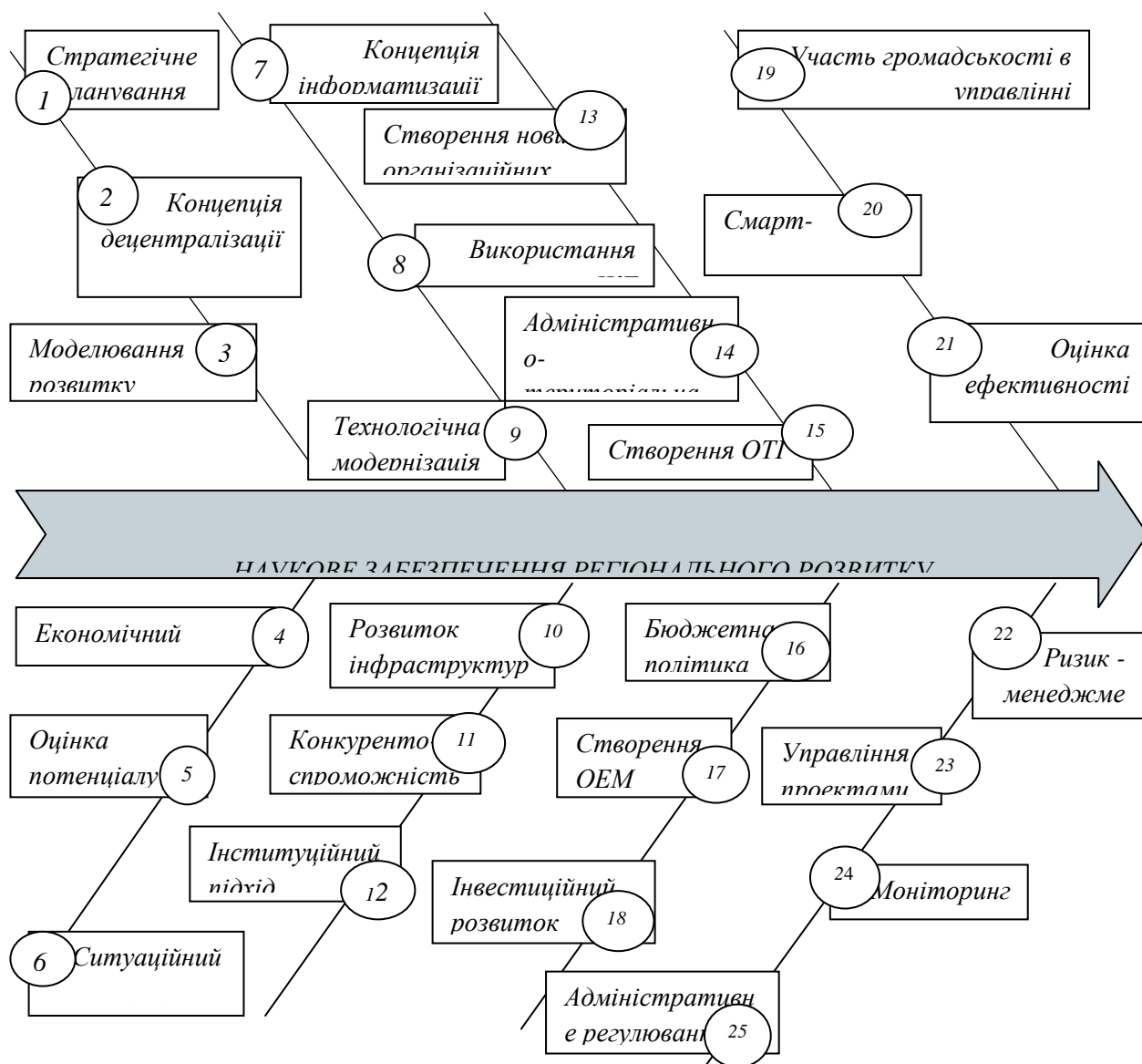

Рис.1 Розробка та інструментарій наукового забезпечення регіонального розвитку.

На рис.1 представлені найбільш результативні з наукових напрямків, які знайшли практичне використання в удосконаленні систем, механізмів і технологій управління розвитком регіонів. Відмітимо також, в першу чергу, результати стратегічного планування - на сьогодні «Стратегії» до 2027 року, розроблені і затверджені практично для всіх областей України. В такому ж розрізі розроблені «Інвестиційні паспорти», Плани створення Об'єднаних територіальних громад (ОТГ), узагальнюючі «Аналітичні оцінки» потенціалу регіонів з визначенням рангу на відповідній шкалі [2]. Дослідження також показали, що наукове забезпечення в таких напрямках як розвиток регіональної інфраструктури, планування смарт-спеціалізації, розбудова систем моніторинга та технологій управління проектами навіть для окремих підприємств використовується недостатньо, а на регіональному рівні цей управлінський інструментарій ще потребує доопрацювання та організаційних механізмів впровадження. Найбільш підготовленими до такої роботи виявились ОТГ, але кожна об'єднана громада вирішує тільки завдання свого розвитку, а не регіону в цілому. Для регіону в

нашому дослідженні пропонується креативна модель OEM. Принциповою новацією цієї моделі є послаблення вертикалі адміністративного впливу та підсилення функції координації взаємодій між учасниками регіонального розвитку, а це великий та малий бізнес, регіональні органи влади, інфраструктурні мережі та безпосередньо громади. Завдання місцевої влади в нових умовах трансформуються, але досить вагомими. Визначимо головні з них:

- створення регіональної інноваційно-інформаційної системи з єдиним банком даних;
- організаційно-методична і фінансова підтримка інфраструктурних проектів та точок росту;
- організація соціального планування, соціального захисту та задіяння стимулюючих механізмів;
- координація і контроль виконання міжрегіональних і державних програм розвитку;
- розгортання системи навчання та обміну досвідом;
- об'єднання локальних аналітичних розробок в моніторинг процесів розвитку в регіоні;
- протидія девіантним моделям економіки і культивування в бізнес-структурах соціальної відповідальності.

Новий організаційно-економічний механізм має бути побудований на єдиній інформаційній базі та враховувати різновиди відношень між учасниками (формальні і неформальні, виробничі і комерційні, організаційні та соціальні, економічні і управлінські).

В загальному вигляді цей механізм представляє собою триєдину модель, як показано на рис.2

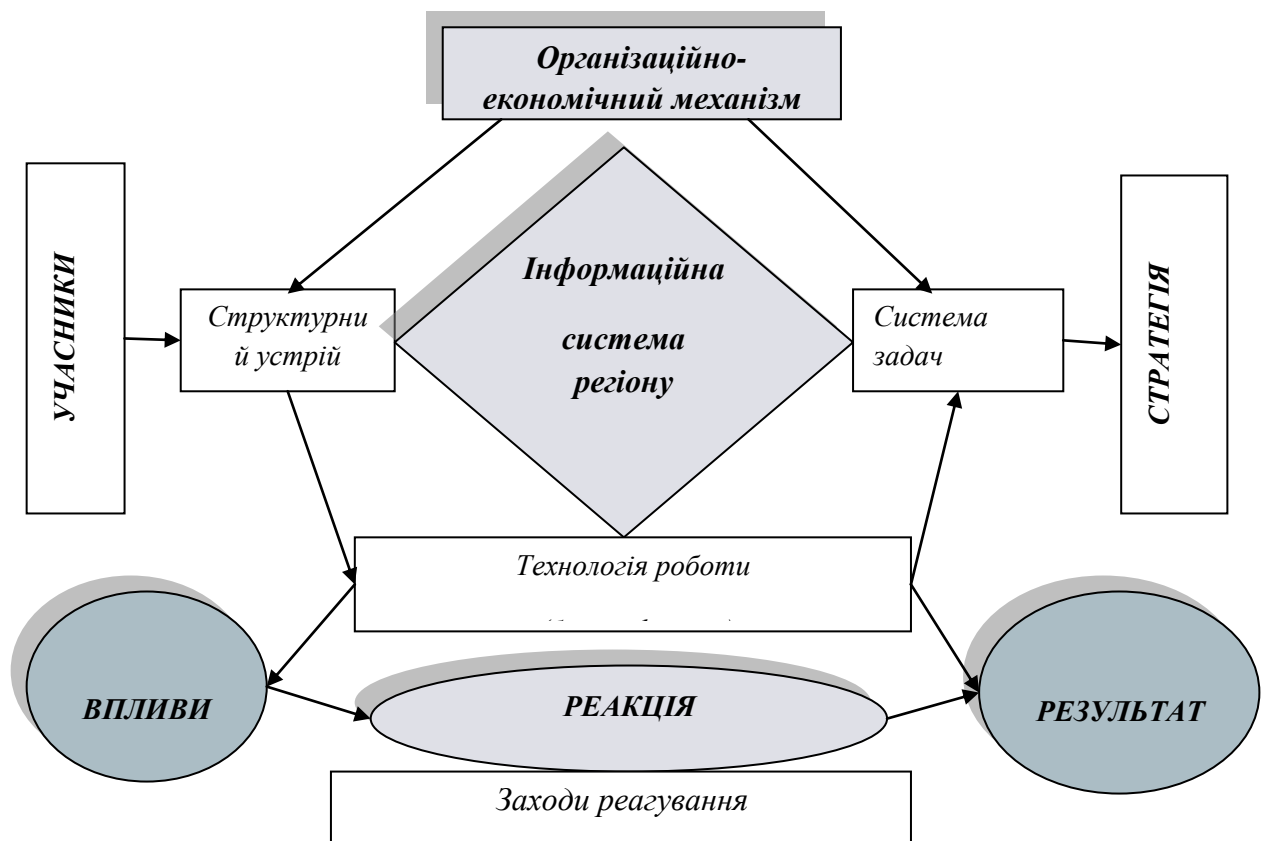

Рис. 2 Модель OEM як триєдиного блоку управління регіональним розвитком.

Представлена модель OEM – це тактично-операційний механізм, який здійснює корегування процесу і реалізує «Стратегію» розвитку. Механізм функціонує у відкритому ринковому середовищі, реагує на внутрішні ситуації і зовнішні впливи, здійснює оцінку наслідків інтегрального ефекту взаємодії учасників, в оперативному режимі аналізує використання ресурсів і виконання зобов'язань. Механізм має використовувати елементи інноваційного прогнозування і технологію проектного управління.

Побудова оновленого OEM регіонального розвитку є однією з важливих складових регіональної політики, але успіх роботи цього механізму залежить від ресурсного потенціалу і, в першу чергу, від надходження інвестицій. А тому, деякі автори розвиток регіонів практично ототожнюють з «інвестиційним розвитком»[3,5].

Інвестиційний розвиток можна розглядати і як похідну функцію від інвестиційної привабливості регіону ($IR = f(I_{пр})$), скореговану на рівень активності внутрішніх елементів системи (учасників) та силу і характер зовнішніх впливів, відповідно (A,S). В більш деталізованому вигляді таку концептуальну модель можна записати таким чином.

$$IR = f(I_{пр}) = f(\Gamma_c, I_y, I_{стр}) * (A, S) * \alpha,$$

де IR - інвестиційний розвиток

$I_{пр}$ - інвестиційна привабливість

Γ_c - привабливість конкретного галузевого сектора (промисловість, аграрний сектор, фінансова діяльність, будівництво)

I_y - інституційні умови (захищеність бізнесу),

$I_{стр}$ - розвиток інфраструктури

A - рівень активності учасників регіонального розвитку (влада, бізнес, громади)

S - зовнішні впливи на регіон,

α - очікуваний рівень доходу на вкладені інвестиції.

Що стосується інвестиційної привабливості, то більшість чинників, що таку привабливість характеризують, можна згрупувати в інтегральну оцінку за трьома характеристиками регіону: потенціал, інвестиційні ризики та стабільність ситуації. Підсилює інвестиційну привабливість очікуваний рівень доходу на вкладені кошти (α).

Інвестиції в наукову діяльність, у виробничу базу та в окремі високотехнологічні розрахунки в Україні здійснюються в обсягах, далеких від потреб. І це суттєво гальмує розвиток регіонів [2]. Але ще більш негативний вплив вбачається в тому, що кошти не вкладаються в сам організаційно-економічний механізм регіонального розвитку та в організацію зв'язку науки з виробництвом. Пріоритети інвестування мають бути у створення регіональних інформаційних систем, баз даних, інвестиційної інфраструктури (наукових центрів підтримки бізнесу). Наявний сьогодні розрив між науковим сектором і виробничо-технологічним має бути заповнений, насичений організаційними структурами інвестиційного менеджменту і саме в цю сферу потрібні масштабні інвестиції. Для реального розвитку, окрім зміни державного відношення до угрози «розриву між наукою та практикою», в цей «розрив» мають бути направлені десятикратно збільшені обсяги інвестицій, ніж це маємо на сьогодні (в 1 – 2% інвестиційного ресурсу). В іншому випадку Україна і далі буде відставати від інших країн в переході до Індустрії 4.0 та моделей Суспільного устрою 5.0.

Список літератури

1. Аналітична довідка «Стан розвитку науки і техніки, результати науково-технічної діяльності за 2018р.». Укр. інст. науково-технічної експертизи та інформації. Київ – 2019 – 117с.

2. Бойченко В.С. Особливості організаційно-економічного забезпечення реформування управління розвитком старопромислового регіону. Маркетинг і менеджмент інновацій. 2017. №1. - с. 271 – 279

3. Возняк Г.В. Регіональний розвиток: сутність і методологічна основа. Регіональна економіка 2015. №3. - с. 34 - 43

4. Приходченко Т.А. Аналіз сучасного регіонального розвитку в Україні. Економіка та держава. 2018. №5. с. 43 – 47

5. Четверта промислова революція: зміна напрямків міжнародних інвестиційних потоків. Монографія. За науковою ред. д.е.н. А.І.Красоватого та О.М. Сохацької: Тернопіль, ТНЕУ. 2018 – 478с.

КЛЮЧОВІ ПРИНЦИПИ ПОБУДОВИ КОМУНІКАЦІЙНИХ СИСТЕМ В ОРГАНІЗАЦІЇ

Ізюмцева Наталія Володимирівна, к.е.н., доцент кафедри менеджменту та СГД ХННІ ДВНЗ «Університет Банківської справи», Харків, Україна

Сергієнко Орина Андріївна, здобувач вищої освіти 2 курсу спеціальності «Облік та оподаткування» ХННІ ДВНЗ «Університет Банківської справи», Харків, Україна

Актуальність обраної теми полягає в тому, що у сучасних умовах комунікаційна система набуває все більшого значення не лише як аспект економічного рівня, але й як соціальне явище. Формування стійких комунікаційних мереж і створення сприятливих умов для успішного функціонування комунікацій в організації складають одну з найважливіших завдань управління, адже в широкому сенсі, управлінська діяльність являє собою обмін інформацією і координацію комунікацій в організації. Цілі комунікації в організації:

- забезпечення ефективного інформаційного обміну між суб'єктом і об'єктом управління, а також між організацією і зовнішнім середовищем;
- встановлення, вдосконалення та підтримання міжособистісних відносин в процесі обміну інформацією;
- створення інформаційних каналів для обміну інформацією між окремими працівниками та групами і координації їх завдань і дій;
- регулювання та раціоналізація інформаційних потоків [1, с. 103].

Організація є як носієм, так і учасником комунікаційних систем. Зважаючи на те, що розвиток та оптимізація внутрішніх комунікацій сприяє підвищенню ефективності функціонування внутрішнього середовища організації. У літературі найбільш поширеною є така класифікація комунікаційної системи (рис. 1).

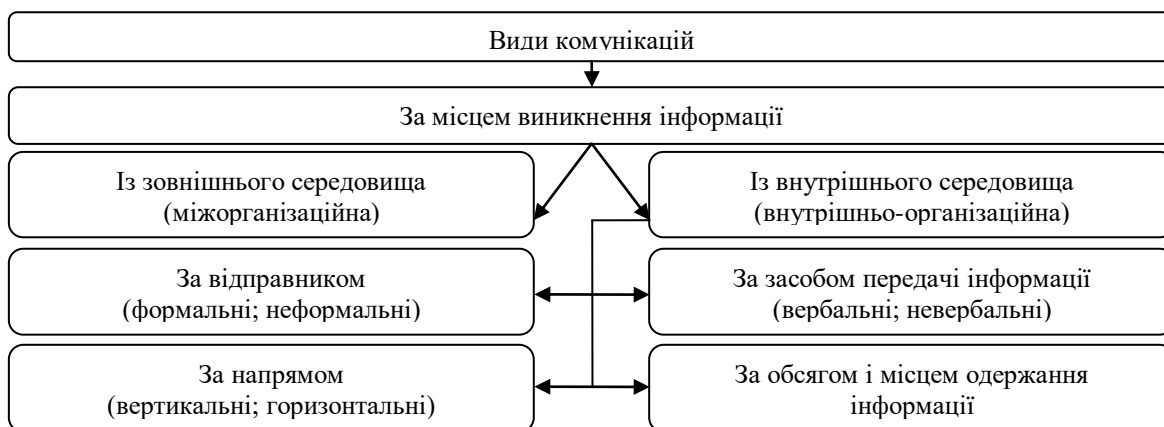

Рис. 1. Види комунікаційної системи організації [2, с. 151]

Комунікації в організаціях поділяються на організаційні та міжособистісні. До організаційних комунікацій відносяться: зовнішні (комунікації організації з зовнішнім середовищем); внутрішні (між підрозділами і рівнями управління); вертикальні (між рівнями управління); горизонтальні (між підрозділами одного рівня управління); по низхідній лінії (від керівника до виконавця); по висхідній лінії (від виконавця до керівника). До міжособистісним комунікаціям відносяться формальні та неформальні комунікації [3, с. 91].

Основними принципами функціонування системи комунікаційної системи організацій ми вважаємо наступні:

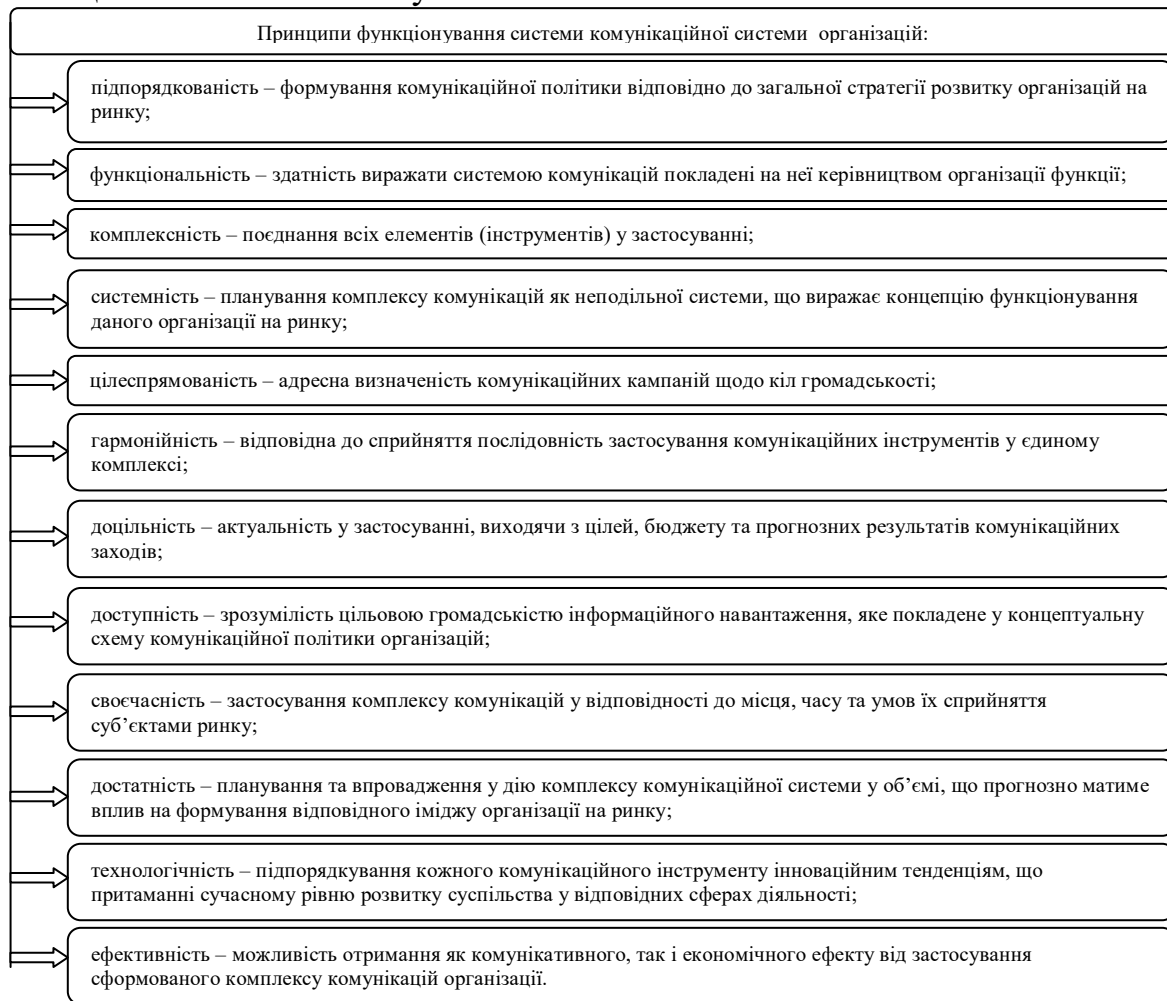

Рис. 2. Принципи функціонування системи комунікаційної системи організацій (побудовано на основі [4])

Виходячи з вищезначених принципів, ми вважаємо доцільним визначити беззаперечну важливість ролі комунікаційної системи у діяльності організацій. Саме за допомогою системи комунікацій будь-яке підприємство, на наш погляд, набуває наступних переваг у своїй ринковій діяльності:

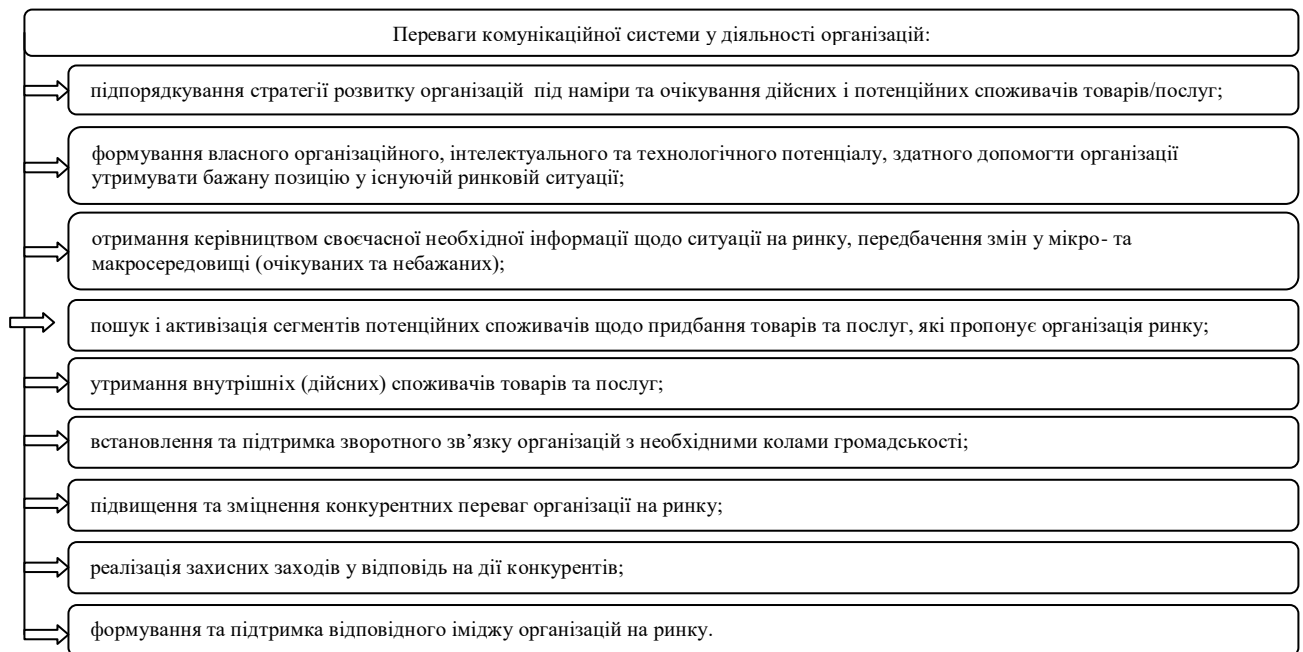

Рис. 3. Переваги комунікаційної системи у діяльності організацій (побудовано на основі [4])

Масштабне впровадження та імплементація інформаційних технологій на всіх рівнях управління і комунікації, поширення незалежних інформаційно-комунікаційних технологій визначає необхідність зміни і трансформації державно-управлінського механізму. Це зумовлено не тільки необхідністю забезпечення державою основних політичних, економічних, соціальних, технічних, технологічних передумов для формування і застосування електронної демократії, а і повного переходу до системи електронного урядування.

Отже, проведене дослідження показало, що комунікаційні системи створюють сприятливі умови для розкриття професійних і ділових якостей співробітників, сприяє розвитку їх творчого потенціалу задля створення додаткових цінностей і отримання результату. Комунікаційна система є важливою та необхідною складовою системи управління для забезпечення розвитку організації, від якої залежить результативність роботи колективу всієї організації.

Список використаних джерел

1. Нонік В. В. Інформаційно-комунікаційний інструментарій антикорупційної політики України. Інвестиції: практика та досвід. 2019. № 8. С. 99-104.
2. Пугач Л. Ю. Соціально-комунікаційні складові комунікативної моделі. Молодий вчений. 2019. № 1 (65). С. 150-156.
3. Холод О. М. Діапазон поняття «соціально-комунікаційні технології». Держава та регіони. Серія: Соціальні комунікації. 2010. № 2. С. 89-96.
4. Яловега Н. І. Принципи застосування основних комунікаційних інструментів у діяльності підприємств споживчої кооперації. URL: http://www.rusnauka.com/19_NNM_2007/Economics/23199.doc.htm

СЕРГІЙ БОРТКЕВИЧ ЯК ВИДАТНИЙ ПРЕДСТАВНИК УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО МУЗИЧНОГО ВИКОНАВСТВА

Сімакова Світлана Ігорівна, магістрантка
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С.Сковороди

Визначним явищем у мистецькій спадщині України та світового музичного мистецтва є діяльність одного з найбільш яскравих митців ХХ ст. видатного українського композитора польського походження, піаніста та педагога Сергія Едуардовича Борткевича (1877- 1952).

Визначення творчих здобутків, унікальності, висвітлення ролі композитора як однієї з найзначніших особистостей у процесі становлення музичного та культурного життя України І половини ХХ ст. , є вагомим внеском та важливим етапом у підготовці та формуванні майбутнього виконавця та педагога-піаніста.

Образ епохи І половини ХХ століття має свій реальний слід в музичному мистецтві, пов'язаний з історичними подіями, конкретними фактами людського життя. В умовах натиску різних культур, різних естетичних систем Сергій Борткевич зумів зберегти у своїй творчості зв'язки з традиціями національної культури і знайти спільне з передовими культурами світу. В своїй загальній спрямованості українська культура І половини ХХ століття, значно просуючись уперед по шляху зміцнення своїх національних рис, відбивала характерні ознаки часу. [1, с.238] Це особливо спостерігається у творчості Сергія Борткевича - як видатного українського митця.

Яскрава творча особистість, унікальний талант Сергія Борткевича простежується у його творчому доробку який становить 74 твори, 15 з яких досі вважаються втраченими. [2] Творчий доробок композитора відзначився різноманітністю жанрів. За своє нелегке життя Сергій Борткевич написав дві симфонії, три оркестрові сюїти, оперу «Акробати», фортепіанні концерти, концерти для скрипки, віолончелі з оркестром, складав камерну музику, а також фортепіанні мініатюри, ряд інструментальних концертів, складав камерну і вокальну музику, а також твори для дітей. [3, с.65]

За життя композитор був удостоєний звання «останнього романтика» — він став талановитим продовжувачем кращих романтичних традицій у музичному мистецтві, хоча розквіт творчої діяльності припав на найтяжчий історичний період — від першого десятиліття двадцятого століття і до кінця Великої Вітчизняної війни. [4, с.203]

Унікальнікість у втіленні романтичних традицій втілювалася у творчості Сергія Борткевича у вигляді використання не тільки народних мелодій у власних творах, а й власної фантазії яка була надхненна спогадами які були пов'язані з Батьківщиною. Видатні європейські музиканти наголошували, що в музичній мові композитора присутній колорит, властивий музиці території сучасної України. [5, с.259]

Фортепіанна творчість Сергія Борткевича є однією з найяскравіших в історії українського музичного мистецтва.

В його творах для фортепіано важко не почути вплив композиторів ХХ ст. таких як Олександр Скрябін та Сергій Рахманінов.

Вплив Олександра Скрябіна більше відчутний в ліричних, мрійливих моментах, а з Сергієм Рахманіновим Сергія Борткевича поєднує дуже насичена, «м'ясиста» фортепіанна фактура. Взагалі на творчість Сергія Борткевича вплинули і програмна музика німецьких романтиків (таких як Шуман та Мендельсон), і симфонізм Чайковського, і гармонія Вагнера. Але є в його музиці і те, що відрізняє її від всього іншого. Це, перш за все, його унікальний мелодизм. Він справжній майстер неймовірно красивих, широких мелодій, які розвиваються досить несподівано і не вкладаються в звичайні канони, і водночас звучать дуже широко і тепло. [6]

Вибудовуючи драматургічну лінію своїх творів, композитор незмінно прагне до гостроти контрастів. Стихія Сергія Борткевича - експонування, а не розробка. Ймовірно, усвідомлюючи це, він часто відмовляється від відповідного розділу сонатної форми.

Ритміка Сергія Борткевича типова для пізньоромантичного стилю. Він в рівній мірі використовує і плавну розмірену ритміку, особливо в ліричних темах («рахманіновська» модель), і декламацію з її мінливою ритмікою, передає інтонації людської мови («модель Чайковського»).

Гармонія Сергія Борткевича цілком відповідає музичній мові пізнього романтизму. Чисті консонанси композитор поєднує з септ і нонаккордами, біфункціональними співзвуччями, альтераціями, багатоголосними затриманнями. [7, с.149]

Серед фортепіанного творчого здобутку композитора визначне місце займає фортепіанний концерт. У концертах Сергія Борткевича помітний зв'язок з перерахованими прототипами – від великих майстрів минулого (Фредеріка Шопена, Ференца Ліста та інших.) до сучасників (Олександра Скрябіна, Сергія Рахманінова). У них чути той же, що і у найбільших вітчизняних композиторів, пріоритет ліричного початку, втіленого в національно пофарбованому мелосі, який відрізняє концерти Петра Чайковського, Олександра Скрябіна, Сергія Рахманінова. [7, с.55]

Композитор створив 4 циклу для фортепіано з оркестром: 3 концерту (1913, 1923, 1927) і «Руську рапсодію» на народні теми (1935). Концерти відрізняються подібним комплексом інтонаційних, фактурних, драматургічних, гармонійних прийомів, в цілому орієнтованих на скрябінську модель; «Російська рапсодія» являє собою ремінісценцію більш традиційної, доскрябінської стильової моделі.

У своїй творчості Сергій Борткевич рідко звертався до жанру сонати (якщо порівняти його, наприклад, зі Олександром Скрябіним, Миколою Метнером та Сергієм Прокоф'євим). [7, с.82]

Композитором створено чотири сонатних циклу: Соната для скрипки і фортепіано ор. 26 (1922), Соната для віолончелі та фортепіано ор. 36 (1924) і дві сонати для фортепіано - ор. 9 (1907) і ор. 60 (1941). Обидві фортепіанні сонати –

яскраві зразки цього жанру, які можна поставити поруч з сонатами російських сучасників Сергія Борткевича – О. Глазунова, М. Метнера, М. Мясковського, О. Крейна, О. Олександрова, С. Фейнберга.

Різні жанри, пов'язані з фортепіанної мініатюрі, складають основну частину творчого доробку композитора. Їм написано понад тридцять опусів, що включають в себе п'єси малої форми.

Шість прелюдій ор. 13 (1910) написані, коли композитор уже завершив своє навчання в Петербурзькій та Лейпцігській консерваторіях. У циклі органічно злилися воєдино як вітчизняні, так і західноєвропейські традиції.

На відміну від наступних циклів прелюдій, більшість з яких можна назвати розгорнутими концертними п'єсами, Прелюдії ор. 13 мають більш камерний характер. [7, с.101]

Десять етюдів ор. 15 - не перше звернення композитора до даного жанру: до того Сергій Борткевич нерідко включав п'єсу з такою назвою в свої численні цикли мініатюр - Чотири п'єси для фортепіано ор. 3, Три п'єси для фортепіано ор. 6, Чотири п'єси для фортепіано ор. 10. Крім ор. 15, композитором написані також Дванадцять етюдів ор. 29 (1924).

В цілому етюд у творчості Сергія Борткевича - художній, а не інструктивний жанр. Дотримуючись шопенівської моделі, він чергує віртуозні номери (1, 3, 5, 7, 9, 10) з ліричними, стриманими по темпу (2, 4, 6, 8). Це дає можливість піаністу, виконуючому весь цикл, показати техніку володіння інструментом в найширшому сенсі слова. [7, с.104]

Отже, українське музикознавство визначає Сергія Борткевича як одного з найбільших творців, який визначив, зберіг та розвинув у своїй творчості традиції Української національної культури I пол. ХХ ст. та вплинув на розвиток світового музичного мистецтва, зокрема на розвиток фортепіанної музики. Композитор виявив себе як видатна постать європейського музичного мистецтва, запровадив принципи музичної мови, характерні для західноєвропейських романтиків. Новаторство яке вніс композитор в історію українського музичного мистецтва можна простежити завдяки багатожанровості його творчості яка включає в себе стильовий синтез європейських та українських мистецьких традицій.

Список літератури:

1. Греченко В. А., Чорний І. В., Кушнерук В. А., Режко В. Історія світової та української культури: Підруч. для вищ. закл. освіти. - К.: Літера, 2000. - 464 с.

2. «Образ Родины, воссозданный в музыке», Надежда Тысячная — Газета «День», 17.12.2004

3. Якубов Т. А. Доля манускриптів Сергія Борткевича: втрачене та віднайдене //Українське музикознавство. – 2017. – №. 43. – С. 65-80.

4. Шефова Е. А. " PER ASPERA AD ASTRA"(ПО СТРАНИЦАМ ТВОРЧЕСТВА СЕРГЕЯ БОРТКЕВИЧА) //Исторические, философские, политические и юридические науки, культурология и искусствоведение. Вопросы теории и практики. – 2013. – №. 1-1. – С. 203-207.

5. Чередніченко О. В. Фортепіанна творчість С. Борткевича в світлі класико-романтичної традиції : дис. ... канд. Мистецтвознавства : 17.00.03 / Чередніченко. Ольга Вікторівна ; ХДУМ. – Х., 2008.

6. «Сквозь тернии к... Борткевичу. Почему со «скрипом» на Родину возвращается музыка «последнего украинского романтика», Олеся Найдюк — Газета «День», №55, 28.03.2018

7. Резник А. Л. Творческий путь и фортепианное наследие С.Э. Борткевича : дис. ... кандидата искусствоведения : 17.00.02 / Резник Анна Леонидовна; [Место защиты: Нижегород. гос. консерватория им. М. И. Глинки]. - Нижний Новгород, 2017. - 240 с.

АКУМУЛЯЦІЯ ХЛОРУ ОРГАНАМИ АСИМІЛЯЦІЇ ДЕРЕВНИХ РОСЛИН ЗАХИСНИХ ЛІСОСМУГ ТИТАНОМАГНІЄВОГО ТА ТРАНСФОРМАТОРНОГО ЗАВОДІВ (МІСТА ЗАПОРІЖЖЯ)

Скляренко Анастасія Вікторівна, аспірант
Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Наявність потужного промислового потенціалу міста Запоріжжя неминуче призводить до значних обсягів викидів в атмосферу оксидів сірки, фенолів, формальдегідів, хлору, тощо [1–3]. Виробничий цикл металургійних підприємств проходять з участю хлористих сполук, тому головним поллютантом цих підприємств є даний токсикант [4].

Накопичення хлору в рослинах викликає структурні і фізіологічні порушення, зниження інтенсивності росту [5]. Рослини є зеленими фільтрами, котрі здатні поглинати досліджуваний елемент, тому виникає потреба в розробці питань зниження концентрації цього поллютанту в оточуючому середовищі біологічними методами.

Мета даного дослідження – проаналізувати рівень накопичення хлору в листках деревних рослин, що зростають у зелених насадженнях санітарно-захисних зон Титаномагнієвого та Трансформаторного підприємств та виявити більш інформативні біоіндикатори забруднення ним атмосферного повітря. Дослідження здійснювали в зелених масивах «Запорізького виробничого титаномагнієвого комбінату» (Титаномагнієвий) та ПАТ «Запоріжтрансформатор» (Трансформаторний).

Об'єктами дослідження обрали види деревних рослин: *Acer negundo* L., *Acer platanoides* L., *Aesculus hippocastanum* L., *Ailanthus altissima* Mill., *Armeniaca vulgaris* Lam., *Betula pendula* Roth., *Catalpa bignonioides* Walter, *Elaeagnus angustifolia* L., *Fraxinus lanceolata* Borkh., *Juglans regia* L., *Malus sylvestris* (L.) Mill., *Morus alba* L., *Populus alba* L., *Populus nigra* L., *Populus simonii* Carr., *Robinia pseudoacacia* L., *Salix alba* L., *Tilia cordata* Mill., *Ulmus carpinifolia* Rupr., *Ulmus laevis* Pall. За контрольну ділянку вважали лісосмугу що знаходиться на відстані 12 км від джерел забруднення.

Вміст хлору в листках визначали аргентометричним методом [6].

Нами визначена накопичувальна здатність цього поллютанту листками дерев в умовно чистій зоні та санітарно-захисних насадженнях Титаномагнієвого та Трансформаторного заводів. Різниця статистично достовірна на рівні значимості 0,05, окрім даних для *Morus alba* та *Populus nigra*, зростаючих на Трансформаторному підприємстві.

В листках деревних рослин захисних лісосмуг досліджуваних заводів нагромаджується більше хлору, ніж в контролі. Кількісний показник накопичення цього забруднювача у листках деревних рослин умовно чистої зони варіює від 0,15 до 0,25 % в залежності від виду рослин. Найменше

досліджуваного елемента міститься в листках *Betula pendula*, *Catalpa bignonioides*, *Aesculus hippocastanum*, *Armeniaca vulgaris*, *Juglans regia*, *Populus alba*, *Populus nigra* – від 0,15 до 0,18 % абсолютно сухої речовини. Максимальна кількість токсиканту контрольної ділянки накопичується в листках *Ailanthus altissima* та *Tilia cordata* (0,25 % абсолютно сухої речовини).

Вміст цього поллютанту в органах асиміляції деревних рослин Трансформаторного заводу невеликий, але вищий ніж у контрольних показниках. Він варіює від $0,25 \pm 0,009$ до $0,41 \pm 0,013$ % в залежності від виду рослин.

Найменше хлору міститься в листках *Populus nigra* (0,25 %), *Morus alba* (0,26 %) та *Betula pendula* (0,27 % абсолютно сухої речовини). Найбільша кількість забруднювача накопичується в таких видів як *Ailanthus altissima*, *Tilia cordata* та *Acer platanoides*.

В умовах санітарно-захисної зони Титаномагнієвого комбінату в листкових пластинках деревних рослин нагромаджується суттєво більше цього елемента, ніж в контролі та захисному насадженні Трансформаторного заводу, оскільки виробничий цикл цього підприємства включає його використання [7–8].

Показники його вмісту в листках в залежності від виду рослин варіюють від 0,45 до 1,17 % сухої маси. Найбільша кількість токсиканту акумулюється в листках *Acer negundo*, *Ailanthus altissima*, *Fraxinus lanceolata*, *Acer platanoides*, *Tilia cordata*, *Robinia pseudoacacia*, а найменша – *Salix alba*, *Elaeagnus angustifolia*, *Populus nigra* *Malus sylvestris* та *Aesculus hippocastanum*.

Н.В. Капелюш та В.П. Бессонова (2007) [9] також було встановлено, що в місцях зростання біля підприємств, які виділяють більшу кількість хлоридів у промисловому процесі, в лисках *Platanus orientalis* накопичується більше хлору.

Кількісні показники акумуляції хлору у листках *Fraxinus lanceolata*, зростаючого в зеленому масиві Трансформаторного підприємства, в 3,0 рази нижчі у порівнянні з цим видом дерев, зростаючих в захисній лісосмузі Титаномагнієвого комбінату, в 2,9 та 2,8 разів нижчі у *Catalpa bignonioides* та *Morus alba* відповідно. Були розраховані коефіцієнти відносного накопичення поллютанта листками деревних рослин – відношення вмісту елемента в листках рослин у районі забруднення до його вмісту в контролі. Найбільші його показники в захисній лісосмузі Титаномагнієвого комбінату за цих умов виявлені для таких видів рослин: *Acer negundo*, *Catalpa bignonioides*, *Robinia pseudoacacia*, *Acer platanoides*, *Ailanthus altissima*, *Armeniaca vulgaris*, *Juglans regia*, для зеленої зони Трансформаторно підприємства – *Juglans regia*, *Populus alba*, *Acer platanoides*, *Betula pendula* та *Catalpa bignonioides*.

Отже, в умовах санітарно-захисної зони Титаномагнієвого комбінату в листкових пластинках деревних рослин нагромаджується суттєво більше хлору, ніж в контролі та захисному насадженні Трансформаторного підприємства. Найбільшою кількістю накопичення токсиканту листками характеризуються такі види дерев: *Acer negundo*, *Ailanthus altissima*, *Fraxinus lanceolata*, *Acer*

platanoides, *Tilia cordata*, *Robinia pseudoacacia*. Ці рослини будуть найефективніше доочищувати атмосферне повітря від газоподібних хлоридів.

Список літератури

1. Вергун О.А., Пушкаренко М.В., Алексеенко А.Р. Анализ влияния сталеплавильного производства в Украине на окружающую среду // *Металознавство та термічна обробка металів*. – 2015. – № 4. – С. 57 – 61.
2. Фещенко О.Л., Каменева Н.В. Оцінка впливу діяльності металургійних підприємств на навколишнє природне середовище України // *Економічна наука. Інвестиції: практика та досвід*. – 2016. – № 2. – С. 28 – 32.
3. Voichenko V.M., Molchanov L.S., Synegin, I.V. Technological Methods to Protect the Environment in the Ukrainian BOF Shops // *Ironmaking and Steelmaking Processes*. – 2016. – PP. 285 – 299. DOI: 10.1007/978-3-319-39529-6_17
4. Лупінос С.М., Прутцьков Д.В., Листопад Д.О., Беспалов Р.І., Воляр Р.М. Вплив вуглецевого відновника на механізм і кінетику процесів хлорної металургії // *«МЕТАЛУРГІЯ»*. – 2016. – Вип. 2 (34). – С. 43 – 47.
5. Schreuder M.D.J., Brewer C.A. Persistent Effects of Short-term, High Exposure to Chlorine Gas on Physiology and Growth of *Pinus ponderosa* and *Pseudotsuga menziesii* // *Annals of Botany*. – 2001. – Vol. 88 (2). – PP. 197 – 206. DOI: 10.1006/anbo.2001.1443
6. Починок Х.Н. Методы биохимического анализа растений – Киев: Наукова думка, 1976. – 334 с.
7. Nabashi F. Ilmenite for pigment and metal production // *Interdisciplinary Journal of Chemistry*. – 2016. – Vol. 1 (1). – PP. 28 – 33. DOI: 10.15761/IJC.1000105
8. Bordbar H., Yousefi A.A., Abedini H. Production of titanium tetrachloride (TiCl₄) from titanium ores: A review // *Polyolefins Journal*. – 2017. – Vol. 4 (2). PP. 150 – 169. DOI: 10.22063/poj.2017.1453
9. Капелюш Н.В., Бессонова В.П. Середоочищувальна роль *Platanus orientalis* у насадженнях санітарно-гігієнічного призначення // *вісник Дніпропетровського університету*. – 2007. – Вип. 15 (1). – С. 59 – 66.

ПІДГОТОВКА ОФІЦЕРІВ У НІМЕЧЧИНІ І АВСТРО-УГОРЩИНІ НАПРИКІНЦІ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТЬ

Скрябін Олександр Леонідович, к.і.н.,
старший науковий співробітник науково-дослідного центру
Військового інституту Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

Історичний досвід свідчить, що найдієвішим засобом формування професійної армії є підготовка офіцерських кадрів. Наприкінці ХІХ – початку ХХ століть у більшості провідних країн світу системи підготовки офіцерських кадрів склалися з трьох рівнів військової освіти – початкової, середньої і вищої. Так, початкова військова освіта давалася в закладах кадетського типу, середня – у військових училищах і вища – в академіях. Водночас, незважаючи на ці спільні риси в системах військової освіти різних держав, в них існували свої особливості. Серед європейських країн найбільш серйозно питання підготовки офіцерів було поставлене в Німеччині і Австро-Угорщині [1 с. 555].

Переходячи до розгляду системи підготовки офіцерських кадрів у Німеччині, зазначимо, що рівень загальної грамотності населення був дуже високим. Так, на початку ХХ століття кількість безграмотних солдат становила лише 0,04% від їх загальної чисельності [2, с. 23]. Очевидним є той факт, що рівень освіти офіцера мав відповідати високим вимогам державного стандарту.

Початкову військову освіту майбутні офіцери отримували в чотирьохрічних кадетських школах, по закінченню яких ще два роки продовжували свою початкову освіту у Головному кадетському корпусі. Кращі вихованці залишалися на навчання в спеціальному класі “Selecta” з військово-училищним курсом [3, с. 71]. Однак таких вихованців було менше 20%, а більшість кадетів здавала іспити на отримання звання підпрапорщика і поступала на піврічний термін служби у стройові військові частини.

Крім колишніх кадетів, офіцерами могли стати і цивільні юнаки, які мали середню освіту. Вони разом з колишніми кадетами на півроку вступали на військову службу. У військах всі кандидати засвоювали службу солдата і унтер-офіцера, після чого самі вчилися навчати і командувати іншими. Вважалось, що цей час служби дає можливість вивчити майбутнього офіцера і виховати в ньому необхідні для служби життєві погляди.

Після цієї служби, для подальшого навчання, юнаки вступали у військові училища. На відміну від більшості провідних країн, курс навчання тут був коротким і становив близько дев'яти місяців. Ці навчальні заклади надавали учням знання з загальних військових наук та розвивали практичні уміння, попередньо отримані у військах. Цікавим є те, що військові училища за своєю організацією нагадували звичайні навчальні заклади, а щоб привчити майбутнього офіцера до самостійного життя, внутрішній порядок відрізнявся відносною

свободою. Курс військового училища складався з теоретичного та стройового навчання, а також практичних польових занять. Щодня проводилися шість занять – чотири теоретичних і два стройових, на яких зверталася увага на методичну підготовку юнкерів навчати та командувати підлеглими. Також організовувалися тактичні навчання, вивчалися дії зі зброєю [2, с. 31]. Найбільше уваги приділялося вивченню юнкерами тактики і топографії, а у практичному відношенні стройовій і вогневій підготовкам.

Прийом випускних іспитів здійснювала єдина постійно діюча “Вища атестаційна комісія”, яка по черзі об’їжджала всі училища і проводила так звані офіцерські випробування. Можна зробити висновок, що від майбутніх офіцерів була потрібна цілком однорідна підготовка, не дивлячись на те, який навчальний заклад вони закінчили – військове училище або повний курс кадетського корпусу. Після цього всі, хто здавав успішно іспит, поверталися до своїх частин і очікували присвоєння офіцерського звання по мірі відкриття вільних вакансій і схвалення їх кандидатур громадою офіцерів.

У військовій частині офіцери постійно тренувалися в стрільбі, фехтуванні та верховій їзді, а у призначені дні влаштовувалися воєнні бесіди, військові ігри, польові поїздки, вивчалися іноземні мови [3, с. 8].

Окремої уваги заслуговує діяльність спеціальних шкіл, куди регулярно відряджалися офіцери для вивчення відповідної галузі військової справи та розширення своєї спеціальної освіти. Так, у піхотних школах щорічно організовувалися курси – від півторамісячних для молодших офіцерів, до двотижневих для командирів військових частин. Кавалерійські офіцери проходили підготовку в спеціальних школах від одного до двох років. Окремі школи діяли для підготовки фахівців польової і важкої артилерії. Курс військових училищ доповнювала З’єднана артилерійсько-інженерна школа. Артилеристи навчалися два, а інженери три – чотири роки. Останні додатково, відвідували лекції у Вищому технічному інституті цивільного відомства.

Отже спеціальну освіту німецькі офіцери отримували вже поза стінами військових училищ. Поясненням цьому служив своєрідний віковий фактор. Вважалося, що офіцери віком старше 23 років, які вже володіють практичним досвідом військової служби, є більш підготовленими до вивчення спеціальних наук, ніж молоді 17–річні юнкери, які не здатні практично застосовувати наукові відомості, які їм викладаються [4, с. 63].

Для отримання вищої військової освіти офіцерів і підготовки їх до служби в Генеральному штабі діяла військова академія. Вступали до неї офіцери, які прослужили у військах більше трьох років. Після кожного року підготовки слухачі відряджалися на три місяці до тих родів військ, де вони не служили до академії. Протягом року слухачі займалися переважно теоретичною підготовкою, а влітку практикувалися в топографічній зйомці, брали участь у польовій поїздки. На завершальному етапі навчання, випускників атестували, де визначали їх придатність до подальшої служби – в генеральному штабі, топографічному відділенні, ад’ютантом або викладачем. І хоча офіцери після випуску з академії

поверталися до військових частин, через деякий час при наявності вакансій на вказаних місцях служби їх туди відряджали [2, с. 145].

Отже, характерною рисою німецької системи підготовки офіцерського корпусу був однаковий ступінь освіти всіх офіцерів тактичної ланки конкретного роду військ. Важливим аспектом підготовки можна вважати ту обставину, що ніхто не міг отримати звання офіцера, якщо не перебував раніше на службі, яка відповідала умовам рядового складу армії.

Австро-Угорська система підготовки офіцерів за окремими ознаками була схожою на німецьку. Офіцерський корпус поповнювався тут з двох джерел – випускників військових академій (аналоги військового училища) і тих, хто отримав попередню підготовку в кадетських школах. В державі діяли Терезіанська військова академія і Технічна військова академія, перша готувала кадри для піхоти і кавалерії, а друга – для артилерії, інженерних військ і військ сполучення. Навчання тривало три роки, а його слухачі отримували перше офіцерське звання. Щорічна кількість випускників училищ складала близько 150 осіб і задовольняла потреби армії лише на 20%.

Головним джерелом поповнення кадрів, яке давало 80% від щорічної потреби в офіцерах, були кадетські школи. Не дивлячись на назву, вони не були початковими закладами, а спеціалізувалися на підготовці кадрів конкретного роду військ. З вісімнадцяти таких шкіл держави, п'ятнадцять були піхотними, а три готували кадри для кавалерії, артилерії та інженерних військ відповідно.

Навчання тут тривало чотири роки, а їхні випускники поступали на службу до військових частин. Умови отримання офіцерського звання були схожими з німецькою системою підготовки офіцерів. Необхідно було прослужити в полку не менше року, заслужити добру атестацію і отримати згоду на прийняття в полк від громади офіцерів. Зазвичай, молодь, в очікуванні присвоєння першого офіцерського звання служила в частині два – три роки. Варто зазначити, що рівень підготовки у військових училищах був значно вище, ніж у кадетських школах, тому згодом їх вихованці легше вступали до вищого військового закладу і складали більшість у штабах армії [5, с. 23–25].

Важливо зауважити, що надходили у військові училища та кадетські школи юнаки, які до цього навчалися у військово-реальних училищах, де вони виховувалися в дусі військової дисципліни, отримували перші практичні навички у стройовій підготовці, гартувалися фізично.

Характерною рисою австро-угорської армії була наявність розвиненої мережі різних курсів і шкіл. По своїй діяльності вони нагадували подібні заклади німецької армії, які описані вище. Вражає їх різноманітність – від корпусних шкіл для підготовки командирів рот до автомобільних, повітроплавних, телеграфних, а також курсів бігу на лижах [5, с.29].

Особливої уваги заслуговує діяльність вищої військової школи, яка давала офіцерам вищу освіту і комплектувала своїми випускниками генеральний штаб. Для вступу в неї необхідно було прослужити чотири роки офіцером, мати добру атестацію, бути неодруженим, не мати боргів, знати кілька мов. Курс навчання був трирічним і вимагав від слухачів великої праці. Там вивчали тактику, службу

генерального штабу, військові історію і географію, фортифікацію, артилерію, топографію, військову адміністрацію, морську тактику, загальне і міжнародне право. Проходження теоретичного курсу супроводжувалося значною кількістю практичних робіт, а вивчення тактики носило винятково прикладний характер. Літній період присвячувався практичним заняттям – зйомці і вирішенню тактичних завдань на місцевості, польовим поїздкам, ознайомленню із залізничною і телеграфною службою. Після практичних занять офіцери перших двох курсів відряджалися до стройових частин чужих родів військ, де перебували до осінніх зборів військ, а третьокурсники проходили стажування у військових штабах.

Крім цієї школи, у Відні, діяли вищі артилерійська та інженерна школи, де офіцерів готували для служби в артилерійському і інженерному штабах відповідно. Принципи їх діяльності були такими ж, як і у військовій школі.

Корпус офіцерів комплектувався синами офіцерів і чиновників, тобто представниками класів, пройнятих ідеєю відданості монарху. З таких сімей юнаки надходили до військово-навчальних закладів, де виховувалися в дусі відданості монархії, і що важливо, поза національною ворожнечею, яка була притаманна цивільному середовищу імперії того часу [6, с. 105].

Таким чином, німецька та австро-угорська системи підготовки офіцерів склалися з трьох рівнів освіти – початкової, середньої і вищої. Об'єднувало їх те, що отриманню учнями необхідних офіцеру знань передувало практичний досвід, попередньо придбаний на рядовій службі у військах. Це робило знання та вміння майбутніх офіцерів більш ґрунтовними. У свою чергу, підтримці необхідного для служби рівня підготовки ефективно сприяла розвинена мережа різноманітних шкіл і курсів, де офіцери отримували високу професійну кваліфікацію.

Список літератури

1. Военная энциклопедия: в 15 т. Т. VI. – СПб: т-во. И. В. Сытина, 1912. – 649 с.
2. Сборник новейших сведений о вооруженных силах иностранных государств. Германия. – СПб. Военная типография, 1903. – 137 с.
3. Вооруженные силы Германии. – С.Пб.: Военная типография, 1907. – 181 с.
4. Недзвецкий В. Подготовка к офицерскому званию в главных западноевропейских армиях / Недзвецкий В. // Педагогический сборник. –1884. – № 1. – С. 58–70.
5. Вооруженные силы Австро-Венгрии: в 2 ч. Часть I. – С.Пб.: Военная типография, 1912. – 344 с.
6. Вооруженные силы Австро-Венгрии: в 2 ч. Часть II. – С.Пб.: Военная типография, 1912. – 134 с.

УПРАВЛІННЯ ЗОБОВ'ЯЗАННЯМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ

СкульбуденкоТ. І студентка 1-го курсу магістратури
ШаповаловаА. П., доцент, к.е.н
Київський національний торговельно-економічний університет

Управління зобов'язаннями є важливим аспектом фінансового менеджменту.

За обліковим підходом зобов'язання – це заборгованість підприємства, яка виникла внаслідок минулих подій і погашення якої в майбутньому, як очікується, призведе до зменшення ресурсів підприємства, що втілюють у собі економічні вигоди. Поняття зобов'язань тотожне поняттю кредиторської заборгованості, під якою розуміють заборгованість підприємства перед постачальниками, підрядниками, третіми особами, банками або іншими кредиторами за надані послуги, наданий в користування товар або позику. Також, під поняття кредиторської заборгованості потрапляє заборгованість підприємства перед своїми працівниками з оплати праці. Кредиторську заборгованість підприємство зобов'язане погасити відповідно до встановлених термінів та взятих на себе зобов'язань.

В економічній літературі велика увага приділяється питанням управління дебіторською заборгованістю, питання управління кредиторською заборгованістю зустрічаються значно рідше. Проте саме ефективне управління такою заборгованістю може допомогти суб'єкту господарювання підвищити фінансову стійкість підприємства, а також досягнути запланованих цілей у бізнесі.

Необхідність управління зобов'язаннями викликана наступними причинами:

1. Несвоєчасність обліку, оцінки та погашення поточних зобов'язань призводить до порушення дисципліни як фінансової, так й розрахункової.
2. Вплив зобов'язань на зменшення показників платоспроможності і ліквідності.
3. Наявність прострочених зобов'язань може стати причиною погіршення іміджу підприємства.
4. Виникнення штрафних санкцій, судових справ через несвоєчасне погашення заборгованості.
5. Коливання валютних курсів може призвести до виникнення фінансових втрат, якщо наявна заборгованість перед постачальником в іноземній валюті.
6. Ризик виходу з під контроль величини зобов'язань через відсутність системи контролю над нею.

Отже, для того, щоб зобов'язання більш позитивно на фінансовий стан підприємстванеобхідно аналізувати і управляти нею.

Для аналізу зобов'язань використовується облікова інформація, до якої відносяться: первинні документи (видаткові накладні, акти виконаних робіт, наданих послуг тощо), реєстри бухгалтерського обліку, фінансова (форма 1 «Баланс (звіт про фінансовий стан)», форма 3 «Звіт про рух грошових коштів», форма 5 «Примітки до фінансової звітності») та податкова звітність підприємства.

Великі і середні підприємства також розкривають інформацію про ліквідність та зобов'язання у звіті про управління.

Алгоритм управління зобов'язаннями повинен починатися з визначення оптимальної їх структури і розроблення ефективної системи показників. Другим кроком є проведення аналізу показників, з урахуванням специфіки діяльності підприємства. Останнім етапом є розроблення відповідних заходів для оптимізації зобов'язань підприємства.

Найбільш часто для оптимізації зобов'язань використовують коефіцієнти ліквідності. Дані показники характеризують здатність підприємства покривати свої зобов'язання перед кредиторами. Процес аналізу передбачає розрахунок коефіцієнта оборотності, який відображає час, протягом якого підприємство погашає заборгованість. Високий показник дозволяє говорити про платоспроможність організації. Однак якщо в динаміці показник знижується, це не завжди свідчить про проблеми, навпаки, можливо організація використовує кредиторську заборгованість як джерело фінансування, при цьому вибравши оптимальний графік платежів з постачальниками [1].

При оцінці оборотності кредиторської заборгованості одночасно необхідно аналізувати оборотність дебіторської заборгованості. З одного боку, при значному розбалансуванні цих двох показників можуть виникати проблеми з ліквідністю. З іншого боку, якщо кредиторська заборгованість значно більша, ніж дебіторська, це може призвести до втрати контролю над збільшенням суми заборгованостей перед постачальником, а в перспективі до банкрутства [2].

Зобов'язання можуть бути оптимізовані одним з таких способів:

1. Контроль за розміром партії закупок. Для вирішення проблеми може бути розроблена система нормативів по оборотності окремих груп товарних запасів, а також створено математичну модель на базі Excel, що дозволяє приймати рішення про обсяг закупівлі виключно під плановані продажі і не більше того.

2. Інвентаризація зобов'язань. Необхідно проводити щомісячну звірку взаєморозрахунків з контрагентами, для контролю повного та своєчасного відображення операцій в обліку.

3. Регулярне відстеження співвідношення заборгованостей організації. Необхідно використовувати бюджетування, складати календар платежів, використовувати інші прийоми, які дозволяють контролювати рух вхідних і вихідних грошових потоків [3].

4. Здійснення контролю за погашенням прострочених зобов'язань. Доцільно структурувати обсяг простроченої кредиторської заборгованості за термінами прострочення, а також вести окремий облік заборгованості, яку не вимагає постачальник. Якщо кредитор не вимагає погашення заборгованості протягом трьох років, її можна списати в дохід підприємства.

Отже, у сучасних умовах господарювання необхідно контролювати стан розрахунків та стежити за співвідношенням дебіторської заборгованості і зобов'язань підприємства. Правильний підхід до управління зобов'язаннями сприяє підвищенню рівня ліквідності та платоспроможності, а також виступає

інструментом скорочення ризиків фінансово-господарської діяльності суб'єкта господарювання, що є основою для забезпечення ефективної та фінансово стабільної діяльності та довгострокових перспектив розвитку.

Список літератури

1. Ступницька Т. М., Маркова Т. Д. Кредиторська заборгованість підприємства: оцінка та механізми управління// Економіка харчової промисловості. – 2019. – №10. – С. 66–78
2. Колісник О. П., О. Замота Теоретичні та практичні аспекти обліку і аналізу дебіторської заборгованості у сфері інформації та телекомунікацій// «Modern Economics». – 2019. URL: <https://modecon.mnau.edu.ua/issue/15-2019/kolisnyk.pdf>
3. Кручак Л.В. Аналіз стану дебіторської та кредиторської заборгованості суб'єкта господарювання // Економічний аналіз: зб. наук. праць:Тернопільський національний економічний університет, 2016. С. 93-98

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ШТУЧНИХ НЕЙРОННИХ МЕРЕЖ ДЛЯ ВИБОРУ МАРШРУТУ В МЕРЕЖАХ MANET

Сова Олег Ярославович, д.т.н.
Військовий інститут телекомунікацій та інформатизації імені Героїв Крут

Симоненко Олександр Анатолійович
Військовий інститут телекомунікацій та інформатизації імені Героїв Крут

Шишацький Андрій Володимирович, к.т.н.
Центральний науково-дослідний інститут озброєння та військової техніки
Збройних Сил України

В умовах високої ймовірності локальних (регіональних) збройних конфліктів розвинені країни світу приділяють особливу увагу вдосконаленню систем зв'язку тактичної ланки управління. Досягнення інформаційної переваги представляється як об'єктивна необхідність успішного ходу бою (операції) [1]. Проведений аналіз можливих варіантів побудови архітектури мереж тактичної ланки продемонстрував переваги застосування мобільних радіомереж (Mobile ad-hoc networks, MANET).

MANET – динамічна архітектура побудови мереж, яка не містить базових станцій і фіксованих маршрутів передачі інформації, а також забезпечує можливість вузлів до самоорганізації в радіомережу [3].

У якості вузла мережі MANET виступає термінал (переносний комп'ютер, персональний секретар, сенсорний пристрій, робот, тощо), оснащений радіомодемом, який виконує функції кінцевого пристрою та маршрутизатора. У даних мережах топологія випадкова, всі її елементи можуть бути мобільними, принцип організації передачі інформації – комутація повідомлень (пакетів), тип управління децентралізований.

Проблематика дослідження зумовлена необхідністю підвищення оперативності визначення маршруту передачі інформації в мережах MANET за рахунок використання методів штучного інтелекту, а саме штучних нейронних мереж (ШНМ).

Незважаючи на їх досить успішне застосування для розв'язку широкого кола завдань інтелектуального аналізу даних, ці системи мають низку недоліків, пов'язаних з їхнім використанням.

Серед найбільш істотних недоліків можна виділити такі:

– складність вибору архітектури системи. Як правило, модель, заснована на принципах обчислювального інтелекту, має фіксовану архітектуру. У контексті ШНМ це означає, що ШНМ має фіксовану кількість нейронів і зв'язків. Це призводить до того, що адаптація системи до нових даних, які надходять на

обробку і мають відмінну від попередніх даних природу, може виявитися проблематичною;

– навчання в пакетному режимі та навчання протягом декількох ітерацій вимагає значних часових ресурсів. Такі системи не є пристосовані для роботи в online режимі з досить високим темпом надходження нових даних на обробку;

– багато з існуючих систем обчислювального інтелекту не можуть визначати правила, що еволюціонують, за якими відбувається розвиток системи, а також представляють результати своєї роботи в термінах природньої мови.

Мета дослідження полягає в розробці нових методів навчання для ШНМ, які дозволять усунути зазначені недоліки.

Наукова новизна.

Розроблено методику навчання ШНМ для інтелектуальних систем підтримки прийняття рішень. Відмінна особливість запропонованої методики полягає в тому, що проводиться навчання не тільки синаптичних ваг ШНМ, але й виду та параметрів функції належності;

архітектури та параметрів окремого вузла ШНМ;

у разі неможливості забезпечити задану якість функціонування ШНМ за рахунок навчання параметрів ШНМ відбувається адаптація архітектури ШНМ;

вибір архітектури, виду та параметрів функції належності відбувається з врахуванням обчислювальних ресурсів вузла мережі та з врахуванням типу та кількості інформації, що надходить на вхід ШНМ;

не відбувається накопичення помилки навчання ШНМ в результаті обробки інформації, що надходить на вхід ШНМ.

Також відмінною особливістю розробленої методики є те, що методика дозволяє проводити навчання окремого вузла мережі та здійснювати комбінування вузлів ШНМ.

За результатами дослідження встановлено, що зазначена методика навчання підвищує ефективність навчання ШНМ в середньому на 10–18 % та не накопичує помилок в ході маршрутизації .

Практична значимість методики.

Зазначена методика дозволить:

визначити ефективні заходи для підвищення ефективності функціонування штучних нейронних мереж;

підвищити ефективність функціонування штучних нейронних мереж за рахунок навчання параметрів та архітектури штучних нейронних мереж;

скоротити використання обчислювальних ресурсів систем підтримки та прийняття рішень;

виробити заходи, що спрямовані на підвищення ефективності навчання штучних нейронних мереж;

підвищити оперативність обробки інформації в штучних нейронних мережах.

Висновки

1. Підвищення оперативності обробки інформації та зменшення похибки оцінювання досягається за рахунок:

– навчання не тільки синаптичних ваг штучної нейронної мережі, але й виду та

параметрів функції належності;

- навчання архітектури штучних нейронних мереж;
- можливості комбінації елементів штучної нейронної мережі;
- можливості навчання окремих елементів штучної нейронної мережі;

– обчислення даних за одну ітерацію без необхідності зберігання попередніх обчислень. Зазначене зменшує час на обробку інформації за рахунок відсутності необхідності звернення до бази даних;

– відсутності накопичення помилки навчання штучних нейронних мереж в результаті обробки інформації, що надходить на вхід штучних нейронних мереж.

2. Проведена оцінка використання запропонованої методики на прикладі прогнозування стану маршрутів передачі інформації в радіомережах класу MANET.

Результати оцінки показали підвищення ефективності функціонування штучних нейронних мереж на рівні 10–18 % за оперативністю визначення маршруту передачі інформації, які отримуються за рахунок використання додаткових процедур навчання штучних нейронних мереж.

Список літератури

1. Романюк В.А. Мобильные радиосети – перспективы беспроводных технологий // Сети и телекоммуникации. – 2003. – № 12. – С. 62 – 68.

2. N. Kuchuk, A. S. Mohammed, A. Shyshatskyi, O. Nalapko. The method of improving the efficiency of routes selection in networks of connection with the possibility of self-organization”, International Journal of Advanced Trends in Computer Science and Engineering, 2019. Vol. 8. No. 1, pp. 1–6, DOI: <https://doi.org/10.30534/ijatcse/2019/0181.22019..>

3. I. Alieinykov, K. A. Thamer, Y. Zhuravskyi, O. Sova, N. Smirnova, R. Zhyvotovskiy, S. Hatsenko, S. Petruk, R. Pikul, A. Shyshatskyi. Development of a method of fuzzy evaluation of information and analytical support of strategic management. Eastern-European Journal of Enterprise Technologies. Vol. 6. No. 2 (102). 2019. pp. 16–27. DOI: <https://doi.org/10.15587/1729-4061.2019.184394>.

ОСОБЛИВОСТІ ТЕХНОЛОГІЧНИХ ВЛАСТИВОСТЕЙ ПРИ ВИКОРИСТАННІ ГОЛОЗЕРНИХ ВИДІВ ЗЕРНА ВІВСА ТА ЯЧМЕНЮ

Соц Сергій Михайлович, к.т.н., доцент
Одеська національна академія харчових технологій

Кустов Ігор Олександрович, к.т.н., доцент
Одеська національна академія харчових технологій

Кузьменко Юлія Яковлівна, к.т.н., ст. викладач
Одеська національна академія харчових технологій

Зерно вівса серед інших злакових культур характеризується найбільш цінним хімічним складом – високим вмістом білка, жиру, засвоєваних вуглеводів, вітамінів мінералів тощо. В зерні вівса присутні усі незамінні для організму людини амінокислоти, що говорить про високу біологічну цінність отриманих з нього продуктів. Зерно вівса та продукти його переробки містять багато жиру (5,0...7,0 %), при цьому частка важливих для організму людини полі ненасичених жирних кислот складає 70-80 %, що дозволяє говорити про високу біологічну ефективність вівсяного зерна. Серед вуглеводного комплексу, окрім крохмалю та інших речовин, важливе значення має некрохмальний полісахарид β -глюкан. Дана речовина відноситься до розчинних харчових волокон які мають здатність регулювати рівень холестерину та цукру у крові та впливати на регулювання ваги тощо, тобто є необхідною речовиною у раціоні харчування людини. За різними даними серед інших круп і круп'яних продуктів за вмістом харчових волокон вівсяна крупа посідає одне з провідних місць маючи їх кількість на рівні 7-8 %. Переробка зерна вівса за існуючими традиційними технологіями за рахунок використання складного та протяжного технологічного процесу не дозволяє використовувати весь закладений природою потенціал вівсяного зерна [1-7].

Проаналізувавши існуючі технології переробки ячменю можна зробити висновок, що виробництво ячмінних продуктів потребує використання багатьох технологічних систем, при цьому вихід круп перлових не перевищує 45 %, круп ячних – 65 % [1]. Складний технологічний процес призводить до того, що із зерна ячменя видаляється значна частина корисних для організму людини речовин – протеїнів, ліпідів, клітковини, мінеральних речовин [9].

На сьогоднішній день у світі відбувається перехід до менш складних та більш енергоефективних технологій, що дозволяє отримувати продукти із підвищеним виходом та харчовою цінністю. Основою для створення нових продуктів харчування із покращеними властивостями є, як правило, нові спеціально виведені селекціонерами зернові культури. Серед нових яких можна виділити голозерні форми ячменю та вівса [8-10]. Перевагами голозерного зерна над традиційними формами є відсутність жорстких квіткових плівок, міцно зв'язаних з поверхнею

зернівки (20...40 % у плівчастих форм вівса та 10-15 % у ячменя), які, як правило, видаляються при обмолочуванні та високоякісний хімічний склад зерна, що і формує основну привабливість голозерного ячменю та голозерного вівса для виробництва продуктів харчування.

Мета дослідження – визначення технологічних властивостей зерна сучасних зразків української селекції зерна голозерного вівса та голозерного ячменю, їх хімічного складу для встановлення можливостей отримання при їх переробленні високоякісних продуктів харчування при потенційному збільшенні кількісних значень виходів готової продукції.

Геометричні властивості зерна є визначальними при виборі оптимальних характеристик робочих органів технологічного обладнання та режимів переробки. Зерно голозерного вівса та голозерного ячменю, як правило, характеризується меншими геометричними характеристиками в порівнянні із плівчастим зерном, однак має приблизно рівну довжину, ширину і товщину із лущеним ядром плівчастого зерна. Попередніми дослідженнями визначено, що зерно голозерного ячменю сорту «Ахіллес» характеризувалося довжиною 7,0-9,1 мм, товщиною 2,0-4,3 мм та товщиною 1,7-3,8 мм, що на 0,3-1,1 мм є меншим в порівнянні із плівчастим зерном ячменю. Зерно голозерного ячменю нового врожаю 2017-2018 року за своїми геометричними характеристиками не суттєво відрізняється від попередньо досліджених зразків і має довжину 7,2-9,0 мм, ширину 2,1-4,0 мм, товщину 1,7-3,3 мм. Зерно голозерного вівса врожаїв 2011-2014 років характеризувалося довжиною у діапазоні 5,7-8,6 мм, товщиною 1,2-3,1 мм та шириною – 1,6-3,7 мм, тоді як зерно плівчастого вівса мало довжину 9,6...15,0 мм, товщину 2,1-2,8 мм та ширину 2,5...3,6 мм. Встановлено, що зерно врожаю 2017-2018 року сорту «Саломон» має геометричні характеристики довжину, ширину та товщину які не перевищують раніше визначених меж отриманих при попередніх дослідженнях. Довжина зернівки 6,1-8,5 мм, ширина – 2,5-3,6 мм, товщина – 1,5-2,7 мм. В той час як зерно голозерного вівса сорту «Самуель» характеризується дещо більшими показниками: довжиною 6,8-8,9 мм, товщиною 2,4-3,6 мм та шириною 2,0-3,7 мм. Розглядаючи отримані дані геометричних характеристик можна відмітити, що вони в залежності від року і умов вирощування змінюються у відносно стабільних межах, що дозволяє використовувати раніше визначені параметри робочих органів зерноочищувального обладнання при організації процесу очищення досліджуваного зерна.

За рахунок того, що таке плівчате зерно різко відрізняється за геометричними характеристиками від основного (голозерного), його можливо ефективно видаляти на етапі зерноочищення із застосуванням ситових сепараторів, трієрів, падді-машин з подальшим його накопиченням та використанням. Як показали попередні дослідження враховуючи незначну кількість плівчастого і необрушеного зерна у суміші голозерного ячменю, його можна не вилучати так як при шліфуванні достатньо ефективно проходить вилучення оболонок з такого зерна.

Важливими технологічними показниками за якими попередньо можливо оцінити вихід та деякі якісні показники готової продукції є маса 1000 зерен та натура. Попередніми дослідженнями визначено, що зерно голозерного ячменю та

вівса завдяки відсутності квіткових плівок характеризується високими значеннями натури. Визначено що натура голозерного ячменю складає 738-750 г/л, голозерного вівса – 680-695 г/л, що більше значень натури плівчастого зерна. Натура зерна голозерного ячменю сорту «Ахіллес» врожаю 2017-2018 року складає 735-750 г/л. Натура зерна досліджуваних сортів голозерного вівса складає 685-705 г/л для сорту «Саломон» та 687-710 г/л для сорту «Самуель», що знаходиться у межах значень характерних для голозерного вівса отриманих при попередніх дослідженнях. Показник маси 1000 зерен суттєво залежить від сортових особливостей зерна та умов вирощування, для плівчастого вівса його значення змінюється у межах 24-28 г, для голозерного – 23-26 г. Для ячменю даний показник знаходиться на рівні 20-50 г для плівчастого зерна та 41-47 г – для голозерного. Для зерна 2017-2018 року вирощування маса 1000 зерен змінюється у межах 25-27 г для сорту «Саломон», 27-29 г для сорту «Самуель» та 45-48 г для сорту голозерного ячменю «Ахіллес». Отримані значення натури та маси 1000 зерен говорять про можливість отримання високого виходу готової продукції при переробці досліджуваного зерна.

На основі проведеного аналізу можна зробити висновок, що зерно голозерного ячменю сорту «Ахіллес» та голозерного вівса сортів «Саломон» і «Самуель» володіють високим круп'яним потенціалом. Як показує аналіз попередніх досліджень при переробці зерна із такими показниками можна отримувати вихід готової продукції на рівні 75-85 %, що також є важливим і для виробництва продуктів функціонального спрямування високий вихід для яких є пріоритетним.

На наступному етапі досліджень проводили визначення особливостей деяких показників хімічного складу досліджуваних зразків зерна голозерного ячменю та голозерного вівса. При попередніх дослідженнях зерна голозерного ячменю сорту «Ахіллес» визначено, що даний сорт ячменю характеризується підвищеною масовою часткою білка 14,6-15,8 %. Для голозерного вівса сорту «Саломон» врожайів 2011-2014 року також характерною є підвищена масова частка білка в зерні 14,6-15,5 %, що в 1,2-1,3 рази перевищує масову частку білка у плівчастому зерні 12,3-12,5 %. В той же час масова частка білка в зерні голозерного ячменю 2017-2018 року складає 15,7-16,1 %, а для голозерного вівса сортів «Саломон» та «Самуель» відповідно 14,9-15,2 % та 15,0-15,4 %, що знаходиться у межах значень які було отримано для голозерного вівса при попередніх дослідженнях.

Зерно вівса характеризується підвищеною масовою часткою жиру кількість яких може складати до 6-7 %, ячмінь в порівнянні з зерном вівса вміщує значно меншу масову частку жиру – 2,4 %. Продукти переробки вівса вміщують приблизно таку ж саму масову частку жиру що і необроблене зерно – 6,0-6,2 %, продукти переробки ячмінного зерна крупи перлові та ячні характеризуються низькою масовою часткою жиру – 1,1 та 1,3 % відповідно.

Переважаючою речовиною вуглеводного комплексу вівса та ячменю є крохмаль. Масова частка крохмалю в зерні круп'яного ячменя становить 54,6 %, продукти переробки ячменю вміщують 63,8-65,7 %. В досліджуваних зразках голозерного ячменю сорту «Ахіллес» 2011-2014 років масова частка крохмалю змінювалася у межах від 57,6 до 60,5 %. Зерно 2017-2018 року характеризується

масовою часткою крохмалю на рівні 58-61 %. Встановлено, що голозерний овес сорту «Саломон» 2011-2014 років вирощування характеризувався однаковою масовою часткою крохмалю із луццим контрольним зерном 58,5-61,1 %, але більшим в 1,2-1,3 рази в порівнянні з нелущеним плівчастим зерном. Зразки голозерного вівса 2017-2018 року також характеризуються підвищеною масовою часткою крохмалю – 59,3-61,6 %.

Мінеральні речовини є складовою частиною зерна, масова частка яких у продовольчому зерні вівса складає 3,2 %, пластівцях «Пелюсткові» 1,9 %, «Геркулес» та «Екстра» 2,1 %. В зерні ячменю продовольчого призначення характерним є вміст мінеральних речовин на рівні 2,4 %. Крупи перлові та ячні вміщують 0,9-1,2 % мінеральних речовин [10]. Зразки зерна голозерного ячменю та вівса 2011-2014 років завдяки відсутності на поверхні квіткових плівок характеризувалися відносно низькою зольністю – 2,3-2,7 % та 2,1-2,4 % відповідно. Зерно 2017-2018 року також в порівнянні з плівчастим зерном характеризується меншою зольністю 2,2-2,5 % для голозерного ячменю сорту «Ахіллес» і 2,3-2,6 % для голозерного вівса сортів «Саломон» і «Самуель».

Список літератури

1. Правила організації і ведення технологічного процесу на круп'яних заводах. – К., 1998. – 164 с.
2. Шутенко, Є.І. Технологія круп'яного виробництва: навч. Посібник [Текст] / Є.І. Шутенко, С.М. Соц. – К.: Освіта України, 2010. – 272 с.
3. Hager, A.S. Gluten free beer –A review. [Text] / A.S. Hager, J.P. Taylor, D.M. Waters et al. // Trends in Food Science & Technology. – 2014. – vol. 36, № 1. – P. 44 – 54.
4. Schnitzenbaumer, B. Implementation of commercial oat and sorghum flours in brewing [Text] / B. Schnitzenbaumer, J. Kaspar, J. Titze, et al. // European Food Research and Technology. – 2014. – vol. 238, № 3. – P. 515 – 525.
5. Onning, G. Consumption of oat milk for 5 weeks lower serum cholesterol and LDL cholesterol in free living men with moderate hypercholesterolemia [Text] / G. Onning, A. Wallmark, M. Persson, et al. // Ann Nutr Metab. – 1999. – № 43. – P. 301 – 309.
6. Hamaker, B.R. Technology of functional cereal products [Text] / B.R. Hamaker – Elsevier, 2007. – 568 p.
7. ДСТУ 3769-98. Технічні умови. Держспостандарт України, К.: 1998. – 18 с.
8. Pomeranz, Y. Functional properties of food components [Text] / Y. Pomeranz – San Diego, CA: Academic Press, 1991. – 560 p.
9. Steele, K. Breeding low-glycemic index barley for functional food [Text] / K. Steele, E. Dickin, M.D. Keerio, et al. // Field Crops Research. – 2013. – vol. 154. – P. 31-39.
10. Скурихин, И.М. Химический состав российских пищевых продуктов: Справочник / И. М. Скурихин, В.А. Тутелян. – М.: ДеЛи принт, 2002. – 236 с.

ЦИРКАДІАННІ ХРОНОРИТМИ ВІЛЬНОРАДИКАЛЬНОГО ГОМЕОСТАЗУ В БІЛИХ ЩУРІВ РІЗНОГО ВІКУ ПРИ НІТРАТНОМУ ОТРУЄННІ

Степанчук Володимир Володимирович, к.мед.н., доцент
Вищий державний навчальний заклад України
«Буковинський державний медичний університет», м. Чернівці

У результаті дії на організми людини та тварин шкідливих чинників довкілля в них можуть порушуватися пристосувальні реакції, що призводить до патологічних процесів. Через це вивчення дії ксенобіотиків, зокрема, нітратів, у хронобіологічному контексті є актуальним питанням сучасних біології та медицини.

Відома важлива роль стимуляції вільнорадикальних процесів, зокрема пероксидного окиснення ліпідів (ПОЛ), викликаного дією на організм різних пошкоджувальних чинників [2]. У зв'язку з цим можна припустити існування залежності рівня активності прооксидантної системи та системи антиоксидантного захисту (АОЗ) від вікового зменшення стійкості організму до впливу на нього ксенобіотиків довкілля [1, 3].

Мета дослідження – визначити структуру хроноритмів показників вільнорадикального гомеостазу в еритроцитах статевозрілих та старих білих щурів за умов фізіологічної норми, а також при дії натрію нітрату.

Експерименти проведено на 48 статевозрілих білих щурах-самцях віком 6 місяців та на такій же кількості старих щурів 18-місячного віку. Всіх тварин утримували за стандартних умов віварію при сталій температурі та вологості повітря, у звичайному світловому режимі, з вільним доступом до води та їжі. Тваринам дослідних груп впродовж 14 діб внутрішньошлунково вводили водний розчин натрію нітрату в дозі 75 мг/кг, контрольним групам – водопровідну воду.

Щурів забивали шляхом декапітації відповідно до вимог Європейської конвенції щодо захисту експериментальних тварин, під легким ефірним наркозом о 8-й, 12-й, 16-й та 20-й годинах. Кров стабілізували гепарином, центрифугували 15 хвилин при 3000 об/хв, відокремлювали плазму від формених елементів. Суспензію еритроцитів отримували триразовим промиванням фізіологічним розчином натрію хлориду у співвідношенні 1:10.

Стан ПОЛ оцінювали за вмістом в еритроцитах малонового альдегіду (МА) та дієнових кон'югатів (ДК) [4], системи АОЗ – за рівнем каталази [5].

Внаслідок проведених досліджень виявлено, що показники вільнорадикального гомеостазу в еритроцитах як статевозрілих, так й старих білих щурів впродовж дослідженої частини доби періодично змінюються.

Разом з цим величини ПОЛ у старих тварин за умов фізіологічної норми, а також за умов нітратного отруєння переважали відповідні показники статевозрілих щурів.

Так, мезор ритму МА у статевозрілих щурів зростав з $43,60 \pm 1,994$ до $58,47 \pm 1,278$ мкмоль/л ($p < 0,001$), амплітуда коливань збільшувалася на 35,8%

відносно такої в інтактних тварин. У старих тварин ці показники також збільшилися (відповідно з $48,43 \pm 1,128$ до $84,35 \pm 2,211$ мкмоль/л ($p < 0,001$) та на 42,3%).

Середній рівень ритму ДК як у статевозрілих, так й у старих щурів, також достовірно змінювався. У першій групі – з $2,17 \pm 0,023$ до $2,94 \pm 0,035$ $E_{232}/\text{мл}$, $p < 0,001$, у другій – з $2,39 \pm 0,046$ до $3,87 \pm 0,185$ $E_{232}/\text{мл}$, $p < 0,001$. Амплітуда у статевозрілих щурів зростала на 28,6%, у старих – на 41,4%.

Такі зміни в обох дослідних групах тварин супроводжувалися зниженням активності ферменту системи АОЗ каталази. Упродовж всього досліджуваного періоду активність каталази у статевозрілих та старих щурів, порівняно з групами інтактних щурів відповідної вікової категорії, була вірогідно меншою. Мезоритму у тварин першої групи зменшувався з $2,08 \pm 0,032$ до $1,51 \pm 0,034$ мкмоль/хв·мл ($p < 0,001$), у другій – з $1,93 \pm 0,046$ до $1,04 \pm 0,023$ мкмоль/хв·мл ($p < 0,001$). Амплітуда коливань хронограми в першому випадку зростала в 2,8 раза, у другому – в 3,6 раза.

Таким чином, аналіз хроноритмів показників про- та антиоксидантної систем еритроцитів щурів за умов нітратного отруєння виявив в обох вікових групах щурів активацію ПОЛ на фоні недостатності АОЗ, що супроводжується ознаками десинхронозу.

Разом з цим вказані вище зміни у старих щурів є більш виражені, ніж у статевозрілих. Такі результати, ймовірно, є наслідком зниження лабільності метаболізму при старінні й відповідно зменшення адаптивних можливостей організму.

Список літератури:

1. Афонина Г.Б. Липиды, свободные радикалы и иммунный ответ / Г.Б. Афонина, Л.А. Куюн. – К: Здоров'я, 2000. – 287 с.
2. Барабой В.А. Окислительно-антиоксидантный гомеостаз в норме и патологии / В.А. Барабой, Д.А. Сутковой. – К: Наук. думка, 1997. – 420 с.
3. Беленічев І.Ф. Антиоксидантна система захисту організму (огляд) / І.Ф. Беленічев, Є.Л. Левицький, Ю.І. Губський [та ін.] // Совр. пробл. токсикол. – 2002. – №3. – С. 24-30.
4. Гаврилов В.Б. Спектрофотометрическое определение содержания гидроперекисей липидов в плазме крове / В.Б. Гаврилов, М.И. Мишкорудная // Лаб. дело. – 1983. – №3. – С. 33-36.
5. Королюк М.А. Метод определения активности каталазы / М.А. Королюк, Л.И. Иванова, И.Г. Майорова [и др.] // Лаб. дело. – 1988. – №1. – С. 16-19.

ПРОВІДНІ ФАКТОРИ СПРИЯННЯ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ

Строганова Г.М.
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри методики викладання
української мови та літератури,
факультет української філології та
літературної творчості імені Андрія Малишка,
Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова

Анотація. У статті проаналізовано провідні фактори сприяння інтернаціоналізації у закладах вищої освіти України та Польщі. Активне впровадження потенціалу міжнародної співпраці буде сприяти формуванню універсальних компетентностей, обміну досвідом, сучасним обладнанням і програмним забезпеченням, розвивати культуру, забезпечувати якість освіти і науки

Ключові слова: інтернаціоналізація, інноваційні технології, методичні форми, стратегії та академічна мобільність.

Актуальність дослідження зумовлюється соціальною значущістю проблеми визначення фундаментальних процесів взаємозалежності країн і регіонів. На сьогодні необхідно віднайти шляхи вдалого використання можливостей інформаційних технологій у європейському культурно-освітньому просторі.

Метою дослідження є аналіз провідних факторів сприяння інтернаціоналізації у закладах вищої освіти України та Польщі.

У ході аналізу використовувалися науково обґрунтовані методи як найсуттєвіша умова отримання правдивої інформації, а саме: емпіричне спостереження і дослідження конкретних фактів, а також групування, класифікація та опис результатів дослідження. А також показовим виявилось застосування таких методів наукового дослідження, як аналіз і синтез, індукція та дедукція, аналогія тощо.

Для досягнення поставленої мети проаналізовано та узагальнено особливості реформування вищої освіти України та Польщі в контексті реалізації програм міжнародної співпраці ЄС. Теперішній етап називають епохою перманентного реформування, що має на меті оптимізацію якості в результаті зближення різних національних освітніх систем. Як відповідь на потреби особистості й держави формується практика освітніх послуг, сутність яких спрямована на професійну діяльність в умовах різних країн.

Система освіти створювалася та існує задля забезпечення потреб суспільства у фахівцях з певними навичками. Час від часу суспільство вимагало зміни фаху і система освіти мала адаптуватися до цих вимог. Сучасне суспільство вимагає

подібних змін у напрямках підготовки вже не в масштабах поколінь, а протягом життя однієї людини. Така потреба сформувала виклик як для суспільства, особистості, так і для системи освіти, що вимагає зміни чи суттєвого вдосконалення професійних навичок протягом життя однієї людини. Ситуацію ускладнює і той факт, що чинні освітні технології вимагають доволі значного протягу часу для освоєння нових знань та перетворення їх на професійні навички.

Отже, освіта просто задля збереження здатності до своєчасного відгуку на потреби, як ніколи раніше має передбачувати потреби суспільства і працювати на попередження усвідомлених потреб. Це не нова проблема, декілька поколінь уже намагалися побудувати освітні системи, що базувалися б на передбаченні.

У сучасному світі, який характеризується активним проникненням глобалізації в усі сфери життя, актуальним для наших країн стало розроблення стратегії та програми стимулювання інтернаціоналізації вищої освіти. У своїх програмах виші спираються на низку академічних, економічних, політичних, соціальних факторів тощо.

Аналіз доступних джерел показав, що на сьогодні провідними факторами, які сприяють інтернаціоналізації у закладах вищої освіти України та Польщі є *інноваційні технології, методичні форми, стратегії та академічна мобільність*.

Як відомо, за сучасних умов поняття конкурентоспроможності стає неодмінним елементом діяльності вищих навчальних закладів. На ринку освіти розгортається конкурентна боротьба між освітніми установами, які пропонують аналогічні послуги, за залучення бажаних абітурієнтів та студентів. Конкурентоспроможність будь-якого закладу вищої освіти можна трактувати як його здатність бути найкращим за усіма показниками, як-от якість освіти та викладання, вартість навчання, форми і методи навчання, умови та місце розташування, престиж, масштаби проведення науково-дослідної роботи, міжнародна діяльність, відповідність освіти потребам та вимогам ринку праці, оцінка випускників роботодавцями та ін. Демографічний спад, наслідком якого є скорочення попиту на освітні послуги, зовнішній конкурентний тиск, зміна поведінки споживачів освітніх послуг та змінні вимоги ринку праці та роботодавців обумовлюють необхідність пошуку та використання закладами вищої освіти нових інструментів підвищення конкурентоспроможності на ринку освітніх послуг.

Розв'язання такої проблеми передбачає разом з використанням традиційних лекційних та семінарських занять, упровадження *інноваційних технологій навчання*, які сприяють формуванню у студентів необхідних для успішної професійної діяльності практичних навичок і компетентностей. Поміж останніх на сучасному етапі віддається перевага *імітаційним технологіям навчання*, до числа яких відносяться *ділові ігри*.

Останнім часом набуває поширення розроблення та використання у навчальному процесі віртуальних лабораторій і підприємств, що дає змогу студентам бути безпосередніми учасниками усього процесу функціонування таких підприємств, відпрацьовувати виконання конкретних операцій та дає можливість оцінювати та корегувати власними діями діяльність установи.

Навчальні комп'ютерні системи (віртуальні лабораторії та підприємства), засновані на базі *імітаційних моделей*, виявляються найбільш перспективними з погляду формування професійних навичок, необхідних сучасним фахівцям і істотно підвищують ефективність та якість навчання студентів.

У результаті бурхливого розвитку засобів інформатизації та телекомунікації сьогодні популярні *нові методичні форми навчання*. Дистанційне навчання нині є одним із таких видів навчання, бо дає змогу отримувати знання в зручному місці та в зручний час. Тому освіта перестає залежати від місцеперебування студентів і може бути організована в будь-якій географічній точці. Також слід зазначити, що *дистанційна освіта* дає можливість отримувати індивідуальне навчання і тим самим підвищується її якість.

В основі такого навчання є передусім самостійна робота студента, а на викладача покладаються інші функції: в основному це допомога студентам у засвоєнні навчального матеріалу. Проводяться оглядові лекції, в яких виділяються найважливіші поняття, практичні заняття, консультують, проводять тестування, своєчасно вказуючи на помилки, організують тренінги, групові дискусії, тобто застосовують активні методи не на запам'ятовування матеріалу, а на його розуміння і здатність відстоювати свою думку виробляти групові рішення – якості, які характеризують сучасного фахівця.

Дистанційна технологія навчання (або e-навчання) – це освітні послуги, що надаються освітніми установами в нашій країні і за кордоном за допомогою спеціалізованого освітнього середовища, що базується на засобах обміну навчальною інформацією на відстані.

Поєднання в єдиний навчальний процес віртуально-тренінгових освітніх технологій заснованих на сучасних засобах інформатизації та телекомунікації, що дозволить покращити якість навчального процесу і здійснити його дистанційно. Отже, дистанційна освіта може розглядатися як самостійна форма навчання XXI ст.

Аналізуючи *національні стратегії* наших провідних вишів, слід виокремити декілька типів національних програм. По-перше, це студентська мобільність, тому що ті стратегії, які спрямовані на підтримку саме студентської активності, найчастіше стають основним завданням для сучасних країн. Для того щоб досягти цього рівня на базі вишів діють різні національні стипендіальні програми. По-друге, це наукова мобільність та наукове співробітництво. Формою розвитку цього типу інтернаціоналізації виступають грантові програми, а також політика повернення в країну інтелектуальних ресурсів, які свого часу виїхали за кордон.

По-третє, це міжнародна освіта, основними завданнями якої є сприяння зростанню національного наукового потенціалу, стимулювання партнерства, реального і віртуального. До четвертого типу відносять внутрішню інтернаціоналізацію. Внутрішня інтернаціоналізація – це досить нова, але швидкими темпами зростаюча ідея, що стала однією з центральних ідей інтернаціоналізації загалом. І останній, п'ятий тип – це всебічна інтернаціоналізація, втім, ініціативи, які б охоплювали доволі широкий спектр напрямів роботи та сфер діяльності мало.

Покращення якості освіти та інтернаціоналізація є основою нової концепції вищої школи. Саме перехід до інформаційного суспільства став передмовою створення єдиного освітнього простору вищої освіти. Європейські країни мають досвід та певні традиції у дослідженнях та реалізації процесів інтернаціоналізації вищої освіти. А результатом такої діяльності є академічна мобільність. *Академічна мобільність* – це ще один із важливіших інтеграційних процесів у сфері освіти, що надає можливість студентам, аспірантам та викладачам навчатися деякий період часу в різних закладах вищої освіти. Процес академічної мобільності дуже важливий, адже він сприяє підвищенню якості освіти, міжкультурному розвитку та підготовці майбутніх фахівців.

Студентська академічна мобільність розвинута та популярна в країнах Європейського Союзу, зокрема у Польщі, а тепер у неї є передумови і для розвитку в Україні. Академічна мобільність регулюється міжнародними договорами в галузі освіти та науки, домовленостями між закладами вищої освіти, а також міжнародними програмами та проєктами.

Серед освітніх програм Європейського освітнього простору, які спрямовані на активізацію міжнародної співпраці та підвищення мобільності серед студентів, викладачів, науковців наших країн, є програми [«Erasmus Mundus»](#), «Tempus», «Socrates», «Молодь» (YouthProgramme) та ін.

Освіта і України, і Польщі ставить перед собою спільні завдання, а саме: залучення іноземних студентів на платній основі, збільшення кількості своїх студентів, що навчаються за кордоном, світова академічна мобільність тощо. Так, необхідно зауважити, що навчання і дослідницька робота збагачують індивідуальний досвід людини, дають змогу розширити мережу контактів і спілкування, поглибити знання іноземних мов. Саме реалізація програм міжнародної співпраці ЄС, за підтримки національних органів влади, дає змогу нашим країнам брати активну участь в інтеграції міжнародного компонента у діяльність закладів вищої освіти.

Отже, активне впровадження потенціалу міжнародної співпраці буде сприяти формуванню універсальних компетентностей, обміну досвідом, сучасним обладнанням і програмним забезпеченням, розвивати культуру, забезпечувати якість освіти і науки.

СТЕНД ДЛЯ МИТТЯ ТА ПНЕВМАТИЧНОГО ВИПРОБУВАННЯ ГОЛОВОК БЛОКІВ ЦИЛІНДРІВ

Стукалець Ігор Геннадійович
кандидат технічних наук, в. о. доцента кафедри машинобудування,
Львівський національний аграрний університет

Кузьмінський Роман Данилович
доктор технічних наук, доцент, в. о. професора, завідувач кафедри експлуатації та
технічного сервісу машин ім. професора О. Д. Семковича,
Львівський національний аграрний університет

Циганок Валентина Григорівна,
викладач вищої кваліфікаційної категорії, викладач-методист, завідувач
відділення Агроінженерії та машинобудування,
Екологічний коледж Львівського національного аграрного університету

Ефективність технологічного процесу ремонту значною мірою залежить від ефективності використання ремонтно-технологічного обладнання. Оскільки концепція створення такого обладнання запозичена з галузі машинобудування, то коефіцієнт закріплення операцій становить не більше одиниці, що відповідає масовому виробництву [1-3]. Розглядаючи технологічний процес ремонту головок блоків циліндрів двигунів, встановлено, що типовий комплект обладнання, який забезпечує виконання всіх технологічних операцій, є досить матеріало- та енергомістким і займає значні виробничі площі, оскільки передбачає використання 14 видів обладнання. Дослідженнями встановлено, що ефективність використання такого комплекту обладнання є надзвичайно низькою [1, 3]. Тому для підвищення ефективності використання ремонтно-технологічного обладнання пропонується створення такого обладнання, яке забезпечувало б виконання не однієї операції, а декількох, і тим самим, підвищувало б значення коефіцієнта закріплення операцій до такого значення, яке б відповідало реальним умовам ремонтного виробництва.

Для прикладу розглянемо операції миття та пневматичного випробування головок блоків циліндрів. Такі операції вимагають застосування двох одиниць вузькоспеціалізованого обладнання – установки для миття (мийної машини) та стенду для перевірки головки блоків циліндрів на герметичність, що збільшує виробничі площі, енергоємність і тривалість процесу [4-7].

З метою розширення функціональних можливостей процесу пропонується здійснювати процес миття головки блока циліндрів з наступною перевіркою головки блока циліндрів на герметичність на одному стенді, що зменшить виробничі площі, енергоємність і тривалість процесу [8].

Поставлене завдання досягається тим, що стенд для миття, який містить раму, на якій розташовані ванни з робочими розчинами, вентиляційну витяжну установку, містить одну ванну з кислотним розчином, одну ванну з водою для

полоскання головок блоків циліндрів та додатково оснащений підйомним механізмом, пневмосистемою, манометром, електромеханічним приводом, притискними пластинами, наприклад з плексигласу, та панеллю керування (рис. 1).

Запропонований стенд дозволяє розширити технологічні можливості установки для миття головок блоків циліндрів, що досягається додатковим введенням підйомного механізму, пневмосистеми, манометра, електромеханічного приводу, притискних пластин, наприклад з плексигласу, та панелі керування.

Стенд містить раму 1, на якій встановлено ванну 2 з кислотним розчином та ванну 3 з водою для полоскання і випробування головок циліндрів. У кожній з ванн встановлено нагрівальні елементи 4 для нагріву робочого розчину. Для заповнення ванн розчинами стенд оснащений гідростанцією 5. З метою запобігання переповнення ванн розчинами кожна ванна оснащена запобіжним зливом 6.

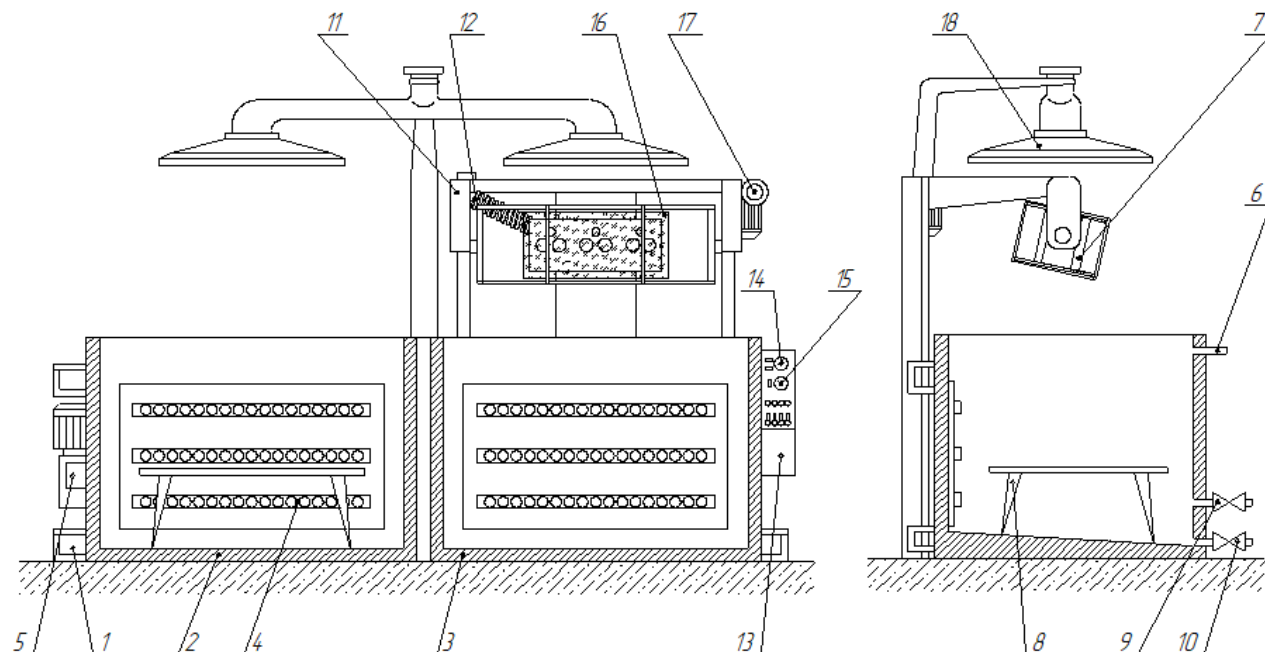

Рис. 1. Стенд для миття та пневматичного випробування головок блоків циліндрів

1 – рама; 2 – ванна для миття головок циліндрів; 3 – ванна для полоскання і випробування головок циліндрів; 4 – нагрівальні елементи; 5 – гідростанція; 6 – запобіжний злив; 7 – головка блока циліндрів; 8 – підставка; 9 – вентиль зливу розчину; 10 – вентиль зливу донних відкладень; 11 – підйомний механізм; 12 – пневмосистеми; 13 – панель керування; 14 – манометр; 15 – термометр; 16 – притискні пластини; 17 – електромеханічний привод, 18 – вентиляційна установка.

Для миття головки блока циліндрів 7 її занурюють у ванну 2 і встановлюють на підставку 8. Зливання розчину та донних відкладень застосовують вентилі зливу 9 і 10 відповідно. Для ополіскування і випробування головку блока циліндрів 7 встановлюють на рамку підйомного механізму 11. Всі отвори сорочки охолодження закривають заглушками. Через перехідний штуцер з пневмосистеми

12 до одного з отворів подається стиснуте повітря. Тиск повітря регулюється на панелі керування 13 за показами манометра 14. Головка блока циліндрів 7 занурюється у ванну 3 з попередньо нагрітою до 70 С° водою. Температуру води регулюють за показами термометра 15. Через деякий час, коли температура головки вирівнюється з температурою води, по витоку повітря (по бульбашках, які піднімаються) можна спостерігати, в якому саме місці сорочка охолодження негерметична. Для зручності огляду головки циліндрів стенд оснащено двома притискними пластинами 16 з прозорого термостійкого плексигласу, які розташовані між рамкою підйомного механізму 11 та головкою 7, що випробовується. Електромеханічний привід 17 забезпечує обертання головки блока циліндрів 7 у вертикальній площині на 360°. Для видалення шкідливих випаровувань стенд оснащений вентиляційною витяжною установкою 18.

Запропонований стенд дозволить розширити технологічні можливості установки для миття головок циліндрів, зменшити затрати на виконання операцій миття та випробування головок блоків циліндрів та металомісткість шляхом оптимізації конструкції установки.

Список літератури

1. Кузьмінський Р. Д., Стукалець І. Г. Залежності параметрів та показників ефективності технологічного процесу ремонту головок блоків циліндрів двигунів ЯМЗ-238 від такту / Р. Д. Кузьмінський, І. Г. Стукалець // Наукові і практичні аспекти агропромислового виробництва та розвитку сільських регіонів. Матеріали міжнародного науково-практичного форуму 22-24 вересня 2010 року. Львів – 2010. – С. 444 – 451.

2. Стукалець І. Г. Агрегатно-модульний принцип побудови ремонтно-технологічного обладнання за результатами структурно-параметричного аналізу та синтезу технологічних процесів. Матеріали VII-ї міжнародної науково-практичної конференції молодих учених, аспірантів і студентів. Перспективна техніка і технології-2011. Миколаїв, 2011. С. 109-116.

3. Кузьмінський Р. Д. Підвищення показників ефективності технологічних процесів ремонту застосуванням агрегатно-модульного принципу компонування обладнання / Р. Д. Кузьмінський, І. Г. Стукалець // Вісник Львів. нац. аграр. ун-ту : агроінженерні дослідження. – 2011. – № 15. – С. 340–349.

4. Хрулев А.Э. Ремонт двигателейзарубежныхавтомобилей. – М.: За рулем, 1999. – 440 с.

5. Ремонт тракторов, автомобилей и сельскохозяйственных машин. / Чистяков В.Д., Бабусенко С.М., Казаков В.К., Костенко С.И. – М.: Колос, 1973. –512 с.

6. Справочник технолога-машиностроителя. Том 1. Под. ред. А.Г.Косиловой, Р.К.Мещерякова. – М.: Машиностроение, 1985. – 656 с.

7. Справочник технолога-машиностроителя. Том 2. Под. ред. А.Г.Косиловой, Р.К.Мещерякова. – М.: Машиностроение, 1985. – 496 с.

8. Патент на корисну модель №60397 України, МПК G01M 3/02 (2016.01). Стенд для миття та гідравлічного випробування головок блоків циліндрів / Р. Д. Кузьмінський, І. Г. Стукалець. – № и 2010 07 446 ; заявл. 14.06.2010; опубл. 10.01.2011, Бюл. №1.

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ДО ВИКОРИСТАННЯ ТВОРІВ ШКІЛЬНОГО РЕПЕРТУАРУ В ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Сулаєва Наталія Вікторівна
д. пед. наук, професор,
Полтавський національний педагогічний
університет імені В. Г. Короленка

Вовченко Сергій Володимирович
ст. викл. кафедри музики
Полтавський національний педагогічний
університет імені В. Г. Короленка

Яковлев Володимир Петрович
ст. викл. кафедри музики
Полтавський національний педагогічний
університет імені В. Г. Короленка

Сутність професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва полягає в формуванні здатності у них впливати на естетичне ставлення дітей до музики, і, виходячи з цього, сприяти виникненню розуміння й потреби у них бачити, сприймати, відчувати й зберігати прекрасне в мистецтві й навколишньому світі.

Теоретичні й методичні підходи для досягнення такого результату розроблені вітчизняними науковцями й практиками А. Козир, Г. Ніколаї, О. Олексюк, О. Отич, Г. Падалкою, О. Проворовою, А. Растригіною, О. Ребровою, Т. Танько, В. Черкасовим, О. Щолоковою тощо. Дослідники переконують, що важливими у професійній діяльності учителя музичного мистецтва є не лише знання з педагогіки, психології, теорії та історії музики, методики музичного виховання тощо, але й вільне володіння педагогом музичним інструментом та власним голосом.

В освітньо-професійних програмах підготовки фахівців спеціальності Середня освіта «Музичне мистецтво» вітчизняних закладів вищої освіти з-поміж компонент ОПП виокремлено «Практикум зі шкільного репертуару». Уведення його в навчальний процес, на нашу думку, є надзвичайно важливим, оскільки у процесі його опанування можлива оптимізація професійної підготовки студентів, спрямування знань, умінь і навичок зі спеціальних дисциплін на практичну музично-педагогічну діяльність.

Цінним є, перш за все, той факт, що саме в ході вивчення дисципліни «Практикум зі шкільного репертуару» значний акцент ставиться на формуванні в студентів музично-естетичної культури шляхом аналізу музичних творів для учнів

загальноосвітньої школи. Отже, першим завданням для викладача закладу вищої педагогічної освіти є навчити майбутнього вчителя музичного мистецтва здійснювати підбір високохудожнього репертуару з метою накопичення музичного матеріалу для проведення в майбутньому різноманітних урочних і позаурочних форм музично-виховної діяльності зі школярами. Сьогодення музичного репертуару для учнів загальноосвітніх шкіл вирізняється жанровою, стилістичною та тематичною різноманітністю. Водночас викладач педагогічного університету має акцентувати увагу студента на чотирьох репертуарних групах. Такими, зокрема, є: народні пісні українського та інших народів світу; вокальні та інструментальні твори композиторів української класичної школи; вокальні та інструментальні твори зарубіжних композиторів-класиків; вокальні та інструментальні твори сучасних композиторів.

У ході підбору вокального репертуару для школярів, то слід зауважити, що важливим при цьому є формування в майбутнього вчителя музичного мистецтва здатності аналізувати не тільки особливості мелодики, ритму, метру, структури тощо, але й тексту обраної пісні. До того ж, необхідно, щоб усі ці показники відповідали критеріям доступності, поліфункційності, емоційної насиченості, особистої значущості для розвитку дитини певного віку тощо.

Лише у випадку, коли у викладача й студента не виникає сумнівів у доцільності використання обраного твору в музичному вихованні молодого покоління, його можна вносити до скарбнички можливого для використання в педагогічній практиці музичного репертуару та починати роботу над його виконанням.

Підґрунтям для якісного засвоєння вокального твору зі шкільного репертуару є сформовані компетентності в ході вивчення дисциплін «Основний музичний інструмент», «Додатковий музичний інструмент», «Постановка голосу», «Хоровий клас» тощо. Першим етапом роботи над твором є засвоєння мелодії пісні. При цьому увага звертається на: точність у її виконанні, правильність ритмічного малюнку й темпу; відповідність динамічним відтінкам тощо. Водночас, цінним є й безпомилковість відтворення літературного тексту, чіткість вимови голосних і приголосних звуків.

Наступним складником роботи є удосконалення вокальної майстерності, що передбачає вільне й красиве звучання голосу під час виконання пісні. У цьому випадку йдеться про чистоту інтонування (яка може відпрацьовуватися спершу на основі сольфеджування, а потім зі словами), урахування фразування, плавність проведення вокальної лінії тощо.

Важливим у вивченні дисципліни «Практикум зі шкільного репертуару» є засвоєння студентом акомпанементу музичного твору. Слід урахувати, що він має «підтримувати» виконавця вокальної партії. У випадку із засвоєнням пісень для найменших школярів мова йде про доцільність наявності в супроводі мелодії, що в майбутньому сприятиме розвитку в учнів молодших класів здатності до чистоти інтонування. При цьому авторський акомпанемент може зазнавати певних змін.

Почасти студенти обирають твори, які не мають прописаного автором акомпанементу. У цьому разі завданням викладача є сформувати в майбутнього фахівця вміння підбирати відповідний змісту та характеру супровід музичного твору. Студент має усвідомлювати, що акомпанемент має бути засвоєним і відтвореним настільки, щоб його звучання не переривалося під час виконання пісні.

Надзвичайно вагомим складником оволодіння вокальним твором шкільного репертуару є його виконання в необхідному співвідношенні голосу та акомпанементу. У ході виконання твору голос виконавця має звучати над супроводом, при цьому повинні прослуховуватися всі без винятку слова (що залежить не тільки від сили звучання голосу, але й від чіткості дикції виконавця).

Повністю засвоєний у поєднанні мелодійний та супровідний матеріал вокального твору є основою для переходу роботи над його художнім виконанням. Слід урахувати, що цікавість може викликати лише той музичний твір, який отримає максимальний емоційний відгук у дитини. Тільки його вона захоче ще раз послухати, вивчити і виконати. Тому цей аспект виконання пісні є для майбутнього вчителя музичного мистецтва надзвичайно важливим.

Неприпустимим є байдуже, безбарвне, «в'яле» виконання будь-якої пісні. Воно має відповідати характеру твору, що, знову ж таки, залежить від рівня прослуховування тексту, динамічних відтінків, емоційності виконання, насамкінець – артистизму вчителя. Кожен нюанс твору має відобразитися не тільки в голосі, акцентах акомпанементу, але й у міміці учителя, його кивках голови (підкреслимо доречність уміння студента відривати погляд від клавіатури інструменту й спрямовувати його в бік уявних учнів) тощо. У поєднанні все це сприятиме повноцінному сприйманню твору учнями та стимулюватиме до виконання вокальної діяльності на уроках та в позаурочний час.

Окремі вимоги висуваються й до виконання інструментальних творів, які є ілюстративним матеріалом. Як правило, найбільша увага художньому виконанню інструментальних творів надається під час вивчення дисципліни «Основний музичний інструмент». Завданням курсу «Практикум зі шкільного репертуару» є виокремлення із засвоєних творів тих, які можна використовувати в ході вивчення з учнями конкретних тем на уроках музичного мистецтва.

Таким чином, підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва має передбачати роботу над формуванням у студентів здатності здійснювати дослідно-пошукову, проєктувальну та виконавську (вокальну та інструментальну) діяльність. Важливе місце в цьому має введення в освітньо-професійну програму «Середня освіта «Музичне мистецтво» навчальної дисципліни «Практикум зі шкільного репертуару». Результатом її засвоєння є компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва щодо використання українських народних пісень та пісень інших народів світу, вокальних та інструментальних творів композиторів української та зарубіжної класичної школи, творів сучасних композиторів на уроках «Музичного мистецтва» в 1-8-х класах та в позаурочній діяльності учнів загальноосвітньої школи.

Література

1. Зелінський П., Збожимська М. Репертуар шкільного хору як фактор музично-естетичного виховання учнів. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. №6 (Ч.2). 2012. С. 209-215.
2. Доронюк В. Сливоцький М. Основи вокально-педагогічної творчості вчителя музики. *Навчальний посібник для викладачів і студентів вищих навчальних закладів і вчителів музики шкіл різного типу*. ІваноФранківськ : Видавничо-дизайнерський відділ ЦІТ. 2007. 306 с.
3. Олексюк О. Музична педагогіка: Навчальний посібник. К. : Київський національний університет культури і мистецтва. 2006. 188 с.
4. Стахевич О. Основи вокальної педагогіки. Ч. 1 : *Природно-наукові теорії сольного співу: Курс лекцій: Навчальний посібник для студентів диригентсько-хорових факультетів музичних і педагогічних вузів*. Суми. 2002. 91 с.
5. Сулаєва Н. В. Неформальна мистецька освіта майбутніх учителів у художньо-творчих колективах : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Київ, 2014. 591 с.

РОЗВИТОК МОВОЗНАВЧИХ КОМПЕТЕНЦІЙ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ ПРОДУКТИВНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ

Терьохіна Ганна Вікторівна,
вчитель закладу загальної середньої освіти
української мови та літератури
Мелітопольської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів № 4
Мелітопольської міської ради Запорізької області

Світ стрімко змінюється, дедалі стає більш складним, динамічним. Інтеграція випускника в сучасне суспільство вимагає на високому рівні володіння ключовими компетентностями, однією з яких є мовна. Свідоме опанування нею сприяє вивільненню енергії індивідуальності, розширює можливості для продуктивності та креативності, адже мова – один із найважливіших маркерів ідентичності, необмежений потенціал можливостей, яким людина повинна навчитися користуватися. Знання історії, культури, традицій, мови, вправне вміння говорити, володіння всіма мовознавчими компетенціями – все це є показником інтелекту кожної культурної людини. Щоб попередити невдачі в майбутньому професійному житті, задача вчителя – зуміти донести здобувачу освіти важливість бути грамотним носієм мови, розбиратися в усіх її тонкощах, любити, поважати й пишатися нею, а не просто вчити правила для здачі ЗНО.

Отже, перед педагогом-філологом постає завдання: не примушувати своїх вихованців знати напам'ять постулати мовлення та письма, а стати справжнім маяком, що опромінює учневі шлях у майбутнє, допомагаючи не заблукати, не схибити, не лишитися за бортом, а використати здібності та навички, знайти місце в професійному житті, задовольнивши свої потреби. Мета діяльності педагога – дати школяру змогу опанувати мовознавчими компетенціями на такому рівні, щоб вони стали незамінною складовою його людського капіталу.

Застосування на уроках української мови та літератури засобів продуктивної технології значно полегшує задачу вчителя логічно, чітко, фундаментально пояснити учневі важливість комплексного оволодіння всіма мовознавчими компетенціями (фонологічною, орфоепічною, орфографічною, лексичною, граматичною, семантичною, синтаксичною, пунктуаційною) для того, щоб він зміг свідомо й грамотно, без особливих труднощів «...здійснювати усну й письмову комунікацію (говоріння, слухання, читання, письмо) на основі знання функцій мови, ресурсів (словника, граматики) і норм сучасної української літературної мови, особливостей стилів мовлення та основних художніх та інформаційних (нехудожніх) жанрів, типів мовної взаємодії; отримувати й опрацьовувати інформацію з різноманітних (звукових/ аудіальних, друкованих, цифрових) джерел, критично її осмислювати та використовувати в усній та письмовій взаємодії для обстоювання власних поглядів, переконань, суспільних і національних цінностей; відповідально, з усвідомленням впливовості мови та

цінності державної мови як мови міжнаціональної взаємодії на всій території держави, використовувати мовні засоби для досягнення особистих і суспільних цілей в різних життєвих ситуаціях (навчальних, професійних тощо), творчого самовираження» [1, с. 3].

Актуальність продуктоорієнтованого підходу розкрито в дослідженнях доктора педагогічних наук, професора, міжнародного експерта з питань освіти І. П. Підласого. Заслужують на увагу роботи відомих учених В. Ледньова, А. Хуторського, які запропонували перехід від навчання (передачі знань учню) до продуктивної освіти, коли накопичення знань у здобувача освіти відбувається в процесі створення ним власних освітніх продуктів – гіпотез, правил, опорних схем. На уроках української мови кінцевими інтелектуальними продуктами, що є показниками рівня засвоєння теми можуть стати: І-карти, дослідження, презентації, комп'ютерні тренажери, тести, словникові диктанти, есе, етюди, власні висловлювання, вірші, плакати, ментальні карти тощо. Досвід педагогів К. Ушинського, Л. Занкова, В. Шаталова, М. Логачевської, М. Щетініна, В. Палтишева, М. Гузика підтверджує, що в закладі освіти можна навіть у доволі скромних умовах досягати високих результатів та успішно надавати можливість дітям оволодіти мовознавчими компетенціями на високому рівні. Широко використовуються методики О. Пометун, В. Шаталова, що сприяють організації освітнього процесу через розв'язання учнями навчальних проблем шляхом самостійної пошукової діяльності. За кордоном технологією продуктивної освіти ще з 1972 року займалися американські педагоги О. Доброу, Ф. Курі, Р. Сафран, які запропонували альтернативну організацію «Школа без стін», яка згодом трансформувалася в мережу «Школа як місто» в багатьох штатах Америки, а пізніше стала відомою як «технологія продуктивної освіти», «технологія навчання на практиці». Варто згадати німецьких спеціалістів, зачинателів руху продуктивних шкіл у Європі Й. Шнайдера, І. Бьома.

Вивчаючи переваги даної технології, яка з одного боку ґрунтується на сучасних досягненнях науки, а з іншого – узгоджується з традиціями української школи, враховує її кращі надбання, видатні педагоги ставили за мету розглянути можливості розвитку мовознавчих компетенцій учнів засобами продуктивної технології.

«Пріоритетом державної політики в галузі освіти є формування мовної особистості, людини самодостатньої, комунікативно компетентної, здатної й готової до спілкування в будь-якій життєвій ситуації в різних сферах суспільного життя» [2, с. 166]. Так, у Проєкті Державного стандарту базової середньої освіти зазначається, що «метою вивчення української мови, мов відповідних корінних народів і національних меншин, літератур, української мови та літератури для корінних народів і національних меншин є формування комунікативної, читацької та інших ключових компетентностей; розвиток особистості здобувачів освіти засобами різних видів мовленнєвої діяльності; здатності спілкуватися українською мовою, мовами відповідних корінних народів і національних меншин для духовного, культурного і національного самовираження, користуватися ними в

особистому і суспільному житті, міжкультурному діалозі; збагачення емоційно-чуттєвого досвіду, розвиток мовленнєво-творчих здібностей.

Здобувач /здобувачка освіти: взаємодіє з іншими особами усно, сприймає і використовує інформацію для досягнення життєвих цілей у різних комунікативних ситуаціях; сприймає, аналізує, інтерпретує, критично оцінює інформацію в текстах різних видів, медіатекстах та використовує її для збагачення свого досвіду; висловлює думки, почуття та ставлення, взаємодіє з іншими особами письмово та в режимі реального часу, дотримується норм літературної мови; досліджує індивідуальне мовлення для власної мовної творчості, спостерігає за мовними явищами, аналізує їх» [1, с. 6]. «Реалізація цих завдань поліпшуватиме процес входження учнів у навколишні життєві реалії, сприятиме багатогранному самовиявленню й самореалізації, формуванню навичок володіння словом, мовою, мовленням у різноманітних ситуаціях спілкування» [2, с. 166].

Як бачимо, серед питань сучасної національної системи освіти не втрачає актуальності проблема розвитку мовознавчих компетенцій учня, його комунікаційних «скілів». Таким чином, перед учителем української мови постають першочергові завдання: забезпечення умов для формування та реалізації мовленнєво-мовної компетенції школярів, підготовка громадян, які вільно володітимуть мовою, вмітимуть точно, чітко, виразно висловлювати свої думки, почуття як в усній, так і в писемній формі.

Для того, щоб учень неодмінно став активним учасником побудови нового, прогресивного майбутнього, був повноцінно щасливою, реалізованою людиною, його навчання та виховання необхідно спрямовувати на розвиток творчої особистості, здатної на самовдосконалення й постійну самоосвіту. Саме продуктивна технологія «...задовольняє учня та спирається на його можливості, сприяє міцності засвоєння матеріалу, виділяє головне, дає потрібне, програмує успіх і гарантує якість, а тому стає найбільш актуальною в масовій народній школі» [3, с. 5]. «Педагогічною працею, як і будь-якою іншою працею, створюється продукт. Усе те, що робив учитель і те, як він робив, у кінцевому підсумку перетворилося на продукт. Продукт – мета, сенс і міра педагогічної праці. А те, що він не є схожим на продукти, що створюються на інших виробництвах, не має принципового значення» [4, с. 36].

Як бачимо, застосування продуктивної технології, сукупності методів розвитку критичного мислення на заняттях формує позицію учня як активного співтворця уроку, виховує вміння критично і творчо мислити, працювати в колективі, уникаючи конфліктних ситуацій, самостійно отримувати знання та застосовувати їх на практиці. Завдання вчителя полягають у тому, щоб не доносити істину, а допомагати здобувачу освіти її знаходити самостійно; «спілкуватися з учнем чи ученицею як із партнерами, не спускатися, а піднятися на рівень дитини...» [3, с. 6]. Результатом такої діяльності є якісний продукт педагогічної праці – «...створена в освітньому процесі цілісна система знань, умінь, навичок, розвиненості й вихованості в кожній окремо взятої людини» [3, с. 140] або сам випускник – здорова, самостійна, самодостатня людина, яка,

володіючи мовознавчими компетентностями, є успішним менеджером власного майбутнього.

Список літератури.

1. Міністерство освіти і науки України. Державний стандарт базової середньої освіти (проект) – Режим доступу: <https://is.gd/AVhCaE>

2. Матвійчук К.В. Формування високої мовленнєвої компетентності особистості як шлях до її успішної соціалізації /К. В. Матвійчук, К. І. Санталова //Таврійський вісник освіти. - 2013.– № 4. – С. 166-175.

3. Підласий І. П. Продуктивний педагог. Настільна книга вчителя. – Х.: Вид. Група «Основа», 2010. – 360 с.– (Серія «Настільна книга»).

4. Підласий І. П. Таємна зброя педагога-репетитора – Х.: Вид. група «Основа», 2013. – 208 с. – (Серія «Адміністратору школи»).

ЕТАПИ КОНСОЛІДАЦІЇ В БАНКІВСЬКОМУ СЕКТОРІ

Ткачук Наталія Миколаївна, к.е.н., доцент
Хмельницький університет управління
та права імені Леоніда Юзькова

Основними особливостями ринкового середовища функціонування вітчизняних банків є багатовекторна спрямованість і високий темп проведення економічних перетворень, мінливість і динамізм, високий рівень ризику та невизначеності. За таких умов банкам необхідно вчасно виявляти зміни в зовнішньому середовищі функціонування, ідентифікувати тенденції розвитку, використовувати сприятливі умови, розробляти й реалізовувати систему заходів щодо ліквідації та мінімізації негативних наслідків впливу.

Відтак, особливої актуальності набуває необхідність окреслення основних стадій консолідаційних процесів у банківському секторі. З цією метою використаємо відому модель провідної консалтингової фірми (А.Т. Kearney), яка дає можливість описати розвиток галузі, активи якої, з плином часу, виявляються у володінні малої групи найпотужніших її представників, що і є реальним процесом консолідації. Виділяють чотири стадії процесу консолідації в галузі: 1) початкова – стадія зародження, 2) стадія зростання, 3) стадія спеціалізації та 4) стадія рівноваги – створення об'єднань [1]. Для кожної з цих стадій характерні свої особливості та характеристики. На першій стадії для банківського сектору характерною є деконсолідація через дерегулювання ринку з характерною відсутністю чи слабкою, в порівнянні з іншими стадіями, конкуренцією всередині банківської системи, в результаті чого, на кінець стадії кількість банків досягає свого максимуму. На стадії зростання, коли розпочинаються консолідаційні процеси, кількість банків у банківській системі скорочується до 70% й відбувається зростання внутрішньо-системної конкуренції банків.

На останніх двох стадіях кількість банків знову буде зменшуватиметься більш ніж на половину, й лише наприкінці четвертої стадії буде відбуватися незначне їх збільшення. Варто зауважити, що втручання держави в банківську систему на четвертій стадії консолідації (наприклад, шляхом придбання частки в стратегічно важливих банках чи їх докапіталізація), може відмінити зниження та падіння коефіцієнта концентрації, тобто процес деконсолідації і новий цикл. В такому випадку, банківська система може бути виведена з ринкової економіки, а сама модель А.Т. Kearney перестане бути релевантною для дослідження.

Загалом, часовий період, упродовж якого галузь проходить усі чотири стадії, складає 20-25 років, але може й змінюватися. Як зазначають Г. Дінз, Ф. Крюгер і С. Зайзель, починаючи з 1980-х рр., кількість злиттів і поглинань у фінансовому секторі збільшувалась в середньому на 21% в рік із тенденцією до зростання, що є цілком очевидним, адже в міру нарощення темпів розвитку банківського бізнесу будуть зростати й темпи консолідації банківського сектору. Вчені роблять припущення, що в недалекому майбутньому повний цикл галузевої консолідації буде відбуватися за 10-15 років [1].

Отже, використовуючи зазначену модель можна не лише чітко знати кількість банків, яка може бути в банківській системі в найближчому періоді, але й передбачувати час їх існування. Фактично, це означає можливість річного прогнозу консолідації в банківському секторі. Задля полегшення інтеграції банки в процесі злиття чи поглинання у повній мірі можуть використовувати криву консолідації як інструмент посилення своєї стратегії на ринку, з врахуванням того, що кожна стадія процесу консолідації передбачає існування конкретних стратегічних та оперативних імперативів, дотримання та виконання яких вважається обов'язково-необхідним. А з допомогою теорії консолідації можна прогнозувати злиття і поглинання банків у довгостроковій перспективі, а також передбачати ті банки, які стануть цільовими об'єктами в операціях консолідації.

Список літератури

1. Динз Г. К победе через слияние. Как обратить отраслевую консолидацию себе на пользу [Пер. с англ.]. М. Альпина Бизнес Букс, 2004. 252 с.

ПРИЧИНИ БАНКРУТСТВА ПІДПРИЄМСТВА

Шуміло Ольга, доктор економічних наук, доцент
Харківський національний університет будівництва та архітектури
Толокнеєв Дмитро, здобувач вищої освіти першого рівня (бакалавр)
Харківський національний університет будівництва та архітектури

В умовах сучасної нестабільної економіки, жорсткої ринкової конкуренції, змін у чинному законодавстві підприємства мають загрози неплатоспроможності та зниження прибутковості, що може сприяти їх банкрутству. Проблема банкрутства підприємств стає актуальною, адже банкрутство є критерієм відбору фінансово стійких, конкурентоспроможних підприємств, а також, механізмом регулювання економіки.

З економічної точки зору банкрутство є неспроможністю суб'єкта продовжувати свою підприємницьку діяльність виходячи з низки факторів, а саме: безприбутковості та нерентабельності.

З юридичної точки зору аспект банкрутства розкривається у відносинах між суб'єктом та кредитором, а саме майнові відносини, які можуть привести до ліквідації підприємства. [2]

З метою запобігання банкрутства підприємства, доцільно визначати його причини. Причини банкрутства поділяються на зовнішні та внутрішні.

До основних причин банкрутства відносять:

нестабільність фінансової стійкості підприємства, що є протилежними діями для прибуткового функціонування підприємства;

незбалансованість між платоспроможністю та кредитоспроможністю на довготривалому періоді роботи підприємства;

протяжна неплатоспроможність, викликана низькою ліквідністю його активів. [3]

До зовнішніх відносять: ряд дій з боку зовнішніх факторів спрямованих на зростання цін на сировину та енергоресурси, інші складові відтворення продукції або матеріалів, що призводить до скорочення попиту на продукцію, економічні кризи та інфляції.

До внутрішніх причин банкрутства можна віднести: неякісний фінансовий план, розробка стратегії та робота фінансового відділу, неточне планування подальшої діяльності підприємства, нездатність до гнучкості стосовно певних економічних змін, неякісна оцінка роботи кадрів чи ігнорування необхідності модернізації процесів виробництва.

Доцільним буде також затвердити, що до причин виникнення банкрутства можна віднести неефективну організацію робочих процесів відсутності запасів матеріалів та кваліфікованих кадрів, економічні кризи які в свою чергу призводять до зменшення попиту погіршення платоспроможності та кредитоспроможності та проблемами до виплати зобов'язань.

Також, до причин відносять: збільшення великих компаній через об'єднання що призводить до зросту конкуренції; збільшення кількості наукових послуг та

продуктів; скорочення життєвого циклу товару; взаємозв'язок між економіками різних країн, що означає при наявності нестабільності в одній країні переходу нестабільності в іншу; збільшення факторів появи економічної кризи; динамічність та нестабільність розвитку світової економіки; погіршення стану екології в світі; вагомі зростання вимог споживачів; недостатня якість кібербезпеки на підприємстві, що дає можливість діяльності злодіїв.

Типовими наслідками впливу вказаних причин на фінансово-господарський стан підприємства є: втрата клієнтів та покупців готової продукції; зменшення кількості замовлень та контрактів з продажу продукції, неритмічність виробництва, неповне завантаження потужностей; підвищення собівартості продукції та різке зниження продуктивності праці; збільшення розміру неліквідних оборотних активів та наявність понаднормових запасів; виникнення внутрішньовиробничих конфліктів та підвищення плинності кадрів; підвищення тиску на ціни; суттєве зменшення обсягів реалізації та, як наслідок, недоодержання виручки від реалізації продукції [4].

Тож, банкрутство підприємства в умовах нестабільного розвитку економіки є наслідком низки факторів та причин як з огляду зовнішнього середовища так і з внутрішнього, саме з цих класифікаторів слід розглядати причини банкрутства на підприємстві, з цього виходить що нехтування ознаками банкрутства призводить до таких негативних наслідків як зниження платоспроможності підприємства або взагалі до повного банкрутства. Проте незалежно від ознак та причин, банкрутство також має великі соціально-економічні наслідки через те, що фактор виробництва товарів дуже часто пов'язан з людським та використанням людської праці, що впливає на подальшу зайнятість працівників підприємства.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Рудика В.І. , Великий Ю.М. , Зьома О.Д. Економічна сутність поняття «Банкрутство» : причини виникнення та наслідки на підприємстві с.127. Харківський інститут фінансів
2. Ющенко Н. Л., Куслії І. П. Моделі і програмні продукти розв'язування проблем безбитковості діяльності. Науковий вісник Полісся. УДК 330.4 -047.44
3. Гук О. В. Сутність та причини банкрутств підприємства. УДК 338.45
4. Сутність управління фінансовою санацією підприємства. [Електронний ресурс] <https://studopedia.info/1-50099.html>

ОЦІНКА ВИРОБНИЧОГО РИЗИКУ ПРАЦІВНИКІВ ТРАНСПОРТНОЇ ГАЛУЗІ

Третьяков Олег Вальтерович, д.т.н., професор

Гармаш Богдан Костянтинович, к.т.н., доцент

Білецька Євгенія Сергіївна, здобувач
Український державний університет залізничного транспорту,
м. Харків, Україна

Для інтеграції в світове співтовариство, розробка і реалізація основних положень гармонізації принципів, методів і критеріїв оцінки ризику для здоров'я працівників у виробничих умовах з міжнародними підходами є необхідною умовою забезпечення соціально-економічного розвитку держави [1]. Сучасне суспільство зараз займає таку позицію, що кожна людина самоцінна і унікальна, а її здоров'я становить основне багатство будь-якої держави. Всесвітня організація охорони здоров'я визначила параметричні характеристики здоров'я, як «об'єктивний стан і суб'єктивне почуття повного фізичного, психологічного та соціального комфорту, а не тільки відсутність хвороб» [2]. Для формування нової концепції безпеки в організаційно-технічних системах теоретичною основою може бути обраний закон Вебера-Фехнера [3].

Метою досліджень є розробка методичного забезпечення для визначення рівня небезпеки працівників у робочій зоні за умови врахування сумісної дії шкідливих факторів різних класів на основі інтегрального показника – виробничого ризику.

Оцінки ризику у робочій зоні за умов впливу факторів середовища найчастіше відбуваються із припущенням, що рівень забруднення є відомим [4]. Мається на увазі, що $P = 1$: тобто, подія забруднення вже відбулась. В загальному випадку при забрудненні атмосферного повітря має місце існування певної функціональної залежності між рівнем забруднення, його відчуттям і ризиком, відповідно до закону Вебера-Фехнера:

$$r = 1/k \cdot \lg C/C_0, \quad (1)$$

де r – рівень ризику;

C – концентрація шкідливих речовин в повітрі, мг/м³;

k – коефіцієнт пропорційності;

C_0 – найменша концентрація, при якій відчувається дія.

Беручи за основу нормативні показники, які необхідно визначати експериментально для кожної окремої речовини, реально встановити дві закріплені точки залежності (1). Якщо виконати заміну $1/k$ на λ для спрощення перетворень, то вираз набуде такого вигляду:

$$\begin{cases} 1 \cdot 10^{-6} = \lambda \cdot \lg \Gamma \text{ДК}_{\text{сд}} / C_0 \\ 0,5 = \lambda \cdot \lg \text{ЛК}_{50} / C_0 \\ r = \lambda \cdot \lg C / C_0. \end{cases} \quad (2)$$

Розв'язання системи рівнянь (2) для визначення концентрацій забруднюючих речовин, які перевищують $\Gamma \text{ДК}_{\text{сд}}$, в результаті матиме наступний вигляд:

$$r = (0,5 - 1 \cdot 10^{-6}) / [\lg (\text{ЛК}_{50} / \Gamma \text{ДК}_{\text{сд}})] \cdot \lg (C / \Gamma \text{ДК}_{\text{сд}}) + 1 \cdot 10^{-6}. \quad (3)$$

Отже, проводимо розрахунки значення величини річного ризику для кожного фактора r_i , а потім обчислюємо величину інтегрального ризику:

$$R = 1 - \prod_{i=1}^n (1 - r_i), \quad (4)$$

Для урахування імовірності перебування працюючого у зоні дії i -го небезпечного фактору можна визначати імовірність наявності i -го небезпечного фактору в робочій зоні за наступною формулою:

$$P_{v_i} = P_i^v \cdot P_i^p, \quad (5)$$

де P_i^v – імовірність дії i -го небезпечного фактору;

P_i^p – імовірність перебування працюючого у зоні дії i -го небезпечного фактору.

Визначаємо імовірність дії i -го небезпечного фактору та імовірність перебування працюючого у зоні його дії за формулами:

$$P_i^v = t_i^v / T_{\text{СМ}} \quad \text{і} \quad P_i^p = t_i^p / T_{\text{СМ}}, \quad (6)$$

де t_i^v – час дії i -го небезпечного фактору;

t_i^p – час перебування працюючого у зоні дії i -го небезпечного фактору;

$T_{\text{СМ}}$ – тривалість зміни.

За умов, коли є одночасна наявність 2, 3, ... n шкідливих факторів, імовірність їх дії можна визначити наступним чином:

$$\begin{aligned} P_v(2) &= P_{v_2} + P_{v_1} - P_{v_2} \cdot P_{v_1} \\ P_v(3) &= P_{v_3} + P_{v_2} - P_{v_3} \cdot P_{v_2} \quad . \\ P_v(n) &= P_{v_n} + P_{v_{n-1}} - P_{v_n} \cdot P_{v_{n-1}} \end{aligned} \quad (7)$$

У випадку, коли відома імовірність дії шкідливих факторів на працюючих, подальше визначення шкідливості виробничого процесу в цілому відбуватиметься таким чином:

$$P_{nn}^0 = \frac{N_1 P_0(1) + N_2 P_0(2) + \dots + N_n P_0(n)}{N}, \quad (8)$$

де N_1, N_2, \dots, N_n – кількість працюючих, які підпадають під дію 1, 2, 3, ... n шкідливих факторів;

$P_0(1), P_0(2), \dots, P_0(n)$ – імовірність дії на працюючих 1, 2, 3, ... n шкідливих факторів;

N – загальна чисельність працюючих.

Наступним етапом буде визначення імовірності дії на працюючих j -го небезпечного фактору за формулою:

$$P_{b_j} = P_j^b \cdot P_j^p \cdot P_j^{nc}, \quad (9)$$

де P_j^b – імовірність наявності у робочій зоні j -го небезпечного фактору (речовини);

P_j^p – імовірність перебування людини у зоні дії j -го небезпечного фактору(речовини);

P_j^{nc} – уражаюча здатність j -го небезпечного фактору (речовини).

Отже, підставивши у формулу (9) вирази для P_j^b , P_j^p і P_j^{nc} , формула отримає наступний вигляд:

$$P_{b_j} = \frac{t_j^b \cdot t_j^p \cdot d_j}{T_{CM}^2 \cdot D_j} \quad (10)$$

Для визначення загальної імовірності шкідливої дії m факторів використовуємо формулу:

$$P_b(m) = 1 - \prod_{j=1}^m (1 - P_{b_j}) \quad (11)$$

Аналіз карт умов праці за результатами атестації робочих місць регіональної філії «Південна залізниця» ПАТ «Українська залізниця» був проведений на основі алгоритму перетворення параметрів середовища у показник виробничого ризику (табл. 1).

Таблиця 1

Розрахункові значення інтегрального виробничого ризику

п/п	Робоче місце, професія, цех (дільниця, відділ)	Клас умов праці	Фактори виробничого середовища і трудового процесу	Нормати вне значення (ГДК), (ГДР)	Фактичне значення	Потенційний ризик, r_i ,	Інтегральний ризик, R
1	2		3	4	5	6	7
1	Електрогазозварник, (приміщення)	3.1	Шкідливі хімічні речовини (марганець)	0,2	0,31	0,02164	0,204081
			Пил фіброгенної дії (заліза оксид)	6	6,5	0,004434	
			Інфрачервоне випромінювання,Вт/м ²	до 140	223	0,182853	
2	Електрогазозварник, (вулиця)	3.1	Шкідливі хімічні речовини, марганець	0,2	0,33	0,024727	0,223607
			Пил фіброгенної дії, заліза оксид	6	6,3	0,002703	
			Інфрачервоне випромінювання,Вт/м ²	до 140	234	0,201765	
3	Машиніст незнімної дрезини АГД 1А	3.2	Шум, дБА	80	83	0,000609	0,000609
4	Коваль ручного кування	3.3	Шум, дБА	75	92	0,003373	0,326984
			Інфрачервоне випромінювання,Вт/м ²	до 140	320	0,324706	
5	Тракторист, механічні майстерні	3.2	Пил фіброгенної дії	4	4,3	0,003834	0,005402
			Шум, дБА	80	88	0,001574	
6	Машиніст залізнично-	3.2	Шум, дБА	80	85	0,001001	0,001001

	будівельної машини ПМГ						
--	------------------------	--	--	--	--	--	--

Проведена оцінка умов праці у підсумку свідчить про те, що робочі місця № 1, № 2, № 4 відносяться до 3.1 класу відповідно до [5], але згідно з розрахунками показники інтегрального ризику відповідно до [6] є надмірними. Водночас, привертають увагу показники інтегрального ризику робочих місць № 3, № 5, № 6: маючи за розрахунками показники інтегрального ризику 10^{-4} , 10^{-3} і 10^{-3} відповідно, тобто гранично – допустимими і вище відповідно до [6], але відносяться до 3.2 класу відповідно до [5].

Маємо доведену суб'єктивність оцінки фактичних умов та характеру праці українського законодавства.

Список літератури

1. Human Health Risk Assessment Toolkit: Chemical Hazards. *Harmonization Project Document*. IPCS, WHO, 2010. № 8. 105 р. URL: <https://apps.who.int/iris/handle/10665/44458> (last access: 25.02.2020).

2. Статут (Конституція) Всесвітньої організації охорони здоров'я. [Чинний від 1946-07-22]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_599 (дата звернення: 23.03.2020).

3. Гогунский, В.Д., Руденко С.В., Урядникова И.В. Теория и практика оценки риска здоровью от воздействия факторов внешней среды. *Безпека життя і діяльності людини – освіта, наука, практика* : зб. наук. пр. X міжнар. наук.-метод. конф. Київ : Центр учбової літератури, 2011. С. 170—175.

4. Басиль Е.Е., Изотов С.А., Гогунский В.Д. Риск сокращения продолжительности жизни: рабочая зона. *Труды Одесского политехнического университета*. 1997. Вып. 2. С.133–135.

5. Про затвердження Державних санітарних норм та правил «Гігієнічна класифікація праці за показниками шкідливості та небезпечності факторів виробничого середовища, важкості та напруженості трудового процесу» / Наказ МОЗ України № 248 від 08 квіт. 2014 р. URL: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0472-14> (дата звернення 30.03.2020).

6. ISO 31000 Risk management. Principles and guidelines. URL: <https://risk-engineering.org/ISO-31000-risk-management/> (last access: 23.03.2020).

ВИКОРИСТАННЯ МОЖЛИВОСТЕЙ СИСТЕМИ ANYLOGIC НА ПРИКЛАДІ МОДЕЛІ «ЗЕРНОВИЙ ТЕРМІНАЛ»

Тузенко Ольга Олександрівна, к.т.н., доцент
ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет

Сагіров Ігор Валентинович, старший викладач
Азовський морський інститут НУ«ОМА»

Балалаєва Олена Юріївна, к.т.н., доцент
ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет

Актуальною проблемою розвитку багатьох міст України, які знаходяться на березі Азовського моря, є розробка збалансованої технології роботи різних видів транспорту і зернових терміналів [1].

Створення імітаційної моделі [2, 3] морського зернового терміналу [4] на основі системи AnyLogic дозволить дослідити його роботу, провести аналіз потоків, забезпечити прискорений режим програвання ситуацій та зменшити час простою транспорту на терміналі.

Вхідними параметрами моделі є: довжина залізничного составу; періодичність прибуття потягів; час розвантаження составу; кількість вантажу в одному вагоні; інтенсивність прибуття автомашин; відсоток відбракованих автомашин; тривалі взяття проб якості; час розвантаження автомашини; кількість вантажу в одній автомашині; швидкість конвеєрних стрічок.

Вихідні параметрами системи: діаграми та статистичні дані розвантаження автотранспорту та залізничного транспорту; діаграми та статистичні дані заповнення силосів та завантаження судна; діаграми стану процесу розвантаження автотранспорту і залізничного транспорту; діаграми стану процесу завантаження судна; анімація всіх потоків транспорту та зерна.

Система імітаційного моделювання має наступні модулі:

- графічну частину у вигляді 2D та 3D зображення зернового терміналу;
- систему графічного та текстового відображення ходу розвантаження кожного елемента системи, діаграми процесу розвантаження та навантаження, логістичну схему роботи терміналу, рівень завантаження силосів зерном, відображення потоку зерна;
- систему контролю часу при моделюванні;
- інтерактивні діаграми розвантаження або завантаження транспорту у вигляді діаграм стану кожної системи.

Система моделювання є крос-платформною (Windows 7, 8, 10; Linux, Apple Mac OS X). Для реалізації проєкту використовували систему AnyLogic та мову програмування Java.

При запуску системи «Зерновий термінал» відкривається початкове вікно, головне меню якого містить два пункти: «Моделювання» та «Параметри».

Пункт меню «Параметри» дозволяє налаштувати систему обробки заявок транспорту та загальну діаграму обробки заявок в системі.

Пункт меню «Моделювання» запускає відлік часу та анімацію процесу моделювання. В режимі 2D або 3D відображається територія морського торговельного порту Маріуполя, а саме зерновий термінал з причалами. Територія складається з під'їзних путей залізничного транспорту, автомобільних доріг, попередньої парковки авто, системи розвантаження авто, автосилосів та основних силосів, будівлі таможні та лабораторії, системи перевантаження зерна, двох пірсів. Кожний елемент в системі є інтерактивним. Транспорт рухається за встановленою діаграмою процесу та розраховується за розробленою авторами математичною моделлю. Уся система руху транспорту являє собою систему масового обслуговування.

Пункт меню основне середовище моделювання «Автосилос» дозволяє переглянути діаграму стану автосилосів та системи розвантаження з автомобілів. Пункт меню «Силос» дозволяє проаналізувати інтерактивну діаграма стану вибраного силосу, при цьому параметри окремих елементів на даний час можна переглянути, натиснувши на об'єкт.

Процес завантаження трюмів судна починається, коли силос заповнюється до заданого рівня, який за замовчення складає 74 %. Для цього система виконую запит на наявність вільного судна і трюму для завантаження. Хід процесу можна відображається на основному екрані у формі 2D або 3D анімації, а також на діаграмі стану процесу завантаження судна. Пункт меню «Пірс» дозволяє проаналізувати один з вибраних причалів. Діаграма процесу завантаження судна на причалі відображає рівень та швидкість заповнення кожного трюму, його місткість, пріоритет та інші параметри.

Пункт меню «Логістика» зображає п'ять діаграм стану процесів обробки автомобілів, завантаження та розвантаження основних силосів, розвантаження потягу та завантаження судна. Пункт меню «Статистика» відображає статистику за етапами та поточним станом різних систем терміналу.

Контекстне меню дозволяє переглянути рівень споживання ресурсів або кількість виконаних кроків, скопіювати данні або роздрукувати поточні данні, а також зупинивши моделювання.

У менеджері завдань відображаються такі сервісні функції, як поточні процеси, які задіяні при моделюванні, та ресурси, які вони споживають. На вкладці «Події» можна переглянути кількість та назву активних подій, а також час їх виконання. У нижній частині цього вікна відображається модельний час, кількість подій та кадрів в секунду, поточний крок події, реальна тривалість виконання експерименту та кількість використовуваної пам'яті. У верхній частині вікна сервісних функцій зазначено модельний час та модельна дата. У цьому ж вікні розміщено панель інструментів, яка призначена для управління та перегляду окремих агентів, переходу між агентами на рівень нижче або вище, переходу на початкову сторінку.

Усі етапи моделювання, стан агентів, процесів та результати зберігаються в журналах та базі даних.

Для дослідження роботи зернового морського терміналу за допомогою розробленої імітаційної моделі проведено декілька експериментів. Спочатку запускали модель із заданими значеннями параметрів і після закінчення моделювання аналізували отримані результати (мінімальний час обробки одного вагону та автомобіля; максимальну кількість оброблених автомобілів, потягів та вагонів; середній час знаходження автомобіля на терміналі; кількість прийнятих та відхилених заявок; загальну масу зерна в силосах; кількість діб для завантаження 1 балкера).

Другий експеримент виконували як оптимізаційний. Процес оптимізації моделі полягав у виконанні декількох прогонів моделі з різними значеннями параметрів і знаходженні їхніх оптимальних значень. Оптимізація в умовах невизначеності проводилася за допомогою реплікації.

Усі данні оптимізації зберігалися в журналі, після чого були експортовані в MS Excel для побудови необхідних графіків та подальшого аналізу.

Таким чином, створена імітаційна модель, створена із використанням системи AnyLogic, дозволяє, змінюючи параметри однієї з систем функціонування терміналу або глобальні параметри роботи всього терміналу, проводити моделювання та оптимізацію процесу перевалювання зерна.

Список літератури

1. Бауэрокс Д. Дж. Логистика. Интегрированная цепь поставок / Д. Дж. Бауэрокс, Д. Дж. Клосс – М.: Транспорт, 2001. – 639 с.
2. Винников В. В. Формирование морского транспортного потенциала в системе интеграционных процессов / В. В. Винников. – Одесса: Феникс, 2004. – 222 с.
3. Емельянов А. А. Имитационное моделирование и компьютерный анализ экономических процессов: учеб, пособие / А. А. Емельянов, Н. З. Емельянова. – Смоленск : Универсум, 2013.
4. Бабурин В. А. Управление грузовыми перевозками на водном транспорте: учебное пособие / В. А. Бабурин, Н. В. Бабурин – СПб: Издательский дом «Мирь», 2007. – 304 с.

ПРОБЛЕМИ ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ В ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ

Уланчук Володимир Семенович., д.е.н., професор

Жарун Олена Володимирівна, к.е.н., доцент
Уманський національний університет садівництва

В умовах розвитку економічної кризи активізація інвестиційної діяльності стає одним із пріоритетних завдань, що вимагає невідкладного вирішення на всіх рівнях господарювання. Без розв'язання цієї проблеми стають неможливими перспективи оновлення виробництва на якісно новому рівні, підвищення ефективності господарської діяльності, створення конкурентоздатної економіки світового рівня. В процесі економічного відтворення прямі іноземні інвестиції виконували багато важливих суспільних функцій, сприяючи певній трансформації галузевої структури української економіки та притаманних їй відносин власності. Ці процеси відображені в диференціації прямих іноземних інвестицій за галузями національного господарства та країнах-донорах інвестицій.

В Україні іноземні інвестиції є визначальною передумовою розвитку національної економіки та важливим індикатором умов підприємницької діяльності, саме тому виникає необхідність зосередити увагу на питаннях іноземного інвестування. Особливої гостроти проблеми іноземного інвестування набувають саме зараз, коли українське суспільство, а не лише національна економіка, опинилось у стані загострення та поглиблення кризових явищ. В умовах розвитку сьогодення українську економіку щонайменше на 50% можна визначати як «тіньова», причина полягає в слабкості державних інститутів та законодавчої системи[1].

Несприятливий інвестиційний клімат в Україні включає в себе адміністративні перешкоди, складну систему ліцензування, високий рівень оподаткування і реструктурні функції податкової адміністрації. З огляду на це у світі є більш привабливі для інвесторів країни, ніж Україна, тому і МВФ прогнозує зниження потоку інвестицій до країн Східної Європи. На сучасному етапі головним завданням для України є створення сприятливих умов для інвесторів. Важко робити довгостроковий інвестиційний прогноз, проте можна говорити про чинники, від яких залежатиме обсяг інвестицій. Якщо процес ефективних реформ буде продовжено, це стане важливим аспектом привабливості для іноземних інвесторів.

Стан залучення прямих іноземних інвестицій в Україні значно ускладнює інвестиційну діяльність, оскільки наявний обсяг вкладень не забезпечує передумов економічного зростання і навіть повноцінного відтворення їх наявного стану. На інвестиційну привабливість значно впливає не лише загальний стан економіки країни, а й умови ведення бізнесу, зокрема ступінь втручання держави та рівень корупції. За останні 10 років обсяг інвестицій із країн ЄС значно збільшився, щодо країн СНД, спостерігається значне скорочення обсягу прямих

іноземних інвестицій. При цьому перспективи іноземної інвестиційної діяльності в Україні здебільшого визначаються обсягами та структурою вже накопиченого в країні іноземного капіталу. Зміну інвестиційного клімату найбільш наочно демонструє динаміка інвестицій, особливо прямих іноземних інвестицій, яка вважається індикатором зміни рівня довіри та рейтингу країни[2].

Економічна активність іноземних інвесторів в Україні незначна. Так, у 2017 році в економіку України іноземними інвесторами з 76 країн світу вкладено 1630,4 млн.дол. США прямих інвестицій (акціонерного капіталу). Обсяг залучених з початку інвестування прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу) в економіку України на кінець 2017 року становив 39144,0 млн.дол. США. Інвестиції спрямовуються у вже розвинені сфери економічної діяльності. Станом на кінець 2017 року найвагоміші обсяги надходжень прямих інвестицій були спрямовані до установ та організацій, що здійснюють фінансову та страхову діяльність – 26,1% та підприємств промисловості – 27,3 %. До основних країн-інвесторів належать Кіпр – 25,6 %, Нідерланди – 16,1%, Російська Федерація – 11,7%, Велика Британія – 5,5%, Німеччина – 4,6%, Віргінські Острови (Брит.) – 4,1%, і Швейцарія – 3,9%. Обсяги освоєння капітальних інвестицій підприємств України у 2017 році складають 412,8 млрд. грн., що на 22,1 % більше від обсягу капітальних інвестицій за відповідний період 2016 року. Провідними сферами економічної діяльності за обсягами освоєння капітальних інвестицій у 2017 році залишаються: – промисловість – 33,1%; – будівництво – 12,3%; – сільське, лісове та рибне господарство – 14,0 %; – інформація та телекомунікації – 4,1%; – оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів – 7,0%; – транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність – 8,7%; – державне управління й оборона, обов'язкове соціальне страхування – 7,4%.

Головним джерелом фінансування капітальних інвестицій, як і раніше, залишаються власні кошти підприємств та організацій, за рахунок яких у 2017 році освоєно 69,9 % капіталовкладень. Частка кредитів банків та інших позик у загальних обсягах капіталовкладень становила 5,3%. За рахунок державного та місцевих бюджетів освоєно 12,7 % капітальних інвестицій. Частка коштів іноземних інвесторів становила 1,4 % усіх капіталовкладень, частка коштів населення на будівництво житла – 7,8 %. Інші джерела фінансування становлять 2,9 %.

Отже, Україна залишається привабливою для інвестицій, водночас вона не знаходиться осторонь світових процесів, є достатньо інтегрованою у світове господарство і порушення макростабільності на зовнішніх ринках має свій відголос в Україні.

У рейтингу Глобального індексу конкурентоспроможності (ГІК) 2017/2018 Україна покращила свої позиції на 4 пункти і зайняла 81 місце серед 137 країн світу, які досліджувались (у ГІК 2016/2017 – 85 місце серед 138 країн). З метою подальшого покращення інвестиційного клімату України актуальним на сьогодні є питання удосконалення правової та організаційної бази для підвищення дієздатності механізмів забезпечення сприятливого інвестиційного клімату й

формування основи збереження та підвищення конкурентоспроможності вітчизняної економіки.

Ряд позитивних кроків у цьому напрямі вже здійснено: 1. На сьогодні в Україні створене правове поле для інвестування та розвитку державно-приватного партнерства. Законодавство України визначає гарантії діяльності для інвесторів, економічні та організаційні засади реалізації державно-приватного партнерства в Україні. 2. На території України до іноземних інвесторів застосовується національний режим інвестиційної діяльності, тобто надано рівні умови діяльності з вітчизняними інвесторами. Іноземні інвестиції в Україні не підлягають націоналізації. 3. Підписано та ратифіковано Верховною Радою України міжурядові угоди про сприяння та взаємний захист інвестицій з більше ніж 70 країнами світу[3].

Щодо можливих шляхів поліпшення інвестиційного клімату в Україні та активнішого залучення прямих іноземних інвестицій в пріоритетні сектори національної економіки, доцільною видається реалізація наступних заходів:

- розбудова національної фінансової системи в напрямку створення механізмів довгострокового інвестиційного кредитування, конкурсного розподілу державних інвестиційних ресурсів, ефективної концентрації заощаджень населення для фінансування цілей економічного розвитку;

- прискорення реформування амортизаційної системи шляхом її лібералізації та посилення інвестиційної спрямованості;

- впровадження механізмів участі індивідуальних інвесторів в операціях на фінансовому ринку;

- створення надійної правової основи для стимулювання і залучення приватних інвестицій в інститути розвитку;

- розробка плану дій щодо формування сприятливого інвестиційного клімату у межах проголошених пріоритетів соціально-економічного розвитку, розробка регіональних планів підвищення інвестиційної привабливості областей з урахуванням особливостей їхнього ресурсного потенціалу;

- розвиток державно-приватного партнерства в підтримці інвестиційної та інноваційної діяльності;

- забезпечення постійної взаємодії органів виконавчої влади і підприємців, покращення інформаційного супроводження реалізації інвестиційних проєктів;

- розвиток програм довгострокового кредитування індивідуальних інвестицій у тому числі в підвищення енергетичної економічності житла, освіти, житлове будівництво тощо.

Враховуючи те, що економіка України перебуває на етапі переходу від відновлювального зростання до нового циклу розвитку, надзвичайної актуальності набуває проблема закладення достатнього інвестиційного фундаменту для майбутнього сталого розвитку національної економіки. Стимулювання надходження прямих іноземних інвестицій в економіку України повинно стати ключовим елементом державної політики та включати удосконалення нормативно-правової бази інвестиційної діяльності; прозорість процесу приватизації; стимулювання залучення інвестицій в інтелектуальний капітал;

розвиток корпоративного управління; формування позитивного іміджу країни для закордонних інвесторів.

Список використаних джерел:

1. Заїка С. О. Інвестиційний потенціал підприємства та варіанти його формування / С.О. Заїка // Науковий вісник Херсонського державного університету. «Економічні науки». – 2015. – Вип. 13. Ч. 1. – С. 84-87.

2. Ніколюк О. В. Формування систем антикризового управління підприємств агропромислового виробництва / О. В. Ніколюк // Вісник ХНАУ. – 2015. – № 5. – С. 99–109.

3. Череп А.В. Інвестиційна діяльність в Україні: стан та шляхи її активізації / А.В. Череп, Г.І. Рурка. // Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво: науково-виробничий журнал. – 2011. – № 3. – С. 48-52.

МАТЕМАТИЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ БЕЗПЕКОЮ ПРАЦІ НА АВІАРЕМОНТНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Халмурадов Батир Данатарович
к.м.н. професор
кафедра цивільної та промислової безпеки
Національний авіаційний університет, Київ

Сігнаєвський Олександр Миколайович
Старший викладач
кафедра цивільної та промислової безпеки
Національний авіаційний університет, Київ

Для обґрунтування напрямків удосконалення системи управління станом охорони праці на авіаційному ремонтному підприємстві (АРП) слід звернути увагу на сучасний стан авіаційно-транспортної галузі України в цілому. Отримання належного рівня безпеки праці напряму пов'язане з обсягом, періодичністю, складністю робіт, які виконуються на АРП, та кваліфікацією працівників задіяних при ремонті. Чітке уявлення про стан авіаційного парку та його структуру, дасть можливість оцінити об'єм та складність відновлювальних робіт при виконанні технічного обслуговування та ремонту повітряних суден.

Уся нормативно-правова база і схеми управління охороною праці, включаючи порядок проведення спеціальної оцінки умов праці, рекомендації з планування заходів з охорони праці, системи акредитації та сертифікації, порядок навчання з охорони праці засновані на стандартах безпеки праці, прийнятих 20-30 років тому. Застаріла і сервісна інфраструктура робіт з охорони праці. Все вищесказане вимагає нових підходів і рішень в сфері безпеки праці та охорони здоров'я працівників різних організаці.

Авіаремонтна галузь сьогодні визначається, перш за все, тим, що це галузь економіки країни, яка тісно взаємопов'язана з провідними галузями економіки і забезпечує їх стійке функціонування, наповнення споживчого ринку, і є основою розвитку технологічного ядра промисловості. Разом з тим дана галузь є однією з найбільш травмонебезпечних.

Можливість змінити ситуацію полягає в тому числі в удосконаленні системи управління охороною праці на підприємствах галузі з використанням математичного моделювання в управлінні системою охорони праці. Процеси, що відбуваються на авіаремонтних підприємствах, характеризуються наступним: багато стадійність, різноманітністю застосовуваних методів обробки, високою технологічною складністю, багатоопераційні, різноманітністю способів і методів реалізації виробничих процесів різної фізичної природи, що вимагає різного устаткування, оснащення і інструментів, засобів механізації та автоматизації. Основною складністю управління безпекою відбуваються на підприємстві

процесів є проблема їх виділення, опису, регламентації і планування, яка методично поки не зароблена.

Математичне моделювання в області безпеки праці ґрунтується на знанні залежностей між частотою або ймовірністю захворювань і станом умов праці по конкретних факторів, наявності даних про кількість нещасних випадків на кожній операції, що вивчається технологічного процесу, встановлення та облік залежностей між рівнями виробничих факторів і технічними характеристиками досліджуваної технічної системи.

Математичні моделі прийнято називати імовірнісними або стохастичними, коли в них включені випадкові величини або функції. Коли випадкові величини і функції відсутні, то математичну модель називають детермінованою. Рішення задач, що визначаються ймовірними або стохастическими моделями, значно складніше, тому в практиці такі моделі намагаються замінити їх детермінованими еквівалентами.

Складність побудови математичних моделей управління виробничим ризиком визначається вибором проміжку часу, для якого будується модель, невизначеністю багатфакторного впливу на працюючих шкідливих і небезпечних факторів виробничого середовища і трудового процесу, впливу на організм людини відхилень від норм факторів різної природи (хімічних, фізичних, біологічних, психофізіологічних), неможливість в обліку ризику впливу всіх можливих факторів в силу того, що вони не визначені в формуванні нормативів.

На базі математичної моделі можна вирішувати завдання зниження професійного ризику, включаючи вибір оптимальних шляхів його зниження.

Таким чином, у сучасних умовах, АРП України необхідно забезпечити виконання задач з ремонту як старіючого парку АТ вітчизняного виробництва так й нових для них типів ПС. При цьому виконання наявним складом кваліфікованих працівників складних типів ремонту за відпрацьованими та новими для підприємства технологіями може супроводжуватись появою додаткових ризиків у системі безпеки праці. Виявлення таких ризиків та мінімізація їх впливу на стан охорони праці стає актуальною задачею в сучасних умовах. Ефективність реалізації такої задачі, можливо суттєво підвищити застосовуючи сучасні методи планування та керування підприємством. В роботі [4] нами була представлена автоматизована інформаційна система збору та аналізу ремонтної інформації, яка може бути застосована для прийняття управлінських рішень в тому числі у системи управління станом охорони праці. Інформація про наявні та прогнозовані пошкодження ПС є базовою для визначення обсягу робіт, можливих небезпек та необхідної кваліфікації працівника. Представляється доцільним розширити можливості розробленої автоматизованої інформаційної системи шляхом застосування методів математичного моделювання на етапі планування робіт, керування трудовими ресурсами під час проведення робіт та аналізу прийнятих рішень. На нашу думку, таке поєднання дозволить підвищити ефективність планування заходів по управлінню станом охорони праці на АРП.

Список літератури

1. М. М. Орловський, А. В. Приймак, Ю. Ю. Височанська, К. А. Гальчинський. Дослідження стану льотної придатності та перспективи розвитку цивільного авіаційного парку України // Открытые информационные и компьютерные интегрированные технологии, № 83, 2019
2. Кукин П.П., Анализ и оценка риска производственной деятельности : Учеб. пособие / П.П. Кукин, В.Н. Шлыков, Н.Л. Пономарев, Н.И. Сердюк. - М. : Абрис, 2012. - 327 с.
3. . Портал Ukrainian Military Page. [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://www.ukrmilitary.com/2019/02/410-boeing.html>
4. . Халмурадов Б. Д., Сігнаєвський О. М. Визначення параметрів виробничого ризику під час ремонту авіаційної техніки // Матеріали Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених «Метрологічні аспекти прийняття рішень в умовах роботи на техногенно-небезпечних об'єктах». Харківський національний автомобільно-дорожній університет. – 2018. – С. 180-182.

ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Хом'як Ольга Анатоліївна
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри
початкової та дошкільної освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янука»

Пріоритетним завданням сучасної системи освіти є створення належних умов для формування ключових компетентностей молодших школярів.

Компетентності – це динамічна комбінація знань, умінь, цінностей та ставлень на їхній основі, які визначають здатність особистості успішно розв'язувати життєві проблеми, провадити професійну і подальшу навчальну діяльність.

Оптимізувати процес формування компетентностей молодших школярів у Новій українській школі покликані педагогічні технології. З цією метою учителі початкової школи найчастіше використовують: технології особистісно-орієнтованої освіти, технології проблемного навчання і виховання, проєктні технології, інформаційно-комунікаційні технології, технології розвитку критичного мислення та ін.

У сучасній демократичній Україні, на етапі активного розвитку інформаційного суспільства, формування у молодших школярів критичного мислення в освітньому процесі набуває все більшої актуальності. Адже найціннішим результатом початкової освіти в особистісному вимірі (визначеним у Концепції Нової української школи) є здорова дитина, мотивована на успішне навчання, дослідницьке ставлення до життя; це учень / учениця, які вміють вчитися з різних джерел і критично оцінювати інформацію, відповідально ставитися до себе та інших людей, усвідомлювати себе громадянином / громадянкою України [1]. Тому розвинуте критичне мислення молодших школярів є запорукою їх успішного життя суспільстві.

Розвиток критичного мислення, здатності чітко та аргументовано формулювати і висловлювати свої судження; критично розмірковувати на основі вже вивченого, оцінювати здобуту інформацію та її джерела, виокремлювати головне, аналізувати, робити висновки, пов'язувати нову інформацію з уже вивченою, використовувати отриману інформацію в особистому житті; визначати власну ідентичність як особистості, громадянина, члена родини, етнічної, релігійної, регіональної та локальної спільноти – ці завдання є одними з головних у таких освітніх галузях, як «Математична», «Мовно-літературна», «Громадянська та історична», «Природнича» «Технологічна», «Здоров'язбережувальна» та інші згідно з Державним стандартом початкової освіти [2].

Феномен розвитку критичного мислення у своїх наукових працях досліджували багато науковців: Дж. Брунер, Л. Виготський, Д. Дьюї, М. Ліпман, Д. Макінстер, Р. Пауль, Ж. Піаже, Д. Халперн та інші. Українські вчені також мають досвід у вивченні означеного питання (О. Белкіна-Ковальчук, І. Большакова, І. Бондарчук, Т. Воропай, Н. Вукіна, О. Пометун, С. Терно, О. Тягло, Л. Терлецька Л. Шимон та інші).

Ідея розвитку критичного мислення на теренах української дидактики і методики навчання з'явилася лише наприкінці ХХ століття, коли український учений О. Тягло акцентував увагу на доцільності розвитку критичного мислення в умовах інформаційного суспільства і доводив, що критично мислити можна навчити: «Його культуру слід цілеспрямовано й терпляче вирощувати на всіх рівнях, починаючи з першого класу школи, потім – у вищому навчальному закладі й урізних інститутах післявузівської освіти» [3, 91].

В нашій роботі ми розглядаємо критичне мислення як складний процес, що починається із залучення інформації, її критичного осмислення та завершується прийняттям рішення.

Метью Ліпман – професор філософії Колумбійського університету, консультант ЮНЕСКО з освітніх питань, Фундатор Інституту критичного мислення США стверджує, що критичне мислення – «вміле відповідальне мислення, що дозволяє людині формулювати надійні вірогідні судження, оскільки воно: а) ґрунтується на певних критеріях; б) є таким, що само коригується; в) впливає з конкретного контексту» [4].

М. Ліпман виділяє шість ключових елементів критичного мислення:

1. Уміння мислити передбачає володіння певними прийомами, які в сукупності створюють перевірену на практиці ефективну методологію опрацювання інформації.

2. Відповідальність передбачає, що людина, звертаючись до інших, усвідомлює обов'язок аргументувати власну позицію і піддавати сумніву аргументи опонента.

3. Формулювання самостійних суджень як продукт критичного мислення означає, що воно спрямоване на творчу мисленнєву діяльність, а не на репродуктивне мислення.

4. Дуже важливими є критерії, до яких апелює, на які спирається критичне мислення. Критерії – це положення, які бере до уваги критично мисляча людина, оцінюючи ідеї у процесі їх аналізу чи критики. Проте критерії не можуть бути абсолютизованими, у процесі критичного мислення вони піддаються сумніву, зміні або навіть заміні на інші.

5. Самокорекція потребує, щоб людина використовувала критичне мислення як метод, звернений на її власні судження з метою їх виправлення чи покращання.

6. Використання загальних критеріїв не виключає уваги та чуйності до контексту. Адже загальні критерії мають обов'язково перевірятися на відповідність і на можливість зміни у кожному конкретному випадку [5].

Однак потрібно враховувати й те, що критичне мислення формується в результаті діалогу, воно передбачає дискусії між його учасниками, тому, в

практиці початкової школи, можна зустріти такі методи і методичні прийоми розвитку критичного мислення: «Мозкова атака», «Асоціативний куш», «Кубування», Таблиця «ЗХД», «Шкала думок», «Займи позицію, «Незакінчені речення», «Так і ні», «Коло ідей», «Чотири кути», «Інтерактивна дискусія», «Ажурна пилка», «Прес», «Снігова куля» тощо. Діалог – це зіткнення різних точок зору. І завдання учителя – зуміти навчити без остраху, висловлювати власну думку, не ображаючи іншого.

Усі запропоновані методи і методичні прийоми розвитку критичного мислення, при оптимальному застосуванні та поєднанні, здатні значно підсилити ефективність освітнього процесу в початковій ланці й отримати гідний результат у вигляді компетентностей, необхідних для життя та подальшого навчання молодших школярів.

Таким чином доходимо висновку, що критичне мислення означає не негативність суджень або критику, а розумний розгляд різноманітності підходів для винесення обґрунтованих суджень і рішень. Вважаємо, що найбільш продуктивною технологією, за допомогою якої можна сформувавши нову інноваційну особистість, є технологія розвитку критичного мислення.

Список літератури

1. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року : Розпорядження КМУ від 14 грудня 2016 р. № 988-р.
2. Державний стандарт початкової загальної освіти. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mon.gov.ua/ua/often-requested/state-standards/>
3. Тягло А. В. Критическое мышление на основе элементарной логики : учеб. пособие. Харьков: Центр усовершенствования социологического образования, 2001. 210 с.
4. Ліпман М. Чим може бути критичне мислення. Вісник програм шкільних обмінів. 2006. № 27. С. 17-23.
5. Lipman M. Philosophy goes to school. Philadelphia: Temple University Press, 1988. 229 p.

ПОКАЗНИКИ ЕФЕКТИВНОЇ РОБОТИ АДВОКАТА

Храпенко Олена Олегівна, к.ю.н., доцент
Національний університет «Одеська юридична академія»,
кафедра організації судових, правоохоронних органів та адвокатури

Сьогодні все частіше можна почути про показники ефективності роботи працівників в сфері бізнесу, в держаному управлінні та, нарешті, у правовій сфері. Хотілось би звернути увагу на правову сферу, а саме, на адвокатську діяльність. Як визначити, чи ефективно працює адвокат? Які критерії ефективності його роботи можна виділити? Чи будуть вони універсальні для всіх представників даної професії?

Л.О.Зашляпін визначає ефективність через зв'язок з поняттям «результат», зокрема, зі ступенем досягнення бажаної мети в дійсності [2, с.410].

Як зазначає Міщук І. П., ефективність –це результативність діяльності адвоката-захисника в кримінальному провадженні, а результативність, у свою чергу, є тією категорією, що відображає досягнення мети, яка ставилася перед початком реалізації будь-якої діяльності [3, с.181].

С.М.Гаврилов зазначає, що роль адвоката в наданні ефективної правової допомоги (послуги) полягає в тому, що адвокатом були здійснені певні дії з надання правової допомоги (послуги), які можуть бути охарактеризовані як «адекватні» [1, с.5].

І.Д.Перлов стверджує: «Ефективність діяльності захисника в боротьбі за законність визначається результатами реального захисту прав і законних інтересів обвинуваченого» [4, с.146].

Враховуючи думки науковців, хотілось би спробувати встановити дещо інші показники ефективної роботи адвоката.

Студентами магістратури факультету адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» було проведено інтернет-опитування за допомогою соціальних мереж та визначено такі критерії ефективності роботи адвоката.

Студент Селих Є. запропонував такі: юридична грамотність, використання потрібних засобів для досягнення мети, відповідність кінцевого результату поставленій меті, оперативність та активність адвоката (рис.1)

Рисунок1.

Студенти Совик Я., Мазяр В., Поліщук М. при формуванні опитування

запропонували інші критерії ефективності в роботі адвоката: кількість «виграних» справ та «програних» справ, імідж адвоката, розрекламованість, «рекомендованість», кількість клієнтів, розмір гонорару, наявність нагород та відзнак (рис.2.).

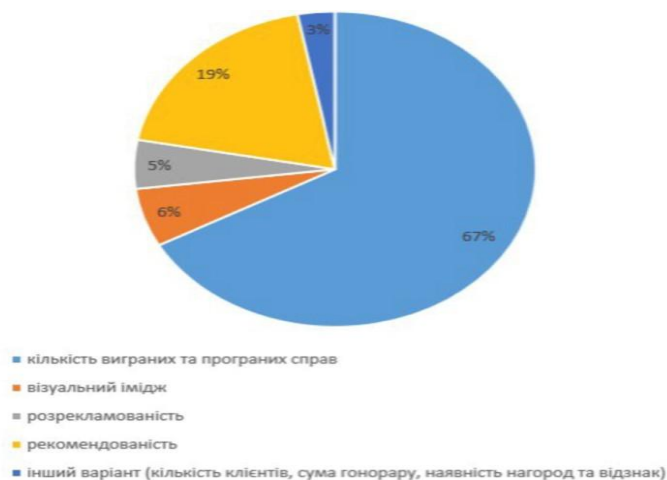

Рисунок 2.

Проаналізувавши відповіді опитаних студентами осіб, а в майбутньому потенційних клієнтів адвоката, найпопулярнішими критеріями, як набрали найбільші відсотки є: використання потрібних (на думку адвоката) засобів для досягнення мети та кількість «виграних» та «програних» справ у адвоката.

Такти чином, ми розуміємо, що для людей які звертаються за допомогою до адвоката найважливішим є результат, а для обрання адвоката важливим є кількість виграних їм справ.

Спираючись на проведені дослідження вважаємо за потрібне визначити чотири показники ефективності адвоката:

1. кількість справ із «позитивним» вирішенням для клієнта (показник репутації);
2. розмір гонорару адвоката (показник успішності);
3. зовнішні показники (показник статусу);
4. «вага» думки у правовому світі (показник авторитету).

Список літератури:

1. Гаврилов С.Н. К вопросу о толковании отдельных терминов в контексте построения корпоративной системы менеджмента качества юридической помощи (услуг) в адвокатуре. Адвокатская практика. 2010. No C. 4–19.

2. Захляпин Л.А. Основы теории эффективной адвокатской деятельности : Прелиминарный аспект. Екатеринбург : Изд-во Уральского университета, 2006. 568 с.

3. Міщук, І. (2019). ДО ПИТАННЯ ПРО ЯКІСТЬ ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА-ЗАХИСНИКА В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ. *Вісник Пенітенціарної асоціації України*, (2), 178-185. <https://doi.org/https://doi.org/10.34015/2523-4552.2019.2.18>

4. Перлов И.Д. Защита и правосудие. Роль и задачи советской адвокатуры. Москва : 1972. С. 146.

СТРАТЕГІЧНЕ ПЛАНУВАННЯ В УМОВАХ ЗМІН

Ізюмцева Наталія Володимирівна, к.е.н., доцент кафедри менеджменту та СГД ХННІ ДВНЗ «Університет Банківської справи», Харків, Україна

Царенко М.В.,
здобувач вищої освіти 2 курсу спеціальності «Фінанси, банківська справа і страхування» ХННІ ДВНЗ «Університет Банківської справи», Харків, Україна

Як у діловому, так і в науковому світі поки не існує загального розуміння сутності стратегічного планування та його термінології. Найбільше непорозуміння виникає при тлумаченні таких термінів, як стратегічний план і стратегія, стратегічне і довгострокове планування. Виникає питання трактування сутності та однакового розуміння термінології. Повинно бути фундаментальне значення для будь-якого терміну потреба в його вирішенні надзвичайно важлива для подальшого дослідження стратегічного планування.

Таким чином, стратегія - це модель поведінки, вона спрямована на досягнення поставлених цілей і набір правил для пошуку і використання можливостей. Стратегічний план - це ряд конкретних кроків і дій, об'єднаних в просторі і часі, які змінюють поточну ситуацію на ту, яку ви бажаєте. План не має гнучкості і реалізується тільки при певних зовнішніх умовах, стратегія застосовується у всіх ситуаціях. План повинен постійно коректуватися з урахуванням змін у навколишньому середовищі, в той час як стратегія повинна змінюватися тільки з внутрішніми змінами (при бажанні). У багатьох визначеннях термін «стратегія» визначається головним чином як довгостроковий план. Щоб остаточно зрозуміти, що таке стратегічне планування, вам потрібно позбутися від міфу про те, що стратегічний характер плану визначається терміном, для якого він був складений. Перш за все, слід зазначити, що існують довгострокові плани організації, які не спрямовані на досягнення стратегічних орієнтирів. По-друге, не всі стратегічні цілі вимагають тривалого періоду часу для їх досягнення. Чи є довгостроковий план стратегічним і в чому різниця між стратегічним довгостроковим планом і стратегічним планом?

Стратегічний план - це план реалізації стратегії як певної моделі поведінки, призначеної для забезпечення виживання організації в конкурентному середовищі. Таким чином, різниця між стратегічним планом і іншими полягає в тому, що стратегія заснована на ньому. Поняття «стратегія» і «стратегічне планування» стали частиною управлінської термінології в кінці 1950-х і початку 1960-х років, коли виникла проблема своєчасного реагування на раптові зміни навколишнього середовища. До цього корпорації найчастіше використовували довгострокове планування. Це було пов'язано з тим, що середовище, в якому діяли суб'єкти підприємницької діяльності, характеризувалася відносною стабільністю, а конкуренція між виробниками аналогічної продукції була незначною. В основному, конкурс був оцінений. Це дозволило корпораціям планувати свою

діяльність на основі екстраполяційних прогнозів, які враховують фактори. Цей підхід до планування відомий як метод « планування від досягнутого». Конкуренція між зростаючими корпораціями змушує бізнес шукати нові методи планування. В умовах непередбачуваності навколишнього середовища і жорсткої конкуренції основним фактором планування діяльності підприємств є не стільки визначення необхідних обсягів виробництва, скільки потреби споживачів. Акцент планування діяльності зміщується в бік маркетингу, що призводить до диференціації товарних ринків і розвитку післяпродажного обслуговування. Стратегічне планування виходить на перший план як метод, який повинен забезпечити виживання підприємства в постійно мінливих умовах і жорсткої конкуренції. Щоб отримати конкурентну перевагу перед фірмами, що роблять аналогічні товари, необхідно було запропонувати споживачам товари з якісно новими властивостями і донести до споживачів відповідну інформацію. Такі цілі і завдання часто вимагають серйозних інвестицій в дослідження і впровадження інноваційних технологій. Тому стратегічне планування часто пов'язано з інноваціями підприємства. Оскільки в нових умовах виробники при плануванні своєї діяльності починають виходити з бажаної ситуації, а не з бажаного результату, це можна розглядати як головне, що відрізняє стратегічний план від звичайного довгострокового, якого вони хочуть досягти в майбутньому, а потім за допомогою систематичного аналізу і формалізованих процедур визначити шляхи, засоби і ресурси, необхідні для досягнення цього стану. Характерною особливістю стратегічного планування є відсутність впевненості в тому, що майбутнє обов'язково повинно бути краще минулого, і що при розробці планів враховуються як зовнішні, так і внутрішні можливості організації. Стратегічне планування оцінює перспективи, виявляє можливості і загрози для зовнішнього середовища, сильні і слабкі сторони внутрішнього середовища і аналізує зміни в конкурентній позиції організації на ринку. У той же час усередині нього основні передумови для успішної діяльності знаходяться за межами фірми, тобто її успіх пов'язаний з тим, наскільки добре вона адаптується до навколишнього середовища: економічної, наукової, технічної, міжнародної та тощо. Стратегічний план повинен забезпечити виживання підприємства в погано передбачуваних і постійно мінливих умовах, тому це, як правило, багатовимірний план. Він включає в себе вибір областей і напрямків роботи, які підвищують конкурентоспроможність, тобто стратегічне планування є функцією напряму розвитку підприємства, а довгострокове планування - функцією часу. Таким чином, основною відмінністю між стратегічним плануванням і довгостроковим плануванням є факт стратегії як першорядного орієнтиру для складання стратегічного плану. Основна відмінність між стратегічним планом і іншими планами полягає в тому, що він не тільки описує майбутню діяльність організації, але і спрямований на управління змінами, тобто на досягнення бажаного майбутнього не тільки всередині організації, а й у зовнішньому середовищі. Стратегічне планування створює міст в майбутнє і використовується для того, щоб перевести організацію з того, ким вона є зараз, в те, ким вона хоче бути. У зв'язку з цим П. Друкер зазначив, що стратегічне планування - це не майбутні

рішення, а вплив майбутнього на сьогоднішні рішення. При цьому розвиваються нові можливості організації (фірми), такі як зміна профілю підприємства, радикальна зміна технологій, розширення виробничих потужностей і тощо.

Підбиваючи підсумки, можна визначити стратегічне планування як формалізований процес постановки стратегічних цілей і розробки багатоваріантного стратегічного плану їх досягнення на основі обраної стратегії. Основними компонентами стратегічного планування є:

- 1) системний аналіз внутрішнього і зовнішнього середовища;
- 2) встановлення стратегічних цілей та орієнтирів;
- 3) визначення стратегії їх досягнення;
- 4) розробка стратегічного плану їх досягнення.

Стратегічне планування за своєю суттю спрямоване на управління змінами, з майбутнього в сьогодні і покликане дати відповідь на запитання: “яким чином можна досягнути поставлених цілей”. Результатом стратегічного планування є стратегічний план, який визначає головні завдання, кроки та ресурси, необхідні для досягнення стратегічних цілей з визначенням виконавців та термінів. Саме тому практика стратегічного планування становить інтерес та є актуальною для державного управління. Очевидно, що в умовах незавершеності економічної, адміністративної та низки інших реформ питання стратегічного планування як дієвого інструменту державного управління набуває особливого значення і потребує подальших досліджень.

Список літератури

1. Мінцберг Г. Зліт та падіння стратегічного планування / Г. Мінцберг. – К. : Вид-во Олексія Капусти. – 2008.
2. Управление организацией : учебник / под ред. А. Поршнева, З. Румянцевой, Н. Саломатина. — М. : ИНФРА-М, 2008.
3. Гершун А. Технологии сбалансированного управления / А. Гершун, М. Горский. – М. : ЗАО “Олимп-бизнес”, 2005.
4. Гордієнко П. Стратегічний аналіз : навч. посіб. / П. Гордієнко. – К. : Алерта, 2006.
5. Краснокутська Н. В. Інноваційний менеджмент : навч. посіб. / Н. В. Краснокутська. – К. : КНЕУ, 2003.
6. Ансофф И. Стратегическое управление / И. Ансофф ; сокр. пер. с англ. ; науч. ред. и авт. предисл. Л. И. Евенко. – М. : Экономика, 1989.

СОВРЕМЕННЫЕ ВОЗМОЖНОСТИ И ПЕРСПЕКТИВЫ НЕЙРОХИРУРГИИ

Чепига Александр Александрович, студент
Харьковский национальный медицинский университет

Демочко Анна Леонидовна, доцент
Харьковский национальный медицинский университет

Нейрохирургия – раздел хирургии, занимающийся вопросами оперативного лечения заболеваний нервной системы, включая головной мозг, спинной мозг и периферическую нервную систему [1]. Это сравнительно новая, динамично развивающаяся отрасль медицины. Её задача – диагностика и лечение (в том числе и хирургическое) различных заболеваний, повреждений центральной и периферической нервной системы, и их последствий.

Одной из новейших отраслей нейрохирургии является эндоваскулярная (внутрисосудистая) нейрохирургия, демонстрирующая великолепные результаты в лечении патологии сосудов головного мозга, артериовенозных мальформаций и каротидно-кавернозного соустья.

Сегодня оперативное вмешательство в мозг немислимо без применения объективных диагностических методик, таких как компьютерная МРТ, ультразвуковая диагностика, а также без операционных микроскопов, нейронавигационных приборов и другого современного нейрохирургического инструмента. Применяя перечисленные методы в качестве точных диагностических процедур, нейрохирургия позволяет провести раннюю диагностику многих заболеваний, что приводит к лучшим результатам в ходе лечения. Так же это позволяет выявить мозговые центры, ответственные за речь и другие важные функции непосредственно перед и в ходе операции, что делает возможным точно спланировать последовательность своих действий с тем, чтобы избежать нанесения вреда жизненно важным мозговым центрам у пациента.

Лечение заболеваний, связанных с нарушением мозгового кровообращения, является важнейшей задачей для нейрохирургов. Можно сказать, что и в этой области нейрохирургия добилась значительных успехов. Применение самых современных методов баллонной ангиопластики и стентирования соответствующих сосудов дает возможность излечить сложные формы сосудистых заболеваний, таких как, например, аневризмы сосудов головного мозга.

Нейрохирургия успешно справляется с удалением мозговых опухолей. Наряду с традиционным нейрохирургическим вмешательством применяются современные методы микрохирургии, которые успешно справляются с опухолями небольшой величины, выявленными на ранних стадиях развития [2].

Современные подходы к лечению первичных опухолей головного мозга, основываются на проведении комплексной терапии, в которой основным методом лечения является оперативное вмешательство. Целью хирургических

вмешательств является достижение максимального удаления опухоли с наименьшим возможным послеоперационным неврологическим дефицитом. Радикальность удаления новообразования является одним из наиболее важных прогностических факторов, определяющих продолжительность жизни пациентов.

Нынешние нейронавигационные системы позволяют осуществлять пространственную ориентацию в определенном анатомическом объёме благодаря сопоставлению поверхностных ориентиров с контурами соответствующих образований по данным радиографических методов исследования. Любая физическая точка может быть распознана и виртуально отображена нейронавигационной системой на двухмерных и трехмерных изображениях благодаря непрерывному динамическому отслеживанию системой положения хирургических инструментов в пространстве [3].

Инновации в технологиях нейровизуализации и развитие систем хирургической навигации, позволяющих проводить обработку в сопоставлении данных различных методов нейровизуализационного исследования, позволили сформировать концепцию мультимодальной нейронавигации. Учитывая данные анатомических и функциональных методов исследования, с помощью нейронавигационных систем возможно проводить планирование хирургического вмешательства и выбор оптимальной тактики удаления интракраниального очага при высокой точности определения анатомических ориентиров и топографических соотношений в операционном поле.

Программное обеспечение системы нейронавигации поддерживает универсальную регистрацию используемых при операции хирургических инструментов.

Внедрение нейронавигации наиболее эффективно при резекции небольших опухолей, глубоко расположенных опухолей, опухолей основания черепа, эндоскопическом сопровождении хирургических операций и биопсии, формировании внепроекционных доступов, обеспечивающих сохранение тех или иных анатомических образований.

Применение нейронавигации менее значимо при поверхностном расположении опухолей, явных визуально определяемых изменениях коры большого мозга, опухолях значительных размеров с дислокацией мозга после краниотомии. Использование навигационных систем позволяет осуществлять более эффективное, безопасное, полное удаление опухолей, что обеспечивает улучшение качества жизни больных с опухолями полушарий большого мозга.

Литература:

1. Большая российская энциклопедия : [в 35 т.] / гл. ред. Ю. С. Осипов. – М. : Большая российская энциклопедия, 2004–2017.

2. Розуменко В. Д., Розуменко А. В. Применение мультимодальной нейронавигации в хирургии опухолей головного мозга // УНЖ. 2010. №4. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/primenenie-multimodalnoy-neuronavigatsii-v-hirurgii-opuholey-golovno-go-mozga> (дата обращения: 02.04.2020).

3. Малкаров М.С., Древаль О.Н., Борзунов А.Н. и др. Методы интраоперационного контроля при удалении внутримозговых опухолей головного мозга // Вопр. нейрохир. 2010. №3.

МЕТОДИКА БАГАТОКРИТЕРІЙНОГО ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ КОМПЛЕКСІВ РАДІОЗВ'ЯЗКУ З ВИКОРИСТАННЯМ НЕЛІНІЙНОЇ СХЕМИ КОМПРОМІСІВ

Черняк Олег Рустемович
Військова частина А0515

Журавський Юрій Володимирович, д.т.н.
Житомирський військовий інститут імені С. П. Корольова

Шишацький Андрій Володимирович, к.т.н.
Центральний науково-дослідний інститут озброєння та військової техніки
Збройних Сил України

Первинною основою для розроблення ефективних комплексів (засобів) радіозв'язку є оцінювання їх ефективності. Тоді процес розроблення та подальшого використання відповідного комплексу (засобу) матиме цілеспрямований характер, метою якого є максимізація цієї ефективності [1]. Відповідно, до об'єктивності та точності оцінювання ефективності комплексу (засобу) радіозв'язку висуваються досить високі вимоги, а їх невиконання може призвести до істотних прорахунків, прийняття хибних рішень [2]. Таким чином, розроблення та удосконалення методик оцінювання ефективності комплексів (засобів) радіозв'язку є важливим та актуальним науково-практичним завданням.

Проблематика дослідження зумовлена необхідністю формалізації та зведення частинних показників ефективності комплексу радіозв'язку в єдиний узагальнений показник ефективності з урахуванням взаємної суперечності та різних одиниць вимірювання частинних показників. Мета дослідження полягає в розв'язанні задачі багатокритерійного оцінювання ефективності комплексу радіозв'язку з урахуванням основних частинних показників його ефективності.

У ході проведення дослідження проаналізовано частинні показники ефективності комплексу радіозв'язку. Запропоновано встановити функцію плати, як міру невиконання разового завдання комплексом. Тоді якість рішення може бути оцінена сукупністю частинних критеріїв, які утворюють багатомірний вектор, що визначений на множині альтернатив. Формалізований принцип вибору альтернативи з визначеної множини для комплексу радіозв'язку може бути поданий частинними критеріями.

Відповідно до призначення комплексу радіозв'язку, який розглядається, перший частинний критерій характеризує плату за несвоєчасну передачу інформації у визначені терміни. Другий частинний критерій характеризує плату за недостовірне відтворення інформації та може визначатись усередненою ймовірністю хибного розпізнавання за граничний допустимий час виконання завдань. Третій частинний критерій характеризує плату за викриття змісту

переданої інформації та може визначатись ймовірністю перехоплення за допустимий час виконання завдань.

Наукова новизна результатів дослідження полягає в удосконаленні методики оцінювання ефективності комплексів радіозв'язку, яка відрізняється використанням згортки частинних показників за нелінійною схемою компромісів [3], що дозволяє отримувати узагальнену оцінку ефективності в умовах взаємної суперечності окремих частинних показників ефективності між собою, а також за різних одиниць їх вимірювання. При цьому отримана узагальнена оцінка ефективності є безрозмірною та нормованою.

Перспективи подальших досліджень у даному напрямку полягають у розв'язанні оптимізаційних задач структурного та параметричного синтезу комплексів радіозв'язку за критерієм максимізації їх узагальненої ефективності.

Список літератури

1. Тюрніков М. М. Узагальнений показник оцінки ефективності систем військового радіозв'язку / М. М. Тюрніков, А. В. Шишацький, С. А. Микусь, А. О. Міщенко // Сучасні інформаційні системи. – 2018. – Т. 2, № 3. – С. 107–110.

2. Sagatov M. Method for Evaluating the Performance of Radio Paths / M. Sagatov, M. Mirzaeva, Z. Tulyaganov // International Journal of Innovative Technology and Exploring Engineering (IJITEE). – 2019. – Vol. 8. – P. 34–43.

3. Воронін А. М. Інформаційні системи прийняття рішень / А. М. Воронін, Ю. К. Зіатдінов, А. С. Климова. – К. : Вид-во “НАУ-друк”, 2009. – 136 с.

ИДЕНТИФИКАЦИЯ НОМЕРА ЧУГУНОВОЗНЫХ КОВШЕЙ ПО ИЗОБРАЖЕНИЮ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ НЕЙРОННОЙ СЕТИ ГЛУБОКОГО ОБУЧЕНИЯ

Чичкарев Евгений Анатольевич, д.т.н., профессор
Донецкий государственный университет управления

Сергиенко Анастасия Валентиновна, ст.преподаватель
ГВУЗ «Приазовский государственный технический университет»

Нейронная сеть глубокого обучения – это искусственная нейронная сеть с несколькими скрытыми слоями [1]. Дополнительные слои позволяют строить абстракции все более высоких уровней, дает возможность формирования модели для распознавания сложных объектов реального мира. Обычно используются глубокие сети прямого распространения, однако, последние исследования показали успешное применение глубоких архитектур в рекуррентных сетях [2]. В задачах, связанных с обработкой изображений, преимущественно применяются сверточные нейронные сети с учетом их высокой эффективности для данного круга задач.

Технологии глубокой обучения используются для решения целого ряда практически важных задач: задач, связанные с естественным языком (проверка грамматики, распознавание печатных или рукописных текстов и др.), поиск информации в сети Интернет, обработка и распознавание изображений и др. [3, 4]. Методы машинного обучения используются для построения алгоритмов, обеспечивающих самостоятельное обучение на определенных наборах данных, а дальше достоверное прогнозирование и классификации тестовых данных [5-9].

Для решения задач распознавания и разбора текстов по их изображениям используются различные виды нейронных сетей: последовательные нейронные сети [7], сверточные нейронные сети (convolutional neural network – CNN) [4, 5, 7, 8], импульсные нейронные сети [9].

Для решения задач машинного обучения и построения нейронных сетей широко используется язык программирования Python и ряд прикладных библиотек: Keras, TensorFlow, Pandas, Matplotlib [10]

Важным моментом для обучения нейронных сетей глубокого обучения является построение набор данных для обучения модели.

Для построения и обучения модели была выбрана хорошо известная и довольно полная база рукописных цифр MNIST [3-6, 12]. Эта база (MNIST – от англ. Modified NIST) является подмножеством более объемной базы NIST [31], которая содержит рукописные образы, сегментированные по изображениям специально подготовленных шаблонов, заполненных респондентами бюро переписи и студентами учебных заведений США. MNIST состоит из тренировочной (60000 образов) и тестовой (10000) частей, при этом для повышения уникальности в различные части были помещены образы, полученные от разных авторов.

Библиотека Keras содержит многочисленные реализации широко применяемых строительных блоков нейронных сетей, таких как слои, целевые и передаточные функции, оптимизаторы, и множество инструментов для упрощения работы с изображениями и текстом.

Модель для распознавания цифр включала входной и выходной слои, а также один или несколько скрытых слоев. Обучение модели проводилось с использованием переменного количества шагов (эпох). Изображения для распознавания масштабировать до размера 28x28 (784 ячейки в одномерном представлении), поэтому количество нейронов во входном и скрытых слоях принималось равным 784.

Выходной уровень – это слой с 10 узлами `tf.nn.softmax`, который возвращает массив из десяти вероятностных оценок, сумма которых равна 1. Каждый узел содержит оценку, которая указывает вероятность того, что текущее изображение принадлежит одному из 10 классов.

Для распознавания каждое изображение цифры преобразовывалось к размеру 28x28, а затем подавалось на вход предварительно обученной нейронной сети.

При настройке модели по тестовым данным MNIST или набору изображений для дальнейшего распознавания установлено, что точность распознавания слабо растет по мере увеличения количества скрытых слоев. Настройка модели куда более чувствительное к выбору типа и параметров оптимизатора и числу эпох обучения.

Варианты структур нейронной сети глубокого обучения на базе фреймворка Keras, которые были использованы для распознавания элементов номера ковша:

а) последовательная нейронная сеть (feed-forward network - FNN) с тремя плотными внутренними слоями: `dense_1_input: InputLayer → dense_1: Dense → dense_2: Dense → dense_3: Dense → dense_4: Dense`

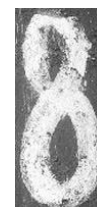
б) сверточная нейронная сеть (CNN): `dense_1_input → conv2d_1: Conv2D → max_pooling2d_1: MaxPooling2D → conv2d_2: Conv2D → max_pooling2d_2: MaxPooling2D → dropout_1: Dropout → flatten_1: Flatten → dense_1: Dense → dense_2: Dense → dense_3: Dense`

Для элементов номера ковша (см. пример на рис.1) перед распознаванием выполнялись операции бинаризации и морфологического «закрытия» (MORPH_CLOSE в терминах библиотеки OpenCV).

Более простой вариант полносвязной нейронной сети на тестовой выборке обеспечил уровень ошибки распознавания 1,3-1,5 %, но на реальных примерах точность распознавания не превышала 70% (см. рис. 1).

Более точное распознавание цифр областях интереса было достигнуто с использованием сверточной нейронной сети. Недостатком данного типа сетей – значительно более высокая продолжительность обучения. На всех вариантах тестовых фотографий ковшей с качественно нанесенным номером все цифры были распознаны точно. Исключением стал ковш с номером 026 (см. рис. 1б), на котором вследствие дефекта нанесения номера одна из цифр была распознана неверно.

Выделенные
цифры номера

Распознано FNN	0	3	5
Распознано CNN	0	3	8

а) пример распознавания номера ковша 038

Выделенные
цифры номера

Распознано FNN	0	2	5
Распознано CNN	0	2	8

б) пример распознавания номера ковша 038

Рисунок 1 – Примеры распознавания цифр номера ковша различными нейронными сетями

На выборке из 15 номеров ковшей, которые включали суммарно 42 цифры (12 трехзначных и 3 двузначных номера), с использованием сверточной нейронной сети правильно распознано 41 цифра, так что точность распознавания составила 97,6 %. Ошибки распознавания связаны с некачественно нанесенными номерами.

Стадии построения и обучения модели и распознавания практических образцов легко разделяются вследствие возможности экспорта моделей. Для этого был использован метод `model.save(filepath)` для сохранения модели Keras в одном файле HDF5, который содержит:

- архитектура модели, позволяющей восстановить модель;
- веса модели;
- конфигурация обучения (функция расчета потерь, оптимизатор)
- состояние оптимизатора, что позволяет возобновить обучение именно там, где оно было остановлено.

Для восстановления модели в дальнейшем использовалась функция `keras.models.load_model(filepath)`. Данная функция также позволяет построить модель с помощью сохраненной конфигурации обучения (если модель никогда не была скомпилирована).

Литература

1. Schmidhuber J. Deep Learning in Neural Networks: An Overview // Neural Networks. 2015. Vol. 61. P. 85–117.
2. Mikolov T., Karafiat M., Burget L., Cernocky J., Khudanpur S. Recurrent neural network based language model // 11th Annual Conference of the International Speech Communication Association. Japan. 2010. P. 1045–1048.
3. Николенко С. Глубокое обучение /С.Николенко, А. Кадурич, Е. Архангельская // СПб.: Питер, 2018. 480 с.
4. Вьюгин В.В. Математические основы теории машинного обучения и прогнозирования. М.: 2013. 387 с.
5. Siddique, Md. Abu & Khan, Mohammad & Arif, Rezoana & Ashrafi, Zahidun. (2018). Study and Observation of the Variations of Accuracies for Handwritten Digits Recognition with Various Hidden Layers and Epochs using Neural Network Algorithm. 10.1109/CEEICT.2018.8628144.
6. Siddique, Fathma & Sakib, Shadman & Siddique, Md. (2019). Recognition of Handwritten Digit using Convolutional Neural Network in Python with Tensorflow and Comparison of Performance for Various Hidden Layers.
7. Brownlee J. Handwritten Digit Recognition using Convolutional Neural Networks in Python with Keras / Jason Brownlee. URL: <https://machinelearningmastery.com/handwritten-digit-recognition-using-convolutional-neural-networks-python-keras/> (дата звернення: 16.12.2019)
8. Arif, Rezoana & Siddique, Md. Abu & Khan, Mohammad & Oishe, Mahjabin. (2018). Study and Observation of the Variations of Accuracies for Handwritten Digits Recognition with Various Hidden Layers and Epochs using Convolutional Neural Network. 10.1109/CEEICT.2018.8628078.
9. Isogawa, Kenzo & Ida, Takashi & Shiodera, Taichiro & Takeguchi, Tomoyuki. (2017). Deep Shrinkage Convolutional Neural Network for Adaptive Noise Reduction. IEEE Signal Processing Letters. PP. 1-1. 10.1109/LSP.2017.2782270.
10. Tavanaei, Amirhossein & Maida, Anthony. (2017). Multi-Layer Unsupervised Learning in a Spiking Convolutional Neural Network. 10.1109/IJCNN.2017.7966099.
11. Sable A. Building Custom Deep Learning Based OCR models / Anuj Sable URL: <https://nanonets.com/blog/attention-ocr-for-text-recognition/> (дата звернення: 16.12.2019)
12. Каргин А.А. Идентификация номера чугуновозного ковша по сегменту изображения сравнением его с эталонным сегментом / А. А. Каргин, А. В. Сергиенко // Проблеми інформаційних технологій, зб. наук. праць. – Херсон, 2010. – Вип. 7, С. 114 – 121

ЗАЛЕЖНА ПОВЕДІНКА: ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ

Чубіна Тетяна Дмитрівна, доктор історичних наук
професор Черкаський інститут пожежної
безпеки імені Героїв Чорнобиля

Слово залежний або адиктивний (addictive звичний, уподобаний) вийшло за межі свого значення. У розмовному англійському слово addiction використовують у розумінні: згубна звичка, пристрасть і відносять практично до будь-якої речовини, заняття або взаємодії. Тепер кажуть, що у людей «є адикція» (залежність) – до їжі, куріння, азартних ігор, покупок, роботи, гри й сексу.

Залежність або залежна поведінка – це втеча від реальності через зміну свого психічного стану за допомогою прийому деяких речовин, фіксації уваги на певних предметах або видах діяльності (адиктивних об'єктах, або об'єктах залежності).

Під час встановлення залежності встановлюють наявність синдромів залежності і відміни. Синдром залежності характеризується компульсивною потребою прийому речовини; зниженням контролю за прийомом речовини (початок, закінчення, доза), збільшенням загальної дози і/або тривалості прийому та безуспішними спробами або бажанням зменшити споживання упродовж щонайменше 1 міс. (або, якщо менше місяця, повторно протягом останнього року).

Специфічні ознаки синдрому відміни залежать від адиктора, а стан адикта неможливо пояснити соматичною патологією чи психічним захворюванням.

Як відрізнити залежність від деяких форм звичайного, нормативного поведінки? Існує шість ознак залежності, універсальних для всіх її форм: особливість, надцінність (salience) об'єктів залежності; зміни настрою (mood changes) адикта; зростання толерантності (tolerance) до об'єкта залежності; симптоми відміни (withdrawal symptoms), або абстиненції; конфлікти з оточенням і самим собою (conflict); рецидиви (relapse) непереборного потягу до об'єкта залежності.

Залежна поведінка формується поступово. Спочатку виникають переживання інтенсивної гострої зміни психічного стану у зв'язку з певними діями, певними формами поведінки або вживанням певних речовин та виникненням розуміння того, що існує спосіб змінити свій психологічний стан, відчути піднесення, радість, ейфорію, екстаз.

Складні життєві ситуації, стани психічного дискомфорту закріплюють таку поведінку, утворюється стійка залежність і втеча від реальності через зміну свого психічного стану стає звичним типом реагування на вимоги реального життя.

Розвиток інтенсивних емоційних реакцій набуває таких розмірів, що починає управляти життям людини, позбавляє її волі, підкоряє її поведінку адиктивному чиннику. На останньому етапі залежна поведінка стає інтегральною частиною особи, тобто виникає інша особистість, що витісняє й руйнує колишню. Людина відчуває непереборне бажання або стійку потребу в речовині, об'єкті, дії або

взаємодії, фантазії і/або оточенні, які викликають психофізіологічний «кайф». Бажання виникає повторно, воно імпульсне і непереборне за своєю природою.

З часом інтенсивність задоволення знижується, зростає нечутливість до об'єкта залежності, більш виразними стають явища абстиненції. На кінцевих стадіях процесу вже немає полегшення або позбавлення від болю й страждань і людина отримує тільки рудиментарне (тваринне) задоволення.

Процес залежності супроводжується внутрішньоособистісними конфліктами, стійким почуттям тривоги. Одночасно спрацьовують захисні механізми, що сприяють збереженню ілюзорного почуття психічного комфорту. Захисні формули такі: «мені непотрібні люди», «я вчиняю так, як мені подобається», «якщо я захочу, то все можна змінити». Як наслідок, залежна частина особистості повністю визначає поведінку людини.

У людини з певною хибною звичкою спостерігається перехід від переоцінювання власних чеснот до самозвинувачень як захисту від реакції суспільства на залежну практику. Стосунки з оточенням стають все більш хворобливими, супроводжуються випадками спровокованого, умовного або абсолютного відкидання. Непросто визначити, що виникає спочатку: деструктивні міжособистісні відносини й низька самооцінка або залежність. У будь-якому випадку процес включає і деструктивні зміни у взаєминах, і перекручення у самосприйнятті.

Відповідно до характеристик адиктивного чинника виділяють хімічні, біологічні та поведінкові залежності.

Хімічні залежності пов'язані з використанням хімічних речовин, що змінюють психічний стан. Більшість з них включаються в обмін речовин і викликають явище фізичної залежності. Ці залежності класифікують за хімічною речовиною, до якої виникає звикання, наприклад, тютюнокуріння (нікотинізм).

До біологічних залежностей відносять залежність від їжі (переїдання й голодування).

Поведінкові залежності остаточно розробленої класифікації не мають. Найбільш поширеною в нашій країні є класифікація Короленко: азартні ігри (гемблінг), залежність від стосунків, сексуальна, любовна залежності, адикція уникнення, роботоголізм, залежність від витрати грошей, ургентна залежність.

Згодом цей список істотно розширився, головним чином, за рахунок різних технологічних залежностей (інтернет-залежності, залежності від мобільних телефонів, розважальних автоматів, телебачення і так далі). Запропоновано такі критерії для діагностики поведінкових залежностей: спонука до непродуктивної поведінкової діяльності (потяг); зростання напруження за відсутності залежної форми поведінки; зняття напруженості під час реалізації залежності; стійкий потяг до залежних форм поведінки й напруженість (симптом абстиненції); зміна поведінки, притаманна даній формі залежності; подальше існування визначається змінами емоційної сфери (дисфорія, туга).

За особливостями перебігу розрізняють безперервні, циклічні, спорадичні або періодичні залежності. Їх перебіг визначається специфічними психодинамічними

й середовищними пусковими чинниками. Одна залежність може переходити в іншу або ж можуть бути місце декілька залежностей одночасно.

У розвитку залежності важливу роль відіграє адиктивний провокатор (провокатор залежності) – будь-яка особа, група або середовище, які підтримують залежну звичку. Наприклад, постійно працюючий, стурбований, невдоволений батько стає провокатором для дитини, в якій утворюється згубний потяг до наркотиків чи азартних ігор.

Багато залежних осіб знаходять інших людей, залежність яких стає виправданням їх власної. Адиктам необхідні люди, які або дають їм те, чого їм не вистачає, або віддзеркалюють їх власні пороки. Вони прив'язуються до таких людей – родичів, подружжя, коханців, однолітків, причому залежна речовина або заняття стають каталізаторами цієї залежності. Такі угруповання є носіями відповідної субкультури, вони не лише підтримують залежність, але стають постійним джерелом формування адиктивних провокаторів.

Залежності мають у своїй основі єдине джерело – соціальну дезадаптацію, коріння якої лежить переважно в сім'ях. Сім'ї, яким притаманні найбільш глибокі дефекти соціалізації, свідомо чи мимоволі провокують своїх членів. Виділяють такі типи дисфункціональних, неблагополучних сімей:

Псевдоблагополучна сім'я відрізняється жорстокими взаєминами, беззастережним домінуванням одного з батьків – особи з вираженими деспотичними рисами характеру, повним підпорядкуванням йому інших членів сім'ї, застосуванням фізичних покарань.

Неповна сім'я може бути негативним чинником, через відсутність одного з батьків і позначитися на формуванні особистості дитини, підлітка, сприяти його десоціалізації.

Проблемна сім'я характеризується суперництвом між батьками за домінуюче положення в сім'ї, відсутністю співпраці між членами сім'ї, ізоляцією між батьками і дітьми.

Аморальній сім'ї притаманні пияцтво й алкоголізм, систематичні конфлікти, що виливаються в скандали і бійки, розпусну поведінку батьків та інших членів родини.

Криміногенна сім'я – сім'я, члени якої здійснювали злочини. Іноді доводиться констатувати, що кримінальна діяльність є основним видом діяльності конкретної особи або сім'ї в цілому.

До соціальних чинників, що провокують залежність, треба віднести нестабільність суспільства, доступність об'єктів залежності, відсутність позитивних соціальних і культурних традицій, контрастність рівнів життя, високій рівень міграції тощо.

Це провокує розвиток високого рівня групової і масової тривоги; порушення зв'язків в сім'ї та інших позитивно-значимих групах; нейтральне або схвальне відношення до деяких форм залежності в масовій свідомості; відсутність привабливих для дітей і підлітків альтернативних форм поведінки.

Група однолітків може бути важливим чинником у формуванні залежності. Потреба бути прийнятим у певне середовище або утвердити свій статус часто

сприяє непередбачуваному втягуванню в процес залежності. Залежність стає наслідком намагання зайняти лідерську позицію серед однолітків, коли підліток не в змозі отримати статус лідера іншим шляхом. Залежна поведінка у цих випадках є формою псевдолідерства.

Центральним провокуючим чинником залежності може бути нездатність підлітка визначити соціально-прийнятні норми і реалізувати в поведінці типову для суспільства гендерно-еротичну роль і моделі сексуальної поведінки. Не дивно, що індивід утягується в залежну практику, щоб впоратися зі страхом, почуттям провини або тривоги.

На першому місці у переліку чинників ризику – переживання стійких невдач в школі й конфліктів з батьками, вчителями, однолітками, почуття самотності, відсутності сенсу життя, незатребуваність в майбутньому й особиста неспроможність у певних видах діяльності, незрілість особистісної ідентифікації, низька стійкість до стресів й обмеженість поведінкових стратегій. Як наслідок виникає потреба в зміні стану свідомості як засобі вирішення внутрішніх конфліктів.

До чинників ризику відносять і психічні травми, отримані в різні періоди життя, нервово-психічну нестійкість, деякі акцентуації характеру, поведінкові реакції групування, емансипації, захоплення (хобі) і формування сексуальних потягів.

Залежність викликається на різних стадіях життя індивідуума різними чинниками, що малодоступні для аналізу на той час, коли вона вже існує. Адиктивний процес має тенденцію до автономності, самовідтворювання і за незначний час стає самодостатнім, тому первинні причини часто залишаються не виявленими і зв'язок їх із процесом залежності знайти практично неможливо.

Література

1. Гоголева А. В. Аддиктивное поведение и его профилактика. Москва: Московский психолого-социальный институт; Воронеж: Издательство НПО МОДЭК, 2003. 240 с.
2. Кулаков С. А. Диагностика и психотерапия аддиктивного поведения у подростков: учеб.-метод. Пособие. Москва; Санкт-Петербург: Фолиум, 1998. 70 с.
3. Менделевич В. Д. Клиническая и медицинская психология. Москва: Медпресс-информ, 2008. 432 с.

ТЕХНОЛОГІЯ ПЕДАГОГІЧНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Швардак Маріанна Василівна
к.пед.н., доцент
Мукачівський державний університет

Васьо Вікторія Василівна
студентка спеціальності «Освітні, педагогічні науки», ОС «Магістр»
Мукачівський державний університет

Переосмислення теорії управління освітньою організацією, поява нових управлінських функцій та функціональних обов'язків зумовлює нові вимоги до підготовки керівних кадрів.

Проблема формування професіоналізму та управлінської компетентності керівників закладів освіти знайшла своє відображення у працях вітчизняних учених: В.І.Бондара, Р.П.Вдовиченко, Л.І.Даниленко, Г.В.Єльнікової, Н.І.Клокар, О.В.Королюк, В.В.Крижка, В.І.Маслова, В.К.Мельник, В.В.Олійника, Н.М.Островерхової, О.І.Пометун, З.В.Рябової, Т.М.Сорочан, Є. М.Хрикова та ін. Більшість з них засвідчують, що управлінська діяльність керівника закладу освіти в сучасних умовах є поліфункціональною, полідіяльнісною і професійною, зміст якої виходить за межі педагогічних знань і потребує оволодіння ним педагогічним менеджментом, знаннями й уміннями суміжних галузей наук з управління.

Школі та суспільству вкрай стали необхідні керівники, які вміють висловлювати ідеї, брати на себе відповідальність, викликати зацікавлення і інтерес до себе та пропагованих ідей, йти на ризик, вести за собою. Джон Рокфеллер говорив, що вміння поводитись з людьми – такий же товар, як цукор чи кава, що купують за гроші «...і я здатний платити за таке вміння більше, ніж за будь-який інший товар у цьому світі».

У психолого-педагогічній літературі поняття «менеджмент» вживається в різних словосполученнях, але загальнозживаним є «педагогічний менеджмент».

Поняття «педагогічний менеджмент» по-різному виявляє свою сутність: як наука про управління педагогічними системами, певна організація роботи фахівців закладу освіти для досягнення поставленої мети найбільш раціональними способами, організація діяльності закладу освіти, система управління, технологія управління.

Ми ж, у контексті нашого дослідження, педагогічний менеджмент розглядаємо як технологію управління закладом освіти.

Аналіз новітніх літературних джерел свідчить, що педагогічний менеджмент як технологія — це комплекс принципів, методів, організаційних форм і технологічних прийомів управління освітнім та навчально-пізнавальним процесами, спрямованих на підвищення ефективності таких процесів в умовах розвитку ринку освітніх послуг.

Оскільки в реальному функціонуванні закладів освіти мають місце ці два специфічних процеси, то менеджерів освіти диференціюють у такий спосіб.

Менеджер освітнього процесу — це керівник закладу освіти (директор, завідувач, ректор) чи його заступник (заступники, проректори з навчальної, наукової, виховної і господарської роботи; декани факультетів; завідувачі кафедр тощо), який спеціально підготовлений до успішного керування людськими ресурсами в ринкових умовах господарювання і виступає як суб'єкт управління цілісною педагогічною системою — професійною діяльністю педагогічних працівників та допоміжного персоналу.

Менеджер навчально-пізнавального процесу — вчитель, викладач, доцент, професор, тобто професійно підготовлений фахівець, який є керівником та організатором життя молодого покоління здобувачів освіти, студентів у нових ринкових соціально-економічних умовах, і виступає як суб'єкт системи управління навчально-пізнавальною діяльністю.

Педагогічний менеджмент має цілеспрямований характер. Це визначає необхідність визначити основні цілі менеджменту освітніх закладах. Серед них:

- ефективно і планомірно використання сил, засобів і часу всіх працівників закладу й здобувачів освіти;

- визначення відповідності діяльності менеджерів освітнього процесу конкретним цілям і реальним планам соціально-економічного і духовного розвитку суспільства;

- повнота, несуперечність, взаємозв'язок, конкретність і реальність певних цілей і їхня співпідпорядкованість головної меті — вихованню, навчанню і розвитку людини як вільної, відповідальної і творчої особистості, формуванню в нього готовності до праці, активної життєвої позиції, наукового світогляду.

Щодо принципів педагогічного менеджменту, то це — основні правила поведінки суб'єкта менеджменту при взаємодії його з керованими суб'єктами (об'єктами). Серед них:

Гуманізація — принцип наукової організації праці в структурі і змісті педагогічного менеджменту. Головна умова розвитку здібностей здобувачів освіти в організованому освітньому процесі.

Оптимальність — основний принцип у структурі і змісті педагогічного менеджменту, умова необхідності і достатності кількості вимог (розпоряджень, указівок), пропонованих суб'єктом менеджменту до діяльності виконавця (оптимальності кількості розділів плану роботи, кількості планованих заходів і т.п.).

Принципи аналітичної діяльності суб'єкта менеджменту — основні правила, яких повинен дотримуватися менеджер освітнього процесу при спостереженні, аналізі й оцінці ефективності діяльності педагога й здобувачів освіти.

Принцип конкретного цілепокладання — основа змісту всієї діяльності менеджера будь-якого рівня управління.

Принцип кооперації і поділу праці відбиває найважливішу вимогу до управлінської діяльності менеджера будь-якого рівня. Неприпустиме прагнення керівника усе зробити самому: скласти план роботи, організувати його виконання, одноосібно контролювати і координувати діяльність усіх виконавців. При такому

положенні ініціатива і творчість виконавця поступово знижується, а керівник усе більш потопає у другорядних справах.

Чітка реалізація основних ідей педагогічного менеджменту на практиці просто неможлива без реалізації принципу функціонального підходу. Посадові інструкції, правила внутрішнього трудового розпорядку, науково обґрунтовані вимоги до освітньої діяльності педагога не можуть бути незмінними. Відсталість, шаблон, застарілий стереотип у цій важливій справі породжують формалізм.

Ефективне наукове управління передбачає також реалізацію принципу його системного самовдосконалення на основі досягнень теорії і передової практики менеджменту.

Аналіз структури технології педагогічного менеджменту актуалізує питання методів управління, що виступають як способи досягнення поставлених цілей педагогічного менеджменту, способи реалізації основних його функцій.

Перша група — методи економічного стимулювання, що повинні реалізуватися шляхом перетворення в життя важливого принципу — від кожного по здібностях, кожному по праці, що в реальному житті поки не спостерігається. В міру вдосконалювання нашого суспільства, мабуть, будуть удосконалюватися і методи економічного стимулювання педагогічних працівників у плані усе більшої їхньої відповідності кількості і якості праці, тому що педагогічний стаж не є абсолютним показником можливої ефективності педагогічної праці, хоча і певне значення. Дослідження в даному напрямку дозволяють ввести оплату за категорії, за звання, за якість і т.п.

До другої групи методів педагогічного менеджменту відносяться організаційні чи адміністративні методи, що реалізуються шляхом регламентування діяльності виконавців, її нормування й інструктування виконавців у формі вказівки, розпорядження, наказу, вимоги і т.п. За допомогою цих методів здійснюється підбір, розміщення і виховання кадрів, розробляються і впроваджуються посадові інструкції. Адміністративні методи важливі і потрібні, але керувати тільки з їхньою допомогою нераціонально. Використання тільки цих методів значною мірою сприяє формуванню авторитарного стилю управління і не сприяє розвитку творчих здібностей членів колективу.

Демократичний стиль формується в більшому ступені при використанні третьої групи методів педагогічного менеджменту — методів психолого-педагогічного впливу, що реалізуються у формі поради, прохання, побажання, вимогливого (але без жорстокості) розпорядження, заохочення, подяки і т.п. За допомогою цих методів здійснюється планування соціального розвитку колективу, устанавлюється сприятливий психологічний клімат у колективі, підвищується творча активність і ініціативність усіх працівників закладу освіти, виховується групова самоосвіта, почуття колективної відповідальності, вивчаються і формуються позитивні, соціально-значимі мотиви трудової діяльності. Ці методи спираються на використання різних форм колективного й індивідуального морального заохочення, враховують індивідуальні психологічні особливості членів колективу.

До четвертої групи відносяться методи суспільного впливу. Ці методи реалізуються шляхом широкого залучення працівників в управління, розвиток у ньому демократичних початків, шляхом широкого колективного обговорення основних проблем освітнього процесу і шляхів їхнього подолання, шляхом охоплення членів колективу методичним навчанням, шляхом розвитку в колективі здорової творчої конкуренції. Використання даних методів у значній мірі служить справі формування сумлінного відношення до праці, формуванню почуття обов'язку і відповідальності за доручену справу, виховання ощадливого і дбайливого відношення до різних видів власності, розвитку суспільної активності педагогів та здобувачів освіти. Ці методи значною мірою сприяють підтримці пріоритету особистості і її інтересів, забезпеченню свободи особи кожного педагога і кожного здобувача освіти.

Сучасний керівник закладу освіти повинен :

- аналізувати стан колективу;
- розуміти мотиви поведінки своїх колег;
- спонукати підлеглих до продуктивної праці, стимулювати їх професійний ріст;
- створювати атмосферу в колективі, яка б максимально стимулювала продуктивну працю;
- давати завдання підлеглим так, щоб вони розуміли, чого від них чекають, і старались це виконати;
- ефективно контролювати роботу підлеглих;
- ефективно оцінювати своїх підлеглих, їх можливості та інтереси;
- попереджувати і розряджати конфлікти в колективі;
- будувати ділові стосунки з підлеглими у відповідності з їх індивідуальними особливостями і ситуацією.

Отже, стає очевидно, що сучасний педагогічний менеджмент – це не набір єдино правильних методів управління, готових рецептів і правильних відповідей на всі запитання. Педагогічний менеджмент – це теорія, технологія й мистецтво управління, що постійно оновлюється банком новітніх ідей, уявлень, спостережень, практичних рекомендацій, звернення до яких дає можливість свідомо осмислювати та виконувати посадові обов'язки менеджера як професійно підготовленого і функціонально обізнаного керівника.

Список літератури:

1. Білова В. Педагогічний менеджмент: поняття і теоретичні засади / В. Білова // Рідна школа. – 2005. – № 2. – С. 26-29.
2. Колпаков В. М. Методы управления: Учебное пособие / В. М. Колпаков.— К.: МАУП, 1997.
3. Курлянд З. Н. Педагогічний менеджмент як сучасна теорія управління освітою [Електронний ресурс] / З. Н. Курлянд // Педагогіка вищої школи. – 4.4.1. – Режим доступу: <http://westudents.com.ua/glavy/50316-441-pedagogchniymentdiment-yak-suchasna-teorya-upravlnnya-osvtoyu.html>
4. Мармаза О. І. Інноваційний менеджмент / О. І. Мармаза. – Х.: ТОВ «Планета-принт», 2016. – 197 с.

ПРО РОБОТУ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ НАД ТЕКСТАМИ: КОРОТКИЙ ОПИС ПОСЛІДОВНО-СИМЕТРИЧНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ

Шевчук Лариса Миколаївна, к. п. н., ст. наук. співробітник
Інститут педагогіки НАПН України

У контексті сучасних змін у початковій освіті актуальним і важливим є переосмислення змісту та специфіки організації роботи учнів над текстами. На нашу думку, перспективним є застосування послідовно-симетричної технології, основою якої є ґрунтовне опрацювання різноманітних текстів. Пріоритетним є сприймання школярем тексту як зразка для власної текстотворчої діяльності (оптимальним є досягнення цього на рівні підсвідомості, на інтуїтивному рівні). Водночас, важливо надати кожній дитині можливість працювати з незнайомим текстом.

Застосування послідовно-симетричної технології передбачає багаторазове повернення до тексту. Адже, як пише Ю. Лотман (протекст художнього стилю): «Маючи здатність концентрувати величезну інформацію на площі дуже невеликого тексту ... художній текст має ще одну особливість: він видає різним читачам різну інформацію – кожному залежно від його розуміння, він же дає читачеві мову, на якій можна засвоїти наступну порцію відомостей під час повторного прочитання.» [2, с. 33] На нашу думку, зазначене характерне і для науково-популярних текстів. Водночас, слід зазначити, що відповідно до послідовно-симетричної технології багаторазове повернення до тексту здійснюється ненав'язливо завдяки застосуванню різноманітних завдань, факт включення дитини у процес навчальної діяльності (та її інтенсивність, якість) легко відстежується завдяки письмовому виконанню завдань.

Назва «послідовно-симетрична технологія» відображає її сутність. Так, «послідовність» забезпечується завдяки поступовому переходу від сприймання незнайомого тексту до впізнавання тексту (абзаців, речень, слів), відтворення та відновлення тексту (абзаців, речень, слів), його доповнення та конструювання, виконання творчих завдань на основі запропонованих текстів, створення власних текстів. «Симетричність» (у назві технології) відображає те, що діаметрально протилежними точками є текст, а саме:

- 1) текст, який запропонований (на початковому етапі);
- 2) текст, створений учнем або ученицею (на кінцевому етапі).

Проміжними ланками між зазначеними вище точками є такі:

- деформований текст (аналогічно – абзаци, речення, слова);
- текст з пропусками (а також абзаци, речення, слова);
- частини тексту (речення, слова, букви);
- окремі матеріали.

У переліченому вище чітко простежується така закономірність, – обсяг запропонованого поступово зменшується, а створеного – зростає. Щодо діяльності школярів ще раз уточнимо, що це відтворення текстів, відновлення, доповнення,

конструювання текстів, створення учнями текстів із використанням запропонованих матеріалів. Відтворення, відновлення та доповнення здійснюється на матеріалі знайомих текстів (після читання), доповнення та конструювання – без попереднього ознайомлення з текстами.

Впровадження послідовно-симетричної технології в освітній процес початкової школи (відповідно до навчальної програми курсу за вибором «Читаємо. Розуміємо. Творимо») можливе починаючи із першого або другого класу. Для забезпечення ефективної роботи молодших школярів над текстами розроблено такі навчальні посібники (авт. Шевчук Л.):

- для 1 класу – «Мишка-шкряботушка», «Чи добре самому»;
- для 2 класу – «Дарунки із трьох зернин», «Названий батько», «Чому рипить сніжок», «Бабусині хитрощі»;
- для 3 класу – «Горішки від білочки», «Велика таємниця», «Чи мудро збудований світ», «Коник-стрибунець»;
- для 4 класу – «Загублений гаманець», «Знахідка», «Три бажання», «Світлячок».

Для забезпечення диференціації навчання під час виконання вміщеної на сторінках посібників системи завдань доцільним (і навіть необхідним) є надання кожному учню (учениці) можливості працювати в оптимальному саме для нього (для неї) темпі. За умови збігу темпу (виконання однакових завдань) можливе об'єднання школярів у пари, групи. Водночас, зазначимо, що застосування індивідуальної роботи молодших школярів над текстами у контексті послідовно-симетричної технології можливе і в позаурочний час.

Список літератури

1. Гальперин И.Р. Текст как объект лингвистического исследования. – Москва, 1981. –139 с.
2. Лотман Ю.М. Структура художественного текста. –Москва,1970. –384 с.
3. Тураева З.В. Лингвистика текста (Текст: структура и семантика) : Уч. пособие для студентов. –Москва, 1986. –127 с.
4. Савченко О.Я. Методика читання у початкових класах: посібн. для вчителя. –Київ : Освіта, 2007.–334 с.
5. Шевчук Л.М. Читаємо. Розуміємо. Творимо. Навчальна програма курсу за вибором для учнів 2-4 (1-4) класів.– Режим доступу:
http://www.undip.org.ua/news/library/navch_program_detail.php?ID=9285 (дата звернення 28.02.2020). – Назва з екрана.
6. Шевчук Л. М. Від сприймання тексту – до текстотворення (на прикладі застосування симетрично-послідовної технології). *Contemporary innovative and information technologies of social development: educational and legal aspects. Monograph* 24. – Katowice: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Technicznej w Katowicach, 2019. – S. 421-428.

КРИТЕРІАЛЬНЕ ВИЗНАЧЕННЯ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ У КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВОМУ КОНТЕКСТІ ДЕМОКРАТИЧНОЇ ДЕРЖАВИ

Шемет Уляна Романівна,
студентка юридичного факультету
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:
Рибалкін Андрій Олександрович,
к.ю.н., доцент, доцент кафедри загальноправових дисциплін
юридичного факультету
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Універсальною політико-правовою ідеєю сучасного конституціоналізму є принцип народовладдя, який є невід'ємною складовою системи загально визнаних конституційних цінностей. Це означає, що першоджерелом влади у суспільстві є громадяни країни, за якими також закріплено право здійснювати цю владу.

Функцію систематичного здійснення безпосередньої демократії покладено на механізм, організаційно-правовими елементами якого є суб'єкт здійснення безпосереднього народовладдя (народ), а також суб'єкти, які покликані сприяти та забезпечувати здійснення безпосереднього народовладдя. Саме до останніх і слід відносити політичні партії.

Для розуміння сутності політичних партій, їх місця у суспільно-політичних процесах та ролі у здійсненні безпосередньої демократії першочерговим завданням є відповідність визначення політичної партії конституційно-правовому контексту демократичної держави. Для науковців та законодавців першочерговим завданням стало уточнення поняття «політична партія», оскільки це має як теоретичне, так і практичне значення: «від наявності в тієї чи іншої організації ознак «партії» залежить її відповідний правовий статус, її права та обов'язки в політичних та громадських сферах, особливе функціональне становище в державному механізмі, інші практичні моменти, які відрізняють політичні партії від виборчих союзів, груп тиску, громадських організацій» [1, с. 39].

Існування цілого ряду підходів і значної кількості визначень поняття зумовлене відмінностями у науковому розумінні сутності, змісту, соціального призначення і функцій політичних партій. Саме тому з'явилися абстрактні формулювання (Т. Гоббс, Д. Юм, Е. Берк, Ж.-Ж. Руссо) головною ознакою партій вважали їх владну орієнтацію; загальні визначення (Ж. Бюрдо, К. фон Байме, О. Ренней, У. Кенделл, Е. Даунс) специфікою партій називали її здатність об'єднувати частини суспільства на основі певних ідей і цінностей, а також намагання здійснювати політичну владу; визначення поняття шляхом установлення системи критеріїв та характерних ознак: структурні принципи побудови партій (Ф. Сорауф), зв'язок партій із виборчим процесом

(Дж. Сарторі, Р. Хакшорн), особливості структури та тривалість існування (М. Вейнер та Дж. ЛаПоломбара) та ін.; визначення на основі функціональних особливостей партій (К. Лоусон, Р. Макрідіс, П. Меркл, Б. Хеннесі, У. Кротті, Дж. Сарторі).

В українському законодавстві розуміння суті політичної партії складається у формуванні і вираженні політичної волі громадян та участі у виборах [2].

Так, ст. 2 Закону України «Про політичні партії в Україні» визначає політичну партію як «zareєстроване згідно з законом добровільне об'єднання громадян — прихильників певної загальнонаціональної програми суспільного розвитку, що має своєю метою сприяння формуванню і вираженню політичної волі громадян, бере участь у виборах та інших політичних заходах» [3].

Тобто, у вітчизняному законодавстві партія є формою об'єднання громадян, — і ця кваліфікаційна ознака є першочерговою у визначенні. В Законі України «Про політичні партії в Україні» не відображено основне завдання партії — участь у формуванні органів державної влади та місцевого самоврядування і вплив на їх діяльність. З огляду на те, що в межах правового визначення політичних партій часто використовується політологічний підхід, постає необхідність такого критеріального визначення, яке б виокремлювало політичні партії як специфічний тип об'єднань громадян в межах загальної категорії таких об'єднань [4, с. 233]. Доцільність такого розмежування між політичними партіями і громадськими організаціями варто здійснити, виходячи із права політичних партій брати участь у формуванні органів влади шляхом виборів, що означає право висувати кандидатів на виборах, якого не мають громадські організації [4, с. 241]. За такого підходу, все інше, а саме: наявність спільної системи цінностей, партійної програми, організаційної структури з фіксованим членством та інше, — є вимогами, які висувуються законодавством до політичних партій.

Отже, вважаючи участь у виборах найважливішою кваліфікаційною ознакою політичних партій, доцільно визначити політичну партію як об'єднання громадян, що відповідає вимогам національного законодавства та метою діяльності якого є реалізація права участі у виборах через висування кандидатів задля формування органів публічної влади.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Шведа Ю. Теорія політичних партій та партійних систем : навч. посіб. Львів: Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2003. 325 с.
2. Конституція України від 28 червня 1996 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
3. Про політичні партії в Україні : Закон України від 05 квітня 2001 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 23. Ст. 118
4. Богашева Н.В. До питання про визначення політичної партії. *Держава і право*. 2010. Вип. 50. С. 232-244.

ЛОКАЛІТЕТНА РЕПРЕЗЕНТАТИВНІСТЬ ЗАПОВІДНИХ АВТОХТОННИХ ДЕНДРОСОЗОФІТІВ УКРАЇНСЬКОГО ПОЛІССЯ

Шерстюк Марина Юріївна, к.б.н., старший викладач
Сумський національний аграрний університет

Скляр Вікторія Григорівна, д.б.н., професор
Сумський національний аграрний університет

На сучасному етапі проблема збереження біорізноманіття належить до числа найактуальніших і визначальних для існування та розвитку суспільства [1, 2]. Першочерговим заходом щодо збереження біорізноманіття є з'ясування поширення тих чи інших біологічних об'єктів у межах певних територій, регіонів. Проведення таких досліджень є актуальним для рослин, що належать до групи заповідних автохтонних дендрозоофітів Українського Полісся. До їх числа відносять місцеві види дендрорізноманіття, які мають офіційний статус, визначений різними рангами охорони (міжнародним, загальнодержавним та регіональним) та зростають у межах територій природно-заповідного фонду Полісся України [3, 4].

З врахуванням зазначеного було здійснено аналіз локалітетної (об'єктної) репрезентативності видів, що належать до цієї групи рослин, тобто була оцінена представленість заповідних автохтонних дендрозоофітів у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду досліджуваного регіону. Встановлено, що до числа природоохоронних територій, у межах яких росте найбільша кількість видів заповідних автохтонних дендрозоофітів (більше 10), належать Поліський природний заповідник та національний природний парк «Деснянсько-Старогутський». На теренах кожної з цих природоохоронних установ виявлено по 14 (по 24,1 %) видів. Наприклад, Поліський природний заповідник є осередком збереження *Betula obscura* A. Kotula incl, *Chamaecytisus ratisbonensis* (Schaeff.) Rothm., *Arctostaphylos uva-ursi* (L.) Spreng., *Viscum austriacum* Wiesb., а національний природний парк «Деснянського-Старогутський» – *Andromeda polifolia* L., *Dianthus pseudosquarrosus* (Novak.) Klok., *Salix starkeana* Willd., *Genista germanica* L. Цим двом природно-заповідним територіям за представленістю автохтонних дендрозоофітів не поступається ботанічний сад Житомирського національного агроєкологічного університету, у колекції якого також зосереджено 14 видів заповідних автохтонних дендрозоофітів (*Daphne mezereum* L., *Crataegus laevigata* (Poir.) DC, *Chamaecytisus austriacus* (L.) Link, *Cotoneaster melanocarpus* Fisch. ex Blytt та інші).

Провідні позиції в аспекті локалітетної репрезентативності посідає Черемський природний заповідник. У його межах ростуть 13 (22,4 %) видів, зокрема *Salix lapponum* L., *Salix myrtilloides* L., *Охусoccus microcarpus* Thurz. ex Rupr, *Chamaecytisus ratisbonensis*. Досить значна кількість заповідних автохтонних

дендросозофітів (по 12 видів – по 20,7 %) репрезентована у Рівненському природному заповіднику та Шацькому національному природному парку. Зокрема, у першому з них наявні *Arctostaphylos uva-ursi*, *Rhododendron luteum* Sweet, *Chamaedaphne calyculata* (L.) Moench., у другому – *Betula humilis* Schrank., *Betula obscura*, *Salix starkeana* Willd. Виявлено 11 (18,9 %) видів у національному природному парку «Прип'ять-Стохід» (*Linnaea borealis* L., *Arctostaphylos uva-ursi*, *Betula obscura* та інші).

Дев'ять видів (15,5 %) автохтонних дендросозофітів, представлено в колекції Березнівського дендропарку. Це такі види як *Lonicera xylosteum* L., *Hedera helix* L., *Rhododendron luteum*, *Spiraea media* Franz Schmidt. та інші. По сім видів (по 12,1 %) репрезентовано на теренах Ківерцівського національного природного парку «Цуманська пуца» та Верхньоесманського ландшафтного заказника. Перший з них є місцезростанням *Daphne cneorum* L., *Genistella sagittalis* (L.) Gams, *Chamaecytisus ratisbonensis*, *Hedera helix*, другий – *Salix myrtilloides*, *Salix rosmarinifolia* L., *Cerasus fruticosa* (Pall.) Woron. та *Dianthus pseudosquarrosus*.

Досить значним видовим багатством заповідних автохтонних дендросозофітів вирізняється ландшафтний заказник «Гамарня». На його території виявлено шість (10,3 %) фітоавтохтонів. Зокрема, це *Ribes alpinum* L.s. l., *Spiraea media*, *Ceracus avium* (L.) Moench та інші. У межах трьох територій природно-заповідного фонду (Надслучанського регіонального ландшафтного парку, Хіноцького ботанічного заказника та Купинського гідрологічного заказника) репрезентовано по п'ять (по 8,6 %) видів автохтонних дендросозофітів. На всіх цих трьох природоохоронних територіях зростає *Salix myrtilloides*, а у двох перших – *Oxycoccus microcarpus*.

Таким чином, проведений аналіз засвідчив, що заповідні автохтонні дендросозофіти Українського Полісся ростуть на теренах майже 160 територій та об'єктів природно-заповідного фонду, у яких кількість видів рослин цієї групи варіює від 1 до 14. На абсолютній більшості (92,5 %) об'єктів кількість видів автохтонних дендросозофітів є меншою за п'ять. Однак, загалом особливості представленості заповідних автохтонних дендросозофітів у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду вказують на високий рівень їхньої локалітетної (об'єктної) репрезентативності на Українському Поліссі.

Список використаної літератури

1. Global Biodiversity Assessment. London: UNEP, 1995. 1140 p.
2. Global Biodiversity Outlook. Montreal: UNEP, 2001. 282 p.
3. Попович С. Ю., Савоськіна А. М., Устименко П.М., Шерстюк М.Ю., Дзиба А.А. Дендросозологічний каталог природно-заповідного фонду Українського Полісся – К.: «ЦП Компрінт», 2017. – 466 с.
4. Попович С. Ю., Шерстюк М.Ю. Заповідні дендросозоавтохтони Українського Полісся. – К.: «ЦП Компрінт», 2018. – 272 с.

ПРОФЕСІЙНА МАЙСТЕРНІСТЬ ПЕДАГОГА У НОВОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ

Шерстюк Олена Валеріївна
директор гімназії №1, м. Мелітополь, Україна

Проблема педагогічної майстерності педагога є однією з ключових у педагогіці – як науці, професії та майстерності. Українська держава ставить перед сучасною освітою досить невідкладне та важливе завдання з підготовки компетентних та висококваліфікованих фахівців, вчителів, професійно та соціально мобільних, конкурентоспроможних на вітчизняному, європейському та світовому ринках праці. Становлення української держави на сучасному етапі розвитку суспільства вимагає підвищення статусу та ролі професії учителя, а учитель разом з батьками несе відповідальність за соціальну зрілість кожного вихованця українського суспільства.

Значний вклад у розробку проблеми взаємодії теорії та практики у 50-60-ті роки ХХ століття зробив Василь Сухомлинський. Яскравим явищем у педагогіці стали його найкращі праці з теорії та методики виховання дітей, у яких висвітлено проблеми виховання та розвитку духовного життя школярів у колективі [3].

У навчанні є два суб'єкти навчального процесу – вчитель та учень. Для реалізації вимог нової сучасної української школи і стандартів навчання, необхідно забезпечити відповідне матеріально-технічне і фінансове забезпечення навчального процесу, тому необхідна розробка сучасної моделі підготовки вчителя.

Кузнецова О.В. вважає, що інноваційний стиль професійної діяльності майбутнього вчителя являє собою складне системне особистісне утворення, яким охоплюється сукупність інтелектуальних, мотиваційних, психічних властивостей і професійно значущих якостей, що виникають і розвиваються у взаємодії суб'єкта зі специфічними видами діяльності: навчально-дослідницької, інноваційної та педагогічної [2].

Провідним фактором становлення інноваційного стилю професійної діяльності педагога є здобуті ним знання та інформація, яка постійно змінюється, відбувається її відбір і співвіднесення зі змістом професійної діяльності й поведінки, тобто в результаті попередньої рефлексії.

Бурова Е.В. зазначає, що теорія та практика має давній історичний зв'язок між собою, який був спрямований на підвищення рівня окремих педагогічних проблем, покращення методів дослідження, організації педагогічної практики, подальшого підвищення теоретичного рівня навчання та впливу на практичну діяльність [1, с. 362]. Одним із вирішальних факторів у забезпеченні змін в освітньому процесі є *творче мислення педагога*, сутність якого полягає в умінні застосовувати власний досвід, що фіксується в рефлексії. Віднайти в ньому зачатки нових способів педагогічного впливу на навчальну діяльність сприяє можливість та необхідність застосовувати на уроках сучасні технології навчання.

Діяльнісний підхід заснований на положенні про те, що формування і розвиток особистості учнів відбувається не при засвоєнні знань, отриманих в готовому вигляді (репродуктивне навчання), а у процесі їх творчої самостійної діяльності, спрямованої на пошук нових для них знань і формування компетентностей (продуктивне навчання).

Системно-діяльнісний підхід в процесі навчання учнів забезпечує:

- 1) активну навчально-пізнавальну діяльність учнів;
- 2) формування готовності до безперервної освіти і до саморозвитку вчителів гімназії та школярів;
- 3) проектування і конструювання пізнавального середовища розвитку школярів в системі освіти;
- 4) побудова освітнього процесу з урахуванням вікових, фізіологічних, індивідуальних і психологічних особливостей учнів.

Навчальна інформація в освітньому процесі повинна бути повністю зрозумілою для учнів, і в той же час повинна ставити перед ними пізнавальні завдання, в ході вирішення яких школярі вчаться виходити на новий рівень абстракції, самостійно формулюють висновки, узагальнюють, встановлюють причинно-наслідкові зв'язки, розвивають розумові дії під керівництвом вчителя (аналіз, синтез, індукція, дедукція, порівняння, класифікація, систематизація, узагальнення, конкретизація), працюють з науково-популярною літературою, Internet – ресурсами, що сприяє розширенню ерудиції школярів.

Підготовка та вдосконалення професійних компетенцій учителя в сучасній українській школі – головне педагогічне, дидактичне і організаційне завдання.

У сучасних умовах розвитку нової української школи, проблеми підготовки та перепідготовки педагогів, а також вдосконалення їх практичних навичок, має бути вирішені на різних рівнях: 1) вивчення досвіду роботи вчителів під час роботи у школі, 2) вивчення особливостей застосування інноваційних технологій в процесі навчання, 3) мобільність і швидка адаптація вчителів до реалій навчального процесу в навчальних закладах, 4) розробка власних уроків на основі принципів інтеграції, гуманізації, інформатизації, технологізації, екологізації та компетентнісного підходу.

Оволодіння професійною майстерністю педагога багато в чому заснована на педагогічній рефлексії, якою охоплюються такі компоненти: уміння навчатися на протязі всього життя; уміння відрізнити власні труднощі від труднощів і проблем вихованців; здатність поставити себе на місце іншої людини, усвідомити й побачити те, що відбувається; усвідомлення вчителем справжніх мотивів своєї педагогічної діяльності; спроможність до оцінювання власних дій для коректування професійної самооцінки. Залучаючись до активного спілкування з учнями, стаючи одним із учасників діалогу з ними, учитель водночас не втрачає контролю над собою; він оцінює себе як учасника діалогу з точки зору того, наскільки вдається йому організувати цей діалог і наскільки активний у ньому учень. Одним із видів рефлексії, що функціонує у творчій діяльності вчителя, є аналіз та узагальнення їм свого педагогічного досвіду.

Відкритий освітній простір, частиною якого виступає сучасний учитель гімназії, пред'являє високі вимоги, перш за все, до рівня інформаційних компетенцій в освітньому процесі. Учитель повинен створювати для учнів умови для реалізації системи «знання – розуміння – вміння – навички – усвідомлена дія», яка передбачає фіксацію, обробку, зберігання, представлення інформації і використання її в практичній діяльності (зв'язок теорії і практики).

Також необхідно вибирати спосіб, форми і методи навчання, щоб зацікавити, залучити в процес отримання та відпрацювання предметних і міжпредметних компетенцій учнів нового інформаційного простору, який постійно змінюється та оновлюється.

Самому вчителю необхідна інформаційна грамотність для пошуку навчальної, наукової, методичної інформації, для можливості вирішувати професійні проблеми і типові завдання, що виникають в освітньому процесі. Які шляхи вирішення проблем?

По-перше, підвищити рівень комп'ютерної грамотності та удосконалити навичку оволодіння комп'ютером як засобом обробки інформації для вчителів, оволодіти новими інформаційними технологіями.

По-друге, навчати і отримувати інформацію про санітарно-гігієнічні норми при застосуванні інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) в навчальному процесі, про принцип системності в їх використанні для підвищення мотивації учнів; особливості підготовки сучасного уроку з цифровими освітніми технологіями, організацію роботи з вибраними і засвоєними учителем і учнями ресурсами. По-третє, розробити систему мотивації вчителя для оволодіння, застосування ІКТ та освоєнні передового педагогічного досвіду, знань в освітній сфері, самоосвіта учителя та учнів.

Вчетверте, знайомити освітян з дистанційною технологією навчання в освіті, яка показала ефективний результат у вивченні всіх навчальних предметів, особливо в період світової пандемії грипу і Covid-19. Таким чином, в системі освіти необхідно виділити окрему ланку (команду професіоналів і методистів) для вдосконалення інформаційно-комунікаційної грамотності вчителів із залученням профільних фахівців, розробкою адаптованих програм до кожного рівня підготовки, а в системі освітніх установ – створення системи для педагогів, які вільно оволодівають ІКТ.

Згадуючи відому рекламу компанії Apple з гаслом «Думай інакше», розумієш, що сказати легко, а зробити важко. Освітня система вчить нас думати безпечно. Але потенціал людини набагато більший, тому найкраще вчитися у тих, хто дійсно думає інакше, і досконало розбирається в цьому, думає креативно. Теоретичне та практичне навчання школярів має бути пріоритетним, воно будується на цілісній системі сучасних уявлень про навколишній світ, законах, положеннях, гіпотезах, закономірностях, тому цілісні та системні знання – невід'ємна складова у підготовці висококваліфікованого вчителя.

Загальноосвітні школи, гімназії є центром педагогічної науки та практики, вивчення, узагальнення та впровадження передового педагогічного досвіду в практичну діяльність, що акумулює теорію та методику навчання, розробляє та

впроваджує нові технології навчання та виховання учнівської молоді, є ініціатором нових підходів до організації навчально-виховного процесу, пропагує творчі знахідки академічної науки в практику роботи школи.

Інтеграційні процеси, які відбуваються сьогодні в світі, висвітлюють необхідність налагодження соціо-культурного діалогу між різними суспільствами, їх цінностями, стратегіями розвитку і взаємодії.

На перший план виходить необхідність та вимога формування критичного мислення у вчителів та учнів, як аналітико-синтетичної діяльності і здійснюється під впливом об'єктів зовнішнього середовища, і як всі види мислення має активний характер. Критичне мислення представляє собою єдність таких основних видів людської діяльності як відображення (узагальнення, оцінка і перетворення дійсності свідомістю вчителя та винахідника), спілкування та творення.

Професійна майстерність педагога у новому освітньому просторі в контексті інформаційної комунікації, інтеграції знань та критичного мислення – це нове уявлення про систему цінностей, які формуються на принципах діалогічного мислення, що сприймає нові умови існування освітнього процесу, нового мислення, здатного проникати в атмосферу самого процесу творчості і тому здатного сприймати проблему національного та культурного наслідування як вічний діалог культур, що не минає ні в часі ні в просторі.

Учитель – основна дійова особа у реформуванні сучасної освіти, успішний, розумний і творчий, інтелігентний та толерантний, тактовний та терплячий, ерудований та енергійний, виконує нові професійні ролі в умовах нової української школи. Поряд з цим, вирішення окремих проблем у навчальному процесі освітнього закладу потребує подальшого вивчення, оскільки дане дослідження не розкриває всіх її аспектів. Перспективними можуть стати дослідження особливостей основних комунікацій в контексті творчої діяльності вчителів гімназії при вивченні різноманітних навчальних предметів, виявлення впливу норм, стереотипів, мотивації, соціокультурних традицій на процес навчання, свободу творчого самовиявлення індивідів тощо.

Список літератури

1. Бурова Е.В. Взаємодія теорії та практики в освітньому просторі «Вищий педагогічний навчальний заклад – загальноосвітня школа» / Е.В.Бурова / Науковий журнал «Молодий вчений». – Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2016. – № 3 (30). - С. 362 – 364.

2. Кузнецова О. В. Формування інноваційного стилю професійної діяльності у студентів педагогічного коледжу: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Кузнецова Оксана Вікторівна. – Харків, 2009. – 187 с.

3. Сухомлинский В. А. Сердце отдаю детям / Василий Александрович Сухомлинский. – 4-е изд. – К.: Радянська школа, 1973. – 288 с.

ТЕНДЕНЦІ РОЗВИТКУ ЄВРОПЕЙСЬКОГО РИНКУ КОНСАЛТИНГОВИХ ПОСЛУГ

Шкодін Ірина Віталіївна, д.е.н., професорка
Харківський національний університет імені В.Н.Каразіна

Колмик Аліна Костянтинівна, магістерка,
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

В умовах посилення глобальної невизначеності бізнес-консалтинг стає одним із найважливіших елементом ринкової інфраструктури. Виникнувши на початку ХХ ст., за останні кілька десятиліть бізнес-консалтинг перетворився на успішну та прибуткову індустрію. Галузь розширилась не тільки в національних масштабах, але в міжнародних, пройшла через кілька циклів професіоналізації, що зробило її одним з найбільш розвинених сегментів індустрії професійних послуг, де зайняті сотні тисяч професіоналів.

На сьогодні не існує єдиного підходу до визначення консалтингового ринку та його складових, тому різні регулюючі органи надають оцінку розміру ринку консалтингу. Британська аналітична компанія Source Global Research вважає, що вартість ринку консалтингу у 2019 р. 160 мільярдів доларів США, частково через те, що компанія зосереджена лише на аналізі верхньому сегмента управлінського консультування. Натомість, IDC і Statista вважають, що вартість світового консалтингового ринку перевищує 300 мільярдів доларів, в той час як дослідник Plunkett Research оцінює його понад 500 мільярдів доларів [1]. Такі відмінності між оцінками виникають через різні масштаби охоплення ринків та різні визначення консультаційних послуг тощо.

Незважаючи на те, що останніми роками швидкими темпами розвиваються консалтингові ринки Північної Америки, Азії та Океанії, європейський ринок консалтингу впевнено займає 29% світового ринку консалтингу [2].

[У звіті Європейської федерації асоціацій консультантів з питань управління \(FEASO\) надаються данні 13 країн: Австрії, Данії, Фінляндії, Франції, Німеччини, Греції, Угорщини, Італії, Румунії, Словенії, Іспанії, Швейцарії та Великобританії. Ці країни складають 85% загального європейського валового внутрішнього продукту \(ВВП\) та 77% загальної зайнятості в Європі. Данні щодо тенденцій обсягів бізнес консалтингу наведені у таблиці 1.](#)

Таблиця 1 - Обсяг ринку бізнес консалтингу в Європі

Країна	Зростання у 2017 р. до попереднього	Зростання у 2018 р. до попереднього	Зростання у 2019 р. до попереднього	Темп зростання за 2017-2019 рр.
Австрія	12.3%	12.9%	7.9%	11.0%
Данія	7.9%	5.7%	7.0%	6.9%
Фінляндія	4.3%	0.0%	4.0%	2.8%
Франція	10.2%	12.3%	11.5%	11.3%
Німеччина	8.6%	7.3%	7.1%	7.7%
Греція	7.1%	9.3%	10.0%	8.8%

Угорщина	6.3%	8.8%	12.0%	9.0%
Італія	7.8%	8.6%	7.9%	8.1%
Румунія	-	4.2%	12.0%	8.0%
Словенія	1.2%	7.5%	3.0%	3.9%
Іспанія	8.0%	6.5%	5.0%	6.5%
Швейцарія	5.7%	4.9%	6.1%	5.5%
Великобританія	-	-	7.5%	-
Середній Європейській показник	8.4%	8.4%	8.1%	8.3%

Складено за даними [3]

Усі європейські країни у 2018 році продемонстрували значне зростання, окрім Фінляндії. Обсяги бізнес-консалтингу Європи виріс на 8,4%. У 2019 році темпи зростання європейського ринку уповільнились до 8,1%. Найбільше уповільнення темпів зростання ринку відбулась у Франції, Німеччині, Італії та Іспанії. Проте, Греція, Угорщина та Румунія навпаки активно збільшують ринки бізнес-консалтингу. За період 2017-2019 років найбільш швидко розвивались консалтингові послуги у Франція та Австрія, а найповільніше у Фінляндії та Словенії (рис. 1).

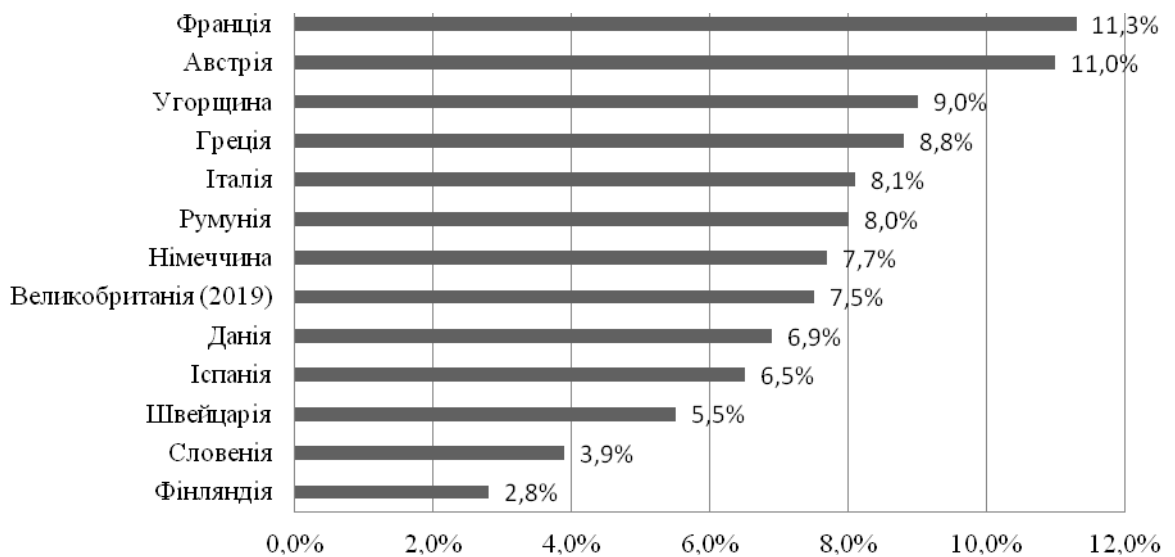

Рис.1. Темпи зростання оборотів європейського консалтингового ринку за 2017-2019 рр.

Збільшується й кількість людей, які зайняті в сфері консалтингу. Якщо у 2018 році загальна зайнятість у європейському бізнес консалтингу зросла на 5,2% (прискорившись щодо показників 2017 року), то в 2019 році зростання кількості зайнятих в сфері бізнес-консалтингу склало 6,3% (табл. 2).

Таблиця 2 - Тенденції зайнятості у бізнес консалтингу Європи

Країна	Зростання у 2017 р. до попереднього	Зростання у 2018 р. до попереднього	Зростання у 2019 р. до попереднього	Темп зростання за 2017-2019 рр.
Австрія	11,8%	10,2%	7,7%	9,9%
Данія	8,2%	1,8%	3,7%	4,6%

Фінляндія	3,8%	0,0%	3,0%	2,3%
Франція	10,0%	9,1%	9,0%	9,4%
Німеччина	1,9%	5,0%	6,0%	4,3%
Греція	5,5%	7,8%	8,0%	7,1%
Угорщина	1,0%	-3,5%	5,0%	0,8%
Італія	5,4%	7,5%	6,6%	6,5%
Румунія	-	7,1%	10,0%	8,6%
Словенія	0,4%	2,0%	0,5%	0,9%
Іспанія	5,5%	-2,5%	1,0%	1,3%
Швейцарія	5,1%	6,0%	6,5%	5,9%
Великобританія	-	-	4,1%	-
Середній Європейській показник	5,0%	5,2%	6,3%	5,5%

У 2019 році у всіх країнах спостерігається зростання рівня зайнятості в консалтинговому ринку. Найвищі показники демонструє Румунія – 10% та Франції - 9%. Найбільші темпи зростання зайнятості в консалтинговому ринку порівняно з тенденцією 2018 року належать Угорщині, Румунії та Іспанії.

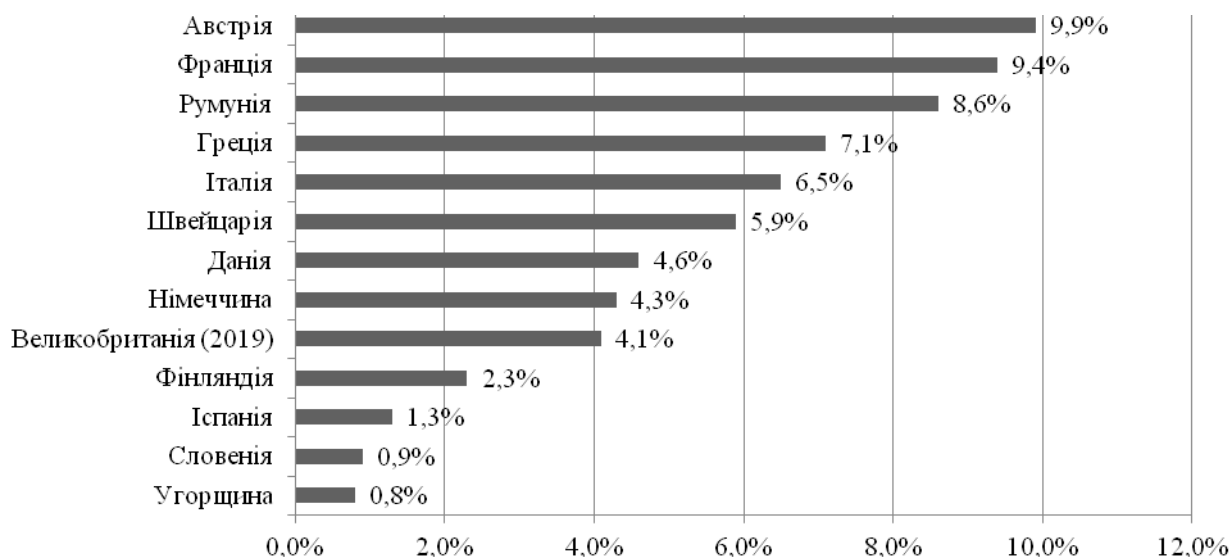

Рис.2. Темпи зростання зайнятості у європейському консалтинговому ринку за 2017-2019 рр.

Таким чином, за період 2017-2019 років найбільші темпи зростання зайнятості на ринку бізнес-консалтингу відбулись в Австрії та Франції, а найповільніші темпи зростання зайнятості спостерігаємо на ринках Фінляндії, Угорщини та Словенії.

Під впливом актуальних глобальних тенденцій розвитку, Європейський ринок консалтингових послуг швидко трансформується, в результаті чого змінюються майже всі бізнес-процеси, урізноманітнюються консалтингові послуги та продукти. Консалтинговий ринок доречно поділити на напрямки, враховуючи наступні сім основних сегментів: стратегії, операції, продажі та маркетинг, фінанси та ризики, HR, технології та інші послуги.

Таблиця 3 - Частка ринку обороту консалтингового ринку за напрямками обслуговування

Країна	технології	операції	стратегії	HR	фінанси та ризики	продажі та маркетинг	інші
Австрія	7.9%	16.9%	31.7%	17.7%	6.1%	7.4%	12.3%
Данія	17.0%	15.0%	24.0%	13.0%	0.0%	14.0%	17.0%
Фінляндія	15.0%	15.0%	20.0%	20.0%	5.0%	15.0%	10.0%
Франція	18.0%	16.0%	21.0%	20.0%	9.0%	5.0%	11.0%
Німеччина	21.8%	40.6%	18.9%	13.0%	2.1%	3.6%	0.0%
Греція	17.0%	20.0%	23.0%	5.0%	17.0%	3.0%	15.0%
Угорщина	45.0%	16.0%	21.0%	7.0%	7.0%	3.0%	1.0%
Італія	21.8%	14.1%	16.8%	7.9%	26.8%	6.1%	6.5%
Румунія	8.0%	16.0%	25.0%	4.0%	20.0%	15.0%	12.0%
Словенія	18.0%	28.0%	21.0%	13.0%	10.0%	10.0%	0.0%
Великобританія	36.0%	12.0%	14.0%	16.0%	12.0%	1.0%	9.0%
Середній Європейській показник	23.6%	21.9%	18.4%	14.3%	10.4%	4.5%	6.8%
Темп зростання за 2017-2019рр.	+13,5%	+8,9%	8,2%	0,3%	+10,4%	8,3%	-

Складено за даними [3]

Враховуючи розвиток цифрової економіки, потребу бізнесу в розробці стратегій діджиталізації бізнесу, у 2019 році найбільш затребуваними напрямками стали технології - 23,6%. Саме діджиталізація стає каталізатором інноваційного розвитку та створює можливості для виходу компаній із кризового стану. Стратегія та HR, втратили положення основних стовпів портфоліо консалтингових компаній. Протягом 2017-2019 років консультації, пов'язані з технологіями, досягли найбільших темпів зростання: в середньому 13,5% щороку, а консалтинг, пов'язаний із HR, залишався зі стабільним збільшенням на 0,3%. Напрямки пов'язані з фінансами та ризиками, а також операції зростають швидше, ніж середній ринок, незважаючи на те, що вони мають розрізнені позиції в різних країнах, підтверджують свою актуальність на консалтинговому ринку. Незважаючи на те, що напрямок, пов'язаний зі стратегією, кілька років відчував відносний спад, він знов починає користуватись попитом. Схожа тенденція спостерігається у продажах та маркетингу.

Таким чином, не зважаючи на зростання глобальної невизначеності, консалтингові ринки Європи стабільно продовжують своє зростання за всіма параметрами. Темп зростання обсягу консалтингу за 2017-2019 роки склав 8,4%. Найбільш успішними стали Франція з показником 11,3% та Австрія – 11%. Збільшується й кількість фахівців, які зайняті на консалтинговому ринку. За цей період темп зростання зайнятості у галузі склав 5,5%. Найвищі темпи у Австрії – 9,9% та у Франції – 9,4%. Враховуючи розвиток цифрової економіки та збільшення попиту на нові цифрові технології та рішення, найбільшими темпами на ринку консалтингових послуг зростали технології та фінанси. Таким чином, не

зважаючи на глобальні економічні труднощі, європейський ринок консалтингових послуг залишається одними з найуспішніших бізнесів.

Список літератури:

1. Europe's management consulting industry worth \$45 billion. URL: <https://www.consultancy.eu/news/3988/europes-management-consulting-industry-worth-45-billion>
2. Source global research. URL: <https://reports.sourceglobalresearch.com/reports>
3. Survey of the European management consultancy. FEACO. December 2019
URL: <http://www.feaco.org/sites/default/files/sitepagefiles/Feaco.Survey%202018-2019.pdf>

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В СИСТЕМІ ЗЕМЕЛЬНОГО ІПОТЕЧНОГО КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ

Шпарик Ярема Ярославович
аспірант кафедри теоретичної та прикладної економіки
Львівський торговельно-економічний університет

Розвиток земельного іпотечного кредитування напряду залежить від участі держави в створенні інституційного середовища, яке має бути сприятливим для головних учасників іпотечних відносин (позичальників та кредиторів).

Нажаль поточний стан земельно-іпотечного кредитування можна охарактеризувати як стан формування, особливістю якого є одночасне застосування норм як іпотечного так і земельного законодавства України.

Так, шостою статтею Закону «Про іпотеку» передбачено: «Якщо будівля (споруда), що передається в іпотеку, розташована на земельній ділянці, яка належить іпотекодавцю на праві власності, така будівля (споруда) підлягає передачі в іпотеку разом із земельною ділянкою, на якій вона розташована. Якщо ця земельна ділянка належить іншій особі та була передана іпотекодавцю в оренду (користування), після звернення стягнення на будівлі (споруди) їх новий власник набуває права і обов'язки, які мав іпотекодавець за правочином, яким встановлено умови оренди цієї земельної ділянки (користування нею)» [1]. Із наведеного вище видно, що особливих засторог, пов'язаних із заставою земельних ділянок даним Законом не передбачено. Крім того, ст. 133 Земельного кодексу України передбачено, що: «у заставу можуть передаватися земельні ділянки державної, комунальної та приватної власності, якщо інше не встановлено законом» [2].

За умови недотримання іпотекодавцем умов, прописаних в іпотечному договорі, іпотекодержатель отримує право на вимагання дострокового погашення основного зобов'язання. У разі неможливості погашення дострокового зобов'язання, стягнення може бити здійснено в наступний спосіб:

- передачі іпотекодержателю або іншій особі предмета іпотеки в управління на період до його реалізації;
- передачі іпотекодержателю права власності на предмет іпотеки;
- продажу предмета іпотеки будь-якій особі-покупцеві [1].

Проте, вибір способів звернення стягнення різко звужується у разі, коли предметом іпотеки являється земельна ділянка. Це пов'язано з тим, що Земельним кодексом не передбачено право управління, що в свою чергу унеможлиблює передачу земельної ділянки в управління іпотекодержателю або будь-якій іншій особі. Крім того, різне цільове використання та різні правові режими користування роблять не завжди можливим застосування інших способів стягнення щодо земельних ділянок. Так, наприклад, присадибна земельна ділянка, з притаманною їй цілями використання може бути відчужена лише громадянину України, тобто фізичній особі, а не юридичній. Крім того, незважаючи на те, що

особливості іпотеки землі визначенні ст. 130, та 133 Земельного кодексу України та ст. 15 Закону України «Про іпотеку» існує чимало правових колізій щодо іпотеки сільськогосподарських земель. Зокрема, це в першу чергу стосується їх заборон та обмежень щодо відчуження і цільового використання, які встановлені Земельним кодексом і діють при іпотеці. Відповідно до чинного законодавства заставодержателями даних земельних ділянок можуть бути лише банки, які в свою чергу не можуть отримати їх у власність або продати, обминувши ст. 130 Земельного кодексу, якою чітко визначені категорії покупців на даний вид активу.

Отже, ефективне функціонування іпотеки сільськогосподарських земель напряму пов'язане із удосконаленням діючого законодавства у цій сфері. Особливої уваги, на нашу думку, потребує той факт, що об'єктом іпотеки можуть виступати земельні ділянки, які перебувають у власності фізичних і юридичних осіб. Однак у переважній більшості агропідприємств України земля перебуває в оренді, що автоматично відкидає їх як іпотекодавців. Це пов'язано з тим, що поки що, в Україні існує заборона на відчуження земельних ділянок сільськогосподарського призначення шляхом їх продажу, що призводить до виведення земельних ділянок із сфери товарного сільськогосподарського виробництва. Наявна оренда земельних ділянок не може призвести до консолідації, оскільки не передбачає передачі права розпорядження земельною ділянкою. Крім того у фінансовому відношенні оренда є економічно невигідною власникам землі, оскільки орендар сплачує приблизно 2 % від ринкової вартості землі. Для порівняння – депозитні ставки по банківських вкладах становлять близько 13 % річних.

Безальтернативність оренди обумовлює повну залежність орендодавців від орендарів, які часто безвідповідально використовують ґрунтовий покрив, через погіршення структури сівозмін, оскільки загрозливих масштабів набуває екологічно необґрунтована практика використання орендованих земель для вирощування технічних культур протягом багатьох років, що в кінцевому випадку призводить до повного виснаження землі. Мораторій перешкоджає залученню кредитних ресурсів, які практично недоступні без застосування іпотечних механізмів, стає неможливим запровадження іпотечних механізмів кредитування сільськогосподарського виробництва, ускладнюється демографічна ситуація на селі.

Список літератури

1. Про іпотеку: Закон України від 05 червня 2003 р. № № 898-IV. – Режим доступу до норм.-правового документу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-15>.
2. Земельний Кодекс України: Закон України від 25 жовтня 2001 р. № 2768-III. – Режим доступу до норм.-правового документу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>.

СУТЬ ПОНЯТТЯ «ПЛАТОСПРОМОЖНІСТЬ» ПІДПРИЄМСТВА

Шуміло Ольга, доктор економічних наук, доцент
Харківський національний університет будівництва та архітектури

Рубашенко Ганна, здобувач вищої освіти першого рівня (бакалавр)
Харківський національний університет будівництва та архітектури

Ефективна діяльність підприємства можлива тільки при дотриманні соціально-економічних факторів та за умов сприятливого для цього політичного устрою. Для цього необхідно створити певний комплекс положень при яких діяльність підприємства могла би комфортно існувати в усіх сферах суспільного життя: економіки, права та політики.

Дотримання до загальних факторів ведення підприємницької діяльності спонукає підприємства до дотримання також і економічної відповідальності, що в свою чергу передбачає обов'язковість відповідальності за зобов'язання покладені на підприємство, в тому числі фінансові.

На кожному підприємстві в той чи іншій формі функціонує фінансовий відділ який повинен відповідати за стан та здійснення платоспроможності підприємства, задля цього грошові активи мусять відповідати потребам постійних платежів, щоб підтримувати підприємство у платоспроможному стані. Проте, помилковою буде думка, що залишки грошових коштів на поточному рахунку підприємства є рисою відмінного керування фінансовими ресурсами та високою ліквідністю. Надлишок грошових коштів визначає не міру ліквідності, а платіжну готовність та платоспроможність підприємства.

Враховуючи перераховані вище помилкові факти стосовно діяльності фінансового відділу слід підкреслити, що вправність фінансового робітника розкривається при умові коли на поточному рахунку коштів стільки, скільки необхідно для виконання поточних платежів, а решта повинна бути вкладена в матеріальні активи.

З метою визначення сутності платоспроможності підприємства та для повного розуміння цього поняття досліджено роботи вітчизняних та зарубіжних вчених. У своїх роботах науковці достатньо розширено описують поняття «платоспроможності» підприємства та його «ліквідності». Ці поняття мають різне значення на думку більшої кількості науковців, тож виконуються різні методи до вивчення і визначення змісту даних понять в економічному аспекті. Дефініції поняття «платоспроможність» наведено у таблиці 1.

Таблиця 1 –

Дефініції поняття «платоспроможність»

Автор	Визначення суті поняття	Особливість визначення

В.В. Ковальов [1]	Платоспроможність означає наявність у підприємства грошових ресурсів та їхніх еквівалентів, достатніх для розрахунків за кредиторською заборгованістю, яка потребує негайного погашення.	Наявність ресурсів
Е.І. Уткін [1]	Одним із найважливіших критеріїв фінансового стану підприємства, під яким розуміють здатність підприємства вчасно й повністю розраховуватися за своїми довгостроковими зобов'язаннями	Здатність підприємства вести розрахунки за зобов'язаннями
А.Д. Шеремет [1, с. 17]	Платоспроможність підприємства визначається як здатність покриття усіх зобов'язань підприємства (короткострокових та довгострокових) усіма активами	Здатність до покриття короткострокових та довгострокових зобов'язань підприємства
Н.М. Давиденко [3, с. 36-40]	Платоспроможність- наявність у підприємства грошових коштів та їх еквівалентів, достатніх для розрахунків за кредиторською заборгованістю, що потребує негайного погашення	Наявність грошових коштів та їх еквівалентів
Т.О. Фролова [4, с. 252]	Платоспроможність, характеризується достатньою кількістю оборотних активів підприємства для погашення своїх зобов'язань протягом року	Наявність достатньої кількості оборотних активів
Савицька Г.В.[5, с. 668]	Платоспроможність у взаємозв'язку з ліквідністю підприємства та ліквідністю його балансу і порівнює цей зв'язок з багатоповерховим будинком, у якому всі поверхи рівнозначні, але другий поверх не можна звести без першого, а третій – без першого і другого	Взаємозв'язок між ліквідністю підприємства та його балансом

За результатами компаративного аналізу, визначено, що єдиного підходу до визначення поняття «платоспроможність» у науковій літературі не існує. Але на основі усіх перерахованих тверджень можна зазначити, що думки усіх науковців збігаються в визначенні платоспроможність як здібність підприємства виконувати свої зобов'язання.

Якщо розглядати платоспроможність як показник та визначати до якого класу можна прираховувати те чи інше підприємство то на превеликий жаль, більшість підприємств визначається низькою платоспроможністю, основними причинами такого показнику є: не точне визначення плану виробництва, втрата ефективних каналів збуту, неефективне використання трудових і матеріальних ресурсів, низька забезпеченість підприємства власними оборотними активами та інфляційними процесами [6].

Таким чином, платоспроможність – це наявність у підприємства грошових коштів та їх еквівалентів у розмірі своїх боргових зобов'язань й відсотків (короткострокових та довгострокових) необхідних для погашення, повернення та розрахунків в установлені терміни.

Список літератури

1. Мотичко В.В., Концептуальні засади управління платоспроможністю підприємства. Електронний ресурс: <http://socrates.vsau.org/repository/getfile.php/2690.pdf>
2. Давиденко Н.М. Ліквідність та платоспроможність як показники ефективності фінансового менеджменту підприємства. Актуальні проблеми економіки, 2015. С.36-40.
3. Фролова, Т.О. Фінансовий аналіз: навч.-метод. посіб. для самост. вивч. і практ. Завдань, для студ. Вищих навч. закл. [Текст] / Т.О. Фролова. – К.: Видавництво Європейського ун-ту, 2005. – 252 с.
4. Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємства: Навч. посіб. 3-тє вид., випр. і доп. К.: Знання, 2017. 668 с.
5. Майборода О.Є., Косарева І.П. Концептуальні засади управління платоспроможністю підприємства. Електронний ресурс: <https://www.bibliofond.ru/view.aspx?id=904582>